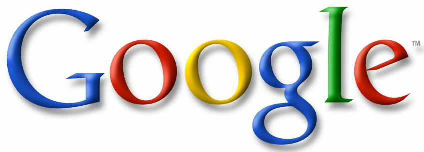
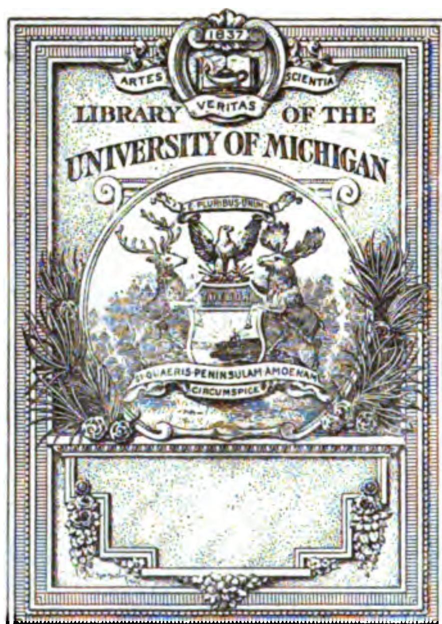

1837
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
E PLURIBUS UNUM
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

FORENINGEN

TIL

NORSKE FORTIDSMINDESMERKERS BEVARING

AARSBERETNING FOR 1881

Hermed 2det Hefte af «Kunst og Haandverk fra Norges Fortid»

KRISTIANIA

C. C. WERNER & CO.'s BOGTRYKKERI

1882

INDHOLD.

UNDERSØGELSER I STJØRDALEN OG ØRLANDET I 1881.

AF K. RYGH.

I Juni og Juli maaneder foretog jeg for filialafdelingens regning i løbet af 3 uger nogle gravundersøgelser i Skatvaals sogn i Stjørdalen.

Skatvaals sogn har vist sig temmelig rigt paa oldsager. Det gjelder dog strækningen nærmest søen. Fra gaardene Fløan, Alvstad, Røkke og Auran er der indkommet ikke faa fund fra forskjellige tidsaldre. Det, som i iaar nærmest henledede min opmerksomhed paa denne egn, var dog et i løbet af vaaren til samlingen indkommet gravfund fra broncealderen, der vil findes nærmere beskrevet under fortegnelsen over samlingens tilvækst. Da det paa det eneste sted i det nordenfjeldske, hvor der tidligere var gjort gravfund fra broncealderen, havde vist sig, at hele grupper af gravhauger henhørte til denne tid, kunde det ligge nær at formode, at det samme kunde være tilfælde her. Det ligger saa meget nærmere at vente, at der kan fremkomme flere fund fra broncealderen i denne egn, som der paa Auran er fundet en celt af bronce (T. 1866, sandsynligvis et markfund), og der saavel paa Arnstad og Opauran (Aarsb. 1870 s. 26 og 1872 s. 48) som iaar paa Røkke er fundet helleristninger paa bjergknauser.

De af mig iaar foretagne gravninger bragte kun fund fra yngre tidsaldre. Paa grund af terrainets beskaffenhed er man imidlertid henvist til for en stor del at prøve sig frem med

gravningerne, og paa et par af de mest lovende steder hindredes desuden undersøgelsen ved dyrkning.

Røkke, der ligger vestligst i Skatvaals sogn skraas ovenfor Frostahaugen, indbefatter 15 matrikelnumere. Alle gaardene ligge øverst paa bakkekanten eller inde paa sletten. Nedenfor dem gaar der en lang og brat li ned til fjorden. I denne li synes der at have ligget en mængde gravhauger, fornemmelig i en linje efter dens midte, foruden dem, hvoraf der endnu er større rester tilbage.

Længst mod syd er lien mindre brat og længere. Her blev det omtalte fund fra broncealderen gjort. Der saaes nu kun en liden forhøining i jordsmonet, men der var tidligere under jordarbeide opbrudt og bortført en mængde sten, og i vaar kom man under pløiningen ned paa en helle, hvilket ledede til opdagelse af gravkammeret. Det synes at have ligget i midten af den oprindelige haug. Omtr. 4 m. derfra blev der for et par aar siden i et mindre kammer gjort et fund, hvoraf der til samlingen indkom et par levninger, der tidligere ikke ere blevne rigtig bestemte, men hvoraf nu det ene stykke (samlingens no. 2237) viser sig at være naalen af en spænde som N. O. 124. Det er altsaa ogsaa et fund fra broncealderen, og haugen har, som meget almindeligt ved gravhauger fra denne tid, indeholdt en sidebegravelse foruden hovedgravkammeret. Da der i sommer var ager paa stykket, kunde der ikke foretages nogen undersøgelse efter flere gravkamre, som muligt kunde findes. Stedet ligger i lige linje med gravlevningerne længere nord i lien.

Noget over 50 m. i syd for dette sted, men lidt nedenfor linjen fandtes levninger af en røs, der blev undersøgt af mig. Af den vestre del (nærmest søen) var nu kun bunden tilbage, medens kun den øverste trediedel var urørt; derhos var paa den nordre side et stykke udjevnet ved dyrkning. Den havde nu derfor et tvermaal af 12 m. i n.—s. og af 17 m. i ø.—v. Den har væsentlig været opført af sten; kun i bunden fandtes endel jord. I den nedre del fandtes her og der nogle heller og antyd-

ninger til stenlægning, men forøvrigt intet merkeligt; dog saaes intet tegn til nogen tidligere undersøgelse, der kunde være gaaet ned til bunden. Da vi kom op til den urørte del af røsen, støtte vi derimod paa et stort gravkammer paa bunden i retning n.—s. parallelt med søen, dannet af reiste heller eller fladagtige stene, hver tvervæg af en enkelt, langvæggene af flere i række. Dækket dannedes af flere svære, aflange stene, der vare lagte paa tvers. Det var 3 m. langt og bredden gjennemsnitlig 80 cm., dog noget bredere i den nordre ende end i den søndre. Men forøvrigt vare sidevæggene, især den nedre, trykkede ud af overliggerne, saaledes at de laa næsten fladt. Kammeret var fyldt med fjæregrus, der var meget vaadt. Denne fugtighed er grunden til, at flere af sagerne vare mindre vel bevarede. I rummet fandtes rester af et skelet, der laa med hovedet mod nord; længden fra issen til enden af fødderne over 1.70 m. Hjerneskallen var saa sammentrykt og ufuldstændig, at den ikke med nogen nytte kunde optages. Af oldsager fandtes bag hovedet en *urne* af brændt *ler*, liggende paa siden; paa skelettets venstre side, omtrent ved skulderen et *remendebeslag* af *bronce* og et *prismatisk smykke;* længere nede ved brystet en *hægtespende* af *bronce* og endnu lidt længere nede 3 større og 1 mindre *pilespids* af *ben*. Endelig fandtes i den nordlige halvdel og fornemmelig omkring hovedet 37 *spillebrikker* af *ben*. Urnen (nr. 2566) er af samme form som Aarsb. 1874 fig. 19 (fra Fevang), 13—14 cm. høi, har nederst paa halsen 3 baand af 2 linjer og imellem de to nederste baand skraa linjer af 3 gruber; paa kanten mellem halsen og bugen findes tætte skraa hak og øverst paa bugen igjen et baand af 2 linjer. Ved fundet manglede bunden og et stykke af halsen, og den var saa fyldt med vaadt grus, at den ikke kunde optages hel; men det har dog siden ladet sig gjøre at sætte den sammen. Rembeslaget (2570) ligner N. O. 326, men af smukkere arbeide. Det prismatiske stykke maa have været et hængesmykke (2571), idet det ved den ene ende har et hul, hvori der sidder en broncestift; det har tresidet tversnit, er 2.5 cm.

langt og over 1 cm. bredt, tvert afskaaret i begge ender. Stoffet usikkert, synes snarest at være af vegetabilsk art. Hægtespenden (2569) har lighed med N. O. 268, men er noget mindre; af de 6 knapper er levnet 1, der ovenpaa er flad og glat. Pilespidsene (2567) ere tresidede med en kort, ved indsmalning dannet tange; de 3 større ere omkring 12 cm., den mindre omtr. 7 cm. lang. De ere nu ganske tynde, ikke over 1 cm. brede; men de kunne sees at være meget tærede. Dette fund ligesom det i gravhaugen paa Grønnesby fundne brudstykke af en firesidet pilespids af ben (nr. 1469, Aarsb. 1874 s. 59 og fig. 4) tjener til at styrke den antagelse, at oldsagerne fra Sjonghelleren med sin mængde af tre- og firesidede pilespidser af ben maa henføres til ældre jernalder. Spillebrikkerne (2572) ere af samme form som N. O. 177 med 2 hul paa undersiden, men noget større, 2 cm. i tvermaal. Paa enkelte af dem gaar det ene hul op til overfladen, neppe en følge af forvitring. Flere af dem ere i en temmelig medtagen tilstand, og sandsynligvis har der været nedlagt flere, end der nu fandtes bevaret i graven. Som det sees af denne beskrivelse af gravgodset, skriver denne begravelse sig fra den ældre jernalder, sandsynligvis fra en noget tidligere periode af den.

Dernæst forsøgtes gravning paa 2 steder nordenfor broncealdersgraven og i linje med den, hvor der kun var svage forhøininger i jordsmonet. Paa det første sted, henimod 50 m. fra den nævnte grav blev en strækning af 12 × 8 m. gjennemgravet. Her fandtes en vid kreds af kulblandet jord omtrent ½ m. under overfladen ovenpaa sandgrunden, under hvilken der igjen var en grund af ler. Der fandtes imidlertid kun lidet sten og intet forøvrigt, som tydede paa gravsted. Men nederst i det undersøgte stykke stødte vi paa en stenmasse, sammenlagt af fladagtige stene, der paa den øvre side stak frem i en spids. Den laa i en i lergrunden udgravet fordybning af omtr. 60 cm. dybde, havde en længde af 4 m. og en bredde og høide af omtr. 1.5 m. Den dannede intet gravrum, ligesaalidt som der

fandtes spor af ben. Omtrent ved midten fandtes blandt de øverste stene en tveegget *spydspids* af *jern* (2606) af y. j.'s form, 36 cm. lang med smalt blad; den laa paa skraa med spidsen vendende opad. Noget dybere end denne fandtes et stykke af et enegget *sverd* af *jern* (2605), nemlig haandtaget med hjalter og omtr. ⅓ af klingen; et stykke derfra fandtes et lidet odstykke deraf. Nær derved, men lidt dybere laa stykker af klingen af et andet enegget *sverd* og umiddelbart ovenpaa dem et meget stort *øxeblad* af *jern* (2607) af bileform og med fliger ved skaftehullet. I nærheden fandtes et *knivblad* af *jern* (2608) med 8 cm. langt blad med buet eg og ryg og med ufuldstændig tange. Hertil kommer nogle mindre, ubestemmelige brudstykker af jern. Alle gjenstande have almindelige yngre jernalders former. Omkring oldsagerne var adskillig muld mellem stenene. Gravstedets form var ganske eiendommelig. Det syntes ikke at staa i nogen forbindelse med det ovenfor eller længere op i bakken fundne kullag. Forsaavidt dette var levning af en gravhaug, maatte man antage, at den paa en saa besynderlig maade indrettede begravelse fra yngre jernalder var indsat i dennes udkant; men det vilde i saa fald være paafaldende, at den var lagt meget dybere ned i grunden, end det antagne hovedgravsted kan have ligget.

I ethvert fald er det eiendommeligt, at gravsteder fra 3 forskjellige tidsaldre have ligget saa nær sammen, som tilfældet var her i Røkkelien. Det bestyrker mig ogsaa i den mening, at der paa dette sted maa have været en meget stor gravplads, hvis gravsteder maaske tildels endnu kunne ligge urørte i jorden, saasom der kun var en svag forhøining, hvor fundet fra broncealderen gjordes, og jordsmonet var næsten ganske fladt paa det sted, hvor jeg gjorde fundet fra yngre jernalder.

Et stykke længere mod nord i den samme linje, hvor der var en svag forhøining, lod jeg ogsaa en strækning gjennemgrave, men uden noget resultat.

Endnu længere mod nord og fremdeles i den samme linje

laa en temmelig stor haug, som jeg undersøgte. Arbeidet besværliggjordes meget ved, at en stor masse agersten i tidens løb var ført op paa den. Dens grænser vare vanskelige at bestemme, da der var pløiet meget jord op mod kanterne. Den blev gjennemgravet i en bredde af 12 m. fra neden af. Den bestod væsentlig af jord; men et stykke over bunden laa et lag kuppelstene, under dette et lag kulblandet grus af indtil 30 cm. tykkelse med enkelte uopløste kulstykker. I den øvre østlige halvdel fandtes en større masse sten ligesom en indre røs, tildels tydeligt lagte sammen i orden. Her fandtes ogsaa under det kulblandede grus et lag fjæresand, som almindelig i gravsteder paa denne kant. Her har der derfor utvivlsomt været en begravelse; men der fandtes hverken levninger af ben eller af oldsager.

Alle de her omtalte gravlevninger findes paa den sydligste af Røkkegaardene. Denne række har imidlertid ogsaa været fortsat længere nordover. Et par hundrede alen nordenfor den sidstnævnte haug ligger saaledes i samme linje en overmaade stor haug eller røs, aldeles bedækket med et tykt lag agerstene. Det vilde være et betydeligt arbeide at undersøge den. Iaar lod det sig ikke gjøre, da den var omgiven af ager. Et stykke oppe i lien ovenfor den fandtes der i vaar en *naal* (?) af bronce, endende opad i en knyttet haand med en ring igjennem (2556), rimeligvis fra ældre jernalder. Endnu længere mod nord paa andre gaardparter findes der flere levninger af hauger, der har ligget i den samme linje og i den samme høide i lien som de omtalte paa den søndre gaard. Øverst i lien oppe ved en klynge af gaardene ligger derhos en meget stor haug for sig selv.

Ved en af de nordligste Røkkegaarde ligger oppe paa sletten en stor haug i heldingen af en bakke. Den blev undersøgt i sommer. Paa østsiden var et stykke af den udskaaret af en vei, i vest og nord var der dyrket ind paa den, saa at omridsene ei traadte tydeligt frem. Den har rimeligvis ikke været mindre end omtr. 22 m. i tvermaal. Den blev gjennemgravet i en

bredde af 15 m. fra syd af; dybden var indtil 2.5 m. Foruden et tørvlag paa overfladen bestod den kun af sten, øverst et lag større stene, derunder mindre og nederst igjen større stene. I overfladen fandtes en mængde store løftestene af et meget tungt haardt slag og hvidrød spettet farve, øiensynlig tillagte med forsæt, da der intet fandtes af dem i haugen forresten. I den østre og vestre del fandtes paa bunden tænder og ben af dyr, fornemmelig af hest. Østenfor midtlinjen og midtveis i høiden fandtes imellem stenene et *kantbeslag* af *bronce*, dannet af en glat, sammenbøiet plade, 12.5 cm. langt, men maaske ufuldstændigt; den omsluttede gjenstand har ikke været over 0.8 cm. tyk (2614). Længere inde fandtes en firesidet *hein* (2611), merkelig ved, at den paa den ene bredside fremviser to ved slid dannede, aflange fordybninger; stykket kan maaske være ældre end haugen. Paa et andet sted fandtes et 7 cm. langt stykke, sandsynligvis af et smalt tveegget *pileblad* af *jern* (2613). Omtrent ved midten eller lidt søndenfor denne, hvor der var en kløft i fjeldbunden, fandtes spredt nogle enkelte stykker *brændte ben;* her var der noget sand mellem de nederste stene. Paa det samme sted fandtes en *klinksøm* og en liden *nagl* af *jern* (2610). I den vestlige del fandtes for sig selv et stykke af en firesidet *hein* (2612). De sparsomme fund i denne store røs synes at henvise den til yngre jernalder.

Nær denne store røs fandtes en ganske liden haug, et par m. i tvermaal, fra hvilken der imidlertid vides at være bortført en mængde sten og jord. Under et tyndt jordlag fandtes her en tyk, aflang helle og under den et dybt lag kul. I dette laa adskillige stumper *brændte ben* og en større mængde *klinksøm* af *jern*, enkelte indtil 5 cm. lange (2615), nogle stykker af en *lænke* eller *skjerding* (2616) samt en liden *ring* af *jern* (2617). Lige under dette kullag var den faste fjeldbund. Lidt tilside for den store helle laa under tørven 3 regelmæssigt tilhugne firkantede heller af en smuk, stribet stenart, lagte tætsluttende i et slags mosaik, to jevnsides og en paa tvers for deres ender.

Under dem fandtes kun ubetydeligt muld paa bjergbunden. Længere tilside, næsten i græstørven, fandtes sammen med kul flere sager af jern, saaledes *bolter*, indtil 17 cm. lange, og flade *søm*, halvdelen af en *hestesko*, et stykke af en liden *ambolt* og nogle brudstykker (2618—2621). Det er muligt, at de sidste ting kunne være affald fra en smidje, der kunde have staaet ved siden af haugen. Dog er der neppe nogen afgjørende grund mod at antage dem for tilbehør til gravhaugen, uden forsaavidt som hesteskoen synes at vise spor til, at den har havt et græv foran. Begravelsen i haugen hører i hvert fald til yngre jernalder.

Oppe paa sletten støde Røkkegaardene i nord til *Alvstad* (5 brug). Her har der været flere røser og hauger, især paa toppen af de høie knauser, der her hæve sig op paa sletten. Paa en isoleret høi knaus ved søndre Alvstad er der en i senere tid omtrent udkastet røs, hvori der ikke vides at være gjort noget fund. Imellem vestre og mellem Alvstad og Fløan, men paa de førstes grund, ligge 3 knauser i en række, hvoraf den midterste Høgkammen er meget høi, hver med en røs paa toppen. Den sydligste paa Bringberget blev udkastet i 1874 og 1875, hvorved der gjordes et fund af spender, beslag og perler fra yngre jernalder (T. 1474—1477 og 1505—1508; Fornl. i nordre Thj. amt s. 115). Den midterste er ikke undersøgt, men noget udkastet. I dalsænkningen mellem den midterste knaus og den nordligste ligger en meget stor stenrøs, der iaar var helt omgivet af ager. Røsen paa den nordligste knaus undersøgte jeg iaar. Den var ganske lav; som det syntes, maatte en del være afført den tidligere. Den var omtr. 9 m. i tverm., noget udgravet tidligere paa den nordøstre side. Ved den sydvestlige kant fandtes imellem kuppelstene en mængde *foringskit* af *trækar* (2597) med en større samling *brændte ben*. Da benene laa i 2 hobe og mængden af foringskit var meget stor, syntes det, som om der havde staaet 2 trækar ved siden af hinanden. Imellem dem, eller hvis der kun har været et trækar, inde i dette har staaet en *urne* af *brændt ler* af buget form og med længere hals (2596).

Efterat træet var raadnet, er den bleven trykket istykker, og der fandtes nu kun smaa stykker af den, der ikke har ladet sig sætte sammen. Paa halsen har den havt mindst 9 parallele furer og derunder kredse af smaa gruber. Blandt benene fandtes enkelte brudstkr. af *redskaber af ben* (2598), deriblandt af 3 eller 4 *spillebrikker* med lav convex overside; den bedst bevarede kan sees at have havt et tverm. af omtr. 2 cm.; fremdeles to flade stykker, prydede, det ene med enkelte, det andet med dobbelte halvcirkler om punkter.

Paa et lavere affald mod nordøst af den samme knaus laa en anden haug, som ogsaa undersøgtes. Omtr. 13 m. i tverm. og indtil 1 m. dyb. Den bestod af sten, blandet med noget jord. Meget sten var ført af den paa siderne, og paa et sted nær midten viste det sig, at der tidligere var bleven gravet lige ned til bunden. Nær dette punkt fandtes paa flere steder brændte ben nær under græstørven, formodentlig opkastede ved den tidligere gravning. Men desuden fandtes paa 3 forskjellige steder samlinger af *brændte ben* paa sin oprindelige plads paa bunden, tildels blandede med kul. Kul fandtes ogsaa forøvrigt, navnlig i to strenge tvert over haugen i lige afstand fra midten. Blandt benene opdagedes ingen levninger af redskaber. Denne haug synes saaledes at have indeholdt 4 begravelser.

Nær ved denne og ikke langt fra husene paa Mellem Alvstad laa en haug paa en lav knaus, omtr. 13 m. i tverm., af forskjellig dybde, da fjeldgrunden havde flere kløfter, indtil 1.5 m. Ikke langt fra kanten mod nordøst fandtes under en sten et enkelt lidet brudstk. af en *urne* af *brændt ler;* nær derved, men høiere oppe, nogle *brændte ben.* Længere inde mod midten fandtes nede ved bunden en samling *foringskit* af et *trækar* (2600), som har omsluttet en stor hob *brændte ben,* deriblandt flere brudstkr. af *redskaber* af *ben* (2601), saaledes stykker af mindst 3 naale eller smekre pilespidser med tresidet tversnit, idet den ene side er udhulet til en dyb fure, medens de to andre ere flade, prydede med fine længdestriber; fremdeles styk-

ker af en lignende med regelmæssigt tresidet tversnit og af en, hvorpaa alle tre sider ere hule; endelig et tilskaaret fladt stykke. Omtr. ved midten, hvor endel flade stene vare lagte sammen i en hvælvet røs, fandtes en anden samling *brændte ben*, der ogsaa har været nedlagt i et *trækar*, hvoraf adskilligt *kit* var bevaret. Blandt benene fandtes 3 sammenpassende stykker af en rund, smekker *naal* af *ben* (2601) med meget spids od, nu 9 cm. lang, men ufuldstændig. Imellem benene og utvivlsomt oprindelig nedlagt i trækarret fandtes en *spydspids* af *jern*; den har fal med en nagl af jern, bredt blad med ophøiet-kant efter midten i fortsættelse af falen, 33 cm. lang (2602). Blandt benene fandtes fremdeles en liden klump smeltet grønligt *glas*, i hvilket der er fastsmeltet smaa stumper af ben. Lidt til side for disse sager fandtes et redskab af jern, der maa opfattes som en *krumkniv*, hvortil der er fastrustet en *naal* af *jern*, der har fæstet sig til odden og haandtaget (2603). Knivens blad er 6 cm. langt, af skaftstykket er 2 cm. bevaret (jf. N. O. 142). Denne haug har altsaa indeholdt mindst 2, maaske 3 begravelser.

Disse hauger paa Alvstad høre til den ældste klasse af gravlevninger fra den ældre jernalder, som ere opdagede nordenfjelds. De ere at sammenstille med flere hauger i Sparbuen (paa Oppeim, Taneim, Voreim og Stevra, Aarsb. 1871, s. 26—30, og paa Hovstad, Aarsb. 1872 s. 44). Disse grave charakterisere sig ved brændte ben nedlagte i trækar, tættede med kit, nedsatte imellem stene, men uden egentlig gravkiste, og tillige ved fattigdom paa oldsager. Næsten altid findes i disse grave blandt de brændte ben af liget brudstykker af redskaber af ben (naale, spillebrikker og kamme m. m.), der maa have været lagt med paa baalet. De kunne ofte kun efter vaskning af benhobene og nøiagtig undersøgelse udskilles fra de øvrige ben. Krumkniven, der er det første exemplar af denne form, som kjendes fra det nordenfjeldske, charakteriserer ogsaa den sidst omtalte haug som hørende til en tidlig periode af den ældre jernalder.

I forbindelse med denne redegjørelse for mine gravundersø-

gelser paa Røkke og Alvstad skal jeg ogsaa omtale, at jeg i sommer kom over en samling *hellcristninger* paa den første gaards grund henimod grænsen af Alvstad. Ristningerne findes paa en temmelig vid, lav bergknaus, der hæver sig op af lavlændet. De ere tildels meget veirslidte og utydelige; sandsynligvis findes der under mosetørven adskilligt flere, end jeg denne gang fik øie paa. Paa den nordre side findes 2 mindre skibsfigurer med enkelte konturlinjer og opstaaende forstavne, den ene med 6, den anden med 7 lodrette streger. Imellem dem sees en menneskelig haand i naturlig størrelse, med adskilte fingre. Længere oppe paa samme side en større gruppe af smaa gruber. I nærheden deraf en tredie skibsfigur med dobbelt bundlinje, og ved siden af den spor af en fjerde. Videre findes paa forskjellige steder: en utydelig skibsfigur, en gruppe gruber og en dyb fodsaale med særskilt hæl, en skibsfigur med 20 cm. høie, tilbagebøiede stavne, 35 cm. lang mellem stavnene, og med 11 lodrette, 7 cm. høie streger, en anden skibsfigur med 25 cm. høie stavne, 50 cm. lang, med 16 tverstreger, fremdeles en meget utydelig skibsfigur og en tredobbelt concentrisk cirkel om en grube. Jeg havde ved mit besøg paa stedet ikke apparater til at tage afbildninger af ristningerne. Men der burde snarest muligt sørges for at faa det vigtigste af alle de stjørdalske helleristninger afbildede.

Paa en reise igjennem Fosen blev jeg paa *Baret* i Vernes sogn, Ørlandets prestegjeld, omtr. 1½ mil søndenfor Agdenes, opmerksom paa en bjerghule, der viste tegn til at have været beboet. Da gjennemgravningen af bunden frembød ualmindelig liden vanskelighed, og den derhos er af ringe omfang, foretog jeg en undersøgelse af den i slutningen af august maaned. Baret ligger paa et høit eid mellem Verrafjorden paa østsiden og den lille bugt, der gaar ind til Abelviken, paa vestsiden. Eidet gaar ud fra et middels høit fjeld paa sydsiden og udvider sig nordenfor husene paa Baret til en høiere og bredere halvø. Baret er et temmelig rigt findested for oldsager fra stenalderen.

I en myr paa det høieste af eidet fandtes for nogle aar siden 3 skeformede skrabere af flint og en større flintflække (T. 1391—94). I lien mod vest og tæt under fjeldet blev fundet en spydspids af lysgraa skifer uden agnorer (T. 1390), og en 20 alen derfra fandtes ivaar under grøftegravning en øxe eller kile af skifer (2625) af en form, som antages at tilhøre den arktiske stenalder. Paa østsiden af eidet paa Seternes's grund er derhos fundet et brudstk. af en kniv af skifer (1546), hvorhos der paa Baret er fundet et par brudstkr. af slibestene fra stenalderen. Omtrent fra det sted, hvor skiferspidsen og øxen fandtes, gaar der en grund dalsænkning i fjeldet op til hulen, hvis aabning antagelig ligger noget over 50 m. over det høieste af eidet og omtr. 150 m. over havfladen. Hulen er temmelig høi, henimod 20 m. dyb, i den ydre del kun 1.5 til 2 m. bred; i den midtre del udvider den sig noget ved 2 nicher eller siderum, et paa hver side; den inderste del er ganske smal og bunden ligger her noget høiere. Den er beskyttet mod vestenvinden, og den maa have været saa meget mere skikket til opholdssted, som et hul i taget lidt foran det midterste parti har dannet en naturlig skorsten. Ved hulens indgang laa der en stenhob, som dog ikke kunde betragtes som nogen mur. Forøvrigt var der overhovedet i den ydre del en hel mængde sten. Lige foran hulens indgang, tæt ind til bjergvæggen paa den ene side, fandtes imellem stenene et 5 cm. langt odstykke af en *spydspids* af rødbrun *skifer* (2661). Ved gjennemgravning af bunden i den ydre del (omtr 9 m.) befandtes den hovedsagelig at bestaa af sten, blandet med noget kuljord i en dybde af 0.5 til 1 m. Med undtagelse af endel bergsten paa overfladen var det kuppelstene fra fjæren, kastestene for en eller to hænder. I dette lag fandtes et rundagtigt *stykke flint*, formodentlig en ildflint (2663), nogle enkelte stykker ben og endel skjæl. I det midtre, videre rum bestod bunden af kuljord, blandet med smaa bergstene, men ikke med kuppelstene. Her fandtes en hel del ben, for en stor del af større dyr, deriblandt adskillige ben af større fiske,

fremdeles en mængde skjæl, hvoraf der kunde være samlet flere bøtter. Hovedmassen udgjorde *patella,* der fandtes i mængde i midtrummet ligesaavel som i siderummene. Overmaade talrige vare ogsaa *litoriner*, dog ikke saa jevnt fordelt, men i dynger. I mindre antal fandtes *mytilus edulis;* videre enkelte exemplarer af *cardium* og nogle faa af *solen* og af *østers.* Det er verdt at lægge mærke til, at de arter, som forekom i største mængde, netop ere de, som kunne opsamles ved lavvand i fjæren. Benene ere endnu ikke blevne bestemte. Blandt benene fandtes 7, der vare mere eller midre *tildannede* (2662); deriblandt er 2 splinter af marvben, tilspidsede i den ene ende til prener, 2 tildannede stykker af ribben, det ene med et hul ved den ene ende, og et stykke, der maaske kunde være bestemt til glatning af sømme. Derimod fandtes intet spor til de fra hulefundet i Søndmøre bekjendte pilespidser. Det kulholdige lag, hvori alle levninger fandtes, havde en dybde af 0.5 m. I midten laa under det et lige saa tykt lag ren aske; derunder stenrig aur. I det inderste smale rum fandtes en smule kuljord og deri nogle skjæl, navnlig *litorinæ.*

Ingen af de inde i hulen fundne gjenstande giver noget sikkert holdepunkt for bestemmelsen af hulens alder. Rigtignok fandtes der blandt de øvrige levninger nogle stykker træ med temmelig skarpe skaar; men de kunne vistnok ligesaavel være frembragte ved redskaber af flint som af jern. Fundet af skiferspidsen udenfor indgangen kunde synes at tale sterkt for at henføre beboelsen af hulen til det samme folk, som har brugt saadanne vaaben, da dens forekomst paa dette sted er mindre forklarlig, om den skulde være tabt der paa en tid, da hulen endnu ikke var beboet. I samme retning kunde fundene af stenredskaber nede i lien, paa den nærmeste vei fra hulen til søen, synes at trække. Men disse beviser ere dog ikke afgjørende for, at det ikke skulde kunne være et jernalders folk, der har benyttet denne hule til opholdssted ligesom de søndmørske huler. I hvert fald kan man slutte, at beboelsen ikke kan have strakt

sig gjennem noget langt tidsrum, da de efterladte maaltidsrester ere sammenligningsvis af ringe størrelse.

Paa den ydre halvø nordenfor Barets huse findes, som allerede I. Undset har gjort opmerksom paa, en hel del af de smaa firkantede grave, som forekomme paa saa mange steder nordenfjelds. Jeg undersøgte ogsaa et par af disse, men med ligesaa lidet udbytte, som undersøgelsen af dem paa andre kanter (f. ex. paa Førsølan i Verran og Skaanes i Levanger pgd., Fornl. i nordre Thj. amt s. 78 og 97) har bragt. Det antages ofte, at disse forhøininger ere levninger efter opraadnede vindfald. Denne forklaring tør vistnok for enkelte steders vedkommende være rigtig. Saaledes har hr. distriktsingeniør Oxaal meddelt mig, at han ved undersøgelse af endel saadanne tuer i Rugeldalen nordenfor Røros var kommen til det resultat, at de havde en saadan oprindelse. Men ligesaa utvivlsomt er det, at de paa andre steder ere virkelige grave, og det er ganske vist ogsaa tilfældet med dem paa Baret.

ANTIKVARISKE UNDERSØGELSER I 1881.

AF B. E. BENDIXEN.

Den usædvanlig regnfulde sommer hindrede mig stadig i at foretage sammenhængende og mere omfattende undersøgelser, og jeg maatte betragte det som et held, at jeg fik leilighed til at gjøre udgravninger i et par dages tid.

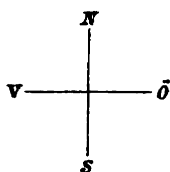
Mod den inderste ende af Lysterfjorden, Fortuns annex i indre Sogn, aabner sig to trange dalfører, der gjennembryder Jotunfjeldenes udskydere. I øst gaar Fortundalen ned, i nord kommer en elv ud af Mørkrisdalen som gjennem et svelg, og løber i bugtninger ud i fjorden, omgivet af brede ører og lave sideterrasser. Paa disse flade strækninger har ligget og ligger tildels endnu mange gravhauger, baade vestenfor elven paa Hauge og østenfor paa Bolstad. Fra det første sted har Bergens museum et ældre jernalders fund, kobberkjedel og guldbrakteat[1]. Haugen, hvori fundet blev gjort, «kongshaugen», ligger smukt paa en terrasse og er ikke helt bortryddet. Dens kjerne bestod ifølge meddelelse paa stedet af en stor røs, paa hvis bund var reist et omtr. 1 m. langt, med heller omsat, dækket og brolagt gravkammer, hvori kun laa brændte ben. Over og omkring røsen var kastet jord, og i dette jorddække paa toppen af røsen og ca. 1 m. under overfladen fandtes en anden hellesat kiste med kjedelen, hvori brakteaten og en senere bortkastet, stor mosaikperle laa. En mængde runde hauger paa gaarden er

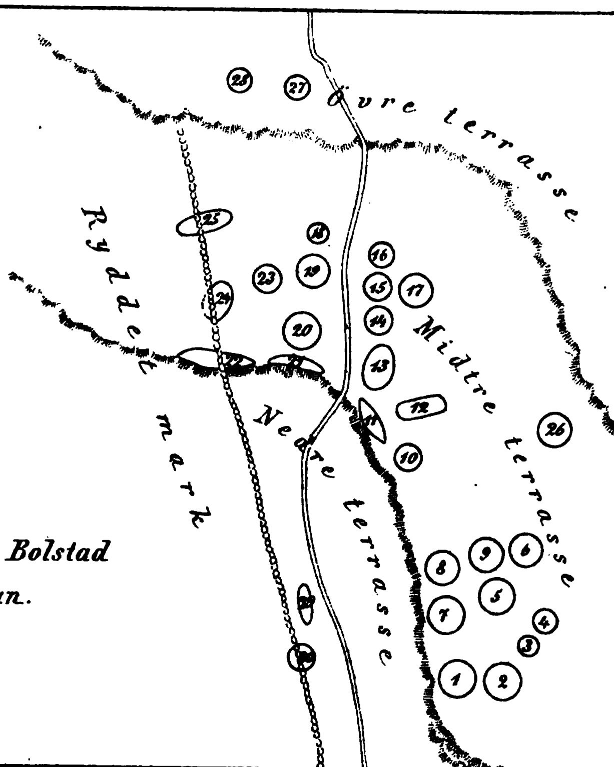
---

[1]) NICOLAYSEN: N. Fornl. s. 455; LORANGE: katalog s. 93; MONTELIUS: från järnåldern II h. pl. 8. fig. 9 a & b.

bortryddede; i en af dem, som laa paa den laveste terrasse nær elven, blev der fundet forskjællige jærnsager, hvoriblandt sverd og øx. Disse lavere strøg er fuldstændig udlagte til ager og eng, og under rydningen er ofte bemærket vaaben og redskaber af jern samt klæber-vævstene. Samme slags fund er gjort paa de ligeoverfor liggende flade marker under Bolstad, der ligeledes er ryddede. Af de spredte meddelelser, sammenholdt med fundene fra Hauge og de nedenfor beskrevne paa Bolstadmoen, synes det, som om den laveste terrasse har indeholdt yngre jærnalders gravsteder, den høiere liggende væsentlig ældre jærnalders.

Paa *Bolstad* er der foruden enkelte spredt liggende hauger endnu tilbage en større gravplads, se vedføiede rids. Inderst paa nedre terrasse sees ved en husmandsplads rester af 2 lave hauger, hvoraf den ene overskjæres af et gjærde. Længst mod syd paa en lav aas nær stranden ligger ved et birkekrat en langhaug af form omtrent som en aflang firkant med afrundede hjørner, omtr. 14 m. lang og indtil 4 m. bred. Paa Bolstadmoen, den mellemste terrasse, findes 27 hauger og kredse eller tydelige levninger af saadanne, en ligger for sig selv, de andre i 2 grupper. Den sydligste af disse bestaar af 2 noget høiere runde hauger, der ligge yderst, og 9 lave hauger og kredse, den nordligste af 11 lave runde hauger og kredse, 5 langhauger, parallele mod terrassens rand, og 1 firkant, perpendikulær mod samme. 3 af haugerne overskjæres af et gjærde, der dækker for den ryddede nordre del af moen, hvorover gravfeltet tidligere har fortsat sig. Paa denne del var ryddet 2 af heller byggede og bundlagte gravkammere, og i et af disse var bemærket kul og jernsager. De fleste kredse er saa lave, at de vanskelig kan skjelnes. Moen er stærkt udsat for vandskyl fra de øvre strøg, og vandet faar ikke fuldstændigt afløb, da terrassens rand ligger noget høiere end den indre del. Det er derfor muligt, at der, som bønderne sagde, tidligere kunde sees flere kredse, som nu er overskyllede.

Gravfelt paa Bolstad i Fortun.

Svaberg med skaalformede fordybninger paa Sövde i Lyster.

V
S N
Ö

Paa den høieste terrasse, ligeopfor den nordlige gruppe ligger ved veien, som fører op til gaardens huse, 2 smaa kredse, hver omtr. 4 à 5 m. i tvermaal, og endelig langt oppe, i en ager nær husene en stor, vakker haug, kaldet Sælhaugen. Maaske har ogsaa her været et gravfelt, da der ved rydning i nærheden er gjort enkelte fund.

Paa *Bolstadmoen* foretog jeg endel udgravninger. Alle hauger og kredse paa en langhaug nær (no. 13), som dog var halvt ødelagt, viste randstene eller fodring og var omgivne med grøfter. Den mindste af gravstederne var kun 3 m. i tvermaal, den største 11.70 m. I det hele blev udgravet følgende 15 hauger og kredse, hvis numere slutte sig til ridsets:

1. Haug, 7.80 m. tvermaal, c. 1 m. høi, opkastet af sand. Et stykke indenfor en stenring, omtrent i midten eller noget længere mod syd en liden røs, c. 2 m. bred, og under og omkring denne et *kullag*. Paa røsens bund laa en næsten firkantet helle, omtr. 80 cm. lang og bred; over den gik kullaget, tæt ved den laa smaa *brændte ben*, og under dem fandtes fin sand, blandet med kul, hvorunder der atter laa en helle, mindre og mere uregelmæssig end den første. Den var støttet paa den ene side af en tredie kantstillet helle og dækkede en fordybning i jorden, hvori laa en stor hob af usædvanlig svære *brændte ben*, blandet med enkelte kul. Vest for denne, i røsens udkant laa 2 mindre heller, hvorunder dog alene fandtes *kul*.
2. Haug, 8 m. i tv., c. 1 m. høi, af samme art som foregaaende, tidligere udgravet. I dens midte stod et lidet muret kammer, dækket af heller og indesluttende *brændte ben* og *kul*.
3. Kreds, 3 m. i tv., af jord; i midten og mod syd et enkelt lag stene, c. 1 m. i tvermaal. Indenfor randstenene et nogenlunde jævnt *kullag*, i vest et par smaa hobe med fint *brændte ben*, som ogsaa fandtes spredt hist og her.
4. Lav haug, lidt toppet i midten, 3.30 m. i tv., af en smuk

form, opkastet alene af jord, uden nogen indre stensætning. Lidt *kul* fandtes spredt, ellers intet.

5. Kreds, 6 m. i tv., uden indre stenlag. Hele gravstedet kun dækket af et tørvlag, lagt umiddelbart paa auren. Tæt ved sydvestlige rand begyndte et *kullag*, som fortsattes svagt hen til modsatte rand. Omtrent 2 m. fra sydvestre kant laa nogle smaa *brændte ben.*

6. Lav haug, omtr. 50 cm. høi, 6 m. i tv., i midten et enkelt, 3.30 m. bredt lag med større og mindre stene, blandet med heller. Omtrent 50 cm. fra randen begyndte et lag med *kul*, som laa tættest under stenene, hvor der ogsaa hist og her fandtes smaa *brændte ben.*

7. Kreds, 9.20 m. i tv., med et enkelt, indtil 4 m. bredt, stenlag, der gik omtrent elliptisk fra vestre til østre rand og i midten var omhyggelig muret. Under og tildels mellem stenene laa tynde lag og smaa hobe af *kul*, der ogsaa fandtes spredt paa flere steder; omtrent i midten var kullene samlede til et tættere lag, hvoriblandt større og mindre *brændte ben;* enkelte saadanne fandtes ogsaa i syd i kullaget udenfor stensætningen og i nord, paa det sidste sted sammen med 3 smaa skaar af en *lerurne*, rimeligvis en hankeurne. Ca. 2 m. fra vestlige rand laa blandt kullene atter *brændte ben*, meget spredt, rester af en *bennaal*, der gik istykker ved optagelsen, og et stykke af en *benkam*, der begge havde været udsatte for ild, og et forbrændt *træstykke.* Stykket af benkammen er en liden del af sideskinnen til en buet kam og har langs overranden en indridset linje og række med halvcirkler og punkter. Skjønt de brændte ben laa paa forskjellige steder, kan de næppe ansees for at have tilhørt flere begravelser, da de overalt laa temmelig spredt og syntes kun tilfældigvis at ligge tættere paa et sted end et andet.

8. Kreds, 7.15 m. i tv., med et 4.20 m. bredt stenlag ved midten, men strækkende sig i nordøst næsten helt ud mod

randen. Under stenlaget *kul,* men spredt undtagen i øst, hvor de laa meget tæt sammen med enkelte smaa *brændte ben.*

11. Langhaug, rimligvis 10 m. lg. og 3 m. bred, stærkt oprodet og næsten udjævnet i nord. I den nordre del fandtes masser af *kul,* enkelte *brændte ben* og smaa stykker af en tynd *urtepotformet lerurne.* I syd et svagt kullag.

12. Aflang firkant med svagt afrundede hjørner, 7.20 m. lang, 3 m. bred, uden indre stensætning. *Kul* ved randstenene og i yderst ringe mængde hist og her længere inde. I østlige ende en større hob sammen med smaa *ildskjørnede stene* og enkelte *brændte ben.* I vestlige ende en liden kulhob med 2 halve *klinknagler,* 1 *klinkplade* og 1 liden buet *jærnstang,* maaske spidsen af en krognøgel.

13. Lav haug, c. 20 cm. høi, 8 m. i tv., indsunket i midten, uden stenlag. Hist og her smaa *kullag.*

17. Lav haug, 7.80 m. i tv., ellers som foregaaende. Et *kullag* af omtrent 2 m.'s bredde gik fra nordøstre rand tversover haugen og standsede omtrent 2 m. fra den sydvestlige kant. I syd og vest for midten laa spredt en mængde skaar af en *urtepotformet lerurne* og smaa *brændte ben,* tildels i mindre hobe. I syd laa desuden en liden *helle,* umiddelbart under denne fin sand, derefter et *lerskaar* af samme art som de ovenfor nævnte og en smuk liden *pilespids,* i vest atter *lerbrot* og hagestykket af en spæd *krognøgel* af jærn. Lerurnen har været rød med stribede baandornamenter, pilespidsen er treegget med tange, 11 cm. lang.

18. Meget lav haug, 4.20 m. i tv., ellers som de to foregaaende. Et smalt *kullag* begyndte indenfor randstene og gik fra nordøst mod sydvest, som i no. 17. I det fandtes alene et par ubestemmelige stykker af en *lerurne.*

19. Som foregaaende, 7.80 m. i tv. Spredte *kul* næsten overalt, kun i midten et tykt sammenhængende lag, 2.25 m. langt og halvt saa bredt. Blandt kullene fandtes yderst smaa *brændte*

ben, 1 større og flere mindre stykker (rand- og sidestykker) af en *urtepotformet lerurne,* stribet og med bugede sider, 1 *beltesten* af mørkgraa kvarts, 1 liden *bronsering* med klinket *hempe,* 1 *sølvknap* til en hegtespende og 1 *knivblad.* Beltestenen er 18 cm. lg., buet med rundtløbende fure og fremspringende understykke og viser en blank flade med slagmerker. Bronseringen hører sikkert til beltet, hvori stenen blev baaret. Sølvknappen har en glat rand og viser paa bunden et menneskeansigt i profil af samme art, som fremstillingen paa brakteaterne. Kniven har buet eg og ryg og er forsætlig krumbøiet; bladet er 8 cm. langt, tangen er firsidet, men afbrudt.

20. Den største og smukkeste af haugerne, meget lav, men toppet i midten, 50—60 cm. høi, 11.70 m. i tv., med dyb og bred grøft. Lidt øst for midten begyndte et stenlag, hvori et par mindre heller, og fortsattes mod vest indtil 1.70 m. fra randen, i en bredde af 4 til 2.50 m. S. v. for midten laa stenlaget dobbelt og tredobbelt. Under en af hellerne laa fin sand og derunder *kul.* Omtrent tversover midten, i en længde af c. 7 m. gik et sammenhængende tyndt lag af *kul,* som ogsaa fandtes hist og her omkring i haugen. I dens midte laa spredt smaa *brændte ben.*

23. Meget lav haug med dyb grøft, 6.40 m. i tv. I sydlige rand begyndte et stærkt *kullag,* der gik skraat tversover haugen mod nordøst. Ingen brændte ben blev bemærket, dog har de maaske klæbet fast med kullene under regnen, som netop strømmede ned. Blandt kullene laa 1 *beltesten* af mørkgraa kvarts, som den ovenfor nævnte, 15 cm. lang, med buet overflade, næsten ret underside, afskaarne smalender og rundtløbende fure.

Overalt var begravelsen yderst simpel, undtagen i de to sydligste, større hauger; i den ene af disse var muret kammer, i den anden en fordybning, dækket foroven og paa den ene side af helle. Flere grave var alene beskyttede af et simpelt tørv-

lag, og deriblandt netop de, hvori der gjordes de 2 lidt større fund. Udbyttet af oldsager var meget lidet. De to hauger, hvori beltestenene fandtes, tør vel antages at have været kvindegrave. Gravfeltet maa henregnes til ældre jernalders senere del eller mellemjernalderen. Dog hører vel firkanten, der afveg baade i form og indhold fra de øvrige grave, til yngre jernalder.

Ved enden af *Fortundalen* ligger paa elvens søndre side, paa gaarden Eide enkelte fornlevninger. Paa den høie strandterrasse ligger 2 røser, hvoraf den ene er udgravet i midten, den anden delvis afrevet af en vei, som gaar mellem dem. Ved dem synes at ligge rester af 2 andre. Længere oppe paa gaardens jorder ligger atter 2 hauger, og paa en husmandsplads er paa forskjellige steder gjort to fund, i begge sverd og øx og i et treeggede pilespidser. Paa *Dregne* skal ved rydning være fundet jernvaaben, deriblandt øx. Fra *Fortun* omtaltes enkelte usikre fund; paa en husmandsplads øst for elven og syd for kirken ligger en tildels ryddet røs, den eneste, som nu kjendes i selve dalføret.

Lyster præstegjeld synes at have været forholdsvis rigt paa fornlevninger. Paa *Berge*, en høit liggende gaard nord for Dale kirke, er fundet en stenøx af form som fig. 16 i Rygh's norske oldsager, paa *Herheim* en afbrudt flintekniv, paa *Søvde* en stenøx og en omtr. 20 cm. lg. flintmeisel. Den første er i Bergens musæum, de andre er tabte. Paa *Flahammer* er, som det synes, fundet en øx af bronse[1]. Paa *Søvde* blev jeg vist op til et svaberg, der ligger et stykke ovenfor gaardens huse, og fandt der dels liggende i dagen, dels dækket af mos i en længde af omtr. 8 m. og en bredde af 7.35 m. en helleristning, bestaaende

[1]) Nicolaysen, N. F. s. 453 og aarsb. 1875 s. 190.

af 59 fordybninger, af form som kuglesegmenter, de fleste smaa og grunde, flere dannende en fuldstændig halvkugle, deriblandt den største, som var 10 cm. i tvermaal og 5 cm. dyb; enkelte var endnu dybere. Bjergets overflade var tildels forvitret og paa et par steder aldeles afskallet, saa det er rimeligt, at der har været flere udgravede huller. Svaberget ligger vistnok omtrent 150 m. over fjorden. Hullerne var anbragt dels i mindre rækker og grupper, dels enkeltvis, især de større (se ridset s. 17) Lignende skaalformede fordybninger skal findes paa *Stuagerdet*, omtrent 1 times gang fra Dale kirke oppe i Dalsdalen, hvor der paa en stor sten er gravet en rad smaa hulninger, og ved *Hvilebakken*, paa en fjeldvei til Dalsdalen, ligeledes paa en sten, kaldet Holestenen. Som bekjendt har man flere exempler paa, at helleristninger er anbragte paa større, jordfaste stene [1]. Vedholdende, voldsomme regnskyl hindrede mig i at undersøge de sidst nævnte steder. Det vil erindres, at der tidligere kun er kjendt en helleristning i nordre Bergenhus amt, den ved Lervaag paa Atleøen, med 24 skibsfigurer.

Paa *Søvde* er fremdeles gjort fund fra ældre jærnalder [2]. Et af fundene, kjedel med brændte ben og spillebrikker, er fra en kun halvt bortryddet haug paa en ager nær husene. Ikke langt fra denne er ryddet en røs, der indeholdt hellesat kiste med ben, og paa marken ved disse hauger har man flere gange stødt paa rester af gravkammere. Fundet paa *Kvale* og guldringen fra *Lerum*, paa østre side af fjorden, hører formentlig ligeledes til ældre jernalder [3]. Paa *Sørheim*, søndenfor Lerum, blev i en lav sandhaug fundet en smuk korsformet mellemjernalders fibula. Over haugen var kastet en stor vakker røs, blandet med jord, omtr. 3 m. høi, med tydelige randstene. I røsen laa et enegget sverd [4], tverøx og øxeblad af almindelig yngre jærnalders form, klinknagler og en blaa glasperle. Fibulaen er af forgylt bronse,

---

1) Se O. RYGH: Om helleristninger i Norge s. 7 og anm., Separataftr. af Christ. vidensk. selsk. forh. 1873. 2) N. F. s. 454 og LORANGES katalog s. 93. 3) N. F. s. 452—53. 4) Aarsb. 1878, s. 330.

0.10 m. lg., 0.052 bred i overstykket, 0.049 i armene. Overstykket er ved ophøiede mellemlinjer delt i de sædvanlige felter. Ornamenterne paa øverste rand bestaar af 4 langstrakte siksakfigurer og paa smalsiderne af en oval baandslyngning. Hjørnerne øverst danner lave pyramider i firkantede rammer. Midt paa bøilen er en fastsiddende oval plade med nielloring rundt kanten og rundt midtpunktet. Mellem begge ringe er 17 straaleformede ribber. Fra bøilen udgaar nedad først 2 korte fuglehoveder med krum hals, derefter armene, der ligesom spidsen ender i dyrehoveder. Midtstykket er fyldt med de samme ornamenter som overstykket. Alle linjer er regelmæssige og skarpe og forgylte med en jævn lys farve. Naalen har været fæstet til en enkelt tap, der ligesom naaleskeden er støbt i et med spænden. Undersiden er glat, men med dybe linjer under de ophøiede niello-rammer paa oversiden. Retøxen er af almindelig størrelse, kraftig formet; tværøxen er 0.135 m. lang. Disse 3 ting blev overladt til Bergens musæum af gaardbruger H. J. Døsen paa Sørheim.

Yngre jærnalders fund er desuden gjort paa *Nauste* under Flahammer, *Talle, Eide, Højum* og *Dalsdalen,* foruden et par tidligere fra *Sørheim*[1]. Fra uvis tid er en sænke- eller vegtsten fra *Søvde.* Den er af rød granit, næsten rund med noget flad over- og underside og fordybet fure rundt kanten, 0.08 i største tvermaal, 0.055 tyk. Den blev overladt til musæet af gaardbruger Hans Urdahl. Ligeledes paa Søvde er i tomten af et nedrevet kapel fundet en guldfingerring fra middelalderen[2]. Overhovedet synes denne gaard at have havt flere oldtidslevninger; foruden de allerede nævnte ligger 1 røs paa en høide, nedenfor svaberget med helleristningerne, og 2 i sydvest for dette.

Paa *Berge* er ryddet 2 hauger, hvori blev fundet jærnsager og brændte ben, og paa *Bringe*[3] er ligeledes i senere tid bort-

---

1) N. F. s. 452—54. LORANGE, katalog, s. 172—174. Sml. aarsb. 1877. s. 166.
2) N. F. s. 454. 3) Smst. s. 453.

taget 2 hauger; i den ene laa sverd m. m. Paa *Talle* ligger en urørt haug, paa *Fagernes*, tæt ved veien 1 lav haug med fodring. Haugerne paa *Kvale* og *Flaahammer*[1] er udjævnede. Paa *Sørheim*, søndenfor elven er foruden den ovenfor omtalte ryddet en række hauger, hvori er gjort flere, nu tabte fund. Paa den høitliggende gaard *Hovland*, syd for Sørheim, ligger paa kanten af en terrasse en anden række hauger.

I annexet *Nes* er paa *nedre Højem* udjævnet en stor haug, Alfshaugen, hvori der fandtes jærnsager, og paa *øvre Højem* en, Aastadhaugen, hvor man blandt andet lagde mærke til hesteben og bidsel. Paa gaarden *Nes* er der tæt ved søen rester af en stor røs, hvori der skal være fundet sverd og øxer og rimeligvis spyd af yngre jærnalders form[2]. Yderst paa nesset ligger 3 store røser, paa høiden over det 3 jordhauger, og endelig paa den høie hammer, Aangulsnesset, som skiller mellem Lysterfjorden og dens sidearm, Gaupnefjorden, 1 stor, smuk jordhaug med en aldeles prægtig beliggenhed.

For fuldstændigheds skyld hidsætter jeg tilslut nogle spredte iagttagelser. Paa *ytre Eikum*, omtrent midtveis mellem Solvorn og Marifjæren ligger ikke langt fra fjorden 1 stor gravhaug, og paa *Holmesland*, i Bakke sogn, ved Nærøfjorden 1 stor røs.

Paa *Vangsnes*[3] ligger ved veien nedenfor kirken 1 lav haug ca. 9 m. i tv., med randstene, og, som det synes, rester af en lignende, derefter 2 store delvis ryddede røser, den ene 13, den anden, Rydjehaugen, 17 m. i tv. Omtrent 100 skridt ovenfor kirken ligger en lav haug, Tinghaugen, 12 m. i tv., tæt ved den rester af 2 eller 3 smaa hauger og øverst 1 ryddet haug med randstene, 14 m. Alle disse har en sjælden smuk beliggenhed. Man sèr her udover det brede og jævnt stigende nes til begge sider langt ud og ind ad Sognefjorden, indløbene til Viksbugten, Esefjorden, Fjærlandsfjord med Vetlefjord og Sogndalsfjord. Stedet maà have været tidlig bebygget, og navnet

---

[1]) N. F. s. 453. [2]) Aarsb. 1875, s. 50—51. [3]) Sml. N. f. s. 472—74.

Framnes fra Frithjofs saga passer ikke paa noget punkt i Sogn saa godt som paa dette. S. v. for kirken, paa *ytre Vangsnes,* blev for omtrent 8 aar siden ved rydning af en stor røs fundet i gravkammer et brækket sverd, 1 urtepotformet, ornamenteret lerurne, en liden bronsering med ombøiede ender og 1 spydspids. Paa ytre side af nesset ligger endnu en røs.

Omkring *Fedjos* eller Rinde kirke synes der at være yderst faa hauger igjen. Jeg fandt kun en paa *Fedje* og en paa *Rindesnes.*

KIRKER OG KIRKELIGT INVENTARIUM. I *Fortuns* nye vakre kirke hænger 2 *klokker,* som er overflyttede fra den gamle stavekirke[1]. Den største er 72 cm. høi, 75 cm. vid i nedre kant, den anden 65—69, begge af almindelig middelaldersk form (Otte: Glockenkunde, fig. 6). Den mindre har fordybet indskrift i øvre baand omkring halsen, med gothiserende majuskler: ✠ XP̄C . VINC̄ . XP̄C . REGNAT . XP̄C . ĪPAT. ɔ: Christus vincit, Christus regnat, Christus imperat. At indskriften er fordybet, viser, at klokken efter al sandsynlighed tilhører 12 eller 13 aarhundrede.[2] Bogstavernes form peger hen paa samme tid, nærmest paa den først nævnte. Christi navn er som oftere skrevet i forkortning med græske bogstaver. Formelen forekommer temmelig hyppigt, saaledes i en længere indskrift i gothiske minuskler (fra aar 1516) paa en klokke i Slotsbjergby[3] og paa det saakaldte «den hellige Mauritius's» sverd fra 12 aarhundrede blandt de tyske keiseres kroningsinsignier.[4] De to klokker er rimeligvis kirkens ældste og samtidige med dens opførelse. En tredie, mindre er snarest fra reformationstiden. Af den oprindelige stavekirke staar kun skibet igjen; det viser de sædvanlige former uden noget særegent, dog er buerne forholdsvis høie og

---

1) NICOLAYSEN, N. F. s. 454. 2) OTTE: Glockenkunde, s. 69 og anm. 2. 3) FENGER i kirkehistoriske samlinger. I s. 464 o. flg. 4) WEISS: Kostumkunde III s. 596 og IV, s. 256.

slanke. Hoveddøren er simpel, rundbuet med snoet arkivolt, derefter flad list med bred hulning og øverst atter snoet arkivolt; dørbuens indersider har kun flade lister. Søilerne paa siderne viser ret vakre terningkapitæler, hvorpaa er malet en korslignende forsiring, ganske lig den paa klokken. Ellers findes ingen udskjæringer. De oprindelige runde glugger sees øverst i skibets vegge. Paa nordsiden er en senere dør med jærnring, der viser 2 svagt fremtrædende dyrehoveder; jærnbeslaget er det almindeligst forekommende, en kreds med ribber, der fra midtpunktet gaar udover kredsen og afsluttes ved buer med oprullede endestykker. Spaanbelægget strækker sig over de 4 hjørnesøiler og delvis over midtskibets vegge. For resten har kirken, der vil blive nedrevet i 1882, intet gammelt inventarium. Efter et sagn skal sognets ældste kirke have staaet paa Bolstadsmoen, hvor man endnu vil paavise dens plads. Af inventarium fra en senere tid kan nævnes 2 smaa almindelige *lysestager* med pig og et bekken eller døbefad af messing med gothiserende ornamenter og den bekjendte utydede indskrift i gothiske minuskler. Lysestager som de omtalte findes overalt i landskirkerne, de hører almindelig til 17 og begyndelsen af 18 aarh. Iaar bemærkede jeg saadanne i *Fet* kirke, *Joranger* (med skjolde, hvorpaa indskrift: Mag. Jens Hansen Ørebech. Anno 1701 — Magrete Peders Datter Haning Anno 1701), *Ylmheims* (med skjolde. OLLE VLVIGSAGER — SØRREN SKARSBØL — ANNO 1702), *Tønjum* (Claus Pedersen Rumor. Cirsten Lauritz Datter 1675), *Røldal* (WILEM . BERNSEN . BVEL . HANS . DADTER), *Vikør*, alle med pig, fremdeles i *Dale*, *Vangsnes* (AO. 1657), *Tjugum*, *Borgund*, *Opheim* paa Vossestranden, *Odde*, *Vinje* i Telemarken, *Eidsborg* (med gothiserende slyngninger: foræret den 15 May 1730 af Christen Pedersen Løche og Margrete Olsdatter Lind), og endelig dobbeltarmede med pig i midten i *Fedjos* og *Kvamsø*. *Døbefade* af messing er ligesaa almindelige som lysestager af den nævnte form; saadanne fandt jeg i *Hove* kirke i Vik (af simpelt arbeide, i randen en gjentaget indskrift IEH . BARTAL .

ZEIT ϴELVEK), *Dale* (med den sædvanlige indskrifti gothiske minuskler om randen, en anden indskrift i en slags minuskler omkring bunden og i dennes midte en drage, der i sine forreste klør holder et baand med en tredie indskrift: bcꝑmcꝑarms), *Kvamsø* (i midten lammet med korsfanen og omkring denne i flere gjentagelser: RAHEW✝SĦNB✝:), *Nes* i Lyster, *Joranger* (i midten 2 løver holdende et skjold med udslidt vaabenmærke), *Ylmheim* (den sædvanlige indskrift og derefter en med mindre bogstaver, flere gange gjentaget), *Røldal* (i ydre rand indskrift med store latinske bogstaver: Er dette becken gifven til Røldals kirke af erlig oc welb. Fru Lisebet Brysche; ovenover 2 vaabener, det ene støttes af vildmænd, med hornet hjelm, otte felter, tildels med tværstriber, det andet med hjelm, hvorpaa en fugl med udslagne vinger, skjoldet delt i 2 felter, med flakt ørn og flakt dobbeltlilje, H (?) B – LB. Aº 1625 — D 6. August.) og i *Vinje* kirke i Telemarken.

I *Dale* kirke[1] findes et ret godt skaaret, men stærkt mutileret *krucifix*, korset og frelserens arme mangler. Stilen gothisk. Ansigtet lidende, hovedet omgivet af tornekrone. Klædet om lænderne langt nedhængende, forgylt og malet med blaa og lyserøde farver, uden kridering. *Dørringen* i hovedportalen danner en dobbelsnoet vinget orm. I korets veg tilhøire er en firkantet fordybning til kar. I skibet hænger en stor og smuk malet *tavle*, forestillende præsten Stevelin Adamsön Reutz og hustru Elsebe Hansdatter med børn, hoftebillede, fra 1682. En ligkisteplade af tin har indskrift, der melder at S. A. Reutz var født i Bergen 10 aug. 1640 (?), ordineret til sal. Mogens Skankes capellan 1671, sognepræst 1677 efter hr. Mogens død, og døde 1687. 2 mindre *tavler*, som har smaa, hele figurer, er daarligt malede, den ene fra 1630 (?), foræret af Andersz Lauritzen, den anden fra 1654, forestillende Søffren Lauritzen, foged i Indre Sogn, med familie. Den førstes navn forekommer paa den stør-

[1]) Se NICOLAYSEN N. F. s. 452 og Norske bygninger II s. 3 pl. VI—VIII.

ste af kirkens *klokker*, som har følgende indskrift med store romerske bogstaver: In Godtes Name bin ich gefloszen, Michel Linni zu Bergen hadt mich gossen. S. Andreas Larschsen hadt das Gisser Lon zu dieser Glogen bezald. 1632. Den samme støber nævnes paa en klokke i *Hopreksta*d fra 1663. Formelen paa denne er ens med den første del af Dale klokkes indskrift [1].

Nes kirke er omtrent den styggeste og simpleste, jeg har seet. Kirken har 2 *klokker* af gammel form, men uden indskrift. Paa den plumpe og slet arbeidede *sølvkalk* er anbragt en liden forgylt Kristusfigur, aabenbart sengotisk arbeide, taget fra en ældre kalk.

Joranger og *Fet* kirker [2] har ligeledes *klokker* af almindelig middelaldersk form, paa den største i Joranger, der er 68 cm. høi, 72 cm. i tvermaal, staar i baandet om halsen en ophøiet indskrift med gotiserende majuskler: ✠ IN . HONORE . SANTI . OLAVI . REGIS. Ingen af de andre har indskrift eller mærke. Paa *kalkene* i begge kirker findes den almindelige Kristusfigur; karrene selv er rimeligvis efterligninger af sen-gothiske former. *Patenerne* har det sædvanlige signaculum, den i Joranger er mærket: Aar 1640.

I *Stedje* kirke [3] er en stor, smuk *klokke*, 80 cm. høi, 97 cm. i tv. Mellem de to baand ved halsen staar den hyppigt forekommende indskrift, engelens hilsen til Maria, i gotiske minuskler: + Ave . Maria . gracia . plena . domins (for — nus) tecum . benedita (for — icta) mater (?). Bogstaverne, der er støbte med ophøiede rænder, synes at have lidt ved voldsom medfart. Det sidste ord er ulæseligt. Under baandene er anbragt 3 aflange, firkantede stempler eller medaljoner, 105 mm. høie, 40 brede, i indbyrdes lige afstand; de fremviser alle samme figur, Madonna

---

[1]) Aarsb. 1868, s. 163. Urda II s. 56. [2]) N. F. s. 458. Aarsb. 1877 s. 163—164, sml. s. 89. [3]) N. F. s. 461. Aarsb. 1868, s. 162. Aarsb. 1880, s. 75. NICOLAYSEN: Norske bygninger II s. 1, pl. II—IV. Urda II s. 55. Aarsb. 1877, s. 163. Aarsb. 1866, s. 75.

med Jesusbarnet, siddende under eǹ gavl med kløverblads spidsbue. Under et af stemplerne er støbt et bomærke, 9 cm. høit . En mindre *klokke* har samme form som den større. Paa en smuk renaissance-*lysekrone* staar 2 skilter med navnet Harmen Wirhage 1672. Lignende kroner findes i mange landskirker, saaledes i *Vangsnes*, *Tjugum*, *Kvamsø* (2, den ene med due, den anden med flakt ørn i toppen), *Borgund* (2, hvoraf en med løve øverst og havfruer paa armene), *Vikør* (3), *Odde*, *Røldal* (3).

I *Ylmheims* kirke findes intet fra ældre tid. Som et kuriosum kan anføres, at der i forhallen hænger et maadeligt *maleri* med fremstilling af Josef og hans brødre i Ægypten, hvorpaa er skrevet den meddelelse, at maleriet blev fundet paa ræke (ɔ: drivende paa fjorden) ved Gerlaugtanden, ved indløbet til Sogndalsfjorden. *Kalken* er gotiserende, men fra senere tid.

Heller ikke i de nye kirker paa *Vangsnes*[1] og paa *Tjugum*[2] findes noget fra middelalderen. Fra Vangsnes er til Bergens museum indsendt en smal planke med gjennembrudte slyngeornamenter[3], der sandsynligvis har været fastnaglet over korbuen. Lignende kjendes fra Øifjells kirke i Telemarken[4], Lomen og Hurum[5] i Valders, Hegge og Øde smsteds, Opdal i Numedal[6], Thorpe i Hallingdal[7] og Hauggjord (?) i Jarlsberg og Larvik, fundet paa Skjeldbred[8]. De fleste af disse er i gjennembrudt arbeide, stykket fra Vangsnes ligner meget de 3 først nævnte og har almindelige slyngninger med oprullede blade. *Kalken* i Tjugum har den almindelige Kristusfigur paa foden.

Fedjos kirke frembyder ikke mere af interesse. *Klokken* har middelaldersk form og bærer utydelige spor af en indskrift. *Kalken* er gotiserende, med sexdelt fod og indskrift fra forrige

---

[1]) N. F. s. 472. Norske bygninger, s. 4 pl. VII. [2]) N. F. s. 471. [3]) Aarsb. 1880, s. 244. [4]) Norske bygninger III s. 9 pl. XXVII. [5]) NICOLAYSEN: Mindesmærker af middelalderens kunst pl. VII—X. [6]) Norske bygninger II, s. 1—2. pl. II. DIETRICHSON: Den norske træskjærerkunst. s. 37. [7]) Aarsb. 1855 pl. VI. [8]) N. F. s. 193 og Aarsb. 1874, s. 159.

(?) aarhundrede: Peder Rinde med Samptlig Rindis Almue. Baade den og patenen har signaculum, den sidste viser desuden en velsignende haand og mærket H. I. B.

Kvamsø spidsbuede stenkirke[1] ligger paa en vakker holme, kun skilt fra det faste land ved et smalt, indelukket sund. Kor og skib gaar i et, kirken er i det hele meget simpel. Den har som sædvanlig 2 døre paa nordre langside, 1 til kor og 1 til skib, holder 20 m. i længde og 9.64 i bredde. I vestre gavl øverst en smal lysaabning, i hver langside 1 spidsbuet aabning, dog sees paa søndre side spor af 3 smaa vinduer, alle med klæberstens indfatning, men yderst simple. Korvinduet i østre gavl er lidt rigere og er indfattet med rækker af rundstave. Nisjen til helgenbillede, ved hovedportalen, er 40 cm. høit, i nedre kant 27 cm. br. Muren har en tykkelse af 1.34 m. Kirken har 2 smaa *klokker*, hvoraf den ene har 2 indskrifter i store latinske bogstaver mellem smukke ornamentbaand af bladslyngninger: Claes Noorden et Albartus de Grave me fecit Amstelodami A° 1701. — Amsterdam A° 1701. — Quams — Øes Klocke Magist. Iver Erichsen Profst i Sogen ock Sogneprest i Wiig. — Hr. Ludvig Christofferson Vice Pastor i Wiig. — S. Niels Ericksen, Borger i Bergen. — Magister Iver Eriksen Legangers navn forekommer ligeledes paa *altertavlen*, reist 1716, sammen med hans hustru, Anna Pedersdatter Finde, fremdeles i en lang indskrift paa veggen i Hoprekstad, hvor hans liv og lærdom berømmes, og paa en stentavle i forhallen i Hove. Han synes i det hele at have gjort meget for kirkernes udstyr. I Kvamsø kirke findes desuden et lidet *krucifix* fra tiden efter reformationen, ophængt over korbuen.

I *Hove* stenkirke[2] hænger 2 *klokker*, den mindre har indskriften: Hofs Klocke 1694, og har et smukt baand med landskaber og figurer, jagtscener, og et smalere med masker og guirlander.

---

[1]) N. F. s. 480, Aarsb. 1868. s. 165. [2]) N. F. s. 477. Norske bygninger II, s. 2 pl. V. Aarsb. 1868, s. 165. Aarsb. 1880, s. 80.

I *Hoprekstad* kirke[1] findes foran alteret en *træplade* med ophøiede udskaarne latinske bogstaver; indskrifterne er sat over Jakob Nilsøn Riber † 1618, 27 nov. og Knud Christoffersen Glad, præst 1622 † 28 Okt. 1657, samt den sidstes hustru Karen Jensdatter Kolding † 1628. En indskrift paa en af veggene melder, at de er malede og ornamenterte (med landskaber og figurer) i 1688, da Lauritz Lindenow var Amptmand og Niels Randulf Biscop. Hovedportalen, hvis sidesøiler er næsten borthuggede og som idet hele er i en maadelig forfatning, har den almindelige form, rundbue med sidestykker, som nederst viser palmetrand, der dog ikke er gjennemskaaret af tverbaand, ligeover denne i kanten et dyrehoved og saa slyngninger uden perlerad; buestykket har de sædvanlige 2 drager, som bider over et midtre dyr. De fundne søiler fra svalegangen, der engang har omgivet kirken, har, som stadig, terningformede kapitæler og er 1.38 m. høie. En del farvede *glasruder,* som er indsatte i vinduerne, har fremstillinger af vaaben og bibelske scener med indskrifter: Jens Garman, Medtjener til Vik 1732 — Anna Ludvigsdatter Munthe 1723 — Andreas Daae, Sogneprest til Wiig og provst over Sogn 1723 — Jacop Niehsen. Lignende ruder findes paa ytre Æse paa Balestrand (Hr. Jens Bugge 1677) og ufarvede paa indre Æse, med gammeltestamentlige scener og alle fra 1667.

I den nye kirke paa *Lærdalsøren* er anbragt et stort, 1.27 m. høit, romansk *krucifix* med frelseren, hvilket tidligere var i den nedrevne kirke paa *Hauge*. Fremstillingen er romansk, Kristus har et roligt udtryk og bærer liljetagget krone paa hovedet; føddeme er satte ved siden af hinanden; et langt, skjørteformet klæde med den karakteristiske triangelformede midtdel og stive, parallele folder hviler over lænderne. *Altertavlen* fra Hauge er i barokstil[2].

---

[1]) N. F. s. 474—75. Aarsb. 1877, s. 165—66. Aarsb. 1879, s. 94—96. Aarsb. 1880, s. 79. [2]) N. F. s. 447, Aarsb. 1875, s. 54—55.

Tønjum kirke[1] har en smuk stor *kalk*; stilken er prydet med gotiske bladornamenter, og foden, som er delt ved større og mindre flige, har disses felter fyldte med lignende ornamenter. Den er dog rimeligvis fra sen tid, ligesom *patenen*, der i indre rand viser de samme ornamenter og i midten en velsignende haand, sol og maane. Til hvad jeg i aarsb. for 1880 har anført om den gamle stavekirkes dørstykker, kan jeg endnu føie, at det største sæt dørplanker har forneden en palmetrand, der ender i dobbelte slyngninger med 2 horisontalbaand, ligesom i Flaa kirke[2]. Det andet sammesteds omtalte sæt er ikke ganske rigtig beskrevet. Det mangler palmetrand, men har forneden en rad hule, skjælformede ornamenter paa det ene sidestykke, 2 saadanne paa det andet, og i slyngningerne rudefris. Det eneste tilbagestaaende buestykke hører til dette sæt; paa dets midtpart er udskaaret en nedadvendt dragefigur. Det tredie sæt har store palmetter med en rad hulskjæl nedenfor og 2 ovenfor; dette ornament er ogsaa anbragt under kapitælerne. Det fjerde paa nævnte sted ikke omtalte sæt er plumpere skaaret og mangler palmetter, perlerader og ruder, men har nederst paa det ene sidestykke en række hule ornamenter.

I *Opheim* kirke paa Vossestranden findes intet fra ældre tid. Den større *klokke* har en indskrift med store latinske bogstaver: CONRADT VON AACH. 1759. SOLI DEO GLORIA, ME FECIT. Ved indgangsdøren til *Vinje* kirke fandt jeg en ret mærkelig liden *bænk*, uden ryg, 93 cm. lang, 33 cm. bred og med sidestykker eller armlener, som er 42 cm. høie. Disse sidste er smalere foroven og udskaarne i form af et gabende dyrehoved, hvis underkjæve ved et buet tværstykke er forbundet med halsen. Underkjæven med de store tænder er taalelig vel bevaret; derimod er af det øvrige paa begge stykker kun tilbage øre og det aflange, af et riflet baand omgivne øie; et lignende baand gaar ogsaa langs underkjæven. Langs nedad hal-

---

[1]) N. F. s. 447. Aarsb. 1880, s. 77—78. [2]) Norske bygninger III pl. IX.

sen gaar baade ved ryg og strube den almindelige høvelsims. Begge sider er ens udskaarne. Bænken er overladt til Bergens musæum.

Vikør kikrke i Hardanger frembyder intet mærkeligt. En af *klokkerne* har middelaldersk form. Ovenfor trappen til galleriet er anbragt en stor renaissance*tavle*, hvis midtparti fremstiller Kristus paa korset mellem Maria og Johannes; i smaa felter er afbildet Kristi daab og slangen i ørkenen, Maria og Magdalena. Det er efter en indskrift foræret af præsten Olufsen i 1633. En anden, slet vedligeholdt forestiller atter Kristus paa korset, med faderen og englene i skyerne, og foran korset en næsten nøgen, knælende figur. Den lange indskrift er næsten udslettet.

Det i aarsb. 1880 s. 72—73 omtalte *ciborium* eller baldakin i *Kinserviks* kirke havde en høi kløverblads rundbue; paa den under buen anbragte list stod en indskrivt med aarstallet 1664.

I *Odde* nye kirke er delvis den gamle *altertavle* opsat igjen, den har malerier, som fremstiller nadveren og korsfæstelsen og er efter indskrift skjænket af menigheden 1688, under præsten Henrik Tobiæ Dossius.

Paa *Røldals*[1] kirkegaard findes flere endestykker til de kisteformede, middelalderske *gravstene*, i det hele 5 eller 6, hugne af klæbersten. Deres øverste parti er hjulformet, et kors inden i en kreds og med fordybede mellempartier. De fleste har et lidet kors indmeislet paa den ene side af øverste arm; paa den brede og flade kant er anbragt et romansk ornament, en snoning eller tauglignende figur, der gaar rundt om stenen, enkelt eller dobbelt, tildels afbrudt i toppen ved en tredie korsfigur. Tykkelsen varierer mellem 6 og 13 cm., bredden omtr. 35 til 40. Ved kirkens hovedportal staar 2 dørposter, der ender i en til siden vendt, spiralbøiet konsol. Koret har nu skraatag; paa begge sider af korbuen, som paa indre side er omgi-

[1]) N. F. s. 380 og 812.

vet af runde lister og hullister, der ender i et langagtigt uskjægget hoved som konsol, er anbragt krydsende tvertræer som forbindinger. Rimeligvis har ogsaa veggene havt saadanne; kirken er imidlertid nu bordklædt.

I koret hænger et *røgelsekar* af kobber, hvis overdel er 13 cm. høi og 13 cm. vid; skaalen, som nu har fod, er uden denne 6½ cm. høi. Overstykket har formen af et taarntag med fire spidse gavle, fire smale hjørnespir og et bredere, lavt midtspir. Aabningerne er runde eller rundbuede. *Kalken* er af gotisk form, paa stetten og langs fodens rand er firkantede felter med rude-ornamenter. I hver af de 6 rudeformede rotuli staar en gotiserende majuskel, hvorved dannes indskriften: IHESVS. Patenen, ligesom kalken af forgylt sølv, har signaculum i randen og indeni buelinjer med lilje-ornament. Fremdeles er der endestykket af en korsarm, med kløverblads rundbue, i hvis røde grund er malet en stengel med bøiede og oprullede grene. Det hører rimeligvis til det bekjendte *krucifix*, til hvilket man endnu i dette aarhundrede gjorde valfarter. Krucifixet, hvis korsarme er ufuldstændige, hænger paa sin oprindelige plads over korbuen. Det er ret godt arbeide, skjønt de nøgne legemsdele som sædvanlig er skarpe og kantede. Frelseren er fremstillet døende, med noget bøiet hoved, om lænderne hænger et langt klæde, blaat og forgylt. Benene er sammennaglede. Korset ender nedentil i en kløverblads rundbue. Kristusfigurens hoved bærer en slags flad hue, der ligesom haar og skjeg er forgylt. Høiden omtr. 1 m. *Døbefonten* er af klæbersten; skaalen, rund med hul i bunden, har en rad udhulede lister foroven og forneden og er 28 cm. dyb og 53 cm. bred; fodstykket med bred sokkel er 17 cm. høi og 23 cm. vid. Af de 3 i «norske fornlevninger» omtalte *helgenbilleder* fremstiller det ene Maria med barnet, det andet st. Georg, det tredie st. Olav (?). Alle er kriderte. Maria og Jesusbarnet bærer aabne, taggede kroner, Jesus holder æblet i venstre haand og løfter den høire til velsignelse. Den høie stol, hvorpaa Maria sidder, er prydet med

stjærner i ruder og med rosetter. Figurerne bærer spor af stærk forgylding, men farverne er afslidte. Stolen viser tildels forsølvet grund, men for øvrigt den samme hvide og rødlige farve i forening, der findes paa kirkemodeller, i de arkitektoniske dele af antependiernes malerier og næsten er stereotyp i visse middelalderske malerier. Det hele billede er 1.30 cm. høit. St. Georg bærer rød dragt, har langt, lokket haar, bærer i venstre haand et elleptisk skjold med stor midtbukkel, i den løftede høire har han formodentlig svunget sverdet. Han træder paa et uhyre, hvoraf kun er levnet en fod og en del af kroppen. Figuren er 1.17 m. høi. Den tredie figur bærer kongedragt; kjortelen er sammenholdt af et belte med lang, nedhængende rem. Den høire arm mangler, den venstre hviler paa brystet. Hovedet er dækket med en høitagget krone. Helgenen sidder i en høi tronstol, hvis ryg er prydet med tre taarnlignende spidser. Billedet viser spor af stærk forgylding og er iberegnet tronstolen og det høie fodstykke 1.41 cm. høi. Alle 3 figurer er hule og flade paa bagsiden. Ligeledes findes her flere kriderte *brætstykker,* hvoraf et, muligt fra en kirkestol, 33 cm. høit, øverst bærer en godt skaaret liden figur, 21 cm. høi. Den forestiller en ungdommelig, siddende kriger, med tilbage- og opadbøiet hoved; det høire ben hænger ned, den venstre støtter sig paa brættets rand. Høire haand mangler, venstre holder en afbrudt stav eller et spyd, støttet mod skulderen. Det er ikke urimeligt, at den hører til en større gruppe, som forestillede soldaterne paa vagt ved Kristi grav eller opstandelsen. Dragten er tætsluttende og bestaar af en kort, til hofterne rækkende trøie med tværstribet belte, snevre knæbenklæder med skamkapsel (braguette) og underhoser samt en sid hætte, der fuldstændig dækker panden og baghovedet. Dragten tilhører nærmest sidste halvdel af 15 aarhundrede.

Fra senere tid er at mærke en sølv *oblatæske* med indskrivt: Røldals Kircke foræret fra Hielmelands Præstegield, og paa laaget følgende vers:

Vi pryder her dit bord med denne Trois Gave.
O! Hierte fromme Gud, du Naade for os have.
Lad Plagen holde op, vi derom bede dig,
Bevare Fæ og Faar, driv fra dem Ulve Krig[1].
Anno 1704.

Paa alteret staar en renaissance-*tavle* med indramning af doriserende søiler. Maleriet fremstiller øverst opstandelsen, nederst gravlægningen. Det er maadeligt malet og mærket: Gotfrid Hendtzschel pinxit a Silesiæ Wrahslauiensis. Ao. 1629. I koret hænger endnu et par *malerier*. Det ene fremstiller Maria med barnet og i baggrunden en musicerende engel, og er mærket I. I. S. Det andet har en mængde smaa billeder i medaljoner; i midten Kristus, fæstet paa livets træ, mellem Maria og Johannes, der knæle ved træets fod, i de andre Maria gjennemboret af mange sverd og apostlernes martyrier. Ved hvert billede er indskrivt, dels paa latin, dels paa tysk. Et tredie, halvt udslettet maleri, forestillende Jakob og Esaus møde, er henlagt paa loftet, hvor der endnu findes et antal af votivgaver til kirken af helbredede, saaledes knæ- og albuskinner, hænder, arme, fødder, krykkestykker, alt af træ, en bjørnefeld o. s. v.

Prækestolen, et maadeligt renaissancearbeide fra 1627, har i 4 felter malerier af evangelisterne. Døbebækkenet og lysekronerne er ovenfor omtalte.

Vinje kirke[2] i Telemarken indeholder intet fra middelalderen undtagen *sølvkalken,* der har en bred, i senere tid forhøiet skaal, stor knop med rotuli, hvori er englehoveder; paa en af fodens sex fliger er fæstet en Kristusfigur med sammennaglede fødder, randornamenterne forneden bestaar af felter med parvis krydsende linjer. Paa den ene af kirkens døre er et stort rudeformet skjoldbeslag; *dørringen* ender i 2 plumpt arbeidede dyrehoveder.

Eidsborg kirke[3] har kun i sit ydre bevaret stavekirkernes præg.

---

[1]) Jfr. L. DAAE, Norske Bygdesagn s. 124. [2]) N. F. s. 230. [3]) Smst. s. 227, aarsb. 1845, aarsb. 1855, pl. V.

Den har fuldstændigt spaanbelæg, endog paa ydersiden af svalgangen, som i en bredde af 1.70 m. omgiver de 3 sider af kirken. Søilerne i svalgangen er ca. 29 cm. høie; deraf optager kapitælen ca. 14 à 15 cm., foden henved 8, og selve skaftet kun 6 à 7, hvorved de faar et besynderligt, fortrykt udseende. Kapitælerne er almindelig tærninger i noget vexlende former, med ringe og puder, som er tungede eller skjæltæggede, delte i baand eller med zizak-fris. Basis er simpelt kubbedannet eller som en omvendt tærningkapitæl, en form, der altid findes i stavekirkerne. Kun en af søilerne har en fuldstændig afvigende form, idet kapitæl og basis danner 2 lige og mod hinanden vendte hoveder eller masker, omtrent, som de, der f. ex. findes i Hurum[1], Lomen[2], Borgund[3] og Hiterdal[4] eller fandtes i Stedje[5]. Mellem hver 4 og 4 af disse søiler staar en større, nedenfor brystværnet fortsat søile, der ender i en tap. Den gamle dør paa skibets søndre veg er dækket; dørtærskelen danner et bueformet snit; øst for døren er i en bjælke udhugget et kors med udsvungne arme. Runeristningerne, som staar tæt ved døren, er ulæselige, kun enkelte runer kan skjælnes og paa den sydvestlige hjørnestolpe maaske et eller to navne: ᚦᛅᚱᛚ ᛅᚴᚱᛁᛒ ɔ: Thoral ok (?) Grit etc. I kirken findes en gotisk, sexarmet *lysekrone*, med et dyrehoved nederst, due øverst, de sex arme bestaar af slyngede stengler med kløverblade, af hvilke der ogsaa findes en rad nederst paa lyspladerne. Fremdeles 1 liden *kalk* med fod af gotisk form og en almindelig liden Kristusfigur, samt et stærkt mutileret krucifix, hvorpaa der er spor af kridering. Frelseren er fremstillet med opadvendt, lidende ansigt, hovedet bærer hverken krone eller tornekrands, om lænderne hænger et kort skjørt, fødderne er stillede ved siden af hinanden. Figuren, der er omtr. 40 cm. høi, er slet skaaret og fremviser en blanding af romansk og gotisk stil.

---

[1]) NICOLAYSEN. Mindesmærker af middelalderens kunst. pl. VIII. [2]) Smsteds. pl. X. [3]) DAHL. Denkmale e. s. a. Holzbaukunst. I pl. III. [4]) Smsteds. III pl. IV. [5]) Norske bygninger. II pl. IV.

I Sogn vil det nu være vanskeligt at finde *gamle bygninger*. Paa flere steder staar røgstuer med den ældre indretning, forstue og kleve, og ljore i stuens tag, men uden røgovn. Saadanne stuer findes i Balestrand, paa Vangsnes, i Vik, Kvamsø, Lyster o. fl. st. I det sidstnævnte præstegjæld er røgovnene vistnok forsvundne for flere aar siden, paa Vangsnes blev den sidste nedtaget i vaaren 1881, paa gaarden *Hoprekstad* i Vik stod en tilbage ved siden af en peis og skorsten, men skulde snart nedtages, og paa *Færstad* lidt længere oppe i dalen var det samme tilfældet. Paa *Engum* i Kvamsø sogn staar en ualmindelig stor og vakker røgstue, bygget i 1840; men ogsaa der var røgovnen nedtaget. Paa gaarden *Stalheim* paa Vossestranden staar en gammel bygning med are brugt som ildhus. Det er temmelig stort, bygget af svært, rundt tømmer og indrettet som sædvanligt, med ljore, are, omgivet af høie, opretstaaende heller, tvertræer (vagler) og svingtræ (svoiv) til skjerdingen. Svoiven, der her ogsaa blev kaldet med et navn, som jeg ikke tidligere har hørt, og kun nævntes som et sjældent ord, *bargrind*, var i enden udskaaret paa en maade, der mindede om de sætersdalske gjøier med deres hestehoveder. Der skal findes en røgstue i brug paa gaarden; men den fik jeg ikke anledning til at se. Stuen paa *Norheim*[1] i Vikør er nedtaget og solgt til maleren Carl Hansen. I den nye stue var naturligvis anbragt vinduer, men samtidig ljore, saaledes som det hyppig bruges ialfald i Hardanger, for ventilationens skyld. Denne stue havde tillige, hvad man almindelig ser i Sogn, et halvloft, med rækværk af spiler. Stuen paa *Aga*[2] staar paa en noget over 4 m. høi, 1.10 m. tyk mur, der tidligere har strakt sig længere mod syd og tillige baaret et kapel, hvorfra kun er bevaret en liden klokke, 17 cm. høi, 18 cm. i tvermaal. Efter sporene af fundamenterne at dømme synes kapellet at have været ca. 16 m. langt; men det meste af dets undermur er borttaget. I kjelderen er en liden

[1]) Aarsb. 1868, s. 156; smst. 1880, s. 86. [2]) N. F. s. 378—79.

glug, udvendig svagt rundbuet; døraabningen og et større vindu er firkantede. Stuen er nær 7 m. bred og 7.50 m. lang, men har været større og havt dækket svalgang baade paa østre og vestre side; kun den sidste med en bredde af ca. 1.80 m. staar igjen. Stokkene er af rundt tømmer og meget svære, de fleste 26 à 27 cm., den nederste 55 cm. i tykkelse. Bjælkehovederne bærer en høvelsims. Dørene er nu simpelt firkantede og har rimeligvis været rundbuede. Bjælkerne paa begge sider er som sædvanligt tilhuggede i et skraaplan mod døren, og langs deres kanter er indvendig anbragt en simpel høvelsims, udvendig paa 3 par er simsen fortsat i en bøiet stengel med tredelt sammenrullet endeblad, et oprindelig romansk motiv, af samme art som i slyngningerne paa stavekirkerne. Ljoren er borttaget, og stuen har nu halvloft. Paa hver af dørene er 2 smukke beslag, hvoraf især det ene er rigt arbeidet i rosetter, bøiede stengler med sammenrullede endeblade, i samme stil og i det hele overensstemmende med beslagene paa kirkedørene fra Hov i Solør[1], Dale i Sogn[2], Faaberg[3], Jondal, stuen paa Huse i Kinservik o. s. v. I Faaberg og Jondal er dog endebladet gaaet over til et dyrehoved, og paa flere er ornamentet usikkert. I nordre ende er stuen ved en gang forbundet med et ildhus, med en svagt rundbuet dør og ligesom stuen af rundt tømmer. Ljoren er der; men istedetfor are er opsat skorsten. Røgovnene er ogsaa her overalt borttagne.

---

[1]) Norske bygninger III pl. X. [2]) Smsteds. II pl. VIII. [3]) Smsteds. III pl. XXVI.

ARKÆOLOGISKE UNDERSØGELSER I FJELBER 1881.

AF I. ROSS.

I begyndelsen af August 1881 fortsatte jeg mine undersøgelser paa Borgundøen i Fjelber. Veiret var temmelig uheldigt, saa at jeg dels enkelte dage intet kunde udrette, dels arbeidede under mindre gunstige omstændigheder. Jeg foretog gravninger paa følgende fire steder: gaarden Øvsthus, den saakaldte Kirkestøl, en liden høide, kaldet Slethaug, (de to sidste i Øvrebøs udmark) og paa gaarden Øvrebøs indmark i nærheden af husene. Det bedste udbytte vandtes paa førstnævnte sted, hvor der gjordes et større fund fra mellem-jernalderen.

I. Øvsthus er paa østsiden af Borgundøen, og gaardens huse ligger et stykke fra Fjelbersundet opimod en fjeldrab, der skyder ud fra Borgundsnuten. Et par hundrede skridt ovenfor ladebygningen, paa en 30—40 fod høi fjeldterrasse med den skjønneste udsigt over Fjelbersundet ligger «Krekjehaugen» (af andre kaldet «Krikenhaugen», som det syntes efter skriftlige dokumenter), en noget oval haug, 56 fod diameter N—S, 48 fod diam. Ø—V. Paa den øvre side var der spor af en — et par fod bred — grøft lige ind til haugens fod. Af haugens midtparti og nordre og østre skraaning var en hel del jord og sten borttaget; at dømme efter høiden af de paa sydsiden gjenstaaende dele maa haugens høide oprindelig have været en 8—9 fod over fjeldgrunden. Gravningen begyndte omkring 5 fod fra østlige rand og førtes vestover mod centrum med en i bunden omtrent 16 fod bred gang. Haugen bestod væsentlig af løfte-

stene med endel jord og mindre stene iblandt; tildels fandtes der ogsaa betydelig større. Strax jeg kom ned til fjeldgrunden, viste der sig kul og aske, som nu kunde forfølges i et tyndt lag indover og til siderne og rimeligvis har dækket hele haugens bund. Henimod centrum blev stenene større og bestod her af tykke heller, der laa paa skraa opad mod haugens centrum og støttede hinanden lagvis. Før disse borttoges, var imidlertid gravning begyndt høiere oppe, vest for centrum, og her kom jeg næsten øieblikkelig ned paa et 1—2 tommer tykt kullag, blandet med jernslagger og mere eller mindre uformelige jernklumper, der viste sig at ligge jævnt udbredt over en mægtig helle. Man begyndte nu at tale om, at der her engang skulde have staaet en smedie, og at haugen ogsaa kaldtes «Smediehaugen»; men da kullaget overalt endte med hellen, der snart viste sig at være dækhellen over et stort kammer, er jeg tilbøielig til at tro, at forholdet er oprindeligt, og at sagnet om smedien er opstaaet ved, at man ved tidligere gravninger er kommen ned paa dette tykke kullag. Hellen blev nu helt afdækket og viste sig at være en paa de tre sider regulær, retvinklet helle, medens den sydlige kant var uregelmæssig, ligesom sønderslaaet; dens største længde var 10 fod og 2 tom., dens bredde 5 fod og 10 tom., tykkelsen omkring en 4 tommer. Da kammeret nedenunder var omtrent 11 fod 6 tom. i yderkant, dækkede ikke hellen dette i hele dets længde; det resterende hul var dækket af 2 mindre heller. Da en af disse blev løftet op, viste det sig strax, at kammeret indeholdt flere gjenstande, af hvilke enkeltes plads blev foreløbig bestemt. Det var nemlig skredet saa vidt langt frem paa aftenen, at der ikke kunde tænkes paa nogen videre undersøgelse strax. Arbeidet fortsattes imidlertid østenfor, og senere sattes der en mand til vagt for natten, en forholdsregel, jeg ikke turde undlade at tage, da der syntes at gjøre sig gjældende blandt de forsamlede folk vilde fantasier om skatte. Allerede strax viste der sig at være adskilligt vand i gravkammeret; om natten indtraf et voldsomt

regnskyl, og den næste dag stod der en halv fod vand over hele bunden, hvilket i høi grad vanskeliggjorde undersøgelsen. Thi om det end lykkedes at bore et lidet hul mellem hellerne i det ene hjørne, hvoraf den allerstørste del af vandet sivede ud, blev der dog adskilligt tilbage i kammerets midte. Kammeret var rektangulært og smukt bygget af 3 heller paa hver langside og 1 i hver endegavl — alle omkring 4 tommer tykke. Kun midthellen paa østre side havde givet sig noget ind i overkant. — Uagtet kammeret var 2 fod 2 tom. dybt, kunde jeg ikke haabe at faa det ordentlig undersøgt ved at begive mig nedi under den store helle; jeg maatte derfor beslutte mig til det vanskelige og risikable arbeide at bakse den store helle af, og ved stor forsigtighed og ved hjælp af underskudte lange slæbere lykkedes det at trække hellen af, uden at kammerets sidevægge gav sig det ringeste. Kammeret, der laa næsten ganske ret N—S, viste sig at indeholde gjenstande, der havde tilhørt saavel mand som kvinde: Længst mod syd[1], tæt ved endegavlen laa 1) et af de saakaldte «*sverdlignende redskaber*» (vævske?); noget længere inde — øst for kammerets midtlinie efter længden — stod 2) en udbuget tom *urne* med øre og stribesirater; længere inde, ganske nær østlige langvæg, laa 3) en liden *spydspids*, i en saadan retning, at skaftet maa have strakt sig mod N—V skraat over kammeret. I kammerets midtlinie, 4½ fod fra søndre gavl: 4) en *skjoldbule med spids.* Vest for midtlinien i nogen afstand fra søndre gavl: 5) et *haandsneldehjul;* et stykke derfra 6) et *do.;* omtrent midt imellen disse: 7) *bærekrampen til et skrin- eller tinelaag,* i hvilket skrin eller tine da rimeligvis de smaa haandtene har været nedlagte; længere inde en lignende, men noget mindre 8) *bærekrampe;* nær ved denne 9) *haandtaget til et skjold,* der saaledes laa i betydelig afstand (omtr. 2 fod) fra skjoldbulen (4); nærmere mod vestre

---

[1]) Gjenstandenes plads og indbyrdes stilling vil sees af vedføiede grundplan, hvis tal svare til textens. Nærmere beskrivelse af sagerne nedenfor under: oldsager indkomme til Bergens museum i 1881.

Gravkammeret i Krekjehaugen.

Kammerets store dækhelle.

15 16 17 14 13 4 3 11 12 9 8 10 2 6 7 5 1

N

S

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 fod.

langvæg 10) en del *«forings-kit»*, der dannede nogenlunde en cirkel af omtrentlig vidde som bunden til en almindelig bøtte, hvortil det vel ogsaa har hørt, da der et stykke derfra laa 11) en *jernhadde*, som kunde have passet til en saadan; ved siden af de sidstnævnte gjenstande laa væltet 12) en nu tom, *urtepotformet urne* og ligeledes her en *jernspænde* og en middelstor *korsdannet fibula*, hvis plads ikke nøiagtig kan angives, da en arbeidsmand tog den op uden min anmodning. Lige ved vestre langvæg, omtr. 3½ fod fra nordre gavl laa 13) en bred *fingerring af guld*, passende til en kvindes finger. Antagelig i kammerets midtlinie efter længden og omkring 3 fod fra nordre gavl — punktet kunde ikke saa nøie bestemmes, da vand her hindrede undersøgelsen — laa 14) en *pincet af sølv*, 2 smaa *sølvknapper* og en liden *bøile af sølv*, samt et stykke af en *spændenaal (?) af jern*. Lige ved midten af sidstnævnte endegavl og langsmed denne var lagt side om side 15) en vakker *brynesten* og en *sax* (af alm. form); noget længere op mod østre hjørne 16) to *spydspidser af jern* — side om side — retvinklet mod gavlen, med odderne mod samme; et lidet stykke længere inde i kammeret og nærmere østre væg: 17) et *drikkekar af glas*, der især er merkeligt derved, at det allerede før nedlæggelsen var bleven knust og igjen repareret meget omhyggelig. I den af gravkammeret optagne muld, der med et tyndt lag dækkede hele bunden og havde samlet sig i større mængde i alle hjørner og langs væggene, fandtes siden ved udvaskning: et lidet forgyldt *sølvornament* i form af et stiliseret dyrehoved, samt nogle ganske smaa gule *perler* og 2 smaa *sølvstifter* (eller naale). Hele kammerets bund, der var forsynet med heller, havde været bedækket med næver, hvoraf overalt rester. Bundhellerne blev tilsidst optagne, og grunden mellem disse og fjeldet undersøgt; der var her nogle tommer rødmuld ovenpaa et par tom. lerlag; ellers intet. Af kul eller brændte ben fandtes ikke spor i hellekisten, heller ikke sikre spor af ubrændte ben. Det eller de nedlagte lig har altsaa været ubrændte og er i tidens løb ganske hen-

smuldrede. Der kan vel, efter oldsagerne at dømme, ikke være tvivl om, at her er nedlagt et mandligt og et kvindeligt lig, der efter de nedlagte gjenstandes placering maa have ligget ved siden af hinanden i kammerets nordre halvdel, — det kvindelige lig antagelig langs den vestre langvæg (hvor guldringen laa), det mandlige langs den østre væg, hvor vel glasbægeret har staaet ved ligets hoved.

Udenfor gravkammeret fandtes en 4 fod ret syd for haugens centrum, omtr. 2 fod over fjeldgrunden: en liden kreds af kul og aske, hvori et par *urnebrudstykker;* 4—5 fod S—Ø. for centrum 2 fod over fjeldet en lignende kulsamling. Ret vest for centrum i 14—15 fods afstand stod en opreist helle paa skraa udad, ragende op 2 fod 8 tom. over haugens daværende overflade, og gaaende ned omtr. 2 fod; grunden omkring denne helle blev undersøgt, uden at noget eiendommeligt bemerkedes. Nogle skridt syd for haugen var en tidligere forstyrret hellekiste, der blev undersøgt, uden at andet end en del kul og aske fremkom. — Hvad der er levnet af Krekjehaugen agter eieren senere at borttage.

II. Af de lave runde hauger eller stensætninger paa «Kirkestølen» undersøgtes tvende: 1) 16 fods diamet., et à to lag sten, dækket af et halvt spadetag jord. Strax ved afflækningen af jorden fremkom kul, der forekom i større mængde under stenlaget i den nordvestre fjerdedel af haugen og derfra strakte sig et stykke nord- og østover udenfor kredsen; ellers intet — 2) 23 fods diamet., et à to lag sten, dækket af lidt jord; i midten en smuk helle (1 fod under overfladen), 3 fod 5 tom. lang, 2 fod 5 tom. bred i den ene ende, 2 fod i den anden; under denne et jævnt, tyndt lag kul ovenpaa nogle tommer dyb rødmuld, — derunder fjeldet; ingen oldsager.

III. Af de to stenrøser paa «Slethaug» udkastedes den nordligste: 22 fods diamet., 2 à 3 lag af løftestene; under stenlagene fandtes i en kreds omkring centret med 6 fods diamet. et mod midten 4 tom. tykt, meget stærkt kul- og askelag; un-

der dette et 15 tom. dybt lag af rødmuld; derunder igjen et 4 tom. dybt lag af graamuld, før man kom paa fjeldgrunden. Udenfor den nævnte kreds med 6 fods diam. forsvandt kullaget, medens rød- og graamuldlaget strakte sig vidt gjennem haugen til alle sider. Rødmulden maa være for anledningen ført op paa «Slethaugen», da der ikke findes saadan andetsteds der; derimod forekommer den i terrænet nedenunder. Ingen oldsager.

IV. Paa søndre Øvrebø (i indmarken) udgravedes den sydligste af de 3 paa brinken øst for husene liggende rundhauger, — den saakaldte «Litlebrotehaug»; paa de to andre var der ager. — Haugen havde en diameter af omtrent 30 fod; vidden af det til fjeldgrunden undersøgte felt betegnes ved største udstrækning N—S 19 fod, Ø—V. 17 fod. Allerede et godt spadetag under haugens overflade fandtes hist og her kul. Omtrent 2 fod under overfladen: et nogenlunde regelmæssigt lag askeblandet jord omkring centret — med en diameter af 14—16 fod. Paa fjeldgrunden: et jævnt, ikke meget stærkt kullag om kring centret med udstrækning 8 fod N—S, 10 fod Ø—V. Omkring centret var der i en kreds med omtr. 7 fods diamet. stillet lag af større stene paa skraa ind mod midten, saaledes at de inderste mødtes i toppen og dannede et lidet konisk rum, der var fyldt med *brændte ben*, hvoriblandt brudstykker af en *kam*. I kullaget fandtes hist og her brudstykker af *lerurner*, saavel som enkelte stykker brændte ben — saaledes 3 fod fra centret paa sydsiden et lidet stykke af *hjerneskallen*. Noget nærmere centret paa 3 steder, fjernede 16—18 tom. fra hinanden: smaa brudstykker af et tyndt *broncebeslag* (til et bælte?) og spredt omkring nogle smaa *runde benbrikker*, lig dem, der fandtes i Loptshaugen paa Sæbø (jfr. aarsb. 1879 s. 162). Nogle ubrændte ben fandtes i centrum 1½ fod over fjeldgrunden, ovenpaa det lille koniske kammer. Haugens høide: 5 fod.

Paa Borgundnuten, hvor der har været en gammel vete, staar endnu det nederste af vagthusets mure. Huset har været omtrent 12 fod udvendig i firkant; murene er henimod 3 fod tykke og staar endnu til omkr. 4 fods høide indvendig. Endnu under krigen i begyndelsen af vort aarhundrede skal der have ligget vagt heroppe, og af vedstabelen, der stod reist i en spids top i nogen afstand fra huset, har der været seet stokke lige til de sidste aar; ungdommen har imidlertid længe fornøiet sig med at kaste dele af den udover fjeldbrynet, saa at den nu er ganske forsvunden. En lignende skjebne imødegaar levningerne af huset. — Paa Sæbø omtrent 200 fod syd for Thorstein Sæbøs ladebygning er to store stene, hvoraf en staaende, 3½ fod over marken, den anden (2 fod sydvest for første) omtrent af samme størrelse, tidligere staaende paa skraa, nu liggende, efter at Halvor Thorsteinssøn i 1880 grov omkring den, da han ryddede en potetesager. Ved siden af stenen, 1 fod under marken, traf han et lidet *hellekammer* — 1 fod i kvadrat — af fire heller, dækket af en knust helle og fyldt med brændte ben, ellers intet. Der var sten i grunden rundt omkring til en antagen vidde af 34 fods diameter, rimeligvis en tidligere haug, der er bortryddet. — Da det blev mig berettet, at Chr. Johansen paa Utbjo under arbeide i en haug næstforegaaende vaar var stødt paa et hellekammer, lagde jeg hjemveien om Utbjo; men uheldigvis traf jeg ikke manden, der var borte paa en liden reise; kvinderne paa gaarden kunde ikke give mig nogen oplysninger. Jeg saa haugen, «Smalehaugen» kaldet, tæt ved ladebygningen; denlaa nu i ager og syntes at være mere end halv borttaget. Af manden paa nabogaarden hørte jeg, at der skulde være fundet nogle «krukker» og jernsager. — Paa gaarden Midtteigen (postaabner Kolbeinssøn) er der paa en liden høide, kaldet «Apalhaugen», for en 8—9 aar siden borttaget en rund haug, væsentlig af sten, dækket med jord, af antagelig 30 fods diamet. og 4 fods høide; under arbeidet bemerkedes kul, ellers intet. Baade søndenfor og nordenfor lige ved er ogsaa bortført en mængde sten, uden

at manden paa gaarden dog turde sige, at der viste sig hauger, eller at kul fremkom. Et par hundrede skridt syd for laden blev under jordarbeide i en lav høining fundet et 5—6 tom. dybt og omtrent 4 fod vidt kullag, dækket af smaa stene. Høiere oppe paa samme flade saaes for en 6 aar siden en hel del lave firkantede forhøininger fra 6 til 12 fods længde og 3 til 6 fods bredde, i hvilke under dyrkningsarbeidet fremkom flere smaa træstykker, 6—8 tom. lange, et par tom. tykke og trekantet tilspidsede i «begge» ender. Manden havde ingen mening om, hvortil disse kunde have tjent. Han lovede mig, at hvis han senere fandt lignende, skulde han sende dem til musæet i Bergen; men uagtet skriftlig henvendelse til ham, har jeg intet videre hørt. — Paa «Opistuen» (Samson Pedersen), paa en jævn vold lige nord for laden er spor af en rundhaug, antagelig 30 fods diamet. Fra samme vold er gjennem længere tider bortført en mængde sten, rimeligvis af lignende hauger; ogsaa syntes der lige ved veien endnu at være en lav rundhaug af omtrent 20 fods diam. — Paa Husøen og paa et næs i Veddvik saavel som paa Dunsvikenæsset er nogle stenrøser. — Paa Svalland er for 3 aar siden fundet i indmarken strax syd for husene en liden stenøx (eller hammer); antaget længde 2½ tom.; bortkastet. Paa denne gaard skal ogsaa være en stenrøs. — Paa Indbjo siges at være mange hauger.

ANTIKVARISKE UNDERSØGELSER I SØNDHORDLAND 1881.

AF A. LORANGE.

Strandvik i Fuse Pgd. Paa en høide mellem de øverste dyrkede Marker under Gaarden Aakre ligger «Troldhaug». Den ligger alene med vid Udsigt over Fjorden og har til det sidste været bevoxet med Egetræer. Men efterat den vestre Side var bleven skadet ved Anlæg af en Vei, har Haugen siden jævnlig leveret Sten til Uddigning af de nærmestliggende myrlændte Marker, og da man ved dette Arbeide var kommen til et Kullag, vilde Eierene have Haugen undersøgt, «thi man havde efter de gamle Fortællinger god Tro til den Haug.» Da jeg begyndte denne Undersøgelse, var Haugens største Høide 3 Meter. Den havde været rund og 16 m. i Tværmaal, var oplagt paa Fjeld og bygget af alle Slags tildels store Stene, men dækket med lyngklædt Muldjord. Lidt østenfor Haugens Midte fandtes en *Helle*, som hvilte paa fem uregelmæssigt stillede Rullestene, mellem hvilke var nedsat en stor grov *Lerurne*, af Form nærmest som Rygh NO. 354, men prydet med en Dobbeltrad af Skraastreger rundt Bugens øverste Del. Den er af graablaa Masse med rødbrændt Yderflade og var næsten fyldt med brændte Ben, men opløst af Fugtighed, saaledes at den allerede var sprængt, før den blev optaget. Blandt Benene fandtes fem *Bjørneklør* og et lidet baandformet *Benstykke* med Naglehul. To Meter søndenfor Haugens Midtpunkt optoges ligeledes i Brudstykker en sort, blank, forsiret *Lerurne* uden Øre. Den har siden ladet sig sammenlime og er 0.125 høi med skaalformet Bund. Orna-

menternes nederste Baand er afdelt i sex ved fingerbrede Fordybninger. Urnen var nedsat i en naturlig Udhulning i Fjeldet. Rundt Kanten var lagt en Ring af Stene, og over det grydeformede Gravgjemme var veltet en stor Helle. Graven var fyldt med sort Jord. Urnen stod paa Bunden, men indeholdt kun faa Ben. Mængden af disse laa udenfor især mod Vest. Troldhaug viste sig altsaa at tilhøre den ældre Jernalder men neppe noget tidligt Afsnit af denne Periode.

Paa Sletten nedenfor nær Stranden sees en temmelig stor og nogle smaa beskadigede Gravhauger. I den store skal for omtr. 20 Aar siden være fundet en Jernøx, og at slutte efter den betydelige Grøft, som fra Øst gaar ind til Haugens Midte, ser det ud til, at den er bleven ransaget tilbunds.

Paa **Hovland** i **Onarheim** paa Tysnæsøen havde man i 1869 og 1877 ved Veiarbeide stødt paa to store af Heller opførte Gravkammere, hvori «Urner, Vaaben og Smykker.» Begge Grave havde været fyldte med Jord, idet den ene var uden Dækheller, og den anden kun var ufuldstændig dækket med en stor flad Sten. Af det ene Fund indkom de i Aarsb. 1869 S. 43 No. 3 beskrevne Gjenstande, cfr. min Katal. S. 77: urtepotteformet Lerurne, to Spydspidser (den ene fireegget, den anden med Modhager), Skjoldbule med Haandtagsbeslag, Sax og Broncepincet samt ubrændte Skeletdele. Af det andet, der ogsaa skal have været et Vaabenfund, indkom derimod kun en Spiralguldring (B. M. No. 3224), «som Finderen strax havde anbragt paa sin Finger.» De andre Sager havde han lagt paa Opsiden af Veien, «men der var de pludseligt igjen forsvundne, uden at noget levende Menneske havde været dem nær.» I begge Fundberetninger nævnes, at Graven laa i Haug, og den sidste tilføier, at paa samme Bakke ligger endnu en tredie urørt Haug. Denne havde jeg nu tænkt at undersøge — men den formentlige Gravhaug var tydeligvis kun den øverste Del af en naturlig tungeformet Bakkeryg, der gaar ret ud fra Fjeldsiden, og hvis Fod begrændses af en dybt indskaaret Bæk. Veien var nu lagt

omtr. tværs gjennem Ryggens Midte, og ifølge Finderens Paavisning havde man paatruffet de to Grave strax nedenfor Veien den ene lidt nedenfor den anden, men i kun to Meters indbyrdes Afstand og begge anbragte i den faste Aur. Af Gravkammerne selv var der nu ingen Spor tilbage, men ligesom der paa Grund af deres indbyrdes Nærhed maa være nogen Misforstaaelse med de «to» Gravhauger, saaledes bliver der paa Grund af Findernes Forklaring om, at «Haugerne var ganske som den paa Opsiden af Veien», endog nogen Rimelighed for, at det kun er Bakkens naturlige Afrunding, der har været Aarsag til Benævnelsen «Haug». I ethvert Fald er det sikkert, at dersom der har været nogen kunstig Forhøining over Gravene, maa den have været lidet fremtrædende. Jeg lod gjennemgrave hele den øvre Del af Bakken, men fandt overalt urørte naturlige Jordlag og ingen Tegn til Begravelser. Derimod sees strax østenfor, men paa den anden Side af Bækken en afrundet Flade, som maaske er Grundvolden til en Haug. Men ellers kunde jeg ingen bevarede Oldtidsminder opdage paa Gaarden uagtet dens storartede Naturomgivelser og de antikvariske Forventninger, hvortil dens Navn giver Anledning.

Aarebakke, Tysnæsøen. ¼ Mil søndenfor Hovland i en øde og ufrugtbar liden Dal, som fladt og jævnt skraaner op fra Stranden, overraskes man ved at træffe en betydelig Samling af forskjelligartede Oldtidsminder, der tilsammen danner uregelmæsige med Stranden ligeløbende Rækker. Gravpladsen hører nu med til Gaarden *Melands* Udmark, og Opsidderne har Baadnøst og Brygge ved Udløbet af en liden Sidedal i Slettens nordøstre Hjørne. Biskop Neumann, der besøgte Stedet i 1828 og 1838, skriver i Urda III S. 46: «Monumenterne ere for en stor Del destruerede,» og om alle Gravhaugerne bemærker han udtrykkeligen, at de med Undtagelse af No. 22, 28 og 29 ere enten «demolerede» eller «molesterede». I «Norske Fornlevninger» S. 365 oplyses derimod, at Aar 1860 «syntes» de daværende «Hauger urørte.» For No. 1 b, 21 og 26 i Neumanns Beskrivelser, hvor han saa

de aabnede Gravkammere, kan Ordene i Fornl. ikke passe, men ellers har han tydeligvis været altfor rask til at tage Ujævnheder i Overfladerne som Bevis paa virkelig Ransagning, thi efter Eiernes Meddelelser kom for nogle Aar siden en Løskarl fra Hardanger til Gaarden og fik frit Ophold i flere Maaneder, idet han lovede at finde Skatte paa Aarebakken. «Han grov for det meste alene, derfor kunde ingen give nærmere Oplysning om, hvad han havde fundet, men hvad han havde bragt op til Gaarden, var kun Smaating af Jern og «Metal» (Bronce) foruden tre Lerpotter.» Dog havde en af Eierne været med, da han grov i den største Haug, som maa svare til No. 15 hos Neumann, og i den blev fundet «en muret Grav hvori en Urne med Ben.» Ligesaa i Langhaugen (Neumann No. 22) blev der fundet en smal muret Grav, hvori laa brændte Ben og to Metallænker, omtr. 6 Tom. lange, fæstede til en Krog eller Bøile i den ene Ende. Samme Mand vidste ogsaa, at der i No. 26 var bleven fundet to Jernspyd «ved Siden af Graven,» i No. 19 ved Bækken en stor Grav med Urne og i No. 23 en muret Grav. Jeg lod gjennemgrave en lav Haug med Fodring, der maa svare til Neumanns No. 12. Den var 7.7 m. i Tværmaal og bestod af stenblandet Strandgrus. Indenfor Ringstenene var mange Smaaheller lagte paa skraa rundt Haugen, dækkede af Torv. I Midten fandtes fem reiste Smaaheller, der stod Side om Side, og som maaske var Rester af en ødelagt liden *Gravkiste*. En Meter vestenfor fandtes tæt under Græstorven en *Beltesten* og et *Kvartsbryne*, 2 m. østenfor Midten fandtes en, af sex Smaaheller dannet *Kiste*. Bund- og Dækhelle var de største. Kisten var fyldt med sort Jord, og paa Bunden laa brændte Ben, blandt hvilke optoges sex brændte *Bjørneklør*, to smaa *Glassplinter*, maaske af en Spillebrikke, et *Brudstykke* af *Ben*, hvorpaa to indridsede Smaacirkler, sandsynligvis af en Terning, en ufuldstændig *Bennaal* og Rester af en *Benkam* med Jernstifter. Udenfor Kisten, et Spadestik længer mod Syd fandtes endnu eu Samling brændte Ben, blandt hvilke to *Bjørneklør*. Nabohau-

gen (Neumann No. 5) bestod af ensartet Strandgrus uden Spor af Begravelse. I Neumanns No. 9, lav Rundhaug med Fodkjæde kun paa den mod Søen vendende Side, 6.3 i Diameter, fandtes 0.5 nordenfor Midten under en Helle en Hob brændte Ben.

Skattegraveren fra Hardanger havde ogsaa søgt under en af Bautastenene (Neumann No. 20), hvorved denne var styrtet overende. Jeg lod den nu atter reise. Det er en flad Helle, 3.05 høi over Jorden, 1.07 bred ved Foden og noget smalere opover. Af de andre Bautastene er især N. No. 13 af smuk Form, 3.4 høi og reist midt paa en rund Forhøining, der er 5.7 i Tværmaal med regelmæssig Fodkjæde. No. 2 og 11 har ganske samme omhyggelige og nøiagtige Fundament, medens No. 25 mangler Fodring. Af No. 11 og 24 staar kun afbrudte Rodstumper tilbage. Den i Bryggen liggende Bautasten (Urda III S. 41) nedtoges, dengang Aarebakkesletten blev benyttet som Exercerplads for Landeværnet og efter Ordre af Capt. Lohmann, «fordi den stod lige i Opstillingslinien» — altsaa sandsynligvis noget længer inde ind de andre.

I ingen af de tidligere Beretninger om denne Gravplads nævnes noget Fund, der kunde tjene til Veiledning ved Bedømmelsen af dens Alder, og herefter er neppe flere at vente, da Neumanns anførte Ord om, at alle dens Grave ere aabnede, nu vistnok fuldt ud har sin Rigtighed. Imidlertid synes de Fund, jeg paatraf, sammenholdt først med de enkelte Oplysninger, som Eierne kunde meddele, dernæst med Gravhaugernes indbyrdes store Overensstemmelse, at være tilstrækkelige Beviser for, at den hele Gravplads maa tilhøre den ældre Jernalder. Ligbrand kan antages at have været den eneste ved Aarebakke anvendte Gravskik. Gravmindernes ydre Form og Fordeling frembyder endog adskillig Lighed med de østlandske Begravelsespladse fra den ældre Jernalders tidligere Afsnit. Men naar hensees til den forholdsvis hyppige Anvendelse af Gravkammere — smaa firkantede og smaa langagtige — bliver det alligevel, efter de

Erfaringer, man hidtil har, rimeligst at sætte Gravpladsens Alder noget senere eller omtr. til 4de og 5te Aarh.

Blandt Stedets Mærkeligheder bør maaske ogsaa medregnes en fladagtig, rund blanksleben *Rullesten*, som havde sin Plads ved Spidsen af den lille Fjeldryg, som fra Stranden stikker frem i Dalen og adskiller denne fra Nøstvigen. Efter Bøndernes Beretning var det før almindelig Skik ved Fester og andre Sammenkomster der i Egnen, at Selskabet gik ned til Aarebakken, for at Mændene kunde prøve Kræfter ved at løfte paa denne Sten. Og naar man erindrer, at Gravpladsen og Stenen ligger afsides, bliver det ikke usandsynlig, at denne Styrkeprøve har gammel Hævd. I de nuværende Eieres tid er Stenen bleven ført op til Meland, for at man skulde have den nærmere ved Haanden.

Da der langs Norges Vestkyst endnu kun er paavist sparsomme Fund fra den ældre Jernalders tidligere Afsnit, er det saa meget mere at beklage, at der ikke var større Udbytte at hente fra Aarebakke. Dette gjælder i ligesaa høi Grad den i «Norske Fornl.» S. 358 beskrevne Gravplads ved **Sjo** paa **Halsnøen.** Her er den samme eiendommelige Beliggenhed paa det lave Eid, tildels kun faa Fod over almindelig Vandstand, den samme Afvexling eller Blanding af Gravformer og Anvendelse af Bautastene, hvorfor ogsaa efter al Sandsynlighed begge Gravpladse ere omtrent samtidige. Paa denne sidste ere imidlertid alle Mindesmærkerne gjennemgaaende mere storartede. Den største af de tre gjenværende Bautastene er endog vel 6 Meter høi, men i hver Gravhaug er der saa dybe Mærker efter tidligere Ransagninger, at det vilde være et Træf, om der endnu skulde findes en urørt Begravelse i nogen af dem. Jeg forsøgte derfor heller ikke at grave, men lod ordne lidt paa forskjellige og fik indkjøbt en skaalformet Vægstensbolle, som nylig var bleven fundet hvælvet over en Hob brændte Ben i Udkanten af en af de store Røser, der ligger langs Brinken i Syd og Sydvest for den egentlige Gravplads. Denne yngre Jernalders Begravelse maa naturligvis forudsættes at være anbragt tilfæl-

digt og i den allerede færdige Røs, og ligesom disse Røser med Hensyn til Beliggenhed og Bygningsmaade adskiller sig fra Mindesmærkerne paa den egentlige nordenfor liggende Gravplads, saaledes kan det vistnok ogsaa antages, at de tilhører en anden Tid. I en sees en forlænget aabnet Gravkiste, og af ældre Fund kjendes kun de, der omtales i Aarsber. 1867 S. 102.

Derimod saa jeg paa en Strand ved Gaarden **Ebne** i **Skonevik's Pgd.** en liden Gravsamling, vistnok ogsaa fra samme Tid med fire urørte Rundhauger (jfr. N. Fornl. S. 363). En firkantet Røs med reiste Stene i hvert Hjørne maa derimod være udkastet i gammel Tid, da der nu staar et stort Egetræ paa Tomten. Nær ved denne Firkant er en oval Grøft med ophøiede Sider, der har nogen Lighed med to smaa parallele Langhauger. Længere mod Vest er en ufuldstændig og mindre firkantet Stenlægning og en firkantet Jordvold eller Indhegning. Høiere oppe paa Marken, hvor der ved min Nærværelse var Ager, skal der findes en lignende men stor Firkant af Sten og Jord.

Paa Ebne fik jeg imidlertid ikke Anledning til at anstille nærmere Undersøgelser, men reiste derfra til **Borgundøen** i **Fjelber,** hvor Hr. J. Ross har foretaget heldige Gravninger i 1879 og sidste Sommer. Øens sydlige Del gjennemskjæres i Retning N. O.—S. V. af en veldyrket Dalstrækning, der er smalest og høiest paa Midten, og hvis Bakker fortsætter sig langs Fjelberpollens nordlige Side. Ved Dalens Munding mod Vest ligger Ruinerne af «Loptshaugen», hvorfra Kjedelfundet B. M. No. 3358 med den som Hængesmykke benyttede i Trier prægede Gratiansolidus og de to udprægede «Mellemjernaldersstykker» (se Fig. 40 i Aarsb. 1879) fra en Begravelse, hvor Baalresterne var spredte i et Lag, og som desuden indeholdt Spillebrikker og Skaar af Lerurner, hvoraf en under Bunden har et indridset retvinklet Kors. Længer inde i Dalen paa forskjellige Afsatser i Bakkens Skraaning og nær et mod Øst brat Stup ligger de i Aarsb. 1879 S. 165 nævnte 4 Rundhauger, der ligesom Loptshaugen ere jorddækkede Røser, som i lange Tider har været Agerland, og

hvorfra der ogsaa til forskjellig Tid har været brudt Sten. Gravskikken i Litlebraatehaugen svarer til den ved den ene Begravelse i Loptshaugen anvendte, idet Baalresterne var spredte paa Haugens Bund, ligesom der ogsaa i Gravgodset forekommer Benbrikker og Skaar af to Urner, hvoraf den ene viser et under Bunden indridset af S-formede Dobbeltlinier dannet Hagekors. Fra Nabohaugen kjendes, saavidt jeg ved, intet Fund.

Den tredie (næst øverste) maaler 13 Meter fra N.—S. og viste sig at være omtr. 1.7 dyb paa Midten. Under Muldlaget var der ingen Jord, men ren Røs af tildels meget store Rullestene. Omtrent midt under Haugen dannede Fjeldgrunden i Retning N.—S. en trappeformet Afsats. Over denne var lagt i tæt Række ti langagtige Heller, men i Tomrummet under var ingen Spor af Begravelse. Derimod var der i Røsens n. ø. Side midt mellem Haugens Centrum og Rand opført et lidet Gravkammer, dækket med en tilhugget flad Sten, hvorover var væltet en stor Helle. Da Dækstenen var løftet af, saaes et af kantstillede Stene nøiagtig bygget Rum, 0.45 i Firkant, der omsluttede en stor *Lerurne* og et 0.13 tykt Lag af fin sort Jord. Urnen var stillet i Mulden, saaledes at kun den øverste Halvdel stod fri. Under Mulden var fast Fjeld. Urnen var halvfyldt med brændte Ben blandt hvilke optoges: *a*) et lidet Brudstykke af klart grønt *Glas, b)* to Brudstykker af smaa *Benbrikker, c)* et Brudstykke sandsynligvis af en *Benterning, d)* et udskaaret, men i den ene Ende afbrudt fladt *Skaft* af *Ben* og *e)* to *Bjørneklør*. Desuden laa mellem Dækstenen og den østre Sidesten et tyndt *Broncebaand,* der imidlertid var næsten ganske opløst af Ir. Urnen selv er af Form omtr. som Rygh No. 360, men dobbelt saa stor (0.25 høi og 0.23 i største Diameter). Den ligner ogsaa meget B. M. No. 1792, der er ligesaa stor og fundet paa Fløisand i Meland i Hammers Pgd. i et lignende Kammer. Ornamenter ere ogsaa anvendte paa den nedre Halvdel af Bugen. Blandt disse kan mærkes indstemplede Cirkler med rudet Bund (cfr. Aarsb. 1878, Fig. 23) desuden smaaconcentriske Cirkler

og en prikket Ring omkring et større Midtpunkt (cfr. Rygh Fig. 360). Med Hensyn til den anvendte Gravskik kan mærkes, at der ogsaa fra en anden Haug i samme Pgd. iaar er indkommet et meget tilsvarende Fund, B. M. No. 3674. Urnen har Form som Rygh Fig. 363 og «fandtes i et lidet Kammer i Udkanten af en stor Haug» paa Eide i Ølen. Den indeholdt brændte Ben, Brudet af en forsiret Benkam, smaa Rester af smeltede Broncesager og to Bjørneklør.

Da Undersøgelsen havde naaet frem til Røsens s. ø. Del, stødte vi atter paa en smuk Helle. Denne dækkede over et af Smaaheller bygget mangesidet, næsten rundt Hul, 0.65 i Tværmaal, der var ganske fyldt med fin og løs sort Jord, og som viste sig at være 0.75 dybt — altsaa mere end Arms Længde. Paa Bundhellen laa tre flade Smaastene, og paa disse var stillet et *Træspand*, som paa Udsiden var helt klædt med Broncebaand. Spandet er 0.26 høit, 0.28 i Tværmaal over Mundingen og lidt bredere over Bunden. Bunden har været dreiet og meget tynd og er nu kun tilstede i Brudstykker. Af Stavene mangler derimod ingen, men Siderne har to Huller, et større og et mindre, som vistnok begge ere gnavede af Mus. Broncedækket bestaar af fem lige brede, papirstynde baandformede Plader. Udenpaa Aabningerne mellem disse Baand er lagt lidt tykkere 0.012 brede Bronceringe, og over Mundingens Rand er bøiet et lignende Baand, saaledes at det danner en rundløbende Kant. De smaa hempeformede Ører ere vel jævnbrede buede Arme, klinkede til Karrets Sider. Lignende Beslag ere anbragte ved Randen midt mellem Ørene. Hadden er baandformet, bredest og desuden hvælvet paa Midstykket. Endekrogene ere bøiede tæt ind til Hadden og har «Hak mellem parallele Streger» paa Spidsen. I Spandet var der baade forholdsvis mange Ben og mange ualmindelig store Benstykker, men alle brændte. Iblandt dem optoges følgende Smaagjenstande.

a) *Pincet* af *Bronce* med vedhængende Ring; Armene var forsætligen brudte fra hverandre før Nedlægningen, men ere forresten udmærket bevarede tildels endog blanke. Længden

er 0.071. Strax under Bøilen er paa begge Sider «Hak mellem paralelle Streger», derunder ere Kanterne afskaarne med en indridset Linie langs hver Rand, derunder to Tværlinier, medens det øvrige Stykke er glat.

b) Brudstykker af en forsiret *Benkam*, der har havt to langstrakte halvmaaneformede Sideskinner med indridsede Linier og Halvcirkler om Midtpunkt. Kammens Længde har været 0.072.

c) Ufuldstændig *Terningstok* af Ben (Endestykke); paa den ene Side er indridset i Række tre Cirkler med Midtpunkt, paa den anden to, medens de andre to Sider ere blanke. Den er noget tykkere end Rygh No. 176, der ogsaa er fundet i Kjedel (paa Vallerø ved Aalesund), og som indtil nu var det eneste her i Landet kjendte Exemplar; cfr. Aarb. 1881 S. 161 om jydske «Kjedelfund»: Brudst. af Spillebrikker af Ben og to aflange, firesidede Benterninger med Øine kun paa de to Sider, f. i et keltisk Kar nær Ribe.

d) Smaa Rester af *Spillebrikker* af Ben med hvælvet Overflade og ret Underflade med et lidet Mærke paa Midten.

e) Tre smaa Klumper smeltet *Glas* af grønlig Farve; cfr. B. M. No. 1598 lignende Klumper, f. blandt brændte Ben i et Trækar paa Gjerde i Etne.

f) En glat Spids af en *Betalingsring* af Guld, 0.013 lang.

g) Ni store *Bjørneklør* — ogsaa brændte, saaledes at det ikke længer er den egentlige blanke Negl, som er tilstede, men den benagtige Kjerne, som danner Labbens yderste Led.

Bjørneklør ere altsaa bemærkede i fire Begravelser med brændt Lig paa Borgundøen, desuden i det ovenfor nævnte Urnefund fra Eide i Ølen, i de to foran beskrevne Fund fra Aarebakke (No. 3854) og i Troldhaugen ved Strandvik (No. 3853). En lignende Klo ligger blandt andre Smaating i den urtepotteformede Lerurne No. 653, der hører til et Fund fra et stort Gravkammer paa Dykkesten paa Vos (min Katal. S. 80). Jeg ved ikke, at de ere bemærkede før eller paa andre Kanter af Lan-

det, men utvivlsomt maa de være Rester af en Bjørnehud, hvori Liget har været indhyllet, eller som har dækket Baalet, og som altsaa er bleven fortæret med dette. I ethvert Fald maa de sættes i Forbindelse med den i flere Tilfælder iagtagne Skik, at ubrændte Lig har været nedlagte i Gravkammeret paa en Bjørnehud f. Ex. i det store Gravkammer med to ubrændte Lig paa Aure paa Vos (min Katal. S. 82) — og i Krigergraven paa Snartemo Aarsb. 1878. S. 302. Da jeg Aaret efter besøgte denne sidste Grav, fandt jeg baade Rester af Huden og flere Kløer, som blev afleverede til Museet i Stavanger, hvor det øvrige Gravgods opbevares. Ved samme Leilighed blev jeg opmærksom paa, at de sex saakaldte «Ørnekløer» fra den rige Kvindebegravelse i det store Gravkammer i Kroshaug (Aarsb. 1869 S. 51) ere Bjørnekløer og altsaa vistnok har hørt til en Hud, hvorpaa Liget har hvilet. Paa Spangereid (Aarsb. 1879 S. 40) og paa to Steder i Lyngdal (se Aarsb. 1878, S. 264 og N. Fornl. S. 782) har man bemærket, at Hestehude har været anvendte paa samme Maade. Bjørnekløerene i det her omhandlede Fund ere ualmindelig store og laa aldeles spredte blandt de brændte Ben. Paa Bunden af Spandet var Levninger af Uldtøi eller Filt, og baade under Spandet og omkring fandtes betydelige Rester af Næver. Den øverste Halvdel af Karret var fyldt med samme sorte løse kulblandede Muldjord, der fyldte hele Graven. Men allerede lige under Dækhellen saaes et lidet rundt Hul i Mulden. Dette fortsatte sig som en skraa Gang lige ned til Benhoben i Spandet, hvor en Musefamilie havde indrettet sin Rede og til Tidsfordriv gnavet de nævnte to Huller i Spandets Sider. Men tæt ved Reden laa en hel og 6 halve Hasselnødder, og ligesom det her ikke kan være nogen Tvivl underkastet, at disse Skaller ere indbragte af Musene, og at de altsaa ikke hører med til Gravgodset, saaledes henstiller jeg, om ikke den samme Forklaring vilde være ligesaa rimelig ved flere af de andre Tilfælder, hvor man har fæstet sig ved, at der var Hasselnødder i Graven f. Ex. Aarsb. 1869. S. 75: 3 Hasselnødder f. blandt de brændte

Ben i en Broncekjedel paa Løken i Raade, Aarsb. 1869, S. 14: 2 Hasselnødder i en Kjedel i en af Stenlægningerne paa Eggehvammen i Stod og Aarsb. 1878. S. 265: 5 Hasselnødder blandt de brændte Ben i en Broncekjedel paa Vemestad i Lyngdal. Her i Træspandet var Sagen paatagelig, fordi Redet var saa nyt, men i Tilfælde af at Familien tidligere havde indrettet og forladt denne sin Bolig, vilde naturligvis Resterne af Redet snart være forsvundne eller i det mindste vanskelige at skjelne og bestemme, medens Skallerne vilde være blevne tilbage blandt de brændte Ben.

Disse to Begravelser i denne Haug synes at have stor Overensstemmelse med og kan derfor vistnok ogsaa regnes for omtr. samtidige med Kjedelbegravelsen i Loptshaugen. I den fjerde og øverste Haug havde Eierne for længere Tid siden ved at bryde Sten fundet en Urne — altsaa vistnok ogsaa i et lidet Kammer. Jeg lod grave i den gjenstaaende n. v. Side og fandt her en liden Grav, 0.31 lang Ø.—V. og 0.26 bred, dækket af en liden og tilhugget Helle. Væggene dannedes af kantstillede flade Stene. I Graven var sort Jord og brændte Ben især i det s. ø. Hjørne. Men allerede i en Dybde af 0.12 var en Bundhelle, hvorunder almindeligt Grus. Dog blev ikke hele Tomten undersøgt, da den omtalte Stenbrydning saaes at være udført saa grundigt, at der ikke kunde være Haab om noget Fund.

Længer inde i Dalen — omtrent paa Vandskillet — ligger en Samling af ganske lave Rundhauger. Hr. Ross har ladet grave i forskjellige af dem, men uden at finde noget, der kunde hjælpe til at bestemme deres Alder.

Paa Dalens nordre Skraaning kjendes ingen Gravhauger, før man kommer frem paa Bakkerne omkring Fjelberpollen. Huset paa Øvrevik er saaledes bygget paa en Gravhaug, der i Form og Beliggenhed har stor Overensstemmelse med den Haug paa Nabogaarden Øfsthus, hvor Hr. Ross traf det store Gravkammer, der er beskrevet af ham i denne Aarsberetning, og

som tydeligvis har omsluttet en Dobbeltbegravelse med ubrændt Lig baade af Mand og Kvinde; se Museets Aarstilvext No. 3731 a—ø. Gravkammeret var endnu uforstyrret, da jeg besøgte Stedet. Haugen var ikke betydelig større end de paa Øvrebø og havde samme Beliggenhed nær en steil Skrent men med friere Udsigt over Fjelbersund og over Fjorden til Skonevikslandet. Et saa omhyggeligt opført Gravkammer er sjelden at se. De otte næsten ligestore Sideheller ere tilhugne med rette Sider og retvinklede Hjørner, saaledes at de passer nøiagtig til hverandre. Udsøgte tynde Heller dannede et jævnt Gulv og den ene af de tre Dækheller er 3.5 lang. Gravgodset viste den Særegenhed: for Mandens Vedkommende, at Krigsudrustningen bestod af tre Spyd og Skjold, altsaa uden Sværd og ligeledes uden Øx, og for Kvindens, at der kun forekom en enkelt Spænde, korsformet med tre Knopper, jævnbred Bøile og Dyrehoved. Men hvad som i denne Forbindelse især giver denne Grav sin Interesse er, at den trods de ubrændte Lig og Gravkammerets Form neppe kan være langt adskilt i Tid fra de ovenfor beskrevne smaa Gravkammere med brændte Ben. Disse viste alle en gjennemgaaende Overensstemmelse ogsaa med Hensyn til Gravgodset, og Kjedelfundet fra Sæbø kan paa Grund af sin Guldmynt ikke sættes før end til det 5te Aarh. I Øfsthusgraven savnes vistnok et saadant fast Holdepunkt, men ligesom Vaabenformerne, de blanke Lerurner, Glasset med indslebne Ovaler, Sølvpincetten, Guldringen og den korsformede Spænde tilhører den ældre Jernalder, vil det eiendommelige forgyldte Sølvbeslag, med sine Niellolinier og mærkeligt udprægede Slangehoveder, og end mere Hægtespænden antageligvis drage Fundet saa langt ned i Tiden som henimod Aar 500. Dersom dette har sin Rigtighed, skulde altsaa baade det store Gravkammer med ubrændt Lig og de ovenfor beskrevne smaa Gravkammere komme til at falde indenfor det samme Aarhundrede. De egentlig yngste Gjenstande fra Borgundhaugerne maa vistnok være de

halvsmeltede Sølvsmykker, der fandtes i den n. ø. Side af Loptshaugen (se Fig. 40 i Aarsb. 1879). Dyrefiguren paa det ene Stykke og Spiralornamenterne paa det andet, hvilke svarer til Ornamenterne f. Ex. paa Fig. 21 i Aarsb. 1869, henviser med Bestemthed til Mellemjernalderen. Og disse Brudstykker fandtes, som det vil erindres, blandt Baalrester, der var spredte i et Lag paa Haugens Bund, dækkede med Heller.

Alle disse Borgundøens Grave giver gjennemgaaende Indtrykket af Velstand. De afvigende Gravskikke kan derfor neppe skyldes Standsforskjel, ligesaa lidt som de begravedes Kjøn kan komme i Betragtning, da Øfsthuskammeret omfattede baade Mand og Kvinde. Som en mærkelig, om end maaske tilfældig Omstændighed kan ogsaa anføres, at man fra Borgundøen hverken kjender Fund fra de ældre Kulturperioder eller Grave fra Vikingetiden. De forskjellige Stenrøser, som findes især paa fremspringende Næs rundt Øen, savner man endnu Midler til at bestemme, og den ovenfor omtalte Samling af Smaahauger midt i Dalen har ikke leveret noget Materiale, der kan angive deres Forhold til Dalens øvrige Oldtidsminder. Derimod fandt for omtr. 40 Aar siden Ole Simonsen Øfsthus i en Ager mellem Haugen og Husene under en Sten en vreden Sølvstang og to Haandfuld Sølvmynter. Stangen blev solgt, men Mynterne var saa optærede, at de kunde knuses mellem Fingrene — og ere derfor sandsynligvis alle tilintetgjorte.

Haugland i Uskedalen. Fra Uskedalen i Kvinnherred har Museet ingen Vikingealders Fund, men tre ældre Jernalders, nemlig et Urnefund fra Fet med glat Fingerring af Electrum, et Fund fra stort Gravkammer paa Gaarden Møklebust og endelig et Kjedelfund fra Dysseland. Efter Finderens Meddelelse var der i det store 18 Tom. høie Gravkammer 4 Lerurner, hvoraf kun to indkom til Museet, nemlig en urtepotteformet og en kopformet. De to andre var Hankeurner. 3 stod i Kammerets ene Ende og den fjerde i et Hjørne ved den anden Ende. Desuden skal der have været mange flere Perler end

de 27 af Rav, der medfulgte de to Urner. Kammeret var bygget paa en liden Fjeldknaus, nær Husmandshuset strax man er kommen op i Dalen, og Haugen havde ikke været større, end at den netop skjulte Dækhellerne. Kjedelen, der er af den almindelige vestlandske Form, fandtes i et lidet Gravkammer under en Forhøining omtrent midt paa en lav, men udstrakt Grusbanke eller Ryg tæt ved Gaardens Huse. Bankens Retning er N.O.—S.V., altsaa noget paatværs af Dalens. Den bestaar af grusblandet Sten, men er dækket med Jord og har i lange Tider været Agerland. Kjedelen fandtes ved tilfældig Stenbrydning og indeholdt brændte Ben. Under Kjedelen laa et forrustet Jernredskab med lang Tange (maaske en Vævske). Desuden skal være fundet en Lerurne. Endelig har Museet en Flintekniv fra Haugland, der ligger omtr. en halv Times Gang oppe i Dalen.

Paa samme Gaard skulde der ifølge mange Beretninger findes en hel Samling af ualmindelige Oldtidsminder, som allerede Stiftamtmand Christie havde ønsket at undersøge. «Men dengand var man ligesaa ængstlig for at røre Gravhaugerne, som for at skade Vættetræerne.» Senere skal Amtmand Vogt have fornyet Forsøget, og paa hans Vegne udvirkede Kapitain Dahl paa Fet, at man mod en Godtgjørelse af 10 Spd. skulde faa Lov at grave i en af de midterste Hauger, «Sværdhaugen» kaldet, som havde en smuk Bautasten paa Toppen. Da imidlertid Amtmanden blev forflyttet, kom det ikke til nogen Undersøgelse, men som Erstatning for sit Udlæg lod Kapitainen Bautastenen føre til Fet, hvor den nu kløvet i fire bærer Gaardens Stabur. For at faa Stenen op, havde man maattet grave temmelig dybt, da den var godt fæstet i en Stenrøs. I denne Røs havde en af Eierne senere fundet en Øx af ældre Jernalders Form, som jeg nu fik kjøbt, og efter at Gaarden var bleven udskiftet, var det en Mand, «som havde været i Amerika,» der ønskede sin Haug udgravet, og efter hvis Opfordring jeg reiste til Haugland. Allerede saa snart man fra Beneviken kommer op paa Toppen

af Bakken, saaledes at man kan se til Gaarden, der ligger paa en Flade midt i Dalen, fæster Opmærksomheden sig ved de mægtige, skarptformede Hauger, der rager høit op over Gaardens Huse. Eftersom man nærmer sig, kan man imidlertid heller ikke undgaa at blive opmærksom paa de udprægede «Terassedannelser» i denne Dal. Lige foran Haugsamlingen gjør Elven en skarp Bøining østover, idet dens Leie danner en Fortsættelse af en trang og vild Fjelddal, som munder ud lige i Vest for Gaarden. Man faar ved dette en Mistanke om, at de runde Jorddannelser og Terasserne maa staa i nogen Forbindelse med hverandre, at de kan skylde de samme Aarsager sin Tilblivelse, og at altsaa de saakaldte Kjæmpehauger mere ere Naturens end Menneskers Værk. Dette er ogsaa efter min Mening Tilfældet. Men ligesaa sikkert er det, at Stedet i Oldtiden har havt religiøs Betydning, og at Beboerne fordum har benyttet disse besynderlige Naturdannelser, der ogsaa har givet Gaarden sit Navn, som Begravelsespladse for enkelte af sine døde. Ved saadanne Anledninger har man ogsaa sandsynligvis yderligere afrundet og tillempet Grusbankernes oprindelige Form. Der er ialt fem Rundhauger: Blaahaug, Sværdhaug, store og lille Kongshaug samt Alterhaugen; desuden en smal Jordbanke, der har omtrent samme skraa Retning som Langhaugen paa Dysseland, og som kaldes Langskibshaugen og endelig en stor ovenpaa flad Forhøining, der gaar under Navn af Domstolen. Sværdhaugen, hvorpaa den foran omtalte ni Alen høie Bautasten har staaet, ligger omtrent i Midten og længst tilbage. Blaahaug er den største og mest kegleformede. Den er vistnok 7 til 8 Meter høi og ligger længst mod Øst, medens Alterhaugen ligger for sig selv nær Elvebredden mod Vest. I denne, der er 75 Meter i Omkreds og 3.6 høi, lod jeg udgrave omtr. Halvdelen (den vestlige). Den var delvis bevoxet med Lyng og Torv og bestod af flerfarvet Sand med iblandede Rullestene i vandrette Lag. Sanden var for største Delen gulrødt Grus, men der var

ogsaa fin lys Sand. I Toppen fandtes et flerdobbelt Lag af større Kampestene, hvorunder en Kulstribe, men ellers intet. Umuligt er det imidlertid naturligvis ikke, at der kan være en Grav i den urørte, østlige Del af Haugen, men med de Midler, som denne Gang stod til min Raadighed, var disse Hauger paa en Gang altfor vidtløftige og altfor problematiske, til at jeg kunde indlade mig paa nogen fuldstændig Undersøgelse.

Netop som jeg havde taget denne Bestemmelse, meldte en af Bønderne, at han ved at bore med en Jernstang havde stødt paa Heller i lille Kongshaug. Ved at grave ind fra Siden, kom vi snart til Gravstenen for en stor Hellekiste, og da man i hele Uskedalen i endnu høiere Grad end sædvanlig havde Sagn om og Tro paa, at der paa Haugland var «skjulte Kongsskatte,» steg Bøndernes Forventninger til det høieste. I en forbausende kort Tid havde der samlet sig en stor Tilskuerskare, «thi nu var Skatkjelderen funden,» og Eieren maatte endog faa ny vidnefast Erklæring af mig om, at Værdien skulde blive ham udbetalt, forinden han vilde give mig Tilladelse til at aabne Graven. Denne var 3. 4 m. lang fra S.V.—N.O., afrundet i begge Ender, 0.94 bred paa Midten, næsten ligesaa dyb, og bygget af tynde, men nøiagtig opsatte Heller. Ogsaa Bunden var hellelagt. Som Tag var anbragt et mangedobbelt Lag af større og mindre Heller. Tværs over omtr. ved Midten laa en 2.5 lang «Bautasten». Rummet var halvfyldt med fin lys Sand, som blev udtaget spadevis og ransaget med al Omhyggelighed, men uden at der var mindste Spor at opdage af Oldsager eller Begravelse! Dette forklares for denne Gravs Vedkommende vistnok rimeligst saaledes, at da Dækstenen laa saa høit — i Hjørnerne kun et godt Spadestik under Torven — er Graven engang før bleven aabnet og tømt, maaske allerede i Oldtiden. For at skjule Gjerningen har man atter lagt Dækstenene paa og fyldt Grus og Torv over. Gravkammeret var vistnok bygget ovenpaa en naturlig Haug, medens det omgivende omtr. 2 Meter tykke for-

skjelligfarvede Grus maa antages at være paafyldt. I Høide med Bundhellerne saaes nemlig en tydelig Askestribe, derover var Stengrus, derover Rødsand i to tynge Lag, medens Haugens Overflade dannedes af et tykt Lag jordblandet Sand. Efter Undersøgelsen blev baade Graven og Haugen restaureret, dog saaledes, at den østlige Endegavl staar aaben, for at man skal kunne se ind i det smukke Kammer, der voldte sin Eiermand og mange andre med ham en saa stor Skuffelse.

Imidlertid lod jeg nu ogsaa grave i den større Nabohaug — den anden Kongshaug, som viste sig at være opført aldeles paa samme Maade. Den naturlige Kjerne bestod af ensartet fin Sand. Derover var i omtr 2 Meters Dybde under Toppen et udpræget Lag af Aske og Kul, hvori mange Klinknagler, der endnu fæstede i Rester af Træ. Midt paa Askelaget, dog lidt østenfor Haugens egentlige Top, stod en stor *Kjedel* af sammenklinkede *Jernplader*. Den havde tydeligvis været nedsat hel og med Hadde, men var forbøiet i Bunden og stærkt forrustet. I Kjedelen var kun almindeligt Grus og en Rullesten af Størrelse omtrent som en knyttet Haand. Hadden er vreden og 0.42 mellem Enderne. Kjedelens Rand er ombøiet og danner en tyk, rund Kant. Siderne ere buede og hele Kjedelen omtr. halvkugleformet. Midtstykket i Bunden dannes af en rund Plade. Denne Haug blev ikke restaureret, men Overfladen jævnet for Dyrkning.

Sværdhaugen, hvori man havde fundet den foran nævnte ældre Jernalders Øx, er nu saa indbygget, at det vil være vanskeligt at komme til at grave. Men da jeg fik høre, at der i en Have, som ligger tæt bagenfor paa Kanten af en naturlig Terasse, for en Del Aar siden var bleven fundet en liden Stenkiste, hvori en Lerurne, et Stykke Bly og en Klump Jern, lod jeg hele denne Jordryg gjennemgrave efter Længden. I omtr. 6 Meters Afstand fra det Sted, hvor den nævnte Kiste skulde have staaet, stødte vi paa en Helle, 0.7 dybt, under Græstorven,

og under Hellen var en omhyggeligt muret *Kiste,* 0.5 lang og 0.4 bred, fyldt med sort Jord, hvori stod en urtepotteformet *Lerurne,* men intet videre. Derimod laa udenfor paa den nordre Side en *Hvæssesten,* som neppe kan være didkommet i senere Tid. Under Graven var et Lag med Aske og Kul. Urnen er aldeles hel, lav, med buede Sider, hvorpaa tildels ualmindelige Ornamenter, og under Bunden er indridset et skjævt trestribet Kors. Uagtet der ingen Ben var at opdage, kan der vel neppe være nogen Tvivl om, at Kisten har omsluttet en Begravelse. Bemærkningsværdigt bliver det i saa Fald, at Graven var anbragt nede i Jorden uden synligt ydre Mærke.

Det var altsaa ingen betydelige Fund, som kom for Lyset paa Haugland, men samtidigt frembød Stedet saa meget interessant og uberegneligt, at der er stor Opfordring til fortsatte Undersøgelser.

Naar man gaar fra Haugland til Døsseland, ligger paa et udyrket lidet Markstykke eller Fladfjeld en lav Røs med ufuldstændig Stenring. Naar man kommer forbi Døsselands Huse ligger tæt ved Veien en smuk Rundhaug ved Kanten af en Terasse. Haugen er 9.5 i Tværmaal og var oplagt af bare Smaasten med sort Grus mellem Stenene og torvklædt. Paa Bunden nær Midten laa en firesidet *Hvæssesten* og nogle *Klinknagler;* desuden Kul, men ingen Ben.

Paa Møklebust er mange Smaahauger. Jeg lod gjennemgrave en, men fandt intet Spor til Begravelse. Derimod ligger paa Skraaningen paa Østsiden af Dalen lige ved dennes Begyndelse og med god Udsigt baade op gjennem Dalen og ud over Fjorden en betydelig Stenrøs oplagt af ualmindelig store Stene. Den kaldes «Ræverøs», og paa forskjellige Sider er der væltet lidt paa Stenene, men om dette er gjort for Rævens Skyld eller for at finde Oldsager, kunde ingen give Oplysning om.

Paa Næsset fandtes for omtr. 30 Aar siden i en Røs tre Stenkister ved Siden af hverandre. Den midterste var 3 Alen

lang og indeholdt en Urne med Aske og et 18 Tom. langt «Jernvaaben». I de to andre Kammere, hvoraf det ene var betydelig mindre end de andre, fandtes kun Aske. Paa Næssets høieste Punkt ligger paa fladt Fjeld Halvdelen af en lav rund Stenhaug. Ligesaa ligger i Vinkelen mellem Hovedveien og Veien op fra Beneviken to Gravhauger, hvoraf den ene er omgivet med en regelmæsig Fodring 8.5 i Tværmaal. Den anden er noget mindre.

UDGRAVNINGER I LØITEN 1881.

AF N. NICOLAYSEN.

I. ØSTRE ENGELAUG (Anton Thingstad).

1. Rund haug i vnv. for gaardens huse og 124 m. i syd for den i 1880 paa vestre Engelaugs mark udgravede haug (jfr. aarsb. 1880, 177 no. 7), af sten og grus, omtr. 18.60 m. i tvermaal, 3 m. dyb. — I følgende afstand og retning fra midten fandtes paa bunden følgende: 5 m. i sø. og 4.70 m. i v. kul og stumper af *brændte ben*; 4 m. i sv. *a)* et *remendebeslag* af jern, 5 cm. langt (10676) og *b)* en liden *ringspende* af jern med oval ring (10677); 3 m. i nnø. *brændte ben, c)* et lidet firkantet *rembeslag* af jern (10678) og en *haandkvernesten,* lidt uregelmæssig rund, 50 cm. i tvermaal, henved 10 cm. tyk med et cylinderformet hul i midten, 5 cm. i tvermaal og ligesaa dybt; nærmest omkring midten en mængde kul og *brændte ben* samt *d)* en hel del spredtliggende, for det meste ubestemmelige stykker af jern (10679), deriblandt et lidet randstykke af en *skjoldbule* med uvis typ og en *løber* til enden af en lænke eller lignende samt et ubetydeligt stykke af bronse. Endelig fandtes 1 m. over bunden og 2.20 m. i ssø. for midten *e)* et i begge ender afbrudt *skiferbryne* (10680) med den sedvanlige yngre jernalders form, 8.5 cm. langt.
2. Rund haug tæt ved østsiden af skigaarden mod vejen til Løken jernbanestation og 53 m. i ssø. for no. 12, 22 m. i

tvermaal, 2 m. dyb, omgiven med store tætliggende fodstene. 4.80 m. i ssø. for midten og 70 cm. over bunden fandtes *a)* et par dobbelte ovale *skaalspender* af bronse (10681) med samme typ som Sv. Forns. 554, gangene mellem knopperne udfyldte med bronse af samme støbning og tverriflede. Fra 3.20 m. fra midten og indover blev forresten i den største del af haugen truffet dels ved bunden og dels 70 cm. over denne tykke lag med aske, kul og *brændte ben.* I det nederste af disse lag fandtes *b)* et stykke *skifer* (10682), efter udseende et afskallet fragment af et bryne.

3. Rund haug, 70.80 m. i s. for no. 2, afskivet, saa at næsten kun bunden var levnet, og ligeledes noget formindsket i omfang, 0.50 m. dyb og oprindelig, som det synes, 15.75 m. i tvermaal. Lidt over bunden og 6.60 m. i vnv. for midten fandtes *a)* en *nøgel* af jern (10683), 10.3 cm. lang, med løkke i enden og ellers lig de sedvanlige krognøgler men med den horisontale arm forbøjet. Endvidere blev i følgende afstand og retning fra midten truffet følgende gjenstande: 5 m. i s. paa bunden *b)* et lidet *sigdformet redskab* af jern (10684) med svag krumning, 7 cm. langt mellem enderne, meget ligt aarsber. 1879 fig. 25; 5 m. i vsv. lidt over bunden *c)* den ene arm af en *smedetang* af jern (10685), 40 cm. lang med yngre jernalders sedvanlige form; 2.20 m. i vnv. paa bunden *d)* et *øxeblad* af jern (10686), hvis ydre del er afhugget i gammel tid og dernæst har, som man udtrykker sig paa Hedemarken, været «reiet» eller «bygget» d. v. s. paasveiset et skraastykke for at frembringe ny eg. Det øvrige stykke af bladet er kileformet med firkantet tversnit, noget afvigende fra de sedvanlige øxeblade af denne form derved, at skafthullet er meget langt og tilspidset mod egsiden og at der ingen udvidelse er til siderne over skafthullet, 14.5 cm. langt, med temmelig jevn brede, ved bruddet 3 cm. Ellers fandtes kun lidt kul hist og her.

II. NYHUSET (Ole Ilseng).

4. Rund haug øverst paa jordstykket «Fjergaard» og noget i nord for den røs, hvori beltestenen fandtes (aarsb. 1879 s. 126 no. 77), 13 m. i tvermaal, henved 2 m. dyb, bestaaende mestendels af sten. 1.40 m. i s. for midten og 0.65 over bunden fandtes lidt kul og nogle *brændte ben.* Omkring midten og indtil en afstand derfra af 1.20 m., men ligesaa langt over bunden, blev truffet en samling af kul, brændt jord og sten samt *brændte ben* og deriblandt *a)* et rundt gjennemboret stykke af uvist stof med hvide striber, rimeligvis en stor *perle* (10687) samt *b)* følgende smaating af jern (10688): 2 *pilespidser;* et lidet *knivblad;* en liden *krog,* 8 cm. lang, med et naglehul; et *beslag,* 11.5 cm. langt, 1.5 cm. bredt med 4 nagler langsefter; en middelsstor *nagle* med rundt hoved og et stykke af en *mundbidsring.*

III. VESTRE ENGELAUG (Kristen Engelaug).

5. Rund haug i vnv. for husene og i øsø. for no. 1, 8.15 m. i tvermaal, 1 m. dyb. Fra 3 m. i vsv. for midten og indover mod denne havde bunden et 0.04 m. tykt lag af kul og *brændte ben,* hvoriblandt laa *a)* levninger af omtr. 20 *perler* (10689), stærkt beskadigede ved ild: en tøndeformet af bronsetraad, oprullet i spiral, nogle af bergkrystal, resten af glas, baade ensfarvede og af mosaik; *b)* en hel del levninger af *rembeslag* af jern (10690), belagt med bronse paa oversiden, og med klinknagler, enten med flade runde bronsebelagte hoveder eller smaa kuglerunde hoveder, rimeligvis til et belte; blandt disse stykker ogsaa en stump af en liden *bronsecylinder,* formodentlig et naalehus; *c)* stykker (10691) af jern, udentvil af et mundbid, med dobbelt led og store, spæde sideringe; *d)* forskjellige smaastykker og forrustede gjenstande af jern (10692), hvoriblandt en 7.7 cm. lang *krog* med flad skaftstift i samme plan og flere smaa *nagler.*

6. Langhaug tæt i nord for no. 5, bestaaende af sten og grus, med parallele langsider, afrundede ender og skarp ryg, 21 m. lang fra ø.—v., 6.90 m. bred paa midten, hvor dybden var 1.50 m. I følgende afstand og retning fra midten fandtes følgende: 4 m. sv. paa bunden kul og *brændte ben;* 5.90 m. i øsø. *a)* overdelen af et *sneldehjul* af brændt ler (10693), 3 cm. i tvermaal; 6.80 i v. men 0.60 m. over bunden *b)* en hel del stykker (10694) af jernblik, belagt med figureret presset bronseblik, som med underlagte langs efter gaaende smale bronsestrimler er naglet til jernet og har samme stil som Rygh N. O. 334 *i, k;* stykkerne ere mestendels aflange med nogenlunde jevn brede, 3—4 cm.; et enkelt synes at have sin oprindelige længde og er 14 cm. langt; flere aftage temmelig stærkt i brede mod enderne og enkelte have indskjæring i kanten; paa nogle sees tydeligt, at de have været naglede til hinanden og dette har vistnok været tilfældet med alle; stykkerne laa ligesom stablede paa hver-andre uden mellemlag af grus og vare temmelig fri for rust, hvorfor de rimeligvis have været glødede, efterat den gjenstand, hvortil de hørte, var revet i stykker; det hele har rimeligvis været en kegleformet hjelm af spanger af lighed med den, der fandtes i Ultunafundet ved Upsala (jfr. teckn. af svenska stat. hist. mus. 1ste hefte pl. 6 fig. b), hvad der styrkes ved, at et enkelt stykke har en liden tilnaglet, smal løkke, af ombøjet jernblik, formodentlig for deri at fæste hjelmens hagebaand (jfr. anf. st. pl. 10 fig. a). Endvidere fandtes 5.90 m. i ø. paa bunden *c)* en oval *spende* af bronse (10695, afbild. fig. 24), lig Rygh N. O. 265, 331, og med fremstilling af et bøjet dyr med hoved til begge ender; bagsidens charnier omgivet af en klump af tøjtrevler og jernrust af naalen; 0.70 m. i v. men 0.80 m. over bunden kul, en stor samling af *brændte ben* og følgende smaasager: *d)* en liden *nøgel* af jern (10696), kun 4.8 cm. lang, med rundt, fladt, ringformet haandtag og 3

pigger paa skjæret, rimeligvis til et skrin, *e)* omtr. 25 *klinknagler* og *spiger* af jern (10697) af forskjellig størrelse, *f)* forskjellige ubestemmelige *brudstykker* af jern (10698), *g)* 3 *glasstykker*, maaske af en ved ild sønderspræengt sømglatter, en brændt *hasselnød* og et lidet *bronsestykke*, muligt af et naalehus (10699), *h)* en *sax* af jern (10700) med yngre jernalders form, men ved nedlægningen i jorden voldsomt mishandlet, *i)* et *knivblad* (10701) med yngre jernalders form, *k)* en liden *bjelde* af jern (10702), endelig *l)* en hel del for det meste sammenrustede *jernsager* (10703), hvoraf med sikkerhed kun kan skjelnes et mundbid og en krognøgel.

7. Rund haug et godt stykke fra no. 6 og i vnv. for husene, af sten og grus, 14 m. i tvermaal, 1.60 m. dyb. Langs næsten hele bunden et 0.04 m. tykt kullag; 2.20 m. i nnø. for midten paa bunden *a)* et *knivblad* (10704) med yngre jernalders form, og *b)* en *remspende* af jern med tilhørende beslag begge firkantede (10705); lidt nærmere midten *c)* et *hængesmykke* af bronse eller en brakteat (10706) af lighed med Sv. Forns. 607; 2.90 m. i sø. for midten men 0.60 m. over bunden *d)* stykker af en eller 2 dobbelte *skaalspender* af bronse (10707), lignende som det synes Sv. Forns. 551; *e)* en liden *glasperle* (10708), melkehvid med indlagte rødbrune linjer; *f)* nogle smaa *jernstykker* (10709), hvoriblandt en nagle og dele af to gangjern. Endelig fandtes i midten men 1 m. over bunden *brændte ben* og *g)* et lidet *benstykke* (10710) med linjeforsiringer paa den ene side, udentvil hørende til sideskinnen af en kam, med spor af at have været i ild.

8. Rund haug tæt i syd for no. 7, 8.40 m. i tvermaal, 1.30 m. dyb, af sten og grus. I en afstand af 3.30 m. i ssø. for midten blev paa bunden truffet nogle *brændte ben* og i ssv. en *tang* (10711), 20 cm. lang, med sedvanlig yngre jernalders form. Mulig havde der været mere nedlagt, da haugen paa nordsiden tilforn var udgravet lige til bunds i en sektor med omtrent $\frac{1}{8}$ af periferien som grundlinje.

9. Rund haug, omtrent 68.50 m. i nv. for no. 7, 13 m. i tvermaal, 2 m. dyb, af sten og grus. I følgende afstand og retning fra midten fandtes paa bunden følgende gjenstande: 4.20 m. i ønø. *a)* en *krognøgel* (10712), 13.5 cm. lang, hvis ene ende har 2 tænder og den anden en liden ring til ophængning; 4 m. i vsv. *b)* en liden flis af et sedvanligt *skiferbryne* (10713); 2 m. i vsv. *c)* en *krampe* (10714), dannet af en i ring sammenbøiet rund jernstang, der ved mødet er sammensmedet, omtr. 4 cm. i tvermaal; 2 m. i n. *d)* en *skjoldbule* (10715) af den tilspidsede form, dog uden knop eller fremstaaende spids; i toppen merker efter 2 hug, desuden randen paa to steder opsplittet af hug; *e)* et stykke af en anden *skjoldbule* (10716) med samme form; *f)* et *mundbid* (10717) med stærkt krummede sidestænger, flade i midten, runde mod enderne og her afsluttede i en rund knop; til stængernes midte fæstet et i samme stykke smedet rembeslag i form af en horisontal stang, der ender i en oval løkke; *g)* en *fil* (10718), 21.5 cm. lang, paa det bredeste 1.2 cm. × 0.8 cm. Endelig blev 2 m. i ssø. for midten, men 1 m. over bunden truffet en stor samling af kul og *brændte ben* og deriblandt *h)* et stort *skiferbryne* (10719), 45 cm. langt; *i)* en *tang* (10720), 46 cm. lang, med sedvanlig yngre jernalders form, den ene tand lidt kortere end den anden; *k)* en *hammer* (10721), 9 cm. lang; *l)* 2 *knivblade* (10722), 16.5 cm. lange, med ubetydelig formforskjel, det ene med temmelig krum ryg; *m)* stykker af en meget liden *jernkjedel*, smedet af ét stykke, og dens hank (10723); *n)* en *jernkrog* (10724) med sedvanlig form, 11.5 cm. lang; *o)* en *hvirvel* af sedvanlig form og med løber i den ene ende (10725), det hele 13.5 cm. langt; *p)* en spæd oval *jernring*, hvori hænger 2 runde ringe og 3 rembeslag (10726); *q)* et smalt *rembeslag* af jern (10727), 5 cm. langt, hvori hænger en liden tyk ring; *r)* 2 store *jernringe* (10728), 8.5 cm. i tvermaal, begge med rembeslag; til den ene fastrustet en *pilespids; s)* 2 smaa tykke *jern-*

ringe (10729), hver med 2 rembeslag, 4 cm. lange, som ere sammenføiede med 2 bronsenagler og eiendommelige derved, at der mellem armene i enden er ved hjelp af naglerne fæstet et ombøiet bronseblik, hvis aabne ende vender indad; *t)* en mængde stykker (10730) af *jerngjorder*, flade paa indsiden, konvexe udvendig, 6 mm. brede og halft saa tykke; tvermaalet af den gjenstand, som de have omsluttet, maa efter stykkernes krumning have været 11—12 cm; *u)* en *krampe* (10731), meget lig *c; v)* 2 ved en liden bevægelig ring forbundne runde *jernstænger* (10732), begge afbrudte i de ydre ender, nu 5—6 cm. lange, af net arbeide og forsirede med tverrifler; *x)* 13 *pilespidser* (10733), 11 med samme form og længde, 14.5 cm., smalt blad, fortykket spids og afsats paa stiften; de øvrige kun 11 cm. lange; *y)* et sammenbøjet tveegget *sverd* (10734), tangen afhugget nær klingen, hjalterne borte; klingen 81 cm. lang, oventil 5.8 cm. bred; omtrent i dens midte er paa begge sider vedhængende stumper af næver; *z)* et middelstort, ved rust meget beskadiget *vegtlod* af jern (10735) med bronsebelæg, af form som en kugle med 2 modstaaende afplatninger, hvoraf kun den ene er nogenlunde ubeskadiget og viser i periferien en dobbel perlering og i midten et af de sedvanlige tregrenede merker (jfr. aarsb. 1870 fig. 21); nedover fra denne flade sees paa siderne spor af forsiringer, bestaaende af ligebenede triangler, med spidsen nedad og 2 smaa cirkler i hver ende (jfr. Sv. Forns. no. 644). Flere af de under *i—z* nævnte jernsager have glødeskal.

10. Rund haug tæt i sv. for no. 9, 14 m. i tvermaal, 1.90 m. dyb, af sten og grus. Over bunden fandtes intet undtagen kul hist og her. I bundens midte var fylden løsere end ellers, og ved at gaa i dybden her blev truffet en aflang firkantet grav, 75 cm. dyb, hvoraf de øverste 30 cm. bestod af et lag med grovt grus og sten, medens den nederste del havde finere grus og udgjorde et firkantet, retvinklet

rum, 0.75 m. bredt og 2.05 m. langt, med retning ø.—v. og lodrette vægge, bestaaende af sammenlagte større stene med fladsiden ind og udforede med hensmuldrende træplanker, forbundne i hjørnerne med jernnagler. I dette rum fandtes: *a)* en stor *kniv* af jern (10736), meget forrustet, paa det bredeste 3 cm., med ret og meget tyk ryg, 49 cm. lang, hvoraf 9.5 cm. paa tangen, som ved optagelsen endnu var omgiven af fastsiddende rundt træskaft, der havde havt en holk af bronse; *b)* et tveegget *sverd* (10737), omgivet med skede af træskinner, belagte med presset (tverriflet) skind, hjalterne, hvoraf det øverste brækket før nedlægningen, stærkt krummede, noget aftyndede i enderne og med spor af indlagte sølvforsiringer i baandmønster; *c)* en *spydspids* (10738) med manglende od og temmelig smalt blad, nu 37 cm. lang, hvoraf 13 cm. paa falen, som viser levning af sølvbelæg; *d)* en *spydspids* (10739), som *c* med manglende od men noget bredere blad, nu 41 cm. lang, hvoraf 14 cm. paa falen, som ligeledes er sølvbelagt; *e)* et *øxeblad* (10740) med skjegform, 12 cm. langt, 9 cm. bredt nær eggen og 3 cm. foran skafthullet, hvori et stykke af træskaftet er bevaret; *f)* et *øxeblad* (10741), 16 cm. langt, 14 cm. bredt i eggen og 3 cm. foran skafthullet; *g)* et *knivblad* (10742), af middels størrelse og med stærkt krummet ryg; *h)* 2 stykker af et temmelig stort *sigdblad* (10743); *i)* et *ildstaal* (10744) med sedvanlig form; *k)* et *ildstaal* (10745) af samme form; *l)* 3 *flintstykker*, hvoraf det ene var fastrustet til *k*, og et stykke kvarts (10746), alle med spor af at have været brugte til at slaa ild med; *m)* en liden *jernklump* (10747), meget forrustet, saa dens bestemmelse og oprindelige form ej kan afgjøres; *n)* en hel del jernstykker (10748), mestendels af *spiger* med smaa hoveder, omgivne med rester af træ, som levning af rummets vægge, enkelte som det synes af *pilespidser; o)* stykker af *vegtskaaler* (10749) af bronse til de sedvanlige smaa vegter,

uden synlige ornamenter og med kjeder af snor; *p)* et lidet kageformet *vegtlod* af bly (10750), omgivet langs kanten med en ufuldstændig ring af bronsetraad, der dog neppe oprindelig har tilhørt det, samt en klump, der ser ud til at have været et kugleformet vegtlod af jern med bronseskal; *q)* nogle *beslagstykker* (10751) af tyndt bronseblik uden forsiringer; et par af dem synes efter sin krumning at have omgivet en cylinderdannet gjenstand; to andre stykker omfatte en stump læder; *r)* smaastykker af *vegtskaaler* af bronse (10752) samt et stykke af ballansen med led og en liden stump af en kjede, hvis led bestaa af sammenbøiet bronsetraad; *s)* et *bryne* af fin, violet skifer (10753), omhyggelig afglattet, 13.3 cm. langt, med aftagende tykkelse mod enderne men paa midten 12 × 7 mm.; *t)* nogle *tænder* og *ben* af den døde.

Af tændernes plads fremgik, at manden havde ligget paa ryg med hovedet mod vest. Øverst ved hans venstre side fandtes *o* og *p*, hvis ir havde farvet den bevarede armknokkel grøn. Dernæst laa efter hverandre langs skelettet eller trævæggen *a*, med skaftet mod vest og eggen nedad, *b*, med klingen i lodret stilling og spidsen mod øst, *e*, tæt ved klingens midte og dens indre side med eggen ned, *g—m* og pilespidserne i *n* langs sverdklingen. Imellem ligets ben laa spydene *c* og *d*, 20 cm. fra hinanden, parallele og med spidserne mod øst. Lidt søndenfor falen af det sydligste spyd fandtes *f* i flad stilling med eggen mod vest. Endelig laa *r* og *s* i rummets sydøstre hjørne eller tæt ved, hvor ligets højre fod maa have hvilet. Merkes maa det forresten ved det hele fund, at der i graven fandtes ikke saa faa kul dog ej i sammenhængende lag. Enkelte kulstykker ere fastrustede til flere af jernsagerne, der alle ved sin rustede tilstand vidne om, at de ikke have været i ild.

11. Rund haug, 27 m. i vest for vejen til Løken jernbanesta-

tion samt i sv. for denne og i n. for husene paa østre Engelaug, af sten og grus, 20 m. i tvermaal, 2 m. dyb. I udkanten af haugen fandtes en rundagtig *stenskive* (10754) af cylinderform, 6 cm. i tvermaal, 2 cm. tyk, med fladt afsleben over- og underside. Længer inde i haugen blev paa flere steder truffet indtil 20 cm. tykke lag med kul, aske og brændte sten.

12. Rund haug, omtr. 41 m. i syd for no. 11, noget afskivet i udkanterne, 14 m. i tvermaal, 2.50 m. dyb. Paa flere steder langs bunden fandtes et lag af kul og aske, men ellers kun hist og her stumper af *brændte ben.* Ved midten, men 0.60 m. over bunden, blev ogsaa truffet flere *brændte ben* og et lidet *knivblad* (10755) med yngre jernalders sedvanlige form.

13. Langrøs, omtr. 45 m. i vsv. for no. 10, 6 m. lang fra nv.—sø., 1.40 m. bred, 0.40 m. dyb. Intet med arkæologisk betydning truffet uden lidt kul paa stenene.

14. Langrøs, tæt i v. for no. 13, omtr. 6 m. lang fra ø.—v., 4.30 m. bred, 0.70 m. dyb. Lidt kul.

15. Langrøs, omtr. 0.70 m. i nnv. for no. 14, 14 m. lang fra nø.—sv., 11 m. paa det bredeste, oprindelig omtr. 1 m. dyb, men i midten meget formindsket ved borttagelse af sten til grøfter. Et sted blev truffet kul og aske, et andet sted nogle smuler af *brændte ben* og *a)* en liden *perle* (10756) af ugjennemsigtigt rødt glas. Desuden fandtes omspredt paa andre steder *b)* forskjellige *jernsager* (10757): et stykke af et stort *sigdblad,* hvortil er fastrustet en større *krognøgel,* en meget liden *remspende* med tyk oval ring, en liden afbrudt *fil,* den øvre del af en *krognøgel,* et stykke som det synes af et tyndt, tveegget *knivblad,* tvert afskaaret i ydre ende og nær denne med et bueformet indsnit paa den ene side, samt flere ubestemmelige *jernstykker.*

16. Rund haug, omtr. 23 m. i n. for Løitens meieri, 12 m. i tvermaal, 1.60 m. dyb. Omtr. i midten og 0.50 m. over bunden fandtes paa en stor jordfast sten en stor samling af *brændte ben* samt deriblandt nogle *smaasager* af jern med glødeskal (10758): en *spiger* med rundt, fladt hoved, et stykke, ligt de sedvanlige *ringnaale* af bronse, men kun med en liden del af naalen levnet, og en i firkant sammenbøjet flad, spæd *jernstang*, hvis ender gaa om hinanden. Efter sigende var der i 1880 fundet brændte ben og noget «jernrask» i haugens nordre side, hvor man da havde gravet tilbunds ind mod midten i en sektor med omtr. 3 m. grundlinje.

17. Rund haug, ved østre side af vejen paa jordstykket «Baahus» og tæt i nø. for en under opførelse værende liden stuebygning; noget formindsket ved udgravning fra den ene side ind mod midten og næsten tilbunds, antagelig fra først af 12—15 m. i tvermaal, 1.50 m. dyb. Flere steder fandtes mindre kullag og omtr. i midten paa bunden *a)* en *pilespids* (10759) med yngre jernalders form, 12.6 cm. lang, uden klump eller afsats paa stiften, med fladt blad og vinkeldannede kanter; *b)* et stykke af et svært *bryne* (10760) af violet skifer, 13.5 cm. langt og slidt paa alle fire sider.

18. Rund haug tæt i v. for no. 17, 11 m. i tvermaal, 1.50 m. dyb. I nordvestre side blev truffet et kullag og i sydøstre nogle *brændte ben*. Desuden fandtes i følgende afstande og retninger fra midten følgende gjenstande: 0.50 m. i vsv. og 1.30 m. over bunden *a)* en dobbel oval *skaalspende* af bronse med typ som Sv. Forns. 551 og et stykke af underpladen af en anden, beskadiget af ild (10761); 0.90 m. i ssv. og 0.40 m. over bunden *b)* en liden *jernkjedel* (10762), 18 cm. vid oventil, 12.5 cm. høj, lappet i bunden, smedet af ét stykke paa randen nær, der er gjort af et om kanten bøjet stykke blik, hvori dele af hanken, som er flad, i mid-

ten rund og vreden i enderne; kjedelen stod med aabningen op og indeholdt kun sand; 2 m. i nnø. paa bunden *c)* et *ildstaal* (10763), 7.8 cm. langt og afvigende fra den sedvanlige yngre jernalders form derved, at de ombøjede ender ere meget korte og hovedstykket meget bredt paa midten.

19. Rund haug, omtr. 30 m. i nø. for no. 17, 7.60 i tvermaal, 1.50 m. dyb. Der blev kun truffet lidt kul og smuler af *brændte ben.*

20. Rund haug nede paa fladen ved vestre side af vejen og omtr. 50 m. i n. for no. 17, 8 m. i tvermaal, 1.10 m. dyb. I midten fandtes 0.60 m. over bunden: *a)* 4 *glasperler* og et stykke af en 5te; 3 af dem blaa, 1 melkehvid og 1 ugjennemsigtig rød (10764); *b)* stykker af et *sneldehjul* af sten samt nogle smaasager af jern, hvoriblandt sees stykker af et *knivblad,* af en liden *remspende* og af *beslag* (10765).

Til disse undersøgelser medgik 4 uger, skjønt de aabnede graves tal i forhold til denne tid kun var lidet. Dette hidrørte tildels derfra, at arbeidet paa grund af indtruffet regnvejr i et par dage maatte indstilles, men var hovedsagelig bevirket ved den omstændighed, at en flerhed (no. 1—3, 5—8, 10—12) af gravene hørte til det større slags og trende (no. 1, 2, 11) af dem endog vare usedvanlig store. Det viste sig forresten her, som ellers oftere, at de større hauger gave forholdsvis ringere udbytte end de mindre. Endog i sig selv indeholdt den næststørste haug (no. 11) kun højst ubetydeligt og den største (no. 2) saa godt som intet.

Alle de undersøgte grave maatte antages at tilhøre den *yngre jernalder.*

Hvad særlig angaar haugerne paa Engelauggaardene og Nyhuset, laa de paa terrænets højder og enkeltvis, undtagen no. 5 og 6, 7 og 8 samt 13—15, medens de begravelser, som bleve undersøgte i 1879 og 1880 (se aarsberetn. for disse aar)

paa de samme gaarde og nabogaarden By, fandtes i de lavere strøg og dannede sammenhængende flokker; disse viste sig og for en stor del at tilhøre den ældre jernalder.

Alle hauger vare runde, naar undtages no. 6 og 13—15, som havde en langagtig form.

Ligbrand blev truffet overalt, undtagen i no. 10 og 20, hvoraf den første ogsaa fremviste en sjeldenhed ved sin murede grav og det deri nedlagte skelet.

Saavidt de begravnes *kjøn* lader sig bestemme af de fundne oldsagers beskaffenhed, var der nedlagt mænd i no. 1, 3, 4, 9, 10, 17, kvinder i no. 2, 5, 7, 12, 15, 18, 20, og i no. 6, som det synes, baade en mand og en kvinde.

Oldsager fandtes i alle hauger, undtagen no. 13, 14 og 19, men deres tal var, som, ogsaa ellers almindeligst, lidet. Kun i no. 6, 9 og 10, især i de to sidste, var udbyttet rigere. Af de fundne oldsager havde ogsaa kun to, som fandtes i no. 6, en større interesse nemlig den *ovale spende*, der hører til de sjeldne hos os, men især de fremkomne levninger, som det antages, af en *hjelm*, da nogen saadan ikke vides med sikkerhed at være hidtil funden her i landet.

FORTEGNELSE OVER DE I 1881 TIL BERGENS MUSEUM INDKOMNE OLDSAGER ÆLDRE END REFORMATIONEN.

AF A. LORANGE.

---

1. En ualmindelig stor *Lerurne*, f. i et lidet Gravkammer i Udkanten af en mægtig Rundhaug paa *Eide* i Aalund (eller Ølen) Sogn, *Fjælberg* Pgd. i Søndhordland. Den er krukkeformet, uden Ornamenter (cfr. Rygh Fig. 363), 0.26 høi, og indeholdt brændte Ben, blandt hvilke fandtes forsirede Stykker af en Benkam, to Bjørneklør og smaa Rester af smeltede Broncesmykker, cfr. S. 48. I Haugen fandtes løstliggende mellem Stenene, men tæt ved Graven, en liden firsidet Skaal af Vægsten med kort tykt gjennemboret Skaft — vistnok en gammel Tranlampe. (3674 a og b.)
2. Gravfund fra *Lien* i Rundalen paa *Vos*. Ved Markarbeide stødte man paa et helledækket, kisteformet lavt Stenkammer eller Gravrum, der var opført under Jordfladen og dækket med en vid, men ikke meget fremtrædende Forhøining af Jord. I Graven bemærkedes ingen Ben, derimod flere *Jernredskaber* og ved den ene Ende to *Lerurner*, der begge indeholdt «fin Jord», den ene imidlertid kun lidt paa Bunden.
   a) Den Urne, hvori der var mest Jord, er urtepotteformet med buede Sider og Jernring om Randen, hvori har været fæstet en tynd vreden Jernhank, hvoraf Brudstykker ere tilstede. Høiden 0.133, Bunden er glat, men Siderne ere tæt riflede paa skraa ovenfra nedad. Under Jernbaandet er en rundtløbende Forsiring af to Rækker modvendte Skraahak. Urnen er ubeskadiget og af mørk graa Masse.
   b) Den anden *Urne* har Øre, sort blank Farve og de sædvanlige Stregeforsiringer rundt Halsen. Paa Bugen strax nedenfor den fremstaaende Kant er derimod eiendommelige ophøiede Tungeornamenter. Høiden er 0.137. Urnen blev knust ved Optagningen, men er atter sammenlimet; dog mangler enkelte Stykker.
   c) *Øx* med ovalt Skafthul, firesidet, hammerformet Bane, ottesidet Hals og 0.045 bred Eg. Længden er 0.195.

d) *Spydspids*, 0.22 lang med 0.125 lang Skaftholder og altsaa forholdsvis kort Blad, der er 0.028 bredt og med ophøiet Midtrand langs hver Side.

e) *Spydspids* med Modhager, 0.25 lang; den ene Hage er afbrudt; Afstanden fra Odden til den anden Hages Spids er 0.11.

f) Bladformet *Spydspids* (cfr. Rygh 204), 0.25 lang med største Bredde 0.065. Bladet selv er 0.15 langt med ophøiet Midtrand, der er bredest ved Roden, men fortsætter sig lige ud til Odden. I Skaftholderen sidder en Stump af Skaftet.

g) *Sax* med bred Bøile og beskadigede Blade; mellem Armene er fastrustet et rundt Jernskaft. Paa Saxen ligesom paa den bladformede Spydspids sees Aftryk af Tøi, hvori de har været indhyllede.

Gravgodset er altsaa nedlagt ubeskadiget og utvivlsomt med et ubrændt Mandslig. Lien er det næst øverste Brug i Rundalen og ligger tæt under Gravehalsen. (3675).

3. *Smaaflint* fra *Næsheimstranden* i *Vanse* Pgd. Lister: 25 smaa *Pilespidser* med Tange, 2 do. med taggede Egge, 1 ualm. liden veldannet hjerteformet *Pilespids* af klar graa Flint, 6 smaa *Skrabere, Flækker*, hvoriblandt et 0.06 langt Kantstykke af en sleben *Meisel* eller Kile af mørk graa Flint. Den ender i et Hjørne af Eggen. (3676).

4. *a)* Kantstykket af en urtepotteformet *Lerurne*, der har havt ornamenterede Sider uden Jernbaand; *b)* sammenrustede tynde Jernspidser, sandsynligvis Rester af en Linhekle. F. sammen med brændte Ben «i et Gravsted» paa *Storholmen* tæt ved Kvamsøen i *Sandø* Pgd. Søndmøre. «Graven fandtes endnu i sin oprindelige Form med Stenheller opreiste rundt om og hensmuldrende Knokler i det indre.» (3677).

5. Broncealders *Spænde* af Hovedform som Rygh No. 124, men mere lig Montelius 120. F. i en Gravrøs ved Ristesund paa *Kvamsøen*, Søndmøre. Røsen dækkede en liden Hellekiste, hvori laa brændte Ben og Naalen. Af Spænden er desværre nu kun Naalen og Bøilens ene Endespiral bevaret. (Cfr. B. M. No. 448 en lignende Naal, f. i et Gravkammer paa Svanø i Kins Pgd.) (3678).

6. Et lidet *Alterskab* fra *Hjørendfjord* Kirke paa Søndmøre. Høiden er 0.72, Bredden 0.59. Formen ganske simpel, firkantet med to Døre. Den indvendige Figur er forlængst borttaget, og istedet er indsat Hylder. Udenpaa den ene Dør er en malet Fremstilling af den hellige Catharina med Bog, Sværd og Hjul; paa den anden af en Biskop med Krumstav og med den høire Haand løftet til Velsignelse. (3679).

7. En liden *Lysekrone* af *Messing* med to Rækker Arme og sengothiske Bladornamenter. Paa Toppen af Stammen er anbragt en siddende Løve. Kronen har sidst havt Plads i Enkefattighuset ved Stadsporten i *Bergen*. (3680).
8. *a) Øxeblad* med spidse Tunger ved Skafthullet og med forholdsvis smal Eg, 0.16 langt; *b)* Mundbidt til et Bidsel, Stangen er ret og uden Led, den ene Hjørnering stor og flad, den anden mangler. F. sammen med mange andre Jernsager paa *Bordlaug* i Feios, *Lekanger*. (3681).
9. *Dolk* fra Middelalderen, Bladet er 0.125 langt, Knappen rund og glat, Parerpladen hvælvet, todelt med ornamenteret Kant og adskilt fra Grebets Træbelæg ved en firesidet Holk, hvorfra udgaar to Bøiler frem mod Parerpladen; f. i Jorden i *Eidfjord* i Hardanger. (3682).
10. Enegget *Sværd* fra Vikingetiden, f. i *Eidfjord* i Hardanger. Klingen er nu 0.545 lang, men mangler Odstykke. Bredden er 0.052 og noget aftagende fremover. Indrehjaltet er ret, næsten firesidet og 0.084 langt. Det ydre Hjalt er noget kortere og Knappen 0.055 lang med afrundet, men paa Midten flad Overside. Det mest eiendommelige ved Sværdet er, at Grebtangen ikke udgaar fra Klingens Midtlinie, men betydeligt nærmere Eggen — en Eiendommelighed, som gjenfindes paa enkelte eneggede Sværd i Samlingen især blandt dem med «ukjendte Findesteder». Klingen har ingen fordybet Rand, men er jævntyk med en Kant, hvor Eggen begynder. (3683).
11. Stor *Sandstensøx,* knækket over Skafthullet; f. ved et Vadested over en Bæk paa *Vigdal* i *Haaland,* Jæderen. Længden er nu 0.13, Tykkelsen 0.058 og Bredden 0.074. Skafthullet har gaaet noget paa skraa. (3684).
12. *Stenøx* med Skafthul, 0.115 lang, f. paa *Orresanden*. Den er buet og har sin største Bredde over Skafthullet; er ikke sleben, men forresten vel arbeidet. (3685).
13. Brudstykke af en sleben *Meisel* af mat graa *Flint*; Bredden har været 0.055; f. paa Flintmarken ved *Horpestadvandet*. (3686).
14. Et udsprængt Stykke af en blank *Rullesten*. Stykket er tilknakket langs Siderne og har tydeligvis været bestemt til eller benyttet som Hakke eller Tværøx; ogsaa f. ved *Horpestadvandet*. (3687).
15. 25 *Skiver* af mørk graa *Flint,* den største 0.115 lang og tildannet som Skraber, de andre derimod uden bestemt Form; f. tæt sammen nedgravede under en Lyngtue, cfr. No. 3284 (Aarsb. 1878. S. 324) fra Alfsaker i Nordfjord, No. 2961, (Aarsb. 1874. S. 86) fra Pilskog paa Hareidlandet samt No. 3618 fra samme Gaard som disse 25 Skiver, nemlig *Fristad* i *Klep*. (3688).

16. Liden *Skifermeisel*, kun 0.046 lang, med buet sleben Eg og fladt firesidet Tværsnit; f. paa *Orresanden* ved Flintindsamling. (3689).
17. To eneggede *Flinteknive* fra *Orresanden*, den ene af klar graahvid Flint og noget buet, den anden af mat graa Flint, begge kraftige og 0.06 lange. (3690).
18. Et eiendommeligt *Flintredskab*, tildannet som en Skraber i den ene Ende og som Syl i den anden, 0.048 langt, velarbeidet og af gulbrun Flint — ogsaa fra *Orresanden*. (3691).
19. Hjerteformet *Pilespids* af klar graa *Flint* med buede Sider og svagt udhulet Skaftende. Længden 0.033; f. paa *Øglænde* i *Ly*. (3692).
20. To do. af mat graa *Flint*; den ene har rette Sider og ret Skaftende, den anden buede Sider og ret Skaftende, begge ere 0.02 lange og f. paa *Rimestad* i *Haa* Pgd. (3693).
21. En do. med buede Sider og afrundede Hjørner, og som ser ud til at have havt Tange; f. paa *Anda* i *Klep*. (3694).
22. En do. særdeles smuk med ulige Hager, 0.028 lang; f. paa *Braud* i *Klep*. (3695).
23. En do. af porcelainsagtig Flint med buede spidse Hager og dyb Udhuling ved Skaftenden; f. paa *Orre*. (3696).
24. En do. smuk, 0.033 lang, af klar graa *Flint* med buede Sider og svagt udhulet Skaftende; f. paa *Norem*. (3697).
25. En buet *Spids* med Hak i begge Sider og med udhulet Skaftende, 0.023 lang; fire eneggede *Knive*, den længste 0.046 og den mindste 0.032; femti smaa *Pilespidser* med Tange; femten smaa *Skrabere*; forskjellige *Spidser* og *Flækker*, blandt hvilke maa nævnes Egstykket til en Flintekile; Stykket er tyndt, og Slagfladen følger Eggens Bue; det er tydeligvis forsætligen afknakket ved et Tværslag, sandsynligvis en Gang, da Eggen skulde tilhugges paanyt; en stor og kraftig *Flække*, der vistnok har tjent som Kniv eller Sag. — F. paa forskjellige Steder i *Klep*, Hovedmængden ved *Horpestadvandet*. (3698—3699).
26. *Sølvfund* fra nordre *Hovland* i *Etne*, tilbyttet fra Univ. Samling, hvor det havde No. 2283—6, se norske Fornl. S. 361. (3700).
27. *Broncekjedel*, f. i en Haug paa *Hatlestad* i *Fane*. Den har den sædvanlige vestlandske Form, men er bedre arbeidet og af bedre Bronce end almindeligt. Kanten er udoverbrettet og stærk med to spidse trekantede Ører, der paa Udsiden er prydet med to ophøiede Dobbeltlinier langs Randen. Hvert Øre har en ottetalformet Udskjæring eller Aabning for Hanken, som er af Bronce uden Forsiringer. Paa Kjedelens Sider er under Randen inddreiet 3 brede fordybede Linier og nedenfor to og to skarpe Linier, uagtet Siderne ere meget tynde. Bunden er derimod tykkere især paa

Midten. Indvendig i Bunden er indstemplet en sexoddet Stjerne. Sidernes Høide er 0.1, den indvendige Diameter ved Aabningen 0.23.

Kjedelen stod i en liden firkantet Stenkiste, som var dækket med en større Helle i en langagtig græsklædt Røs, der var oplagt paa en liden Afsats i Bakkeskraaningen ned mod Kalandsvandet. Røsen var vid men kun svagt ophøiet, og ingen havde Tanke om, at den var en Gravhaug. Røsen blev ryddet ved Markarbeide, og da Finderen ved at udbryde en af Kammerets Sidestene fik se Kjedelen, greb han den strax i Hanken, hvorved Bunden løsnede, og alt Indholdet blev spredt mellem Stenene. Da den stod i Kammeret, var den «næsten fyldt med hvide Smaaben» (brændte Ben). Andre Oldsager blev ikke bemærkede. (3701.)

28. *Sølvkors,* 0.03 langt, f. i *Nordfjord.* Alle fire Arme har udsvingede Ender næsten i Ankerform. Under Hempen er ved Dobbeltlinier afmærket en liden firkantet Plade med ulæselige Bogstaver i to Linier, tre Tegn i hver Linie. Paa Midten er indridset et Patriarkalkors med skraat Tværtræ nær Foden; paa dette Tværtræ staar «Spyd og Svamp» parallele med Stammen. Ved Tværarmenes Ender staar IC̃Z-XG̅Z. Det nederste Anker har fire parallele Linier langs Randen og under Korset en tauglignende Bue over en firesidet tætriflet Ramme. Sandsynligvis fra den senere Middelalder. Korset et forgyldt. Bagsiden glat. (3702).

29. Hjerteformet *Pilespids* af mørk brun *Flint,* særdeles velformet og kraftig. Længden 0.033 med udhulet Skaftende; f. paa *Tjøtte* i *Klep.* (3703).

30. do. af klar graa *Flint,* den ene Hage afbrudt; f. paa *Braud* i *Klep.* (3704).

31. Halvdelen af en halvmaaneformet *Kniv* af graa *Flint,* 0.07 lang og 0.03 bred ved Bruddet; f. paa *Tuv* i *Klep.* (3705.)

32. Femti smaa *Pilespidser* med Tange; femten smaa *Skrabere;* sex *Kjerner,* hvoraf en med tætte, smale og regelmæssige Spaltningsflader; f ved *Horpestadvandet.* (3706).

33. *Haandsneldehjul* af gul, voxfarvet, halvklar *Sten* med hvælvet Overflade, men ret Underside og stort Hul; f. tilfældig i en Langhaug paa *Hauge* i *Klep.* Lignende forekommer i flere ældre Jernalders Fund. (3707).

34. *a)* Tvæegget *Sværd* fra Vikingetiden med ret og kort Indrehjalt, der har skraat afskaarne Ender og ophøiet Midtlinie. Yderhjaltet har samme Form, men er noget mindre, og den trekantede Knaps Sider gaar i ét med Hjaltets ydre Skraaning. Indrehjaltets Længde er 0.075, Knappens og Yderhjaltets Høide 0.045. Afstanden mellem begge Hjalt er 0.095. Klingens Bredde ved Roden er 0.05 og Længden 0.81. Klingen er forsætligen bøiet,

saaledes at Odden næsten er i Høide med Knappen, og især den øverste Del er godt bevaret ved Glødningsskal.

b) En paa samme Maade bøiet spydlignende *Vævske* med 0.57 langt tvæegget jævnbredt Blad og kort tyk Skaftholder.

F. paa Fitje paa Vos i en Rundhaug, der udjævnedes for Jernbanens Skyld. Sammen med de to indkomne Gjenstande laa i en tæt Klynge forskjellige andre Jernsager, som Arbeiderne delte mellem sig. Et Mundbidt blev endog taget i Brug. (3708).

35. Indrehjalt af et yngre Jernalders tvæegget *Sværd,* nu forrustet og sprængt paa den ene Side; f. sammen med et *Ildstaal* ved Rydning i Ruinerne af en Røs paa *Sexe* i *Ullensvang.* Hjaltet har været ret, kort og med spidst ovalt Længdesnit. (3709).

36. Et samtidigt, fra samme Gaard indkommet *Øxeblad,* afbrudt i Skafthullet (3710) og et

37. do. fra Middelalderen med rørformet Skaftholder. (3711).

38. *Vægstens Øse* med rund Skaal og kort tykt Skaft, grovt tilhugget og med flad udvendig Bund, 0.17 i Tværmaal; indkommet sammen med en lignende noget mindre Skaal og to Brudstykker af to andre fra *Ferstad* i *Os* Hovedsogn, søndre Bergenhus Amt; fra ubestemt Tidsalder. (3712).

39. *Haandsneldehjul* af *Vægsten,* f. i Haven paa Præsthus i *Ølve,* Søndhordland i Ruinerne af en liden Gravhaug, hvori for omtr. 20 Aar siden blev f. en spiralformet Guldfingerring, der nu er i Oberstlieutnant Normans Frues Eie. (3713).

40. En ualmindelig *Stenøx* fra *Hatlestad* i *Fjærland* i Sogn. Banen er afrundet, Bredsiderne hvælvede, Eggen noget spids og Smalsiderne hulslebne i hele sin Længde. Ogsaa de andre Sider ere slebne. Længden er 0.175, største Bredde 0.042. Den har intet Skafthul og blev f. ved Markarbeide. (3714).

41. Kileformet *Øx* af glimmerblandet haard *Sandsten* eller Skifer, 0.16 lang, jævnbred og med næsten rette Sider. Banen er afrundet og 0.035 tyk. Derfra aftager Tykkelsen jævnt mod Eggen, der har været sleben. Stykket er vel arbeidet, men meget ualmindelig i Form; f. i en Myr paa *Gausemel* i *Horningdalen,* Nordfjord. (3715).

42. Tvæegget *Stenøx,* 0.21 lang, f. paa eller rettere ved *Solesanden* i en Bakke nær den nye Kirke. Skafthullet er noget nærmere den ene Eg. Bredsiderne danner en jævn Bue, saaledes at Eggen er 0.033 bred, medens Tykkelsen ved Skafthullet kun er 0.02. Stenarten er haard Gneis. Alle Sider ere slebne, men det ene Hjørne er beskadiget. (3716).

43. Hjerteformet *Pilespids* af graa blank *Flint,* 0.028 lang og

0.019 bred med udhulet Skaftende; f. paa *Hodne* i *Klep*. (3717).

44. Hjerteformet *Pilespids* af brun ugjennemsigtig *Flint*, 0.03 lang og 0.013 bred, med næsten ret Skaftende; ogsaa f. paa *Hodne*. (3718).

45. *Spydspids* af graabrun *Flint*, 0.12 lang og 0.023 bred paa Midten. Bladet danner en Spids og ser ud til at være meget brugt eller udslidt. Skaftet er jævnbredt og jævntykt med næsten firesidet Tværsnit. Skaftenden er afrundet og blankslidt; f. ved Markarbeide paa *Viksnæs* paa *Karmøen*. (3719).

46. Korsformet *Spænde* af *Bronce* med forgyldt Overflade og ophøiede Niellolinier; f. paa *Sørum* i *Lyster* sammen med nogle Jernsager fra yngre Jernalder. (3720. 3721), se denne Aarsber. S. 22.

47. *Sænkesten* fra *Søvde*. (3722).

48. *Skiferbryne* med Remhul fra *Balestrand;* f. sammen med 2867: *Messingnøgel* med Skjæg og aabent Haandtag. (3723).

49—55. Fund fra Bolstad i Fortun i *Lyster*, se denne Aarsber. S. 18—20. (3724—30).

56. Fund fra et stort Gravkammer i en Rundhaug paa *Øftshus* paa Borgundøen i *Fjelbergs* Pgd., søndre Bergenhus Amt. Om Haugen og Gravens Indredning se denne Aarsber. S. 40—44. Gravgodset bestaar af:

a) Urtepotteformet *Lerurne* med næsten rette Sider og af graa Farve. Under Randen er Rester af Jernbaand og paa Randen Rester af Jernhadde. Ornamenterne har Overensstemmelse med Rygh No. 371, kun at den nederste Halvdel er helt dækket med stribede Baand i flettet Mønster; Høiden 0.135.

b) *Hankeurne*, nærmest lig Rygh No. 361 og af sort Farve, 0.13 høi med indridsede Linier rundt Halsen og med trestribede Tunger rundt Bugen.

c) Brudstykker af to andre *Lerurner* med sort blank Overflade. De har begge havt samme Hovedform som foregaaende, men Resterne ere for smaa, til at Størrelse og Enkeltheder kunne bestemmes.

d) *Glasbæger*, nærmest ligt Rygh No. 335, altsaa tragtformet med afrundet Bund og med indslebne Ovaler i tre rundtløbende Rækker. I øverste Række har været 13 Ovaler, i den mellemste er 14 noget mindre, og i den nederste er ligeledes 14 endnu mindre. Under Bunden er en afsleben liden Flade, hvorpaa Bægeret saavidt kan staa; mellem denne og nederste Række af Ovaler er indslebet et rundtløbende Baand eller temmelig ujævn Fure. En lignende er anbragt tæt under Randen, og mellem denne og øverste Ovalrække et punkteret Baand af 14 smaa

Ovaler, der har sin største Længde paa tværs af de andre. Bægerets Høide er 0.12 og ydre Tværmaal over Mundingen 0.088. Farven er grønlig som i almindelige Flasker. Tykkelsen er betydelig i Bunden, men aftagende opover. Bægeret er engang i Oldtiden bleven knust, hvorved et stort Stykke paa den ene Side er gaaet tabt. For paa bedste Maade at afhjælpe Skaden, er der istedetfor det manglende Stykke bleven anbragt en tynd Bronceplade, som ved Nagler er fæstet til Bægerets Indside. Naglehullerne ere borede i uregelmæssig Afstand langs Brudfladen, ligesom to Brudstykker har været fæstede ved et særskilt tilklinket Broncebaand og Reparationen yderligere styrket ved et rundt Mundingen ombrettet Randbeslag af tyndt Bronceblik. Dette er nu kun delvis tilstede.

e) Fire smaa forgyldte *Sølvknapper* til en *Hægtespænde*. De har Klinkstift paa Undersiden, stærkt riflede Sider men flad Overkant med concentriske Niellocirkler. Høiden er kun 0,004 og Overfladens Tværmaal 0.006.

f) Flere *Beslagstykker* af *Sølv*, der vistnok har hørt til Hægtespændens Belte: en tyk noget flad Sølvring med fordybet Fure rundt Yderranden, Brudet af en noget spædere lignende Ring, to baandformede Sølvplader forbundne med Klinkstifter, Brudst. af lignende og en liden Sølvhempe, paa hvis Overside er indridset en Firkant.

g) *Pincet* af *Sølv*, se Fig. 11, 0.062 lang, med Rester af Forgyldning. Begge Arme har samme Forsiringer: under den langsefter stribede Bøile er tre Tværlinier, der nedenfor et firkantet rudet Ornament, derefter Hak mellem parallele Linier, derefter ere Sidevinklerne afskaarne, medens Midtstykket har tætte Længdestriber, der afsluttes ved tre Tværlinier. Det nederste Stykke er glat.

h) Ubestemte *Brudstykker* af *Sølv*, beskadigede ved Skrabning, sandsynligvis Rester af en Syl eller Øreske.

i) *Beslagstykke* af forgyldt *Sølv* i Form af et Dyrehoved «en face», se Fig. 13. Mellem Øinene og op midt over Panden gaar en punkteret Linie, hvorfra udgaar til begge Sider buede Niellolinier parallele med Øienbrynene. Øinene ere skraaliggende og forgyldte, medens de fremstaaende Næsebor ere dækkede med Niello. Ørene dannes af en bugtet Slange med langt spidst Hoved. Undersiden er hul, men viser ingen Spor efter, hvorledes Stykket har været befæstet. Længden 0.024.

k) *Guldring* tydeligvis for en Kvindehaand, idet den indvendige Diameter kun er 0.017. Ringen er baandformet,

0.01 bred, og bestaar af tre glatte Ringe adskilte ved Perleringe. Den midterste glatte Ring er høiere og bredere end de andre og har to ophøiede fine Linier paa hver Side. Ringen er hul og forholdsvis let, men af smuk Form og Farve.

l) *Haandsneldehjul,* skiveformet med 8 dobbeltriflede Radier paa hver Side. Diameteren er 0.04. Det er af sort blank *Sten.*

m) Do. af Form som en afskaaret lav Kegle, paa hvis Overflade er indridset en Baandslyngning med perlede Kanter, se Fig. 12; grøn *Stenart* og 0.032 i Tværmaal.

n) *Broncespænde* med tre Knopper ved det firkantede Overstykke, tagformet Bøile og dyrehovedformet Spids, men forresten temmelig medtaget. Bredden over Knopperne er 0.035. Paa Undersiden ved Naalroden er Rester af grovt Tøi.

o) To ganske smaa *Perler* af gult Glas. De ere de mindste i Samlingen og maa vistnok have været benyttede til at syes paa Tøi.

p) *Vævske,* lig Fig. 19 i Aarsb. 1880, cfr. Aarsb. 1879 S. 240. Anm. Bladet er jævnbredt og tvæegget med sløve Egge og afrundet Spids med fremstasende rund Tap. Paa Tangen er Rester af Træskaftet, som har havt en tynd Bronceholk og samme Bredde som Bladet 0.045. Knappen mangler, ligesom Bladet er knækket.

q) *Skjoldbule* med skraa Rand og Sider, der løber ud i en spids Pig. Tværmaalet ved Randen er 0.152 og Høiden 0.09. Den har været fæstet til Skjoldet med 4 Klinknagler. Haandtaget har havt et 0.148 langt Jernbeslag, der har været fæstet til Skjoldet med to Klinknagler, der ikke har gaaet gjennem Bulens Rand.

r) *Spydspids* med fire Egge, hvoraf de to viser en Udvidelse nær Roden, medens de to andre danner en ret Linie. Skaftholderen mangler næsten ganske. Bladets Længde 0.2.

s) *Spydspids,* der sandsynligvis har havt Modhager, men Odden mangler.

t) *Spydspids* med 0.08 langt Blad, der har ophøiet Midtrand langs begge Sider. Den er især eiendommelig derved, at den synes at have havt Tange, der er 0.1 lang med gjennemgaaende Nagle og Rester af Træskaftet.

u) *Jernstykke* med Rest af Træbelæg — maaske Brudstykke af en Kniv.

v) *Sax,* der synes at have været nedlagt i Træbalg. Bøilen er bred, men stærkt sammenklemt. Længden 0.168.

x) Et buet *Jernstykke* maaske af en Sigd.

y) Stor *Jernhadde* med ihængende Jernører, der altsaa for-

modentlig har hørt til et fortæret Træspand. Spændevidden er 0.26.

z) To smaa bøileformede *Jernhaandtag*, det ene med ihængende Jernkramper og Trærester, sandsynligvis hørende til et Skrin.

æ) Tyk liden *Jernring*, ubestemte Jernstykker, *Foringskit* og *Næver* samt et 0.26 langt fladt firesidet *Kvartsbryne* med skarpe Hjørner. (3731).

57. *Broncealders Diadem*, fundet i Nærheden af Sandefjord; nærmere Fundomstændigheder ubekjendte; af Form meget lig Rygh 130, der er fra Hamang i Bærum, cfr. Aarsb. 1870, Pl. I ligesom Aarsb. 1856 Pl. I, der fremstiller et noget lignende fra Rennebo. Ringens indvendige Tværmaal er 0.192. Den er regelmæssig snoet og med afrundede Kanter, tykkest paa Midten, medens begge Ender paa Fremsiden gaar over i eller danner to ovale Plader, der ved Foreningspunktet har løbet ud i to opadstaaende Spiraler, som desværre nu mangler. Ringen selv er vistnok hul, men særdeles velarbeidet med lys Patina. Hvor Pladerne begynder, er anbragt et baandformet Ornament af Tværstreger. Et lignende Ornament afslutter ogsaa Pladerne. Disse selv ere 0.084 lange og 0.02 brede paa Midten med et taugformet Ornament langs Midtlinien og langs begge Kanter. Langs begge Sider af Midtlinien er først rette Linier, dernæst Halvcirkler, men langs Kanterne indenfor Tauget tætte smaa S-formede Figurer. Ogsaa paa Indsiden af Pladerne sees svage tilsvarende Ornamenter. Spiralerne blev afbrudte af Finderen og mangler, men ellers er Smykket ualm. godt vedligeholdt. Gave fra Hr. Toldkasserer *Thaulow*. (3732).

58. Gravfund fra «Litlebraatehaugen» paa *Øvrebø* paa Borgundøen i *Fjelberg*, Bergenhus Amt; se denne Aarsber. S. 45:

a) Mange smaa Brudst. af en tynd graa *Lerurne*, der har havt rigt forsirede Sider og sandsynligvis et Øre. Ornamenterne ere de for Hankeurnerne alm., naar undtages, at en Række dobbelte Buelinier anbragte i et Baand ovenfor Bundvinkelen ere buede opover.

b) Enkelte Brudstykker af en lignende *Hankeurne* med gulrød glat Yderflade. Den har sandsynligvis havt noget trangere Hals end foregaaende og isaafald været uden Øre. Paa Bundstykkerne er indridset et Kors af S-formede Linier indenfor en punkteret Cirkel, som igjen omgives af en paa Frihaand indridset Kreds.

c) Sex smaa lave *Spillebrikker* af *Ben*, de fleste lidt ovale og alle uden Huller paa Undersiden. Halvdelen af en do.

d) Brudstykke af en *Benkam*, oprindelig omtr. halvmaaneformet og med fine Tænder.

e) To forsirede *Benstykker.*
f) Brændte Ben.
g) Et lidet halvrundt *Broncebeslag* maaske af en liden Hægte. Paa den buede Rand er tre smaa Klinknagler og midt paa den rette en oval Aabning som for en Hage. Ubestemte smaa Broncestykker.

Haugens Bund var dækket med Kul og Baalrester over en Flade, som var 8 Fod i N—S, 10 Fod Ø—V. De brændte Ben fandtes i Midten under skraaliggende Heller. cfr. Gravskikken i den nærliggende Sæbøhaug, Aarsb. 1879. S. 236.

59. *Halsring* af *Guld,* f. paa *Vashus* i *Heskestad,* Stavanger Amt, ved Bortminering af en stor jordfast Sten, som laa paa Indmarken nær Gaardens Huse. Andre Oldsager blev ikke bemærket. Den er afbildet som No. 297 i Ryghs norske Oldsager og veier 24⅛ Lod. Ringen bestaar af to Stykker, der hver danner omtr. ⅜ af en Cirkel. Til den ene Side ere de formede som tynde glatte Stænger, der ere bøiede om hverandre og danner et bevægeligt Led. Til den anden Side tiltager de i Tykkelse til henimod Enderne, som gaar om hverandre og sammenholdes af to ovale Bøiler, der ere dannede af et tykt glat Guldbaand i fire Omgange. Forsiden af begge Halsringens Bøiler ere prydede med tætte indstemplede dobbelte, smaa Halvcirkler med Midtpunkt, medens Undersiden er glat. En liden Guldstang, der danner 1½ Omgang er bøiet om den ene Ende af Ringen nær Leddet. Ringen fandtes Høsten 1876 og blev indløst med Kr. 1000. (3734).
60. Liden kraftig og velformet *Spydspids* af graa *Flint,* 0.05 lang uden Skaftende. Denne er sandsynligvis afbrudt. Største Bredde er omtr. paa Midten, 0.024. (3735).
61. En 0.036 lang *Flintespids,* sandsynligvis Harpunspids med dybe Hak paa Siderne nær den ret afhuggede Skaftende (3736), og en enegget *Kniv,* 0.04 lang, af mat graa *Flint.* (3738).
62. *Pilespids* med sagtakkede Egge, 0.042 lang, af mørk brun gjennemsigtig *Flint.* (3739).
63. Hjerteformet *Pilespids* af lys graa gjennemsigtig *Flint* med næsten rette Egge og korte Hager, 0.031 lang. (3740).
64. Hjerteformet *Pilespids* af lidt mørkere *Flint,* 0.024 lang, med buede Sider. (3741).
65. Hjerteformet *Pilespids,* 0.023 lang, med tyk og noget dybere udhulet Skaftende. (3742).
66. Hjerteformet *Pilespids,* 0.02 lang, med skjæv Skaftende, der er 0.014 bred. (3743).
67. Hjerteformet *Pilespids,* mindre regelmæssig end foran nævnte,

0.024 lang og 0.014 bred over Hagerne, af mørk brun *Flint.* (3744).

68. Hjerteformet *Pilespids* tilhugget af en Flække og med næsten ret Skaftende, 0.025 lang. (3745.)

69. Hjerteformet *Pilespids* af mat graa *Flint,* 0.024 lang og med næsten ret Skaftende. Den ene Bredside er flad, den anden hvælvet. (3746).

70. Hjerteformet *Pilespids* af mat hvid *Flint,* 0.02 lang, med spidse Hager, men beskadiget Od. (3747).

71. Hjerteformet *Pilespids* med Hager og buede Sider, men beskadiget Od, 0.024 lang, af blank brun *Flint.* (3748).

72. Hjerteformet *Pilespids* af rød *Flint,* 0.02 lang, tyk og med uregelmæssig Skaftende. (3749).

73. Hjerteformet *Pilespids,* 0.03 lang, forholdsvis smal og af mat graa *Flint;* den ene Hage beskadiget. (3750).

74. Hjerteformet *Pilespids,* 0.024 lang, tildannet af en melkefarvet Flække. (3751).

75. Hjerteformet *Pilespids* med buede Sider og af klar brun *Flint,* beskadiget i Odden (3752).

76. Hjerteformet *Pilespids* med skarpe smaa Modhager, buede Sider og af mat graa *Flint.* (3753).

77. Liden tyk hjerteformet *Pilespids* af melkefarvet Flint (3754).

No. 60—77 ere f. her og der i Jorden og paa Stranden paa *Sæle* i *Klep.*

78. Hjerteformet *Pilespids* med ulige Hager, beskadiget Od og Kalkskorpe, nu 0.025 lang. (3755).

79. do. mindre men ubeskadiget og med Kalkskorpe. (3756).

80. do., 0.026 lang og spids, men med kun en Hage. (3757).

No. 78—80 f. paa *Rosseland* i *Klep.*

81. Hjerteformet *Pilespids* af klar graabrun *Flint,* 0.025 lang, ubeskadiget og med udhulet Skaftende. (3758).

82. do. af mørkere *Flint,* 0.024 lang og noget skjæv. (3759).

83. do. af ugjennemsigtig graa *Flint* med buede Sider og svagt udhulet Skaftende. (3760).

84. do. tildannet af en tynd fin *Flække* og med lange Hager, 0.027 lang, af klar brun *Flint.* (3761).

85. do. men tyk og mindre regelmæssig, 0.027 lang. (3762).

86. do. med næsten ret Skaftende, 0.025 lang. (3763).

87. do. liden tyk men regelmæssig af klar blank graa *Flint.* (3764).

88. do. af melkefarvet *Flint,* 0.017 bred, uden Od. (3765).

89. do. af Kvartsit, 0.023 lang, med skarp udhulet Skaftende og afbrudt Od. (3766).

90. Bladformet *Pilespids,* tildannet af en Flække og uregelmæssig, af blank brun *Flint,* 0.025 lang. (3767).

91. Beskadiget hjerteformet *Pilespids* af blank brun Flint. (3768).

No. 81—91 ere f. paa *Njaaheiene* i *Ly* paa Jæderen.

92. En, som det synes, stærkt slidt og ophugget *Spydspids*, 0.07 lang. Skaftet er bredere end Bladet, der kun bestaar af en kort tvæegget Spids. Skaftenden er bueformet og skarp; f. paa en Klippeflade paa *Hellestø* i *Haaland*. (3769).
93. Rodstykket af et stort *Spydblad* af graa *Flint*. Formen har vistnok været som Rygh No. 69, altsaa med størst Bredde paa Midten og uden bestemt Skaft; f. paa *Solesanden*. (3770).
94. En spæd og uregelmæssig *Spydspids* af mat graa *Flint*, 0.07 lang; f. paa *Kleppe* i *Klep*. (3771).
95. Hjerteformet *Pilespids* af rødbrun blank og klar Flint, regelmæssig og med svagt udhulet Skaftende, 0.033 lang og 0.018 bred. (3772).
96. do., udmærket regelmæssig med Hager og rette Egge, 0.052 lang, af brungraa *Flint*. (3773).
97. do. af samme Form, 0.054 lang og med ret Skaftende mellem Hagerne. Den ene af disse mangler, den anden er spids og fin. (3774).
98. do. af mørk graa *Flint* med buede Hager. (3775).
99. do. af klar graa *Flint*, 0.04 lang og med buede Sider. (3776).
100. do. af klar graa *Flint* med udhulet Skaftende men uregelmæssige Egge, 0.03 lang. (3777).
101. do. af mat graa *Flint* og med ulige Hager. (3778).
102. do. af klar graa *Flint* med udhulet Skaftende. (3779).
103. do. af mørk graa klar *Flint* med buede Sider og udhulet Skaftende, men beskadiget Od. (3780).
104. do., liden af klar gulhvid *Flint* med ret Skaftende. (3781).

No. 95—104 f. ved de broglagte Pladse paa *Reges*, *Ølbørs* og *Soles* Grund, se Aarsb. 1874. S. 86. og Aarsb. 1879 S. 222.

105. *Pilespids* af blaagraa *Flint* med hvid Kalkskorpe temmelig bred, men med ujævne Sideflader, buede Egge og udad buet skarp Skaftende, 0.032 lang 0.019 bred. (3782).
106. do. langstrakt med ulige Hager, 0.028 lang. (3783).
107. do. smuk hjerteformet af mat graa *Flint* med stærkt buede Sider og kort udhulet Skaftende, 0.035 lang. (3784).
108. do. med næsten ret Skaftende og jævnt buede Egge; den ene Bredside flad, den anden med tyk Ryg. (3785).
109. Liden og fintformet *Spids* med buede Egge og udhulet Skaftende, af mat melkefarvet Flint. Odden mangler. (3786).
110. Pilespids med næsten rette Egge, ret Skaftende og med Kalkskorpe, men uden Od. (3787).
111. do. men mindre, af blaaagtig Flint og med korte Hager (3788).
112. do. af rødagtig Flint med buede Egge, men næsten ret Skaftende. (3789).

No. 105—112 f. paa *Rosseland* i *Ly*.

113. Bladformet *Pilespids* af mat mørkegraa *Flint* med næsten rette Egge, afrundede Hjørner og ret skarp Skaftende; f. paa *Hognestad* i *Ly*. (3790).
114. Hjerteformet *Pilespids* af rødbrun *Flint*. (3791).
115. do. *do.* med kraftige Hager, hvoraf den ene er afbrudt, mat gulhvid *Flint*. (3792).
116. do. af mørk graa klar *Flint*, velarbeidet med buede Sider. (3793).
117. do. liden og beskadiget ved Skaftenden af graabrun, men klar *Flint*. (3794).
No. 114—117 ere f. paa *Re* i *Ly*.
118. *Pilespids* af mat graabrun *Flint*, tildannet af en Flække og med fordybet Skaftende. Længden 0.03. (3795). F. paa Orre.
119. do. af mat graa *Flint* med rette Sider og skraa Skaftende. (3796).
120. Smuk hjerteformet *Pilespids* med noget ulige Hager af klar graa *Flint*, 0.025 lang. (3797).
121. *Pilespids* med buede Egge og buet skarp Skaftende, tildannet af en Flække og med Slagbule omtr. midt paa den ene Eg, 0.022 lang. (3798).
122. do. stor, men noget uregelmæssig, af klar graa *Flint*, 0.028 lang med svagt udhulet Skaftende. (3799).
123. Kraftig velformet *Pilespids* med sylformet Od, buede Sider og kort udhulet Skaftende af lys graa klar *Flint*, 0.038 lang (3800).
124. do. af mørk brun *Flint* noget beskadiget ved Odden. (3801).
125. do. liden af rødbrun klar *Flint* med spidse Hager og omhyggelig Tilhugning. (3802).
126. do. med afrundet skarp Skaftende og af klar graa *Flint* med lidt but Od. (3803).
No. 119—126 ere fundne paa Sole.
127. Kraftig *Pilespids* af gul Kvartsit og af Form næsten som et ligesidet Triangel; f. paa *Øglænde* i *Ly*. (3804).
128. Liden men velformet *Pilespids* af mørk graa blank *Flint* med udhulet Skaftende. (3805).
129. *Pilespids* af halvklar *Flint* med afrundet Skaftende, 0.022 lang. (3806).
130. do. liden men velformet af hvid *Kvarts*. (3807).
131. do. af mørk graa *Flint* buet og med ret Skaftende. (3808).
No. 128—131 f. paa *Salte* i *Klep*.
132. *Pilespids* af gulhvid mat *Kvarts* med svagt udhulet Skaftende. (3809).
133. do. regelmæssig men liden af mat graa *Flint*. (3810).
134. do. med næsten ret Skaftende. (3811).
135. do. smuk regelmæssig med buede Sider og udhulet Skaftende. (3812).

136. do. do. med afrundede Hager, 0.027 lang. (3813).
137. Liden hjerteformet *Pilespids* af rødbrun blank *Flint* med dybt udhulet Skaftende. (3814).
No. 132—137 f. paa *Orre* i *Klep.*
138—42. Lignende *Pilespidser* f. i *Haalands* Pgd. (3815—19).
143—50. do. *do.*, hvoraf en (3824) har indsvingede Sider ovenfor Hagerne; f. paa *Boresanden* i *Klep.* (3820—27).
151—54. Hjerteformede *Pilespidser,* f. paa *Tjøtte* i *Klep.* (3828—30).
155. *Pilespids* af graa *Kvartsit,* tyk, skiveformet med afrundede Hjørner og afrundet Skaftende; f. paa *Salte* i *Klep.* (3831).
156. do. f. paa *Braud* i *Klep.* (3832).
157. do. med buede Egge og korte Hager; f. paa *Braud* i *Klep.* (3833).
158. do. af mørk brun *Flint;* f. paa *Braud* i *Klep.* (3834).
159. Langstrakt smuk *Spids* af lys graa *Flint;* f. paa *Vorheim* i *Ly.* (3835).
160. Stor og kraftig *Pilespids* med afrundet skarp Skaftende; f. paa *Loge* i *Ly.* (3836).
161. To hjerteformede *Pilespidser* fra *Re* i *Ly* (3837—38).
162. Hjerteformet *Pilespids*; f paa *Herikstad* i *Ly.* (3839).
163—171. Hjerteformede *Pilespidser* fra *Boresanden* i *Klep.* (3840—47).
172. En omhyggelig tilhugget tungeformet *Spids* af klar graa *Flint.* Desværre er Skaftenden beskadiget, saaledes at dens oprindelige Form ikke kan bestemmes. (3848).
173. Beskadiget langstrakt *Pilespids.* Halvdelen af en langsefter spaltet *Pilespids,* Odstykket af en *Spydspids* af mørk graa *Flint,* Skaftenden af en do. af gulgraa *Flint.* (3849—3851).
No. 172 og 173 f. paa *Hodne* i *Klep.*
174. To smaa *Skiferspidser,* den ene et Odstykke, den anden Midtstykket af en spæd firesidet Pilespids, begge f. paa *Boresanden* i *Klep.* (3852).
175. Ældre Jernalders Fund fra «Troldhaugen» i *Strandvik, Fuse* Pgd. (3853).
176. Ældre Jernalders Gravfund fra *Aarebakke* i *Tysnæs.* (3854).
177. Ældre Jernalders Gravfund fra *Øvrebø* paa Borgundøen i *Fjelberg.* (3855).
178. Ældre Jernalders Gravfund fra samme Gaard. (3856).
Om 175—178 se foran S. 40, 42, 47.
179. Hjerteformede *Pilespidser* fra *Rosseland* i *Klep.* (3857—60).
180. Hjerteformet *Pilespids* af blaahvid flammet *Flint;* f. paa *Kleppe* i *Klep.* (3861).
181. Ældre Jernalders Fund fra *Haugland* i Uskedalen, *Kvinnherred.* (3862. 3863).
182. Yngre Jernalders Fund fra samme Gaard (3864).
Om 181 og 182 se foran S. 53—58.

183. Yngre Jernalders Fund fra *Sjo* paa *Halsnøen* (3865), se foran S. 53.
184. Tolv *Haandsneldehjul* indsamlede paa *Jæderen* — alle f. i Jorden, de fleste af *Vægsten.* (3866.
185. Otte do., hvoraf tre skiveformede, tre som lave Kegler, et halvkugleformet og et kugleformet — alle antageligvis fra ældre Jernalder og indsamlede paa *Jæderen.* (3867).
186. Ældre Jernalders *Øxeblad,* knækket i Skafthullet og med sexsidet Hals, f. i «Sværdhaugen» paa *Haugland* i Uskedalen ved Nedtagelsen af en 9 Alen høi Bautasten, som stod paa Toppen af Haugen. (3868). Jfr. S. 62.
187. *a)* Urtepotteformet *Lerurne,* 0.12 høi og 0.14 i indvendigt Tværmaal over Mundingen. Siderne ere svagt buede og prydede med firestribede Baand i flettet Mønster. *b)* Liden *Øx* af ældre Jernalders Form, 0.115 lang, meget forrustet og med stort Skafthul. F. i et Hellekammer i en Stenrøs paa *Harham* i *Harhams* Pgd. Urnen var tom, men i Graven fandtes Levningen af et Skelet. Enkelte opsamlede Benrester ligger nu i Urnen, der stod midt i Graven ved den ene Langvæg, cfr. B. M. No. 2968—9 fra Roald paa Vigerø, L. Katalog S. 108. (3869).
188. *a) Haandledsring* af *Bronce,* tykkest paa Midten og jævnt aftagende mod Enderne, der ere 0.015 fjærnede fra hverandre og glatte. Derimod er Oversiden prydet med indstemplede Firkanter, der ere anbragte saaledes, at de glatte Mellemrum danner et temmelig regelmæssigt Rudemønster. I hver Firkant er fire ophøiede Punkter. Tværs over Ringens Midte gaar et tredelt Baand. Et todelt Baand afslutter paa begge Sider de ornamenterede Sider, se Aarsb. 1879, 247.
b) Tvæegget *Sværd* med rette, kraftige, skyttelformede Hjalt, der ligesom den trekantede Knap har havt stribet Sølvbelæg i tværsovergaaende Baand, hvis indbyrdes Afstand er lig Baandenes Bredde. Tangen er knækket. Af Klingen er to Stykker bevaret, tilsammen 0.36 lange.
c) Velformet *Øxeblad* med 0.118 lang Eg. I Skafthullet er Rester af Skaftet. Derfor og da Sagerne ikke har Glødningsskal, har Gravgodset sandsynligvis ikke været paa Baal, men nedlagt med et ubrændt Lig, især da Finderen skriver: «Alt laa i en Grav fire Alen dybt, deriblandt var Menneskeben»; f. i *Aaseral* i Nedenæs Amt. (3870).
189. *a)* Urtepotteformet *Lerurne,* ualm. fint ornamenteret, 0.13 høi og 0.145 i indv. Tværmaal. Siderne ere buede og Bunden kun 0.1 i Tværmaal Randen uden Jernring. *b)* Tvæegget *Sværd* nedlagt i Balg, men beskadiget ved Optagel-

sen saaledes, at nu kun sex Stykker er tilstede, tilsammen 0.45 lange. Haandtaget mangler. *c) Skjoldbule* med skraa Rand, rette Sider og hvælvet Overflade med Midtpig. Høiden 0.085. *d)* En i mange Stykker brudt Jernhadde med baandformet hvælvet Midtstykke. F. i et stort Gravkammer (5 Alen langt, to Alen bredt og ¾ Alen høit), opført af reiste Heller midt i en Rundhaug paa *Hamre* i *Lekanger*. Ben blev ikke bemærket, derimod fandtes en Beltesten, som blev bortkastet. (3871).

190. *Ringspænde* uden Naal, f. i *Eidfjord* i Hardanger. Nærmere Fundomstændigheder ukjendte. Den er af samme Type som No. 454 fra Vambheim i Ulvik og Fig. 44 i Aarsb. 1874, af Bronce, glat paa Undersiden men fortinnet. Fremsiden er derimod inddelt i fordybede Felter, fyldte med fine Baandslyngninger og stærkt forgyldte. De to brede Ender ere forenede med et kort forsiret Baand og har paa hvert Hjørne en tom Indfatningsramme. En lignende er ogsaa anbragt midt paa den smale Bøile. Største ydre Tværmaal er 0.088. (3872).

191. *Skaalformet Spænde,* enkelt med ni halvkugleformede Knopper og meget uredige Ornamenter indenfor de sædvanlige Felter eller Rammer. Den har havt Jernnaal og alm. Størrelse; f. ved Agergravning paa *Rogne* i *østre Slidre*. (3873).

192. *a) Tutulus* af Bronce, f. i samme Kammer som den i Aarsb. 1880 Fig. 9 afbildede (se nævnte Aarsb. S. 261) paa *Næsset* i *Klep*. Pladen er svagt skraanede, 0.06 i Tværmaal med 0.015 høi Pig, hvorunder en kraftig liden Hempe. Piggen er glat, men Pladens Overside prydet med concentriske Cirkler om Piggen som Midtpunkt, afdelt i Baand ved afvexlende tværstribede og af smaa indstemplede Triangler dannede Kredse. Den er noget beskadiget ved Finderens Jernstang, dog mangler kun ubetydeligt. I Graven var, som før nævnt, ubrændt Lig.

b) Liden flad rund *Skive* af mørk *Glimmerskifer,* ujævn i Tykkelsen og med et fra begge Sider boret Midthul. Tværmaal 0.015.

c) Et 0.065 langt uregelmæssigt spidst tvæegget *Redskab* af blank graa *Flint.* Den ene Eg er næsten ret, den anden buet, begge tilknakkede, Odden er tyk, den anden Ende er tvær med en liden Indhulning paa Midten.

«Ved nu at nedrive Kammeret fandtes ved den bre«deste Ende Stenskiven, og i Kammerets vestre Væg «ved Bunden Flintestykket og Pladen.» Dette Flinteredskab er i saa Fald det første, som er fundet i en sikker Broncealders Grav paa Jæderen, cfr. Aarsb. 1879 S. 151. (3874).

193\. *a)* *Lerurne* med brændte Ben, f. i et lidet Gravkammer i en langagtig Haug paa *Vest-Hassel* i *Vanse* Pgd. paa Lister. Den er 0.245 høi og næsten ubeskadiget. Formen er nærmest som W. No. 290 vendt op og ned, idet Underdelen er høiest. Sidernes Vinkel og altsaa Urnens største Tværmaal er i 0.1 Afstand fra Randen. Den er rødbrændt, men graa i Bruddet og af sandblandet Ler, regelmæssig og med glatte Sider, uden Ornamenter, men rundt Bugen, hvor Vidden er størst, er i omtr. ligestor Afstand fra hverandre anbragt 15 gjennemgaaende smaa Huller. Om norske Lerurner fra Broncealderen, se Aarsb. 1879. 148.

b) Brudstykker af et grovere *Lerkar* — desværre for faa til at Formen kan bestemmes, men maaske har det tjent som Laag over den anden Urne.

c) Stor *Pilespids* af *Bronce*, 0.087 lang, hvoraf Tangen 0.045. Formen er omtr. som Fig. 21 i Aarsb. 1879 fra Sole altsaa med spidst udløbende firesidet Tange og slankere Blad end R. No. 113.

d) *Bronceknap* se Fig. 7 med rund lidt skjæv Underplade, tyk Stilk og hvælvet rund Overdel, prydet med concentriske Cirkler, hvoraf de to ere tauglignende. Høiden er 0.017 og Skivens Diameter 0.021. Knappen er meget lig Fig. 5 Pl. 29 i Madsens Br. Suiter.

e) Firesidet *Broncestift*, 0.025 lang.

«Fundet blev gjort 15de Sept. omtr. 1 Kabellængde «fra Søen paa et Sted, som kaldes *Døset*. Haugen var «langagtig, 5—6 Fod høi og bestod af en sammenhængende «Ryg. Gjenstandene blev f. i et lidet Kammer, 1½ Fod paa «alle Kanter og ligesaa høit; det var arbeidet af flade «Heller med en Dækhelle over. Tæt ved Siden af blev «ifjor f. et stort Gravkammer, der for største Delen var «styrtet sammen, og som intet indeholdt. Paa den lille «Broncestift var der en fin Spids, omtr. ¼ Tom. lang, og et «lidet Skaft, ¾ Tom. langt, af Træ, men baade Stiften og «Skaftet gik itu ved at tages paa.» (3875.)

194\. Lidet *Alterskab* fra *Øens* nedrevne Kirke i *Hyllestad* Pgd. Det er af Egetræ, 0.64 høit og 0.565 bredt, med Døre. Bunden i disse og i Skabet er forgyldt og har Mærker efter Figurer, som nu ere tabte. I hver Dør har været en enkelt Figur, men i selve Skabet vistnok en Gruppe. Udvendig paa Dørene er en malet Fremstilling af Bebudelsen; paa den ene Dør Engelen med den høire Haand løftet til Velsignelse. Over ham sees i Skyerne Gud Fader fremstillet som en gammel skjægget Mand. Paa den anden sees Maria knælende foran en Bedepult med Rosenkrandsen mellem Hænderne. Over hende svæver en Due

omgivet af Glorie. Ogsaa omkring Marias Hoved er Glorie. Billederne ere godt bevarede og maa henføres til Tiden nærmest før Reformationen. (3876).

195. Stort *Spydblad* af brun *Flint;* f. i en Myr paa *Fristad* i *Klep.* Længden 0.227. Formen som No. 2769 (L. Katalog S. 12) — med jævn Overgang i Bredden. (3877).

196. *Spydspids* af graablaa *Flint* med kort bredt Blad og Tange. Tangen er imidlertid knækket, ligesom Odden beskadiget. Nuværende Længde 0.082, største Bredde 0.043; f. paa *Næset* i *Klep.* (3878).

197. *Spydspids* af mørk graablaa *Flint* med største Bredde 0.035 paa Midten og spidst til begge Ender; f. paa *Sæle* i *Klep.* (3879).

198. Halvmaaneformet *Kniv* af mørk graablaa *Flint.* Den ene Eg er ret, den anden jævnt buet, men beskadiget i begge Ender. Den oprindelige Længde 0.145; f. paa *Sæle* i *Klep.* (3880).

199. *Flintmeisel* med spidst ovalt Tværsnit og usleben. Længden 0.09, største Bredde 0.037; f. ved Figgen Elv paa *Bores* Grund i *Klep.* (3881).

200. *Meisel* af *Serpentin,* 0.168 lang, ogsaa med spidst ovalt Tværsnit, men velsleben helt over. Største Bredde ved Eggen 0.04; f. paa *Vold* i *Klep.* (3882).

201. Liden *Retmeisel* af mørk brun *Flint,* 0.05 lang og 0.023 bred; f. paa Flintmarken under *Ræge* nær Solesanden. Cfr. B. M. No. 30 fra Birkeland ved Bergen og No. 90 fra Nordfjord. (3883).

202. Odden af en *Spydspids* af graa *Kvartsit,* 0.053 lang med regelmæssigt spidst ovalt Tværsnit; f. paa *Ergad* i *Klep.* (3884).

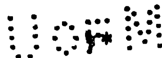
203. Stor *Pilespids* med Tange og takkede Egge, 0.069 lang, med én Slagflade paa begge Bredsider og paafaldende krum; f. paa *Bore.* (3885).

204. do. med tresidet Tværsnit, 0.066 lang, og ret med tilknakket Od; f. paa *Fristad* i *Klep.* (3886).

205. do med Tværsnit, som et ligebenet Triangel, 0.06 lang; f. paa *Anda* i *Klep.* (3887).

206. do. med takkede Egge, 0.05 lang, f. paa *Sole.* (3888).

207. Ni og tyve smaa *Pilespidser* med Tange; atten smaa *Skrabere,* hvoraf en med bølget Ryg, har Tilhugning i begge Ender; en *Pilespids* med skraa Eg og Tilhugning paa Siderne, lig de danske og svenske «tværeggede«, cfr. B. M. No. 3453 og 3648; to hjerteformede *Pilespidser,* begge med buede Egge og udhulet Skaftende og af mørk brun blank *Flint;* et *Bor* og en enegget *Kniv;* forskjellige *Flækker* og tilknakkede Stykker; alt f. paa Haarknipmarken ved *Voldmoen* nær Farsund. (3889).

208. *Spydblad* af brun *Flint,* 0.136 langt, med Tange, lidt beskadiget ved Odden, Tangen jævnbred med spidst ovalt Tværsnit; f. i en Myr paa *Ræge* i *Haaland.* (3890).
209. *a) Pilespids* af grøn *Skifer,* 0.043 lang, den ene Bredside er forvitret, den anden med ophøiet Midtrand. Omtr. midt paa denne er indfilet to Korshak. Ingen Modhager, men Skaftenden er noget smalere og tykkere end Bladet og har sløve Kanter; *b)* smal, men tyk *Skiferspids* med spidst ovalt Tværsnit, besk. ved Odden og brudt ved den anden Ende, 0.032 lang, af mørk graasort Skifer. F. sammen med en Mængde Flintflækker, en Skraber o. s. v. paa en rund Stensætning ved Tangerhaugen paa *Sæle.* (3891).
210. *Skiferspids* med skjævt-firkantet Tværsnit, skarpe buede Kanter og glatte Sider, 0.068 lang og ubeskadiget, af brungraa *Skifer*; f. strax søndenfor nævnte Stensætning. (3892).
211. *Pilespids* af brun *Skifer,* tynd med skarpe Egge og ophøiet Midtrand, 0.04 lang, uden Hager, altsaa lig ovennævnte No. 209 *a;* ogsaa f. paa *Sæle* ved Tangerhaugen. (3893).
212. Jævnbred *Skiferspids* afrundet i den ene og afbrudt i den anden Ende med firesidet Tværsnit, 0.029 lang, ogsaa f. paa *Sæle.* (3894).
213. *Pilespids* af *Skifer* med firesidet Tange og smaa Modhager og med 0.016 bredt Blad, der desværre er brudt, saaledes at Odstykket mangler, af graablaa Skifer; f. paa *Orresanden.* (3895).
214. Ni Brudstykker af *Flintespyd* eller Dolke, f. blandt Flintflækker paa *Orresanden*: fem ere Skaftender, to ere Odstykker og to Midtstykker; det ene af disse sidste er mærkeligt derved, at det tydeligvis er tilhugget af en stor s l e b e n enten Øx eller Meisel. Slibningen viser sig langs Midten af den ene Bredside. Stykket er 0.02 langt. (3896).
215. Ualmindelig stor hjerteformet *Pilespids* af mørk graa blank *Flint*; f. paa *Sole.* Længden 0.049. Bredden 0.023 med udhulet Skaftende, tykke Hjørner og svagt buede Sider. (3897).
216. *a)* Stor *Pilespids* med Tange og takkede Sider, noget flad og buet, graa mat *Flint*; *b)* do. knækket paa Midten og af gul *Flint*; *c)* do. knækket paa Midten og med regelmæssigt tresidet Tværsnit; f. paa *Hodne* i *Klep.* (3898).
217. Liden hjerteformet *Pilespids* med næsten rette Egge; f. paa *Hodne* i *Klep.* (3899).
218. *Kile* af brun skiferagtig *Sandsten,* f. paa *Holeheien,* 0.08 lang og 0.033 bred ved Eggen, med ovalt Tværsnit og slebne regelmæssige Egflader; Banen beskadiget. (3900).
219. To *Pilespidser* med tvær Eg og tilknakkede Smalsider cfr. B. M. No. 66. Især er den ene udpræget og af den fra

danske og skaanske Fund velkjendte Type; f. paa *Salte* i *Klep*. (3901).

220. Halvdelen af en langsefter spaltet *Stenøx*, f. i Jorden paa *Hauge* i *Vanse*. Øxen har været ualm. liden, kun 0.016 tyk, flad paa Bredsiderne, men med stærkt hvælvede Smalsider, idet Bredden er størst ved Skafthullet og aftager omtrent jævnt til begge Sider; har været slebet helt over. Stenarten finkornet *Granit*. Længden 0.077. (3902).

221. *a)* Brudstykker af to *Hankeurner* af rød Masse. R. Fig. 361. *b)* Brudstykker af en *Hankeurne* af Type R. Fig. 364 med Neglindtryk paa Bugen. *c) Haandsneldehjul*, dreiet med concentriske Cirkler paa begge Sider, cfr. R. Fig. 169. *d)* Brudstykker af forskjellige *Broncespænder*, hvoraf to har havt dyrehovedformet Spids. En, hvoraf kun Naaleskeden er bevaret, maa — at slutte efter denne — have været meget bred. Alle ødelagte ved Ligbranden. *e)* Smaa Rester af en forsiret *Benkam*; f. sammen med brændte Ben i et tykt Lag af Baalrester under en Langhaug ved *Lundevaagens* Bund i *Vanse* Pgd. Halvdelen af Haugen var før bortført. Resten blev gjennemgravet under velvilligt Opsyn af Skolebestyrer Alexander Salvesen i Farsund. (3903).

222. Kugleformet *Haandsneldehjul*, prydet med to Rækker concentriske Cirkler om Midtpunkt; f. paa *Lunde* i *Vanse* ved den paa Kartet i Aarsb. 1877. S. 99 afsatte store jordfaste Sten, ved hvis søndre Kant der dengang (i 1877) fandtes Brudst. af tre Lerurner og brændte Ben. B. M. No. 3206. (3904).

223. *Kvartsbryne*, 0.125 langt, firesidet, men med afrundede Hjørner; f. paa *Strømsland* i *Vanse*. (3905).

224. *a) Spydspids* med dybe Furer paa Skaftholderen og smalt, men kraftigt Blad, knækket paa Midten; *b)* Indrehjalt af et tvæegget *Sværd* og en liden Stump af Klingen; f. i Ruinerne af en Haug paa *Strømsland* i *Vanse*. (3906).

225. *a) Vævske* af Jern med jævnbredt tvæegget Blad og aaben tragtformet Skaftholder, der danner en større Vinkel med Bladet end sædvanlig. *b) Sigd* med Sagtænder i Eggen. *c)* Ualm. lidet Øxeblad. F. paa *Røvang* i *vestre Slidre* i Valders. (3907).

226. *Spysdpids* af *Jern*, f. i «Strømmen» ved *Bergen* og af ubest. Alder. Bladet er fladt paa den ene Side, men med ophøiet Midtrand langs den anden. Skaftholderen beskadiget men har været ualmindelig vid og tragtformet. Længden 0.43. (3908).

227. *Hulmeisel* af graagul *Lerskifer*, 0.09 lang, 0.049 bred ved Eggen og med afrundet Bane, Siderne ere slebne, men Eggen beskadiget; f. paa *Sole*. (3909).

228. Eiendommeligt *Flintredskab*, tilhugget som Syl eller Bor i den ene Ende og som Skraber i den anden. Længden 0.043, største Bredde 0.026, blank graa *Flint*; f. paa *Sole*. (3910).

229. *Bor* af mørk graablaa *Flint* med forsigtig tilknakkede Egge, 0.03 langt; f. paa *Sole*. (3911).

230. do. men større; f. paa *Boresanden*. (3912)

231. Spidst *Flintredskab*, tildannet med faa kraftige Slag og af Hovedform som forannævnte to Stykker, men 0.096 langt. Spidsens ene Egside er ret og 0.08 lang, den anden noget hul; gulbrun Flint; f. paa *Sole*. (3913).

232. *Flintflækker*, hvis Sider ere tilhugne som tre Hulskrabere med ulige Bue; f. paa *Sole*. (3914).

233. *Flintredskab*, tildannet som Skraber i den ene Ende og som Bor i den anden, 0.028 langt; f. paa *Sole*. (3915).

234. *Stenredskab*, benyttet til at glatte med f. Ex. Sømme paa Skindklæder. Det bestaar af et 0.09 langt Skiferstykke med Remhul nær den ene Ende og afrundet som en tyk Syl, hvis Od danner en krum liden sleben Eg. Banen er afrundet og Siderne overalt glatte. Det fandtes af Flintsamlere paa Flintmarken ved *Sole* og kan efter Form, Stenart og Bestemmelse vistnok henføres til Stenalderen. (3916).

235. *a)* En liden *Skraber* med særskilt tilhugget Haandtag eller Tange, *b) Hulskraber*, *c)* en 0.04 lang sylformet *Spids* med forsigtig tilknakkede Egge, *d)* hjerteformet *Pilespids* med afrundede Egge og udhulet Skaftende, *e)* do. smuk med spidse Hager, *f)* do. do. og med næsten rette Egge og ulige Hager, *g)* do. af graa *Flint* og spaltet længsefter; f. paa *Sole*. (3917).

236. En ualmindelig velformet lang smal *Pilespids* med svagt buede Sider og udhulet Skaftende af honningbrun blank *Flint*; f. paa *Hodne* i *Klep*. (3918).

237. Hjerteformede *Pilespidser*; f. paa *Hodne* i *Klep*. (3919—24).

238. Tre store *Skrabere* af sortblaa *Flint*; f. under en stor Sten paa *Kvillio* i *Vanse*. Den ene er skeformet, 0.09 lang, med 0.038 bred næsten ret Eg og med kraftigt Skaft. Den anden er 0.078 lang, men tynd og med Skaft. Den tredie har afrundet Eg og kort spids Skaftende. (3925).

239. *Retmeisel* af mørk brun *Flint* med firesidet Tværsnit og udmærket bevaret Eg. Længden er 0.068. Alle Sider slebne og Eggen poleret; f. paa *Hodne* i *Klep*. (3926).

240. *Spydblad*, 0.125 langt, men knækket ved Skaftenden, særdeles velarbeidet med jævnt buede Egge. Spidsen er mørk graabrun, Resten lys graaviolet. Langs begge Egge er udmeislet smaa Tænder i regelmæssig indbyrdes Afstand; f. sammen med nogle Flækker paa *Fristad* i *Klep*. (3927).

241. *Spydlignende Redskab* af mørk brun *Flint.* Bladet er kort med afrundet eller noget beskadiget Od og 0.03 bredt ved Roden, Tangen er 0.05 lang og jævnt aftagende i Bredde. Hele Stykkets Længde er 0.096. Om dette Redskab er indberettet: «at det er fundet i en Lerurne paa *Horpestad.* «Findestedet er tæt ved Horpestadvandet; paa en Aur-«bakke fandtes to med Flintflækker og Jord fyldte Lerur-«ner. De var gravede ned i den haarde Grus, og derover «var lagt nogle løse Stene. I en af Urnerne laa Flinten.» Cfr. Gøteborgs og Bohusläns Fornm. 1 B. S. 141. (3928).
242. Odstykket af en *Spydspids,* der synes at være bleven noget tildannet for at tjene enten som Harpunspids eller som en stor bladformet Pilespids. Længden 0.064; f. paa *Re* i *Ly* sammen med en hjerteformet *Pilespids* af graabrun Flint, kraftig og velformet. (3929—30).
243. Hjerteformede *Pilespidser*; f. paa forskjellige Steder paa *Øxnevad* i *Klep.* (3931—34).
244. Fire hjerteformede *Pilespidser*; f. paa *Sole.* (3935—38).
245. En do.; f. paa *Sæle* i *Klep.* (3939).
246. To do.; f. paa *Sæle* i *Klep.* (3940—41).
247. Smuk langstrakt *Pilespids*; f. paa *Anda* i *Klep.* (3942).
248. En ved Skaftenden afbrudt, 0.053 lang *Spydspids* af klar mørk graa *Flint.* Paa den ene Bredside sees slebne Flader; f. paa *Hauge* i *Klep.* (3943).
249. To hjerteformede *Pilespidser*; f. paa *Braud* i *Klep.* (3944—45).
250. To do.; f. paa *Ølbør* ved *Solesanden.* (3946—47).
251. Sex do.; f. paa *Orre* i *Klep.* (3948—53).
252. Tre do.; f. paa *Ølbør* ved *Solesanden.* (3954—56).
253. Ni smaa *Pilespidser* med Tange, f. paa *Orresanden.* (3957).
254. En do., men af *Skifer,* kun 0.024 lang, med Tange og Hager. Den ene Bredside er flad, den anden mangekantet ved flere Længesnit; ogsaa f. paa *Orresanden.* (3958).
255. Tretten *Skrabere* af forskjellig Størrelse, en med særskilt Skaft; f. paa *Orresanden.* (3959).
256. *Skiferpil,* f. paa Solesanden paa *Ølbørs* Grund. Den har Tange og Hager, men Odden mangler. Strax ovenfor Tangens Rod er Bladet gjennemboret fra begge Sider. Stykkets nuværende Længde 0.03, Bredden 0.012. (3960).
257. Midtstykket af en *Skiferpil,* brudt i Oldtiden; f. paa *Orresanden.* (3661).
258. Tværegget *Pilespids* af *Flint*; f. paa *Orresanden.* (3962).
259. Stor enegget *Kniv* af gulrød *Flint,* 0.085 lang, næbformet; f. paa *Orre.* (3963).
260. Brudstykke af Bladet af en velarbeidet *Spydspids* eller Dolk af mørk graa *Flint*; f. paa *Orresanden.* (3964).
261. Forskjellige *Plader* af forgyldt *Bronce* med halvophøiede stærkt forgyldte Figurer, der efter sine Fremstillinger maa

antages at have tilhørt et større Relikvieskrin fra den ældre Middelalder, men som nu ere anbragte som Forsiringer paa et Egetræs Skab, der formodentlig er arbeidet i den første Halvdel af det 17de Aarhundrede. Skabet bestaar af to Dele, en større Overdel og et mindre Fodstykke, hvis Ryg ogsaa er indrettet som Skab, medens Forsiden optages af to dreiede Søiler. Skabets Høide er 1.44, Bredden 0.59 med fremspringende Gesims og Sokkel. Pladerne ere alle anbragte paa den øverste Del af Skabet, nemlig: I Døren to næsten firkantede Plader, 0.182 høie. Den øverste fremstiller Christus, dømmende Levende og Døde. Han sidder paa Regnbuen med Livets Bog i venstre Haand, støttet mod Knæet, medens den høire er løftet og med tre oprakte Fingre. Hans Hoved er omgivet med korssmykket Glorie og paa begge Sider med Udødelighedens Tegn A og ω, begge med Kors. Figuren er helt omgivet af en spids oval Ramme, hvorpaa er fæstet 8 flade, runde rødfarvede Træknapper, der vistnok skal forestille eller erstatte Stene. I Hjørnerne sees de fire Evangelisters symbolske Mærker, alle bevingede og med Glorie. Johannes er fremstillet i Menneskeskikkelse, men med Ørnehoved. — Den nederste Plade er optaget af to staaende Figurer med Glorie, formentlig Apostle. Den ene har Skjæg, begge holder en Rulle i den ene Haand, men har ellers ingen Attributer. De staar i rundbuede Nicher. Paa den ene Smalside er to Plader med Fremstillinger, der meget ligner dem paa den sidst beskrevne, kun at der paa den nederste Plade ikke er mere end en Figur. Paa den anden Smalside er ogsaa to Plader, der hver fremstiller to Figurer, men uden Nicher. Den ene af disse Figurer synes kvindelig. Alle har Glorie, men ingen bestemte Kjendetegn. Øverst paa Skabet er et 0.115 bredt Baand sammensat af flere Stykker. Midt paa Fremsiden sees den korsfæstede fremstillet med aabne Øine, men uden Krone. Hovedet er uforholdsmæssigt stort. Fødderne ere jævnsides og uden Naglegab. Paa hver Side af ham staar to Figurer, hvoraf de to nærmeste fremstiller Maria og Johannes. Nærmest Hjørnerne er to Pladestykker, som maa have hørt sammen, da de fremstiller Bebudelsen. Paa den ene sees Maria, paa den anden Engelen. — Paa den ene Smalside sees først en siddende Figur, der peger paa en opslaaet Bog, dernæst Maria med Barnet, der mødes af Jaspar og Melchior, medens Baltazar har faaet Plads paa den anden Side. Hver af disse Bordens Figurer er anbragt indenfor en lav Rundbue med ulige smykkede Søiler. Den øvrige Del af sidstnævnte Side optages af en endnu uforklaret Fremstilling: en siddende Dommer, der har den høire

Haand løftet, medens den venstre holder et Sværd, der hviler mod venstre Skulder. Sværdet er i Balg. Foran Dommeren, men med Ryggen vendt mod ham, staar en kvindelig (?) Helgen, der synes at segne, medens hun med høire Haand peger mod Himmelen. Foran hende staar to Børn, der begge bærer enten Stene eller Frugter i sin Kjoleflig og en tredie lidt større Figur, der holder en Rulle i Haanden ligesom det ene Barn. Ovenfor Borden er paa den underste Del af Gesimsen fæstet et smalt krumbøiet eller hvælvet Broncebaand tæt forsiret med Ruder og lillielignende Ornamenter, der ere malede med brun Fernis paa den forgyldte Grund; desuden er her anbragt en tæt Række flade røde Knapper lig dem paa Dørpladen. Skabet har i de sidste Menneskealdere havt Plads paa *Flaavær,* søndre Søndmøre, men skal efter Sagnet være kommet fra Sælø. Det kan i denne Forbindelse bemærkes, at det ene Relikvieskrin i Muséets Samling, det fra St. Thomas's Kirke paa Filefjæld, blev skjænket af samme Mand, der dengang ogsaa eiede dette Skab, den sidst afdøde Landhandler Wiig paa Flaavær. Den i Urda II S. 378 nævnte Lensmand Leganger var kun Overbringer. Skabet blev skjænket af Kjøbmand *C. Sundt.* (3965).

262. *Stenøx* med Skafthul fra *Vikevik* i *Sveen,* søndre Bergenhus Amt. Den er 0.17 lang med afrundet Bane og afrundede Hjørner. Skafthullet er nær Banen. Stenarten, Sandsten, der har saaledes forvitret, at en Aare af haardere Stenart, som gaar paa skraa gjennem Øxen, nu danner et ophøiet Baand. Kun indvendig i Skafthullet sees den oprindelige Overflade. (3966).

263. *Yngre Jernalders* Vaabenfund fra *Vikevik* i *Sveen,* søndre Bergenhus Amt:

a) tvæegget *Sværd,* forsætligen sammenbøiet saaledes, at Odden har gaaet forbi Knappen. Yderhjalt og Knap ere i et Stykke, tresidet, fladt med afskaarne Hjørner ind mod Tangen. Det indre Hjalt er ret, jævnbredt og med fra to Sider skraat afskaarne Ender. Klingen er forholdsvis smal og let, men har været fint damaceret med dobbelt Hulrand og tilsveitsede Egge. Klingen blev ved Optagningen brudt paa Midten, ligesom det indre Hjalt er beskadiget og løst.

b) Enegget *Sværd,* forsætligen sammenbøiet paa samme Maade som sidstnævnte og ligesom dette nu knækket paa Midten. Tangen er bar, Ryggen kraftig og Klingen med Hulrand paa begge Sider. Ryggen er ret lige ud til Odden og 0.89 lang.

c) Enegget lidet *Sværd*, ogsaa bøiet, ligesom senere brudt. Odden mangler. Tangen er bar, 0.105 lang. Klingen er kun 0.033 bred.
d) Stump af et enegget *Sværd*, der ligeledes har havt ualmindelig smal Klinge men kort og tykt Indrehjalt.
e) *Spydspids* med ottesidet Hals og bladformet Egstykke. Længden 0.32.
f) *Øxeblad* med bred Eg og smal firesidet Hals.
g) Egstykket af et *Øxeblad* af almindelig Form.

Oldsagerne fandtes ved Markarbeide, sandsynligvis i Bunden af en udjævnet Haug. De laa tæt sammen i Kul. Om Ben nævner Beretningen intet. (3967).

264. *Yngre Jernalders* Fund fra en Gravrøs paa *Vik* i *Stryn:*
a) Enegget *Sværd* med ret, skyttelformet Indrehjalt, lignende, men noget kortere Yderhjalt og stor spids Knap. Baade Hjalt og Knap ere belagte med riflede Bronceplader. Klingen er noget bøiet, beskadiget paa Midten og mangler Od. Grebtangen er meget bred ved Roden.
b) En i en uregelmæssig Halvcirkel bøiet *Spydspids*, hvis største Bredde 0.036 er nær Halsen. Paa Skaftholderen er indmeislet dybe sammenløbende Længdehak, hvoraf to paa hver Side ere forlængede ligetil, hvor Eggene begynder. Længden 0.43, men Odden mangler.
c) Høi stor *Skjoldbule* med indknebet Baand ovenfor Randen. Toppen er indstødt ved, som det synes, to Slag, der maa være bibragte med et stumpt Redskab. Indvendigt Tværmaal 0.12.
d) Brudstykker af to lignende *Skjoldbuler*.
e) Brudstykker af en sammenklinket *Jernkjedel*. Hadden er dannet af en firesidet Jernstang, der er vreden ved Enderne, som danner ovale Hemper med spiralbøiet Spids. Hadden er forbøiet. I Kjedelen fandtes:
f) To *Bidselmundbidt*, begge med runde Hjørneringe, men det ene med ret Stang, medens det andet har Led paa Midten.
g) En oval *Ring*, hvorpaa hænger to Remholdere, og en rund Ring — vistnok Bidselbeslag.
h) En ufuldstændig liden *Sigd*.
i) En stor *Sax*, nu brudt ved Bøilen og med ufuldst. Blade.
k) En noget buet rund, 0.19 lang «*Merlspiger*», spids i den ene Ende og med Hemper i den anden.
l) Tre *Spantnagler*, ankerformede og af ulige Længde.
m) Fire *Klinknagler*.
n) To store *Spiger*.
o) En *Beslagplade* med isiddende Smaaspiger.
p) Brudstykke af en *Fil*.

q) Flad firesidet *Hvæssesten* af *Skifer*. Senere skal være fundet endnu flere Sager i Røsen. (3968).

265. *Kvartsbryne*, 0.105 langt, fladt, firesidet, noget buet og smalere i den ene end i den anden Ende; f. paa *Alfsaker* i *Eids* Pgd. Nordfjord. (3969).

266. En i femdobbelt Spiral bøiet rund *Guldtraad*, spids i den ene og med Hugmærke i den anden Ende, Vægt 5 Gram 3 Decigram; f. i en Ager paa *Nedsttun* i Birkeland Sogn. *Fane* Pgd. (3970).

267. Et Par enkelte *skaalformede Spænder*, den ene næsten hel, den anden meget beskadiget, begge af alm. Størrelse. Paa hver har været anbragt 9 Knopper, der, saaledes som den ene Endeknop viser, har været belagte med riflet Sølv. Forskjellige Dele af de ophøiede Baand har ogsaa været forsølvede. Den udbrettede Rand har tætte indstemplede S-formede Ornamenter. Naalen har været af Jern. Ved Naalgjængen sees paa begge smaa Rester af en flettet Metalkjæde. Ligesaa, men især paa den ene, sees Rester af fastrustet Tøi; f. ved Markarbeide paa *Næs* i Sogndal, *Stedje* Sogn. (3971).

268. Omkring paa samme Mark er Tid efter anden opsamlet følgende yngre Jernalders Gjenstande:

a) *Skjægøx* med 0.15 lang Eg.
b) *Øxeblad*, knækket i Skafthullet.
c) do. med noget mere udsvinget 0.085 lange Eg.
d) do., der synes at have været nedlagt med Skaft.
f) Et omtrent 0.17 langt Odstykke af et tvæegget *Sværd*.
g) *Spydspids*, 0.34 lang, med noget ualm. Blad. Odden er temmelig but og dets største Bredde 0.052 i omtr. 0.08 Afstand fra Odden. Skaftholderen er 0.01 lang med vid Munding og med Rester af to fremstaaende Hager.
h) 24 runde lidt buede *Jerntene*, 0.1 lange, spidse i den ene og med en omtr. retvinklet Hage i den anden Ende — Rester af en Linhekle.
i) *Haandsneldehjul* af brændt Ler med flad Underside og hvælvet Overside.
k) *Vævske* af *Jern*, 0.52 lang.
l) Tre *Kljaastene*, alle af Vægsten, men de to mere omhyggeligt tildannede end den tredie.
m) *Fyrstaal*, brudt ved Optagelsen. Enderne har været bøiede tilbage paa Ryggen og rullede i Spiral.
n) *Bidselmundbidt* med store runde Hjørneringe. I den ene Ring er fæstet et langagtig firkantet Beslag, hvori tre Nagler med halvrunde Hoveder.
o) Ufuldst. *Bidselmundbidt*.
p) En rund *Jernring*, hvori et 0.095 langt smalt Beslag med tre Klinknagler.

q) *Spydspids*, stærkt forrustet og beskadiget. Paa Skaftholderen sees dybe sammenløbende Furer.

r) *Stegepande* med rund Plade og jævnbredt firesidet 0.60 langt Skaft, der er knækket omtr. paa Midten og ender i en Hempe. Pladen er 0.22 i Tværmaal og har været bevægelig om en Tap paa Midten. Skaftenden, hvori denne Tap har været fæstet, er noget udvidet og deler sig i to Arme, der ere bøiede tilbage og oprullede i Spiral. (3972—86).

FORTEGNELSE OVER SAGER ÆLDRE END REFORMATIONEN, DER I 1881 ERE INDKOMNE TIL THRONDHJEMS VIDENSKABSSELSKABS OLDSAMLING.

AF K. RYGH.

---

1. *Øxeblad* af *jern* fra y. j. af almindelig form, fundet ved brydning af nyland paa *Vatsdal* ved Jonsvandet i *Strinden*. Gave fra *Reinholt Vatsdal*. (2537).
2. *Øxeblad* af *jern* fra middelalderen af en i det nordenfjeldske hyppig art, stort og tyndt med lang skaftfal, hvoraf her dog kun 15 cm. er bevaret; eggen 21 cm. bred. F. i jorden paa *Aun* i Børgseskogn, *Børgsens* pgd. (2540).
3. *Pilespids* af rødbrun *skifer* med tange og ganske smaa agnorer, nu knap 10 cm. lang; men der mangler mindst 1 cm. ved odden; deraf 1.5 cm. paa tangen. Bladets største bredde noget ovenfor agnorerne 1.5 cm. En skarp kant efter midten. F. under pløining paa *Frengen* i Stjørn, *Bjugns* pgd. paa sletten ovenfor gaarden. Gave fra gaardbruger *Niels Frengen*. (2541).
4. Tveegget *spydspids* af *jern* fra y. j. Falen vid og 10 cm. lang, bladet 9 cm., men mangler odden, tyndt og fladt. F. for lang tid siden paa *Bratset* i *Rennebu*. (2542).
5. *Øxeblad* af *jern* af et slags skjegform, men usedvanligt ved, at skafthullet er dannet af et eget stykke, der ved nagler er festet til bladet paa begge sider. F. i jorden paa *Grundan* i *Verdalen*. Gave fra *Jon Thomassen Grundan*. (2548).
6. *a)* To *heiner* af grov *stenart,* den ene ufuldstændig, meget slidte paa midten. Den hele har tillige paa de to bredere sider en tilspidsning mod den ene ende. Dette stykke taler for, at saadan meiselformet tilspidsning paa stykker af saadan stenart kan være opkommen ved brug som hein, isaafald ved polering af glatte flader. *b)* En flad, omtr. firkantet *sten* (kvartsit), 16 × 9 cm., slidt glat paa begge sider, der i begge retninger ere indbuede paa midten, sandsynligvis brugt til slibning af stenmeisler. Paa den ene side er der desuden en baadformet fordybning, 4 mm. dyb, rimeligvis fremkommen ved slibning af pilespidser. F. paa

Einset i Strømsnesets sogn, *Thingvold* pgd. i en myr et lidet stykke fra søen. Gave fra lensmand *E. Nilssen*. (2550—51).

7. *Gravfund* fra *broncealderen* fra *Røkke* i *Nedre Stjørdalen:*
   a) *Naal* af *bronce* (fig. 6) med firesidet tversnit, oventil endende i en femdobbelt spiral. Noget lig saadanne naale som Worsaae 236, men uden indbøining under spiralen. 21.5 cm. lang. (2556).
   b) «*Tutulus*» af *bronce*, noget beskadiget i kanterne, omtr. 7.5 cm. i tverm., svagt hvelvet og har paa midten en 6 mm. høi bule, over hvis aabning der paa bagsiden er en hempe. Glat uden spor af ornamenter (2557).
   c) Brudstk. af et *diadem* af *bronce* af hovedform som Worsaae 218, indtil 4 cm. bredt, 12 cm. langt. Stykket er saa gjennemædt af ir, at forsiringerne ikke fuldstændig kunne skjelnes. Langs kanterne har der gaaet parallele linjer med skraa hak og trekanter imellem. Paa midtfladen er der spor af flerdobbelte concentriske ringe eller mulig spiraler. (2558).
   d) Flere brudstkr. af *ringe* af *bronce*, baandformede, lidt convexe paa den ydre side og indtil 2 mm. i tverm. Ringenes aabning synes at have været mindst 2 cm. Ved fundet dannede de ligesom et «rør» og havde levninger af haar paa den indre side. Rimeligvis er det dele af en spiralring af samme form som Madsen, Saml. Fund, 10, 12 og 13. (2559).
   e) Brudstkr. af en *urne* af *brændt ler*, hvoraf nogle have kunnet sættes sammen; men den største del af den mangler. Det kan skjønnes, at den har havt et tverm. af 8 cm. i bunden og mindst 18 cm. oventil; den har ikke havt hals og har havt sin største vidde 6—7 cm. fra oven. Den har sandsynligvis havt omtr. samme form som N. O. 141, naar denne vendes med bunden op. Indtil 5 mm. tyk, sort i bruddet, med fliser af asbest blandede i massen. (2560).

Fundet er gjort i en gravkiste nede i lien paa søndre Røkke paa et sted, hvor der kun var en svag forhøining, og saa nær under jordskorpen, at plogjernet stødte mod hellerne. Stedet har længe været dyrket, og der er stadig bleven ført sten bort. Kisten var omtr. 2.3 m. lang og havt retning n—s, parallelt med stranden. Alle vægge vare dannede af reiste heller, bunden belagt med mindre heller; dækhelle fandtes ikke, men en mængde grus i rummet var maaske levninger af den. I kisten fandtes 2 skeletter «med hovedet til hver sin ende»; det ene kranium var noget mindre end det andet, begge bleve knuste under gravningen. Lerurnen fandtes bag hovedet af det ene (større) skelet,

naalen og tutulussen omtr. midt paa det andet, og spiralringen synes at have ligget ved hoften af det samme. Undersøgelsen blev ikke foretagen med tilstrækkelig forsigtighed; derved blev saaledes urnen knust. Denne kiste maa have ligget i midten af den oprindelige røs. 6—7 alen derfra gjordes for nogle aar siden i en lignende stensat kiste et fund, hvoraf no. 2237 f. (Aarsb. 1879, 214) ere levninger, en naal og brudstkr. af en ring af bronce. Ved nærmere undersøgelse viser det sig, at naalen har hørt til en af de almindelige lange spender med en spiral ved hver ende (jf. N. O. 124). Ogsaa dette er altsaa et broncealders fund fra en sidegrav i samme haug.

8. Brudstk. af en *naal(?)* af *bronce*, hvoraf den nederste del mangler. Stammen er rund, 4 mm. i tverm.; hovedet har form af en knyttet haand med tydeligt betegnede fingre, gjennem hvilken der gaar en ring, hvoraf halvdelen er bevaret; under dette hoved er en kugleformet udvidelse. Da nederdelen ikke er bevaret, kan det ikke afgjøres, om det ikke snarere har været en øreske el. lign. Den maa have hængt paa en større ring (jf. N. O. 163 og Sv. Forns. 264). Den maa sandsynligst henføres til æ. j. F. paa *Røkke* længere nord og høiere oppe i lien end det foregaaende fund, ved jordarbeide. (2555).
9. *Pilespids* af lys *flint*, 5.5 cm. lang, dannet af en tresidet flekke med fin tilhugning af od og kanter; har ingen egentlig tange, men smalner noget ind imod den bagre ende. F. under jordarbeide paa *Fløan*, Skatvaal sogn, i *Nedre Stjørdalen*. Gave fra gaardbruger *Lars Fløan*. (2561).
10. *Haandtenshjul* af grøtsten, omtr. fladt paa begge sider og uden forsiringer. F. paa samme gaard *Fløan* og gave fra samme. (2562).
11. Brudstk. af overpladen af en oval *skaalspende* af *bronce* af formen med 5 faste og 4 paanaglede knopper. F. for længere tid siden i en grusbakke paa *Huseby* i *Nedre Stjørdalen*. Gave fra gaardbruger *Johan Huseby*. (2563).
12. *Haandtenshjul* af *grøtsten*, fladt og glat paa begge sider. F. i jorden paa *Alvstad* i *Nedre Stjørdalen*. Gave fra gaardbruger *Oliver Alvstad*. (2564).
13. *Paalstav* af *jern*, 10 cm. lang, af y. j.'s form. F. i en stenrøs, uden spor af gravsted, paa *Bjerkemo* (oprindelig en part af Røkke) i *Stjørdalen*. (2565).
14. Et ældre jernalders fund fra *Røkke* i Stjørdalen (2566—2572), se s. 2—4. Gave fra filialafdelingens direktion.
15. Brudstk. af en firesidet *hein*, der i den ene, nu tabte ende skal have havt et gjennemgaaende hul. F. paa *Eisteinstad* i Sokndalen, *Størens* pgd. (2573).
16. *Øxeblad* af *jern* af en noget sjeldnere form, med jevnbredt

blad med en sterk, kort indbugning under skafthullet, falformet udvidelse af dette paa indsiden og fremspringende, kort afskaarne fliger paa den ydre side. Y. j. F. under veiarbeide paa *Holstad* i *Meldalen*. Gave fra maler *Jon Hagen*. (2579).

17. 5 *klinksøm* af *jern*, 4—6 cm. lange, f. i en grusgrav paa *Thorp* paa *Strinden*. Gave fra gaardbruger *Ole Vikhammer*. (2580).

18. *Bryne* af *kvartsit*, ovalt tversnit, 10 cm. langt, sandsynligvis kun et brudstk. F. paa *Lutdal* paa *Frosta*. (2581).

19. 2 *øxer* af *flint*, 1 *øxe* af anden stenart uden skafthul, men med et lidet fra begge sider boret hul nær banen, samt en *spydspids* af *flint* med afbrækket od. Disse sager opgives at være fundne et sted i det sydlige *Sjæland*. Gave fra cand. med. *F. E. Bødtker*. (2585).

20. *Øxe* af lys, graagul *sten* med skafthul, af typen N. O. 37, kun 9 cm. lang, vel 4 cm. bred ved eggen. Af skafthullet er størstedelen boret fra den ene side, kun ¼ cm. fra den anden. Som almindeligt ved denne form af stenøxer er eggen tver. F. i leiet af en bek mellem *Skjelstad* og *Børset* i *Øvre Stjørdalen*. Stedet ligger kun ¼ mil fra Hammer, hvorfra samlingen tidligere har et exemplar af den samme hovedtype. (2586).

21. *Øxe* af *sten* med skafthul, nærmest lig N. O. 28, af sort sten med enkelte graa flekker, 18 cm. lang. F. paa *Bang* i *Nedre Stjørdalen* i leiet af en bek. (2587).

22. Et *smykke* af *bronce* med ornamenter i irsk stil (fig. 22). Dette merkelige stykke var, da det for lang tid siden blev fundet, helt; men nu mangler den ene korsarm, og en anden er afbrækket, men bevaret. Det viser christelig oprindelse; hovedet i den ene korsarm maa rimeligvis opfattes som et Christushoved, og de to arme paa siderne vise de til velsignelse udstrakte hænder. Det har været helt forgyldt undtagen de til indfatninger bestemte runde partier. Foruden de i de ophøiede kanter anbragte naglhul, der maa være oprindelige og bestemte til at befæste stykket til et belte eller lignende underlag, findes der desuden 4 hul, fyldte med jernrust, som ere borede gjennem selve ornamenterne, og derfor maa ansees for senere tilføiede. Bagsiden er glat. F. paa *Hovstad* i *Øvre Stjørdalen*. De nærmere fundomstændigheder kjendtes ikke længere, da finderen er emigreret. (2588).

23. *Vegtlod* af *bronce* fra middelalderen i form af en hest. Uforholdsmæssigt stort hoved og hals, manke til begge sider, sadelen betegnet ved 2 ophøiede kamme, kort hale, korte, skrævende ben. Paa den ene bog er indtrykt figuren Ƅ. Vegt 98.8 gr. Det er meget vel bevaret og kan ikke have

tabt noget væsentligt af sin oprindelige vegt. F. for lang tid siden i jorden paa *Huseby* i *Nedre Stjørdalen*. (2589).

24. Brudstkr. af en oval *skaalspende* af *bronce* med dobbelt plade, formodentlig af typen Sv. Forns. 551. F. ved en veiomlægning i en haug paa *Malmo* i *Beitstaden*. Gave fra dampskibsexpeditør *Laur. Malmo*. (2590).

25. *Haandtenshjul* af *grøtsten*, formodentlig fra y. j., f. paa *Dregset* i *Nedre Stjørdalen* nær kanten af en stenrøs. Gave fra gaardbr. *Gunnar Alvstad*. (2591).

26. En gjennemboret *sten*, fladagtig med omtr. rund omkreds, 7.5 cm. i tverm. Hullet er boret halvt fra begge sider. En *kugle* af brændt ler med gjennemgaaende hul. En tildannet *sten* med firesidet tversnit, 4 cm. lang, jevnt smalnende til enderne, hvor den er tvert afskaaren. Fint sleben, haard, mørkerød stenart. Disse ting ere fundne paa forskjellige steder paa *Fiskvik* i *Nedre Stjørdalen*. (2592—4).

27. En liden rund *perle* af blaat *glas*, f. paa bunden af en myr paa *Dregset* i *Nedre Stjørdalen*. Gave fra gaardbr. *Lars Fløan*. (2595).

28 og 29. To ældre jernalders fund fra *Alvstad* i *Nedre Stjørdalen*, se nærværende aarsberetn. s. 8—10. (2596—2604).

30—32. Tre yngre jernalders fund fra *Røkke* i *Nedre Stjørdalen*, se nærværende aarsberetn. s. 4—8. (2605—2621).

Nr. 28—32 ere gaver fra den throndhjemske filialafdeling af foreningen til fortidsmindesmerkers bevaring.

33. 9 *perler* af *glas*, deraf 1 cylinderformet mosaikperle med fine dambretfelter, og nogle sammensatte; en *haandledsring* af bronce, flad paa den indre side, afrundet paa den ydre, kun 4 mm. tyk paa midten, hvorfra den udvider sig jevnt til de tvert afskaarne ender, uden ornamenter. F. paa *Følstad* i Verañ, *Ytterøens* pgd., ved udbrydning af en røs af store stene tæt ved udhusene. Der fandtes ogsaa nogle stumper ben, formodentlig brændte. Y. j. (2622. 2623).

34. En *cylinder* af brændt ler med gjennemgaaende hul efter længden. F. paa en plads under *Frengen* i Stjørn, *Bjugns* pgd. (2624).

35. *Kile* af *sten* (kalkholdig skifer) af samme form som N. O. 14, med eg sleben kun fra den ene side, men eggen er her betydelig skjev; 8 cm. lang, 4—3 cm. bred. F. paa *Baret*, Vernes sogn i *Ørlandets* pgd., kun et snes skridt fra det sted, hvor skiferspidsen nr. 1390 (Aarsb. 1874 s. 55) fandtes. Gave fra gaardbr. *Ingesæus Baret* (2625).

36. *Spydspids* af rødbrun *skifer* med tange og agnorer, men mangler odden og den ene agnor. Har sandsynligvis været omtr. 12 cm. lang, 3 cm. bred over agnorerne. F. paa *Bondviken*, en part af Ystland i Lennsviken, *Stadsbygdens* pgd., oppe i lien paa den samme ager og sandsynligvis

paa samme sted som den tidligere indkomne spids nr. 2250 (Aarsb. 1879 s. 215). Den har ogsaa ligesom hin 3 furer tvert over ryggen, men disse ere her ikke anbragte ved tangen, men længere oppe paa bladet (paa den ene side er der 1 cm., paa den anden 3 cm. fra den nederste fure til tangens begyndelse). De kan derfor neppe være bestemte til at støtte befæstningen af skaftet. (2626).

37. Et ubestemt *redskab* af *sten*, maaske en hammer eller tilhuggersten; uregelmessigt tresidet tversnit, noget tilspidset til den ene ende, tvert afskaaren paa den anden; nær ved randen af denne er der en omgaaende, 1 cm. dyb fure, lidt bredere paa den ene side end paa den anden. F. paa *Tøndel* (vestligste gaard) i *Lennsviken*. Gave fra gaardbr. *Ole Tøndel*. (2627).

38. En firesidet *hein* af det sedvanlige meiselformede slags med tilspidsning i den ene ende og udvidelse foran spidsen. F. paa bunden af en liden elv ved *Bjørnbite*, Gjetestrandens sogn, *Børgsens* pgd. (2628).

39. Vævskyttelformet *beltesten* af kvartsit med omgaaende fure, 8 × 4.5 cm. Den ene bredside har en skraa slidningsfure. F. paa *Halsen*, Gjetestrandens sogn i *Børgsen*. Gave fra *Lars Chr. Halsen*. (2629).

40. 9 *perler* af *glas*, dels glatte, dels med dybe rifler, ensfarvede eller med paalagte farver. F. paa *Vikaunet* i *Bjørnør* ved nærmere eftergravning i den langhaug, hvori fundet 2367—69 (Aarsb. 1880 s. 226) fra y. j. gjordes. (2630).

41. *Eneegget kniv* af rødbrun *skifer* (fig. 3), vel bevaret og smukt exemplar. Adskiller sig fra den almindeligste type af knive fra Fosen med sterk vinkel mellem blad og skaft og nærmer sig mere til N. O. 56. Hele længde 15.5 cm., bladets 10.5 cm. Mest merkelig er den ved, at der findes indridset paa den ene side 1, paa den anden side 2 figurer, der sandsynligvis skal betegne fiske, men tillige i omridsene gjengiver knivens form. F. i en ager paa Aastøen under *Teksdal* i *Aafjorden*. Gave fra *Ole Teksdal*. (2631).

42. Halvdelen af en *firesidet hein* med et hul igjennem ved den uskadte tykkere ende. F. i en myr paa *Drilsvik* i *Aafjorden*. Gave fra *Johan Hammer*. (2632).

43. Ufuldstændig tveegget *spydspids* af *jern* med fal og kort, tykt blad. F. i midten af en langhaug i *Skaalviken* nedenfor Stordalsvandet i *Aafjorden*. Gave fra *Oluf Jensen Ugdal*. (2633).

44. Firesidet *hein*, regelmessig tilspidset i den ene ende ligesom nr. 38 ovenfor. F. paa *Grøningen* i *Bjørnør*. (2634).

45. *Halvmaaneformet skraber* eller *kniv* af *flint*, noget lig N. O. 51, men mere afrundet i den øvre kant, 10.5 × 4 cm. Kanterne fint tilknakkede, tildels sagtandede. F. paa *Botn-*

gaarden i *Bjugn*. Dette er det første exemplar af dette slags redskaber, som vides at være fundet i de 2 throndhjemske amter. (2635).

46. Et regelmessig tildannet *stykke grøtsten* med afrundet firesidet tversnit og krumt som et stykke af en bue, 16 cm. langt, 3 × 2 cm. i tverm. Nær hver ende er et gjennemgaaende hul. Rimeligvis en vævvegt el. lign. F. paa *Syd-Skjør* i *Bjørnør*. (2636).
47. To egformede *stene* med bred omgaaende fure efter længden. Fundne paa *Harsvik* i *Bjørnør*. (2637. 2638).
48. *Spydspids* af rødbrun *skifer* med agnorer og tange, fuldstændigt bevaret, men dog med nogle hak i eggene, 15 cm. l., hvoraf 2.5 cm. paa tangen, og 4 cm. bred over agnorernes spidser. Tangen er imod sedvane bredest nedentil, agnorerne ualmindelig lange og spidse. F. paa *Harsvik* i *Bjørnør*. (2639).

   Nr. 47 og 48 ere gaver fra *A. Rath*.
49. *Øxeblad* af *jern* fra y. j. F. i grunden under Frue kirke i *Throndhjem* under reparationsarbeider. Gave fra *Johannes Steen*. (2641).
50. Brudstk., 30 cm. langt, af et langt *vævspyd* af *ben*, f. 2 alen dybt i gaardsrummet i Norges Banks bygning i *Throndhjem*. Gave fra *Peter Sivertsen*. (2643).
51. *Øxeblad* af *jern*, sandsynligvis fra middelalderen. F. paa *Hammer i Snaasen* under en granrod. Gave fra *K. S. Grøn*. (2644).
52. *Perle* af *agat*, tøndeformet med meget spidse ender, 2.5 cm. lang, 1.5 cm. tyk paa midten. F. paa *Grøtmo* paa Namdalseidet i *Beitstaden*. Fundomstændigheder ukjendte. Gave fra cand. *G. Stabell*. (2645).
53. *Nøgel* af *jern*, belagt med *kobber*, sandsynligvis fra middelalderen. F. i grunden under I. & N. Buchs gaard i Kongens gade i *Throndhjem*. (2649).
54. Et *hængesmykke* af *sten* (en art graa skifer) af eiendommelig form (fig. 4); den nedre del formet som en spade, den øvre som overstykket af et anker. Forsynet med et hul, der er anbragt paa samme maade som paa de saakaldte «proberstene», idet det er boret skraat ind fra overkanten og kommer ud paa den ene bredside. Paa denne side er stykket fladt, paa den anden noget afrundet. 4.5 cm. langt, oventil 3.5 cm. bredt. Stykket, der formentlig er enestaaende i sit slags, maa utvivlsomt henføres til stenalderen. F. paa *Syd-Skjør* i *Bjørnør*. (2650).
55. *Øxe* af *sten* med skafthul, helt sleben, omtr. lig N. O. 29, men forsiden er sterkere buet oventil, saa at banen er næsten spids. F. ved brydning af nyland paa *Belsaasrønningen* i Budviken, *Bynesets* pgd. (2654).

56. *Hængesmykke* af *sølv* med hempe fra middelalderen, rundt, 2 cm. i tverm. med gjennembrudt arbeide. I midten synes at sees bogstaverne I. H. S. F. paa parten Rognlid under *Ringved* i *Strinden*. Gave fra fru *Schüren*. (2655).
57. Den nedre del af en i skafthullet afbrudt *klubbe* eller *kølle* af *sten*, omtr. lig N. O. 43. Tversnittet rundagtigt, noget buet efter længden, 20 cm. l. fra nederkanten af hullet til spidsen. Hullet har været boret fra begge sider, saa at det er smalest paa midten. F. under opbrydning af en ny vei op igjennem lien paa *Viken* i Veran, *Ytterøens* pgd. Gave fra *Ole Viken* ved lensmand Følstad. (2656).
58. 15 *vævstene* af grøtsten, nogle af almindelig, andre af mere uregelmessig form; en enkelt er lang og smal og har hul i begge ender; nogle sees at være brækkede over hullet og have faaet nyt hul. En *sænkesten* (grøtsten) af sjelden form, men overensstemmende med nr. 1229. (Aarsb. 1873, 48), der er fundet paa Hlademoørerne ved Throndhjem. Omtr. rundt tversnit, tykt i den ene ende, spidst mod den anden, af den tykke ende mangler et stykke, den oprindelige længde omtr. 24 cm. Om den spidse ende gaar en fure, der fortsættes 11 cm. nedover paa hver side og ender ved et gjennemgaaende hul. 3 brudstkr. af *kar* af *grøtsten*, som det synes af 3 forskjellige, der har havt fremstaaende knopper ved kanten. 4 stykker af flad, tynd *sten* med tætte rifler paa begge sider; et lignende stykke fandtes paa Sverresborg ved Throndhjem. Disse sager, der alle maa henføres til middelalderen, ere fundne ved gravning i en hustomt paa *Rognlid* i Veran, *Ytterøens* pgd., og gave fra *Anders Rognlid* ved lensmand Følstad. (2657—2660).
59. Fund udenfor og i en fjeldhule paa *Baret* i *Ørlandet* se nærværende aarsberetn. s. 12—14. Gave fra filialafdelingens direktion. (2661—63).
60. *Øxeblad* af *jern* fra yngere jernalder med fliger ved skafthullet, f. paa *Ven* i nedre *Stjørdalen*. Fundomstændigheder ukjendte. (2664).
61. To led af en sammensat *perle* af hvidt *glas* med gult belæg; har havt flere led til begge sider. Eneste levning af et fund, der for lang tid siden blev gjort i en haug paa øvre *Hemre* i *Øvre Stjørdalen*. Sammen med levninger af et ubrændt lig skal der her desuden være fundet et sverd, «en skaal af guld, rund og 3—4″ i tverm.» (en vægtskaal af bronce?) og en mængde andre glasperler. Yngre jernalder. Gave fra *Jon Pedersen Hemre* ved F. B. Buck. (2665).
62. 5 *hængesmykker* af *rav*. Fire af dem ere kun lidet tildannede plader med hul i et hjørne eller ved den ene kant, deraf er et afbildet fig. 14; det femte (fig. 15) har

form af et svin med hullet anbragt øverst paa ryggen; bagbenet og halen ere afbrækkede. Stykket synes at være ganske enestaaende i sit slags. F. 2 aln dybt i jorden (formodentlig i en myr) under tørvstikning paa *Linnes,* Stoksund sogn i *Bjørnør.* Gave fra *Hans K. Andreassen.* (2667).

63. Brudstk. af en temmelig stor *spydspids* af jern, bestaaende af falen og en stump af bladet; en samling *klinksøm* af *jern,* for det meste i brudstkr. samt nogle smaa stykker af et sverd eller et øxeblad. F. tillige med et stykke flint i en stor rund haug af jord, blandet med store kuppelstene, 12.5 m. i tverm., paa *Høknes* i *Namsos* pgd. i Namdalen. Der fandtes derhos brændte ben og kul. Oppe i haugen laa en sten af form som en bautasten, over 2 m. lang. Der blev ogsaa gravet i en anden stor haug med en mængde store stene, hvori der kun fandtes brændte ben og kul. Ellers er der flere runde hauger paa gaarden og en meget stor langhaug, som dog maaske er en naturlig dannelse. Gave fra forstkandidat *A. Juel.* (2668—69).

64. 2 stykker af et *dørbeslag* af *jern,* dannende store, spiralformede slyngninger, paa enkelte steder udvidende sig til 8- og 10-bladede rosetter af ganske samme form som samlingens nr. 53 (N. Fornl. 576). Saavel dette som de nu indkomne stykker opgives at være komne fra *Huseby* i *Børgseskogn,* og de kunde godt være brudstkr. af et og samme beslag. Fra den ældre middelalder. (2673).

65. Et par ovale *skaalspender* af *bronce* med enkelt plade af typen Sv. Forns. 547 med 10 lave runde knopper. Af den ene er kun halvdelen bevaret. Efter et, dog ikke sikkert opgivende ere de fundne paa *Berg* paa *Byneset* (2674).

Nr. 64 og 65 ere tilligemed nogle vaaben fra nyere tid en gave fra hr. *H. Th. Gram.*

66. En omtr. rund *sten,* 7—7.5 cm. i tverm., 3 cm. tyk, som det synes sleben, skjønt den mulig ogsaa kan være dannet af en glat rullesten. Paa midten er et hul, der er boret omtr. halvt fra begge sider, udvendig omtr. 3 cm. i tverm., i midten trangere. Stenarten haard. Sandsynligvis en hammer eller kølle. F. paa *Belsaasrønningen* i *Budviken* jf. nr. 55. (2675).

67. Tveegget *spydspids* af *jern,* har været omtr. 35 cm. lang, men mangler et par cm. i odden; bladet har nu største bredde paa midten, hvorfra det smalner buet ind mod falen. Y. j. F. paa *Valset,* Vernes sogn i *Ørlandet,* i en haug paa den samme sandrab, hvori levninger af andre hauger tidligere (nr. 1386—7, Aarsb. 1874, 55) fandtes. Paa stedet fandtes meget sten, men ikke kul eller ben. Gave fra *Thomas Valset.* (2677).

68. *Spydspids* af gulgraa *skifer*, der har havt agnorer og tange, men disse ere nu tilligemed et par cm. af odden afbrækkede. Nu 8.5 cm. l., bredden ved agnorernes rod 3 cm., hvorfra den smalner retliniet ind mod odden. Det synes, at der har gaaet et hul gjennem tangens rod. F. paa *Skjønhals* paa vestsiden af *Frøien*. Gave fra underofficerselev *Per Børresen*. (2681).

69. 4 *pilespidser* af *ben* og 2 *haandtenshjul* af brændt *ler* fra *Sjongshelleren* i *Borgund* pgd., Søndmøre. Den ene spids er helt bevaret og særdeles smuk; 22 cm. lang, hvoraf 6 cm. paa tangen. Bladet er firesidet, 1 cm. bredt paa midten, men bredere bag odden og over agnorerne; ligner pilespidsen fra Grønnesby (N. O. 214), men har kun én stribe efter midten og ingen ved kanterne, og agnorerne ere spidsere og mere ret tilbagegaaende. Tangen har afrundet firkantet tversnit og er mod enden tilspidset fra to sider, og disse skraaflader have tætte tverstriber for at forebygge glidning i skjeftningen. — Det andet stykke er et brudstk. af 9.5 cm. længde af bladet af en tresidet pilespids; tversnittet danner et lavt ligebenet triangel med indbuede sider; største bredde 1.8 cm. — Det tredie er et brudstk. af bladet af en ligeledes tresidet pilespids, men med rette sider, 13 cm. langt, indtil 1.6 cm. bredt. — Paa det fjerde brudstk. er tangen næsten helt bevaret, 8.5 cm. l., er ogsaa afsluttet med to skraaflader, bedækkede med tverfurer; af bladet er 4.5 cm. bevaret; det har form af et knivblad med afrundet, 8 mm. tyk ryg og skarp eg indtil 1.3 cm. bredt; bladets ryg danner en ret linje med tangen, medens eggen springer frem og ved overgangen danner en agnor. Langs bladets ryg gaar paa hver side en fure og en lignende midt efter ryggen og fortsættes over tangen. Trods den knivlignende form maa stykket utvivlsomt opfattes som en pilespids. — Af haandtenshjulene er det ene videst paa midten, hvor det har en skarp kant, og smalner opad og nedad, 4.5 cm. i tvm., 1.3 cm. tykt.; det andet er kalotformet, 4 cm. i tvm., 2 cm. tykt.

Disse oldsager ere tilligemed en underkjæve af et menneske og et stykke af et kranium af et større dyr, som ogsaa ere indbragte til samlingen, efterhaanden fundne i den møg fra hulen, som ved en fabrik her i byen er bleven anvendt til fabrikation af gjødning. De maa have stukket op i møglaget eller ligget paa grænsen af det, hvorfor de ere fulgte med, skjønt man ved borttagningen af møgen lagde an paa ikke at røre det underliggende lag. Efter de beretninger, jeg har faaet, maa endnu meget af hulens bund ansees som ikke tilstrækkelig gjennemsøgt. Efter giverens udtrykkelige ønske om, at fundet maatte blive her ved sam-

lingen, er det ikke blevet oversendt til Bergens museum. Gave fra fabrikeier *Bomhoff.* (2682—84 og 2703—5).

70. *Ske* af *sølv* fra den senere middelalder (15de aarh.). Den har et stort rundt, oventil tilspidset blad, 6 × 6.5 cm., og et 8 cm. langt skaft. Dette er sexsidet, har nederst paa forsiden i relief et noget afslidt ansigt med langt haar og glorie (?) og afsluttes oventil med et høit blomsterkapitæl. Saavel paa skaftet som paa bladet findes underskrifter i minuskler. Paa skaftets forside: *in omin* (ɔ: nomine) *patri;* paa bagsiden *et filii et spiritui* (sic) *sa;* paa bladets forside i en baandslyngning med ormehovedlignende ender: *amor vincit omnia non dicit.* Mellem hvert ord et kors. Den skal efter et ikke synderlig paalideligt opgivende være fundet paa et bjerg ved Christiansund og kom i antikvitetshandelen Vegt 68 gr. (2686).

71. *Haandtenshjul* af *sten,* 4 cm. i tverm.; har sin største vidde paa midten og smalner ind til begge flader. Maaske fra æ. j. (2687).

72. En oval, fladagtig *sten,* 10.5 cm. lang, omtr. 7 cm. bred, men kun 3 cm. tyk. Paa midten af begge smalsider er anbragt en bred og dyb indskjæring, saa at den, seet fra den brede side, ligner en af de med fure omgivne hamre af sten. (2688).

73. En egformet *sten,* temmelig spids mod enderne, med omgaaende fure efter længden. Jf. nr. 47, der ere fundne paa samme gaard. (2689).

74. Ufuldstændig *spydspids* af rødbrun *skifer* med tange og agnorer. Den er nu 10 cm. lang, men mangler omtr. 2 cm. i odden, bredden over agnorerne 3.2 cm., bladets kanter buede. Agnorerne smaa, og den adskiller sig derved fra den paa samme gaard fundne no. 48, ligesom ved at tangen efter almindelig skik smalner nedad. Paa den ene side findes en tæt række af 12 hak over ryggen paa den øverste del ligetil bruddet; de kunne her ikke have til øiemed at styrke skjeftning, men ere vel snarere et slags prydelse. Paa den anden side findes, ligeledes i den øvre del, indridset nogle store ruder mellem ryggen og kanten. (2690).

Nr. 71—74 ere fundne paa *Harsvik* i *Bjørnør* under brydning af nyland, men paa forskjellige steder. Nr. 74 skal heller ikke være funden paa samme sted som nr. 48.

75. To *dørplanker* med halvsøiler af en portal, som har tilhørt den ved 1668 nedrevne stavekirke i *Rennebu.* Buestykket mangler, og af plankerne selv er afsaget det øverste stykke ned til søilernes kapitæler og et længere stykke nedentil, saa at de nu kun ere 1.8 m. lange; dette er sandsynligvis skeet ved anbringelsen i den nye kirke ved den nevnte tid, da der ogsaa er blevet tilsat et nyt, glat buestykke

med indskrift: Anno 1669. Derhos er af den venstre planke afskaaret et stykke af den indre kant, ligesom der i begge er udskaaret nogle hul til anbringelse af nye laas. Paa begge kapitæler er fremstillet menneskelige ansigter. Paa det venstre er det mindre og indtager kun det midterste parti af kapitælet; af munden udgaar en drage, der slynger sig over hovedet, danner en sløife paa hver side af hagen og bider i tverbaandet under kapitælet. Øverst paa søilen findes en centaur og en drage, den øvrige del er opfyldt af ormeslyngninger uden bladformer. Planken viser et bugtet glat baand, hvis bugtninger ere udfyldte med firføddede dyr. Paa den høire søiles kapitæl er et større menneskeligt ansigt med over- og underskjæg, af hvis mund udgaar en drage, der slynger sig omkring hovedet, kryber under tverbaandet og bider i ryggen paa et firføddet dyr øverst paa søilen, hvis hals gaar op under tverbaandet, og som bider i dette. Nedenfor paa søilen er en centaur og en drage, og den nederste del er besat med romanske bladslyngninger. Planken har ogsaa her et bugtet baand, hvis bugtninger ere fyldte dels med firføddede dyr, dels med bladslyngninger. (2691).

76. To *hjørnesøiler* af svalgangen af den gamle kirke i *Rennebu*, lidt over 2 m. lange, oventil og nedentil udskaarne i 4 spidser til indfælding i sviller og overbjælker. De ere runde, 33 cm. i tverm. og glatte undtagen et ophøiet bredt baand oventil, der danner et kapitæl, bedækket med udskjæringer. Det ene kapitæl viser paa 2 sider et menneskeligt ansigt en face i omridslinjer, paa de 2 andre romansk bladverk i ophøiet arbeide, det andet kapitæl kun bladverk. (2692).

No. 75 og 76 ere gaver fra Rennebu heredsstyrelse ved hr. *Nils Stavne*.

77. 6 *vævstene* af grøtsten af almindelig form, men noget forskjellig størrelse; paa nogle af dem er indridset tegn, der sandsynligvis maa opfattes som bumerker. Et *redskab* af grøtsten, omtrent vævskyttelformet og 13 cm. langt, med et hul nær den ene ende, rimeligvis ogsaa en vævsten. Et *haandtenshjul* af brændt *ler*, lavt kalotformet. Brudstkr. af 3 forskjellige firesidede *heiner*; den ene er slidt ogsaa ved enden, saa at den er tilspidset. Et lidet brudstk. af bunden af et *kar* (?) af *sten;* paa den indre side findes et bumerke. *Stigbøile* af *jern*, remfestet dannet ved en sløife af sidestykkerne. En *hank* af *jern* til et skrin eller liden kiste. En *tang* af *jern* af form som en hovtang. Forskjellige brudstkr. af *jern*, hvoriblandt et stykke, som det synes, af et stangbidsel. Disse sager ere fundne paa *Skjerdingstad* i *Melhus*, neppe mere end 20 skridt fjernet fra den i Aarsb. 1871 (s. 10 *f.*) omtalte gravplads. Ved disse sager fandtes

dog ingen tegn til begravelse. Fundet maa utvivlsomt henføres til middelalderen, og det støtter da den formodning, at ogsaa gravpladsen er en kirkegaard fra middelalderen. Gave fra brigadeintendant *O. Krefting*. (2693—2700).

78. *Øxe* af *sten* med skafthul, af typen N. O. 38. Den er meget liden, kun lidt over 9 cm. lang, og indtil 4.5 cm. bred. Den mangler den ophøiede kant efter midten, og fordybningen langs kanterne findes kun i den øvre del. Stykket er især eiendommeligt ved, at *skafthullet ikke er rundt, men aflangt* og næsten firkantet og derfor ikke kan være boret, men maa være hakket ind. Stenarten er løs. F. i kanten af en grøft paa *Hellem*, Salberg sogn i *Inderøen*. Gave fra gaardbruger *Peder Hellem* ved sogneprest *Schübeler*. (2701).

79. Den nedre del af en i skafthullet afbrækket *øxe* af *sten* af formen N. O. 37, men noget mindre end denne. Den har, som almindeligt ved øxer af denne form, tvert afskaaren eg. Meget fint sleben og af udmerket smuk stenart, grønlig porphyr med regelmessige firkantede grøngule flekker. F. paa *Løberg*, Horgs sogn i *Støren* paa en slette nede ved Gulelven. Gave fra underofficerselev *Peder Løberg*. (2702).

80. En samling *brændte ben*, hvoriblandt der findes 2 brudstkr. af et *redskab af ben*. De ere af det «skaftformede» slags, det smaleste ender næsten i en spids, men er der afbrækket. Langs hver kant gaar paa begge sider en stribe og indenfor den en række buer. F. paa *Fossem* i Aangdalen, *Sparburns* pgd. Under bortkjøring af sten fra en røs lige ved husene kom man ind paa et rum, hvoraf denne samling ben hentedes ud. Undersøgelsen er neppe fortsat. Gave fra apotheker *A. I. Høegh*. (2708).

FORTEGNELSE OVER OLDSAGER, INDKOMNE I 1881 TIL STAVANGER MUSEUM.

AF S. A. BUCH.

---

1. Brudstykke af et *Spydblad* af graabrun *Flint*, ca. 9 ctm. langt og 3.2 ctm. bredt, fundet ved Optag paa Gaarden *Haave, Højlands* Pgd., Stavanger Amt. (1239).
2. *Øxe* af *Jern*, 17 ctm. lang, 7 ctm. bred over Eggen. (1240).
3. 2 *Haandsneldehjul* af Klebersten. (1241).
   No. 2 og 3 ere fundne sammen i en lang «Døs» paa *Norheim*, Sjernerø, *Nærstrands* Pgd., Stavanger Amt.
4. *Stenhammer*, forsynet med Skafthul af grov, kornet Grønsten, 95 ctm. lang, Eggen temmelig but, Skafthullets Diameter 1.4 ctm., funden paa *Norheim*, Sjernerø, *Nærstrands* Pgd., Stavanger Amt. (1242).
5. En med Hul forsynet fladtrykt *Strandsten* ca. 6 ctm. i Diameter. Hullet er dannet ved Boring fra begge Sider. Funden paa *Rjofve, Haalands* Pgd. Stavanger Amt. (1243). (Indkommet ved Jonas Endresen (Rjosve).
6. *Hulmeisel* af graa *Flint*, sleben, 11 ctm. lang og 4.5 ctm. bred over Eggen, funden i en Torvmyr paa *Tastad, Hetlands* Pgd., Stavanger Amt. (1244).
7. *Lerurne*, nærmest lig Rygh No. 361. Findestedet ubekjendt, formodentlig etsteds paa Jæderen. Gave fra Jens Z. Kjellands Arvinger. (1245).
8. *Øxe* af *Jern*, udvinget ubetydeligt ved Skafthullet, 16 ctm. lang, 5.5 ctm. bred over Eggen. Funden paa Jæderen. Gave fra do. (1246).
9. *Spydspids* af graa *Flint*, sleben paa Bredsidernes Ryg, smuk og vel vedligeholdt, ca. 18.7 ctm. lang og 3 ctm. bred, funden i en Torvmyr paa Gaarden *Højland, Haa* Pgd., Stavanger Amt. (1247).
10. Firesidet *Meisel* af *Lerskifer*, hvis Egg er dannet ved skraa Tilslibning, lig Rygh No. 15, 10.5 ctm. lang, 4.5 ctm. bred over Eggen og 2 ctm. tyk; funden i et Grustag paa Gaarden *Line, Ly* Pgd., Stavanger Amt. (1248).

11. Overstykket af et lignende Redskab, fundet paa *Tjøtta, Klep* Pgd., Stavanger Amt. (1249).

12. *a)* Brudstykke af en *Lerurne* (1250); Formen lig Rygh No. 364. *b)* Brudstykke af 2 *Lerurner* (1251, 1252), nærmest lig Rygh, No. 361. *c)* Perle af brændt *Ler*. (1253). *d)* Rund Sten, forsynet med en rundløbende, indhugget Fure; har formodentlig været benyttet som Lod paa en Bismer. (1254). F. sammen i en Haug paa Gaarden *Asdal, Øjestad* Pgd., Stavanger Amt. Haugen laa paa en omtrent nøgen Bergknat og var forsynet med Kammer. Indkommet ved stud. juris *Jacob Hanssen.*

13. *Skifermeisel* med trekantet Tværsnit, lig Ryghs No. 4. Eggen dannet ved skraa Tilslibning fra den ene Side; Siderne slebne; Længde 16 ctm., Eggens Bredde 3.9 ctm. (1255).

14. Den øverste Halvdel af en *Spydspids* af graa *Flint,* ca. 11 ctm. lang, paa det bredeste 2.7 ctm. (1256).

No. 13 og 14 ere fundne paa *Gruda, Klep* Pgd., Stavanger Amt og skjænkede af *Nicolai Gruda.*

15. Den nederste Halvpart af en *Skifermeisel* med ovalt Tværsnit, funden paa Gaarden *Sanne, Haalands* Pgd., Stavanger Amt. (1257).

16. Brudstykke af en *Jernøxe*. (Yngre Jernalder). Funden paa Gaarden *Sanne, Haalands* Pgd., Stavanger Amt. (1258).

17. Halvmaaneformet *Skraber* af graa *Flint.* Funden paa *Tjelta Haalands* Pgd., Stavanger Amt. Indkommen som Gave fra Lensmand *Grude*. (1259).

18. 8 smaa *Perler* af blaat *Glas,* fundne i en liden Haug paa Gaarden *Aanestad.* (1260).

19. Brudstykker af en *Broncekniv,* der har været ca. 8 ctm. lang. Funden omtr. 700 Meter nordvest for Johannes Solas Husebygninger i den saakaldte nordre Melhaug. Kammeret, hvori Kniven fandtes, var blot 30 ctm. i Firkant, fyldt med Jord, der foruden Kniven indeholdt Stumper af brændte Ben; Dækhelle fandtes ikke. Tidligere skal i samme Haug være fundet et Broncesværd samt flere Stager, formodentlig Skaftholdere til Broncespyd. (1261).

20. *Haandledsring* af *Bronce,* funden paa *Tjelta, Klep* Pgd. i en stor Rundhaug, der laa ca. 2000 Alen N.O. for Husene. Midt i Haugen var et mandslangt Kammer, der havde Retningen Ø.—V., og var opmuret af smaa Heller og dækket af en stor Helle. Ringen er nærmest lig de to fra Særheim, se Fig. 15 i Aarsb. for 1879, men uden fremstaaende Sidekanter. Den er dannet af et 0.043 bredt Baand med 13 jævnbrede glatte Længdestriber, der standser nær Enderne, saa at der bliver et smalt, glat Tværbaand tilbage. Enderne

gaa derpaa lidt om hverandre. Ringens Form er konisk, største indvendige Diameter er 0.069. (1262).

21. *a)* Diadem, af Form omtrent som No. 3, Pl. 31 i Madsens Broncealder, dog med smalere Endetunger, der desuden ere afrundede og med en liden Hage paa Spidsen. Største Bredde paa Midten 0.068. Forsiden er prydet med 20 jævnbrede halvrunde Længdebaand. Paa Endetungerne sees først et tværgaaende Baand af riflede Linjer og Zigsagornamenter, derefter flere Par svagt fremtrædende Spiraler. Den ene Tunge er beskadiget og det afbrudte Stykke mangler. (1263).

b) «*Tutulus*» i Form og Ornamenter meget lig Samlingens No. 859 fra Ljoshaug i Klep og Bergens Museums No. 3322 fra Særheim i samme Pgd., afbildet i Aarsb. for 1879 Fig. 13, men betydelig større, nemlig 0.02 i Diameter. Piggen er glat og 0.49 høj over sidste ornamenterede Ring ved Basis. Overfladen er prydet med 3 Spiralkredse, adskilte ved 4 Kredse af dobbelte Zigzaglinjer. Midt paa Undersiden er en kraftig men kort Hempe, hvis Bøjle danner omtrent en Halvcirkel. (1264).

c) Liden *Tutulus*, 0.048 i Tværmaal med 0.03 høj, ringet, tragtformet Spidt. Pladen prydet med 2 Kredse af dobbelte Cirkellinjer. I Form nærmest lig Samlingens No. 406 fra Eria i Klep (cfr. Montelius No. 180), men uden Plade paa Toppen. Paa Undersiden er anbragt en ret Tværstang over Spidsens Hulning. (1265).

d) 2 *Haandledsringe* af samme Hovedform. Et jævnbredt Baand, bøjet i en oval Ring og med Længderifler, men noget forskjellige i Bredde og Enkeltheder. Det ene er 0.021 bredt med 7 ophøjede Striber, hvoraf de tre har tætte Skraahak; største Diameter er 0.069. Det andet er kun 0.018 bredt, men har ogsaa 7 Rifler, hvoraf 3 med Skraahak; Diameter 0.066. Begge hører altsaa til samme Type som Bergens Museum No. 3322, afbildet i Aarsb. 1879, Fig. 15, funden paa Særheim, Klep, cfr. Montelius No. 127. I det ene Armbaand laa endnu en Stump af Armbenet. (1266).

e) *Broncespænde*, ogsaa af Hovedform som den fra Særheim, se Fig 14 i Aarsb 1879, men større, nemlig 0.145 lang. Bøjlen er vreden. Spænden er brudt i mange Stykker, men kun et Endestykke af Bøjlen og af Naaleskeden mangler. (1267).

f) *Dolkeblad*, 0.112 langt, bredest ved Skaftenden nemlig 0.033. Skaftenden er afrundet med et halvcirkelformet Hak paa hver Side for to korte tykke Nagler, der have fæstet Bladet til Skaftet, der sandsynligvis har været af Ben eller Horn. Langs hver Side af Bladets ophøjede

Midtrand gaar to fordybede Linjer, der begynder ved Naglehullerne og løber sammen nær Odden ligesom paa den endnu smukkere Dolk Rygh No. 106, funden paa Sola. (1268).

g) Brudstykker af en *Spiralperle* af *Bronce* og af et Broncerør, der maaske ogsaa har tjent til Prydelse. (1269).

h) En *Pincet* af Form som Rygh No. 121, med et baandlignende Linjeornament langs Kanterne, men uden Buler; beskadiget ved Eggen. (1270).

i) En tynd *Bronceplade* af uregelmæssig Form, sandsynligvis et skrøbeligt Knivblad, der har nogen Lighed med Rygh No. 114. (1271).

F. i en Gravhaug paa *Rege, Haalands* Pgd., Stavanger Amt. Haugen indeholdt to kammere, som laa parallelt og havde Retningen Ø.—V. Det nordligste var 2.15 m. langt, 0.60 bredt og 1.13 højt. Den vestre Ende var lukket med en kantstillet Helle, paa hvis mod Graven vendende Side sees koncentriske Cirkler og enkelte skaalformede Fordybninger, — den østre med en Fodsten og en kantstillet Helle, der holdtes opreist ved to Opstandere. Kammeret dækkedes af en stor Helle. I dette Kammer fandtes *a—g* paa følgende Steder: Diademet *(a)* laa nær den vestre Ende, lige foran den med Helleristninger forsynede Sten, Spænden *(e)* tæt ved paa søndre Side, Haandledsringene *(d)* én paa hver Side af Graven, den lille Tutulus *(c)* næsten midt i Kammeret, den store *(b)* ogsaa ved Midten, men tæt ind til nordre Langvæg og Dolken *(f)* lige ved denne. Brudstykkerne af Spiralperlen *(g)* laa i Nærheden af Diademet. — Haugens sydligste Kammer var 2.26 langt, 0.60 bredt og 1.00 højt, og deri fandtes *h* og *i*.

22. *a)* *Diadem,* noget mindre end 21 *a*, men i højere Grad end dette ligt Madsen, Broncealder P. 31, Fig. 3, idet øverste og underste Kant er forsynede med flere Rader Zigzaglinjer og Forsidens 9 ophøjede Baand stykkevis har Tværhak. Paa Sidefligerne sees først en tætriflet Tværlinje, derefter 2 Par Spiraler og 3 stribede Triangler med forlængede Toplinjer. Bredden er paa Midten 0.059 og den indvendige Diameter 0.1. Ogsaa dette Smykke er noget beskadiget ved Enderne, dog er den ene næsten fuldstændig tilstede. (1272).

b) 2 *Hadndledsringe*, begge éns af Form og dannede af en tynd, glat Stang med ovalt Tværsnit. Forskjellen mellem dem er kun, at den ene er lidt større og kraftigere end den anden. Den størstes indvendige Diameter er 0.062. (1273).

c) Liden, tragtformet *Tutulus* med afbrudt Spids. Ornamenter kan ikke længer adskilles eller opdages. Paa

Undersiden er en ret Tværstang over Spidsens Aabning; Pladens Diameter er 0.043. (1274).

F. i den saakaldte Grimshaug, der laa ca. 600 Alen sydøst for Bygningerne paa Gaarden *Braud, Klep* Pgd., Stavanger Amt. Midt i Haugen laa et smukt muret Kammer, mandslangt og forsynet med en Overligger, Kammerets Retning var S.—N. I den nordre Ende fandtes Diademet og Haandledsringene, én paa hver Side af Graven, og Tutulusen midt i den.

23. Endel *Spillebrikker* af *Ben,* lig Rygh No. 177; fundne i en ramponeret Rundhaug sydvest for Kirkesanger Rometvedts Ejendom, *Haalands* Pgd. Brikkerne laa i en liden Urne, der imidlertid faldt sammen, da den skulde udtages af det lille Kammer, der omsluttede den. (1275).

24. *Spydblad* af brungul *Flint* med Tange, den yderste Halvdel af Bladet er borte; det har været ca. 22 ctm. langt, deraf paa Tangen 7 ctm. Bladets største Bredde er 5.5 ctm. Fundet ved Pløining af en gammel Ager paa *Norheim, Ly* Pgd., Stavanger Amt. (1276).

25. *Spydblad* af brun *Flint;* Tangen mangler. Bladets Længde er 14.5 ctm., Bredde 5.2 ctm. Fundet sammen med Stavanger Museums No. 42—49 etsteds paa *Jæderen.* (1277).

26. Sjeldent smukt *Spydblad* af graa *Flint,* forsynet med Agnorer, hjerteformet, langstrakt uden Tange, Eggene er sagtakkede; Længde ca. 14 ctm., største Bredde 4.8 ctm. Hovedform omtr. som Rygh No. 72 eller Worsaae No. 68. Fundet car. 30 ctm. dybt i en Myrlap paa *Salte* i *Klep.* (1278).

27. Liden blaa *Glasperle,* furet paalangs, fundet sammen med endel Baadsøm paa Gaarden *Højland, Haa* Pgd., Stavanger Amt. (1279).

28. *Meisel* af *Skifer,* 11 ctm. lang, 5 ctm. bred over Eggen, funden i et Grustag paa *Vold,* Varhaug, *Haa* Pgd., Stavanger Amt. (1280).

29. *Hulmeisel* af *Skifer,* 9.7 ctm. lang og 4 ctm. bred over Eggen, funden paa *Todnem, Højlands* Pgd., Stavanger Amt. (1281).

30. Brudstykke af et *Spydblad* af *Flint,* fundet paa *Tastad, Hetlands* Pgd., Stavanger Amt. (1282).

31. Brudstykke af en grov *Lerurne,* fundet paa *Møglebust, Haalands* Pgd. Stavanger Amt. (1283).

32. *Brynesten* af *Kvartsit,* 60 ctm. lang og 7 ctm. bred, funden 3/4 Alen dybt i en Torvmyr paa Gaarden *Fosen,* Fosenø, *Avaldsnæs* Pgd., Stavanger Amt. Indkommet ved Lensmand Siqveland, Kopervig. (1284).

33. *Kile* af graa *Flint,* sleben paa begge Bredsider; 17 ctm. lang og 6.5 ctm. bred over Eggen. Funden ved en «Aurbane» paa *Imbs, Høle* Pgd., Stavanger Amt. (1285).

34. *Meisel* af *Grønsten* med ovalt Tværsnit 10 ctm. lang og 3 ctm. bred over Eggen. Funden paa *Rjofve, Haalands* Pgd., Stavanger Amt. (1286).
35. *Hein* af *Kvartsit* 25 ctm. lang, funden paa *Hatteland, Kleps* Pgd., Stavanger Amt. (1287).
36. *Hammer* med Skafthul af *Sandsten;* Eggen beskadiget, Længde 10 ctm., Bredde 5 ctm., Hullets Diameter 2 ctm. F. paa *Hvidingsø, Rennesø* Pgd., Stavanger Amt. (1288).
37. *Meisel* af *Sandsten,* betydelig forvitret; 12.5 ctm. lang og 4 ctm. bred over Eggen. Funden paa *Ranneberg, Hetlands* Pgd., Stavanger Amt. (1289).
38. *Haandsneldehjul* af *Bronce.* Størrelse og Hovedform omtr. som Rygh No. 171. Funden paa *Højland, Haa* Pgd., Stavanger Amt. (1290).
39. *Haandsneldehjul* af *Klebersten;* 4 ctm. i Diameter. Fundet sammen med sidstnævnte. (1291).
40. *Haandsneldehjul* af *Bronce,* formet som en hul Fjortenkant med større rundt Hul i to modsatte Flader for Stokken og 3 mindre forsirende runde Huller i de andre Flader; 2.5 ctm. i Tværmaal. F. i *Søvde, Sands* Pgd., Stavanger Amt. (1292).
41. En saakaldet «*Glattesten*» af sortgrønt *Glas;* 6.7 ctm. i Diameter. F. paa Gaarden *Risa, Ly* Pgd., Stavanger Amt. (1293).
42. En lignende af grønt *Glas;* 8 ctm. i Diameter. Funden i *Røldals* Pgd., Søndre Bergenhus Amt. (1294).
43. *Guldbrakteat,* funden paa Gaarden *Vindingland* i *Birkrem.* Afb. Fig. 10. (1295).
44. *Kile* af graa *Flint,* sleben paa Bredsiden, ca. 11 ctm. lang og 5. ctm. bred over Eggen. Funden paa Gaarden *Reime, Haa* Pgd., Stavanger Amt. (1296).
45. *Beltesten* af graa *Kvartsit,* ca. 8 ctm. lang og 4.3 ctm. bred, forsynet med rundtløbende Fure. Funden paa Ytre *Lima, Ly* Pgd., Stavanger Amt, i en en liden Stenhaug sammen med Brudstykker af en Urne. (1297).
46. *Hammer* med Skafthul af *Sandsten,* lig Rygh No. 29; 21.5 ctm. lang, 6.6 ctm. bred. Hullets Diameter 2.3 ctm. Funden paa Gaarden *Re, Ly* Pgd., Stavanger Amt. (1298).
47. *a)* 2 *Knivblade* af *Jern* med Tange, ca. 16 ctm. lange. (1299). *b) Hein* af *Kvarts,* 15 ctm. lang og 4 ctm. bred. (1300). *c) Korsformet Bøjlespænde* af *Bronce.* (1301). F. i en liden Rundhaug paa *Rege* i *Haalands* Pgd., Stavanger Amt.
48. *Skifermeisel,* hvis Egg er dannet ved skraa Tilslibning; 7 ctm. lang og 4 ctm. bred ved Eggen. Funden paa Vestre *Bore, Klep* Pgd., Stavanger Amt. (1302).
49. *a) Haandsneldehjul* af *Klebersten,* 4.3 ctm. i Diameter og 2.1 ctm. højt. Oversiden er ornamenteret med 4 Furer,

hver enkelt dannet af 3 parallele Linjer, der løber fra Centrum ud mod Periferien. (1303). *b) Haandsneldehjul* af gul *Serpentin*, 3 ctm. i Diameter. (1304). *c) Haandsneldehjul* af *Klebersten*, uden Ornamenter; 3 ctm. i Diameter, 2 ctm. højt. (1305). F. i et 4 Alen langt Gravkammer paa Gaarden *Salte*, *Haa* Pgd., Stavanger Amt.

50. Stor urtepotteformet *Lerurne*, halvfyldt med brændte Ben, 22 ctm. høj, Diameter ved Bunden 21.5 ctm., oventil 25 ctm. Omtrent 4 ctm. nedenfor Overkanten findes et trefuret, rundtløbende Baand; fra dette udgaar atter trefurede Baand perpendikulært paa Urnens Bund med indbyrdes Afstand af ca. 9 ctm. De herved dannede Felter er ornamenterede med trefurede Zigzagornamenter. Funden paa Gaarden *Utsola*, *Haalands* Pgd., Stavanger Amt. Gave fra Kirkesanger *Rometvedt*. (1306).

51. *a)* Stort kraftigt tveegget *Sværd*. med kraftige Hjalter og Længdefure, ca. 1 Meter langt, hvoraf paa Fæstet 13 ctm.; Overhjaltet er 9, Nederhjaltet 12.5 ctm. Sværdet er S-formigt bøjet. (1307). *b)* Brudstykke af et lignende *Sværd*. (1308). *c) Skjoldbule*, lig Rygh No. 219, ca. 15 ctm. i Diameter og 6 ctm. høj. (1309). *d)* Brudstykker af en lignende. (1310). *e)* 2 fireggede *Spydblade* med Skaftholdere, 45 og 32 ctm. lange; særdeles slanke, forholdsvis smale Blade. (1311). *f)* 2 smale *Tolleknivblade*, 8 ctm. lange. (1312). F. i en Rundhaug paa Gaarden *Aarsvold*, *Højlands* Pgd., Stavanger Amt. Haugen var 15.7 Meter i Diameter ca. 3 Meter høj. Oldsagerne laa blot 50 ctm. under Overfladen. Sværdet og Spydbladene laa skraanende med Odden opad; de andre Sager fandtes mellem disse sammen med Kul og brændte Ben.

52. *Skraber* af brun *Flint*, lig Rygh No. 49, funden paa *Braud*, *Klep* Pgd., Stavanger Amt. (1313).

53. *Spydblad* af graabrun *Flint*, 14 ctm. langt, 3.5 ctm. bredt. Fundet paa *Orre*, *Klep* Pgd. Indkommet ved Overlærer Jacobsen. (1314).

54. Lignende *Spydblad*, fundet paa *Rege*, *Haalands* Pgd., Stavanger Amt. (1315).

55. Brudstykker af *Spydblade* eller Dolke, fundne paa forskjellige Steder i *Klep* Pgd., Stavanger Amt. (1316—1320).

56. Hjerteformede *Pilespidse* af forskjelligfarvet *Flint*, mere og mindre fuldkommet forarbejdede; de fleste har udhulet Basis. No. 1327 har Tange og Agnorer. Opsamlede paa gamle kjendte Værkstedspladse i *Haalands*, *Klep* og *Haa* Pgd., Stavanger Amt. (1321—1380).

57. Samling af *Flekker*, *Flintkjerner* og Brudstykker af *Pilespidse* og *Skrabere;* fundne sammesteds. (1381).

58. 16 *Skrabere* fra 5—1.5 ctm. lange med halvrund Egg; sammestedsfra. (1382).
59. 34 *Pilespidse* med Tange; sammestedsfra. (1383).
60. 2 trekantede, sagtakkede *Pilespidse*, *Flekker* etc., fundne paa Øen *Rot*, *Haalands* Pgd., Stavanger Amt. (1384).
61. 2 hjerteformede *Pilespidse*, hvoraf den ene med halvrund Basis, Pilespidse med Tange etc., fundne ved *Sirevaag*, *Egersunds* Pgd., Stavanger Amt. (1385).
62. Brudstykker af en liden *Lerurne*, der har været ornamenteret omtrent som Rygh No. 372. (1386).
63. *Skifermeisel* med afrundet Egg og ovalt Tværsnit, ca. 12 ctm. lang. Funden paa Gaarden *Lodes* Udmark, *Haa* Pgd., Stavanger Amt. (1387).
64. *Skifermeisel*, firesidet, Eggen dannet ved skraa Tilslibning, 17 ctm. lang, 5.5 ctm. bred. Ukjendt Findested. (1388).
65. Brudstykker af en *Urne*, lig Rygh No. 141. Urnen var fyldt med brændte Ben, hvoriblandt fandtes en 7 ctm. lang *Broncepincet* og Brudstykker af en *Knap*, omtr. af Form som Rygh No. 123. Fundet gjordes paa *Østre Bore* i *Klep* i den saakaldte Storhaug; Gravkammeret, der var mandslangt, laa i den nordre Kant af Haugen og havde Retning Ø.—V. Urnen stod i den østre Ende af Kammeret. (1389).
66. *a)* Stor *Kleberstensbolle*, ca. 28 ctm. i Diameter, nu i 2 Stykker. Bollen er i Oldtiden lappet og sammenklinket med Jernbaand. (1390). *b) Spydblad* med Skaftholder, der har været nedlagt i Træbalg. Totallængde 60 ctm., deraf paa Bladet 35 ctm. (1391). *c)* Firkantet *Hein*, 27 ctm. lang, 1.5 ctm. bred. (1392). *d) Bidselmundbid* med Rembeslag af Jern; paa Beslagene sidder endnu Levninger af Tømmene, der sandsynligvis har været af Læder — efter Formen at dømme. (1393). *e)* En hel Del *Klinknagler* af Jern. (1394). *f)* Større og mindre Stykker *Birkenæver*. F. i en Rundhaug, der indesluttede et 2 Meter langt Kammer paa *Hodne* i *Klep*. Dækhellen, der var overdækket med flerdobbelte Lag Birkenæver, var brusten.

FORTEGNELSE OVER DE TIL TROMSØ MUSEUMS OLDSAMLING I 1881 INDSENDTE GJENSTANDE.

AF O. NIKOLAISEN.

---

1. *Kniv* af *lerskifer* med kort, opadbøiet skaft og sleben eg; bladet 7 cm. langt, 3½ bredt; skaftet 2 cm. langt og 1 cm. bredt; funden i en stenrøs paa *Akerø* i *Throndenes.* (470).
2. *Broncebøile,* forsiret paa den ene side; enderne slutter med forsirede knopper; største tvermaal 6 cm.; den er bleven brækket itu ved optagningen; funden i en ager paa samme gaard som no. 1. (471).
3. *Jernøkse,* fligerne over skafthullet fortæret af rust; 21 cm. lang, 9 cm. bred tvers over eggen, 7 cm. over skafthullet; funden mellem sammenlagte stene paa rydningsmark paa gaarden *Langvolden* i *Tromsøsundet* sammen med en hein og brudstykker af et forrustet jernredskab, som tilintetgjordes under optagningen. (473).
4. *Skaalformet broncespænde,* 10 cm. lang, 6 cm. bred, beskadiget paa den ene side, funden i en før udkastet stenrøs paa gaarden *Gidseløens* indmark i *Langnes* i Vesteraalen. (474).
5. *Skiferkniv,* 11 cm. lang, 2½ bred, funden i *Svenningdalen* i *Vefsen.* (475).
6. *Meisel* af sort *lerskifer,* 6 cm. lang, 3 cm. bred, funden i *øvre Vefsen.* (476).
7. *Pilespids* af *ben* fra *Gamvik* i Finmarken. (477).
8. 9 *billeder* af *træ* fra *Værø* kirke i Lofoten: engelen Michael med en halv menneskelig figur under sine fødder; 2 andre englefigurer, hvoraf den ene støtter sig til en søile; Maria med barnet; St. Elisabeth (?) med en kronet kvindelig figur ved siden; og et krusifix, alle af eg, samt følgende af furutræ: en bedende figur og 1 do., holdende en bog i den venstre haand og den høire støttet under sin kind; et krusifix. Værø kirke blev i 1799 flyttet fra Vaagen, hvor den i 1714 var bleven opført, og billederne er saaledes formentlig fulgte med kirken. (Jfr. N. Fornl. 688).

FORTEGNELSE OVER DE TIL UNIVERSITETETS SAMLING AF NORDISKE OLDSAGER I 1881 INDKOMNE SAGER, ÆLDRE END REFORMATIONEN.

AF O. RYGH.

---

1. *Broncenøgel* fra yngre Jernalder af den hyppige Form med 3 i Trekant stillede opstaaende Tapper paa Skjægget, som f. Ex. Aarsb. 1879 fig. 51. Haandtaget, hvis øverste Del mangler, har samme Form som i den nævnte Afbildning, men de gjennembrudte Ornamenter bestaa af flade Baand, der gaa i retvinklede Vendinger. F. ved Jordarbeide i Indmarken paa *Musli, Stange* Pgd., Hedemarken; Gave fra *Anders Musli* ved *A. G. Nordvi.* (10472).
2. Levninger af et oprindelig meget rigt *Gravfund* fra ældre Jernalder, fra *Rud* i *Nannestad* Pgd., Romerike. Her skal for længere Tid siden være fundet en *Kobberkjedel,* der ansloges til 16—18 Potters Rumfang, en *Guldring, 2 Sølvringe, 4 Lerurner,* en Mængde lange *Haar,* som antoges for Menneskehaar, og «over 5 Næver fulde» af *Perler.* Det meste af Fundet er nok efterhaanden ødelagt eller bortkommet; for Samlingen erholdtes:
   a) en stor *Mosaikperle* af *Glas,* 2.1—2.3 cm. Tvermaal. Er særlig mærkelig derved, at 4 Felter i den mellemste af de 3 Rader Felter, dens Mønster indeholder, fremstille menneskelige Hoveder en face. Der er et større og 3 mindre Hoveder, hvis Grundfarve er hvidt, medens Felterne, hvori de staa, ere mørkeblaa; til at betegne Mundaabningen er anvendt rødt, til Næsen og Øinene blaat (det hvide i Øinene gjengivet med gult), til Haaret gule Streger blandede ind i den mørkeblaa Bund. De øvrige Felter indeholde blot vanlige Stjerne- og Schakbretmønstre (10473).
   b) 77 smaa *Perler* af *Glas* eller *Rav,* Glasperlerne ensfarvede af forskjellige Farver, foruden endel Fragmenter. (10474).
   c) Smaastykker af en vel brændt, svagt sværtet *Lerurne;* Topstykket af et *Sværdhefte* af *Bronce* som NO. 193;

Fragmenter af to af runde Stænger dannede *Broncerínge* af forskjellig Tykkelse, af en baandformet *Sølvfingering*, af presset og forgyldt *Ornamentblik* af *Sølv*, og af tvunden *Uldtraad*. (10475).

3. 5 *Spydspidser* af *Flint*, alle væsentlig af samme Form som NO. 69, i Længde varierende mellem 19 og 14.8 cm. (een af dem ufuldstændig). Den længste af dem afviger fra de andre ved at have sin største Bredde forholdsvis nær Odden. Fandtes i December 1880 paa *Værket* i *Hurum* Pgd., Buskerud Amt, ret ned for Kirken og ligeoverfor Svelvik By, paa en i Drammensfjorden udstikkende Landtunge. Fundet gjordes paa den saakaldte «Ryggen» under en meget stor jordfast Sten i den søndre Skraaning af en Bakke. Stenen var c. 4.3 m. lang, 3.7 m. bred og 2.5 m. høi; under den var dannet en *Grav* af reiste Stenheller, c. 2.2 m. lang og 1.6 m. bred. Graven var halvt aaben udad eller mod Syd, da her kun fandtes 2 Heller med c. 0.6 m. indbyrdes Mellemrum. I denne Grav fandtes foruden Flintspidserne 2 *menneskelige Skeletter*, liggende c. 10 cm. dybt i fin Sand, der antoges i Tidens Løb, at være føget ind gjennem Mellemrummene mellem Stenhellerne (10476—10480).

Dette er den første Grav fra Stenalderen, som med fuld Sikkerhed vides at være funden i Norge. Om denne Begravelsesmaade, at lægge Lig ind under en stor jordfast Sten med et Slags Ombygning af mindre Stene, har havt en videre Udbredelse, eller kun har været tilfældig brugt som Undtagelse, vil først ved fremtidige Fund kunne oplyses.

4. *Vævskyttelformet Sten* af hvid Kvarts, 9.2 cm. lang, med stærke Spor af Brug paa den ene Side og svagere paa den anden; begge Sider plane. Baandet om den har været af Jern. F: paa *Tufto* i *Torpe* Sogn, *Aal* Pgd. i Hallingdal. Gave fra *Helge Sandersen Tufto*. (10481).

5. Et enegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, 85 cm. lang Klinge, med Hjalt af samme Form som paa Sv. forns. 505, og en smal og tyk *Spydspids* af *Jern* fra samme Tid, begge maadeligt vedligeholdte, Sværdet brudt paa to Steder. Fundne sammen paa *Strømsland* i *Holt* Pgd., Nedenes Amt; Gave fra *G. Strømsland* ved Student *Johnsen*. (10482. 10483.)

6. Bladet af en *Pilespids* af *Jern* fra yngre Jernalder eller Middelalderen, tveegget, fladt paa den ene Side og ophøiet mod Midten paa den anden. F. i Høifjeldet S. for *Sundalen* paa Nordmør, paa et Sted kaldet *Svebotnan*. Gave fra *Hans Nisja*. (10484).

7. En *Skjoldbule* af *Jern* fra yngre Jernalder, kalotformet med svag Indknibning nedentil, 13 cm. i Tvermaal med Randen,

og en 7.5 cm. høi *Jernbjelde* af firkantet Gjennemsnit, med Spor af Bronce- eller Kobberbelæg indvendig; f. sammen i en Gravhaug paa *Bø* i *Sauland,* Tellemarken (10485. 10486).

8. Nogle *Beslagstykker* af *Jern* til en middelaldersk *Kirkedør* og en *Kirkedørsring* af *Jern,* den sidste af den vanlige Form med Dyrehoveder paa begge Sider af den Krampe, hvormed den har været fæstet, og 3 Knopper af Messing paa andre Steder. Skulle have tilhørt *Tudals* forrige Kirke i *Hjertdal* Pgd., Tellemarken. (10487. 10488).

9. *Spydspids* eller *Pilespids* af graa *Skifer,* hørende til den «arktiske» Stenalder, 8.7 cm. lang; Tversnittet en skjev Firkant og Tykkelsen usædvanlig stor (0.75 cm.; største Bredde 1.3 cm). Har ikke Agnorer, men tvære Indsnit ved Begyndelsen af Tangen, der forøvrigt har indskaarne Tværlinier. F. ved Digegravning paa *Vikerøen* i *Tjølling* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt; Gave fra Gaardbruger *Hans Andersen Vikerøen.* (10490).

10. Lignende *Skiferspids* (ogsaa graa Farve), af Formen med Agnorer som NO. 88, 12 cm. lang, 1.7 cm. bred og 0.7 cm. tyk. Flere Tversnit nederst paa Eggene. Skal efter en maaske ei fuldt sikker Opgave være f. etsteds i *Jotunfjeldene.* (10491).

11. *Broncespænde* fra ældre Jernalder af Typen NO. 254. Sv. forns. 445, 7.1 cm. lang, afbildet fig. 8. Ingen af de 8 Stene, som have været indfattede i Stykket (forudsat at der har været en saadan ogsaa paa Toppen af Buen), er nu tilstede. Den øvre Del er noget forbøiet og ellers beskadiget ved Indvirkning af Ild; Naalen mangler. Skal være f. for 20 Aar siden i en Gravhaug paa *Hov* i *Aal* Pgd. i Hallingdal. (10492).

12. *Plogjern* af den i yngre Jernalder almindelige Form, dog usædvanligt smalt og langstrakt, 18.5 cm. langt; f. paa *Svien* i *Øie* Sogn, *Vang* Pgd. i Valders. (10493).

13. *Tveegget Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, vel vedligeholdt; kun lidt af Odstykket mangler. Klingen 73 cm. lang, 5.7 cm. bred. Hjaltene ere af samme Form som paa Sv. forns. 507 (Overhjaltet er eet Stykke); Afstanden mellem dem 9.6 cm. F. i Gravhaug paa Sæteren *Nøsen Ø.* for Fjeldvandet *Svenskin* i Fjeldet V. for *Slidre* i Valders, en Fjeldegn, hvorfra der ogsaa tidligere er indkommet Gravfund, som tyde paa fast Beboelse i yngre Jernalder, se Aarsb. 1879 S. 198 no. 138. 141 (muligt tilhører dette Sværd endog det første af disse to Fund). (10494).

14. Et spydspidslignende *Redskab* af *Jern* af samme Slags som Aarsb. 1872 fig. 36, cf. Aarsb. 1879 S. 181 no. 53 *c.*, ufuldstændigt, og en *Hestesko* af *Jern,* der som vanligt paa

meget gamle Hestesko kun har Græv (Hager) i begge Ender. F. paa *Høverstad* i *Vang* Pgd. i *Valders*. (10495. 10496).

15. *a)* 2 *Hestesko* af *Jern*, den ene ganske lig den under foregaaende No. anførte, den anden uden noget Græv. (10497).
    b) En liden *Jernbjelde*. (10498).
    c) *Nøgel* af *Jern*, 10 cm. lang, med Pibe, rundt, aabent Haandtag og temmelig lang Stilk; Skjæret aflang firkantet med to firkantede Aabninger, den ene udenfor den anden, og to til Siden bøiede Hager i Enden. (10500).
    d) *Vævske* («vinkelbøiet Spydspids») af *Jern*, 72 cm. lang, Bladet 59 cm; dets største Bredde 3.4 cm. Ved Enden af Falen gaar en svær Nagle tvers igjennem den. (10501).

    Disse Sager opgaves at være f. sammen i en Gravhaug paa *Hagen* i *Vang* Pgd., Valders. Fundets Indhold stemmer dog ei vel med, at det skulde være Gravfund, hvorimod Sagerne nok kunne være fra hedensk Tid.

16. *Fingerring* af *Guld* fra Middelalderen, bestaaende af et tyndt og smalt, jevnbredt, paa Ydersiden lidt konvext Baand, der paa Forsiden bærer en rund Medaillon med et raat indgravet Kristushoved. Indskrift paa Baandet i gotiserede Majuskler, indeholdende de hellige 3 Kongers Navne: IASPAR. MELCHIOR. BALT (der har ikke været Plads til Slutningsbogstaverne af Navnet *Baltazar*). Veier 2.05 gr. F. i Jorden paa *Haugen* i *Sandeherred;* Gave fra Cand. theol. *S. Sørensen*. (10502).
17. *Stenøxe* med *Skafthul*, 17 cm. lang, lig NO. 32, men med afrundet Bane. F. paa *Opstad* i *Tune* Pgd., Smaalenene. (10503).
18. *Skjoldbule* af *Jern* af yngre Jernalders Form med Indknibning ovenfor Randen, beskadiget; f. en Ager paa *Tvitæken* i *Rauland* Pgd., Tellemarken. (10504).
19. *Pilespids* af *Jern* fra Middelalderen eller yngre Jernalder, 14.8 cm. lang, meget bredt Blad (2.8 cm). F. paa *Toresmoen* paa *Mjøsstranden*, ligeledes i *Rauland* Pgd. (10505).
20. *Pilespids* af *Jern* fra yngre Jernalder, 11.2 cm. lang, f. paa *Kvamsfjeldet*, *Ø*. for Mjøsvandet, samme Pgd. (10506).
21. Samlet Fund af *Jernsager*, antagelig fra yngre Jernalder:
    a) *Øxeblad* af den smale Form (Kileformen), meget forrustet, mindst 20 cm. langt. (10508).
    b) *Paalstav* (Celt), ligeledes stærkt beskadiget, Falen ikke helt sammensluttet, Bredden usædvanligt stærkt tiltagende ud mod Eggen. 15.7 cm. lang. (10509).

c) 4 *Vævlodder* af *Jern* af den vanlige Form, Længde c. 24 cm. (10510).

d) Levninger af en eller flere *Grydelænker* af *Jern*. (10511).

Disse Sager ere f. dybt nede i en Røs paa *Haabøl* i *Enebak* Pgd., Romerike. De laa paa en flad Sten. Af Vævlodder var der, som det pleier at være Tilfældet, et betydeligt Antal. Intet Spor til Brand. Røsen forekom Finderen at være en gammel Rydningsrøs, og de fundne Sagers Art tyder heller ikke paa, at her skulde foreligge et Gravfund.

22. *Kile* af *Sten*, 9 cm. lang, af sortagtig Stenart, firkantet Tversnit med lidt buede Bredsider, Smalsiderne og Banen blot raat tilhuggede. F. paa *Einarsnes*, Plads under *Huseby* i *Vanse* Pgd., Lister og Mandals Amt. Gave fra Hr. *Gundersen*, indsendt ved Forstmester *Asbjørnsen*. (10512).

23. *a)* *Eneegget Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder uden Hjalt, usædvanlig langt, da Klingen maaler ikke mindre end 84 cm., men smalt (3.5 cm. bredt); Odden ualmindelig spids. (10513).

b) *Øxeblad* af *Jern*, beskadiget, 16 cm. langt, tykt og svært. (10514).

c). Et forrustet Stykke af et *Ljaablad* af *Jern* af vanlig Form. (10515).

d) En stor oval *Jernring* og to mindre, svagt ovale. (10516).

F. tilligemed flere nu forkomne Jernsager ved Veiarbeide nær Husene paa *Brandsar* i *Skiaker* Pgd., Gudbrandsdalen, muligt Gravfund. Om Ringene *(d)* hørte til Fundet, sagdes at være uvist.

24. 3 tveeggede *Pilespidser*, et *Bidselmundbid*, meget svært, og en *Fil*, alt af *Jern* og fra yngre Jernalder, f. ved Agerbrydning paa *Rostad* i *Lom* Pgd., Gudbrandsdalen. (10517—10519).

25. Tveegget *Pilespids* af *Jern* fra yngre Jernalder, f. i *Heggeberget* paa Vestsiden af Tessevandet i Fjeldet S. for *Vaage* i Gudbrandsdalen. (10520).

26. Et Stykke af en *oval* skaalformet *Broncespænde*, enkelt, fra yngre Jernalder, af Typen Sv. forns. 547. F. for længere Tid siden paa *Sandnes* i *Vaage*, Gudbrandsdalen. Ganske ualmindelig vel bevaret; at Stykket nu er ufuldstændigt, har sin Grund deri, at det længe har været benyttet som Lægemiddel for syge Kreaturer, paa Grund af de overnaturlige Kræfter, som Almuen paa mange Steder tillægger jordfundne Sager. I denne Hensigt er efterhaanden Smaastykker afhugne, og i det tilbageværende Stykke er boret Huller for at kunne hænge det om Halsen paa Kreaturerne. (10522).

27. Enkelt *oval Broncespænde* af samme Typ som den fore-

gaaende, noget beskadiget; har enkelt Charnier paa Bagsiden. F. ved Agerbrydning paa *Stokstad,* ligeledes i *Vaage.* (10523).

28. Fund af *Sølvsager* fra yngre Jernalder:
   a) *Armbøile* af *Sølv,* flad med aftagende Bredde mod Enderne, størst Bredde paa Midten, hvor Kanterne danne stumpe Vinkler. Ornamenterne bestaa i brede Tverfurer med en Rad runde ophøiede Punkter i Bunden; i Midten et af saadanne Furer dannet Skraakors. Vegt 48.15 gr. (10527).
   b) *Armbøile* af *Sølv,* bestaaende af en svær ottekantet Stang, lidt aftagende i Tykkelse mod Enderne, uden Ornamenter. Vegt 249.3 gr. (10528).
   c) *Armring* af *Sølv,* dannet af en ottekantet Stang ligesom foregaaende No., men Enderne stærkt aftyndede og snoede om hinanden. Vegt 103.2 gr. (10529).
   d) 2 *Sølvbarrer,* rette, ikke hamrede efter Støbningen, af Længde 11.6 cm. og af Vegt 96.6 og 97.4 gr. (muligt oprindelig af ganske ens Vægt; de ere begge lidt beskadigede efter Optagelsen af Jorden ved Afskrabning for at prøve Metallet).

   Om dette Fund har ikke kunnet skaffes anden Oplysning end, at det skriver sig fra Tønsberg-Egnen.

29. En liden *Ravperle* af Form som to med Grundfladen mod hinanden stillede Kegler, f. i *Mallemyren, Haaland* Pgd., ved Stavanger. Uvis, men sandsynlig hedensk Tid. Gave fra Korpslæge *Irgens.* (10532).

30. *Ring* af *Jern,* ganske lig de af to Stænger snoede Døringe, der haves fra Middelalderen i flere Kirker (tildels benævnte «St. Olafs Spenning»). Nærværende Exemplar, der skal have tilhørt *Hiterdal* Kirke i Tellemarken, siges imidlertid at have hængt i Klokkestrengen og været brugt til at trække Klokkerne med. (10533).

31. En liden *Sax* af *Jern,* kun 10 cm. lang, af den vanlige gamle Form, Bøilen ringformet; f. paa *Bækhus* under *Vreim, Bø* Pgd., Nedre Tellemarken. Gave fra Gaardbruger og Ordfører *Halvor Tvedten.* (10534).

32. *Trefliget Spænde* af *Bronce* fra yngre Jernalder, afbild. fig. 16; Afstandmellem Fligernes Ender 6.4 cm. Formen mindre sædvanlig forsaavidt, som Fligerne ikke, som almindeligt, have sin største Bredde ved Roden, men nærmere Enden. Paa hver af dem et stort, barokt udført Hoved en face med tydeligt fremtrædende Øine, Øren og Næse og med aabent Gab, hvorigjennem Hugtænder synes at stikke frem. Spor af hvidt Belæg paa Bagsiden. Af Sælgeren kjøbt paa Auktion paa en Husmandsplads under *Kvarberg* i *Vaage,* Gudbrands-

dalen; Findested ukjendt. Havde ligesom No. 26 ovenfor været brugt som Lægemiddel for Kreaturer. (10537).

33. *Bidselmundbid* af *Jern* af den eiendommelige Form med meget store, flade og brede Sideringe og stærkt opstaaende Kant ved disses indre Rand, som Worsaae No. 487. Ornamenteret med en punkteret Linie langs Ringenes ydre Kant, hvorfra rette, punkterede Linier gaa til den indre lodret paa denne. Muligt fra hedensk Tid. Ringenes ydre Tvermaal 12.5 cm., Tvermaalet af deres indre Aabning 4 cm. F. ved Agerbrydning i *Tyldalen* i Østerdalen. (10538).

34. 3 *Hulmeisler* af *Flint*, Form som NO. 22, men med svagere Hulslibning, forøvrigt ufuldstændigt slebne; de to 14.5 cm. lange, den tredie 11.8 cm. F. paa *Kalland* i *Hornnes* Sogn, *Evje* Pgd., Nedenes Amt, under en temmelig stor Sten. (10542—10544).

35. *Øxeblad* af *Jern*, af Kileform, firkantet Stamme, beskadiget, nu 23 cm. langt, sandsynlig fra yngre Jernalder. F. i Udkanten af en Haug paa *Borgen* i *Tvet* Pgd., Lister og Mandals Amt. Gave fra *Niels A. Borgen*. (10545).

36. *Flintdolk*, 19.3 cm. lang, som NO. 63, men med noget bredere Blad. F. ved Brøndgravning, 0.6 m. dybt, paa *Strømsbo* i *Stokke* Sogn ved Arendal. (10546).

37. *Stenøxe* med *Skafthul*, lig NO. 32, beskadiget ved Banen, 15 cm. lang, helt sleben. F. under en stor Sten i en Bakke, c. 30 m. fra Fjordbredden i Nærheden af Byen *Son*, Akershus Amt. (10547).

38. To Fragmenter af forskjellige *Stenøxer* med *Skafthul*, f. ved Oprydning af et stenet Jordstykke paa *Borgen* i *Opstad* Sogn, *Søndre Odalens* Pgd., Hedemarkens Amt. Gave fra Kaptein *Schiørn*. (10548. 10549).

39. *Slibesten* af *Kvartsit* fra Stenalderen, ikke mindre end 62 cm. lang, indtil 10 cm. bred og 6 cm. tyk. Har Slibeflader paa den ene Bredside og den ene Smalside. F. paa *Tveten*, *Bø* Pgd., Bratsberg Amt. Gave fra *Halvor Tvedten*. (10550).

40. *Nederhjaltet* af et *Sværd*, fra yngre Jernalder, af *Bronce*, afbildet fig. 17. Afbildningen vil vise den noget usædvanlige Ornamentik, der er omtrent ens paa begge Sider; de ornamenterede Felter er afvekslende forgyldte og uforgyldte (det midterste paa hver Side forgyldt). Skal være f. paa *Fevik* i *Fjære*, Pgd., Nedenes Amt; nærmere Oplysninger mangle. (10551).

41. Endel nye Fund fra Stenalders-Værkstedpladsen paa *Nøstvet* i *Aas*, jfr. Aarsb. 1879 S. 192 og 1880 S. 206. Indholdet af denne Sendelse er ensartet med de foregaaendes (12 Stenkiler af de her vanlige Former og flere Fragmenter af flade Slibestene af Sandsten). (10552).

42. *Stenøxe* med *Skafthul* af Typen NO. 36, særdeles smukt Exemplar, 19.5 cm. langt, af sortgraa Stenart med indsprængte gule Korn; afviger fra det i NO. afbildede Stykke derved, at Tverstregerne paa Egfladerne mangle. F. ved *Sarpsborg* By i Smaalenene. (10553).
43. *Halvmaaneformet Skraber* af *Flint* med Sagtænder i Eggen, Form som NO. 52, 17.4 cm. lang og 3.7 cm. bred. Ligeledes f. ved *Sarpsborg*. (10554).
44. *Stenøxe* med *Skafthul*, lig NO. 32, men stærkere indknebet mod Banen, 21.5 cm. lang, oprindelig vist helt sleben. Ogsaa f. ved *Sarpsborg*. (10555).
45. To *Spydspidser* af *Bronce*, lig NO. 111, 33 og 28.3 cm. lange, vel vedligeholdte. Kun den største af dem har Ornamenter paa Falen, og disse ligne nærmest de paa NO. 110. Denne har 2 Naglehuller, den anden kun 1. Begge høre, ligesom de to nævnte i NO. afbildede Exemplarer til det store i 1830 gjorte Fund fra *Svennes* i *Nordre Aurdal* Pgd. i Valders, hvorom se navnlig Aarsb. 1875 S. 183. (10556. 10557).
46. *Lerurne* fra ældre Jernalder, omtrent som NO. 366, men uden Hanker, 10.5 cm. høi; uden Ornamenter og synlig beskadiget af Ild. F. «paa Gaarden Borge ved Sarpsborg» (formodentlig Store eller Lille Borge i Borge Sogn, eller muligt Borgen i Skjeberg). (10558).
47. 5 smaa ensfarvede *Glasperler;* ukjendt Findested. (10559).
48. *a)* Enegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, med smale Hjalt af firkantet Tversnit, tvert afskaarne i Enderne; Knappen er et Stykke af samme Form, lidt ophøiet mod Midten. (10560).
    b) *Skjoldbule* af *Jern* med temmelig bred Indknibning ovenfor Randen, Vidde nedentil 14.5 cm. (10561).
    Fundne tilligemed en anden senere forkommen Skjoldbule paa *Bagnsmoen* i *Søndre Aurdal* Pgd. i Valders.
49. *Pilespids* af *Jern* fra yngre Jernalder af almindelig Form, 12.5 cm. lang; ukjendt Findested. (10562).
50. Enkelt *oval Spænde* af *Bronce*, af den Typ, hvorpaa Montelius Bohusl. forns. fig. 71 kan tjene som Exempel. Enkelt Charnier. Ligeledes ukjendt Findested. (10563).
51. To *Dopskoer* til Sværd, af *Bronce*, af det temmelig almindelige, sandsynligvis til Middelalderen hørende Slags af simpelt gjennembrudt Arbeide som Aarsb. 1872 fig. 24. Den ene af dem skal være f. i *Østre Slidre* i Valders, den anden ved *Sarpsborg*. (10564. 10565).
52. En liden *Menneskefigur* (formodentlig Helgenfigur) af *Kobber*, indrettet til at fastnagles paa et Underlag, 5.6 cm. høi. Paa den nedre Del flere Fordybninger, der formodentlig have været udfyldte med Emalje; i det ene Øie er der

endnu en Rest af blaa Emalje. Skal være f. paa *Ringestad* i *Vestre Slidre* Pgd. i Valders. (10566.)

53. *Spydspids* af *Skifer,* hørende til den «arktiske Gruppe», lig NO. 88, lys graa Farve med grønligt Skjær. Odden og Spidsen af den ene Agnor beskadigede; forøvrigt meget smukt Exemplar. F. ved Optagning af Grøfter i haard Mark, lige under Tørven, paa *Onsum* i Skovbygden i *Ringsaker,* Hedemarken. Gave fra *Lars Tømten.* (10580).

54. *a)* *Glasbæger* fra ældre Jernalder, afbildet fig. 9, aldeles helt og ubeskadiget, af Formen NO. 335, uden Fod. Mellem de oprindelige slebne Ovaler er der senere indslebet raa Ornamenter, der ganske ligne de paa Glasbægeret fra Hove i Sogn i Bergens Museum (afbildet i Urda II pl. I fig. 13; jfr. Lorange, Bergens Museum S. 100); nærværende Exemplar er idethele fuldstændigt Magestykke til dette. Glasset er gjennemsigtigt, svagt grønligt, temmelig blæret. Høide 13.1 cm., Vidde oventil 9.2 cm. (10582).

b) Levninger af Staver af 2 *Træspand* og af det tilhørende *Broncebeslag.* Kun for det enes Vedkommende kan Høiden bestemmes (12.5 cm.). (10583).

c) En Mængde *Perler* af *Glas,* ensfarvede, og nogle faa *Ravperler.* Blandt Glasperlerne er flere af de ofte forekommende Stangperler af blaat Glas, der se ud som flere sammensatte Perler (1 af de her værende er 12-dobbelt og ser endda ud til at være ufuldstændig i begge Ender). (10584. 10771).

d) En *Ornamentplade* af presset, uforgyldt Sølvblik, der har været Belæg paa Overstykket af en *Spænde,* lig Worsaae 384 eller Sv. forns. 331. Foruden Sølvbelægget har denne Del af Spænden været prydet med 3 indfattede runde Glasstykker, hvoraf er tilstede det største (lysegrønt) og eet af de mindre (blaat). Overstykkets Bredde nedentil 3.5 cm., dets Høide 2.35 cm. (10768).

e) Nederstykket af en ikke meget stor bøileformet *Spænde* af *Bronce,* stærkt beskadiget. Nedre Ende har været flad, indsmalnende nedad og sluttende i et Slags Knop. Bøilen har været temmelig bred, prydet med 3 ophøiede Ribber midt efter og 1 langs hver af Kanterne. (10769).

f) Nogle Brudstykker af *Bronce* og *Jern.* Blandt de første er en Rest af en *Spiralperle* af Bronce med en deri siddende tyk Snor og Stykker af 2 smaa tykke Ringe; blandt de sidste er en *Spiger* og 3 Stkr. af en *sværdlignende Gjenstand,* maaske et Redskab af samme Art som NO. 150. Desuden et Stykke af en af de vanlige

runde gjennemborede *Kager* af *brændt Ler.* (10585. 10770).

Disse Sager ere fundne paa *Foldvik* i *Brunlanes* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt., i en Potetesager, paa et Sted, hvor der vides før at have været flere Gravhauger. Paa selve Findestedet er der en noget rundagtig Fordybning, der maaske kan være Rest af en Haug. Oldsagerne fandtes 2—3 Fod dybt, omgivne af og overlagte med store Stene. Lige i Sydkanten af den nævnte Forhøining, 4—6 Fod fra Oldsagernes Leiested, var der ogsaa nogle store Stene. Lerkagen og Spigeren laa ca. 6 Fod fra de øvrige Sager og have derfor muligt ikke noget med disse at gjøre; maaske høre de sammen med et Sværd fra yngre Jernalder, der 1877 fandtes i Nordkanten af samme Forhøining. (Aarsb. 1877 S. 29 No. 136).

55. *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, almindelig Form, 18 cm. langt, samt den forreste Del af en af de almindelige *Vævskeer* («vinkelbøiede Spydspidser») af Jern; skulle være f. sammen paa *Tjønnaas* i Sauland, Tellemarken. Paa Øxebladet sees Glødeskal, og Fundet er derfor sandsynligvis Gravfund. (10586. 10614).

56. Kileformet *Øxeblad* af *Jern*, maaske fra yngre Jernalder, 18.5 cm. langt; f. paa *Lien* i *Hiterdal*, Tellemarken. (10587).

57. Endel *udskaarne Træsager* fra *Aal* Kirke i Hallingdal, skjænkede til Samlingen af Sognets Kommunestyrelse:

a) Et stort *Portal* med brede, flade, rigt udskaarne Sideplanker, der ved indre Kant have runde Halvsøiler med en Løvefigur staaende paa Kapitælet. Mellemstykkernes Antal er tre; det nederste af dem, der danner Portalaabningens Afslutning oventil, har horizontal Nederkant med et i Midten nedad og udad fremspringende Dyrehoved, der hører til en af de Dyrefigurer, som danne Ornamenterne paa Mellemstykkerne (jfr. Portalerne paa Attraa og Tuft Kirker i Norske Bygninger fra Fortiden, 3die Række pl. I og VI, paa hvilke dog dette Dyrehoved nu mangler). Det hele Portal havde, da det indkom, en i senere Tid paasat rød Maling; da denne blev fjernet, viste sig Spor af en ældre, maaske oprindelig Maling, rød, hvid og blaa, der imidlertid ei har strakt sig videre end til Kapitælerne, Løvefigurerne og det omtalte fremspringende Dyrehoved. Vel vedligeholdt paa det nær, at den indre Kant af den ene Halvsøile, som sædvanligt, er forhuggen. (10590).

b) Et lidet *Portal*, bestaaende alene af to runde Halvsøiler med Kapitæler og et rundbuet, baandformet Mellemstykke, alt bedækket med Udskjæringer. Portalet er

ganske usædvanligt trangt og lavt, da Søilernes Høide til Kapitælernes Overkant kun er 2.28 m. og Døraabningens Vidde 0.55 m, det kan ikke oprindelig have været synderlig høiere, derimod sandsynligvis noget bredere i Aabningen, da Udskjæringerne i Buestykket ere afskaarne i begge Ender, og der saaledes kan være nogen Formodning for, at det fra først af har været noget længere. (10591).

c) En *Planke* med Udskjæringer i gjennembrudt Arbeide, af det Slags, der antages at have været bestemte til at anbringes over Korbuen i Stavekirkerne (som f. Ex. det i Norske Bygninger fra Fortiden 3die Række pl. XXVII fig. 1 afbildede Stykke fra *Øifjeld* Kirke i Tellemarken). Længde 2.85 m., Bredde 0.23 m. (10592).

d) 4 *Plankestykker* af Kirkens Væg, i nedre Ende aftyndede for at indsættes i en Sville. Øverst paa dem er med Kontur-Træk indridsede store Dyrefigurer (stærkt stiliserede med meget lange Ben), som imidlertid ere ufuldstændige, da de ere blevne overskaarne ved Plankernes Afsagning oventil. Paa et af Stykkerne er ved et af Dyrenes Ben løst indridset i svage Træk med Runer: ÞETA HEFIR ÆYITR (ɔ: *þetta hefir Eyvindr*, «dette har Eyvind» — aabenbart ei fuldendt). Den i denne Indskrift nævnte Eivind er formodentlig den samme Mand, som i den i Aarsb. 1880 S. 220 No. 243 omtalte Indskrift fra samme Kirke nævnes blandt de ved Kirkens Bygning brugte Arbeidere. Plankernes nuværende Længde er 1.23 m. og deres Bredde 27—31 cm. (10593).

e) En *udskaaren Planke*, der formodentlig allerede fra først har været bestemt til at bruges som Sidestykke i en Stol, hvortil den i sin nuværende Form er indrettet ved Indskjæringer for Sæde og Forstykke. Udskjæringerne indtage blot Stykkets ene Side oventil, hvor det afsluttes i et cirkelformet Endestykke, der er helt bedækket med Udskjæring (intet Dyremotiv synligt i Slyngningerne). Høide 1.13 m., Bredde 44 cm. (10594).

58. *Kirkedør* med Beslag af Jern, fra *Vivestad* Kirke i *Ramnes* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt., skjænket af Kommunestyrelsen. Beslaget er fra to forskjellige Tider, det yngste efter et midt paa Døren anbragt Aarstal fra 1658 og uden særlig Interesse. Af det ældre, aabenbart fra Middelalderen hidrørende Beslag er tilbage Gangjernene, et Beslag omkring Nøglehullet og et til en Dørring, der endnu er paa sin Plads, alt udført i sædvanlig Stil (se f. Ex. Norske Bygninger fra Fortiden 3die Række Pl. XXVI).

Dørens Træværk synes at være samtidigt med det yngre Beslag. (10595).

59. *Slibesten* fra *Stenalderen*, en aflang-rund Blok af Kvartsit af 19 cm. Længde og 7.7—10 cm. Tykkelse; har været benyttet til Slibning rundtom og har en Mængde Slibeflader langsefter, alle konkave, nogle af dem meget smale og stærkt fordybede. I Enderne, der forøvrigt have Stenens naturlige Overflade, er der Mærker af Brug, som antyde, at Stykket ogsaa har været anvendt som Hammer. Skjænket af Skibsfører *Christopher Larsen* ved Toldinspektør *Engh*; f. paa Giverens Landsted i Nærheden af *Flekkefjord* By ved Bortrydning af en Ur. (10597).

60. Den i Aarsberetningen 1855 Pl. VI afbildede Planke med rundbuede Aabninger fra *Torpe* Kirke i Hallingdal, omtalt sammesteds S. 7 og i Nicolaysens N. Fornl. S. 154, 762. Den paa Planken anbragte Runeskrift lyder saaledes i Oversættelse: *Torolv gjorde denne Kirke, Asgrim, Haakon, Erling, Paal, Einride, Sjønde, Torolv; Tore ristede* (Runerne); *Olav*. Som bemærket i Aarsb. 1880 S. 220—221, maa den her først nævnte Torolv være den samme, som efter den der meddelte Indskrift har forestaaet Bygningen af den nærliggende Kirke i Aal. Selve Indskriften er i N. Fornl. S. 154 rigtigt gjengivet paa det nær, at Runen ᚴ i *Asgrim* paa Originalen ikke er stungen. (Det bemærkes, at i Gjengivelsen af den nævnte Indskrift fra Aal i Aarsb. for 1880 er indløbet den Feil, at Nominativmærket R er udfaldet i Navnet ALFR). (10601).

61. En *Sideplanke* af en *Stol* eller *Bænk*, maaske dog ei oprindelig bestemt dertil, 1.40 m. høi og 0.43 m. bred, paa den ene Side næsten helt bedækket med Slyngeornamenter, som oventil løbe ud i et fritstaaende, i Profil fremstillet Dyrehoved, i hvis med svære Tænder forsynede Gab en nøgen Menneskefigur holder paa at forsvinde. Har ligeledes været i *Torpe* Kirke. (10602).

62. *Spiralring* (Betalingsring) af *Guld* paa 4¼ Omgang, Stangens Tykkelse varierende fra 6 til 3.5 mm., Vegt 165 gr., Lødighed 90—92 $^0/_0$. Paa Stangen er, før den blev bøiet sammen, indslaaet mange Gange i hele dens Længde med et og samme Stempel et Ornament, der ofte forekommer i Indfatninger om Guldbrakteater (en dobbelt Bue med 3 ophøiede Punkter indeni). Begge Ender ere lidt konkave, hvorfor Ringen maa antages at have sin oprindelige Størrelse. F. Juni 1880 ved Harvning i en Ager paa *Veien* i *Norderhov* Pgd., temmelig langt fra den Del af Gaarden, hvor det bekjendte til denne Gaard og Nabogaarden Braaten hørende Gravfelt er (se Aarsb. 1870 og 1875). (10604).

63. Et 21.3 cm. langt *Skiferbryne*, antagelig fra yngre Jernalder, af den vanlige firkantede Form, 1.3 cm. bredt og 0.9 cm. tykt; i den ene Ende aftyndet, saa at det der danner som en Eg, i den anden afbrudt. F. ved Pløining paa *Øvre Nesja* i *Sundalen*, Romsdals Amt; Gave fra *Endre Nesja* ved Foged *Elster*. (10606).

64. *Kile* af *Sten*, 14 cm. lang, Form som NO. 6, men med noget mere udprægede Smalsider, helt sleben; smuk graagrøn Stenart med gulagtige Pletter. F. paa *Brøsjø* i *Drangedal*, Bratsberg Amt. Gave fra *Niels Jensen Brøsjø* ved Storthingsmand *Rinde*. (10608).

65. *Stenøxe* med *Skafthul*, 11.5 cm. lang, i Form lig NO. 32, stærkt formindsket fortil ved Omhugning. Opgivet at være f. paa *Greverud* (skal maaske være *Grevle*) ved *Fredriksværn*. (10609).

66. *Stenøxe* med *Skafthul*, 10.5 cm. lang, Formen utydelig paa Grund af Forvitring, men sandsynlig oprindelig lig NO. 28. F. paa *Hemnes* i *Spydeberg* Pgd., Smaalenene. (10610).

67 En smal *Spydspids*, 56.5 cm. lang, med flere dybe Hug i Eggene, et 17 cm. langt *Øxeblad*, et Stykke af en *Bjelde* af den vanlige fladtrykte Form, en *Ring* med Krampe i m. m., alt af *Jern* og fra yngre Jernalder, f. efter Sigende sammen i en Ur paa *Mosebø* i *Sauland*, Tellemarken. (10611—10613).

68. *a)* Fragmenter af et tveegget *Sværd* af *Jern* fra ældre Jernalder. To Stykker ere bevarede, det ene det øverste af Klingen med lidt af Tangen, det andet det meste af Resten af Klingen. Stykkernes Længde tilsammen 79 cm., saa at Sværdet maa have været af usædvanlig Størrelse. Yderst forrustet; smaa Rester af Skeden fastrustede til Klingen. (10615).

b) *Kam* af *Ben*, halvmaaneformet, af eet Stykke, 9.3 cm. tversover ved Roden af Tænderne; disse ere alle afbrudte med Undtagelse af den ene af de to brede Ydertinder. Spor af nogle Linieornamenter, forresten stærkt forvitret paa Overfladen. (10616).

c) *Bøileformet Spænde* af *Bronce*, 6.7 cm. lang, Form som NO. 243, dog smalere og konvext ophøiet, ikke flad paa Oversiden. Stærkt oxyderet; Ornamenter kunne ikke nu sees. (10617).

Fandtes Sommeren 1880 i en Gravhaug paa *Myklebostad* i *Lødingen* Sogn, Nordlands Amt. Haugen var en Langhaug, 8 Al. lang og 4 Al. bred, og bestod af smaa Kuppelstene. Den indeholdt et Gravkammer med Retning Ø.—V., 3½ Al. langt og 1½ Al. bredt, muret af Sten, Taget

af Heller. Over Kammeret skal have ligget et i den ene Ende tilspidset Stykke af en tilhuggen Helle af Skifer, 1½ Alen langt og ¾ Al. bredt, som formodedes at være et Fragment af en paa Haugen oprindelig reist Bautasten. I Kammeret laa et menneskeligt Skelet paa Siden med Benene noget optrukne; det laa paa høire Side med Hovedet mod Vest, holdende Sværdet i høire Haand. Mange af Stenene siges at have baaret Mærke af at have været kalkede. Haugen laa paa et frit Sted med Udsigt mod Syd. Stedet ligger flere Mile øst for Offersø, hvor i 1877 et andet Gravfund fra ældre Jernalder med ubrændt Lig blev gjort. (Aarsb. 1877 S. 26 no. 121). Indsendt ved Lensmand *Kjelsberg*.

69. En 10 cm. høi *Jernbjelde* af den i yngre Jernalder vanlige fladtrykte Form, med Spor af indvendigt Belæg af Kobber. F. paa Bunden af en Røs paa *Myre* i *Vardal* Pgd., Christians Amt. Gave fra Proprietær *P. Schjerven*. (10618).

70. *Hammer* af Sten af det vanlige Slags, som NO. 46, 10.5 cm. lang; den ene Ende tydelig slidt ved Brug, den anden beskadiget. F. i *Bø* Sogn, Bratsberg Amt. (10620).

71. Et Stykke af et *Sneldehjul* af brændt *Ler*, Form som NO. 168 med inddreiede koncentriske Furer; udentvivl fra ældre Jernalder. F. i en af de Gravhauger paa *Staureim* i *Bø*, hvori Adjunkt Winther lod grave i 1880 (jfr. Aarsb. 1880, S. 132). (10622).

No. 70 og 71 ere Gaver fra *Halvor Tvedten*.

72. *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, 17 cm. langt, f. i en Gravhaug paa *Kleven* i *Flatdal* Sogn, Tellemarken. (10623).

73. *Dørring* af *Jern* fra Middelalderen, snoet af to Stænger og lukket med en Knude; skal være f. i *Botnedalen* paa Høifjeldet V. for *Mo* i Tellemarken. (10619).

74. *Sax* af *Jern* med ringformet Bøile, 22.4 cm. lang, f. flere Fod dybt ved Gravning for et Hus paa *Høiset* i *Aal* Pgd. i Hallingdal. Gave fra *Ole Høiset*. (10625).

75. *Haarring* (?) af *Bronce*, afbildet fig. 5, aabenbart fra Broncealderen jfr. f. Ex. Madsen, Broncealderen I pl. 33 fig. 3. Den ene af de to Hager i Enderne er bleven borttaget allerede i gammel Tid; efter Optagelsen af Jorden er der filet nogle Hak i den indvendige Kant nær den ene Hage. F. ved Veiarbeide paa *Kviberg* i *Borge* Sogn ved Fredrikstad; er det første i Norge fundne Stykke af denne Form. (10626).

76. *Pilespids* af *Flint* af trekantet Tversnit som NO. 80, 7.8 cm. lang, f. paa *Aakre* i *Valle* Sogn, Sætersdalen, paa en Slaattemark, der i Flomtiden oversvømmes af Elven. Gave fra Lensmand *O. Lund*. (10627).

77. *Spydspids* af *Jern* med Agnorer fra ældre Jernalder, lig NO.

212, dog, som det synes, med rund, ikke med facetteret Stilk, 24.5 cm. lang. F. for mange Aar siden i en Gravhaug paa *Fiskum* i *Fiskum* Sogn, *Eker*, ca. 1 Kilometer fra Kirken. Der har her i alt været 9 Hauger, hvoraf 1 er udplaneret. Paa en anden blev i sin Tid bygget et lidet Hus; ved en i denne Anledning foretagen Gravning stødte man paa en Mur, formodentlig et muret Gravkammer, og fandt foruden denne Spydspids en stor «Kobberhat», fuld af brændte Ben, et Par store Glasperler og 2 Jernvaaben, hvoraf det ene skal have lignet en Ispil. Kobberhatten gik istykker ved Optagelsen; men de øvrige Sager antages muligens endnu at existere. Gave fra Kirkesanger *H. J. Hansen*. (10629).

78. *Stenøxe* med *Skafthul*, 17.5 cm. lang, Form lig N. O. 32, helt sleben. F. paa *Sønsterød*, *Vaaler* Pgd., Smaalenene. (10630).

79. *Stenøxe* med *Skafthul*, 15.6 cm. lang, Form som N. O. 28, men med lidt mere tilspidset Bane, helt sleben. Ved begge Skafthullets Aabninger Spor af, at Boringen af Hullet er begyndt med Indhugning af en Grube. Ogsaa f. i *Vaaler* Sogn. (10632).

80. *Stenøxe* med *Skafthul*, 12.5 cm. lang, Form som N. O. 32, formindsket ved Omhugning, sleben ved Eggen. F. paa *Strand* i *Eker*. (10633).

81. *Kile* af *Sten*, 24 cm. lang, i Form staaende mellem N.O. 6 og 10, med svag Antydning til Smalsider; sleben ved Eggen og tildels paa den ene Smalside, forøvrigt fint tilhugget. F. paa *Holmerød* i *Skibtvet*, Smaalenene. (10634).

82. *Kile* af *Sten*, 19 cm. lang, Form som NO. 10; Egpartiet afslaaet og Bruddet tiljevnet allerede i gammel Tid; Smalsiderne svagt indbuede. F. paa *Kjuksrød* i *Vaaler*, Smaalenene. (10635).

83. *Kile* af *Flint*, 15 cm. lang; Form som NO. 7, men meget forandret allerede i gammel Tid, idet den ene Smalside er tilhugget til en skarp Kjøl og samtidig noget er afslaaet ved Banen; oprindelig helt sleben. F. paa *Hvitsten* i *Vestby*, Akershus Amt. (10636).

84. *Dolk* af *Flint*, lig NO. 64. Længde 13.7 cm. (Odden mangler); tynd. F. paa *Ek* i *Onsø*, Smaalenene. (10637).

85. *Vævskyttelformet Sten* fra ældre Jernalder, af lysviolet Kvartsit, 11 cm. lang, middels spidse Ender. Begge Flader noget konvexe; Slidspor kun paa den mindst konvexe af dem. F. paa *Elstad* i *Hovin* Sogn, Ullensaker. (10638).

86. *Stenøxe* med *Skafthul*, 14.8 cm. lang, Form som NO. 29, men mindre buet. Er nu stærkt forvitret paa Overfladen, men har sandsynligvis fra først af været helt sleben. Boringen af Skafthullet er paa Undersiden begyndt med Ind-

hugning af en Grube. F. paa *Aal* Præstegaard i Hallingdal; Gave fra Sognepræst *J. Monrad.* (10642).

87. Firkantet *Skiferbryne* af almindelig yngre Jernalders Form, med en smal, men dyb, aabenbart ved Slibning fremkommen Fure paa den ene Side, 13 cm. langt. F. paa *Lifjeld* i Tellemarken. Gave fra *Halvor Tvedten.* (10643).

88. Et stærkt forrustet tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, Klingens Længde 76 cm. Hjaltene smale, rette, af firkantet Tversnit; Afstanden mellem den 10.2 cm. — F. ved Jernbanearbeide i et Grustag paa *Veierud* i *Sande* Sogn, Jarlsberg, sammen med en «Krukke af brændt Ler» (vel snarere af Klebersten) og nogle Ben, antagelig Hesteben, i et madjordlignende Lag c. 2 Fod dybt. Gave fra Jarlsbergbanens Anlægsbestyrelse ved Ingeniør *A. Münster.* (10645).

89. *Stenøxe* med *Skafthul,* 16.8 cm. lang, Form som NO. 29, noget mindre buet; helt sleben. F. ved Jernbanestationen *Krekling* paa *Eker.* (10648).

90. Tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder. Er firedobbelt sammenrullet, hvorhos Tangen er ombøiet, saa at øvre Hjalt ligger ind til nedre; Odden mangler. Klingens nuværende Længde c. 75 cm. Hjaltene, hvis indbyrdes Afstand er 9 cm., ere firkantede af Tversnit, rette og smale; Knappen er et firkantet Stykke af lige Tykkelse og Længde med øvre Hjalt, men dobbelt saa bredt og lidt buet i Overkanten. F. for 2—3 Aar siden i Gravhaug paa *Store Finstad* i *Løiten,* Hedemarken. Gave fra *F. Næser* ved Antikvar *Nicolaysen.* (10649).

91. *a)* Tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, hvoraf blot Knappen mangler. Klingen 82.5 cm. lang; Hjaltene firkantede af Tversnit, smale, svagt buede, lidt aftyndede mod Enderne; det nedre Hjalt 15 cm. langt. Afstanden mellem Hjaltene nær 10 cm. (10650).

b) *Skjoldbule* af *Jern,* Kalotform med svag Antydning til Indknibning ovenfor Randen, meget lav, 14.3 cm. i Tvermal, Randen medregnet. (10651).

c) Nogle Fragmenter af *Jernsager* (et Stykke af Falen af en mindre *Spydspids,* en Del af et *Mundbid* med dobbelt Led og et lidet firkantet *Beslag* med Naglehuller, endende i en Krog). (10652).

d) *Trefliget Spænde* af *Bronce* med almindelig Ornamentik, 6 cm. Afstand mellem Armenes Ender. (10653).

Alt f. 1879 paa *Hommerstad* i *Løiten* i en Gravhaug et lidet Stykke NØ. for Gaardens Huse. Gave fra Gaardbruger *Lars Hommerstad* ved *Nicolaysen.*

92. *Paalstav* af *Jern* fra yngre Jernalder med stærkt krummet Eg, ikke sammensluttet Fal, 10.3 cm. lang og 3.5 cm. bred i Eggen. F. for c. 20. Aar siden i en Gravhaug paa *Øvre*

Vollestad i *Løiten*, tilligemed flere Pilespidser og et Øxeblad af Jern. (10654).

93. *a) Spydspids* af *Jern* fra yngre Jernalder, 38 cm. lang, paa Falen prydet med det samme Ornament af dybt indtrykte, oven og nedentil sammenløbende Linier langsefter som f. Eks. Sv. forns. 503. (10655).

b) Øxeblad af *Jern*, 15 cm. langt, og 3 *Pilespidser* af *Jern*, almindelig Form med Afsats paa Stiften til Støtte for Skaftet, Længde 12.4—15.8 cm. (10656. 10657).

Ligeledes f. for mange Aar siden paa *Øvre Vollestad* i *Løiten* i en rund Gravhaug inde paa Gaardens Tun, sammen med 10 andre Pilespidser og et menneskeligt Skelet, der var næsten fortæret med Undtagelse af Hovedskallen. Hovedet laa mod Vest; Jernsagerne havde sin Plads ved den ene Skulder og nedover.

92 og 93 ere Gaver fra Gaardbruger *Christen Vollestad* ved *Nicolaysen*.

94. *a)* Den øvre Del af et tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, der ved Nedlægningen i Jorden har været sammenbøiet. Hjaltene, hvoraf Knappen mangler, have havt usædvanlig Form, afbild. fig. 18: stærkt krummede med Aftynding mod Enderne, saa at disse danne næsten en Eg; Underhjaltets nedre Kant har et Fremspring i Form af en stump Vinkel over Midtlinien af Klingen; Afstanden mellem Hjaltene 8.7 cm. (10658).

b) Spydspids af *Jern*, 32.5 cm. lang. Den øverste Del af Falen er 10kantet og afsluttes nedad med en smal, rundtomgaaende ophøiet Kant. (10659).

c) Øxeblad af *Jern*, 14 cm. langt, meget bredt (11.5 cm. i Eggen); har en Vulst paa begge Sider over hele Bredden indenfor Eggen. (10660).

d) Skjoldbule af *Jern* af den toppede, keglelignende Form med en liden Knop eller Vorte i Toppen og uden Indknibning ovenfor Randen; 13.2 cm. i Tvermaal nedentil, Randen medregnet. Paa to Steder oppe paa Bulen Sammentrykninger, fremkomne ved Hug. (10661).

F. for 4—5 Aar siden paa *Halsteinshov* i *Løiten* i en rund Haug nær Husene; Gave fra Gaardbruger *Elias Andersen Halstenshov* ved *Nicolaysen*.

95. *a)* Tveegget *Sværd* af Jern fra yngre Jernalder med usædvanligt formede Hjalt (se Afbildningen fig. 19). Ornamentet paa Knappen bestaar af ophøiede Striber, flade ovenpaa. Afstanden mellem Hjaltene kun 7.7 cm. Klingen, der er helt bevaret, er 82 cm. lang og temmelig smal (5.5 cm. bred oventil, lidt afsmalnende nedad). (10662).

b) Spydspids af *Jern*, 55.3 cm. lang, meget smal og slank

Form med tykt, mod Midten fra begge Kanter ophøiet Blad. (10663).

c) 7 *Pilespidser* af *Jern,* but Spids, Bladets største Bredde temmelig nær denne; Afsats paa Stiften. Længde 13.5—16.5 cm. (10664).

d) *Øxeblad* af *Jern,* 17.8 cm. langt. (10665).

e) Et andet *Øxeblad* af *Jern,* kileformet med firkantet Stamme, meget svært, 22 cm. langt og 7 cm. bredt i Eggen. (10666).

f) *Skjoldbule* af *Jern* af den vanlige Kalotform med Indknibning ovenfor Randen, 15 cm. i Tvermaal nedentil. En bevaret Nagle viser en Tykkelse af Træet af 3.5 cm.; den har altsaa gaaet ikke blot gjennem Skjoldbrettet, men ogsaa gjennem Haandtaget. (10667).

g) *Knivblad* af *Jern* af almindelig Form, 19 cm. langt. (10668).

h) *Mundbid* af *Jern* med dobbbelt Led. I hver af Sideringene et aflang-firkantet Rembeslag med 5 Nagler. (10669).

i) *Fil* af *Jern,* vanlig firkantet Form, 20 cm. lang. (10670).

k) *Meisel* af *Jern,* 19 cm. lang, afb. fig. 20. Det 9.2 cm. lange Blad er tyndt og fladt og har Form af et ligebenet Triangel, hvis Basis er den 2.5 cm. brede Eg. Skaftstykket har Form af en Stift; ovenfor Bladet har denne en flad Udvidelse til begge Sider, staaende lodret paa Bladets Plan. (10671).

l) *Sigdblad* af *Jern* med Spor af Sagtænder i Eggen; Tangen har 1 Nagle og opadbøiet Stift. (10672).

m) *Hadde* til et *Kar,* af *Jern,* flad i den midterste Del; Karret, hvortil den har hørt, synes at have været af Træ. (10673).

n) *Ringspænde* af *Jern,* en Efterligning af Ringspænder af Bronce med udplattede Ender paa Ringen. Ringens største Tvermaal 8.4 cm., Naalens Længde 20 cm. (10674).

o) Et Stykke ret *Kantbeslag* af *Jern,* dannet af et ombøiet Stykke Jernblik, nu 8.5 cm. langt, men afbrudt i begge Ender; Aabningen 0.5 cm. vid. (10675).

F. for faa Aar siden paa *Braaten* i *Aamot,* Østerdalen, i en rund Gravhaug med brændte Ben. Glødeskal sees tydeligt paa flere af Oldsagerne. Gave fra Gaardbruger *Martinus Braaten* ved *Nicolaysen.*

96. 17 *Gravfund* fra yngre Jernalder, fra Gaardene *Østre og Vestre Englaug, Nyhuset* og *Grindereng* i *Løiten,* fremkomne ved en af Antikvar *Nicolaysen* i Juli—Aug. 1881 foretagen Udgravning af forskjellige Gravhauger paa disse Gaardes Grund. Gaver fra Grundeierne *Anton Thingstad, Kristen*

Englaug, Ole Ilseng og *Gulbrand Larsen Grindereng.* Fundene ere beskrevne ovenfor i denne Aarsberetning S. 68—80 under: «Udgravninger i Løiten 1881.» (10676—10765).

97. *Ske* af *Messing* fra Middelalderen; vanlig gammel Form, Skaftets Ende afbrudt. Paa Bladets Inderside **help maria** med sen-middelalderske Minuskler; mellem de to Ord ved Skaftets Rod Bogstavet **n.** Indskriften ophøiet paa riflet Bund. F. for flere Aar siden paa *Jordet* i *Trysil,* Østerdalen, ved Elvens Bred nedenfor den saakaldte Kongshaug (jfr. N. Fornl. 59). Gave fra Antikvar *Nicolaysen.* (10767).

98. En bred *Flintflekke,* paa enkelte Steder noget tilhugget i Kanterne; f. blandt Veifylden paa en Skovvei, der lidt indenfor *Ravnsborg* i *Asker* gaar op forbi *Torstad;* antagelig kommen fra et Grustag i Nærheden. Gave fra Korpslæge *Irgens.* (10772).

99. En forrustet *Spydspids* af *Jern* fra yngre Jernalder; Bladet 34 cm. langt og indtil 9 cm. bredt, fladt og tyndt med retliniede Kanter, der danne en stump Vinkel ei langt fra Falens Begyndelse. Falen, hvoraf kun Levninger ere tilbage, har været kort og tyk. F. tilligemed Kul i en Gravhaug i Bøgeskoven ved *Larvik* By; Gave fra Hattefabrikant *O. Halvorsen.* (10773).

100. *Stenøxe* med *Skafthul,* 17.5 cm. lang, lig NO. 32, men med afrundet Bane, meget svær, helt sleben. (10774).

101. *Skaalerne* af en af de vanlige smaa *Vegter* af *Bronce* fra yngre Jernalder (Sv. forns. 642), 7 cm. i Tvermaal oventil, uden Ornamenter. (10775).

100 og 101 ere Gaver fra Skibsreder *Otto Rød* paa Nøterø ved kgl. Fuldmægtig *H. Grosch.* Begge Gjenstande skulle være f. sammen omkr. 1840 i Nærheden af *Tjømø* Kirke, Jarlsberg og Larviks Amt, tilligemed endel Jernvaaben. Hvis denne Beretning er rigtig, er Stenøxen vistnok kun tilfældig kommen i Forbindelse med de øvrige Sager.

102. 3 *Vævlodder* af *Jern,* som Aarsb 1867 fig. 32, meget svære, 30 cm. lange, Stammen sexkantet. F. ved Pløining paa Tomten af en bortryddet Røs paa *Nørstevold* i *Gausdal,* Gulbrandsdalen. Gave fra Gaardbrugerenke *Karen Nørstevold.* (10776).

103. *Sneldehjul* af *Sten* (Talk), et mindre Exemplar af Formen NO. 169 og udentvivl som dette fra ældre Jernalder, 3.1 cm. i Tvermaal. F. i en Haug paa *Findal* i *Solum* Pgd., Bratsberg Amt, sammen med en hel Del forrustede Jernstumper, nogle Urneskaar og brændte Ben. (10777).

104. Nogle smaa Stykker af 2 *Lerurner* fra ældre Jernalder,

ornamenterede med Baand af tætstillede parallele Linier, Rader af dybt indstukne Punkter og runde Fordybninger af Form som et Kuglesegment. F. tilligemed brændte Ben og Kul i en i Anledning af et Veianlæg borttaget Haug paa *Dolholt* i *Landvik* Sogn, Nedenes Amt. Haugen havde intet Gravkammer; Benene fandtes i «Lerurnen» (ved Optagelsen bemærkedes ikke, at der var mere end een). Det eneste Stykke, som er tilbage af den ene af Urnerne, bærer tydelige Spor af at have været i Ilden. Paa Haugen har før staaet en Bautasten, og paa en nærliggende Haug ligge endnu 2—3 saadanne. Gave fra Kontrollør *M. Gundersen.* (10778).

105. Forskjellige Gjenstande, der have tilhørt den 1881 nedrevne Kirke i *Eggedal* Sogn i *Sigdal* Pgd., Buskeruds Amt, og ere forærede af Sognets Herredsstyrelse ved Foreningen:
   a) En *Kirkedørs-Ring* af *Jern* med Knopper af Jern og Messing; ved Krampen, hvormed den har været fæstet, som sædvanligt to Dyrehoveder. (10780).
   b) 2 groteske *Dyrehoveder* af *Træ,* fremstillede en face, meget lignende de, der sees øverst paa Sidestolperne ved Korbuen i Tegningen fra Vægli Kirke i Numedal, Norske Bygninger fra Fortiden 2den Række Pl. I fig. 4. (10781).
   c) 2 Brudstykker, der have tilhørt udskaarne *Portaler* af *Træ* og dannet Døraabningens øvre, rundbuede Afslutning. Af Udskjæring have de begge blot et Baand langs nedre Kant. Deres Bredde, uberegnet den Del, der har været indfalset i Sidestykkerne, 69.5 og 42 cm. (10782. 10783).
   d) 2 Brudstykker antagelig af Mellemstykker af *Portaler* af *Træ* med Levninger af Udskjæringer. ((10784.)
   e) Et *Mariabillede* og et *Krucifix* af *Træ* samt Korset og noget af Kristusfiguren af et andet *Krucifix* fra den senere Middelalder. (10785—10787).

106. 5 *Kiler* af *Sten* og et Fragment af en flad tynd *Slibesten* af Sandsten fra Værkstedpladsen paa *Nøstvet* i *Aas,* jvfr. No. 41 ovfr. 2 af Kilerne ere slebne ved Eggen; den ene af dem meget liden, kun 8 cm. lang. (10788).

107. Et Stykke af et *Kvartsbryne* (jvfr. Aarsb. 1878 S. 196 og fig. 11 samt NO. 157). F. paa samme Gaard, *Nøstvet* i *Aas,* men ikke paa Værkstedpladsen. (10789).

108. *a)* Et i flere Stykker brudt tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, ikke fuldstændigt tilstede; synes at have været brudt før Nedlægningen i Jorden. Knappen mangler; Hjaltene firkantede af Tversnit, rette og smale,

lidt aftyndede mod Enderne; Afstanden mellem dem 10.5 cm. (10790).

b) Stykker af et andet tveegget *Sværd* af *Jern*, bestaaende af Haandtaget med lidt af Klingen og to andre Fragmenter af denne, hvoriblandt Odstykket. Øvre Hjalt bestaar kun af eet Stykke, en halvkugleformet, noget sammentrykt Knop. Klingen er bleven sønderbrudt før Nedlægningen. (10791).

c) En forrustet Rest af en *Spydspids* af *Jern*. (10792).

d) En *Stigbøile* af *Jern*, i den egentlige Bøiles Form lig Worsaae No. 481. Remmen har været naglet fast til en til Bøilen fæstet firkantet Plade. Begge Bøilens Arme prydede med Sølvindlægning paa Ydersiden. Indlægningen bestaar nederst i Slyngeornamenter; oventil danner en et fint skraarudet Mønster. (10793).

e) Fragment af et *Øxeblad* af *Jern*. (10794).

F. Sommeren 1881 i en Gravhaug i *Stange* Pgd., Hedemarken, tilligemed Ben af et ubrændt Lig, hvoraf blot et Stykke af en af Kjæverne og et Par Ben af Extremiteter blev bevarede; Haugen udgroves af nogle Smaagutter. Gave fra Kjøbmand *P. Simonsen*.

109. En 26 cm. lang *Spydspids* af *Jern* fra yngre Jernalder og et lidet *sigdformet Jernredskab*, der meget ligner Krumknive fra ældre Jernalder af Form NO. 143. 144. F. paa et i længere Tid dyrket Jordstykke paa *Hoppestad* i *Gjerpen* Pgd. ved Skien tilligemed ubrændt Ben af et Menneske og et mindre Dyr, antagelig en Hund. I Nærheden ligger, paa udyrket Jord, en Røs. Gave fra Gaardbruger *Peder Larsen Hoppestad* ved Adjunkt *Winther*. (10795. 10796).

110. Et 19.5 cm. langt *Knivblad* af *Jern* fra yngre Jernalder og to almindelige *Sneldehjul* af Sandsten; skulle være f. tilligemed Kul og brændte Ben adskilligt over Bunden i en stor Gravhaug paa *Verpe* i *Silgjord*, Tellemarken. (10797—10799).

111. 2 *vævskyttelformede Stene* af Kvartsit fra ældre Jernalder, temmelig smale og spidse i Enderne. Stærke Spor af Brug paa begges Overside; Undersiden paa den ene ru, paa den anden mindre omhyggeligt sleben end Resten af Stykket. Især paa den ene af dem er Overdelen, ovenfor Furen, kortere end Underdelen. Længde 11.3 og 10 cm. F. ved Pløining paa *Opsal* i *Nes* Pgd., Romerike; — om de ere fundne sammen, har ikke kunnet oplyses. (10800. 10801).

112. *Pilespids* af *Jern* fra yngre Jernalder, 10.5 cm. lang, f. ved Pløining paa *Sætrang* i *Norderhov* Pgd. (10802).

113. *Pilespids* af *Jern*, ogsaa antagelig fra yngre Jernalder, 15

cm. lang og meget svær; paa Stiften Afsats til Støtte for Skaftet, Bladets Kanter danne stumpe Vinkler. F. etsteds i *Nedre Tellemarken;* Gave fra *Halvor Tvedten.* (10804).

114. *Ljaablad* af *Jern* af vanlig gammel Form, muligt fra yngre Jernalder, 60 cm. langt mellem Enderne. F. ved Gravning i Gaardsrummet paa *Kolberg* i *Onsø,* Smaalenene. (10805).

115. Et cylinderformet Stykke af graa *Sandsten,* 4.5 cm. i Tvermaal og 2.3 cm. høit; paa den ene Side løst indridset et Tegn, der har nogen Lighed med et Hagekors. F. høit oppe i Skibshaugen paa *Gokstad* i *Sandeherred,* se Nicolaysen, Langskibet fra Gokstad ved Sandefjord S. 37. (10807).

116. En *Broncering* i Form af en Slange, der bider om sin Hale, 5.5 cm. i ydre Tvermaal; i Slangens Hoved anbragt en rund Hempe; afbildet fig. 23. Angivelig fundet dybt nede i samme Haug, men efter Arbeidets Stil ganske vist yngre, sandsynligvis fra Middelalderen. Se Nicolaysen l. c. S. 53. (10808).

117. 2 *Kirkedøre* af Furutræ med Gangjern af middelaldersk Arbeide, den ene tillige forsynet med Ring. Have tilhørt *Blaker* Kirke i *Urskog* Pgd., Romerike; Gave fra Herredsstyrelsen. (10809. 10810).

118. *a)* *Bænk* eller *Skammel* af *Træ,* Sædet 1.08 m. langt og 0.26 m. bredt, uden Ryg og Sidestykker. Midt paa Sædet indskaaret en sexbladet Roset; ellers ingen Ornamenter. (10812).

b) En 1.75 m. lang *Planke,* der skal have været Laagplanken af en Ligkiste, noget bredere i den ene Ende end i den anden, med et Kors i gjennembrudt Arbeide ved Bredenden, forøvrigt prydet med nogle Rader langsefter af regelmæssige Skraahug, gjorte med Øxe. (10813).

c) En meget beskadiget *Plankestykke* med Udskjæringer paa den ene Side i eiendommelig Stil, meget lignende de bekjendte fra Urnes Kirke (Norske Bygninger fra Fortiden, 1ste Række, Pl. II fig. 11). (10814).

Ogsaa disse Sager ere, ligesom de under No. 60 ovenfor anførte, komne fra *Torpe* Kirke i Hallingdal og forærede af Foreningen.

119. Tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder. Klingen 83.5 cm. lang. Af Hjaltene kun Overhjaltets nedre Stykke bevaret; det har Spor af riflet Broncebelæg. Ingen Oplysning, uden at Stykket formodes at være f. etsteds i *Tellemarken.* (10815).

120. *a)* Tveeget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, sammenbøiet og brudt i 3 Stykker. Klingen kun 66 cm. lang, uagtet intet af den synes at mangle, altsaa ganske

usædvanlig kort. Hjaltene af firkantet Tversnit med noget afrundede Kanter, meget smale, svagt bøiede; Knappen mangler. (10816).

b) *Spydspids* af *Jern*, 44 cm. lang. (10817).

c) *Øxeblad* af *Jern*, 16 cm. langt. (10818).

d) *Skjoldbule* af *Jern* af lav Kalotform med Spor til Indknibning ovenfor Randen, 13.5 cm. i Tvermaal nedentil. (10819).

e) *Mundbid* af *Jern* med dobbelt Led; Afstand mellem Sideringene 13 cm. (10820).

F. Sommeren 1881 ved Agergravning «iblandt endel store Stene eller en Røs,» 14—16 Tommer dybt, paa *Vaalen* i *Østre Gausdal* Pgd. i Gudbrandsdalen. Gave fra *Svein Vaalen*.

121. En liden *Hvirvel* af *Bronce*, bestaaende af 2 Ringe og en mellem dem anbragt Kugle, hvori de begge ere fæstede, den ene bevægeligt; det hele 3 cm. langt. F. i en Lerklump fra Skibshaugen paa *Gokstad* i Sandeherred. Stykkets Overflade har det samme eiendommelige blaalige Belæg, som de til dette Fund hørende gamle Broncesager, og det er derfor rimeligt, at det virkelig hører sammen med disse. Gave fra *Peter B. Voss*. (10822).

122. Den øvre Del af et tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, med rette og smale firkantede Hjalt, hvis indbyrdes Afstand er 9 cm., og et 13.8 cm. langt *Øxeblad* af *Jern*. F. sammen paa *Opsal* i *Nes* Pgd., Romerike. (10825. 10826).

123. *Stenøxe* med *Skafthul*, 12 cm. lang, Form som NO. 28, men paa Grund af Mangler ved det benyttede Emne noget uregelmæssigt formet paa Oversiden og ikke fuldstændig slebet der. Paa Undersiden Spor af en udhugget Grube, hvormed Boringen af Skafthullet er begyndt. F. paa *Store Fosser* i *Rakkestad*, Smaalenene. (10827).

124. *Stenøxe* med Skafthul, 16 cm. lang, samme Form, meget beskadiget. Efter Opgivende f. paa *Bjurstad* i *Ødemark* Sogn, Smaalenene. (Navnet ikke i Matrikelen). (10828).

125. *Stenøxe* med *Skafthul*, 13 cm. lang, helt sleben; f. paa *Vik* i *Skjeberg*, Smaalenene. (10829).

126. *Stenøxe* med *Skafthul*, 14.3 cm. lang, Form som NO. 27, men skjødesløst Arbeide; delvis sleben. Spor af Grube ved Skafthullet baade paa Over- og Underside. F. paa samme Gaard. (10830).

127. *Øxe* eller *Hammer* af *Sten*, 9.5 cm. lang. Er forøvrigt formet som en vanlig Skafthuløxe, men er i Eg-Enden tvert afskaaren, saa at her dannes en Bane, noget mindre i Omfang end den anden. Sandsynligvis er denne Form ei den oprindelige, men Stykket har fra først af havt van-

lig Eg. F. paa *Stemme* i *Os* Sogn, *Rakkestad*, Smaalenene. (10831).

128. *Stenøxe* med *Skafthul*, 16 cm. lang, Form som NO. 32, men noget skjæv i Eggen; helt sleben. F. paa *Kirkeng* i *Degernes* Sogn, *Rakkestad*, Smaalenene. (10832).

129. Halvdelen af en langsefter perpendikulært kløvet *Stenøxe* med *Skafthul*, 12.5 cm. lang, af Form som NO. 32, delvis sleben. Synes at være gaaet itu under Arbeidet paa Skafthullet, da dette ikke er udboret til jevn Vidde. Stykkets i Forhold til Længden betydelige Høide (6.5—7.5 cm.) saavelsom Banens Form lader formode, at det oprindelig har havt Skafthul længere bagud, og at det nuværende Hul er paabegyndt, efter at det tidligere var ødelagt ved Brud. F. paa ukjendt Sted i *Smaalenene*. (10833).

130. *Kile* af *Sten* (Lerskifer), beskadiget paa flere Steder, Form som NO. 17, men kortere og tykkere, 9.5 cm. lang; har været fint sleben overalt. Ogsaa fra *Smaalenene*, ukjendt Findested. (10834).

131. *Spydspids* af *Jern* fra yngre Jernalder, 34.7 cm. lang. Form som Sv. forns. 503, dog kortere og sværere; de indtrykte Linier paa Falen danne desuden et noget forskjelligt, simplere Mønster. F. paa *Rise* i *Opdal* Pgd., S. Trondhjems Amt. (10835).

132. *Stenøxe* med *Skafthul*, 15 cm. lang, lignende NO. 32, men yderst simpelt Arbeide og usymmetrisk Form. Sleben blot ved Eggen. F. paa *Moseby* i *Rødenes*, Smaalenene. (10836).

133. 5 *Flintstykker*, de 4 Flekker, hvoraf 1 er tildannet med Skraber-Eg i den ene Ende; det 5te Stykke er ca. 4.5 cm. lang *Pilespids* af en paa Flintværksteder paa Jæderen hyppigt forekommende Form, dannet af en Flekke med spids Ende, i hvis anden Ende en Skafttange er tilhugget. F. paa *Holsten* i *Spydeberg*, Smaalenene, ikke samlede, men dog noget nær paa samme Sted. (10838).

134. En liden *Spydspids* af sortagtig, halvt gjennemskinnende *Kvarts*, afbildet fig. 1. Længde 7.2 cm., største Tykkelse 1.2 cm. F. i Høifjeldet N. for *Østre Slidre* i *Valders*, ved *Haugsæteren* paa nordre Side af Strømvandet, lige i Strandbredden. Baade Form, Findested og Materiale synes at gjøre det rimeligt, at Stykket er at henføre til den «arktiske» Stenalder. (10840).

135. *Hængelaas-Nøgel* af *Jern*, hørende til et Laas af Form som det i Aarsb. 1878 S. 271 no. 185 omtalte; muligt fra hedensk Tid. 15.5 cm. lang. F. paa *Rudi* i *Østre Slidre*, Valders. (10841).

136. *a)* Smaa Stykker af 2 *Lerurner* fra ældre Jernalder. Den ene, hvoraf kun ganske ubetydelige Stykker ere tilstede,

har været urtepotteformet; den anden af Form NO. 367. 369 med stærkt fremstaaende vertikale Ribber paa Bugen. Fragmenterne af den sidste sees at have været i stærk Ild.

b) Nogle *brændte Ben*, et Par ubetydelige Stykker af *Jern*, hvoriblandt Hovedet af en liden *Klinknagle*, og et lidet af Naturen dannet kugleformet Stenstykke, der er sprængt i flere Stykker ved Paavirkning af Ild.

F. 1880 paa *Vestre Reme* i *Spangereid* Sogn, *Søndre Undal* Pgd., Lister og Mandals Amt, i en liden Gravhaug, hvori ogsaa før havde været gravet. Der var intet Gravkammer. Gave fra Skibshandler *R. J. Møskedal* i Svinøer ved Seilmager *J. Ø. Bugge* i Mandal. (10842).

137. En 8.2 cm. lang *Kile* af *Sten*, helt sleben, hvorved dog paa Grund af de ved Tilhugningen fremkomne dybe Huller og andre Uregelmæssigheder i Formen ikke alle Ujevnheder ere fjernede. F. ved Opbrydning af før upløiet Jord c. 1 Fod dybt paa jevn Mark paa *Skagestad* i *Holme* Sogn ved *Mandal*. Gave fra *Rasmus Eriksen Skagestad* ved Seilmager *Bugge*. (10843).

138. *a)* En liden *Stenkile*, 8.5 cm. lang, oprindelig, som det synes af spidst-ovalt Tversnit, nu stærkt forvitret og meget tynd; sleben ved Eggen. (10845).

b) Fragment af en flad *Slibesten* fra Stenalderen, af rød Sandsten. (10846).

F. sammen eller ganske nær hinanden paa *Spydeberg* Præstegaard, Smaalenene. Fundet viser nær Overensstemmelse med det store fra Nøstvet i Aas (se ovfr. No. 41. 106).

139. Nedre Del af en *Kile* af *Sten* af ovalt Tversnit, sleben ved Eggen. Bredde der 6.6 cm. F. paa *Mamrelund* i *Spydeberg*, nær Præstegaarden. (10847).

140. To *Kastespydspidser* af *Jern*, muligt fra hedensk Tid, den ene med Fal og tveegget Blad, den anden med Stift til Skaftet og fladt Blad af Omrids som et ligebenet Triangel, 16.2 og 17 cm. lange. Begge f. i *Spydeberg*, den første paa *Haltorp*, den anden paa *Hetleskog*. (10848. 10849).

ANTIKVARISKE NOTISER

AF N. NICOLAYSEN.

SMAALENENES AMT. — Eidsberg p., Eidsberg s. Ved den i 1881 fuldførte restauration af *kirken*, hvorved den blev tilbygget 2 kors, viste det sig, at taarnet (jfr. N. Forml. 9, 718) fra først af ej havde havt større højde end skibet, men senere var forhøjet ca. 3 alen. Dette maa dog være skeet før reformationen, da dertil var anvendt teglsten med den størrelse og mørkerøde farve, som træffes i middelalderen. Saadanne fandtes ogsaa tildels anvendt i korets østvæg, men forekomme hos os ej tidligere end omtrent midten af det 13de hundredaar (jfr. aarsber. for 1869 s. 191). Sandsynligvis hidrøre det spidsbuede portal og vinduerne med samme stil i korets østvæg fra samme tid.

AKERSHUS AMT. — Ullensaker p., Ullensaker s. I *kirkens* sakristi forefindes en stor kiste af ek fra middelalderens senere tid med merkelige udskaarne dyrefigurer og hvortil der saavidt bekjendt ikke hos os ellers haves noget sidestykke. I koret staar en døbefont af sten med noget udslidte ornamenter i romansk stil. Kirkens vestre dør har paa indsiden rigt beslag og en jernring, der er enestaaende hos os baade derved, at den viser en flad form og har indlagte forsiringer af sølv, som dog nu ere temmelig udslidte. Som bekjendt har stangen i vore gamle kirkedørsringe ellers overalt rundt tversnit og reliefforsiringer, der enten bestaa af 2 dyrehoveder, som paa hver sin side vende mod bolten, eller ogsaa af 2 dragefigurer. Fra Island kjendes derimod 3 saadanne ringe med samme form og udstyr som den omhandlede, (se Worsaae no. 505 og Skýrsla um forngripasafn Íslands í Reykjavík I no. 39, II no. 671). At slutte fra kostymet paa den hos Worsaae afbildede dør kan denne ej være yngre end det 12te hundredaar, men dog rimeligvis yngre end 1150, som jeg paa et andet sted skal vise, medens det af artillerikaptein O. Blom (Aarb. f. nord. Oldkynd. o. Hist. f. 1871 s. 229 ff.) antages, at døren ikke er yngre end sidstnævnte aar. Forøvrigt maa den ovennævnte døbefont og

ligeledes dørbeslaget have tilhørt den ældste kirke af sten i Ullensaker sogn, medens kisten rimeligvis er levning fra den yngre stavkirke, der antagelig blev opført i det 15de hundredaar og nedtoges 1767 (jfr. N. Fornl. s. 50).

Eidsvoll p. Ifølge mundtligt udsagn af den nuværende ejer af *Maa* blev der for 30 aar siden i en af gaardens daværende gravhauger fundet et benrad og et bøjet sverd, og i en anden haug traf man 3 benrader, hvoraf det enes hovedskalle var fastrustet til en skjoldbule. Den døde har saaledes ligget med skjoldet under hovedet.

HEDEMARKENS AMT. — Paa *Kjern* blev, efter hvad en paalidelig mand i 1881 sagde mig, for 10 aar siden fundet en *stenøx*, som indsendtes til universitetets samling, men hvor den dog ikke vides afleveret.

Aamot p. Paa skytsstationen *Aasetkvern* tæt ved jernbanestationen Aasta saa jeg 1881 i stalddøren et af de gamle trælaase med en T-formet nøgel. For laasen havde man ikke noget eget navn, saaledes som i Valders og Hardanger, hvor de kaldes bjørnelaase; derimod gik nøgelen ogsaa her under det gamle navn «kroknøkel». Saadanne laase skulle endnu være almindelige i sæterhusene paa disse kanter. — Paa *Glomstad* træffes i nærheden af, hvor gaardens huse tilforn stode, en mængde af de saakaldte «bryggesten» eller ildskjørnede stene.

Storelvedalen p. Tæt ved jernbanelinjen mellem Ophus og Stai, men nærmere den sidste station, skal findes en stor rund haug, hvorom man i bygden er uvis enten den er en gravhaug eller kun dannet af naturen.

Tolgen p., Vingelen s. Som tilhørende sognets gamle, nu formodentlig nedrevne kirke saa jeg i 1881 et røgelsekar af messing, fra middelalderen, og en saakaldet «Olafsspending» eller en jernfletning til haandtag i enden paa klokketauget samt et døbebækken af messing fra 17de hundredaar med udpuklet arbeide, som i bunden har den oftere forekommende fremstilling af de to mænd, der komme tilbage fra Kanaans land, bærende paa en stang en stor drueklase. Endvidere fandtes i den gamle kirkes sakristi paa nordre væg fæstet et simpelt, men net arbeidet folde- eller slagbord med én fod. Da der ikke vilde haves brug for de nævnte gjenstande i den nye kirke, blev heredsstyrelsen senere tilskrevet fra foreningens direktion med forespørsel, om de ej kunde overdrages dels til universitetets oldsagsamling dels til dets etnografiske samling, hvilket dog blev afslaaet.

Os s. Den prækestol, som stod i sognets forrige *kirke*, er fra slutningen af 17de hundredaar og benyttes nu som katheder

i den nærliggende skolestue. Den har rige udskjæringer, hvoraf den ornamentale del er vel udført, men de tilføjede evangelistfigurer, som sedvanligt, lidet tiltalende.

Løiten p. Efterat de større samlinger af gravhauger, som kjendtes i amtet, ere undersøgte dels paa Hersoug i Ringsaker (aarsb. 1878) dels paa By, Engelaug og Nyhuset i Løiten (aarsb. 1879—1881), forefindes nu kun en større gravflok paa den Løitens prestegaard tilhørende ødegaard. Her ligger for det første noget østenfor jernbanelinjen 10 hauger, og østenfor disse i den første indgjerdning paa højden en langhaug og 15 rundhauger, alle i en række fra nord til syd, undtagen 2 af de sidste, som tillige ere de største og ligge noget ud af rækken længer mod øst og paa den største højde, den ene udgraven for en halvdel, dog ej tilbunds. I den sydligere indgjerdning eller den saakaldte «nedste gaard» ligger ligeledes i en række fra nord til syd 6 runde hauger. — Vestenfor jernbanelinjen ligger paa den *Grindereng* tilhørende ødegaard i kratskoven 5, 6 runde hauger. — Paa øvre *Vollestad* er foruden de ovenfor s. 146—147 omtalte oldsager fundet i levningen af en tredje haug en senere bortkommet aflang skaalspænde af bronse med forsirende knopper af «glas», omgivne med fin snoet sølvtraad. — Paa *Ilseng* er der 7 runde mindre gravhauger dels i s. v. og dels i s. ø. for husene, og paa den noget søndenfor liggende *Benningstad* skal der ogsaa findes nogle saadanne hauger. — Nogle hundrede alen i n. ø. for pladsen *Vollmo* er der tæt ved Rokosøen 2 store runde røser af noget forskjellig størrelse og sammenlagte af store haandstene; begge ere udkastede i midten, som det af stenenes mos maa antages, for længere tid siden; i den østligste, den mindre, sees i bunden levninger af endeheller for et gravkammer. — Ved østre bred af den nordre ende af et tjern, kaldet Svarttjern, der ligger lidt østenfor brugsejer Herm. Ankers gaard *Bækken*, saa jeg i 1881 en kano, udhulet af en furustok med ret afskaaren agterende, men bortraadnet i forenden; dens længde var 4 m., breden 50 cm. og højden 25 cm. (jfr. aarsb. 1879, 202 no. 158). — Den af Svenskerne i syvaarskrigen 1567 paa deres tog fra Elverum til Hamar afbrændte kirke (jfr. N. Fornl. s. 63) paa Rokoberget strax nord for gaarden *Roko* indtager en stor højde med vid udsigt rundt omkring og fremviser ikke ubetydelige, men nu overgroede levninger. Som det især kan sees af den i 1835 af løjtnant B. Ram opreiste varde, har bygningen været opført af kalkstenskvadre. Af ruinerne kan sluttes, at kirken har havt den hos os sedvanligste form: et aflang firkantet skib og et ligedant formet kortere og smalere kor, der dog har havt en halvrund apsis eller afslutning mod øst. Som det synes er skibets brede mod vest 16 m. og kirkens længde til korets hjørne 21 m. Den kalksten,

hvoraf bygningen er opført, skal ikke findes paa nærmere hold end Furnes i Vang og har saaledes været transporteret, selvfølgelig om vinteren og navnlig over den frosne Rokosø, mindst 3 mil. Det er samme slags sten, som tildels findes i Hamars domkirkes ruiner.

Ringsaker p., Ringsaker s. Ogsaa af «Passio et miracula beati Olavi» ed. F. Metcalfe (Oxford) p. 109 sees, at *kirken* var viet St. Olaf (jfr. N. Fornl. s. 80), og da det nævnte skrift er forfattet af erkebiskop Eystein (1161—1188), maatte kirken følgelig være bygget før hans tid.

KRISTIANS AMT. — Vestre Slidre p., Slidre s. Loftet over *kirkens* kor er smykket med et maleri fra slutningen af middelalderen. Det hele er inddelt i felter og har for det meste kun ornamenter i forbindelse med en midtfigur. Dette bliver saaledes det tredje loftsmaleri fra middelalderen, som er levnet her i landet; tilforn kjendtes kun de tvende i Aals og Thorpe kirker i Hallingdal. Paa kirkens klokke findes indsat segllignende medaljoner, som ellers kun kjendes paa en klokke i Alvstahaug kirke i Skogn, N. Throndhj. amt. (jfr. N. Fornl. s. 624).

BUSKERUD AMT. — Sigdal p., Eggedal s. Den i 1881 nedtagne *kirke*, hvoraf som ovenanført (s. 150) endel levninger overdroges til universitetets samling, var ifølge den af arkitekt H. Thorsen foretagne undersøgelse for største delen en reisverksbygning med den for disse bygninger sedvanlige sperrekonstruktion. Ved en, paa grund af aarstallet i vindfløjen antagelig i 1680 foretagen istandsættelse var den tilbygget en korsarm midt paa hver af langsiderne, et sakristi mod øst og en sval foran vestre indgang, alt af laft, ligesom den omgivende svalgang, som bygningen oprindelig maa have havt, rimeligvis dengang blev borttagen. Den af stavverk bestaaende hoveddel udgjorde en aflang firkant, 49½ fod lang og 15½ fod bred, med rund stav i hvert hjørne og desuden 2 saadanne staver paa hver langside med indbyrdes afstand af 19 fod, saa at skibet indtil de østligste af disse staver var 34½ fod langt og koret 14 fod. Foruden den vestre hovedindgang var der en saadan paa sydsiden af koret. Kirken havde saaledes oprindelig været kun enskibet.

Hudrum p. Ifølge velvillig meddelelse fra hr. Korpslæge C. Arbo besøgte han atter i sommeren 1880 røserne omkring *Rødtangen* (jfr. aarsb. 1875, 225). «Det viste sig, at en af dem har indeholdt 2 kammere, hvoraf det ene gik i nord og syd, det andet i øst og vest næsten i ret vinkel med det første, men uden at staa i forbindelse med dette; om bunden i kammerne var brolagt med smaastene, lod sig ikke med sikkerhed konstatere. En anden tæt ved Rødtangen beliggende røs viste sig

paa den ene kant indtil næsten 1 m. højde at være opsat som et stengjerde d. v. s. med ret opstigende sider til den angivne højde; forøvrigt er den udkastet, og en undersøgelse, jeg foretog af den, førte ikke til noget resultat. Nogen nærmere oplysning om dens indhold lod sig ikke erholde».

JARLSBERG og LARVIKS AMT. — Vaale p., Undrumsdal s. *Kirkens* ene klokke har mange ophøjede forsiringer af bladverk og indskrifter, som dog af mangel paa lys ej kunde sees undtagen enkelte steder. Saaledes staar øverst: *verbum domini manet in eternum*, i 2den linje blandt andet *anno 1590*, længere nede Chr. IVs navnechiffer, endvidere *dominus providebit . . . . m Franciscus Voil . . . . Lardii Gallus me fecit.* Paa væggen bag prækestolen hænger en oval, 2½ al. bred og 2 al. høj, tavle med en indskrift om at greven til Jarlsberg, friherre af Wedell til Evenburg, Rædtz og Nørinberg, i 1685 bekostede kirkens reparation ved sin tjener, amtsforvalter og kirkeinspektør Jørgen Olufsen Mandall.

BRATSBERG AMT. — Gjerpen p., Gjerpen s. Den i aarsb. 1880, 156 nævnte helleristning paa *Løberg* blev i 1881 undersøgt af hr. adjunkt Th. Winther, som deraf velvillig har indsendt et rids i forbindelse med en meddelelse, hvoraf hidsættes følgende. Ristningerne «ere meget utydelige, langt utydeligere og mere udslidte end de paa Fossum (aarsb. 1857 s. 21), og det var alene muligt at se dem nogenlunde tydeligt i klart, lyst veir, og selv da var det kun ved at overgyde fjeldet med vand, at jeg kunde faa dem til at træde frem saa vidt tydelig, at ridset kunde optages; kun saa længe fjeldet var vaadt, saaes de. Figurerne ere derfor ikke saa sikre som ønskeligt kunde være, og store dele af dem ere vistnok udslidte. Endvidere er der vistnok flere figurer paa den nederste del af fjeldet, der ere overgroede med græstorv. De bestaa hovedsagelig af skibsfigurer, mere og mindre tydelige og fuldstændige. Gaarden Løberg ligger en fjerdingvej østenfor Skien lige under en fjeldryg, der paa østsiden indeslutter en meget lav, flad og myrlændt dal, der ovenfor Løberg optages for største delen af en liden indsø, Børsesjø, hvorfra en liden aa løber ud til Porsgrund. Helleristningerne findes paa et lidet, lavt, fremspringende fjeldparti strax søndenfor Løbergs hovedgaard lige ved en husmandsstue under denne gaard. Dalen har, som nævnt, kun højst ubetydelig heldning og er væsentlig myr, saa den i fortiden visselig har staaet under vand. Figurerne ere indristede paa et lidet fladt berg, yderst paa fjeldpartiet; fladen skraaner mod øst d. v. s. indover (fra dalen). De figurer, som med nogen grad af sikkerhed kunde sees, ere følgende: *a)* højest oppe længst i syd en 42 cm. lang, men som det synes ufuldstændig *skibsfigur;* ialtfald kunde ingen af de lodrette streger, der pleje at antyde

besætningen, merkes. *b)* Ca. 40 cm. under *a* en større *skibsfigur*. 75 cm. lang; her kunde 6—7 lodrette streger nogenlunde tydelig spores. *c)* Lidt nedenfor *b* spor af en mindre *skibsfigur*. *d)* Allernederst og tæt under *c* levninger af en stor *skibsfigur* med flere utydelige streger; begge ender borte, da der her var flaknet stykker af fjeldet. *e)* Alleroverst i n. v. for *a* og omtrent i midten en liden, men tydelig *skibsfigur*, med 9 lodrette streger eller mænd, 33 cm. lang. *f)* 50 cm. ret under *e* og 32 cm. fra *a* en 40 cm. lang *skibsfigur*, utydelig, med spor af 6 lodrette streger. *g)* Strax tilhøjre for *f* en ret tydelig *streg*, formodentlig levning af en figur. *h)* Tæt under *f* en meget usikker og næsten aldeles udslettet figur, der synes at være levning af en *skibsfigur*. *i)* Tæt under og lidt til højre for *h* en tydelig og smuk *skibsfigur* med høje stavne og 13 lodrette streger (mand), 47 cm. lang. *j)* Lidt nedenfor *i* en *streg*, formodentlig levning af en figur. *k)* 37 cm. under *i* og nederst ved torven en liden, 28 cm. lang *skibsfigur* med 7 lodrette streger, saavidt kunde spores. *l)* Enden af en, som det synes, større *skibsfigur*, hvis øvrige del er skjult af torven. *m)* Længst til højre og øverst oppe en streg, vel ogsaa levning af en *skibsfigur*. *n)* Nedenfor *m* en liden, utydelig og usikker *figur*. *o)* 15 cm. nedenfor *n* en stor, 90 cm. lang *figur*, som et skib men endende i en cirkelfigur, 25 cm. i tvermaal, idet begge skibets streger ére snoede helt tilbage omtrent som to koncentriske cirkler og indenfor disse to en tredje liden cirkel. *p)* 43 cm. nedenfor *o* en utydelig figur, som det synes en *spiral*, 19 cm. i tvermaal. *q)* Strax til højre for *p* en utydelig og usikker figur, mulig levninger af en skibsfigur, som muligens har været forbunden med *p* og saaledes dannet en lignende figur som *o*. *r)* Tæt i nordvest for *e* en muligens kun naturlig revne i fjeldet, overskaaren af smaa tætte halvcirkelformige sprækker».

LISTER og MANDALS AMT. Bakke p., Gyland s. Ifølge en notis i «Morgenbladet» for 3 decbr. 1880 skal der paa «Cytland» (maa være skriv- eller trykfejl for Mydland eller Gyland, snarest det første) paa en slette staa 3 bautastene, den ene 6 fod høj, 2 af dem ved siden af hinanden. «Der findes ligeledes i tunet en sten, hvori et hul, og denne trakteres paa «ved højtidelige leiligheder.

ROMSDALS AMT.[1] — **Norddal p.** Den paa jordbruget *Dalbø* fundne urne (jfr. aarsb. 1879, 291) var ikke af brændt ler men af kobber ifølge udsagn af skolelærer Rasmus Dale. Denne fandt paa samme brug under en sten et *jernsverd*, som han gav til stedets daværende prest Dometius forflyttet

[1]) De følgende notiser ere velvillig meddelte af hr. P. Fylling i Skodje.

derfra 1851. — Paa bruget *Dale*, hvorfra Dalbø er fraskilt, findes en større rund stensætning med temmelig store, ordentlig sammenlagte stene og saaledes, at der inden i ringen er græsvold. — I aa *Tafjord* stod for 10—15 aar siden ikke langt fra gaardstunet en noget over 4 alen høj bautasten, som da ved anlægget af en ager blev taget bort og slaaet i to stykker, der lagdes som bro over en liden elv. Paa samme gaard blev i begyndelsen af 1882 tæt ved søen udjevnet en stenrøs, som viste spor af tidligere undersøgelse og indeholdt et *jernsverd*, der endnu skal opbevares af gaardens ejer Sølfæst.

Ørskog p., Ørskog s. *Kirkens* mindre klokke har et kronet hoved samt aarstallet 1654 og en indskrift i én linje, der formentlig indeholder blandt andet forbogstaverne (M. P.) af støberens navn. Den største af kirkens 3 messinglysekroner er, som dens indskrift viser, skjænket 1686 af handelsborger paa Abelset Lars Olsen og hustru Margrete Laugesdotter, datter af handelsborger i Molde Lauge Nilsson († 1661). I kirken var ogsaa tilforn en tavle med portræt af Christen Heggelund, sogneprest i prestegjeldet og provst over Søndmøre, merkelig derved, at han ifølge Wolfs Norigia illustrata repræsenterede Søndmøre presteskab under Fredrik IIIs hylding i Christiania 1648. Tavlen henstaar nu i skolehuset paa Stenhol, udsat for beskadigelse.» — Paa *Lande* «findes i sydøst for tunet en græsrig jevn vold, som af almuen kaldes Kjerkevollen, og sagnet beretter, at en kirke, formodentlig en gaardskirke, i gammel tid skal have staaet her. At lignende gaardskirker have staaet paa flere andre større gaarde i Søndmøre» formodes «af lignende benævnelser, saasom: Kirkeageren paa gaarden Aase i Borgund, Kirkebø paa Suløens søndre side, Kirkehaugen paa Godø paa øen af samme navn, Kirkeageren paa Blindheim paa Vigerøen.» — Paa *Haahjem* ligger i gaardstunet en stor rundhaug med fodring om og ikke langt fra søen flere rundhauger ved elven. — Paa *Tøsse* er der oppe i bakken ovenfor laxeværpet «en aabenstaaende kjempegrav», maaske den samme som omtales i aarsb. 1880 s. 39.

Sykelven s. *Kirken* har en klokke, som ifølge dens indskrift er støbt i Bergen 1719 og skjænket af den forannævnte Margrete Olsdatter Abelset, der døde ugift paa denne gaard (i Ørskog sogn) 1740 og var datter af den i 1710 afdøde lensmand for Valle skibrede og handelsborger paa nysnævnte Abelset.

Skodje p., Skodje s. Paa *prestegaarden* blev i 1881 borttaget en liden lav rundhaug, hvori fandtes to ovale stene med en dyb fure rundt midten. Den største af disse kom bort, hvorimod den mindre endnu er bevaret af hr. P. Fylling. Den er 3" lang, og 2" tyk, aldeles lig Rygh O. N. no. 45. — Paa store *Sæter*, som ligger langt tilfjelds fra de øvrige gaarde, borttog opsidde-

ren i 1881 nogle rundhauger i den dyrkede mark nær tunet, og i en af disse fandt han en lerurne, der blev bortkastet, af buget form og med smal hals, kun et par tommer i tvermaal over mundingen. Urnen stod i et lidet rum midt i haugen og dækket af en større sten; den indeholdt en god del aske og smaa benstumper. I en af de andre hauger fandtes en meget forrustet jernøx. I den 3dje haug laa en samling af smaa stene med et lidet hul i kanten, formodentlig kljaastene til en væv.

Vatne s. Paa *Langset* skal findes et par gravhauger og ved stranden flere stenrøser.

Borgund p., Borgund s. De *kirken* tilhørende to alterstager af messing, som ifølge deres indskrift skjænkedes i 1714 af stedets prest Knud Man og hustru Anne Minderman, blev af heredsstyrelsen i begyndelsen af 1882 givne til Zulumissionen. Ved Kattevaagen findes endnu paa prestegaardens nordre side to jevnsides liggende «skibsstader» (jfr. Urda III, 12) og et tredje, hvori for tiden en sambøring eller stor baad har sin plads. Af saadanne skibsstader findes paa Søndmøre ogsaa mange andre rundt om ved søkanten endog inde i fjordbugterne saasom ved Skodje prestegaard, i Tenfjord og Vatne. — Angaaende den store samling af røser paa *Aasemulen* (jfr. aarsb. 1880, 40) er ogsaa hr. Fylling, ifølge hans brev af 19 januar 1881, «i senere tid kommen til den forklaring, at de maa være rydningshauger og at den jordvold, der er antagen for spor efter en indhegning om stedet, hvor haugerne ere beliggende, snarere hidrører fra gamle agerrener. Som grund herfor kan paaberaabes, at nu, da stedet paanyt er taget under dyrkning, hvorved en mængde hauger ere bortførte, har man ikke fundet det mindste, som kan vise, at haugerne have været gravhauger. Hertil kommer, at et sagn, som jeg nu først har kjendt, siger, at her var en beboet gaard i fortiden, men at beboerne maatte forlade stedet, fordi der ej fandtes vand, hvad der har al sandsynlighed for sig. Det turde vistnok ikke være nogen dristig formodning, at hin af opsidderne forladte gaard er ødegaarden Aske søndenfor Støtte (nu Støkke) i St. Peters kirkesogn i Borgund, hvorom i 1495 bevidnes, at Alf Knutssøn i Giske kjøbte den af en Lorens Kok. Brevet derom er udstedt i Borgund. Paa selve gaarden Aase fremviser man en ager, Kirkeageren kaldet, hvor der ifølge sagnet skal have staaet en kirke i gamle dage. For 50 aar siden var ogsaa tegn efter kirkegaardsindhegningen tilsyne.»

Harham p., Harham s. Paa gaarden *Harham* skal man i vinteren 1881—1882 ved at borttage en rundhaug have truffet et gravkammer, dækket med stenheller, og hvori fandtes en lerurne samt et sverd eller en stor spydspids af jern.

Roald s. Paa *kirkens* klokke staa 20 latinske store bogstaver, hvoraf de 7 første ere: *me fecit.*

THRONDHJEM. — I det af erkebiskop Eystein forfattede skrift «Passio et miracula beati Olavi» eller en historie om St. Olafs undergjerninger (ed. F. Metcalfe i Oxford) omtales s. 115 «hospitale ejusdem ecclesiæ [nemlig domkirken], qvod infirmis deputatum est.» Dette sygehus maa være det samme, som Lange nævner i sin Klosterhistorie s. 196 og det var saaledes ældre end Eysteins tid (1161—1188). — I samme skrift faaes et nyt bevis (jfr. N. Fornl. 597) for, at domkirkens bygning i Eysteins tid stod under arbeide, ja endog at han, som dengang sedvanligt fra geistlighedens side, selv deltog i det heles ledning. Han fortæller nemlig (anf. udg. s. 104) følgende, som ogsaa i andre henseender har sin interesse. Da han af «mesteren, som forestaar verket *(magistro, qvi operariis ecclesiæ præest)* kaldtes ud» [nemlig fra den nærliggende biskopsgaard] i anledning af nogle forføjninger paa murens højeste top, kunde broen, hvorpaa bygningstene bleve trukne, ikke bære vegten af den mængde, som fulgte ham, og faldt derfor ned. De øvrige bleve hængende ved broen og stilladserne *(machinis)*, medens han styrtede ned i afgrunden, og da han faldt med siden mod den tyndeste kant af et kar, hvori man slog kalk *(in qvo cementum movebatur)*, blev faldet saameget farligere. Bevidstløs blev han baaret bort til sit sovekammer, og da han fik sin samling igjen, ængstedes han baade over sine brækkede ribben og ved den tanke, at det om 3 dage var St. Olafs festdag *(natalitium*, 29 juli), til hvis højtideligholdelse der vilde strømme sammen en stor mængde folk fra nær og fjern. Plaget af disse bekymringer, henvendte han sig, uden at stole paa egne fortjenester, men fuld af tro, i bønner til sin beskytter den hellige Olaf, og som det viste sig, slog martyren ikke haanden af den bønfaldende. Da festdagen frembrød og folket efter skik ved klokkernes lyd kaldtes sammen til messen, blev han baaret til kirken, og da han kom ind i denne, mildnedes smerterne noget, kræfterne voxede og dermed ogsaa hans fortrøstning til at kunne overvære festen. Hurtig beder han om at blive iført sin dragt for at tage del i processionen. Da man kom til det sted, hvor der plejer at gjøres en stans og holdes en tale, tiltroede han sig ej kraft nok dertil, men forsøgte dog kortelig at fremføre til mængden pavens syndsforladelse; under denne anstrængelse voxede uformodet kræfterne, saa han kunde holde den sedvanlige opmuntringstale. Dernæst udførte han fuldstændig baade messen og alle andre forretninger ved den hele fest. Istedenfor at afkræftes deraf følte han sig oplivet, og skjønt smerterne ej ganske aftoge, vare dog ribbenene fuldstændig lægte, og lidt efter lidt fik han sin fulde styrke tilbage.

NORDRE THRONDHJEM AMT. — Verdalen p., Stiklestad s. Det ovenomtalte skrift af erkebiskop Eystein er udentvil den ældste kilde, man har, til fortællingen om sognets *kirke*, og da det baadė er udførligere og tildels klarere end den gamle Homiliebog[1], vil jeg gjengive det her (anf. udg. s. 94) med lidt forkortelse. Lang tid efter martyrens ophøjelse blev der til ære for ham selv opført en kirke paa det sted, hvor hans blod var udgydt. Da biskopen kom for at indvie kirken, traf det sig, at der i samme provins var en meget syg konge paa grund af et onde i knæet. For at han kunde deltage i festen blev han paa baad («navem») bragt opad elven henimod kirken, og derfra kjørt af sine tjenere paa en vogn («vehiculo») og lagt i kirken. Efterat højtideligheden var endt, fortalte man kongen om den sten, hvorpaa den hellige martyr faldt, som endnu viser stænk af hans blod og hvis øverste del («summitas») sprang ud fra selve alteret («ab ipso altari foras prominebat»)[1]. Han gik derfor hen og lagde knæet paa stenen og blev strax helbredet. Denne fortælling viser saaledes, at kirken er viet til St. Olaf og maa være ældre end Eysteins tid (1161—1188).

Sparbo p.,[2] Mære s. Gravhauger findes paa *Bruem*.

Skei s. *Kirkens* ene klokke har følgende indskrift af majuskler: *verbum domini manet in internum anno domini 1595* (jfr. s. 160); over denne indskrift er en frise og paa den ene side et vaaben med 5 taarne, omgivet af en ulæselig indskrift. Den største klokke er støbt af Arnt Hedemark i Throndhjem paa bekostning af David Andreas Gram og hustru Elen Skavland 1797; desuden hænger i kirken et skib, en korvet paa 18 kanoner, med indskrift: mit navn er prins Fredrik 1764, endvidere en lysekrone af forgyldt bronse med 10 arme, oprindelig foræret af stiftamtmand Møllmann til det i Throndhjem 1786 oprettede musikalske selskab; endelig et røgelsekar af bronse med 3 kjeder. — Gravhauger findes paa *Fossemvolden*, *Stenseng*, *Kjøraas*, *Overrein* og *Raade*.

Henning s. Endel gravhauger sees paa *Vækre*, *Eli*, *Aune*, og *Henning*.

---

[1] udg. af R. Unger s. 167.
[2] Notiserne i prestegjeldet støttes ig til ritmester Fougners indberetning til den geografiske opmaaling.

AARSBERETNING

FOR 1881 FRA DEN BERGENSKE FILIALAFDELING.

Arbeidet paa Haakonshallen har været fortsat. I det forløbne aar er 6 af hallens vinduer i vestre langveg fuldt istandsatte, det 7de hugget færdig, men endnu ikke opmuret, baandet under disse vinduer repareret, den nordøstre trappe gjort færdig. Hallens sydøstre hjørne er delvis nedtaget og atter opmuret med trappe og gang til galleriet i søndre gavlveg, hvoraf indre og ydre brystning med en del af vinduerne er færdige, det nordvestre hjørnes øvre del, der var gledet ud, er nedtaget og paa nyt opført. I østre veg tæt ved det sydøstre hjørne er indsat et nyt vindu. Den øvre del af nordøstre hjørne er ligeledes nedtaget og atter opført med vindeltrappe til op under det nuværende tag. Ved det sydvestre hjørne, bygningens svageste parti, er hovedtrappen, kontrapillarerne samt selve hjørnet og hovedindgangen nedtaget til under baandet, som løber under vestre langvegs vinduer, og ny forstærkningsmur opført fra fjeldbunden af samt fundamenterne for en ny hovedtrappe. Endelig er høisædesveggen med sin reces færdig, ligesom vindusgallerigangen over høisædet, og østre del af det store gavlvindus indre indfatning opsat til i høide over gangen.

Der er ved de sidste undersøgelser fundet en spidsbuet indgangsdør, som viser sig at være bygget senere end selve hallen, i søndre kjælder, og en udgangsaabning fra midtre kjælder i søndre langveg.

Kuglehuset og nordre fløi af arsenalets materialhus, begge paa østsiden af kongehallen, er nedrevne af ingeniørdetachementet og tomten stillet til disposition for restaurationsarbeidet. Kommandantens fjøs- og staldbygning blev efter filialafdelingens andragende og ifølge detachementets anbefaling overladt af ingeniørbrigaden uden godtgjørelse. Bygningen er nu fuldstændig nedrevet, og i dens tomt er fundet en brolægning af runde kuppelstene og under denne rester af gamle mure.

Ved undersøgelser i muren nord og øst for den nuværende borggaard er fundet 6 skydehuller, overhvælvede med graasten, og midt paa muren en dør med klæberstensindfatning. Dette

arbeide maa være udført af lensherren Jørgen Hansen omkr. 1516 (se Norske magasin I, 121 og Historisk tidsskrift, anden række, I, 118).

Restaurationsarbeiderne har i det forløbne aar andraget til kr. 16,641.68. I kreditbanken indestaar endnu kr. 14,298.68. Som i tidligere aarsberetning anført, har sparebankens repræsentantskab bevilget 20,000 kr. til Haakonshallen paa betingelse af, at man inden udgangen af 1880 godtgjorde at have de øvrige, til restaurationen fornødne summer disponible; ifølge andragende er denne frist udskudt til udgangen af 1884. Under 10 oktober indgik man med andragende til Kongen om en bevilging af statskassen paa 40,000 kr. Ved det fornyede overslag, som i den anledning krævedes, blev samtlige restaurationsomkostninger anslaaede til kr. 169,224.

I anledning af opførelse af nye kirker i Bredhem (Nordfjord) og Mo (Hosanger) har man tilskrevet heredsstyrelserne paa sædvanlig maade om opbevarelse af det gamle inventarium. Fortuns stavekirke i Lyster er nedrevet, men portalen overdraget til Bergens museum. Betalingen for Hoprekstad stavekirke er udredet, Borgunds i Lærdal er efterseet og oppudset. Foreningen har overtaget Urnes berømte stavekirke, dog har menigheden forbeholdt sig ret til at benytte den til gudstjeneste et par gange om vinteren og til ministerielle forretninger.

Til udgravninger har filialafdelingen modtaget af centralforeningen 200 kr. Bendixen har udgravet en række hauger fra ældre jernalder paa Bolstad i Fortun og udført en del undersøgelser, især i indre Sogn. Lorange har foretaget udgravninger i Strandvik i Fuse, Hovland og Aarebakke paa Tysnes, paa hvilket sidste sted et større gravfelt blev undersøgt, paa Haugland i Uskedalen og Borgundøen i Fjælber. Ross har udgravet 5 hauger paa gaardene Øvrebø og Øvsthus, ligeledes paa Borgund. I en haug paa Øvsthus blev der gjort et rigt fund fra mellem-jernalderen.

Bergen 24 januar 1882.

B. E. Bendixen. W. H. Christie. D. C. Danielssen.
Ross. A. Lorange.

AARSBERETNING

FOR 1881 FRA DEN THRONDHJEMSKE FILIALAFDFLING.

Undersøgelser af gravhauger ere i det forløbne aar foretagne af direktionens medlem adjunkt Rygh i Skatvaals sogn i Nedre Stjørdalen. Paa gaardene Alvstad og Røkke foretoges her 8 udgravninger, hvorved der gjordes 3 fund fra ældre og 3 fund fra yngre jernalder. En ny gruppe af helleristninger blev opdaget og undersøgt paa de samme gaarde. Paa Baret i Vernes sogn til Ørlandet undersøgtes bunden i en bjerghule, hvori der blandt en hel del maaltidsrester af ben og skjæl fandtes enkelte til simple redskaber tildannede stykker ben. Tiden for hulens beboelse lader sig ikke sikkert bestemme af de fundne gjenstande; men enkelte omstændigheder synes at tyde paa, at den er ældre end i Sjongshelleren paa Søndmøre, hvor fundene henvise til den ældre jernalder. Om disse arbeider henvises til den specielle indberetning, der ledsager aarsberetningen. De fundne oldsager ere som sedvanligt blevne overdragne til Videnskabsselskabets oldsagsamling.

Under de talrige nybygninger og ombygninger af kirker, som i de senere aar ere foretagne i Throndhjems stift, har direktionen stadig havt sin opmerksomhed rettet paa saavidt muligt at søge bevaret de levninger, som findes i de gamle kirker af ældre, navnlig middelaldersk, kunst og haandverksarbeide.

Efterat Rennebu omkring 1669 opførte kirke nylig er bleven ombygget, ere nogle stykker af sognets ældre stavekirke, der fandtes anbragte i den, ved direktionens mellemkomst blevne indbragte til oldsagsamlingen som gave fra heredsstyrelsen, nemlig 2 rigt udskaarne, men sterkt afsagede dørplanker og 2 hjørnesøiler af svalgangen med udskaarne kapitæler.

Da Holtaalens og Aalens sogne i Guldalen nu have opført nye kirker, og de gamle derefter skulde nedrives, blev disse undersøgte af direktionens medlemmer, arkitekt Christie og overlærer Ebbell. Det viste sig derved, at chor og sakristi i begge oprindelig havde udgjort skib og chor af smaa stavekirker, hvortil der senere, formodentlig i det 17de aarh., var tilbygget nye skib af laftverk. Begge disse stavekirker have været smaa

og forholdsvis simpelt udstyrede; ingen af dem synes saaledes at have været omgivet af svalgang. Ved Aalens kirke, hvori en væsentlig del af vægplankerne manglede eller vare beskadigede, har man indskrænket sig til at faa bevaret en portal, der fandtes anbragt mellem choret og sakristiet, men oprindelig sandsynligvis har staaet i den ældre kirkes vestlige væg, en dør, der viser merker efter et gammelt beslag, samt prøver af hjørnesøilernes endestykker med de nærmeste partier af bjelker og vægplanker. Ved heredsstyrelsens velvillige imødekommenhed ere disse stykker gjennem direktionen blevne overdragne som gave til oldsagsamlingen. Man har ogsaa haab om at faa overladt et røgelsekar og nogle andre rester fra den middelalderske kirke, der ikke synes at ville kunne finde nogen passende plads i sognets nye kirke.

I Holtaalen fandtes den gamle stavekirke bedre bevaret, og da den er den sidste stavekirke, som endnu er levnet i Throndhjems stift, besluttede direktionen at søge at erhverve den i sin helhed for at føre den ned og opføre den her i byen. Man har været saa heldig at finde den beredvilligste understøttelse til udførelsen af denne plan hos Holtaalens heredsstyrelse, idet den har overladt foreningen alle de middelalderske dele af kirken for den billige kjøbesum af 30 kr. Man har saa meget mere grund til at paaskjønne heredsstyrelsens imødekommende forhold, som det i regelen ellers, saaledes i flere tilfælde i Bergens stift, naar foreningen har søgt at erhverve gamle kirker for at hindre deres tilintetgjørelse, er bleven stillet saa overdrevne fordringer fra kommunernes side, at forsøgene have maattet opgives. Efter indhentet samtykke af Videnskassselskabets direktion vil man opføre kirken paa selskabets tomt paa Kalvskindet og derpaa overdrage den til selskabet.

Ved velvillig bistand af hr. lensmand Tønder er den i en tidligere aarsberetning berørte forstøtning af de to bautastene ved landeveien paa Verdal paa Inderøen i sommer bleven udført paa en saadan maade, at enhver fare for, at de skulle falde om, er fjernet.

Afdelingens aarsregnskab viser en indtægt af kr. 703.03, deri indbefattet en kassebeholdning fra foregaaende aar af kr. 167.75 og et tilskud fra hovedforeningen af kr. 200.00, og en udgift af kr. 283.09, hvori ikke er medregnet omkostningerne ved kjøbet af Holtaalens kirke, som først ville komme til udgift i næste aars regnskab. Ved aarets udgang havdes altsaa en kassebeholdning af kr. 419.94.

Throndhjem den 11te febr. 1882.

K. Rygh. Chr. Christie. O. F. Ebbell.
K. Lossius. G. Stabell.

BEMERKNINGER OM AALENS KIRKE.

Ved min Ankomst til Aalen var man i fuldt Arbeide med at nedtage den gamle Kirke og sælge dens enkelte Dele. Som bekjendt var Kirkens Skib opført af Lafteverk og tilføiet en ældre Kirke af Reisverk. Skibet i den ældre Kirke blev benyttet som Kor og det gamle Kor som Sakristi. I Aabningen mellem Koret og Sakristiet var indsat et Portal, som formodentlig fra først af har staaet i den gamle Kirkes vestre Væg, der blev nedtaget, da det nye Skib opførtes. Den gamle Kirkes ydre Vægflader var nu afpudsede med Ler, som dækkede alle Sammenføininger. Ved Nedtagelsen blev det sikkert, at Kor og Sakristi var den gamle uforandrede Reisverkskirke, hvori Hjørnestolper, Sviller og Raftstokke endnu var godt bevarede. Af Vægplankerne var ogsaa en Del ubeskadigede. I ingen af Plankerne saaes Spor af de almindelige runde Lysaabninger. Tagspærrene, som nu var skjult ved en indre Loftklædning, var fint tiløxede og uden nogen Forsiring. Gavlernes Plankespær havde derimod brede indridsede Lister, ligesaa ogsaa Plankerne under Spærrene og Svillerne. Mellem Spærrene var ingen Knæforbindelser. Paa hver side af Taget var indhugget i Spærrenes Overkant 2 Vindstrævere. Korets østre Væg var retliniet afsluttet. Kirken har sandsynligvis ikke havt Omgange, da der i Hjørnestolperne ikke kunde findes Spor af Indhugninger for et lavere liggende Tag. Den overklædte Dør paa Sydsiden af Koret viste Spor efter et Beslag, som ganske passer til det, som nu staar paa Vaabenhusets Dør. Over Portalet til Sakristiet var indsat et gjennembrudt Ornament med udviklet romanske Bladformer. Ornamentet, som er udskaaret i 3 over hinanden lagte tykke Bord, hører antagelig ikke til Portalet. Dette tilligemed et Over- og et Understykke af en Hjørne- og en Midtstolpe er med tilhørende Stykker af Sviller, Overstykker og Vægplanker overladt til Videnskabsselskabet.

Throndhjem 6te Februar 1882.

Chr. Christie.

CENTRALFORENINGENS AARSBERETNING FOR 1881.

De Udgravninger i Løiten, som under Tilsyn af Direktionens Formand paabegyndtes i 1879 og fortsattes i 1880, bleve i 1881 afsluttede paa Englauggaardene og Nyhuset, og tillige udstrakte til Grindereng i samme Prestegjeld. I det hele undersøgtes i 1881 20 Gravhauger, et Antal, hvis Ringhed i Forhold til den anvendte Arbeidstid havde sin Grund i den Omstændighed, at flere af de undersøgte Begravelser vare usedvanlig store. De ved disse Undersøgelser fremkomne Fund indlemmedes som sedvanlig i Universitetets Samling tilligemed andre Oldsager, som ellers erhvervedes under Formandens Reiser, og alle ville findes nærmere omtalte paa sine Steder i nærværende Aarsberetning.

Ved Henvendelse til vedkommende Heredsstyrelser har Direktionen fra Blaker nedtagne Kirke for sidstnævnte Samling erhvervet en Dør med gammelt Jernbeslag samt en Væglampet af Messing, og for Bergens Museum med Bistand af Hr. P. Fylling en gammel Stol fra Skodje Kirke paa Søndmøre. Ogsaa til flere andre Heredsstyrelser udtalte Direktionen i samme Øjemed sine Ønsker, dog uden at faa dem opfyldte, skjønt der ikke havdes Brug for vedkommende Sager i de nye Kirker, saaledes med Hensyn til flere antikvariske Gjenstande, som tilhørte de senere nedtagne Kirker i Vingelens Sogn i Østerdalen og i Komnes Sogn i Sandsvær. I Anledning heraf kan Direktionen ikke tilbageholde følgende Bemerkning. Fra den Tid af eller omtrent for en Menneskealder siden, da Foreningen optraadte paa en aktiv Maade for at erhverve antikvariske Gjenstande, som forefandtes i Kirkerne, er der ikke sjelden fremkommet Ytringer om, at Direktionen i denne Henseende gik for vidt. Dette kan dog fra et arkæologisk Standpunkt ikke indrømmes, da en lang Tids Erfaring har vist, at Inventariesager, hvorfor der i Kirkerne ej længer haves Brug, lidt efter lidt enten forsvinde eller udsættes for Beskadigelse. Den eneste Maade, hvorpaa dette under vore nuværende Forhold kan forebygges, er derfor at sørge for Gjenstandenes Indlemmelse i en offentlig Samling.

Da det var bestemt, at der skulde opføres ny Kirke for Gol Sogn i Hallingdal, aabnede Direktionen Underhandlinger med Ejeren af Sognets gamle Stavkirke for at erhverve enkelte Dele deraf for Universitetets Samling. Resultatet heraf blev, at Ejeren mod en Godtgjørelse af 200 Kroner overdrog til Foreningen alle Bygningens oprindelige Dele samt det med Malerier fra det 17de Hundredaar forsirede Korloft. Herved var det fra Ejerens Side sat som Betingelse, at Kirken skulde flyttes fra sin nuværende Plads, og da Direktionen fandt det ønskeligt at faa den gjenreist paa et Sted nær Kristiania, blev det af Foreningens høje Beskytter, Hans Majestet Kongen, tilladt at opsætte Bygningen paa Badstubraaten paa Bygdø eller den samme Plads, hvor Hovestuen senere har faaet sin Tomt. Da Kirkens Transport imidlertid kun kan foretages paa Vinterføre, og dette manglede i tilstrækkelig Grad i Vinteren 1881—1882, maatte Flytningen af Kirken udsættes indtil videre.

Ligesom i de nærmest foregaaende Aar, saaledes foretog Arkitekt H. Thorsen efter Direktionens Opdrag ogsaa i 1881 Reiser omkring paa Landet for at aftegne visse paapegede Bygninger og andet, som maatte frembyde nogen Interesse. Som Frugter af disse Reiser erhvervedes 6 Blade med Tegninger dels af en Barfrøstue paa Trønés i Storelvedalen og dels af den gamle Røgstue paa Gaarden Kvestad i Valle i Sætersdal. Ligeledes har Arkitekt Christie i Throndhjem oversendt 26 Blade Tegninger, udførte efter de af ham tidligere optagne Skitser.

Efter den for Restaurationen af Kongshallen paa Bergenhus vedtagne Ordning har Direktionen udtalt sig angaaende de Tid efter anden for Restaurationen udarbeidede Projekter. Ligeledes har man efter Opfordring fra Kirkedepartementet afgivet Erklæring om de for Bebyggelsen af Bispegaarden i Aaslo fremkomne Planer og navnlig om, hvorvidt de kunde antages at opfylde Programmets Fordringer med Hensyn til Bevarelse af de gamle Klosterlevninger, som Gaarden omfatter. I denne Henseende blev man tilsidst staaende ved Arkitekt Thrap-Meyers Projekt, som det, der mest tilfredsstillende lod de gamle Levninger komme til sin Ret.

Ved Professor Dr. C. A. Holmboe's Afgang i 1881 tabte Foreningen det sidste af sine norske Æresmedlemmer, og Videnskaben en sjelden sandhedskjærlig og utrættelig Arbeider.

De senest aflagte Regnskaber have ikke givet Revisionen Anledning til nogen Udsættelse.

Foreningens Hovedregnskaber udviser følgende Indtægter:

Hs. Maj. Kongens Bidrag for 1882 Kr.	250.00	
Et Medlem — - — -	40.00	
Kontingenter og Restancer . . . . -	2944.00	
Regnskabsførerens Udlæg . . . . -	2095.88	
		Kr. 5329.88

Udgifterne vare:

1. Til den throndhjemske Filialafdeling Kr.	300.44	
2. - - bergenske — -	150.00	
3. Trykning, Lithografering og Indbinding . . . . -	2440.07	
4. Antikvariske Foretagender . . . . -	20.00	
5. Kommissionsgebyr Fragt, Porto, Inkassation . . . . -	215.22	
6. Kassereren . . . . -	265.12	
7. Revisor . . . . -	40.00	
8. Sekretæren . . . . -	160.00	
9. Regnskabsførerens Forskud fra forrige Regnskab . . . . -	1739.03	
		- 5329.00

Det antikvariske Reisefond havde ved Afslutningen af forrige Regnskab en Kassebeholdning af . . Kr.	1161.33	
Statens Bidrag for 1881 . . . . -	1600.00	
		Kr. 2761.33
Derimod anvendt til Reiser og Undersøgelser		- 2108.96
Kassebeholdning 31 Decbr. 1881		Kr. 652.37

Fondet til Udgivelse af «Kunst og Haandverk fra Norges Fortid» havde ved Afslutningen af forrige Regnskab en Kassebeholdning af . . . . Kr.	3.65	
Statens Bidrag for 1881 . . . . . -	1400.00	
		- 1403.65
Derimod anvendt til Trykning, Litografering og Heftning		- 1398.00
Kassebeholdning 31 Decbr. 1881		Kr. 5.65

Det til «Bevaring af Landets merkeligere Bygninger og Ruiner fra Fortiden» bestemte Fond fik som Statens Bidrag for sidste Halvdel af 1881	Kr.	750.00
Anvendt til Indkjøb af Hoperstad Kirke (600 Kr.) og til Reparation af Torpe Kirke (20 Kr.)	-	620.00
Kassebeholdning 31 Decbr. 1881	Kr.	130.00

Kristiania, 12 December 1882.

N. Nicolaysen. **O. Rygh.** **S. Bugge.**
H. Hultfeldt. **H. Thrap-Meyer.**

FORTEGNELSE OVER AFBILDNINGERNE MED HENVISNING TIL TEXTEN.

[1]) hvor Figurtallet ved Skrivfejl angives til 24.

S. 157 Linje 11 ovenfra tilføjes mellem «Amt» og «Paa»: Trysil p.

LOVE
FOR FORENINGEN TIL NORSKE FORTIDSMINDESMERKERS BEVARING.

(Vedtagne i Generalforsamling den 16 December 1844.)

---

§ 1. Foreningens Formaal er: at opspore, undersøge og vedligeholde Norske Fortidsmindesmerker, især saadanne, som oplyse Folkets Kunstfærdighed og Kunstsands i Fortiden, samt gjøre disse Gjenstande bekjendte for Almenheden ved Afbildninger og Beskrivelser. Foreningen vil derfor, saavidt dens Midler tilstrække, understøtte Reiser i Fædrelandet og befordre Udgivelsen af Verker, sigtende til ovennævnte Øiemeds Opnaaelse. — § 2. Foreningens Middelpunkt er Kristiania. — § 3. Til at bestyre Foreningens Anliggender vælges aarligen blandt dens i Kristiania værende Medlemmer en Direktion af 5 Personer og derhos ved særskilt Valg en Kasserer og[1] to Regnskabsrevisorer.[2] Direktionen udvælger atter af sin egen Midte en Formand og en Sekretær.[3] Den supplerer sig selv, i Tilfælde af Vakance, indtil næste Valg. — § 4. Ordentligt Medlem af Foreningen er Enhver, der anmelder sig hos Direktionen og aarlig erlægger til Foreningens Kasse en Kontingent af en Speciedaler, hvilken indbetales forskudsvis til Foreningens Kasserer i Begyndelsen af hvert Aar. Er den ej erlagt inden Paaske, ansees Vedkommende for udtraadt af Foreningen[4]. — § 5. Foruden de ordentlige Medlemmer kan Direktionen indbyde overordentlige eller Æresmedlemmer, hvilke da ingen Kontingent erlægge. — § 6. Direktionen samles paa Formandens Indbydelse saa ofte, som et af dens Medlemmer forlanger det. Den raader for Anvendelsen af Foreningens Pengemidler og sætter sig i de Forbindelser, indenlandske og udenlandske, som den anser for hensigtsmæssige. Dens Beslutninger fattes ved Stemmeflerhed. — § 7. Kassereren aflægger aarlig Regnskab for Direktionen, hvilket Regnskab, efterat været revideret af de dertil udvalgte Revisorer, fremlægges for den næste ordentlige Generalforsamling. — § 8. Mod Aarets Slutning[5] holdes, efter offentlig Indbydelse af Direktionen, en Generalforsamling. I denne vælges Foreningens Direktion og øvrige Embedsmænd, afgives Beretning om Foreningens Virksomhed og Fremgang, forelægges det foregaaende Aars Regnskab, og forhandles forøvrigt alle de Gjenstande, Foreningen vedkommende, som af Direktionen

---

1) Ordene „en Kasserer og" udgaa ifølge Generalforsamlingens Beslutning af 30 Decbr. 1858.
2) Ved Generalforsamlingens Beslutning af 30 Juni 1869 forandret derhen, at Direktionen selv antager en lønnet Revisor.
3) Ordene „og en Sekretær" udgaa ifølge Generalforsamlingens Beslutning af 22 Decbr. 1847.
4) Den sidste Bestemmelse er indtil videre sat ud af Kraft.
5) Ved Generalforsamlingens Beslutning af 15 Mai 1864 forandret til „i Marts eller April".

eller nogen anden af Foreningens Medlemmer maatte bringes under Diskussion. Direktionen kan ogsaa til andre Tider sammenkalde overordentlige Generalforsamlinger, naar den finder saadant hensigtsmæssigt. — § 9. Direktionen lader aarlig trykke og uden særskilt Betaling uddele til Foreningens Medlemmer en Udsigt over Foreningens Virksomhed i Aarets Løb, hvormed følger Afbildning og Beskrivelse af en eller anden merkelig Levning af Fortidens Kunst eller en Afhandling, der har Oplysning om Fædrelandets Fortidsmindesmerker til Gjenstand. — § 10. De Oldsager, hvoraf Foreningen maatte komme i Besiddelse, overdrages, efterat være benyttede, til en af Rigets Oldsamlinger eller andre offentlige Samlinger, eftersom Foreningens Direktion maatte finde det mest passende.

J. Frich. **R. Keyser.** **J. Nebelong.** **Chr. Holst.** **A. Tidemand.**

LOVE
FOR DEN THRONDHJEMSKE FILIALAFDELING.

(Vedtagne i Generalforsamling den 18 Oktober 1851.)

---

§ 1. Den Throndhjemske Afdeling af Foreningen til Norske Fortidsmindesmerkers Bevaring har sit Midtpunkt i Throndhjem og indbefatter de Medlemmer af Foreningen, der have Bopæl i søndre og nordre Throndhjems Amter. — § 2. Afdelingens Øjemed er at befordre Foreningens Formaal for dette Distrikts Vedkommende. — § 3. Centralafdelingen afgiver til Afdelingsdirektionens Raadighed den halve Del af, hvad der hvert Aar indkommer som Kontingent i Afdelingens Distrikt. — § 4. Til at bestyre Foreningens Anliggender vælges ved den aarlige Generalforsamling, der afholdes i hvert Aars Januar Maaned, blandt de i Throndhjem værende Medlemmer en Direktion, bestaaende af 5 Personer, hvilke fungere uden Godtgjørelse. Direktionen supplerer sig selv i Tilfælde af Vakance og anmoder et af Foreningens Medlemmer om som Kasserer at modtage og forvalte Foreningens Pengemidler samt til Direktionen at indsende aarligt Regnskab. Den Beretning om Afdelingens Virksomhed, som Direktionen afgiver til Generalforsamlingen, tilstilles Centralforeningens Direktion senest inden Midten af Februar Maaned, ledsaget af Afdelings-Kassererens Regnskab med Bilag, der revideres og decideres under ét med Foreningens Hovedregnskab. — § 5. Direktionen samles paa Formandens Indbydelse saa ofte, som et af dens Medlemmer forlanger det. Dens Beslutning fattes med Stemmeflerhed. Den raader efter Overlæg med Centralforeningens Direktion over Afdelingens Pengemidler, aarlige Indtægter og oplagte Overskud og har til større Foretagenders Fremme at henvende sig til Centralforeningens Bestyrelse om det videre fornødne Tilskud. — § 6. Forøvrigt blive for Filialafdelingens Vedkommende at befølge de til enhver Tid gjeldende Love for den samlede Forening.

LOVE
FOR DEN BERGENSKE FILIALAFDELING.

(Vedtagne i Generalforsamling den 5 Juli 1871.)

---

§ 1. Den Bergenske Afdeling af Foreningen til Norske Fortidsmindesmerkers Bevaring har sit Midtpunkt i Bergen og indbefatter de Medlemmer af Foreningen, der have Bopæl i Bergens Stift. — § 2. Afdelingens Øiemed er at befordre Foreningens Formaal for dette Distrikts Vedkommende. — § 3. Centralforeningen afgiver til Afdelingsdirektionens Raadighed den halve Del af, hvad der hvert Aar indkommer som Kontingent i Afdelingens Distrikt. — § 4. Til at bestyre Foreningens Anliggender vælges ved den aarlige Generalforsamling, der afholdes i hvert Aars Januar Maaned, blandt de i Bergen værende Medlemmer en Direktion, bestaaende af 5 Personer, hvilke fungere uden Godtgjørelse. Direktionen supplerer sig selv i Tilfældet af Vakance og anmoder et af Foreningens Medlemmer om som Kasserer at forvalte Foreningens Pengemidler samt til Direktionen at indsende aarligt Regnskab. Den Beretning om Afdelingens Virksomhed, som Direktionen afgiver til Generalforsamlingen, tilstilles Centralforeningens Direktion senest inden Midten af Februar Maaned, ledsaget af Afdelings-Kassererens Regnskab med Bilag, der revideres og decideres under ét med Foreningens Hovedregnskab. — § 5. Direktionen samles paa Formandens Indbydelse saa ofte, som et af dens Medlemmer forlanger det. Dens Beslutninger fattes med Stemmeflerhed. Den raader efter Overlæg med Centralforeningens Direktion over Afdelingens Pengemidler, aarlige Indtægter og oplagte Overskud og har til større Foretagenders Fremme at henvende sig til Centralforeningens Bestyrelse om det videre fornødne Tilskud. — § 6. Forøvrigt blive for Filialafdelingens Vedkommende at befølge de til enhver Tid gjeldende Love for den samlede Forening. — § 7. De Oldsager, hvoraf Foreningen maatte komme i Besiddelse, overdrages til Bergens Museum.

Foreningens Medlemmer.

Udgangen af August 1882.

Beskytter:

Hans Majestæt Kongen.

Hendes Majestæt Dronningen.
Hendes Kongelige Højhed Kronprinsesse Victoria.
Hendes Kongelige Højhed Prinsesse Eugenie.
Hendes Kongelige Højhed Prinsesse Therese.
Hans Kongelige Højhed Kronprins Gustav.
Hans Kongelige Højhed Prins Oscar.
Hans Kongelige Højhed Prins Carl.
Hans Kongelige Højhed Prins Eugen.

Direktører:

Antikvar N. Nicolaysen, Formand og Sekretær.
Professor O. Rygh.
Professor Dr. S. Bugge.
Arkivfuldmægtig H. J. Huitfeldt.
Arkitekt H. Thrap-Meyer.

Arkivfuldmægtig Otto Gr. Lundh, Kasserer.

Æresmedlemmer:

Fhv. Rigsantikvar Dr. B. E. Hildebrand, i Stockholm.
Geheimearkivar Dr. Lisch, i Schwerin.
Kammerherre J. J. A. Worsaae, i Kjøbenhavn.
Professor Dr. S. Nilsson, i Lund.
Justitsraad C. F. Herbst, i Kjøbenhavn.
Professor Dr. F. Stephens, i Kjøbenhavn.
Justitsraad C. A. F. Strunk, i Kjøbenhavn.
Rigsantikvar Dr. H. Hildebrand, i Stockholm.
Dr. O. Montelius, i Stockholm.

Aall, Diderik, Cand. juris. Kristiania.
— H., Justitssekretær. —
— N. B. Egeli ved Porsgrund.
Aarflot, M. A., Bogtrykker. Ekset.
Aars, H., Universitetskvæstor. Kristiania.
— J., Skolebestyrer. —
— J., Handelsmand. Sparbu.
Aas, L., Byfoged. Kristianssund.
Album, M. K., Overlærer. Drammen.
Allum, Math., Fuldmægtig. —
Alstad, Arkitekt. Throndhjem.
Ameln, Joh., Kjøbmand. Bergen.
Andersen, Chr., Sogneprest. Bjørnør.
— O., Sagfører. Arendal.
— R. O., Kjøbmand. Sandefjord.
— S., Generalkonsul. Kristiania.
— V. C. H., Overlærer. Fr.hald.
Andresen, Aug., Grosserer. Kristiania.
— H., Verksmester. —
— N., Grosserer. —
Angell, Ths., Kjøbmand. Bergen.
Arbo, Dagny. Drammen.
Arboe, P. N., Genremaler. Kristiania.
Arbuthnott, Mstrs. Sundalen.
Arentz, H., Protokolsekretær. Kristiania.
Arkiv, det antikv.-topogr. Kjøbenhavn.
Arnesen, A., Handelsfuldmægtig. Bergen.
— Kr. A., resid. Kap. V. Thoten.
Arnstädt, Postbetjent. Bergen.
Aschehoug, H., Boghandler. Kristiania.
— T., Professor. —
— W., Toldkasserer. —
Aschenberg, S., Provst. Namsos.
Astrup, H., Kjøbmand. Kristiania.
Aubert, L. M., fhv. Professor. —
— Otto, Advokat. —
— Otto, Amtmand. Bodø.
Aune, Kjøbmand. Throndhjem.

Bachke, A. S., Geschworner. pr. T.hjem.
Backer, L., Trælasthandler. Larvik.
— Z., Sagfører. —
Balchen, F., Institutbestyrer. Kristiania.
— Laur., Kjøbmand. —
Bang, M., Skibsmægler. Kristianssund.
— T. C., Borgermester. Drammen.
Bassøe, Kr., Cand. mag. Kristiania.

Baumann, C., Skibsfører. Throndhjem.
— N. H. G., Foged. Larvik.
Becker, Gabr., Kjøbmand. Kristiania.
Beer, J., kgl. Fuldmægtig. —
Behrens, A. T., Sejlmager. Bergen.
Bendixen, B., Skolebestyrer. —
Benneche, H. A., Kjøbmand. Kristiania.
Berg, F., Handelsmand. Krokø.
— J. F., Kjøbmand. Kristiania.
— J. H., fhv. Byfoged. Fredriksstad.
— J. H., Sogneprest. Ullensaker.
— W. O. Throndhjem.
Bergens Athenæum.
— Haandverkerforening.
Bergersen, B. K., Sagfører. Throndhjem.
Bergh, Ingeborg, Frue. —
— Joh., Advokat. Kristiania.
— Karl, Sagfører. Bergen.
Bergseng, A., Kjøbmand. Lillehammer.
Bergstrøm, Axel, Landshøvding. Ørebro.
— W., Bygmester. Throndhjem.
Bergwitz, C. H., Kjøbmand. Kristiania.
Berle, Joh., Kjøbmand. Bergen.
Berner, H. E., Statsrevisor. Kristiania.
Bernhoft, A., Foged. Strinden.
Berven, F., Grosserer. Kristiania.
Bessesen, T., Kjøbmand. Mandal.
Bing, Fr., Politimester. Fredriksstad.
— Ingeniør. Kristiania.
Binneballe, T. L., Bygmester. —
Birch-Reichenwald, C., Sorenskr. —
Birkeland, L. H., Træskjærer. Mandal.
— M., Rigsarkivar. Kristiania.
— P. H., Biskop. —
Biørn, Henr., jun., Kjøbmand. Kragerø.
Bjelke, O., Kjøbmand. Kristiania.
Bjerck, A., Cand. mag. —
Bjørnebye, H. Fredriksstad.
Bjørnson, P., Bureauchef. Kristiania.
Blaauw, H., Kjøbmand. Bergen.
Blehr, Th., Redaktør. —
Blich, C., Høiesteretsassessor. Kristiania.
Blix, P., Arkitekt. Bergen.
Blom, Enkefru. Moss.
Boe, C. A., Sagfører. Arendal.
Boeck, Th., kgl. Fuldmægtig. Kristiania.
Bomhoff, K., Direktør. Throndhjem.

Bommen, L., Grosserer. Kristiania.
Bonnevie, A. C. B., Advokat. —
— Dr. Drammen.
— N., Amtmand. Arendal.
Borge, M. & A., Kjøbmand. Sandefjord.
Borgen, F., Advokat. Kristiania.
— H. P., Kjøbmand. —
— Otto, Kjøbmand. Drammen.
Borthen, Læge. Throndhjem.
Brandt, Fr., Professor. Kristiania.
Breda, F., Mægler. —
Bredal, P. E., Sagfører. Moss.
Breder, P., Amtmand. Drammen.
Bredsdorff, P., Kjøbmand. Kragerø.
Brinch, Chr., Verftsejer. Kristiania.
Broch, H. H., Kjøbmand. Horten.
— O. J., Professor. Kristiania.
Brodtkorb, C., Gaardbruger. Strinden.
— L. O. Vardø.
— T. S., Løjtnant. Throndhjem.
Brun, J., Apotheker. —
Brunius, A. W., Kaptejn. Stockholm.
— C. G., Dr. —
Bruun, Axel, Advokat. Kristiania.
— Ingeniør. Bergen.
— Lina, Frue. Hedemarken.
Bryde, J. M., Skibsreder. Sandefjord.
Bryn, Th., Læge. Kongsberg.
— Th., Stadsfysikus. Throndhjem.
Brynie, B., kgl. Fuldmægtig. Kristiania.
— O., Bureauchef. —
Brækstad, C. F., Boghandl. Throndhjem.
Brøgger, H., Telegrafist. Molde.
Buaas, Ingv., Sagfører. Throndhjem.
Buch, S. A., Konservator. Bergen.
Buck, Fr. B., Kjøbmand. Throndhjem.
Budde, Chr., Læge. Kristiania.
Bugge, J., Seilmager. Mandal.
— K., Advokat. Throndhjem.
— S., Professor. Kristiania.
Bull, A. S., Generalkrigskom. —
— C., Expeditionssekretær. —
— E., Læge. —
— G., Stadskonduktør. —
— J. R., Korpslæge. Bergen.
Bäckström, C. C. J., Ingeniør. Kr.sund.
Bøckmann, M., Læge. Throndhjem.
Bødtker, F., Læge. Throndhjem.
— J. D., Sorenskriver. Fetsund.
— J. E., Rektor. Kristianssund.
Bøgh, V., Stiftsarkivar. Throndhjem.
Børseth, R. Kristiania.

Cammermeyer, A., Boghandl. Kr.ania.
Capjon, Thv., Kjøbmand. Fredriksstad.
Cappelen, D., Jernverksejer. Ulefos.
— Diderik, Kjøbmand. Skien.
— H., Ingeniør. Gimsø Kloster.
Carlsen, W., Rentenist. Kristiania.
Carstens, C. W., Overlærer. Throndhjem.
— M. C., Overlærer. —
Caspary, J., Kjøbmand. Kristiania.
Castberg, Kapt., Hjertnes v. Sandefjord.
Christensen, A., Kjøbmand. Kristiania.
— H., Advokat. —
— H. O., Byfoged. Stavanger.
— Joh. F. Kristiania.
— N., Murmester. Throndhjem.
— Th., Toldkasserer. Arendal.
Christiansen, Chr., Konsul. Larvik.
— H., Restauratør. Thr.hjem.
Christie, Chr., Arkitekt. —
— J., Byfoged. Kragerø.
— J., Ingeniør. Skien.
— J. A., fhv. pers. Kapell. Bergen.
— W., Cand. theol. —
— W., Overtoldbetjent. Larvik.
Christophersen, Chr., Generalkonsul. Kr.ania.
Clausen, Hans C. Kristianssund.
Collett, J., Amtmand. Kristiania.
Corneliussen, C. L., Skrædder. T.hjem.
Coucheron, P., Skoledirektør. Kristiania.
Crawfurd, J. Ph., Kjøbmand. Grimstad.

Daae, A., Skolebestyrer. Throndhjem.
— L., Professor. Kristiania.
— L., Sorenskriver. Solnør.
Dahl, C., Ingeniør. Throndhjem.
— Chr., Handelsfuldm. Vardø.
— E. C., Kjøbmand. Throndhjem.
— H., Sagfører. —
— L., Medicinal-Direktør. Kristiania.
— Peter, Kjøbmand. Molde.

Dahll, Tellef, Bergmester. Kragerø.
Dahm, E., Læge. Kristianssand.
Danchertsen, J., Kaptejn. Kristiania.
Daniels, C., res. Kapellan. Bergen.
Danielssen, D. C., Overlæge. —
Dedekam, Andr., Skibsreder. Mandal.
— Søren, Kjøbmand. Arendal.
Dekke, A., Skibsbygmester. Bergen.
Delgobe, Ch., Direktør, Ødegaardens Verk v. Brevik.
Dessen, H., Boghandler. Tønsberg.
Didrikson, J. F., Sektionschef. Hamar.
Dietrichson, H., Postmester. Skien.
— L., Professor. Kristiania.
— N. G., Verftsskriver. Horten.
Digre, J., Bygmester. Throndhjem.
— J. P., Arkitekt. —
Domaas, O., Sogneprest. Kristiania.
Dons, C. C. M., Provst. Maasø.
Drammens offentlige Skole.
Drejer, Christen, Kjøbmand. Tromsø.
Drolsum, A., Univ.bibliothekar. Kr.ania.
Due, C. S., Kaptejn. Throndhjem.
— P., Arkitekt. Kristiania.
Dørum, P. G. O., Adjunkt. —

Ebbell, O. F., Arkitekt. Throndhjem.
Eckhoff, Arkitekt. Kristiania.
Ege, C., Kjøbmand. Bergen.
Egeberg, J. H., fhv. Sorenskr. Kr.ania.
— W., Grosserer. —
Eger & Co. —
Eger, Agent. —
— Chr., Distriktslæge. Vaagen.
Eggen, J., Kjøbmand. Throndhjem.
Ellertsen, Skibsmægler. Bergen.
Ellingsen, Th., Kjøbmand. Kristiania.
Elster, F., Foged. Surendal.
Engelsen, H. T., Handelsfuldm. Vardø.
Engelstad, J., Jernbanebestyrer. Kr.ania.
Eriksen, A. E., Rektor. Tromsø.
— E. M., Verksejer. Kristiania.
— Edv., Kjøbmand. —
— Joh., Handelsfuldm. Thr.hjem.
Erlandsen, A., Sorenskriver. Namsos.
— R., Sorenskriver. Alstahaug.
Essendrop, B., Stiftsprovst. Throndhjem.

Essendrop, C. P., Biskop. Kristiania.
Evans, Joh., Nash Mills Hemel Hempsted, London.
Ewerløf, F. A., Generalkonsul. Kb.havn.

Falch, Chr., Fuldmægtig. Drammen.
Falck, F., Uhrmager. Throndhjem.
— S. Fredriksstad.
Falkenberg, L., Kjøbmand. Kristiania.
Fandrem, O. C., Komagfjord. Finmarken.
Faye, F., Kammerherre. pr. Kristiania.
Fearnley, C., Professor. —
— Th., Agent. —
Fehr, L., Litograf. —
Ferry, H. K., Lensmand. Sandefjord.
Finne, H., Sagfører. Stavanger.
— H. W., Kjøbmand. Throndhjem.
— J., Cand. juris. —
— J. W., Kjøbmand. —
— P. N., Kjøbmand. —
Fleischer, B., fhv. Konsul. Kristiania.
— B., Overtoldbetjent. Kr.sand.
— H., Generalløjtnant. Kr.ania.
— Tekniker. Throndhjem.
Flood, J., Sogneprest. Molde.
Forseth, O. N., Garver. Kristiania.
Fredriksen, B. J., Hotelvert. Sandefjord.
Fredrikshalds lærde Skole.
Fredrichsen, E. H., Sogneprest. Frosten.
Friele, Herm., Kjøbmand. Bergen.
Frisak, H., Læge. Grimstad.
Fritzner, J., fhv. Provst. Kristiania.
Fuhr, Joh., Grosserer. —
Furu, O., Sagfører. Kristianssund.
Fürst, V., Kjøbmand. Kristiania.
Færden, M., Sogneprest. Røken.

Gabrielii, G., Kjøbmand. Kristiania.
Gad, G. E. C., Boghandler. Kjøbenhavn.
Gade, F. G., Kjøbmand. Bergen.
Gamborg, E., Politimester. Drammen.
Geelmuyden, C. T., Kommandør. Kr.ania.
— Civilingeniør. —
Gerner, C., Konsul. Moss.
— F., Kjøbmand. —
Gerold & Co., Boghandlere. Wien.
Gether, Frøken. Kristiania.

Gjertsen, Fr., Skolebestyrer. Kristiania.
Gjessing, A., Adjunkt. Kristianssand.
— A., Rektor. Arendal.
— M. D., Kasserer. Kristiania.
Godager, H., Instrumentm. Throndhjem.
Gogstad, Olaf, Agent. Sandefjord.
Goverud, P., Gaardbruger. Hof, Jarlsberg.
Gottwald, G., Apotheker. Lillesand.
Gram, E., Kjøbmand. Throndhjem.
— Generalinde. Ringerike.
— H., Sorenskriver. Sarpsborg.
— J., Konsul. Drammen.
— W., Boghandler. Kristiania.
Gran, Alb., Kjøbmand. Bergen.
— Chr., Kjøbmand. —
— Jens, Kjøbmand. —
Grieg, L., Bogtrykker. —
Griff, Joh. Kristianssund.
Grimelund, A., Biskop. Throndhjem.
Groom, G. W., Kjøbmand. Stavanger.
Grosch, H., kgl. Fuldm. Kristiania.
Grundtvig, O. J., Apotheker. Lillehammer.
Grüner, H. F., Brugsejer. Kristiania.
Gundersen, M., Kontrollør. —
Guttormsen, O. C., Kjøbmand. Sandefjord.

Haanshus, O. A., Apotheker. Kristiania.
Hagelsten, C., Brugsejer. Bergen.
Hagemann, C. F., Sagfører. Namsos.
Hagen, A., Løjtnant. Kristiania.
— O. S., Handelsfuldm. Thr.hjem.
Hals, K., Fabrikejer. Kristiania.
— O. N., Bureauchef. —
Halvorsen, O. A., Kjøbmand. --
Hansen, C., Genremaler. Stockholm.
— C. A., Sogneprest. Strinden.
— C. M., Advokat. Kristiania.
— C. M., Snedker. Throndhjem.
— F., Sagfører. Kristianssand.
— Justus, Kjøbmand. Kristiania.
— Kr., Toldbetjent. Vardø.
— L. W., Kjøbmand. Stavanger.
Hansen, Lars, Kjøbmand. Throndhjem.
— M. Qvist, Kjøbmand. Kristiania.
— W., Stadshauptmand. Stavanger.
Hanson, Th., Kjøbmand. Throndhjem.
Hanssen, H. C., Toldinspektør. Vadsø.
Hanssen, J., Kasserer. Arendal.
Hansteen, W., Provst. Voss.
Harbitz, G. P., fhv. Sogneprest. V. Aker.
— J., Skibsreder. Tønsberg.
Hartmann, G. A., Kjøbmand. Thr.hjem.
Hauan, T., Bager. —
Hauge, A., Kjøbmand. Arvika.
— A., Sogneprest. Skien.
— C., Kjøbmand. Kristiania.
— E., Kjøbmand. —
Havig, C. M., Lensmand. Vefsen.
— J. J., Lensmand. Namsos.
Heftye, J., Kjøbmand. Kristiania.
— Th. J., Konsul. —
Heiberg, A., Boghandler. Throndhjem.
— H., Proprietær. Amble i Sogn.
— H., Sagfører. Drammen.
— J., Læge. Ørlandet.
Helliesen, H. K., Statsraad. Kristiania.
Henrichsen, C., Rektor. Bergen.
— J., Kasserer. Kristiania.
Henriksen, F., Kaptein. Kristianssand.
— G., Sagfører. Kristiania.
— J. H., Kjøbmand. Tromsø.
Henrikssen, O. E., Bankdirektør. Bergen.
Hesselberg, A., Kjøbmand. Kristiania.
Heyerdahl, H., Fabrikejer. —
— S., Læge. Kristianssand.
Hiorth, L. K., Postexpeditør. Horten.
Hirsch, C., Læge. Throndhjem.
— R., Apotheker. —
— W., Bankchef. —
Hoell, P., Kjøbmand. Skien.
Hoff, N. E., Generalmajor. Throndhjem.
Hofgaard, G. C., Sorenskriver. Stavanger.
Holan, O., Sagfører. Throndhjem.
Holfeldt, M. K., Overlærer. Bergen.
Holmboe, J., Statsraad. Kristiania.
Holst, A. T., Fattigforstander. Drammen.
— Chr., Overintendant. Kristiania.
— E., Univ.-Stipendiat. —
— H., Kammerherre. —
— J. M., Kjøbmand. Throndhjem.
Holter, A. R., fhv. Oberstløjtnant. Skien.
— Adolf, Kjøbmand. Kristiania.
— H., Kjøbmand. —
Holtermann, A., Kjøbmand. Throndhjem.

Homann, H., Advokat. Kristiania.
Horn, H., Expeditionssekretær. —
— J. O., Toldkasserer. Moss.
Hornemann, H., Forstander. Throndhjem.
— R. N., Justitiarius. —
Horstmann, Chr., Dr. Celle.
Houen, H., katholsk Prest. Bergen.
Hoy, A., Kjøbmand. Stavanger.
Huitfeldt, H., Konsul. Throndhjem.
— H. J., Arkivfuldm. Kristiania.
Hvistendahl, F., Kjøbmand. Moss.
Hvoslef, J., Stiftamtmand. Kristianssand.
Hysing, Joh., Distr.ingeniør. Holmestrand.
Høitomt, G., Premierløjtn. Throndhjem.
Hørbye, J. C., Forstmester. Kristiania.
Høst, F., Kjøbmand. Sandefjord.

Ihlen, J., Advokat. Kristiania.
Isaachsen, O., Genremaler. Kristianssand.
Iversen, B., Handelsmand. Throndhjem.

Jacobsen, J., Farvehandler. Kristiania.
— J. F., Grosserer. Fredriksstad.
— J. N., Grosserer. —
Jarmann, J. S., Verksbestyrer. Kristiania.
Jebsen, P., Konsul. Bergen.
Jelstrup, H., Proprietær. Levanger.
Jensen, C., Statsraad. Kristiania.
— H., Kjøbmand. Throndhjem.
— Hans P., Kjøbmand. —
— L., Brugsejer. Strinden.
Jenssen, C., Kjøbmand. Throndhjem.
Jentoft, O. C., Sagfører. Vadsø.
Johannesen, J., Kjøbmand. Throndhjem.
— Kjøbmand. Bergen.
Johannsson, J., Grosserer. Kristiania.
Johnsen, B. C., Handelsfuldm. Thr.hjem.
Johnson, Chr., Kjøbmand. Kristianssund.
Jonasen, G. A., Kjøbmand. Stavanger.
— Gabriel A., Kjøbmand. —
Juel, I. A., Grosserer. Drammen.
— N., Gaardbruger. Halsnø Kloster.
Juell, H. A., Inspektør. Kristiania.
Just, Aug., Kjøbmand. —
— J. C., Kjøbmand. —
Jürgensen, P., Læge. Bergen.
Jørstad, Kr. A. Faaberg.
— Th., Foged. Ørlandet.

Kahrs, G. A., Overlæge. Bergen.
Kallevig, I., Konsul. Arendal.
Kaurin, C., Ingeniør. Throndhjem.
Kavlie, A., Handelsfuldm. —
Kensington Museum. London.
Keyser, C., Skolebestyrer. Kristiania.
Kielland, J., fhv. Kaptejnløjtn. Stavanger.
Kiær, A., Kjøbmand. Kristiania.
Kiønig, C., Læge. —
Kjeldseth, M., Handelsfuldm. Thr.hjem.
Kjelland, A. C., Kjøbmand. Stavanger.
— G., Stadsingeniør. Fredrikshald.
Kjelsen, Chr., Kasserer. Kristiania.
Kjøbenhavns store kongl. Bibliothek.
Kjøsterud, A., Kjøbmand. Drammen.
Klem, Kjøbmand. Throndhjem.
Klincksieck, C., Boghandler. Paris.
Klinge, Underfoged. Throndhjem.
Klingenberg, H., Kjøbmand. —
Klouman, F. L., Generalmajor. Bergen.
Klüwer, C. W., Lensmand. pr. Thr.hjem.
Knobelauch, O., Boghandler. Kristiania.
Knudsen, K., fhv. Overlærer. —
Knutzen, S. S., fhv. Rektor. Kragerø.
Knudtzon, Bailly. Bergen.
— N. H., Konsul. Kristianssund.
— W. A., Vicekonsul. —
Koch, T. K., Sogneprest. Verdalen.
Kongsbergs Middelskole.
Konow, H., Cand. jur. Kristiania.
Koren, L., Provst. Fredriksstad.
Kraft, Th., Læge. Flekkefjord.
Krag, R., Kjøbmand. Throndhjem.
Kramer, J., Kjøbmand. Bergen.
Krefting, O., Brigadeintendant. Thr.hjem.
Krieger, fhv. Minister. Kjøbenhavn.
Kristiania Haandv.- og Industriforening.
— kgl. Tegneskoles Bibliothek.
— Kunstindustrimuseum.
Kristianssands Almueskole.
— Haandverkerforening.
Krog, A. Pless, Apotheker. Kr.sund.
Krogh, G. F., Agent. Throndhjem.
— Georg. Kristianssund
— J. C., kgl. Fuldm. Kristiania.
Krohg, H., Proprietær. Strinden.
— V., Proprietær. —

Krøepelien, J., Kjøbmand. Bergen.
Køhler, Boghandler. Throndhjem.
Køckeritz, Kjøbmand. Kristiania.

Lampe, J. F., Sogneprest. Bamble.
Langaard, Chr., Grosserer. Kristiania.
— M., Grosserer. —
Langberg, C. H., Myntmester. Kgs.berg.
Lange, Chr., Sogneprest. Sandehered.
— J. O., Overførster. Kongsberg.
Larsen, J., Kjøbmand. Throndhjem.
— L. G., Skibsreder. Sandefjord.
— N. A., Kjøbmand. Kristiania.
— P., Kontorist. Bergen.
Lassen, E., Sorenskriver. Lillesand.
— W., fhv. Bureauchef. Kristiania.
Lehmann, H., Statssekretær. —
Lichtlé, katholsk Prest. Odense.
Lindboe, J. A., Sagfører. Throndhjem.
Lindeman, L. M., Organist. Kristiania.
Lippe, von der, F., Arkitekt. Bergen.
Lorange, A., Konservator. —
Lossius, K., Adjunkt. Throndhjem.
— Oberstløjtn. Lade pr. —
Losting, M. J., Læge. Bergen.
Lothe, Apotheker. —
Ludwigsen & Schjelderup. Kristiania.
Lund, A. D., Forstmester. Stenkjær.
— Amtsfuldmægtig. Tromsø.
— Corn., Bagermester. Vardø.
— H. P., Sorenskriver. Drøbak.
— Jac., Adjunkt. Drammen.
— John, Agent. Bergen.
— K., Ingeniør. Throndhjem.
— O., Læge. Kristiania.
— P. L., Konsul. Arendal.
— T., Kommandørkapt. Kristiania.
Lundgreen, H., Kjøbmand. Throndhjem.
— Helm., Konsul. —
Lundh, O. Gr., Arkivfuldm. Kristiania.
— S. H., Ingeniør. —
Lundqvist, Alb., Kasserer. Tønsberg
Lyche, August, Kjøbmand. Drammen.
— C. A., Læge. Kristiania.
— E., Skolebestyrer. —
— H., Boghandler. Drammen.

Lyng, G. V., Professor. Kristiania.
— Th., Bureauchef. —
Lynge, H. H. J., Boghandler. Kjøbenhavn.
Lysholm, O., Kjøbmand. Throndhjem.
Løberg, H., Bankadministrator. Bergen.
Løken, K., Brugsejer. Stjørdalen.
Løvenskiold, C., Premierløjtn. Kristiania.

Madsen, S., Læge. Bergen.
Magelssen, T. L., Politimester. —
Magnus, G., Foged. Grimstad.
— Chr., Kjøbmand. Kristiania.
Malmstrøm, A., Professor. Stockholm.
Manthey, A. V., Høiesteretsass. Kr.ania.
Mariboe, W. A., fhv. Assessor. —
Martens, D., Korpslæge. Bergen.
— Ditlef, Bager. —
— Joh. B., Kjøbmand. —
— Papirhandler. —
Mastrup, L., Raadmand. Kristiania.
Matheson, J., Kjøbmand. Throndhjem.
Mathiesen, A., Kjøbmand. Kristiania.
— H., Agent. —
— H. C., Kjøbmand. —
Matzow, G., Mægler. Throndhjem.
— H., Kjøbmand. —
Maurer, Konrad, Dr., Professor. München.
Meidell, D., Redaktør. Kristiania.
Meincke, H., Proprietær. Strinden.
Meinich, H., Adjunkt. Throndhjem.
— J., Fabrikejer. Kristiania.
Meisterlin, W. M., Kjøbmand. Thr.hjem.
Mejdell, N., Bergmester. Kristiania.
Meldahl, Etatsraad. Kjøbenhavn.
Meyer, F., Grosserer. Kristiania.
Meyer, Thorvald, Grosserer. —
Michelsen, J., Konsul. Bergen.
— N. J., Kjøbmand. —
Modenstrøm, Kjøbmand. Drammen.
Moestue, Thv., Kjøbmand. Kristiania.
Mohr, Andr., Provst. Thingvold.
Monrad, M. J., Professor. Kristiania.
Monsen, M. Gabr., Kjøbmand. Stavanger.
Morgenstierne, B., Bureauchef. Kr.ania.
Motzfeldt, G., Stiftamtmand. Throndhjem.
Mülertz, F. C., fhv. Sogneprest. Eidanger.

Müller, W., Læge. Dovre.
Myhre, Chr. Throndhjem.
Møller, C. F., Guldsmed. —
— H., Konsul. Porsgrund.
Mørch, Otto. Kongssagenes Brug. Modum.

Nansen, B. F., Sagfører. Kristiania.
Nerstad, Chr., Kjøbmand. —
Neuhaus, C., Kjøbmand. Bergen.
Nickelsen, N., Skolebestyrer. Kristiania.
Nicolaysen, Aug., Ingeniør. —
— J., fhv. Foged. —
— L., Landskabsmaler. —
— N., Antikvar. —
— N. A., Advokat. —
— P., Kontorchef. Throndhjem.
Nielsen, Bankkasserer. Kristiania.
— C., Bankkaserer. Throndhjem.
— H., Apotheker. Røros.
— L., Politimester. Tromsø.
— Y., Univ.stipendiat. Kristiania.
Nilsen, N. J., Foged. Tromsø.
Nissen, P. Egede, Læge. Throndhjem.
Noodt, Uhrmager. —
Norbye, Julius, Kjøbmand. Kristiania.
Nordtømme, A. R., Lensmand. Meldalen.
Norum, P. M., Sorenskriver. Jævnaker.
Nygaard, M., Rektor. Fredrikshald.
Næser, F., Generalmajor. Kristiania.
Næss, Guldsmed. Throndhjem.
— H. S., Skomager. Kristiania.
— J., Rebslager. Throndhjem.
— Ludolph, Kjøbmand. Bergen.

Oldenborg, P., Kjøbmand. Throndhjem.
Olrog, C. C., Toldinspektør. Kr.sand.
Olsen, A. C., Kjøbmand. Drammen.
— Dyrlæge. Arendal.
— G. O., Bygmester. Throndhjem.
— H., Mekanikus. Bergen.
— J. P., Bankadministrator. Kr.ania.
— Olai, Redaktør. Throndhjem.
— Rhoar, Student. —
Onsum, O., Verksejer. Kristiania.
Opmaalingskontor, det geografiske.—
Ottesen, Arth., Arkitekt. —
Owren, T. A., Overlærer. Molde.

Parelius, Gram. Kristianssund.
— N. R., Kjøbmand. —
Paulsen, Jul., Murmester. Kristiania.
Pedersen, P. C., Kjøbmand. Sandefjord.
Petersen, A. B., Byskriver. Kristiania.
— H. H., Rektor. Throndhjem.
— P., Generalkonsul. Kristiania.
— P., Sektionschef. —
— R., Fængselsdirektør. —
Peterson, Th., Konsul. Moss.
Pettersen, A., Coiffeur. Bergen.
— K., Toldkasserer. Tromsø.
Piene, J. C., Kjøbmand. Throndhjem.
Pihl, O., Direktør. Kristiania.
Platou, C., Borgermester. Bergen.
— P., Rentenist. Kristiania.
Poulsen, J., Kjøbmand. Throndhjem.
Poulsson, P. H., Kjøbmand. —
Prahl, Jan, Dr. med. Bergen.
Prebensen, P. D. Risør.
Preuthun, N. H., Grosserer. Kristiania.
Printz, H. C., Distriktslæge. Vestre Slidre.

Qvam, Fredrikke, Frue. By v. Stenkjær.

Ramm, H., Foged. Balestrand.
Ramstad, Kontorbetjent. Throndhjem.
Rasch, G., Korpslæge. Fredriksstad.
— H., fhv. Professor. Kristiania.
— J., kgl. Fuldmægtig. —
Regenburg, Etatsraad. Kjøbenhavn.
Richter, O., Generalkonsul. London.
Rigsarkivets Bibliothek. Kristiania.
Ring, Th., Lensmand. Borre.
Rise, O., Proprietær. Ørlandet.
Rode, K. T., Sogneprest. Stjørdalen.
— L., Sogneprest. Fet.
Roede, L., Kjøbmand. Kristiania.
Rogneby, Adolf, Gaardbruger. Ø. Thoten.
Rolfsen, M., Mælter. Bergen.
Roosen, Herman, fhv. Postmester. Larvik.
Rosenkilde, P. W., Kjøbmand. Stavanger.
Roshauw, A. E., Kæmner. Kristiania.
Ross, Im., Skolebestyrer. Bergen.
Rupricht-Robert, Arkitekt. Paris.
Ruud, F., Kjøbmand. Kristiania.
Rygh, K., Adjunkt. Throndhjem.

Rygh, O., Professor. Kristiania.
Ryjord, Stadshauptmand. Throndhjem.
Rynning, Lorentzo. Holt v. Kongsvinger.
Ræder, G., Generalmajor. Kristiania.
Rønneberg, R., Konsul. Aalesund.

Salvesen, Th., Premierløjtn. Kristiania.
Sanne, A., Bankchef. —
— A. M., Prokurator. Aalesund.
Sars, J. E., Professor. Kristiania.
Saugen, S., Handelsfuldm. Vardø.
Saxegaard, A. N., Sogneprest. Flatanger.
Saxlund, E., Højesteretsass. Kristiania.
Schanche, C. F., Byfoged. Sandefjord.
Schare, Chr. Throndhjem.
Schibsted, C. O., Sagfører. Kristiania.
Schirmer, H., sen., Arkitekt. —
Schiøtt, Brigadelæge. —
Schjelderup, W., Stud. juris. —
Schjøth, H. K., Adjunkt. —
Schmidt, S. B., Sagfører. Throndhjem.
Schnabel, H. C., Kjøbmand. —
Schnitler, M., Overlærer. —
Schram, Ths., Kjøbmand. Kristiania.
Schrøder, H., Theaterchef. —
— O., Sagfører. Arendal.
Schultz, J. C., Skattefoged. Kristiania.
Schweigaard, C., Statsraad. —
Schübeler, G. F. L., Sogneprest. Inderøen.
Schøyen, A., Direktør. Throndhjem.
— O. B., Distriktslæge. Nærø.
Segelke, A., Sorenskriver. Ringerike.
Sejersted, G., Kaptejn. Throndhjem.
Sellevold, Aug. Joh. Dverberg.
Selmer, J. J., Assessor. Throndhjem.
Semb, L., Kjøbmand. Kristiania.
Sibbern, G., Minister. Paris.
Simonsen, P., Kjøbmand. Kristiania.
Sinding-Larsen, A., kst. Auditør. —
Skanche, C., Apotheker. Drammen.
Skavlan, S., Sogneprest. Askøen.
Skjelderup, J., fhv. Postmester. Kristiania.
Smith, I., Oberstløjtnant. —
Smitt, J. S., Biskop. Tromsø.
Sommerfeldt, H. A., Toldskriver. Kr.ania.
— H. C., Krigskommissær. Throndhjem.
Sommerfelt, G. A., Kaptejn. Kristiania.
Sommerschield, H. J., Kaptejn. Verdalen.
— J., Konsul. Namsos.
Stabell, Fr., Læge. Kristiania.
— G., Cand. philos. Throndhjem.
Stang, E., Advokat. Kristiania.
— F., fhv. Statsminister. —
— O. A., Kjøbmand. Fredrikshald.
Steen, A., Cand. juris. Kristianssand.
— C. J., Lensmand. Lurø.
— Daniel, Fabrikant. Kristiania.
— E., Kjøbmand. —
— Fr., Sagfører. Bergen.
— J. W., Rektor. Stavanger.
Steenstrup, H., Toldinspektør. Skien.
Stenersen, L., Univ.stipendiat. Kristiania.
Stibolt, C. N., Kontorchef. —
Stockholms kongelige Bibliothek.
Storjohann, J. W., Kjøbmand. Bergen.
Storm, G., Professor. Kristiania.
— H., Cand. mag. Throndhjem.
Strøm, C. A., Lensmand. Throndenes.
— Enkefru. Kristiania.
— H., Murmester. Throndhjem.
— S. C., Borgermester. —
Stub, P., Foged. Ullensaker.
Stuwitz, A., Kjøbmand. Bergen.
Styrmoe, Proprietær. Drammen.
Sunne, Skibsfører. Arendal.
Sveaas, A. Drammen.
Svegaard, P. Kagerup i Danmark.
Svendsen, H., Assurancekasserer. Bergen.
— W., Handelsmand. Søndmøre.
Swensen, D., Fabrikejer. Kristiania.
Sæhlie, A., Verksejer. pr. Hamar.
Sømme, Jacob, Konsul. Stavanger.
Sørensen, S., Kand. Sandefjord.
Sørenssen, C. M., Assessor. Kristiania.
— S. O., Overlærer. Stavanger.

Tandberg, G. E., Gaardbruger. S. Land.
Tangen, H. von, Kjøbmand. Bergen.
Thanem, E., Kjøbmand. Throndhjem.
Tharum, J., Kjøbmand. —
Thaulow, Chr., Konsul. —
Thesen, Kjøbmand. Bergen.
Thilesen, G., Sagfører. Drammen.

Thomasen, T., Skolebestyrer. Sandefjord.
Thomesen, O., Sorenskriver. Thelemarken.
Thomsen, Jess, Kjøbmand. Kristiania.
Thomle, E. A., Arkivassistent. —
— I. S., Justitiarius. —
Thorbjørnsen, Restauratør. Throndhjem.
Thorne, Chr. Aug., Fabrikant. Moss.
— Th. W., Advokat. Drammen.
Thorsen, H., Arkitekt. Kristiania.
Thrap-Meyer, H., Arkitekt. —
Throndhjems Haandverkerforening.
— tekniske Institut.
Throne, J., Bankbogholder. Throndhjem.
Thue, E. D., Toldinspektør. Kristianssund.
Thuesen, J., Politimester. Larvik.
Thune, A. L., Smed. Kristiania.
Tillisch, F., Kjøbmand. Bergen.
Tonning, P. R., Apotheker. Levanger.
Torin, K., Bibliothekar. Skara.
Torkildsen, R. R., Læge. Lærdal.
Tostrup, J., Guldsmed. Kristiania.
Tromholt, S., Reallærer. Bergen.
Trøgstad, Dyrlæge. Ørlandet.
Tønsberg, Chr., Generalkonsul. Kr.ania.

Ullmann, A., Skolebestyrer. Kragerø.
Unger, A., Arkitekt. Kristiania.
— C. R., Professor. —
Upsala Universitetsbibliothek.

Valeur, O., Indrulleringschef. Kr.sand.
Wallem, Fr., Cand. jur. Bergen.
Wang, P. O., Sadelmager. Kristiania.
Warmuth, Carl, senior. —
— Carl, jun., Musikhandler. —
Vauvert, Louis. Porsgrund.
Wedel-Jarlsberg, E., Baron. Kristiania.
— H., Baron. Bogstad.
— H., Baron. Bærum.
— P., Greve. Jarlsberg.

Weibye, H., Overtoldbetjent. Kragerø.
Weisse, J. P., Professor. Kristiania.
Wennberg, S., Handelsmand. Aareholmen pr. Tromsø.
Werner, J., Rørlægger. Kristiania.
— W., Tømmermester. —
— C. C., Bogtrykker. —
Werring, C. O., Apotheker. Drammen.
— Emil. Kristianssund.
Veseth, J. O., Lensmand. Haus pr. Bergen.
Wessel, H., Lensmand. Verdalen.
— P. M., Ingeniørkaptein. Kr.ania.
Wessel-Berg, Sorenskriver. Kongsvinger.
Videnskabernes Selskab i Throndhjem.
Widerberg, N., Kaptejn. Kristiania.
Wiel, A. M., Konsul. Fredrikshald.
Wiesener, J., Læge. Bergen.
Wigen, A., Handelsfuldm. Throndhjem.
Willumsen, H., Kjøbmand. Kristiania.
Wilse, Th., Læge. —
Winge, E., Professor. —
Winther, H. T., Adjunkt. Skien.
Wisbech, C. W., Kapt. i Marinen. Horten.
Wittlock, J. A., Dr. Vexiø.
Vogt, C. J., Oberstløjtn. Kristianssand.
— L., Toldinspektør. Fredrikshald.
Worsøe, C., Amtmand. Bergen.
Voss, P., Skolebestyrer. Kristiania.
— V., Rektor. Aalesund.
Woxen, A. M., Læge. Kristiania.
Væringsaasen, Helge. Elverum.

Young, N. O., Brugsejer. Kristiania.
Ytteborg, Fabrikejer. —

Ziegler, R., Kaptejn. Molde.

Øien, Sejlmager. Throndhjem.
Øverland, O. A., Arkivassistent. Kr.ania.
Øyen, M., Barber. Throndhjem.

Ifølge foranstaaende Liste ere Medlemmerne saaledes fordelte:

Udlandet.

Stockholm	5	
Upsala	1	
Skara	1	
Ørebro	1	
Vexiø	1	
Kjøbenhavn	10	
Odense	1	
Kagerup (Danmark)	1	
London	3	
Paris	3	
Celle	1	
München	1	
Wien	1	
		30

Kristiania Stift.

Kristiania	276	
Drøbak	1	
Moss	8	
Fredriksstad	9	
Sarpsborg	1	
Fredrikshald	7	
Drammen	25	
Kongsberg	4	
Holmestrand	1	
Horten	5	
Tønsberg	3	
Sandefjord	12	
Larvik	7	
Landsbygderne	17	
		376

Hamar Stift.

Hamar	1	
Kongsvinger	1	
Lillehammer	2	
Landsbygderne	9	
		13

Kristiansands Stift.

Kristianssand	15	
Skien	8	
Porsgrund	2	
Kragerø	7	
Risør	1	
Arendal	11	
Grimstad	3	
Lillesand	2	
Mandal	3	
Flekkefjord	1	
Stavanger	15	
Landsbygderne	4	
		72

Bergens Stift.

Bergen	76	
Aalesund	3	
Landsbygderne	9	
		88

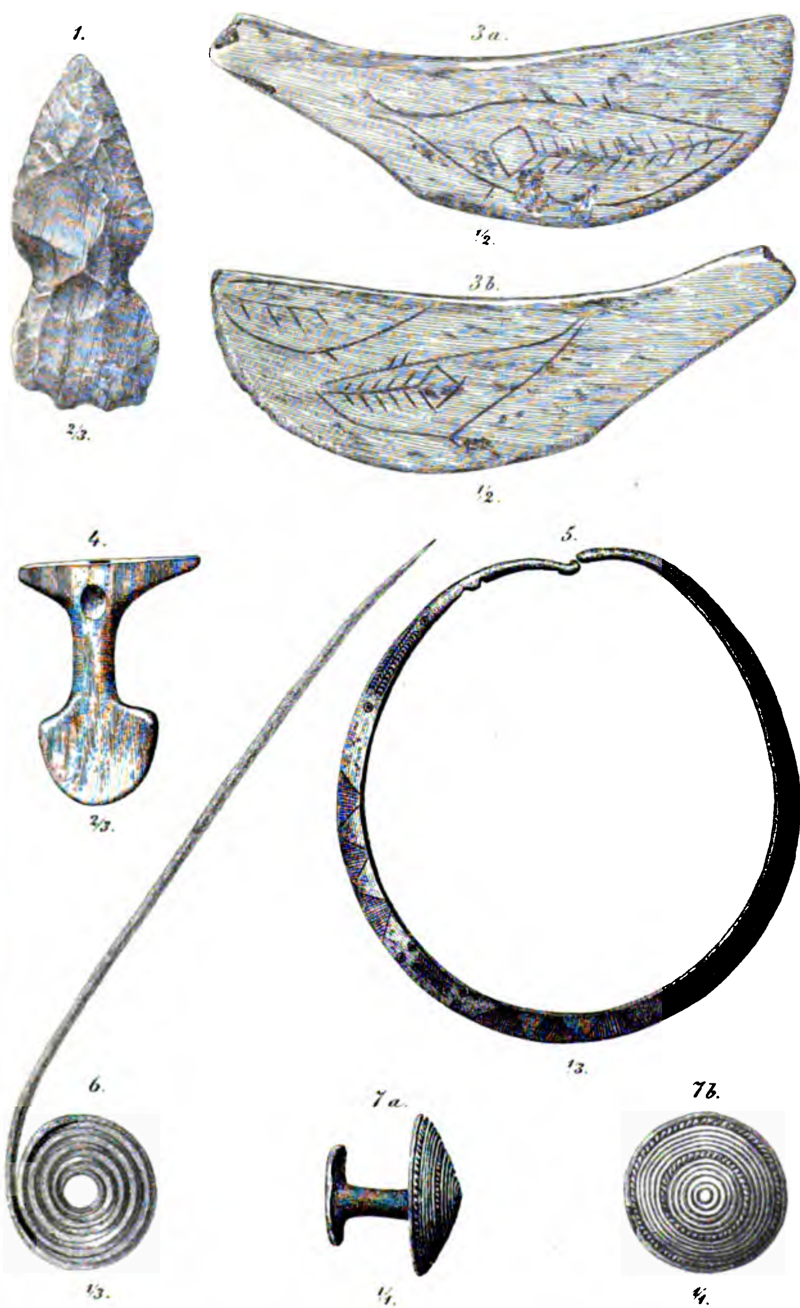
Throndhjems Stift.

Throndhjem	135	
Røros	1	
Molde	5	
Kristianssund	10	
Levanger	2	
Stenkjær	2	
Namsos	5	
Landsbygderne	32	
		192

Tromsø Stift.

Tromsø	8	
Bodø	1	
Vardø	6	
Landsbygderne	10	
		25

Tilsammen	796
hvoraf i Landsbygderne	81

1.
2/3.
3 a.
1/2.
3 b.
1/2.
4.
2/3.
5.
1/3.
6.
1/3.
7 a.
1/1.
7 b.
1/1.

8.

1/1.

11.

1/1.

9.

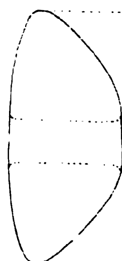
1/2.

10

1/1

12.

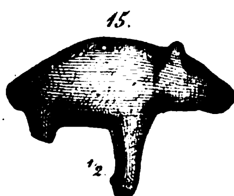
1/1.

14.

1/2.

15.

1/2.

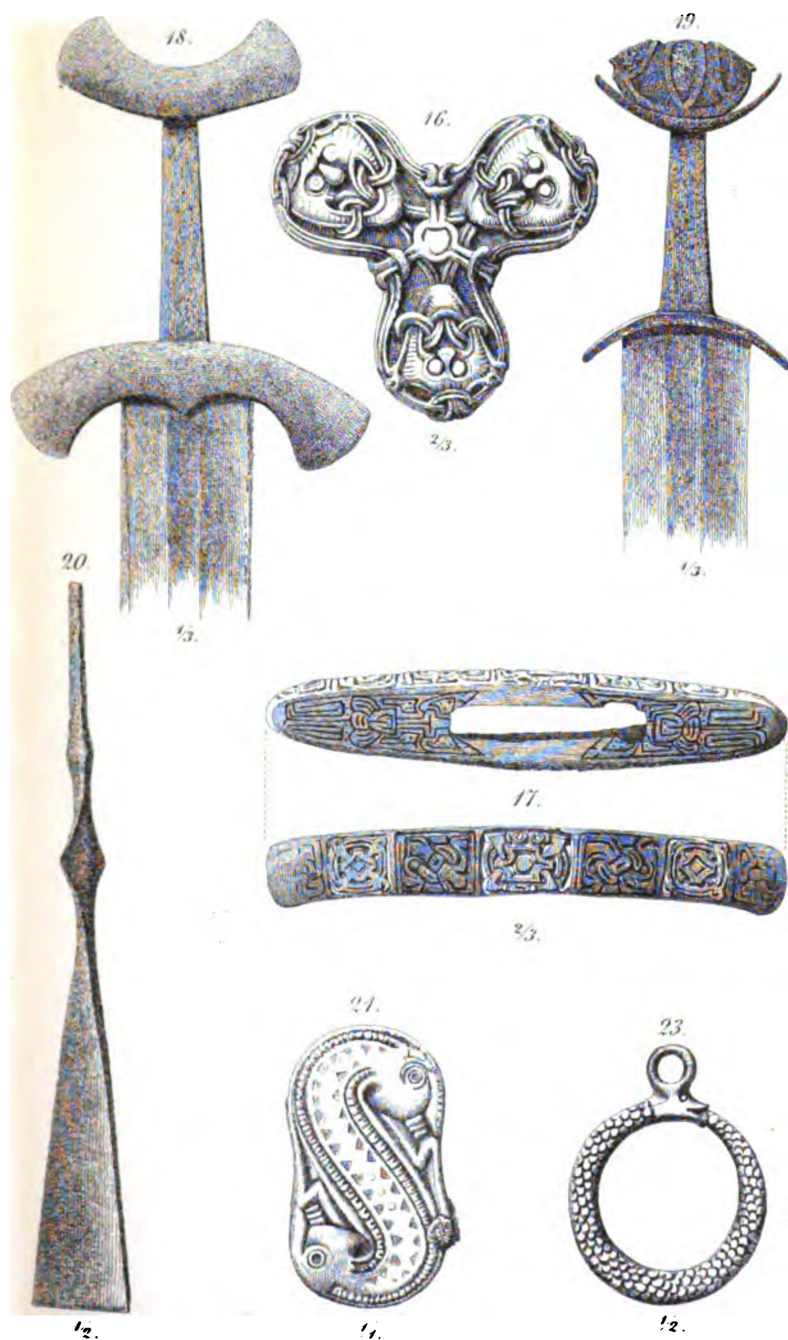
13.

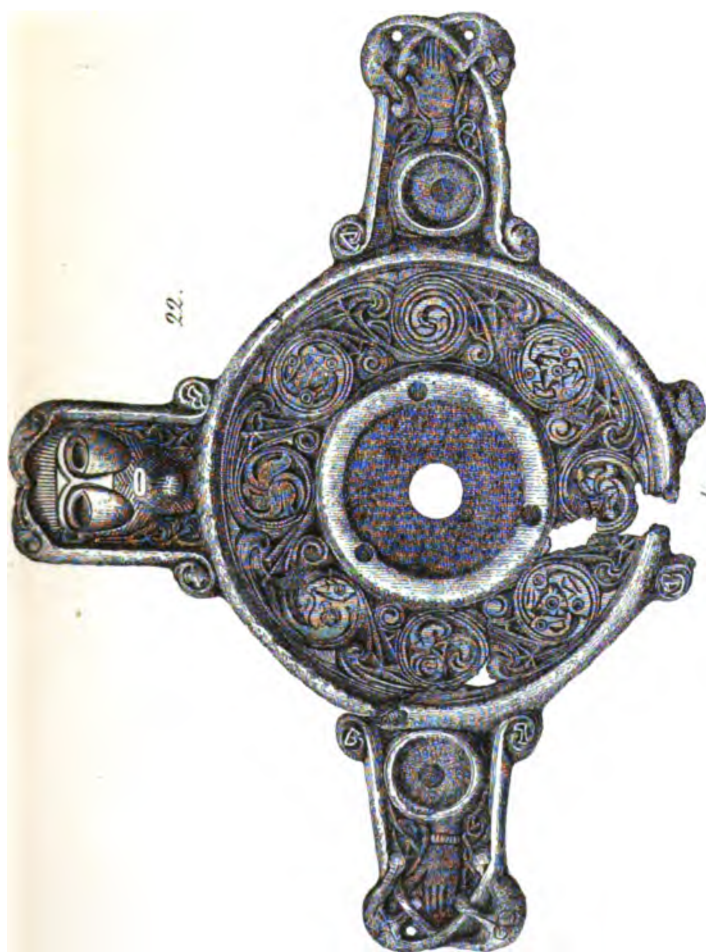
1/1.

M. Lyng's lith. Anst.

M. Lyng's lith. Anst.

22.

FORENINGEN

TIL

NORSKE FORTIDSMINDESMERKERS BEVARING

AARSBERETNING FOR 1882

Hermed 3dje Hefte af »Kunst og Haandverk fra Norges Fortid«.

KRISTIANIA

C. C. WERNER & CO.'s BOGTRYKKERI

1883

INDHOLD.

UNDERSØGELSER I STJØRDALEN 1882.

AF K. RYGH.

I Aarsberetningen for 1881 er der gjort rede for en undersøgelse af 3 gravhauger paa Alvstad i Stjørdalen. De indeholdt begravelser, som maa henregnes blandt de ældste fra jernalderen, som kjendes fra det nordenfjeldske. De frembød imidlertid mere interesse end de fleste andre, som tidligere ere opdagede navnlig i Sparbuen, fordi 2 af dem ogsaa indeholdt andre oldsager end de rester af redskaber af ben, som i regelen udgjør de eneste oldsagfund i denne klasse gravhauger. Den ene af dem indeholdt en urne af brændt ler, som imidlertid var saa knust, at dens form ikke kunde bestemmes. I en anden fandtes derimod, foruden stykker af naale m. m. af ben, en tveegget spydspids af jern, en krumkniv og en del af en naal af jern. Ved dette fund var der opnaaet et bidrag til en sikrere tidsbestemmelse af denne gravform, og da det efter dette resultat kunde være anledning til at formode, at de øvrige hauger i samme nabolag, forsaavidt de indeholdt grave fra omtrent samme tid, ogsaa kunde vise sig noget rigere paa oldsager end de, jeg tidligere har stødt paa i Sparbuen og paa Inderøen, saa bestemte jeg mig til at anvende nogle dage, jeg i sommer havde disponible til gravninger, til at undersøge en gruppe paa vestre *Alvstad*, som kun ved nogle hundrede skridt var skilt fra de tre ifjor udgravne.

Haugerne ere 5 i tal og ligge i nærheden af gaardens huse, 1 i øst for dem, 3 i række i nord for dem og den femte noget længere i nord for sig selv, omgivet af dyrket land. Der var forøvrigt tegn til, at der oprindelig havde været flere, som i tidens løb ere blevne udjevnede ved dyrkning.

I. Den sidstnævnte af disse hauger ligger i en bred dalsænkning mellem den fjeldkam, hvorpaa de ifjor undersøgte hauger ligge, og en endnu høiere fjeldkam, Høgkammen. Den var meget afskaaret i kanterne ved bortkjørsel af sten. Dens nuværende tvermaal var omtr. 14 m. og dens dybde ned til auren henimod 1 m. Nærmest over auren laa et lag kulblandet jord og ren kul, indtil 30 cm. tykt, over den større del af haugens vidde. Forøvrigt bestod den væsentlig af sten, blandet med en smule jord. Et stykke i syd for den nuværende midte fandtes mellem nogle sammenstillede fladagtige stene, som dog ikke dannede noget formeligt gravrum, omtr. 15 cm. over auren en større samling *brændte ben,* blandet med stykker af det sedvanlige *tætningskit,* der viste, at benene havde været nedlagte i en trætine. Blandt benene fandtes enkelte stykker af redskaber af ben, saaledes af 1 eller maaske 2 halvmaaneformede *kamme,* som paa hver side har havt 2 længdefurer nederst ovenfor tinderne, og 3 langs efter midten og ligeledes furer paa den øvre kant (T. 2771), et stykke af en rund *brikke* med et hul gjennem midten, tilligemed et brudstykke sandsynligvis af en flad *naal,* prydet med en cirkel om et punkt og en derfra udgaaende linje (2772). Fremdeles fandtes blandt benene en «*hvelvet*» *spende* af *bronce,* af hvilken sjeldne spendeform kun 2 exemplarer tidligere ere fundne i Norge, et brudstykke af en anden *spende* af *bronce* og stykker af et *knivblad* af *jern.* Den hvelvede spende (2769) er noget forskjellig i form fra de to ældre norske exemplarer, den fra Gudmundshagen i Gran (Norske Olds. 234) og den fra Fevang i Sandehered (afb. i Aarsb. 1874 fig. 32, Aarbøger for Oldk.

1880 s. 121), og nærmer sig mere til det i Svensk. Forns. 317 og Antiqu. Tidskr. för Sv. IV fig. 150 afbildede svenske exemplar, og endnu mere til det bornholmske i Aarbøger 1872 pl. 5 fig 9. Ligesom paa dette er hele naalespiralen indesluttet i et hylster. Det øverste ophøiede stykke har været tæt riflet efter længden og oventil og nedentil langs kanten belagt med en riflet traad, som ogsaa gaar rundt om paa bagsiden; en lignende riflet traad omgiver kanterne af det nedre stykke. Naalen er ogsaa af bronce. Det andet brudst. (2770), som ogsaa synes at være af en spende, maa i saa fald have været af en form omtr. som Antiqu. Tidskr. IV fig. 151. Det bestaar af et firkantet fladt stykke (3 × 1 cm.), riflet paa den ene side, fra hvis ene brede kant der udgaar en stump af en baandformet bøile, der ved sin begyndelse har en halvrund kam. Hvis denne forklaring er rigtig, vil man i dette stykke have en spendeform omtrent samtidig med den anden fuldstændige spende. *Knivbladet* (2774) er af samme hovedform som Norske Olds. 145, men uden afsats mellem ryggen og tangen og med mindre buet ryg; odden og en del af tangen afbrækket. — Ved den antagelige midte fandtes en mindre samling *brændte ben* nær overfladen. Her var imidlertid aabenbart en hel del sten affført, hvilket navnlig kunde skjønnes deraf, at det lag af større stene, der ellers dannede det øverste af stenmassen, manglede i midten.

II. Den nordligste af 3 i en tæt række paa lave bergknauser liggende hauger. Bestod af store stene blandet med jord, fra 0,5—1 m. dyb, idet fjeldbunden var ujevn. Paa den ene side var et større stykke udjevnet ved opdyrkning; det oprindelige tvermaal antagelig omtr. 12 m. Et par meter fra den østre kant fandtes 2 *paalstave* af *jern*, liggende jevnsides paa en flad sten paa bunden. Den ene (2776) er helt lukket og kileformet, 18 cm. lang og 7 cm. bred ved eggen, er noget lig Svenk. Forns. 262, men med mindre

udsvingede sider. Den anden (2777) har samme længde og bredde, men aaben, skjønt maaske oprindelig sammensluttende skaftfal. Den første kunde efter sin form snarest henføres til æ. j., men da den anden utvivlsomt tilhører y. j., maa begge henføres til den sidste tildsalder, og det maa antages, at de ere blevne senere nedlagte i udkanten af den ferdige haug. Ved haugens antagelige midte fandtes i en lang stribe mellem to skraat reiste flade stene en hel del *brændte ben*, deriblandt et stykke maaske af overkanten af en *kam* med en række buer med centrer paa den ene side (2781). Disse ben have aabenbart været nedlagte løst, hvorfor der heller ikke fandtes spor af tætningskit. Et par m. fra den nuværende vestre kant fandtes en tyk og temmelig vid, regelmæssig helle liggende paa fjeldbunden med lidt jord og kul under. Omkring og under den fandtes enkelte stykker *brændte ben;* men udenfor den laa en stor samling blandet med stykker af *tætningskit.* Disse ben ere altsaa nedlagte i en trætine. Fremdeles fandtes sammen med benene en tveegget *spydspids* med skarp kjøl af æ. j. form, 34 cm. lang (2778), og smaa brudstykker af en *skjoldbule* af jern, der var saa knust af stenene, at dens oprindelige form ikke lader sig bestemme, samt 4 *naglehoveder* tildels med stykker af stifterne (2779), store, runde og hvelvede, sandsynligvis af de nagler, som have fastholdt skjoldets haandtag. Et 5te naglehoved fandtes nedenfor hellen. Sandsynligvis have jernsagerne været nedlagte paa eller i trætinen, og den store helle har været lagt over som dække; men denne er senere ved frostens indvirkning gledet af de stene, hvorpaa den har hvilet, hvorpaa det ovenfor liggende stenlag har knust skjoldbulen. Paa et tredie sted længere mod syd fandtes ogsaa nogle faa stykker *brændte ben* paa bunden. Denne haug har saaledes indeholdt ialfald 2 og maaske 3 begravelser.

III. Jevnsides med den foregaaende og ligeledes liggende paa

en forhøining i bergbunden, 6,5—8 m. i tvermaal, i regelen ikke meget over 0,5 m. dyb, bestod af større stene, blandet med jord. Ved midten fandtes paa bunden en stor samling *brændte ben* med stykker af *tætningskit.* Adskilt derfra ved et lidet mellemrum fandtes atter en stor samling *ben* med flere stykker *kit*, udbredt paa en linje af henimod 1 meter, men dog tættest paa et punkt. Sammen dermed fandtes ogsaa et *stykke jern*, der kan være af bladet af en *krumkniv* (2782). Det er tænkeligt, at der oprindelig kun har været en samling ben i et trækar, som ved sammenfalden af stenene er bleven skilt ad i to hobe. Men rimeligst er det vel, at der har været nedsat 2 trækar med ben nær ved siden af hinanden, saa at ogsaa denne haug har indeholdt to begravelser.

IV. Lige ved siden af III. Haugens omrids umulige at skjelne, da forhøiningen var ganske ubetydelig og den gik ganske umerkeligt over i det stenfulde terrain omkring. Paa den søndre side var et større stykke af den samme eller en tilstødende afskaaret ved dyrkning. Der blev gravet i en bredde af 13 m. fra øst mod vest. Kul fandtes paa flere steder paa bunden, navnlig i en næsten uafbrudt rand ved den nordlige kant af gravningen. Omtr. 10 m. fra øst nær kanten mod det opdyrkede stykke og ved en umaadelig stor i randen liggende sten fandtes en mindre samling *brændte ben*, liggende løst paa bunden, og sammesteds en *perle* af *glasmosaik* (2785), 1,7 og 2 cm. i tvermaal med 24 firkantede ruder, ensfarvede røde ruder med hvid indfatning, afvexlende med gule og sorte dambretfelter, alle felter adskilte ved blaa striber. Længere frem nær den samme kant laa paa bunden en del *brændte ben* og ovenpaa dem flere stykker jern, der ikke kunde være gravgods eller være redskaber. Ovenpaa det nederste stenlag fandtes en hel del lignende affald af jern; lige under græstørven et sterkt kullag og deriblandt lignende jernstykker. Sammenhængende dermed

mod nord lige over bunden her og der smaa stykker bronce, afklippede eller halvsmeltede stykker, deriblandt en kort spendetand, som neppe var gammel. I nærheden fandtes et stykke antagelig af en støbeform af en masse, som endnu bruges af gjørtlere. Baade jern- og broncestykkerne maatte ansees som arbeidsaffald; men at det fandtes lige nede paa bunden og ovenpaa benene, er besynderligt og kan kun forklares af senere forstyrrelser i terrainet. Dybden var her omtr. ½ meter.

V. 10 × 8 m. i tvermaal, i øst for gaarden i heldingen af en bergknaus. Dybden forskjellig, da bunden var meget ujevn med store kløfter. Kul fandtes her og der i bunden især paa den nordre side. Ved den nordøstre kant fandtes i dybden brudstykker af jern af en *nagle* og af en *kniv* med tange (2784). Ved midten fandtes ovenpaa det nederste stenlag en stor samling *brændte ben* i en linje af omtr. 2 m., deriblandt 3 stykker af trekantede *naale* med striber langs kanterne og et endestykke af en bredbladet *naal* (2783). Nær derved, men paa bergbunden under de nederste stene fandtes en anden stor hob *ben*, der var mere samlet og blandet med kul. De to benhobe hørte utvivlsomt til to forskjellige begravelser; ingen af dem kan have været indesluttet i noget kar, og der fandtes heller ingen levning af kit. Kniven og naglen ere sandsynligvis fra y. j. og senere nedlagte i haugen.

Disse 5 hauger viste sig saaledes at være samtidige med de 3, som ifjor bleve undersøgte paa Alvstad og maa ligesom disse ansees for at høre til de ældste gravlevninger fra jernalderen, der kjendes i det nordenfjeldske. Ogsaa disse gav et for denne klasse gravhauger særdeles godt udbytte af oldsager, der give et nyt verdifuldt bidrag til bestemmelse af disse haugers tidsalder. Vaabnene i hovedbegravelsen i II vise de fra de slesvigske mosefund kjendte former: spydspidsen er ganske lig den, som fandtes i en af de ifjor undersøgte hauger. Af endnu

større interesse er den i I fundne spende, den ældste jernalders-spende, der hidtil vides at være funden i det nordenfjeldske. Det er en i sig selv temmelig sjelden spendeform, der især forekommer i de bornholmske brandflekker af anden og især af tredie afdeling, og naar den forekommer i norske hauger kan den antages at betegne en tid, som ikke er meget senere end disses. Hvis det i III fundne brudstykke af jern, som det synes, er af en krumkniv, er det ogsaa ligesom den ifjor fundne krumkniv et bevis for disse haugers høie ælde.

Ud paa høsten stødte man ved en tilfældig gravning paa *østre Alvstad* paa levninger af en haug, hvori der kun fandtes en samling brændte ben, hvoriblandt var enkelte tilskaarne brudstykker. Formodentlig har det været en haug af samme art som de 8 af mig undersøgte.

Paa den før omtalte høie fjeldkam, *Høgkammen,* i vest for de iaar undersøgte hauger ligger der paa den høieste top en stenrøs, som ikke er bleven undersøgt, men synes at være adskillig udkastet. Et godt stykke i syd derfor nær *søndre Alvstad* ligger der ligeledes paa en isoleret høi fjeldknaus en røs, der ogsaa var meget udkastet i midten; jeg lod den dog undersøge, men uden noget resultat. Paa *Hegge* i øst for Alvstad-gaardene findes et par hauger af sten og jord paa nogle fjeld-knauser. De vare imidlertid saa beskadigede ved tidligere gravninger, at jeg ikke vilde lægge noget arbeide paa dem.

Derimod lod jeg gjennemgrave et stykke jord paa *søndre Røkke,* hvor de to gravkister fra broncealderen vare fundne, for at komme til vished, om den haug, der havde ligget her, skulde have indeholdt flere kister. Intet blev imidlertid fundet.

I sommer foretog jeg en nøiere undersøgelse af de i min indberetning fra ifjor omtalte helleristninger[1] paa det østligste af Røkkes jorder. De findes paa en langstrakt fjeldknaus fornemmelig paa dens forskjellige skraaninger og i det hele meget

---

[1]) Aarsber. 1881 s. 11.

spredt. De figurer, som nu kunde skjelnes, ere: 1) 15 skibsfigurer, hvoraf enkelte vare næsten udslettede, indtil 40 cm. lange, med opretstaaende parallele linjer, med opretstaaende stavne, nogle med en dobbelt linje efter længden, idet den øverste gaar gjennem de lodrette linjers toppunkter, andre kun med en bundlinje; paa 2 steder findes samlede grupper af 4 skibe; 2) en haand med tommelfinger til høire, 20 cm. lang, med rund afslutning for neden; 3) 2 fodsaaler, omtr. 21 cm. lange; 4) 3 grupper af gruber, hvoraf den største bestaar af 12; 5) en firedobbelt concentrisk ring med centrum; 6) en utydelig tredobbelt ring; 7) en stor dobbelt ring eller halvring, utydelig; 8) 2 grupper af kløver, ganske lige indtrykkene i blød jord af gjedekløver, i den ene 12, i den anden 4; 9) 10 korte parallele streger, tæt sammen. Af nogle af de merkeligere af disse figurer tog jeg aftryk. Jeg har her ikke medtaget i opregningen endel skibsfigurer og hænder, som findes samlede for sig selv paa en glat skraaning længst mod øst, da deres ægthed syntes mig tvivlsom.

Jeg undersøgte ligeledes nogle nylig opdagede ristninger paa et svaberg mellem *Fiskvik* og *Bremset*, i syd for Alvstad og Røkke. Stenen var meget veirslidt, men jeg kunde dog tydelig skjelne 4 fodsaaler, betegnede ved omridsfurer, hvoraf 2 tæt sammen, omtr. 22 cm. lange, en *spiral* paa ikke fuldt 3 omgange, en stor firedobbelt cirkel og 2 dybe kreaturkløver. Der kjendes nu 4 helleristningsgrupper i Skatvaals sogn: paa Arnstad, Opauran, Røkke og Bremset.

ARKÆOLOGISKE UNDERSØGELSER I FJÆLBER 1882.

AF I. ROSS.

Sydligst paa Halsnøen hæver sig en afsondret fjeldkol: *Liinhovda*, men i omegnen kaldt med flere navne efter de gaarde, som ligger nær dens fod, nemlig: Sydnæs-saato, Fatlands-saato og Kike-saato. Navnet «saato» er udtryk for dens form. Af navnet *Liinhovda* gives af enkelte den forklaring, at det betegner dens lighed med et rokkehoved omvundet med liin, kanske en søgt forklaring. Fjeldets høide er antagelig 500—600 fod.

Paa toppen af dette fjeld fandtes en begravelse af noget eiendommeligt anlæg, men uden oldsager. Der hæver sig her paa det alleröverste en liden fjeldknat af 12 fods høide, tæt ind til hvilken ligger en større rullesten af netop samme høide, saa der ovenpaa — af fjeldknatten og rullestenen i forening — dannes en nogenlunde jævn flade af omtr. 30 fods længde nø.—sv. og 26 fods bredde nv.—sø. Omkring fjeldknatten og rullestenen ligger en stenrøs, i hvilken tidligere — ialfald 2 gange — har været adskillig rumsteret, senest — efter hvad jeg kunde faa opspurgt — for en 3 aar siden, da den unge mand, jeg havde med mig, Sjur Larsen Fatland sammen med sin broder havde begyndt at kaste ud stenene paa den nordvestre og sydøstre side, hvor de laa tykkest. Men jeg antager det rimeligt, at oftere jætergutter og anden ungdom har moret sig med

at kaste sten udover det bratte stup, som især mod sv. nærmer sig sterkt til fjeldknatten. Paa denne side laa nu kun igjen ligesom en fodkjede af større stene. Stenrøsens udstrækning er nu: største tværmaal nv.—sø. = 60 fod, mindste tværmaal nø.—sv. = 45 fod. Det forekommer mig rimeligt, at stenrøsen oprindelig har været ordnet saaledes om fjeldknatten og rullestenen, at det hele har præsenteret sig som en regelmæssig rundhaug, mens derimod nu fjeldknatten med mere end sin halve høide stiger op af de omgivende stene. De tidligere «undersøgelser» har gjældt stenrøsen omkring knatten; jeg vendte mig strax til topfladen af denne, hvor det snart viste sig, at der var en lav, nogenlunde rund stenrøs, dækket med mos og enerkrat. Denne lille stenrøs laa noget til den nordvestre side, tvers over kløften mellem fjeldknatten og rullestenen. Da den borttoges, viste der sig under den en aflang, mod nv. tilspidset udvidelse af kløften — som et gravkammer, hvortil den da ogsaa havde været benyttet. Dette rum var i det øverste omtrent 8 fod langt og 3 fod paa det bredeste. Da de stene, som fyldte rummet, var borttaget til en dybde af 1 fod, viste sig et lag af *kul og aske*, udbredt over et jævnt og fast stenlag, der fyldte kløftens bund. Intet andet fandtes her; heller ikke gjordes noget fund, da bundstenene, som var kilet meget fast i den stadig tilsnevrende kløft, blev helt opbrudt; kun allernederst laa igjen noget kul og aske, der rimeligvis i tidens løb er skyllet ned mellem stenene. Der var altsaa intet, som nærmere tilkjendegav, fra hvilken oldtidsperiode begravelsen skriver sig, og min antagelse at haugen — paa grund af beliggenheden — muligens var fra broncealderen, fik ingen videre støtte. Det maa have kostet store anstrængelser at faa den masse sten her op til fjeldtoppen, da vel kun en mindre del kunde udbrydes eller findes i nærheden; men saa har ogsaa begravelsen faaet en storartet beliggenhed, og hvis da ved dens anlægstid alle træer omkring har været ryddet væk, maa gravhaugen have vist sig saare imponerende for alle omgivelser i en vid kreds.

Paa *Nordhus* (Fjælberøen), paa en liden bakke tæt under fjeldet — en 100 skridt i sv. for husene paa gaardbruger Jespersens nordre eiendom — laa levningerne af en rundhaug med 30 fods diameter. Hele toppen var i sin tid borttaget, og det gjenværende hævede sig blot et par fod over grunden; men det egentlige gravfelt syntes ganske uforstyrret. Her fandtes i haugens vestre halvdel en 3 fod bred og omkring 21 fod lang stenlægning (n.—s.), der især paa de nordre 10 fod var meget jævn og regelmæssig. Muligvis var den egentlig at betragte som to stenlægninger i flugt — og da ogsaa stedet for mindst 2 begravelser. Dens østlige (inderste) langside var i en afstand fra haugens antagne centrum af 1½ fod. Over stenlægningen var udbredt et tyndt lag af *kul og aske*, der i det væsentlige endte med stenlægningens grænser; mod dens nordre ende var det tykkest, et par tommer. Her fandtes løst i kullaget en korsdannet *bøilespende*[1] af bronce og svage spor af et blaahvidt stof, ligt oxyderet sølv. Lidt i vest herfor laa en hvid, omtrent haandstor *sten* med merker efter slibning af spidse redskaber. Til denne var fastrustet et *jernstykke* af noget over ½ fods længde og omkring 1 tommes gjennemsnit. Længere mod syd, omtrent ret vest for haugens centrum fandtes levninger af 3 *sølvknapper* til en *hægtespende* (type no. 269 Rygh), sterkt forvitrede; kun en var nogenlunde bevaret, saa man i bunden af fordybningen kunde se spor af et ansigt. Endnu lidt længere mod syd laa 2 smaa *haandsneldehjul* af klebersten og nogle *jernstykker*. Helt henimod den sydlige ende af stenlægningen, i en tragtformet fordybning — indfattet med heller —, laa en *pincet* af bronce og — oppaa hinanden — 2 cirkelrunde *sølvplader* af omkring 2 tom. diameter og med en cirkelrund udskjæring i midten af omkring 1 tom. diameter (ganske glatte), desuden et lidet, svagt ornamenteret *sølvstykke* (eller

[1]) Nærmere beskrivelse af de i haugen fundne oldsager vil findes nedenfor under fortegnelsen over de til Bergens museum indkomne gjenstande i aaret 1882.

kanske blot forsølvet broncestykke). Forrustede *klinknagler* og andre smaa *jernstykker*, hvoriblandt muligens det slidte blad af en *tollekniv*, laa spredt hist og her paa stenlægningen, enkelte ogsaa udenfor denne. Haugen er ganske udkastet.

Paa *Nordre Eide* (Tollev Tørressen) i Ølen undersøgtes en større rundhaug, hvoraf tidligere omtrent en trediedel var borttaget; ved den leilighed var — en 6 fod fra nordre yderkant og 3 fod over grunden — fremkommet et lidet hellesat kammer, hvori en *urne* med brændte ben, der var bleven indsendt til Bergens museum. Haugens diameter maaltes til 56 fod, dens høide til 10½ fod. Bunden var bedækket med et nogle tommer tykt lag af brændt jord og kul. Ovenpaa dette var først en indre røs af større og mindre stene med noget jord iblandt; dernæst kom et lag af tildels brændt jord blandet med *kul* omkring 1 fod mægtigt i toppen, tiltagende nedover indtil en 2 fod i tykkelse. Ovenpaa dette var et todobbelt til tredobbelt lag af sten til henimod 2 fods tykkelse, endelig et halvt spadetags græstorv. Der fandtes ingen midtbegravelse i haugen. Derimod 14 fod i syd for det antagne centrum og saa høit oppe, at det kun var dækket af torven og ét stenlag, var der et lidet rundt *kammer*, opmuret af mindre, noget flade stene, — med dækhelle og bundhelle; heri stod en stor *lerurne* — den næststørste, der nu findes paa Bergens museum — fyldt med brændte ben, brændt jord og kul; nogle ganske smaa brudstykker af et *broncebeslag* (til en rem?) laa nedimellem. Dækhellen var noget over 3 fod hver vei, bundhellen lidt mindre og tynd, saa den havde givet efter for trykket af kammerets vægge og var brukket tversover og havde derved skudt sig op med en ryg midt i kammeret. Ved dette var urnen bleven trykket ind mod den ene væg og dens overdel paa den ene side knust (senere i det væsentlige restaureret). Ingen andre oldsager fandtes. Af haugens syd- og vestside er endnu levnet en flere fod bred rand, der vil blive borttaget, efterhvert som der trænges sten.

Paa *Vestre Eide*, sydvestligst paa indmarken og lige ved kanten af en brat brink, der hæver sig paa østsiden af elven og postveien fra Sandeide, ligger en samling af mindst 6 gravhauger: 1) lige ved bøgjerdet, smukt formet, 44 fods diam., jævnet lidt, ellers tilsyneladende urørt. 2) 14 fod nnv. for no. 1, 36 fods diam. Denne undersøgtes, men indeholdt nu kun hist og her klinknagler og andre smaa *jernstykker*. Ved at bryde noget sten i den var tidligere fremkommet: «en stenskaal med ottekantet stæt» og en stenøxe. Den sidste er indkommet til Bergens Museum; af skaalen var ingen levning at finde. 3) 36 fod i nnv. for no. 2: lav langhaug, 61 fod lang, noget sten borttaget. 4) 59 fod n. for no. 3: rundhaug, noget forstyrret i toppen og paa søndre side, 54 fods diam. 5) lige ved foregaaende (i n.), rundhaug, 44 fods diam. 6) nogle skridt nø. for no. 5: langhaug, 35 fod lang, 23 fod bred, meget lav. I udmarken længere i syd er der flere mindre gravhauger, og i udmarken i øst en større rundhaug med stor fordybning i toppen.

Paa gaarden *Hægjo* (Hæggen) ligger øst for husene flere gravhauger, tildels forstyrrede. Fra et nylig opbrudt gravkammer fik jeg en *skyttelformet beltesten* og et lidet brudstykke af en *urne*, resten bortkastet.

UDGRAVNINGER I EVJE 1882.

AF N. NICOLAYSEN.

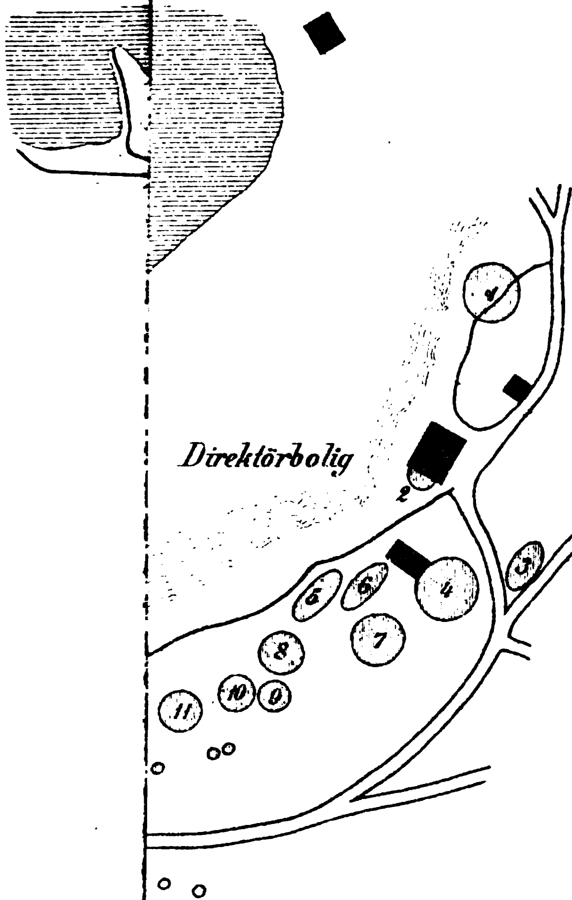
I. NIKKELVERKET (Kaptein F. Henriksen).

Den del af nikkelverkets ejendom Fosvik, der ligger østenfor Oterelven, bestaar af en furemo, som før verkets anlæg eller for omtrent 12 aar siden havde hørt til gaarden Galteland. Langs randen af moen forefindes mod elvebakken omtrent fra verkets direktørbolig og vestover den største samling af gravhauger i Oterelvens dalføre. Over denne gravplads lod verkets direktør, hr. kaptein F. Henriksen, for et par aar siden forfatte et nøjagtigt kort, som han velvillig sendte mig. Dette kort er nu gjengivet paa vedføjede blad.

Ridset viser 45 hauger, men i virkeligheden er der kun 44, da den haug, som betegnes med no. 38, efter nærmere undersøgelse maa antages dannet af naturen. I det hele er der saaledes 38 runde hauger, hvoraf den største, no. 30, kaldes Kongshaugen, samt 6 langhauger (no. 3, 5, 6, 16, 21, 27). Ved de sidste kan merkes, at de, som det tildels vil sees af kortet, væsentlig have samme retning som elven og dalen, hvilket som bekjendt ogsaa ellers er iagttaget ved saadanne hauger under lignende omstændigheder.

I syd for no. 10—12 og 14 er der opreist nogle firkantede hvide stene, hver med et omfang og en højde af 50—80 cm., og ifølge beretning dels af N. Wergeland i 1811 og dels af senere stiftsprovst P. Lassen i 1821[1] skal der engang have

[1]) Se Aarsber. 1867, 95 og N. Fornlevn. 251.

Direktörbolig
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11

været flere saadanne stene, som før 1811 men efter ca. 1750 anvendtes i grundmuren under prestegaardens bygning.

Desforuden stod der etsteds paa moen ifølge sagnet i bygden en stor runesten, som blev flyttet af Galtelands ejer op til hans huse. Her stod den ifølge Lassens udsagn endnu i 1821, men senere blev den af den forrige ejers søn slaaet i stykker og lagt under en skorsten, hvoraf den efter foreningens foranstaltning blev udtagen og i 1875 indsendt til uuiversitetets oldsagsamling.[1] Denne sten omtales første gang i 1639 af biskop Thomas Wegner,[2] som siger, at den «staar tvert over fra Fennefos i Evje sogn», og i Wergelands anførte beretning heder det, at den «efter sigende var stillet midt i en stor cirkelrund kreds, dannet af andre mindre stene uden inskription, hvoraf aatte stykker skal staa der endnu», følgelig de ovennævnte. Forresten hørte jordstykket ikke, som det hos Wergeland og efter ham paa det anførte sted i aarsberetningen for 1875 heder, til Rosseland, men som ovenfor bemerket til Galteland.

Den behagelige indbydelse, jeg sammen med kortet fik fra hr. Henriksen til at undersøge gravfeltet, var jeg dengang forhindret fra at modtage, da jeg havde lignende arbeider fore paa andre kanter. Men i 1882 fandtes intet til hinder derfor, og jeg kunde saaledes faa mit ønske opfyldt om ogsaa i Setersdal at anstille planmæssige udgravninger, hvad der hidtil ej var skeet. I to henseender indtraf dog ikke, hvad jeg havde tænkt mig, før jeg kom til stedet. Jeg havde paa forhaand troet, at der her nærmest vilde træffes et gravfelt fra yngre jernalder, og at der var anledning til at undersøge samtlige hauger. Det viste sig imidlertid, at no. 1, som en lysthaug med flagstang paa, og 2—4, fordi de strække sig indunder bygninger eller ligge i en have, ej kunde røres, hvortil kom, at 16 af de øvrige hauger ere tæt bevoxede med træer, hvilke ejeren som rimeligt var

---

[1]) Jfr. Aarsber. 1875, 88 no. 117.

[2]) i hans optegnelser om Norges runestene (universitetsbibl. mskrpt, 4to 95 no. 4), kilden til O. Worms beretning om samme sten i hans Monum. Danica p. 493.

ønskede sparede. Der var saaledes kun levnet for undersøgelsen 24 hauger. Disse viste sig ved aabningen alle at være oplagte af sand og gave følgende udbytte:

5. *Kulrand* ved bunden, ellers intet.
6. Tilforn opgraven paa flere steder. Omtrent 3.40 m. i sydøst for midten blev paa bunden truffet en liden *kulsamling*.
7. I denne var engang foretaget en gravning, som for 5 aar siden fortsattes i dybden; der blev da fundet stykker (11074) af en *urne* af graat ler og form som NO.[1] 362, dog helt dækket med indtrykkede forsiringer, gjorte, som det synes, med en pind, ikke med negl.
8. Ogsaa denne skulde være opgravet for omtrent 20 aar siden, da der efter en mands udsagn, som dog ikke kan stoles paa, fandtes en lerurne, et sverdhaandtag (?) og noget bronse, hvilket alt blev bortkastet. Ved den fornyede undersøgelse traf jeg i det opkastede grus kun en *beltesten* (11075) af graa kvartsit, usedvanlig tynd og liden og med noget spidse ender; overfladen lidt konvex med spredte svage spor af slid; paa den plane underside et enkelt sterkere spor.
9. Her fandtes intet og heller ikke i
13. som havde et opgravet hul i midten, hvilket dog ej gik tilbunds.
15. Ved midten paa bunden var der et lag af *kul* og *brændte ben*, hvori fandtes stykker af to *lerurner* (11076, 11077) og en *spiger* (11078) med et lidet, fladt, rundagtigt hoved og en 7 cm. lang stamme. Den første af urnerne viser sig at have været i sterk ild, hvorved den er meget forbøjet; den har samme form og størrelse som NO. 361 og er forsiret omtrent paa lignende maade, dog tillige med en rad korte streger rundt bunden; lerets farve er sterk rød, og der sees intet spor af oprindelig sværtning. Den anden

[1]) d. e. Norske Oldsager af O. Rygh, Kristiania 1880.

urne er af formen NO. 364 og med samme slags ornamenter af neglindtryk; ogsaa højden er omtrent den samme; leret har rødgraa farve, og viser ikke bestemt spor af at have været paa ligbaalet.

17. Havde *kulrand* ved bunden, og i denne nær midten en fordybning, hvori fandtes *kul, brændte ben,* stykker (11079) af en *urne* med grovt sandblandet ler af rødlig farve, uden ornamenter, mulig af form som NO. 364, 365, samt et stykke (11080) af en *rullesten* af kvarts, paa begge sider med merker af at have været brugt paa samme maade som beltestenene.

19. Intet fandtes; formodentlig var det nedlagte gravgodsborttaget ved en tidligere undersøgelse, da der i midten var et rundt hul, 1.50 m. i tvermaal og 70 cm. dybt.

21. I haugens langaxe og 4 m. i vsv. for midten blev truffet et lag *kul.* I dette lag fandtes følgende: stykker (11081) af en *lerurne;* en sprukken *lerurne* (11082), der stod med bunden op og hvelvet over en *bensamling,* hvori nogle stykker *foringskit* (11160); endvidere den øvre del af en bøjleformet *bronsespende* (11083) af formen NO. 247, forbøjet ved ild; stykker af en udentvil halvmaaneformet *benkam* (11084) samt et cylinderformet, raat arbeidet *sneldehjul,* 3 cm. i tvermaal, og et lidet stykke af et andet, smukt drejet *sneldehjul* (11085) af anden stenart. Den første lerurne har havt formen NO. 361, er sterkt paavirket af ligbaalets ild og uden spor af oprindelig sværte, forsiret omkring halsen med horisontale baand af linjer og indtrykte, ligeledes horisontale eller skraastillede afbrudte streger. Den anden urne har form, højde og forsiringer som NO. 364. Spenden mangler den ene sideknop og er uden synlige forsiringer undtagen de sedvanlige indhak i kanterne ved bøjlens rod. Af kammen er kun levnet en stump af den ene sideskinne og af et mellemstykke, forbundne med to jernangler; i de sidste er en hempe af jernblik og i

denne hænger igjen en jernring, 1.3 cm. i tvermaal, øjensynlig bestemt til deri at bære kammen; sideskinnens overkant har som prydelse en rad buer med et punkt i.

25. Paa bunden var 1.75 m. vestenfor midten et lag af *kul* og *brændte ben*. I dette lag laa en *remspende* (11086 a) af bronse med firkantet form men indadbøjet i sine to sider, den længste side 2.6 cm. lang, samt den ene arm af en *pincet* af bronse (11086 b), 5.7 cm. lang, sterkt oxyderet og uden synlige forsiringer. Denne havde en horisontal stilling med ydersiden op, og den anden halvdel, som manglede, har følgelig ikke været nedlagt.

27. Ved bunden blev truffet en *kulrand* og noget søndenfor midten en stump *brændt ben*.

28. *Kulrand* langs bunden og paa denne 3 m. i øst for midten nogle smaa stykker (11087) af en *lerurne* med linjeforsiringer og udentvil af formen NO. 361 samt med spor af at have været paavirket af ild. 4 m. i sydøst for midten og ligeledes paa bunden fandtes en samling af *brændte ben* og et lidet bundstykke (11088) af en *lerurne*. forsiret med en rad korte streger.

29. Paa bunden og 2 m. i syd for midten var der et lag af *kul* og *brændte ben*, og i dette lag fandtes stykker af 3 *lerurner* (11089—11091). Den ene (11089) har havt formen NO. 361, leret viser sterk rød farve, og ornamenterne bestaa af horisontale og skraa linjer samt brede indtrykte baand i sedvanlige mønstre. Den anden (11090) er ligeledes af rødt ler men med formen NO. 364 og forsiret med de sedvanlige neglindtryk. Den tredje (11091) bestaar af ler med samme farve som næstforegaaende, medens formen ej sikkert kan bestemmes, sandsynligvis har den været som NO. 361; omkring bunden er en rad med korte skraastreger og i øvre del spor af linjeforsiringer.

30. Denne, der som oven bemerket, gaar under navnet Kongshaugen, er, som det vil sees af ridset, ikke alene den største

af alle, men i sig selv ualmindelig stor. Paa grund af dens situation i forhold til de nærmest omliggende hauger maa det antages, at den er oplagt før disse. Den havde i toppen en dyb skjæring, som skulde være fremkommet ved en opgravning for over 20 aar siden, og som det heder, blev der da fundet en «mandeskalle», der nedlagdes igjen, hvilket dog maa ansees meget tvilsomt, navnlig fordi nogen saadan skalle ikke fandtes ved den seneste udgravning; i alle fald maatte denne skalle have tilhørt en senere tid end haugens oplægning.

Paa bunden og 6.70 m. i vestsydvest for midten blev truffet en fordybning med rette sider og flad bund, ca. 50 cm. i tvermaal og 15 cm. dyb, hvori der øverst var et lag brændte sten og derunder *kul* med spredte stumper af *brændte ben.*

Ligeledes paa bunden men 8.40 m. i sydvest for midten fandtes et firkantet rum, indvendig 36 cm. i kvadrat, dannet af fire flade stene, som vare nedstukne i bunden, og dækket med en helle, hvorpaa der laa to flade stene. I dette rum stod paa to flade, med næver overlagte stene en udvendig sodet og paa 4 stede rmeget omhyggelig lappet *bronsekjedel* (11092) af den sedvanlige vestlandske form eller som NO. 353 og af samme størrelse som denne, samt ligeledes forsynet med jernhadde og udvendig forsiret med inddrejede parallele linjer, alt dækket med udover kjedelens rand gaaende næver. Kjedelen var næsten fyldt med *brændte ben,* hvoriblandt laa en forbrændt sten og enkelte kulstumper samt et halvsmeltet stykke (11093) af et *bronsebeslag,* hvorved der har fæstet sig, som det synes, smeltet bronse af en anden gjenstand; beslaget er 2.5 cm. langt med form som den øvre del af Montelius Sv. forns. 333 og prydet med linjer langs kanterne. Endelig fandtes blandt de brændte ben en liden *jernstift,* nogle stykker (11094) af en med bronsestifter samsat *benkam,* forsiret med linjer og punkter, samt nogle styk-

ke raf andre gjenstande af ben, alt paavirket af ild. De fleste af de sidstnævnte stykker have maaske hørt til et futteral for kammen.

31. Intet med arkæologisk interesse opdagedes undtagen en *kulrand* ved bunden.

32. Paa haugens bund blev 1.60 m. i syd for midten truffet et lag med kul og *brændte ben*, hvori fandtes: *a)* 3 af ild paavirkede stykker (11095) af en med jernstifter sammenføjet temmelig stor halvmaaneformet *benkam*, forsiret med kantlinjer og dobbelte buer; *b)* en ligeledes af ild meget beskadiget ufuldstændig *bøjlespende* af bronse (11096) med formen NO. 247, men mindre end denne, neppe over 6 cm. lang, omgiven med jord, hvori spores trevler af tøj; *c)* endel stykker (11097) af *foringskit; d)* betydelige stykker (11098) af en stor *lerurne* med formen NO. 361, uden synlige spor af at have været udsat for ild; lerets farve rødgul, overfladen sterkt poleret; forsiret med linjeornamenter, paa bugen guirlander og omkring bunden korte streger; *e)* store stykker (11099) af en *lerurne* lig NO. 365 og med lignende forsiringer; dog er der ved overgangen fra halsen til bugen en rad dobbelte neglindtryk istedenfor skraastregerne paa hin; lerets farve oprindelig lysgraa; synes at have været i ild.

33. Langs bunden var en kulrand og i midten et lag af *kul* og *brændte ben*, hvoriblandt laa *a)* et *sneldehjul* (11100) af klebersten, vel arbeidet og smukt poleret, af lignende form og omtrent samme størrelse som NO. 170, dog uden flader omkring hullets aabning og forsiret med dobbeltstreger fra hullet til periferien i kvartcirkels afstand; *b)* en hel del stykker (11101) af en større halvmaaneformet *benkam*, sammenføjet med bronsestifter; har været udsat for ild; af ornamenter sees linjer med tilsluttede buer og dobbeltrader af smaa trekantede punkter; *c)* følgende bronsesager (11102): en *bøjlespende* af formen NO. 243; det øverste stykke af 2

spæde *naale* med udplattede hoveder af ens form og størrelse og forsynede med ringe; have udentvil dannet et par lænkenaale, hvortil mulig ogsaa har hørt en spæd bronsering af 1.5 cm. tvermaal; endvidere en rund *naal* med en liden ring i toppen, afbrudt nedentil, nu ca. 4 cm. lang, samt det øverste stykke af en noget tykkere rund *naal* med en gjennemboring øverst; *d)* et smalt *knivblad* af jern (11103) med tyk ryg, nu 11 cm. langt, men med manglende od; *e)* en knust liden *urne* (11104, afbild. fig. 7) af graat ler, tydelig ligesom den fra Stangeland (Urda III pl. I fig. 4) dannet efter et glasbæger, den her omhandlede nærmest efter typen aarsb. 1881 fig. 9; *f)* stykker (11105) af en graa *lerurne* af typen NO. 361, ualmindelig smal (12 cm. vid i mundingen) i forhold til højden (11.5 cm.), forsiret med linjeornamenter og ned over bugen med baand af parallele linjer; *g)* nogle stykker (11106) af en rød *lerurne* med samme typ som næstforegaaende; *h)* stykker (11107) af en *lerurne* med typen NO. 364 og forsiret med lignende slags ornamenter, indstukne med pind.

36. I denne blev kun truffet en *kulrand* langs bunden, ellers intet af arkæologisk betydning.

37. Ligeledes en *kulrand* ved bunden, ellers intet.

39. Foruden en kulrand langs bunden var der i denne ved midten en fordybning, 1.50 m. lang, 50 m. bred og ca. 60 cm. dyb, hvori fandtes endel ben af en *menneskeskalle* og i nogen afstand derfra omspredt *a)* en *beltesten* (11108) af hvidgraa kvartsit, 9.5 cm. lang, 2.3 cm. tyk og paa det bredeste 3.4 cm., med spredte svage spor af slid paa begge sider, forresten noget usedvanlig i sin form, idet enderne ere tvert afskaarne og begge sider plane, hvorhos oversiden i begge kanter er noget afskraanet og i begge ender har en temmelig lang lidt afrundet skraaning, der strækker sig næsten helt ned til sidefuren; *b)* en *krumkniv* af jern (11109), 7 cm. lang mellem enderne, med typen NO. 142, men noget uty-

delig i sin form ved tilrustede fremmede gjenstande, hvor iblandt spores levninger af en omvikling, muligt af bast; *c)* forskjellige sterkt forrustede og tildels ufuldstændige mindre jernsager (11110), hvoriblandt skjelnes et større *knivblad* med sedvanlig ældre jernalders form og levninger af skaft, en *syl*, en liden *ring* og en liden aflang firkantet *ringspende*. 3.3 cm. lang og med naalen anbragt tversover.

40. Langs bunden var en tynd kulrand. 50 cm. over bunden blev 1.40 m. i sydvest for midten truffet et rundt lag, 20 cm. tykt og noget over 22 cm. i tvermaal. Den nederste del af dette lag bestod af *brændte ben*, som vare omgivne med en ring af *foringskit* (11111) med sterkt udspringende horisontal kant. Ovenpaa benene laa *a)* en tveegget *spydspids* af jern (11112), 22 cm. lang, med en paa grund af forrustning noget utydelig form, men udentvil som NO. 208; *b)* en *spydspids* af jern (11113) med agnorer, ligeledes forrustet men udentvil af formen NO. 212; *c)* et større *knivblad* af jern (11114) med sedvanlig ældre jernalders form, nu 18 cm. langt, odden og tangens nederste del mangle, skaftets øvre ende dækkes af halvrunde fremspring af jern; *d) kvartsbryne* (11115) af almindelig form med slid kun paa smalsiderne, som derved ere sterkt indknebne paa midten, 13 cm. langt, 4.4—3.5 bredt, 1.8 cm. tykt; har været i ild; *e) krumkniv* af jern (11116) med formen NO. 142, 8 cm. lang fra ende til anden; *f)* nogle stykker af smaa forrustede jernsager (11117), hvoriblandt skjelnes 2 sylformede *pilespidser* og 1 tveegget samt en del af bøjlen af en *sax*. Disse gjenstande laa horisontalt ved siden af hinanden, spydbladene med spidserne indad. Endelig laa øverst *g)* stykker af en *skjoldbule* og af skjoldets *haandtagsbeslag* af jern (11118), den første som det syntes af formen NO. 218, men maaske med mindre højde i forhold til vidden. Alt har saaledes været nedlagt i et rundt trækar, foret med kit

og med den ovennævnte højde og vidde samt dækket af skjoldbulen.

Paa selve bunden fandtes 1 m. i øst for midten et lag af *kul* og *brændte ben* og omspredt i dette lag *h)* en *rullesten* (11119) af graa kvartsit, 7.5 cm. lang, indtil 5.7 cm. bred, der har været i ild og paa begge sider viser spor af samme slags brug som beltestenene; *i)* et *sneldehjul* af fin klebersten (11120), formet som en cylinder, 3.3 cm. i tvermaal, 1.8 cm. højt, paa over- og undersiden forsiret med skjødesløst indridsede radierende streger og paa sidefladerne med vertikale streger; har været udsat for ild; *k)* en rund *naal* af bronse (11121), 8 cm. lang, med afbrudt hoved samt derunder og et stykke nedover forsiret med en i tætte skruegange løbende indskaaren linje; *l)* et par halvsmeltede *glasperler* og smaastykker af *bronsesager* (11122), sterkt forandrede ved ild og oxydering og hvoraf kun en liden ringspende med tyk ring er nogenlunde bevaret, dens største tvermaal 2 cm.; *m)* 4 smaa *jernstykker* (11123), hvoriblandt en spiger med fladt, skjævt firkantet hoved, der sidder skraat paa stiften; *n)* 3 smaa stykker (11124) af *foringsskit.*

41. Langs bunden en kulrand og 15 m. i sydøst for midten, men 80 cm. over bunden et lag *kul* og *brændte ben,* hvoriblandt et *jernstykke* med ubestemmelig form og brudstykker (11132) af en *lerurne* eller muligt to, idet den ene sort af stykkerne fremviser løst graagult ler, den anden haardt mørkt ler, forsiret noget nedenfor randen med mindst 2 rader af korte horisontale streger.

43. Ligeledes kulrand ved bunden og paa denne 2 m. i sydvest for midten et lag kul og brændte ben. I dette lag laa: *a)* den øvre del af en middels stor *klinknagle* med rundagtigt hoved; *b)* et *knivblad* (11133) med almindelig ældre jernalders form; *c)* en firkantet, meget spæd *syl* (11134); *d)* en *fil* (11135) med aflang firkantet tversnit, 11.5 cm.

lang, omkring midten 1 cm. bred og 0.4 cm. tyk; *e)* en *bøjlespende* af jern (11136) med typen NO. 243; *f)* stykker (11137) af øvre del af en *lerurne* som NO. 361 med almindelig linjeforsiring og sterke spor af at have været udsat for ild; *g)* stykker (11138) af en *lerurne* som NO. 364 og sterkt forandret ved ild; *h)* stykker (11139) af en *lerurne* med form som NO. 368 og omtrent samme størrelse, forsiret paa den øvre del med baand af horisontale og skraa linjer samt rader af punkter, indtrykte med pind, paa nedredelen med en række brede lodrette furer paa begge sider i forening med lignende punkter; formen er noget forandret ved ild, dens ler derimod mindre end ved de foregaaende urner, fordi det fra først af har været haardbrændt.

II. SØNDRE BIRKELAND eller BAKKEN (Jørgen Gunnersen).

Gaarden ligger et kvarters gang nordøst for nikkelverket og paa den modsatte side af elven. De nedennævnte hauger, undtagen den sidste, ere beliggende lidt vestenfor den nuværende postvej, der blev anlagt for omtrent 50 aar siden, men vestenfor denne igjen gaar den gamle vej, der stryger tæt forbi foden af de østligste hauger. Samtlige hauger undtagen no. 8 ligge saaledes i en række paa den flade mo mellem sidstnævnte vej og et fordybet myrdrag mod vest.

1. Rund haug, 16.80 m. i vest for stuebygningen og 7.20 m. i nordvest for den nuværende postvej, 14.40 m. i tvermaal, 90 cm. dyb. *Kulrand* ved bunden og paa denne 3 m. i nord for midten et lag af *kul* og *brændte ben*, hvoriblandt *a)* stykker (11140) af en temmelig stor *lerurne* som NO. 361 med meget ildskjørnet, oprindelig rødt ler, rigt forsiret, men med ganske simple ornamenter: horisontale baand af parallele linjer, rader af streger og punkter samt brede indtrykte fordybninger omkring halsen; lignende vertikale baand forbundne med baand af skraalinjer nedover bugen, afsluttede nedentil ved et horisontalt baand; *b)* stykker (11141) af

en ildskjørnet *lerurne* som NO. 364 uden hank og ornamenter; *c)* en *lerurne* (11142) som NO. 361 med stregeforsiringer, sammenklemt af ilden paa ligbaalet; *d)* 4 smaa *jernringe* (11143) af runde stænger, vel 2 cm. i tvermaal med ihængende kramper, der sees at have været fæstede i en gjenstand af træ, samt en lidt mindre jernring.

2. Rund haug, 6 m. i nordvest for no. 1, 15.60 m. i tvermaal, 1 m. dyb. Kulrand ved bunden og paa denne 1.70 m. i nordvest for midten et større lag kul, hvoriblandt laa: *a)* stykker (11144—11146) af 3 *lerurner;* den første som NO. 361 og omtrent af samme størrelse, med sterke spor af ild, omkring halsen forsiret med baand af horisontale linjer og furer, langs den skarpe udbugning forsynet med en ophøjet ryg med dybe skraafurer og nedover derfra skraa rygge med lignende furer, der nedad løbe parvis sammen i en vinkel; den anden urne, med samme typ og sterkt paavirket af ild, har havt horisontale linjebaand omkring halsen og guirlander af linjer nede paa bugen; endelig den tredje med typen NO. 364, ogsaa sterkt forbrændt, forsiret med horisontale rader af korte streger, indstukne med pind. Et lidet stykke fra lerurnerne fandtes *b)* en fuldstændig sluttet ring, 26 cm. i tvermaal, af *foringskit* (11147) omkring en samling af brændte ben, der saaledes oprindelig vare nedlagte i et trækar med det anførte tvermaal indvendig. Endelig blev truffet spredtliggende, men nærmest lerurnerne *c)* en *beltesten* (11148) af graa kvartsit, som har været i ild, 13.3 cm. lang, 3.8 bred og 2.5 tyk, med temmelig spidse ender og uden bestemt spor af slid hverken paa over- eller undersiden, som begge ere plane; *d)* omtr. halvdelen (11149) af en liden halvmaaneformet *benkam,* gjort af ét stykke og oprindelig vel 4 cm. lang, forsiret med linjer og rader af buer med punkter i, øverst paa ryggen med et rundt udspring, der er gjennemboret og ved hvis hjelp kammen saaledes har kunnet ophænges; *e)* et slags *meisel* af jern (11150), 5 cm.

lang, paa det tykkeste ca. 6 mm., dannet af en i begge ender tilspidset firkantet stang med omtrent kvadratisk tversnit; *f)* 4 smaa *ringe* af jern, lig 1 *d* men mindre, en liden *klinknagle*, stykker af en meget fin *jernnaal* og et par ubetydelige bronsestykker (11151).

3. Rund haug, 6.60 m. i sydvest for no. 1, 15.60 m. i tvermaal. Kulrand langs bunden, ellers intet, sandsynligvis fordi de mulig i haugen nedlagte sager vare borttagne ved en tidligere gravning, hvorom et dybt hul ved midten vidnede.

4. Langhaug, 6.60 m. i vestsydvest for no. 3, med afrundede ender, 16 m. lang fra nordøst til sydvest eller i samme retning som dalen og den gamle vej, 9 m. bred paa midten, 70 cm. dyb. *Kulrand* langs bunden og paa denne 6.50 m. i nordnordøst for midten og saaledes næsten i haugens udkant en samling af *brændte ben*, hvoriblandt *a)* nogle faa, forbrændte stykker af en *lerurne* og nogle smaastykker af *foringskit* (11152). Ligeledes paa bunden, men 5.30 m. i nordøst for midten laa *b)* en af ild sammenklemt og forvreden *lerurne* (11153) med aabningen ned; den er af formen NO. 361 og forsiret omkring halsen med sedvanlige linjer og furer, nedover bugen med guirlander og omkring bunden med en rad korte streger.

5. Rund haug, 3.60 m. i vestsydvest for no. 4, 15.6 m. i tvermaal. Langs bunden en *kulrand*, ellers kun nogle stumper af *brændte ben*. Sandsynligvis tidligere udgravet.

6. Rund haug, 2.50 m. i syd for no. 5, 20 m. i tvermaal. Langs bunden en kulrand, forresten nogle faa spredte stumper af *brændte ben*.

7. Rund haug, tæt i sydvest for no. 6, 20 m. i tvermaal, 70 cm. dyb. Paa bunden og lige ved midten et lag, omtrent 1 m. langt og 60 cm. bredt, med *kul* og *brændte ben*, hvoriblandt laa: *a)* en *beltesten* (11154) af graa kvartsit, 13.7 cm. lang, 4.6 cm. bred og 2.7 cm. tyk, med plan over- og underside og svagt spor af slid paa den sidste; *b) mei-*

sel, syl eller *remendebeslag* af jern (11155) med en længde af 7.4 cm; *c) ringspende* (11156) af jern med fladtrykt oval form, 5 cm. lang; *d)* stykker (11157) af en rød og af ild paavirket *lerurne* som NO. 361, men med ejendommelige forsiringer: omkring halsen de sedvanlige linjer og furer, men nedover bugen 4 horisontale, sterkt fremstaaende ribber med tverhak og nedenfor disse igjen 3 horisontale linjer; *e)* stykker (11158)) af en rød *lerurne* med typen NO. 364; *f)* et større stykke (11159), udvendig sodet, af en *lerurne* maaske med formen NO. 361, forsiret paa halsen med sedvanlige ornamenter og paa bugen med trestregede baand, der slutte sig til hverandre.

8. Rund haug, beliggende omtrent 10 minuters gang fra no. 7 paa jordstykket «Kirke-ækren» og i kanten af en mod elven fremspringende tange ret i nord for nikkelverkets direktørbolig, men ved elvens modsatte bred, 18 m. i tvermaal, oprindelig 2 m. dyb, med et opgravet hul i midten. I haugens bund blev 2 m. i nord og 2 m. i øst for midten truffet fordybninger, fyldte med *kul* og brændte sten, ellers intet. Havde der fra først af været nedlagt noget gravgods i haugen, er det maaske borttaget under den tidligere gravning i midten, som kunde sees at have strakt sig lige tilbunds.

Af de udgravede 32 hauger vare saaledes 4 langhauger (I, 5, 6, 27, II, 4), de øvrige runde.

3 hauger (I, 9, 13, 19) fremviste intet af arkæologisk interesse, 10 kun kul eller brændte ben (I, 5, 6, 27, 31, 36, 37, II, 3, 5, 6, 8). Ogsaa ved de øvrige 17 begravelser, undtagen I, 39, saaes den døde at have været brændt, og dette havde rimeligvis været tilfældet ogsaa i I, 7 og 8.

Naar undtages I, 40, har der i de øvrige hauger, som vidnede om begravelse, kun været nedlagt én person, medens den førstnævnte har omfattet to individer.

Hvad de begravnes kjøn angaar, maa det paa grund af de forefundne oldsagers beskaffenhed antages, naar I, 8 sættes ud af betragtning, at der har været nedlagt kvinder i I, 21, 25, 32 33, 43, II, 2, hvortil vel ogsaa kan føjes den saakaldte Kongshaug (I, 30), medens I, 40 har omsluttet baade en mand og en kvinde.

Af de fundne oldsager har kun den under I, 33 *e* omtalte *lerurne* ved sin særegne form nogen større betydning. Derimod knytter der sig ellers en interesse til flere af de fremkomne *beltestene*, fordi man paa grund af de sager, som fandtes sammen dermed, i hensende til det spørsmaal, om dette slags stene har været benyttet ogsaa af kvinder, faar bestyrkelse paa en opfatning, der fremkaldes af flere tidligere fund, hvad enten nu disse stenredskaber have været brugte til at slaa ild med eller til slibning af mindre spidse metalsager. Det kan herved bemerkes følgende. Indtil udgangen af 1881 var der her i landet af det nævnte slags stene saavidt bekjendt fremkommet i det hele omtrent 146. Men heraf var ifølge de indsendte oplysninger 115 fundne enten løse i jorden eller, om ogsaa en sjelden gang i gravhaug, dog kun enkeltvis. De øvrige 31 fandtes rigtignok i gravhaug og sammen med andre oldsager, men i fem tilfælde (aarsber. 1870, 17; 1880, 201, 257; 1881, 51, 127) kunde det være tvilsomt, hvilket kjøn de i gravene nedlagte personer havde tilhørt. I 18 tilfælde (N. Fornl. 102, 145 ,278, 377, 783, aarsber. 1868, 110; 1872, 73; 1873, 80; 1874, 64, 73; 1875, 73, 80, 115; 1878, 198, 279, 299; 1880, 206, 250) vare de begravne vistnok mænd, dog er dette ikke aldeles sikkert undtagen i to tilfælde (aarsb. 1868, 110; 1878, 192), hvori gravenes aabning skede under sagkyndigt tilsyn, medens man ellers ikke har oplysning om, hvorledes de forefundne gjenstande vare beliggende i forhold til hverandre, og der saaledes mulig kunde have været nedlagt personer af forskjelligt kjøn i samme haug. Maa det saaledes i alle fald paa grund af de sidstnævnte tilfælde ansees vist, at beltestene have hørt til mandlige red-

skaber, saa bliver det paa den anden side højst sandsynligt eller endog sikkert, at saadanne stene have været benyttede ogsaa af kvinder, naar der hensees til de 8 tilbagestaaende tilfælde (aarsb. 1875, 81; 1876, 176, 287; 1879, 30, 197, 233). Det er dette, som bestyrkes af den her omhandlede udgravning og navnlig ved de kvindesager, der fandtes sammen med beltestene i I, 40 og II, 2, hvortil vel ogsaa kan føjes I, 39.

Paa grund af det temmelig ensartede indhold, haugerne fremviste, maa de antages at være omtrent samtidige. Alle hidrøre de fra den ældre jernalder, dog hverken den ældste eller yngste del af dette tidsrum, men derimod vel omtrent fra det 6te hundredaar efter Kristus.

GAMLE BYGDEBORGE I NORGE.

Af O. RYGH.

Overalt i Norge findes, saavidt den af norsk Befolkning i hedensk Tid beboede Del strækker sig, Levninger af gamle Befæstninger, som paa de fleste, der have seet dem, have gjort det Indtryk, at de maa tilhøre en meget fjern Tid. De have alle det tilfælles, at Befæstningen er af meget primitiv Beskaffenhed. Den bestaar af løs Mur, hvori hverken Kalk eller andet Bindemiddel er brugt, og der er overalt valgt Situationer, hvor Stedet efter sin naturlige Beskaffenhed var let at forsvare, og hvor der kun behøvedes forholdsvis ringe Arbeide for at gjøre et Rum, hvorpaa et større Antal Mennesker kunde finde Tilflugt, utilgjængeligt for en stor angribende Styrke med de Angrebsmidler, som kjendtes langt tilbage i Tiden.

Disse Fortidslevninger maa siges hidtil at have været lidet paaagtede. I Regelen ere de meget lidet kjendte selv i den Bygd, hvori de findes. Det kan hænde, at der til en og anden af dem i senere Tid har heftet sig et Sagn, som har bevirket, at de ere blevne bekjendte i en videre Kreds. Men det er Undtagelse; for det meste ved man kun i den allernærmeste Omegn Besked om dem, og ofte have Folk, som have boet al sin Tid i det samme Sogn, ingen Anelse om, at noget saadant findes lige i Nærheden.

Jeg er ved at sammenholde de Efterretninger om disse gamle Fæstninger, som jeg efterhaanden har truffet paa, kom-

men til den Overbevisning, at de kunne give ret værdifulde Bidrag til Belysning af Livsforholdene i vort Land i en Tid, der ligger langt tilbage, og hvorom enhver nok saa ringe Oplysning maa være os kjærkommen, og at de derfor kunde fortjene større Opmærksomhed, end der hidtil er blevet dem til Del. For at faa det mulige historiske Udbytte frem vil det imidlertid være nødvendigt først at tilveiebringe fuldstændigere og paalideligere Oplysninger saavel om Antallet og Beliggenheden af de Fortidslevninger af dette Slags, der endnu kunne paavises, som om de enkelte Anlægs Beskaffenhed. Dette er, da de, som sagt, almindelig kun kjendes af Faa, ikke saa let. Jeg antager, at det bedste Middel til at skaffe bedre Oplysninger frem vil være at fremlægge en Oversigt over, hvad der nu vides om Sagen, og dertil at knytte en kort Fremstilling af, hvad der paa dette endnu ufuldkomne Grundlag kan sluttes med Hensyn til de gamle Fæstningers Bestemmelse, deres Ælde og deres historiske Betydning.

Dette skal jeg her forsøge at gjøre, idet jeg begynder med en geografisk ordnet Liste over de mig bekjendte Anlæg af denne Art, ledsaget af et Sammendrag af de hidtil om dem fremkomne Oplysninger, forsaavidt disse kunne antages at være af nogen Betydning for Afgjørelsen af de nævnte Spørgsmaal.

I denne Liste har jeg for det første opført de Steder, hvor Levninger af saadanne Befæstninger ere nævnte som existerende i trykte og utrykte Skrifter. Herved har jeg selvfølgelig havt væsentlig Nytte af de mange herhen hørende Notitser i Nicolaysens Norske Fornlevninger og de Tillæg til dette Værk, som den samme Forfatter har leveret i de senere Aarsberetninger fra Foreningen.

Dernæst har jeg troet ogsaa at kunne medtage de Steder, hvor der findes Gaardnavne eller andre Stedsnavne, som tyde paa Tilstedeværelsen af gamle Befæstninger, selv om denne Antydning ikke hidtil har faaet nogen Støtte i Efterretninger om bevarede Spor af Befæstningen.

De fleste paa dette Grundlag dannede Stedsnavne komme af et af de to Ord *Borg* og *Slot.*

Navnene af *Borg* ere de ældste og gaa tildels meget langt tilbage i Tiden. Det gammelnorske Ord borg (fem., sproglig sammenhængende med bjarga, at bjerge, redde, beskytte) var det gamle Sprogs egentlige og sædvanlige Betegnelse for Fæstning og befæstet By. Norges eneste befæstede By i Middelalderen, Sarpsborg, kaldtes derfor fra først af og gjennem hele den tidligere Middelalder simpelthen Borg uden videre Tillæg, og med det samme Navn have utvivlsomt ogsaa de her omhandlede Fæstningsanlæg omkring i Bygderne været benævnte. Som Følge deraf have hyppigt ogsaa Gaarde og andre Lokaliteter i deres Nærhed faaet et af borg dannet Navn. Usammensat findes Ordet som Stedsnavn dels i Ental med eller uden Artikel *(Borg, Borgen),* dels i Flertal uden Artikel *(Borger, Borge).* Af afledede og sammensatte Navne maa først nævnes de to utvivlsomt ældste: *Borgund* (fem.) og *Borgen, Børgen* (udtalt *Børjen, Børje, Børji* med Tostavelses-Betoning paa første Stavelse; i gammel Form sjelden Borgyn, almindelig Byrgin, Byrgini). Af disse to Navne findes det første især vesten- og nordenfjelds, det sidste især paa Østlandet. Det første Navn er dannet med Afledningsendelsen und, der haves i mange ældgamle Stedsnavne, stadigt, som det synes, med Betydning af et Sted, hvor det findes, som Navnets Grundord betegner, og særlig et Sted, hvor det findes i Mængde. Byrgin (oprindelig Borgvin) er sammensat med det i Hundreder af norske Stedsnavne forekommende Ord vin (fem.; oprindelig Betydning: Græsgang, men i dets udviklede Brug i Stedsnavne vistnok gaaet over til den mere omfattende Betydning: Opholdssted, Bosted). Disse to Navne ere vistnok meget gamle, og ialfald i Regelen ældre end Vikingetidens Begyndelse. Af andre Afledninger af borg findes enkelte Gange i Stedsnavne byrgi (neutr.). Ved andre sammensatte Navne, i hvilke borg kan synes at være første Led, maa man være varsom med at udlede dem

deraf, da de let kunne være af anden Oprindelse. *Borstad, Baarstad* kan saaledes komme af det gamle Mandsnavn Borgarr, eller af et andet af borg dannet Personsnavn, og *Borgerud* (udtalt *Børjeru*) kan komme f. Ex. af Kvindenavnet Bergljót.[1]

De af *Slot* dannede Navne ere af langt yngre Oprindelse. Ordet er som bekjendt hos os et Laaneord fra Tydsk, og er neppe kommet i Brug som Stedsnavn før tidligst i det 16de Aarhundrede. Senere har det imidlertid været meget almindeligt brugt baade om de gamle Fæstningsanlæg i Bygderne og som Navn paa Steder, der laa ved dem. Ved disse Stedsnavne har man at vogte sig for at blande dem sammen med de Navne, som skrive sig fra det egte norske Ord *Slaatt* i Betydning af et Sted, hvor man slaar Hø. Hvor Navnet bruges i usammensat Form, er Forvexling ei let muligt, da det fra Tydsk laante Ord er Intetkjønsord, medens det norske kun bruges som Hankjøns- eller Hunkjønsord. Ved Sammensætninger er det vanskeligere at skjelne; dog kan man nok, hvor i Sammensætningen er brugt Genitivformen *Slots* —, være temmelig sikker paa, at man der har det fremmede Intetkjønsord; det maatte f. Ex. hede ikke *Slotsvik*, men *Slotvik*, om Meningen var: Viken, hvor der findes Høslaatt.

Endelig have undertiden ogsaa Navne, dannede med *Mur* og enkelte andre Ord, Hensyn til gamle Befæstninger eller kunne formodes at have det.

Hvor sikkert man af saadanne Stedsnavne kan slutte til Tilstedeværelsen af en Oldtidsbefæstning, vil man først kunne dømme om, naar man har gjort sig bekjendt med deres Forekomst i Landet. Jeg skal derfor nu først give den geografiske Fortegnelse, og udmærker i denne ved en foransat Stjerne de Tilfælde, hvori jeg intet andet har at støtte mig til end et Stedsnavn.

---

[1]) Forholdsvis moderne, vilkaarlig valgte Navne som *Nyborg, Kronborg, Cecilienborg* o. desl. komme naturligvis ikke i Betragtning i denne Forbindelse.

SMAALENENES AMT.[1]

1. Berg Pgd. Efter Biskop Jens Nilssøns Visitatsbøger (udg. af Dr. Yngvar Nielsen S. 116) var der (1594) ved Svinesund, et Pileskud fra Færgehuset, et høit Berg, hvorpaa sagdes at have staaet et Slot kaldet *Svinborg*. Tversoverfor paa den søndre (bohuslenske) Side af Sundet sagdes ogsaa at skulle have staaet et Slot.

Efter Rektangelkartet ligger der nu paa Høiden ovenfor Svinesund, vestenfor Veien, en Plads *Børsaas*, som maa have sit Navn af denne Befæstning; muligt kan denne have ligget paa den Top, der paa Kartet kaldes *Hjelmkollen*. Da denne Borg allerede var gammel længe før Bohuslens Adskillelse fra Norge, er det lidet rimeligt, at den kan være bleven til under en Grændsekrig mellem Norge og Sverige.

*2. Rødenes Pgd. Østenfor Gaarden Krok i Rødenes er der en isoleret Høide, der efter Rektangelkartet kaldes *Krokslottet*.

*3. Trygstad Pgd. Sydøstlig i Hovedsognet er der en Gaardpart (Matr. No. 98, Løbe-No. 161), som kaldes *Borgaas* (udtales: *Børjaas*.)

*4. Askim Pgd. Gaardsnavnet *Kastalen* sydligst i Præstegjeldet (i RB. 142 skr. i Kastala, i 16de og 17de Aarh. Kastallen) vækker Formodning om, at her kan have været en gammel Borg. Formen i RB. forbyder at tænke paa det andensteds forekommende Navn *Kastdalen*, der lyder næsten ens i Udtalen; forøvrigt forklares nok Navnet nu almindelig paa denne Maade (i Matrikelen af 1723 skrives *Kasdahlen*, og Udtalen skal nu være nærmest *Kast-dalen*).

5. Askim Pgd. Paa *Romskollen* (eller *Romsaas*) i Vest for Kirken, Levninger af gamle Forskandsninger efter Wilse, Beskrivelse af Spydeberg 542 (Christiania 1779).

*6. Eidsberg Pgd. Østlig i Herland Sogn, under Østre Elgetun, er der en Gaardpart *Borgaas*, udt. *Børjaas* (Matr. No. 204, Løbe-No. 302 g). Nord for Elgetun-Gaardene ligger ogsaa en Bergkolle, der kaldes *Borgaas* (utrykt Rektangelkart). Af samme Udspring er mulig Pladsnavnet *Murcholtet*, lidt længere i Ø., indenfor Rødenes's Grændse.

*7. Eidsberg Pgd. Gaarden *Trømborg*, hvor en af Annex-

[1]) Følgende Forkortelser ere benyttede: NF. = Nicolaysens Norske Fornlevninger. DN. = Diplomatarium Norvegicum. RB. = Røde Bog. BK. = Bjørgynjar Kalfskinn. AB. = Aslak Bolts Jordebog (overalt citeret efter Sidetal i Udgaverne). Jeg har ved Stedsnavnene angivet Bygdeudtalen, hvor jeg kjendte den og det kunde have nogen Betydning. Ligeledes er, hvor det kunde være af Nytte til at bestemme Navnets oprindelige Form, angivet, om det udtales med Enstavelses- eller Tostavelses-Betoning paa første Stavelse.

kirkerne staar, tyder ved sit Navn paa, at her har været en Borg. Navnets gamle Form er Treginsborg (RB. 172. 269. 274. DN. I 294). Dette betyder efter Ordene: den Sorgfuldes Borg, hvilket igjen efter en i Gammelnorsk almindelig Eiendommelighed i Udtryksmaaden kan være det samme som: Sorgens Borg (Borgen, hvortil sørgelige Erindringer knytte sig, eller noget lignende). Muligt var det dog ogsaa, at Gaarden oprindelig havde hedet blot *Borg* og havde faaet sit senere Navn efter en Mand, der bar treginn som Tilnavn.

Maaske har denne Befæstning eller den, hvorfra det under det følgende No. anførte Navn skriver sig, fremkaldt Navnet *Borgaas*, som en Part under den ikke langt fra Trømborg liggende Gaard Filtvet kaldes (Matr. No. 150, Løbe-No. 219 b).

*8. Eidsberg Pgd. Længer mod Øst i Trømborg Sogn, udenfor den egentlige Bygd, ligge nogle Tjern, der kaldes *Slotstjernene* (utrykt Rektangelkart).

*9. Rakkestad Pgd. I Hovedsognet paa Dalens Nordside i Udkanten af Bygden ligger en Gaardpart *Muraas* (Matr. No. 43, Løbe-No. 68 b) og i Nærheden en anden Part *Galborgen* (Matr. No. 44, Løbe-No. 72).

10. Rakkestad Pgd. I Os Sogn er der under Gaarden Sævis en liden Part, som heder *Slottet* (Matr. No. 205, Løbe-No. 317 e). I Nærheden er en Kolle med Levninger af Mure paa de tilgjængelige Sider, som i sin Tid maa have kostet betydeligt Arbeide. (Mundtlig Meddelelse af Premierlieutenant J. Solem).

11. Tune Pgd. Under Gaarden *Trollerud* i Tune Sogn, ved høire Bred af Glommens vestligste Arm nedenfor Mingevandet, fandtes i 1823 paa en tildels ubestigelig Bergkolle Levninger af en Mur, som af Almuen kaldtes *Trollerud Slot.* Disse Levninger vare dog saa ødelagte, at det hele kun var en Grushob. (NF. 20 efter utrykte Optegnelser af L. D. Klüwer).

*12. Skjeberg Pgd. En Gaard *Børgen*, udt. *Børjen*, skr. i *Byrgini* RB. 269. 507. 509 og DN. IV 229, i den nordlige Del af Hovedsognet ved Hafslund.

*13. Borge Pgd. Gaardene *Store* og *Lille Borge* i Hovedsognet, hvorefter Præstegjeldet har Navn. Navnet skrives i Middelalderen i Genitiv *Borga*, i Dativ *Borgum* (RB. 547. DN. I 622. III 231. 403. 493. V 338. 577. 644. IX 185). Man kunde formode, at der har været en Befæstning, som har givet Anledning til Navnet, paa den 120 m. høie Kolle *Borge Varde*, ret N. for Enden af Hunnebunden.

*14. Onsø Pgd. Gaarden *Borge* SØ. for Kirken (i Borgum RB. 210. 514). I Nærheden en Plads *Borgaas* (der ial-

fald tidligere hørte under den nærliggende Herregaard Kjølberg).

*15. Onsø Pgd. NV. for Kirken ligger en liden Gaard *Slottet*, der efter Beliggenheden neppe kan have sit Navn af samme Kilde som den under det foregaaende No. nævnte Gaard.

*16. Raade Pgd. Gaarden *Borge* strax østenfor Kirken (skr. Borge, som nu, i flere Kilder fra 16de Aarh.).

17. Vaaler Pgd. Efter Biskop Jens Nilssøns ovenanførte Optegnelser (S. 256 i Udg.) var der i 1594 en Holme i Vansjøen, vest for den da saakaldte Store Løvø, som kaldtes *Slotsholmen*, fordi der skulde have staaet et Slot, «och siunis der endnu Muren.» Af Sammenhængen sees, at denne Holme har ligget i Vansjøens østligste Bredning.

18. Vaaler Pgd. Paa *Slotsaasen*, N. for Gaarden Vestre Sperrebotn, $\frac{7}{8}$ Mil fra Moss, findes Murlevninger paa de bestigelige Steder af Aasen, navnlig paa Nordsiden i omtrent 130 Skridts Længde og paa Sydsiden, hvor Opgangen er; dog ere Murene paa sidstnævnte Sted meget minkede, da man har taget Sten derfra til et Veianlæg. (Aarsb. 1869, 123). Denne Aas er muligt den samme Aas i Vaaler Sogn med Levning af en gammel Skandse, som i NF. 721 kaldes *Borgeraasen*.[1]

*19. Skibtvet Pgd. Gaarden *Borgen* i Bygdens sydlige Del, SØ. for Kirken, nær Glommen. Skr. i RB. 167 Borg; opgivet Udtale *Børjen* med Enst. Bet. (tydelig Dativform).

*20. Skibtvet Pgd. Gaarden *Borger* (udt. *Børjer*) nordlig i Bygden, ikke langt fra Glommen, ligeoverfor Lindhol i Eidsberg. Skr. i Borgum RB. 174. DN. II 460. 606. III 376. V 282.

21. 22. Spydeberg Pgd. Wilse siger i sin Beskrivelse af Spydeberg (1779), S. 542, at «her mangesteds især i dette (ɔ: Spydebergs) og Enebak Sogne er Levninger af de ældre Tiders Befæstninger eller rettere Retranchements og Brystværn af løse Stene, hvor de som Værn og Tilflugt brugte Klipper ei have været steile nok; saaledes findes nogle her paa *Slotsaasen, Muredaasen* og paa *Romskollen*.» (den sidste i Askim, se ovfr. No. 5).

Slotsaasen ligger efter Wilses Kart paa Grændsen af Spydeberg og Hovin Sogne, mellem Torud og Huseby, Muredaasen NØ. for Sundby i Spydeberg Sogn, henimod Hobøl Sogns Grænse. Slotsaasen har (efter et utrykt Rekt-

[1]) Derimod kan den ikke, som formodet i Aarsb. 1869 anf. Sted, være identisk med den under No. 17 nævnte Slotsholme, da den sidste, som ovenfor bemærket, maa ligge østlig i Vansjøen, medens Gaarden Sperrebotn ligger ved Bunden af en af de Viker, som den samme Sjøs vestligste Del udsender mod Nord.

angelkart) endnu det samme Navn; Muredaas er muligt Feil for Muraas, som (efter samme Kilde) en ved Stedet liggende Husmandsplads nu kaldes.

AKERSHUS AMT.

*23. Vestby Pgd. I Soner Sogn, et Stykke østenfor Ladestedet Hølen, ligger en Gaardpart af Navn *Slottet* (Matr. No. 119, Løbe-No. 166).

*24. Vestby Pgd. Gaarden *Borgen* i Vestby Sogn, noget østenfor Kirken; udt. *Børja* (Enst. Bet).

*25. Kraakstad Pgd. Gaardparten *Slottet* i Hovedsognet (Matr. No. 34, Løbe-No. 44 b).

26. Aas Pgd. Efter NF. 39 er der omtr. ¼ Mil S. for Vollebæk paa den saakaldte «Herumsvarde», en med Lyng og Buske overgroet Hei, hvorfra Udsigt haves til alle Kanter, en gammel Mur af temmelig store med Mose belagte Stene, som omslutter en Firkant af Indhold, som det synes, 4000—10000 Kvadratalen.

*27. Drøbak Pgd. Gaardparten *Slottet* (Matr. No. 54, Løbe-No. 255 c) i Fron Sogn; synes at maatte ligge nordligst i Sognet, ikke langt fra Bundefjorden og fra Grændsen mod Nesodden.

*28. Vestre Aker Pgd. Gaardene *Store* og *Lille Borgen*, skr. Byrgini RB. 276.

*29. Asker Pgd. Gaarden *Børgen* (af Byrgini RB. 112. 275) i Asker Sogn, paa Høiden vestenfor nordre Ende af Bondivandet.

*30. Asker Pgd. I Haslum Sogn anfører RB. 275 en Gaard Byrgini, der nu ei længere kan paavises.

31. Enebak Pgd. Efter NF. 46 har der paa en Aas ved *Ekeberg* i Hovedsognet (NV. for Kirken, i Udkanten af den egentlige Bygd) paa en Bergaas været Levninger af to Ringmure, den ene udenom den anden.[1]

*32. Enebak Pgd. Gaarden *Borgen* i den nordre Ende af Hovedsognet, nær Øieren, udt. *Børje* (Tost. Bet.), skr. i Byrgini RB. 402.

*33. Skedsmo Pgd. Gaarden *Baarli* i Lørenskogens Sogn, et kort Stykke i SV. for Strømmen Jernbanestation, udt. *Baali* med afslidt r. Skr. Birgislid RB. 294, Birgilid sammesteds 406. 407, Borgesli 1578, Borgeli 1593, Borreli 1617. Disse forskjellige Former vække Formodning om, at det

---

[1]) I NF. anføres som Kilde Wilses Spydebergs Beskrivelse S. 542, hvor dog kun staar, at saadanne gamle Forskandsninger findes i Enebak Sogn. Her maa altsaa være citeret en feilagtig Kilde; hvilken den virkelige Kilde er, kan jeg for Øieblikket ikke oplyse (muligt den paa samme Side citerede Indberetning fra 1744).

oprindelige Navn er Byrgishlíð (eller Byrgihlíð,) sammensat med det af borg afledede byrgi, hvilket senere i Skrift og Udtale er forvexlet med det vanligere, med borg sammensatte Borgarhlíð.

*34. Skedsmo Pgd. Gaarden *Haneborg* i samme Sogn, et Stykke NV. for Baarli, paa den anden Side af Sognets Hovedvasdrag; den gamle Form efter RB. 222 Hunaborg.

*35. Ullensaker Pgd. Gaarden *Borgen* i Hovedsognet, Ø. for Kirken ved Veien til Nes, udt. *Børje*, skr. i Byrgini RB. 220. 439. DN. II 155.

*36. Nannestad Pgd. Gaarden *Baarhaug* øverst mod N. i Bjerke Sogn i Udkanten af Bygden, under en høi Aas (den gamle Form ei bekjendt, men udentvivl Borgarhaugr).

*37. Eidsvold Pgd. Gaardene *Aalborg* og *Baarli* (udt. *Baali*) i Nærheden af Andelvens Udløb i Vormen (skr. Alaborg RB. 219. DN. VI 110 og Borgarlid DN. III 782. IV 315. IX 803). Jfr. No. 102 nedenfor.

*38. Nes Pgd. Gaarden *Borgen* (udt. *Børje*) paa en Høide nordlig i Fenstad Sogn (Byrgin RB. 472; i Byrgini RB. 477. 480. DN. III 446).

*39. Nes Pgd. Gaarden *Baarhaug* i Skovbygden østlig i Hovedsognet (i Borgarhaugi RB. 474. DN. IV 461).

*40. Nes Pgd. I DN. I 118 (1312) nævnes en nu forsvunden Gaard Borgyn i det daværende Frøhov Sogn (altsaa i det nuværende Udenes Sogn).

*41. Sørum Pgd. Gaarden *Borgen* (udt. *Børje*) nær Glommen ved Blakersund (skrevet Børgenn i 16de Aarh.).

42. Urskog Pgd. Paa *Sletnerkollen* henimod Gaarden Baarstad i Hovedsognet var der i 1745 paa en liden Aas, kaldet *Ringmuren*, Spor af en Mur og derindenfor af en bebygget Plads (Indberetning af Sognepræst Lange fra det nævnte Aar, benyttet i NF. 48 og i Heyerdahls Beskrivelse af Urskog, Chnia 1882, S. 62). Fjeldtoppen, der er 60 Skridt over, bærer endnu Spor af Murværk (Heyerdahl, anf. Sted).

*43. Urskog Pgd. Gaarden *Haneborg* østlig i Hovedsognet, langt fra Baarstad (*Hunaborg* RB. 270. 286. DN. III 110. IV 456. V 665).

44. Urskog Pgd. «Paa *Mørk* i Blaker Sogn er der Levninger af en Plads med Mure omkring, kaldet Leikvold. Det er en indmuret Aas, V. for Vestre Mørk, 300 Alen paa hver Kant. Paa Indsiden af Murene kaldes det Bergmundaasen, og omkring, hvor der er lange, bratte Flade-Berg, kaldes det Leikevolden. Af Murværket findes der endnu

Spor, skjønt der skal være borttaget Sten til Husbrug i Nærheden.» (Heyerdahl, anf. Sted S. 64).

*45. Fet Pgd. Gaarden *Borgen* (udt. *Børje*) i Hovedsognet vestenfor Glommen (i Birgini RB. 408, Byrgina i Genitiv RB. 408. 561).

*46. Fet Pgd. *Ramstad-Slottet*, Aas oppe i Skoven vestlig i Rælingens Sogn, nær Grændsen mod Lørenskogen (kaldet efter Gaarden Ramstad i Rælingen).

HEDEMARKENS AMT.

*47. Søndre Odalens Pgd. Gaarden *Borgen* (udt. *Børji*) i Opstad Sogn (i Byrgini RB. 467. 468).

*48. Vinger Pgd. Gaardparten *Borgen* (udt. *Børja*), No. 26 i Matrikelen. Synes at maatte være identisk med den paa Amtskartet til Søndre Odalen henførte Plads Børjen, der ligger i Skoven langt fra Vingers og Odalens egentlige Bygd, over ¾ Mil i ret Linie SV. for Gaarden Lier i førstnævnte Pgd. Efter denne Plads — eller rettere udentvivl efter den gamle Borg, som har givet den sit Navn — ere benævnte Søerne *Storbørjen, Svartbørjen* og *Slabørjen* samt den fra disse Søer udløbende *Børje-Aa*, der falder i Vrangselven.

*49. Hof Pgd. Gaarden *Borg* tæt ved Kirken (Borg RB. 454).

50. Elverum Pgd. Ved Gaarden *Østre Haug* (S. for Kirken ved Glommens østre Bred) er der efter Krafts Norges Beskrivelse (I 605, ældre Udg.) en steil Klippe, kaldet *Hvidhammerbjerget*, paa hvis Top i ældre Tider har været opkastet en Forskandsning.

*51. Trysil Pgd. Gaardparten *Borg* i Præstegjeldets Hovedbygd (Matr. No. 31, Løbe-No. 64).

52. 53. Stange Pgd. Efter G. Faye, Nogle Oplysninger om Stange Menighed og dens Præster (Chnia 1869) S. 18 hæver sig paa det i Mjøsen udspringende Nes *Sotenodden*, i Gaarden Hemstads Udmark i Hovedsognet, ved Enden af en lang, jevn, skovbevoxet Slette en Bjergskrænt, der paa søndre Side gaar temmelig steilt ud i Mjøsen, og fra hvis høieste Punkt haves en vid Udsigt over Indsøen. «Rundtom denne Bjergskrænt, ved Opgangen til samme, sees Ruiner af en Ringmur, der strækker sig i betydelig Længde rundtom Haugen og blot fattes paa den mod Mjøsen steileste Side. Mod Øst er Ringmuren afbrudt i en Bredde som af en bred Port, og der er ogsaa Adkomsten til Bjergpynten lettest. Nedenfor denne Ringmur paa Skræntens vestlige Helden mod Søen er der opkastet flere mindre Hauger af Sten, der formentlig have været benyttede som Kastevaaben. Mjøsen danner under denne Odde mod S. en stor og rummelig

Bugt, Gjøviken[1] kaldet.» «Paa den søndre Side af Gjøviken fremspringer paa Gaarden Vethammers Grund en lignende Bjergodde, men mindre end Sotenodden, hvor ligeledes Spor af Ringmure findes».

54. Stange Pgd. Paa et Fjeld ved Gaarden *Vik* i Tangen Sogn, nær Korsødegaarden, «findes en hel Del Ruiner, som Sagnet gjør til en forstyrret Borg eller Fæstning.» (Faye, anf. Sted).

55. Ringsaker Pgd. «Paa et Bjerg ved *Stenseng* er der en Ringmur af løse Stene, der udgjør 1188 Alen i Omkreds, og indenfor en snevrere af 420 Alens Omkreds. Paa nordre Side er Bjerget forsvaret af Naturen, idet det med en brat Væg falder ned i Mjøsen. Indenfor Murene sees en tilgroet Dam.» (Optegnelse fra 1810 i Oldsagmuseets Arkiv i Kjøbenhavn af A. Mørch, dengang Præst i Ringsaker).

Dėn her omtalte Gaard Stenseng ligger sydøstlig i Hovedsognet ved Furnesfjorden.

56. Ringsaker Pgd. «Et lidet Stykke SV. for Befæstningen paa Stenseng findes en Ringmur af løse Stene, 300 Alen i Omkreds, paa en Kolle, kaldet *Vinløse-Pynten.*» (Samme Optegnelse).

57. Ringsaker Pgd. Paa *Skandsbjerget* ved Gaarden Vardeberg sees (efter samme Optegnelse) en Mur, opsat af løse Stene i c. 320 Alens Længde i Omkreds øverst paa Bjerget.

Gaarden Vardeberg ligger nordlig i Hovedsognet vestenfor Søen Næren.

58. Ringsaker Pgd. I Søen *Næren* ligger (efter samme Optegnelse) en stor Holme, hvis Top er befæstet med en dobbelt Mur.

Denne Befæstning blev i 1879 forgjæves eftersøgt af Antikvar Nicolaysen (Aarsb. 1879, 283), der dog ikke fik Tid til at undersøge Holmerne i den nordlige Del af Søen. Ingen af de Folk, han traf der, kjendte imidlertid til Befæstningen.

59. Ringsaker Pgd. Paa *Sten* (ved Mjøsen et Stykke nordenfor Ringsaker Kirke), ligeoverfor den Holme i Mjøsen, hvor der af Kong Haakon Haakonssøn blev bygget en Borg («Mjøskastellet»), hvoraf Levninger endnu findes (se NF. 83), er der ved Siden af Veien til Lillehammer ifølge Kraft (Beskrivelse 2 Udg. I 367) en rund Fjeldhøide, der hæver sig 80—100 Fod over Veien og har været befæstet med Mure ligesom Holmen.

Ifølge et i NF. 85 benyttet Manuskript af Klüwer fra

[1]) d. e. den dybe Vik.

1823 var Befæstningen paa Toppen af en brat Klippe og bestod i en rund eller aflang Vold af Sten og Jord, omtr. 3 Alen bred og 60—70 Skridt i Tvermaal.

*60. Ringsaker Pgd. Gaardnavnet *Slottet* (MNo. 217) i Hovedsognet. Maaske staar ogsaa det i Nærheden forekommende Gaardnavn *Baarsæt* (Borgarsetr?) i Forbindelse hermed. Disse Steder ligge langt oppe ved den fra Næren kommende Mo-Elv, der falder ud i Mjøsen nordenfor Sten.

CHRISTIANS AMT.

61. Faaberg Pgd. Under Gaarden *Kasterud* i Hovedsognet paa Laagens vestre Side saaes ifølge Hiorthøy's Beskrivelse over Gulbrandsdalens Provsti II 220 (Kjøbenhavn 1786) paa et Bjerg ved Vandet en Mur og Tomt, «der ikke urimelig synes at være Levninger af et gammelt Slot».

*62. Ringebu Pgd. Gaarden *Borgen* sydlig i Fodvang Sogn, noget oppe i Høiden paa østre Side af Losna (udt. *Borgen* med Enst. Bet).

*63. Ringebu Pgd. Gaardnavnene *Borgen, Strandborgen* og *Borgedalen* sydlig i Hovedsognet, langt oppe i Sidebygden «Brækkene.» Af den Borg, hvoraf disse Gaarde have sit Navn, har vel ogsaa Navnet Borgheimr i Brækkom, der forekommer i et Diplom fra 1336 (DN. III 166), sit Udspring.

64. Vaage Pgd. Under *Jørenstad* i Sel Sogn, men paa den anden Side af Laagen, østenfor Gaarden, fandt Schøning i 1775 et Berg med Levninger af Befæstning, kaldet *Steinberg*. Han beskriver det saaledes: «Steinberg ligger tæt op under det strax hos beliggende høie og bratte Fjeld, fra hvilket en stor Mængde større og mindre Stene ere nedfaldne, dels efterhaanden, dels ogsaa muligt ved et Jordskjælv og derpaa fulgt stort Bergfald, hvorved store Stendynger ere blevne liggende, dels omkring, dels ovenpaa de ved Foden af Fjeldet liggende Bergknolle. Blandt disse er «Steinberg» anselig høit og temmelig stort, samt tillige brat og steilt paa alle Sider undtagen mod N. eller NV., paa hvilken Side jeg og besteg Berget, og hvor formodentlig og i forrige Tider Opgang dertil har været. Udentvivl har man paa sine Steder sprængt Berget for at gjøre det endnu brattere, end det var af Naturen. Man ser her endnu Levninger af ordentlig, i Dannelse af en Mur sammenlagte og opstablede Stene, iblandt hvilke endel saa store, at man medrette kan kalde dette Arbeide et Kjæmpe- eller Jotulværk. Man ser ogsaa, mellem Fjeldet og bemeldte Bergknoll eller Fæstningen, en Grøft, hvoraf man maa have opbragt de til Fæstningen fornødne

Stene, og derved tillige gjort den og Berget fra bemeldte Side desto mere ubestigeligt».

*65. Lom Pgd. Gaarden *Borgen* (udt *Borje* med Enst. Bet., i Dativ *Borjen*) i Bæverdalen, mellem Øvre Suleim og Akselen.

*66. Vardal Pgd. Gaarden *Dalborgen*, høitliggende paa østre Side af Hunnselven (udt. *Dalborja*; Dat. *Dalborjen*).

*67. Østre Toten Pgd. Gaarden *Borgen* langt oppe i Aasen over mod Hurdalen, søndenfor Grønen (udt. *Borja* med Enst. Bet).

*68. Vestre Toten Pgd. Gaarden *Dalborgen* (udt. *Dalaborja*) i Kolbu Sogn.

69. Søndre Land Pgd. I NV. for Enger Kirke sydlig i Pgd., ½ Times Gang fra Husmandspladsen Nilsestuen, sees paa *Slotshaugen*, nogle hundrede Fod over Randsfjorden, Levninger af gamle Mure paa de bestigelige Sider. (Aarsb. 1875, 221).

70. Søndre Land Pgd. Paa *Bjone*, omtrent ½ Mil SV. for den nysnævnte Slotshaug, skal der paa en Høide findes lignende Mure og Levning af en Hustomt (Aarsb. 1875 anf. Sted; ligger maaske indenfor Gran Præstegjelds Grændser, til hvilket ialfald Gaarden Bjone, paa Vestsiden af Randsfjorden, hører).

*71. Søndre Land Pgd. Gaardparten *Slottet* (Matr. No. 171, Løbe-No. 264 b) i Hovedsognet, oppe paa Høiderne østenfor Fluberg Kirke. Tæt ved den ligger efter Kartet en isoleret Høide, der kaldes *Slotshaugen*.

*72. Søndre Aurdal Pgd. Gaardparten *Slottet* (Matr. No. 8, Løbe-No. 373) i Reinli Sogn.

73. Vestre Slidre Pgd. Paa en isoleret Høide, der ligger paa et i Slidrefjorden ligeoverfor Slidre Kirke udstikkende Nes, paa Gaarden *Hamres* Grund, er der Levninger af en gammel Forskandsning, nogle forfaldne Mure med en dertil førende Port. (Kraft 1 Udg. II 234. 258. 2 Udg. II 82, jvfr. Fayes Norske Sagn 214).

74. Vang Pgd. Paa Gaarden *Vøvles* Grund, 3000 Alen ret i S. for Hurum Kirke, er der et Berg, kaldet *Riddarberget*, stupende brat undtagen mod N., hvor det er let bestigeligt og derfor omgivet med en Vold af Sten; fra Høiden haves fri Udsigt til alle Kanter og mod S. over den nordre Del af Slidrefjorden. (Aarsb. 1866, 62, jfr. Kraft 1 Udg. II 258, 2 Udg. II 106).

BUSKERUDS AMT.

*75. Norderhov Pgd. Gaarden *Børger* i Haug Sogn, S. for Klekken (udentvivl gl. Form i Borgum).

*76. Norderhov Pgd. Gaarden *Baarnaas* (udt. med lang Vo-

kal i 1ste Stavelse) i Soknedalen (Lunder Sogn). Navnet synes at kunne have lydt Borgundaráss i ældre Tid.

77. Norderhov Pgd. Paa Aasen mellem Soknedalen og Aadalen, lige i Grændsen mellem begge Sogne, ligger, vel en Mil i lige Linie N. for Hovland i Soknedalen og ⅝ Mil V. for Flaskerud i Aadalen, et høit Berg, kaldet *Tyvenborg*. Om dette Berg fortælles, at det engang skal have været Tilholdssted for Røvere, om hvilke man har et Sagn, der er en Variation af den vidt udbredte Fortælling, hvortil Rimet «Tirrelil Tove, Tolv Mand i Skove», osv. knytter sig. Kun paa den nordre Side gaar en besværlig og brat Vei op til Berget, men paa de øvrige Sider er der «steile Præcipicer.» Hvor Veien gaar op, havde Røverne bygget en Stenmur, hvoraf der ialfald endnu ved 1740 saaes Levninger. Der er Vand oppe paa Berget. (Wiels Beskrivelse af Ringerike og Hallingdalen i Topogr. Journal 30te Hefte, 184—186).

78. 79. Norderhov Pgd. I den østenfor Gaarden *Oppen* paa vestre Side af Hovedelven opgaaende Dal springer der mellem to Bække frem en Høide, kaldet *Slothaugen*. Berget er temmelig langstrakt i Retningen N.—S. og skraaner jevnt ned til begge disse Kanter, hvorimod det falder steilt af mod Ø. og V. Midten af det har været indrettet til Fæstning ved at drage fortløbende Mure mod S. og N. og desuden kortere Mure paa de Steder i Ø. og V., som lettest kunde bestiges. Det befæstede Rums Længde fra N. til S. er omtrent 120 Skridt og Bredden fra Ø. til V. gjennemsnitlig 50 Skridt. Af Murene var i 1875 kun ubetydelige Spor tilbage; men ældre Folk kunde erindre, at de havde været ret anselige.

Paa den anden Side af den Sænkning, der begrændser dette Berg mod V., skulde der være Rester af en lignende Fæstning, nu almindelig kaldet Lars-Slottet efter en tidligere Beboer af den nærliggende Husmandsplads. Her skulde foruden selve Plateauet ogsaa Opgangen være befæstet med en Tvermur etsteds længere nede (iagttaget af mig i. 1875 og refereret i Aarsb. 1875, 223).

*80. Hole Pgd. Gaarden *Borgen* ved Rytteraker (i Byrghene DN. IX 193). Til den samme Borg refererer sig maaske det nu tabte Gaardnavn Borgardalr, der forekommer i RB. 307; Gaarden siges der at ligge i det daværende Steins Sogn, og maa altsaa ialfald søges paa den samme Kant af Bygden.

*81. Modum Pgd. Gaarden *Borgen* (udt. *Børjen* med Tost. Bet.) i Hovedsognet strax i N. for Vikersund Jernbanesta-

tion. Noget vestenfor Gaarden ligger efter Rektangelkartet en Gaardpart, kaldet *Slottet.*

*82. Modum Pgd. Gaardparten *Fæstningen* (MNo. 77, LøbeNo. 192 c.) i Hovedsognet; ligger noget oppe i Snarumselvens Dal.

83. Lier Pgd. Paa *Foskollen* i Hovedsognet, i S. for Trandby Kirke, sees paa dens Overflade «Tegn og Mindesmærker af Volde og en Port paa den østre Side, som støder til Fjeldvæggen» (J. Essendrop, Beskrivelse over Lier Præstegjeld, Kbhavn 1761, S. 29).

84. Røken Pgd. »Paa *Villingstad* er der en høi Koll, kaldet «Tyvekollen», som er synlig fra Postveien en halv Mil østenfor Røken Station og adskilles fra Villingstadaasen ved en trang Kløft, der i et ældre Dokument kaldes Tyvkloven. Kollens Top er mod 3 Sider saa steil, at den næsten kan betragtes som utilgjængelig. Mod N. er den derimod let at bestige, men her har Adgangen engang været spærret ved en svær Stenmur. Denne sees paa en Strækning af omtrent 80 Alen, men ligger nu i Ruiner, eller med andre Ord, den danner flere langstrakte og forholdsvis smale Stenrøser, hvori de enkelte Stene ligge uden nogensomhelst indbyrdes Orden. Stenene have temmelig betydelig Størrelse og ere tilstede i saadan Mængde, at de neppe kunne være fundne paa selve Kollen, men sandsynligvis maa være hentede andensteds. Kollen bestaar nemlig af kompakt Granit, der tildels danner afrundede og glatte Svaberg, hvor man i sin Tid neppe kan have truffet ret mange løse Stene. Har man saaledes for en stor Del maattet slæbe de svære Stene, hvoraf Muren viser sig at bestaa, nedenfra op paa Kollen, saa har Hensigten med hele Arbeidet vistnok været meget alvorlig. I Bygden er der kun faa, som veed, at Muren er til, og ingen, som kjender dens Bestemmelse; men det er tydeligt, at den ligesom de mange øvrige af dette Slags, som findes her i Landet, har været et Forsvarsværk, uden at det nu er muligt at bestemme, hvilken Tid de egentlig tilhøre». (Aarsb. 1873, 134 efter skriftlig Meddelelse fra Forstmester Hørbye).

85. Hurum Pgd. «Paa en Bergkolle under Gaarden *Kongsdelen* ved Sætre sees Spor af Fortidens Forskandsninger.» (Kraft 1 Udg. II 454. 2 Udg. II 223).

Af denne Forskandsning har udentvivl ogsaa Gaarden *Slottet* sit Navn, der ligger noget sydligere, ligeoverfor Drøbak paa Fjordens østre Side.

*86. Nedre Eker Pgd. I ældre Jordebøger (1593. 1621. 1661) opføres et nu forsvundet Gaardnavn *Borge* (Gaarden maaske identisk med det nuværende Møllenhof) mellem Eke-

nes og Solberg, altsaa paa nordre Side af Hovedelven. Herom minde endnu Navnene *Borge-Elv* om den lille Elv, der falder ud ved Møllenhof, og *Borgetjern* om et Tjern oppe paa Aasen, Vest for den høie Solbergaas, hvorigjennem denne Elv gaar.

87. Eker Pgd. Paa *Ristvetkollen* i Bakke Sogn, i Bygdelaget Bingen ved Grændsen af Modum, er der efter Strøms Beskrivelse af Eger (Kbhavn 1784) S. 260 Rester af en gammel Befæstning, kaldet «Slottet i Bingen.» Kollen er en «steil og maadelig Høi», og Befæstningen bestaar af to Forskandsninger, en et Stykke nedenfor Høiens Overflade, den anden paa Overfladen, men «de indtage dog kun de Sider, som nedenfra ere mest tilgjængelige, hvilke man altsaa ved dette Brystværn har villet befæste. De bestaa begge af løse sammenlagte Stene, som en Karl vel kan løfte, og have tilforn nok været høiere end nu, da de neppe naa et Menneske til Beltet.» (Strøm tilføier, at han selv havde beseet Stedet).

Paa selve Kollen ligger nu en liden Gaard (Matr- No. 180, Løbe-No. 568), der i Matrikelen skrives *Slotterud*, men i Bygden skal kaldes *Slottet*, og lidt nedenfor Ristvet ligger en gammel Gaard *Borge* (skrevet saaledes ogsaa i 16de Aarh., udt. *Børje*).

88. Eker Pgd. Ovenfor Gaarden *Myre* i Haug Sogn, der ligger paa Høiden vestenfor Burud Jernbanestation, er der Levninger af en gammel Fæstning, «*Myreslottet,*» som beskrives i en Artikel, undertegnet A, i Morgenbladet No. 306 A, 1880. Efter at være kommen op til Gaarden Myre og passeret dennes Marker ser man ifølge denne Beskrivelse to omtrent lige høie Koller, der ere Udløbere fra de noget bagenfor liggende Aaser op mod Lyngdal og Bingen, og som styrte temmelig steilt af mod Bygden. Paa den nordligste af disse Koller ligge Murene. Denne Kolle, der er 200 Fod høi eller derover, tilsmalner lidt efter lidt og har henimod sin Afstyrtning mod Bygden et meget høiere liggende Plateau, der ender i en spids, brat Styrtning. Ved en liden Dalsænkning er den skilt fra den sydligere liggende Høide, der har adskillig Lighed med den nordlige baade i Form og Høide, men mangler det isolerede Plateau, som denne har yderst ude. Man omgaar let «Slotsaasens» steile Side mod NØ. og kommer her efter en temmelig let Opstigning til Murene. Disse ere mosgroede og have Udseende som et almindeligt Stengjerde og dertil svarende Høide. Hist og her er Muren i Tidens Løb udraset; der er kun enkelt Mur, ikke dobbelt, som paa Ristvetkollen. Der er ikke anvendt Kalk eller andet Bindemiddel ved Muringen, og Stenene, der ere af ringe

Størrelse, ere ikke tilhugne; de ligge løse paa hinanden, som i et med nogenlunde Flid opsat Gjerde. Paa den anden Side mod S., hvor Muren maa have været noget høiere, er den noget omhyggeligere opsat, og da Stenene have flade Sider (altsaa ere Brudstene), har den her ogsaa staaet sig bedre. Muren følger Fjeldets Skraaninger, ophører, hvor dette styrter steilt ned, og begynder atter, hvor det lader sig bestige lettere; den forekommer især paa den sydlige, nordlige og vestlige Side. Murstykkernes Længde er tilsammen omtr. 227 Skridt; det af dem omsluttede Rum, af uregelmæssigt firkantet Form, har en Udstrækning af omtr. 185 Skridt fra Ø. til V. og omtr. 114 Skridt fra N. til S. Overfladen er temmelig kuperet og nu bevoxet med tynd Skov. I en myrlændt Indsænkning skal stadigt findes Vand, og selv paa den tørre Tid af Aaret, da Beskriveren var paa Stedet, fandtes flere brøndlignende vandfyldte Huller. Der er intet Spor til Bebyggelse. Fra Kollen er vid Udsigt over hele Ekerbygden.

89. Eker Pgd. Paa *Gunhildrudkollen* i Fiskum Sogn, paa Vestsiden af den store Sø Ekeren, er der ifølge Strøm (anf. Sted 259) paa Siden af et Fjeld, omtrent 4000 Skridt fra Ekeren, Ruiner, der se ud som en Skandse, sammenbragt af umaadelig store Stene.

Fra Gunhildrud indkom i 1855 til Universitetets Oldsagsamling en Hellebard og to Stridsøxer, der opgaves at være fundne i denne Ruin. Dette er dog ganske sikkert urigtigt; de nævnte Vaaben ere forsynede med vel bevarede Skafter af Træ og ere ikke ældre end fra 17de Aarh.

90. Sandsvær Pgd. Paa Gaarden *Borge* i Komnes Sogn (paa Elvens østre Side, NV. for Sognets Kirke) er der efter en haandskreven Beskrivelse af Sandsvær fra 1796 (anført i NF. 170) en Hule, kaldet Borge- eller Røverhulen, hvorom fortaltes et af de vanlige Røversagn. «Indenfor er en naturlig Hule i flere Afdelinger, udenfor i Dagen en Stenmur, 2—3 Alen høi, udi en Trekant formet, da fra fjerde Side Fjeldet er steilt brat og næsten ubestigeligt. Det samme er tydeligt et Værk af Menneskehænder og bærer Mærke paa, at Murene have været en Bjergfæstning, hvorfra Udsigt haves over hele Dalføret.» I den inderste Afdeling af Hulen fandtes Kul og Spor til Ildsted. Gaarden *Borge* (udt. *Børje* med Tost. Bet.) nævnes i et senere Tillæg i RB. 85 (der skr. Borghen, udentvivl oprindelig i Borgum).

*91. Nore Pgd. Gaarden *Borge* i Hovedsognet, tæt ved Skjønne og ved Laagens Forening med Borge-Elv, samt ikke

langt fra dens Sammenløb med Opdalselven. Navnet skrives *Borge*, *Borre* i Jordebøger fra omkring 1600. I Forbindelse med dette Navn staar maaske Navnet *Muregaard* paa Amtskartet paa et ikke langt fjernet Sted, lidt oppe i Laagens Dal ovenfor Sammenløbet.

JARLSBERG OG LARVIKS AMT.

*92. Lardal Pgd. Gaarden *Borgen* i Svarstad Sogn, øverste Gaard i den Sidedal, der gaar op mod Vest fra Hovedkirken. Udtales *Borja* med Enst. Bet. (nævnes Borghen i DN. IX 796).

93. Skoger Pgd. Søndenfor det nedlagte Konnerud (Jarlsberg) Værk og ikke langt fra Gaarden *Andorsrud* er der «paa denne Gaards Grund i Udmarken, hvor Veien fra Skoger Sogn gaar til Gravdal Skov, en mærkværdig Ophøining. Denne bestaar af en ophøiet Klippe, hvor der lader sig tilsyne en Mur, der sluttelig har tjent til en Forskandsning. Muren er opsat af svære Granitstene, hvoraf de fleste ere sværere, end at en Mand kan løfte dem. Af disse Stene ere nogle nedvæltede.» (Gerhard Fayes Beskrivelse af det Jarlsbergske Værk i Topogr. Journal 25de Hefte, 6—7 [1799]).

Efter en anden Beskrivelse i NF. 176 er der her Levninger af 2 sammenstødende Mure, opførte af svære Stene uden Kalk paa de to Sider af en forøvrigt ubestigelig Klippe, hvorfra man kun har Udsigt mod Øst ned gjennem et smalt Dalføre til Skoger Kirke. Fra Foreningspunktet gaar den ene Mur 100 Fod mod S., den anden 76 Fod mod V.; Stenene ere belagte med tyk Mose.

Noget nedenfor, i den omtalte Dal, ligger en Gaard *Borge* (udt. *Børje*), skr. i Borgom i RB. 246.

*94. Sande Pgd. Gaarden *Borgen* (udt. *Børja* med Enst. Bet.); findes nævnt i Oslo Stiftsbog fra 1570—1580 i Rigsarkivet og skrives der Borgenn. Den ligger paa Dalførets østre Side, oppe i den Aas, som begrændser det mod Øst, omtr. 4 km. NØ. for Sande Kirke.

95. Sande Pgd. «Paa Overgangen fra Sande til Skoger forbi Ryggetang-Sletaas passerer man ved Aasvandet (oppe i Aasen paa Dalførets vestre Side, 5 km. i ret Linie NV. for Sande Kirke) et polygonalt Afsnit af Fjeldmassen, *Tyveborgen* kaldet. Paa nordre Side skilles dette ved den fra Aasvandet kommende Bæk fra et høiereliggende, næsten nøgent Fjeldparti, Kleveraas med Fjeldskar, medens det mod Vest støder til Aasvandet og mod Syd ved en dyb Slugt bestemt adskilles fra Røisaas. Fra østre Side har man aaben Udsigt nedover Aasvandbækkens Dalføre helt ned mod Sande-Elven. Tyveborgens Høide er 1042 Fod

over Havet. Paa den sydligere Top Røisaas, 1188 Fod høi, ligge 2 svære Stenrøser; derfra er en vidtstrakt Udsigt, og man ledes uvilkaarlig til at tænke sig Stedet som en Befæstningen tilhørende Forpost. Det indre af Tyveborgen er fra V.—Ø. brudt i flere kortere Afsnit, paa sine Steder styrket og formodentlig bibragt en Smule mere Stormfrihed ved Opbygninger af Sten. Langs det terrasserede Terrain paa søndre Side fører Vei ned til Borgens yderste Spidse, hvor man møder et større prismatisk Klippestykke, der er løsrevet fra det faste Fjeld, saa at kun en Passage af ¾ Alens Bredde lades aaben med bekvemt Udkig til begge Sider. Tversover Tyveborgen fra S.—N. fører Sti nede fra Dalen og videre op til Myre-Sæter; paa de øvrige Kanter er den meget vanskelig at bestige. Spor af Beboelse, Kogesteder eller lignende var ikke at opdage.» (Efter Indberetning og Kartskizze af N. Eckhoff fra 1877 i Foreningens Arkiv, foræret af Kapt. N. Widerberg).

Den samme Befæstning nævnes i Aarsb. 1875, 226 og af H. Strøm i nogle Reisebemærkninger i Ugeskriftet Samleren 2det Bind (Kbhavn 1788) S. 356. Strøm betegner Stedet som «en steil Høi, omgivet med en nu forfalden Stenmur som Befæstning» og sammenligner det med Brattingsborg i Saude (nedenfor No. 114), som han tidligere havde seet.

96. Botne Pgd. Efter en Indberetning af 1743, anført i NF. 178, var der da ved *Foksetjøn* i Hildestad Sogn (et Tjern, der ligger lige i Grændsen mellem Botne og Hof Pgd.) paa en høi Klippe, kaldet *Tyvenborg*, Levninger af Mure, hvorom et Røversagn fortaltes.

*97. Vaale Pgd. Gaarden *Borge* (udt. *Børje*) i Hovedsognet, i V. for Kirken og lidt NØ. for Fon Kirke i Ramnes Pgd. (skr. Borgar 1294 i DN. I 75. 76, i Borgum RB. 74. DN. I 331. X 85). Nord for Gaarden ligger Gaarden *Kringlaas* paa en rundagtig Høide, hvoraf den har sit Navn.

*98. Vaale Pgd. Her findes 2 Gaarde, hvis Navn skrives *Krokeborg*, den ene sydligst i Hovedsognet, den anden 2.8 km. SØ. derfor i Undrumsdals Sogn. I ældre Skrifter forekommer her en Gaard Krakoborg (RB. 194 jfr. DN. IV. 105). Gaarden i Hovedsognet er opgivet at skulle udtales med lukt o i 1ste Stavelse, den i Annexet derimod med aa(?) Uagtet Afstanden mellem Gaardene tør det dog være muligt, at de have faaet sit Navn af den samme Befæstning.

*99. Stokke Pgd. I Arendal Sogn er der en Gaard *Borgen*

(udt. *Børja* med Enst. Bet., i Borgenne RB. 32. 209) i Dalen op mod Andebu Sogn, NV. for Kirken.

*100. Stokke Pgd. Den i mange vidt spredte Parter delte og udentvivl meget gamle Gaard *Borge* (udt. *Børje*) i Ske Sogn (i Borgum RB. 60. 197).

*101. Sæm Pgd. Gaarden *Aaleborgen* nordvestlig i Sæm Sogn, op mod Ramnes (udt. *Aalebørja*, skr. i Alæborgenne RB. 205). Jfr. No. 37 ovenfor.

*102. Tjølling Pgd. Ved Vittersø ligger en Gaard *Slottet*, og i Oslo Stiftsbog (c. 1580) anføres en Gaard *Borge*, der ikke længere kjendes.

*103. Hedrum Pgd. Gaarden *Baarnes* (udt. med lang Vokal i 1ste Stavelse) nordlig i Hvarnes Sogn, op mod Lardal, paa Østsiden af Elven; skrives i Jordebøger fra 1604 og 1625 Borgenes.

*104. Hedrum Pgd. *Ramurodden*, to sammenhængende isolerede Koller, der falde steilt ned i Farris-Vandet, S. for Øksenholt i Kvelde Sogn (utrykt Kart).

*105. Hedrum Pgd. *Hallingsdalsslottet*, isoleret Kolle oppe i Aasen SV. for Hedrum Kirke (utrykt Kart).

BRATSBERG AMT.

*106. Slemdal Pgd. Paa Østsiden af Indsøen Gorningen ligger paa en i Vandet fremspringende Halvø en isoleret Kolle, der kaldes *Børsaasen;* tæt ved er der en Husmandsplads, kaldet *Børja* (utrykt Kart).

107. Drangedal Pgd. Ved *Holte* i Nærheden af Hovedkirken er der paa et Fjeld nogle Levninger af en Skandse, hvis Stene nu fordetmeste ere bortførte til Mure paa Gaarden. Ruinen kaldes af Almuen «*Graatop-Slottet*,» aabenbart fordi Sagnet har sat den i Forbindelse med den fra Urolighederne i Erik af Pommerns sidste Regjeringsaar bekjendte Bondehøvding Halvard Graatop. (L. Daae, Norske Bygdesagn, I, 2 Udg., S. 80, og de der citerede Kilder).

*108. Drangedal Pgd. Gaarden *Borgen* i Tøredal Sogn (Matr. No. 47, Løbe.No. 123, udt. *Børja* med Enst. Bet.), langt oppe i Suvdalselvens Dalføre, der kommer ned fra V. søndenfor Kirken.

*109. Gjerpen Pgd. Gaarden *Borge* (udt. *Børje*) sydligst i Sognet, ikke langt fra Porsgrund (skr. i Borgum RB. 25. 26. 34). Af samme Rod maa være det i RB. 37 anførte Navn i Borgarasenom, der maa svare til et Sted *Borjaasen*, som endnu skal kjendes nær Porsgrund, og det synes endvidere rimeligt hermed at sammenstille Navnet paa den ganske i Nærheden liggende Gaard *Bor-*

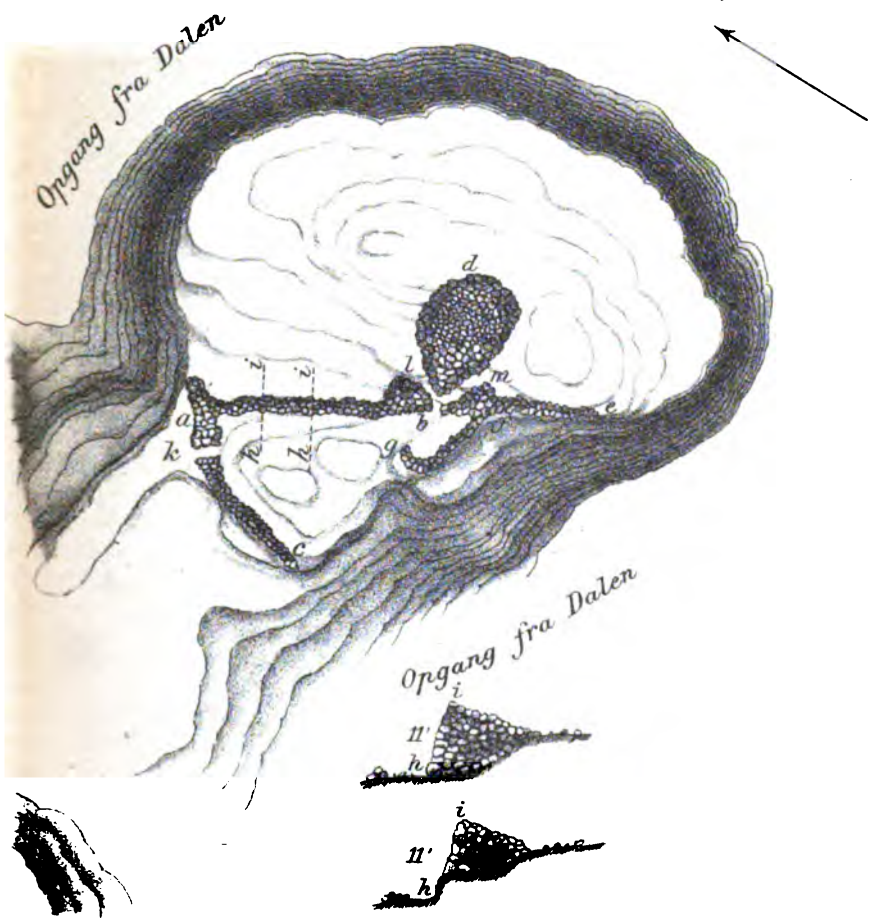
restad (udt. *Baarsta* med langt aa, skr. i Borgastadum DN. I. 182. RB. 25).

*110. Hollen Pgd. Gaardparten *Borgen* i Hovedsognet (Matr. No. 24, Løbe-No. 53b; skal udt. med Enst. Bet.), antagelig ikke langt fra Hovedkirken.

111. Bø Pgd. *Aaskollen* mellem Hvalen og Askilt paa Nordsiden af Elven. «Fjeldet er af aflang Form, meget smalt, og strækker sig indunder Aasen som dennes sydligste Fremspring, men dog adskilt fra den ved et lidet Dalføre eller Sænkning i Terrainet; paa Sydsiden falder det aldeles lodret af mod den underliggende Flade. Fra denne Side er det saaledes aldeles utilgjængeligt, medens det let bestiges fra den bagre (nordre) Side. Men her danner Fjeldet selv et naturligt Brystværn, idet Fjeldranden er høiere end Plateauet og falder brat af mod dette, aldeles som en lav Mur eller Brystværn, og dette er yderligere forstærket ved en raa Mur af Stenblokke eller Heller, uden Bindemiddel. Det naturlige Brystværn, Murens Grundvold, er omkring 1 m. høit; Murens Høide kan nu ei længere opgives, da blot Levninger findes af den. Paa enkelte Steder ligger der 2—3 Stene over hverandre og ovenpaa disse en større Helle — om dette er den oprindelige Stilling, er maaske tvivlsomt —; paa andre Steder ligger kun det nederste Lag Stene. Men nedover Fjeldsiden og ved Foden ligger en hel Del løs Sten, der uden Tvivl skriver sig fra Muren, der har strakt sig langs hele den nordre Side og begge Smalsiderne. Fra Fjeldets Top er en vidtstrakt og smuk Udsigt.» (Winther, Arkæologiske Undersøgelser i Bratsberg Amt, i Aarsb. 1880 S. 130).

112. Bø Pgd. *Solbergfjeldet*, der hører under Gaarden Aagetveit, men ligger længere ud, paa Grændsen mod Neshered (nordre Side af Elven), er befæstet med Mur paa de faa (2—3) Steder, hvor det er tilgjængeligt. (Winther, anf. Sted. S. 127).

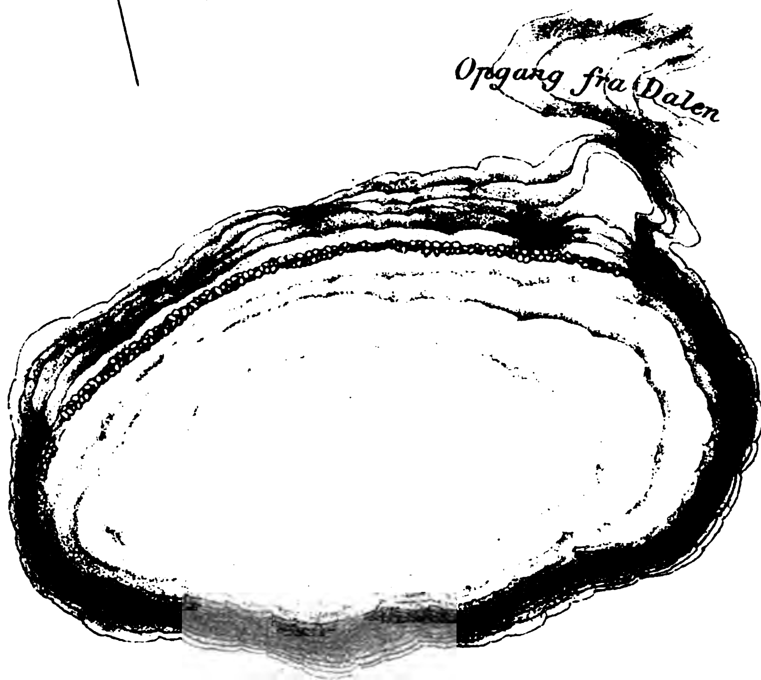
113. Bø Pgd. Paa *Trælborgnuten* under Gaarden Espedalen, paa Sydsiden af Elven, er der efter nuværende Kapt. E. Lunds Indberetning om Oldtidsminder fornemmelig i Christiansands Stift af 1859 (nu i Universitetets Oldsagsamlings Arkiv) Levninger af en Befæstning. Se medfølgende Planche, hvor Lunds Kart over Befæstningen er gjengivet i formindsket Maalestok. Han bemærker dertil: «Trælborgnuten ligger 3—400 Fod over Dalen. Den er steil og ubestigelig undtagen paa den vestre Side, og paa denne er der opført en Mur af Kampestene. Egentlig er der to Mure, en ydre og en indre. Den indre Mur gaar i en ret Linie og er baade den længste og den høieste. Den ydre slutter sig, som Tegningen viser, til

Trælborgnuten.

Brattingsborg.

steile Afsatser i Fjeldet og har en mindre Stenmasse. Begge Mure ere nu meget forfaldne. Fra Indgangen b til d er en stor Stenrøs og i Midten af denne en Mængde Aske og brændte Stene. Til Venstre for Indgangen ved b er ogsaa en stor Opsamling af Kampestene. Indgange gjennem Muren have været ved k, ved bl og bm. Indgangen bm er 2½ Fod bred; de øvrige ere saa forfaldne, at de ikke kunne maales. Afstanden a—b er 100 Fod, b—e 60 Fod, f—g 40 Fod, b—d 60 Fod. Den indre Murs ydre Høide h—i er 11 Fod, og efter den nuværende Stenmasse at dømme har nok ikke Høiden noget Sted i det indre Værk været mindre.» — Jfr. Winther, anf. Sted 117.

Gaarden *Borgen* (udt. *Borja* med Enst. Bet.), S. for Kirken, omtr. ¼ Mil i lige Linie fra Espedalen, kan muligt have sit Navn af denne Befæstning, men kanske ogsaa af en anden vestligere liggende, hvorom isaafald ingen Efterretning nu haves.

114. Saude Pgd. Paa *Brattingsborg* strax N. for Præstegaarden er der en Befæstning, der ogsaa omtales i Lunds ovenfor omtalte Indberetning af 1859, og hvoraf hans Rids er gjengivet paa Planchen. Han beskriver den saaledes: «Brattingsborg hæver sig vel omtrent 8—900 Fod over Dalen. Den er kun bestigelig paa den nordlige Side, og her har været opført en Mur, der er 480 Fod lang. Den er nu saa forfalden, at dens Tykkelse og Høide ikke med Sikkerhed kan bestemmes, men efter Stenmassen at dømme maa den have været mindst 3 Fod tyk og ligesaa høi. Den er bygget af den Sort Stene, som findes paa Nuten. Paa denne er der intet Spor til, at Bygning der har været opført».

Om denne Fæstning haves ogsaa en Beretning, dateret 24 Novbr. 1846, af Stedets daværende Præst S. O. Wolff i Oldsagsamlingens Arkiv. Efter denne skulde der være en Ringmur rundt om den høieste Del af Nuten, flere hundrede Skridt lang.

I NF. 214 tillægges efter et Manuskript i det Deichmannske Bibliothek (No. 54. 4.), at der i 1705 paa Toppen var «et lidet Vand som en Fiskedam».

Navnet «Brattingsborg» er selvfølgelig meget yngre end selve Befæstningen og laant fra Kjæmpeviserne, i hvilke det oftere forekommer.

115. Saude Pgd. Efter den ved foregaaende No. nævnte Indberetning af Sognepræst Wolff skal en lignende Forskandsning findes paa et andet Fjeld i Saude Pgd.

116. Hiterdal Pgd. Efter Glükstad, Beskrivelse af Hiterdal (Chnia 1878) S. 52 ligger lige op for *Søndre Selgjord* i

Hovedsognet, paa nordre Side af Elven op imod Sauland Sogn, en 600 Fod høi Kolle, kaldet *Borgen*, der kun er tilgjængelig fra den ene Side; paa de to Sider løber Rekaabækken i en dyb, trang, styg Dal. Paa denne Kolle er der «en oval Flade, der har været indmuret med en dygtig Stenmur, som for ikke lang Tid siden er nedreven Stenene, hvoraf den er bygget, maa være bragte derop fra andre Steder».

*117. Tinn Pgd. En Erindring om en gammel Borg ligger maaske i det i et Diplom fra 1460 (DN. X 113) forekommende Gaard- eller Grændenavn Tinborghubør, der anføres at ligge i Hovedsognet, men som ikke er fundet nævnt andensteds.

118. Vinje Pgd. I den ved No. 114 nævnte Indberetning af 1846 fra Sognepræst Wolff i Saude gives en Beskrivelse, ledsaget af en Kartskizze, af Murlevninger paa en Udslaat, kaldet *Øvrebø*, omtr. 1000 Skridt oppe i Fjeldet ovenfor Vinje Præstegaard. Ved Enden af den bratte Opgang fra Præstegaarden var der en Mur af løse Stene, som i Forbindelse med en fremspringende Fjeldvæg paa modsvarende Side dannede en Port. Noget ovenfor, lidt til Høire, var der Mure af 2 Bygninger, adskilte fra hinanden ved en 2½ Alen bred Gang; hver af Bygningerne var 12 Alen lang, og Murene stod igjen til 3 Alens Høide. Paa en liden Høide ovenfor disse Mure fandtes 3 Hjørnestene af en Bygning (muligt et Bur) og en Dørhelle. Rundt den sidstnævnte Høide og derfra gik en Vei ned til den først omtalte Port. Desuden gik der længere tilhøire en Hulvei op til de to ved Siden af hinanden staaende Bygninger, hvilken Hulvei danner en anden Adkomst til Høiden nedenfra; op til den gaar nemlig en trang Dal, begrændset paa begge Sider af bratte Fjelde. Ved denne Hulvei var der paa Siden af den en ikke meget lang Mur, bestaaende af to Arme, stødende sammen i en stump Vinkel, hvis Toppunkt vender ud mod Veien.

Stedet omtales ogsaa i Korthed i Lunds Beskrivelse over Øvre Tellemarken (Kbhavn 1785) S. 192, hvoraf blot er at mærke, at her «sees Rudera af gamle store Mure».

*119. Laardal Pgd. Sognenavnet *Eidsborg*, der vel oprindeligt er Gaardnavn (skrives i Middelalderen ligesom nu).

Af samme Kilde er muligt Navnet paa en af Parterne af Gaarden *Gjøttil* (gl. Gøytil DN. III 423, udt. *Jøitil*) i Eidsborg Sogn, der i Matrikelen skrives *Gjøttil Borgejord* (Navnet skal forøvrigt nu ei længere bruges i Bygden). Det maa dog mærkes, at Gjøttilgaardene ligge i

temmelig betydelig Afstand fra Eidsborg Kirkebygd, hvor Eidsborg vel rimeligst maa antages at have hørt hjemme som Gaardnavn.

*120. Fyresdal Pgd. Gaarden *Borgen* (udt. *Borje* med Enst. Bet.); ligger øverst i den paa Fyresvandets vestre Side udmundende Fardal.

*121. Hviteseid Pgd. Gaardparten *Borgejordet* (ɔ: Borgargerði, Matr. No. 7 og 8, Løbe-No. 9b og 10d) i Hovedsognet, i Nærheden af Apaldstaa.

NEDENES AMT.

*122. Birkenes Sogn. Gaarden *Slottet*, der synes at ligge oppe i Heien ved Grændsen mod Landvik Sogn.

*123. Østre Moland Pgd. Gaarden *Baaraas* i Hovedsognet (udt. *Borraas*), sydligst i Sognet paa vestre Side af Longumvandet (skr. Borgeraas, Borreraas, Boreraas i Jordebøger fra Tiden omkring 1600).

*124. Dybvaag Pgd. Gaarden *Boraas* (udt. *Baarraas)* i Flogstad Sogn, paa Fastlandet i Vest for Tverdalsøen (skr. Borgeraas 1611).[1]

LISTER OG MANDALS AMT.

*125. Tveit Pgd. Gaarden *Borgen* (udt. *Borja* med Enst. Bet.); ligger paa vestre Side af Topdalselven nedenfor Ryen under en høi Aas.

*126. Bjelland Pgd. Gaardparten *Slottet* i Finsland Sogn (Matr. No. 12, Løbe-No. 877); maa ligge paa østre Side af Finselven et godt Stykke nedenfor Kirken.

*127. Søndre Undal Pgd. Gaardparten *Slottet* i Valle Sogn (Matr. No. 122, Løbe-No. 313); ligger oppe i Heien i Vest for Fos.

128. Vanse Pgd. Paa *Snarefjeld* ved Gaarden *Halland* er der en gammel Befæstning, som beskrives udførligst af Constantius Flood, Listerlandet (2den Udg. Chnia 1876) S. 147. «Snarefjeldet hæver sig til en betydelig Høide over Hallandsvandet og frembyder mod Vest Udsyn over det flade Lister med sine Vande og sine talrige Gaarde ligesom over Havet, medens mod Øst sees indover de toppede Fjelde og Aaser i Spind og Lyngdal, der hæver sig over den bugtede Fjord. Paa Fjeldets sydøstlige Side er Adgangen lettest, og her er ogsaa anvendt det meste Arbeide paa Befæstningen, idet tvers over det Fjeldskar, som her aabner Adgangen til en

---

[1]) Navnet *Borøen* i Dybvaag Hovedsogn udtales vistnok nu *Baarrøia*, men skrives i 16de og 17de Aarh. stadigt *Berøen;* det synes saaledes ikke at høre hid.

liden Dalsænkning, er anlagt en Mur af 1½ Favns Bredde i Bunden. Denne Sænkning har en Længde af omtrent 150 Alen og udmunder paa Fjeldets Nordside, hvor atter haves Spor af Mure. Ovenover Sænkningen hæver sig en liden Top, der har frembudt en passende Udkigspost».

129. Vanse Pgd. Mellem Gaardene *Jottaug* og *Reisvold* er der efter en Indberetning af Sognepræst Abel i det kjøbenhavnske Museums Arkiv, dateret 9 Novbr. 1810, «en gammel Bjergfæstning paa en af de høieste Klipper paa Landet. Ved Enden af en Mur af meget store Stene er en snever Opgang for eet Menneske. Indenfor denne Mur er en græsgroet Slette, som kunde modtage c. 50 Mand. Derfra gaar en ganske trang Vei mellem Klippen og en stor Stenmur, der er meget bredere og høiere end den forrige. Her er en større Slette, beskyttet paa alle Sider af opstaaende Stenklipper. Her kunde vel rummes c. 200 Mand. Fra de omliggende Klipper haves Udsigt til Egersundodden og Lindesnes».

I Lunds ovennævnte Indberetning af 1859 kaldes Høiden *Borgefjeld*. Hos Kraft III, 2 Udg., S. 374 heder den derimod *Bergefjeld*, og der siges, at Fjeldet mod S. og tildels mod V. er meget høit og steilt; Forskandsningerne paa Toppen, hvortil man kommer op ad en smal Sti fra Østsiden, ere i to Afdelinger, hvori en Mængde Mennesker kunne finde Sikkerhed, beskyttede ved Fjeldets lodrette Sider og de 8 Alen tykke Mure, der efter Sporene saavelsom de nedbrudte Stene i sin Tid maa have været meget høie. Efter Flood, Listerlandet S. 147 er dette Fjeld, som ogsaa han kalder *Bergefjeld*, betydelig høiere end det under det foregaaende No. omtalte Snarefjeld. Den letteste Opgang er fra Syd, men Fjeldet er overalt vanskeligere at bestige (end Snarefjeld). Den nederste Befæstning bestaar af en Mur af 2 Favnes Tykkelse i Bunden, der gaar tvers over et Skar. Indenfor dette Skar ligger en større Dalsænkning og ovenover denne, antagelig 40–50 Fod, Toppen med en Flade, hvor vel 50—100 Mand kunde have Plads. Den af Abel omtalte øvre Mur var nu saagodtsom nedstyrtet; kun nogle faa Stene laa tilbage.

130. Vanse Pgd. Ved Gaarden *Gjeldal* er der Levninger af en Borg paa *Borgaasen* (Krafts Beskrivelse III, 2 Udg., 374). Formodentlig er denne Befæstning identisk med den, som Lund i sin ovennævnte Indberetning anfører som liggende paa den lidt sydligere Gaard *Vigmostad*, og som han ligeledes benævner *Borgaasen*.

131. Vanse Pgd. Ved Gaarden *Jørstad* er der ligeledes en «Borgaas» med lignende Levninger (Kraft sammesteds).

132. Vanse Pgd. Paa «Borhaugbraadet» under Gaarden *Borhaug* findes efter Kraft (anf. Sted S. 347) Levninger af gamle Mure. Gaardens gamle Navn er efter Munkelivs Brevbog (S. 172) Borgarhaugr, og den har saaledes sit Navn efter Borgen.

133. Vanse Pgd. Mellem Gaardene *Jølle* og *Sennegre* paa Vestkysten af Listerlandet ifølge Kraft (anf. Sted S. 374) en «Borgaas» med Levninger af Mure.

134. Vanse Pgd. Ovenfor Gaarden *Sigersvold* nordvestligst paa Lister ligger et steilt Fjeld, hvorpaa den lille Gaard *Salen*. Ovenfor denne er der Levninger af Mure, som ere blevne mere kjendte og omtalte end de fleste lignende Anlæg, fordi Gaardnavnet Sigersvold (gl. Sigarsvöllr) har været tilstrækkeligt for Folketroen til her at stedfæste Sagnet om Hagbard og Signe, der har maattet finde sig i at blive henflyttet til saamange forskjellige Steder i de nordiske Lande.

Allerede Peder Claussøn kjendte disse Ruiner og omtaler dem i sin Norges Beskrivelse (G. Storms Udgave S. 319): «oc sees endnu Stene oc forfalden Mure paa et høyt Fjeld inderst paa Liste, der som et Slot haffuer staaet offuen paa en Klippe, oc kaldis Seiersvold, aff Kong Siger eller Sigurd» (jvfr. samme Udgave S. 145). Efter hans Opfatning er det Ruin af en gammel Kongeborg.

Abel siger i den omtalte Indberetning: «Fra Salen gaar eller klattrer man opad et andet steilt Fjeld, til man kommer op paa en flad Stenklippe uden Vegetation. Til denne er 3 Opgange, hvor ikkun 1 Menneske og neppe det kan klattre op. I Nærheden af disse Opgange ligge nogle Stene, som formodentlig have tjent til at spærre Opgangen og gjøre den vanskeligere, end den er af Naturen. Denne Klippe kaldes Seiersvold eller Seiersborg Slot, men her er aldeles ingen synlig Grundvold af nogen Bygning. Der haves god Udsigt over Listerfjorden».

Antikvar Nicolaysen, som var her i 1877, beretter, at der nu ei findes Spor tilbage af denne Borg. (Aarsb. 1877, 267).[1]

STAVANGER AMT.

135. Egersund Pgd. I Gaarden *Veshovdes* Udmark, omtr. ¼ Mil SØ. for Egersund By, er der efter Kraft (IV, 2 Udg., S. 107) «paa Toppen af et Bjerg en Levning af

[1]) Af de her omtalte Borge i Vanse Pgd. ligger No. 132 ude paa det flade Lister, de øvrige derimod inde paa «Heien».

en Oldtids Befæstning, hvorfra falder en vid Udsigt over Havet».

136. Haa Pgd. Lige Ø. for Gaarden *Nærland* i Haa Sogn var der efter en Indberetning af Sognepræst Michael Kastrup i det kjøbenhavnske Museums Arkiv, dateret 12 Decbr. 1810 «et cirkelrundt Slot kaldet, 118 Skridt i Omkreds; har været muret med runde Stene, men er nu meget lavt og overgroet med Mose. Det skal have været en gammel Fæstning».

137. Ly Pgd. Paa *Aaslandsfjeldet* (Amtskartet kalder det Aaslandsnuten) i Hovedsognet, ved Grændsen mod Høiland Sogn, omtaler de Fine i sin Beskrivelse af Stavanger Amt (1745), Norske Magasin III 220, en gammel Skandse. Den beskrives nøiere af Kraft (IV, 2 Udg., S. 110). Efter ham «findes der paa Sydsiden af et Fjeld, der hæver sig op over Gaarden Aasland, omtrent midt oppe paa Fjeldet Levninger af en Forskandsning, hvis forfaldne Mure ere af omtrent 100 Alens Længde i Øst og Vest, samt af et Par Alens Høide og ligesaa stor Bredde, hvis Baggrund er selve Fjeldet, og hvis Sider ere beskyttende Forhøininger paa dette».

138. Høiland Pgd. Paa *Haugstad* (i Sognets nordlige Del, ved Grændsen mod Riskekverven) ligger efter de Fine (N. Magas. anf. Sted) et meget høit og stort Bjerg, kaldet *Slottet*, saa steilt rundt om, at det alene er tilgjængeligt paa den nordøstre Side, hvor der endnu saaes Rudera af en stor og tyk Graastensmur, 3 Alen høi og «ganske slet», hvoraf dog meget var nedfaldet; ligesaa saaes og Indgangen, hvor Porten havde været. Ovenpaa Fjeldet var der smukt og ganske jevnt Terrain, bevoxet med Græs og Lyng, hvor der baade var Vand og en Opkomstkilde; Rummet var temmelig udstrakt og nogenledes firkantet, omtrent $\frac{1}{8}$ Mil i hver Kant.

Kraft, der i 1ste Udg. blot giver et Uddrag af de Fines Beskrivelse, tillægger i 2den Udg. (IV 112), at Fjeldet kaldes *Storeberget* og ligger $\frac{1}{4}$ Mil fra Gaardens Huse i Udmarken. Det kan kun bestiges paa Nordøstsiden, hvor der er opsat en 160 Al. lang, 2—3 Al. høi og 1—2 Al. tyk Graastensmur, hvoraf dog noget er nedfaldet.

139. Strand Pgd. Ovenfor *Tou* er der efter de Fine et høit Fjeld, kaldet *Boraasen* (d. e. Borgaasen), paa hvilket vises Rudera af en gammel Befæstning. (N. Magasin III 220).

140. Strand Pgd. Paa det høie Forbjerg *Marshøvde*, et Stykke i N. for Tou, vises efter samme Kilde (anf. Sted) Rudera af en Fæstning. De Fine mener, at denne kan

have tilhørt Eierne af det nærliggende gamle Høvdingesæde paa Talgø, eftersom Opsidderne paa Gare, den nuværende Hovedgaard paa Talgø, endnu havde Støl paa Marshovde.

*141. Hjelmeland Pgd. I Aardal Sogn nævnes i en Jordebog fra 1661 en Gaard *Borgen*, der ikke kan paavises nu.[1]

142. Vikedal Pgd. Ved Gaarden *Rosseid* i Imslands Sogn, paa Sydsiden af Vindefjorden, er der efter Lunds oftere anførte Indberetning af 1859 en Befæstning paa *Børshaug* (hans Kart over Stedet gjengivet paa medfølgende Planche). Han siger derom: «Fra Gaarden Marvik i S. og Gaarden Kjølvik i V. gaa Dalfører fra Sandsfjorden til Vindefjorden ved Rosseid. Hvert af disse Dalfører er godt ¼ Mil langt, og de forene sig ved Grytevand, 6—800 Skridt søndenfor Rosseid. Efter Foreningen knibes de sammen til et trangt Pas af høist 400 Alens Bredde. Midt i dette Pas, mellem Rosseid og Søen, ligger Børshaugen. Den er rund og steil, 3—400′ høi. Paa Toppen har den en rund Flade af 56 Fods Diameter. Den er utilgjængelig paa alle Sider undtagen den vestlige, og her er der bygget en Mur af store Stene. Muren er 168 Fod lang og vexler mellem 2 og 6 Fod i Høide. Den har havt en Indgangsport, der er omtrent 7 Fod bred. Omtrent 20 Alen længere nede er ogsaa bygget en Mur, 66 Fod lang og 2—3 Fod høi. Den har en 4 Fod bred Indgangsport. — Hvad enten denne Mur har været bestemt til Angreb eller Forsvar, saa ligger den saa bekvemt som muligt. Ingen Fiende har kunnet passere Passet uden at blive seet, og være udsat for at træffes af Skud paa kort Hold».

Efter Kraft (IV, 2 Udg., S. 122) skal der ved denne Befæstning ogsaa sees Fordybninger af Grave (?), og man har ved Gravning fundet Kalk, Kul og forrustet Jern.

*143. Nerstrand Pgd. I Indløbet til Skjoldsfjorden ligger den temmelig store *Ø Borgøen* og lidt længere S. ved en bred Vik paa Fjordens østre Side Gaarden *Borgenvik* (udt. *Baarnevik* med langt aa). Det sidste skr. 1520 Borendewick og senere i 16de og 17de Aarh. Borenvig, Bornevig; den oprindelige Form synes at maatte have været Borgundarvik.

144. Nerstrand Pgd. Paa Vestsiden af Kirkeøen i Sjernerø

1) I NF. 329 anføres efter de Fine en gammel Skandse paa Aaselandsfjeldet i Hjelmelands Sogn. Den nævnte Forfatter har imidlertid intet om en saadan, og her foreligger vistnok en Forvexling med Befæstningen paa Aaslandsfjeldet i Ly Pgd. (ovenfor No. 137).

Sogn ligger efter de Fine (N. Magas. III 221) en liden, rund, men høi Holme, der paa Afstand ser ud som en høi Hattepull; den kaldes *Finborg*. Paa dens nordre Side, hvor den eneste Opgang er, har været opsat en svær Stenmur, som nu er nedfalden, saa at blot Rudera deraf ere tilbage. Øverst paa Toppen af Holmen, mellem to smaa Humper, er en Kilde eller Brønd, 1 Favn bred, 2 Favne lang og temmelig dyb, som aldrig udtørres, men har klart og skjønt Vand og er ligesom gjort med Hænder eller hugget i Bjerget samt begroet rundtom med Græs. Landingen paa Øen er i SV., hvor der sees Rudera af et stort Skibsnøst.

Kraft (IV, 2 Udg., S. 123) tillægger, at der sees Trappetrin, der have ført op til Borgen..

145. Finnø Pgd. Efter Kraft (IV, 2 Udg., S. 117) «ser man under Gaarden Kindingstad (paa Sydsiden af Finnøen) paa et høit, kegledannet, isoleret staaende Bjerg, *Borgaasen* eller *Borgeraasen* kaldet, som ved en dyb Dal er forenet med den øvrige Del af Finnøen, men forøvrigt er omgivet af Søen, betydelige Ruiner af en tyk og høi Stenmur, der rimeligvis har tjent til Bjergets Befæstning, da den strækker sig rundtom Bjerget, forsaavidt dette ikke ved steile Fjeldvægge eller Præcipicer er ubestigeligt».

.Den samme Befæstning omtales ganske kort af de Fine (anf. Sted); kaldes der *Borgeraasen*.

146. Rennesø Pgd. Paa Rennesø er der efter de Fine (anf. Sted S. 220) et meget høit Bjerg, kaldet *Hodne* (d. e. Hornet), hvorfra kan sees over de omliggende Fjelde og Øer langt ud i Havet. Toppen er flad og græsbevoxet; den er omringet med en temmelig bred, høi og vellagt Stenmur, «som bevidner, at der i forrige Tider har været en Fæstning og Tilflugtssted».

Det nævnte Fjeld maa være det, der ligger sydligst paa Øen ved Gaarden Hodne. Det har efter Vibes Høidemaalinger (S. 80) en Høide over Havet af 790 Fod.

147. Tysvær Pgd. Paa *Nautø* i Bukn Sogn sees efter de Fine (anf. Sted S. 221) «et høit rundt Fjeld eller Klippe, kaldet *Slottet*, hvor endnu vises nogle Mure i Form som Volde runden om, men forfaldne».

Nautø ligger østenfor Lille Bukn, ¼ Mil fra denne Ø og endnu længere fra Fastlandet i N.

148. Avaldsnes Pgd. Paa en Holme, der deler den paa Karmøens Vestside indgaaende Hinderaker- eller Visnesvaag i to Dele, er der efter Kraft (IV, 1 Udg., S. 269) Levninger af en Graastensmur, der skal have dannet en Forskandsning i Oldtiden, «skjønt disse Levninger nu

ere saa ubetydelige, at de neppe bestyrke det derom havende Sagn. (Kort nævnt i 2den Udg., IV 126).

*149. Torvestad Pgd. Paa *Utsire* findes efter Søkartet Stedsnavnene *Borgefjeld* og *Hoborg* (d. e. Háborg, den høie Borg).

SØNDRE BERGENHUS AMT.

150. Ullensvang Pgd. Paa *Børvehovden* eller *Børvenuten* (1090 Fod over Havet) var der 1860 efter Indberetning af Kapt. E. Lund paa de bestigelige Steder af søndre og sydøstre Side nogle Levninger af en Mur og paa Hovdens Top en Mængde sammenkastede større og mindre Kampestene, der laa i en uordentlig Haug. Allerede i 1828 var efter Optegnelser (i Bergens Museum) af Provst N. Hertzberg Muren fordetmeste nedfalden, men havde været 4—5 Alen høi og i det hele 35 Alen lang; paa den øverste Flade, hvis Tvermaal var 20 Alen, saaes Levning af en Brønd i en Indhuling i Fjeldet. Jfr. Neumann i Budstikken VII 385, der bemærker, at Brønden maa være gravet for at samle Regnvand. (NF. 376).

Stedet ligger paa Sørfjordens Østside, en god halv Mil søndenfor Ullensvang Kirke.

151. Etne Pgd. Paa *Borgaraasen* ovenfor *Røinesnes* skal efter Sagnet have staaet en Borg; nu sees kun endel Stene som Levninger af en stor Mur. (Aarsb. 1867, S. 102).

*152. Fjeldberg Pgd. En stor, stærkt befolket Ø i Hovedsognet heder *Borgund* (jfr. DN. I 126. II 633. IV 704).

*153. Tysnes Pgd. Gaarden *Borgen* i Opdal S. (udt. *Borjo* med Enst. Bet., skr. Borg DN. VI 832); ligger Ø. for Kirken inde i den bjergrige Del af Øen.

*154. Os Pgd. Gaarden *Borgen* i Hovedsognet, N. for Kirken, under det høie Borgefjeld (skr. Borge 1520. Borgenn 1563. 1668).

*155. Voss Pgd. En af Bygdens Ottinger (indbefattende Størstedelen af Gaardene omkring det fra Vossestranden kommende Vasdrag, eller Gaardene No. 50—82 i Matrikelen) kaldes fra gammel Tid Borgstrinda áttungr (BK. 74 a. DN. I 516). Navnet er dannet af Beboernes Navn Borgstrindir (forekommer i DN. VI 187), og dette igjen afledet af Borgströnd *(Borgstranden)*, der oftere nævnes i Diplomer fra den senere Middelalder i Formen Borströnd (tidligst i 1438, DN. I 553). Dette Navn kjendes endnu i Formen *Bosstraande* (lukt o i 1ste Stavelse). Navnet synes at forudsætte en gammel Borg etsteds i Bygden; nogen Gaard af Navnet *Borg* kan ikke paavises at have existeret her.

*156. Haus Pgd. Gaarden *Borge* (udt. *Borgaa*, Dativform i

Flertal) i Gjerstad Sogn, inde paa Osterøen NV. for Gjerstad Kirke (skr. Borge i 16de Aarh.).

*157. Haus Pgd. Gaarden *Borge* i Langedalen i Arne Sogn (udt. som foregaaende Navn, skr. i Borgum BK. 62 b), ved Opgangen til det bratte Borgeskar, hvorover Landveien til Bergen fra Osterfjorden gik i ældre Tid.

*158. Manger Pgd. Gaardparten *Slottet* i Sæbø Sogn, paa Radøen (Matr. No. 61, Løbe-No. 383).

159. Lindaas Pgd. Paa *Hundven* i Lygre Sogn er efter Lunds Indberetning af 1860 langs østre Side af Hundvenvandet en Ryg med en Høide i søndre Ende, kaldet Mulen, og en lignende Top nogle hundrede Alen længere mod Nord, omtrent 3—400 Fod over Havet, med vid Udsigt. Begge ere ubestigelige undtagen paa nordre Side, hvor der findes Levninger af ældgamle Stenmure, paa hvert Sted omtrent 60 Alen lange; Høiden og Tykkelsen kunde ikke bestemmes, da Murene vare nedfaldne og Stenene for største Delen rullede nedover Fjeldskraaningen (NF. 400).

NORDRE BERGENHUS AMT.

*160. Lærdal Pgd. Annexsognets Navn *Borgund* (skrevet ligedan i Middelalderen, DN. I 92 og mange andre Steder). Hvis det oprindelig er Gaardnavn, som vel er muligt og endog tør betragtes som sandsynligt, er det meget tidlig gaaet over til Bygdenavn, da allerede 1304 paa det nævnte Sted i DN. I en Gaard i Bygden siges at ligge á Borgund.

*161. Lærdal Pgd. Gaarden *Borlaug* (udt. *Borrlo* med lukt o i begge Stavelser, skr. Borglo BK. 42 d. 45 b); ligger, hvor de to udentvivl gamle Veie til Lærdal fra Valders og Hallingdal mødes efter at være komne ned fra Fjeldet, og har vistnok ikke saa overmaade langt tilbage i Tiden været Bygdens øverste Gaard op imod Fjeldet.

*162. Lyster Pgd. Gaarden *Aaberge* i Gaupne Sogn (udtales nu i Flertalsform med Sammendragning af 2den Stavelse *Abbriadn*, men skrives Uppbyrgi, Obyrgi BK. 41 b. 38 a. Aabyriæ 1520. Aabørie 1563); ligger NØ. for Gaupne Kirke, noget oppe i Høiden i en Sidedal.

*163. Hafslo Pgd. Gaarden *Baarheim* i Hafslo Sogn (udt. *Boraim* med aabent o, skr. *Borgheimr* BK. 36 a); ligger paa den nordre bratte Bred af Hafslovandet.

164. Hafslo Pgd. Nedenfor *Gildreskreen*, en brat Bakke i den gamle Vei fra Hafslo ned til Sogndalsfjorden, er der Levninger af en liden Mur, kaldet *Borgerberget*, som efter et vistnok meget ungt Sagn skal være opkastet af Bønderne til Forsvar mod Kong Sverres Mænd i 1184

(Neumann i Budstikken V 418, Faye Norske Sagn 2 Udg. S. 170; jfr. Munch, Norske Folks Hist. 3die Del S. 160 n. 2. 163 n. 1).

*165. Sogndal Pgd. Gaarden *Aaberge* (udt. *Aobyrje*, skr. Uppbyrgi, Obyrgi BK. 35 b. 33 a, Aabyria 1520, Aabørge 1563). Ligger nordenfor Stedje høit oppe paa en Egg, der gaar ned fra et 2500 Fod høit Fjeld, som paa Rektangelkartet kaldes *Aaberget*.

*166. Førde Pgd. Gaarden *Friborg* i Naustdal Sogn paa søndre Side af Førdefjorden (udt. *Fribovja*). Ikke usandsynligt et Navn af nyere Dannelse, skjønt det findes allerede i en Jordebog fra 1603.

*167. Selje Pgd. Gaarden *Borgund* paa Nordsiden af Statlandet (skr. Borgundt 1608); ligger ved søndre Fod af det temmelig isoleret, paa en fremspringende Halvø liggende Fjeld Revjehornet (1369 Fod høit).

ROMSDALS AMT.

*168. Volden Pgd. Gaarden *Oseborg* ved Ose i Ørsten Sogn. Maaske ogsaa et nyere Navn (først fundet i Matrikelen af 1665).

*169. Borgund Pgd. Navnet *Borgund* (vel fra først Gaardnavn, den Gaard, hvor Kirken stod).

*170. Borgund Pgd. Gaarden *Slotsvik* paa Sydsiden af Ellingsøen.

171. Veø Pgd. I Fjeldet Stolan ovenfor Gaarden *Farkvam* i Vaagestrandens Sogn er en gammel Mur, hvorom følgende fortælles 1773 af Schøning i 1ste Bind af hans utrykte Reise (efter Meddelelse af Foged Eeg og Andre): «Naar man fra Søen gaar derop, over en temmelig brat Bakke (1000—1200 Skridt), finder man derovenfor en liden indhulet Slette, som støder til Foden af det steile, lodret opstigende Fjeld. Denne Slette er omringet med en Stenmur, som indeslutter en øverst rund Plads og med begge Ender støder til bemeldte bratte Fjeld, der efter Gjetning kan være 4—500 Alen høit og staar lige i Veiret som en Mur. Pladsen er 30—40 Fod eller 5—6 Favne i Gjennemsnit og skal efter en Bondes Beretning have 2de Aabninger eller Porte, en mod Søen, den anden tæt ved Bjerget». Schøning tror, at dette har været et Kastel eller Tilflugtssted; men blandt Bønderne var det den almindelige Mening, at det var en Kirkegaardsmur (en Forklaring, som Stedets Beliggenhed gjør ganske urimelig).

Bendixen (Fornlevninger i Nordmøre og Romsdal, Aarsb. 1877 S. 234), der ikke fik Leilighed til selv at bese Stedet, meddeler efter Beretning af Folkene paa Farkvam, at

Muren ligger i et lidet Skar, Botnen; den er meget bred ved Foden, skraaner jevnt opover, er omtrent 1.75 m. høi og har Form af en Halvkreds, hvis begge Ender støde til Fjeldvæggen. Det kunde ikke være Indhegning for Kvæg; Muren gik almindelig under Navnet «Kirkemuren».

172. Bud Pgd. Om et Fjeld, kaldet *Aslaksteinen*, i Hustad Sogn, meddeler Schøning i sin nævnte Reiseberetning: «Det øverste af denne Klippe er et næsten paa alle Kanter steilt Bjerg, af omtrent firkantet Form, 30—40 Alen høit, saavidt det kan skjønnes, med en mod NV. eller N. nedheldende Flade ovenpaa. Den kan ingensteds bestiges uden paa den nordre Kant, hvor man ad en meget besværlig og trang Sti kan komme op. At dette Sted er brugt som et Kastel, kan skjønnes saavel af det gamle Sagn derom, som deraf, at deroppe have været 2 Brønde, den ene paa den sydlige, høieste Kant af Klippen, som nu er næsten tilgroet, den anden paa den nordlige Kant, som tydelig kan sees at være gjort af Menneskehænder; den holder bestandig Vand og har været omsat med Stokke af en Favns Længde; denne er dog nu ogsaa meget tilgroet eller tilkastet. Paa Overfladen kunne avles omtrent 4 Læs Hø, som maa bindes sammen i Bundter og kastes ned over Klippen».

Bendixen fandt (anf. Sted S. 235) den ene Brønd, den nordlige, næsten tilgroet; men Stenene, som omgav den, vare kastede ud over Fjeldet, og de af Schøning omtalte Stokke fandtes ikke længere. Den sydlige Brønd kunde B. ikke opdage, og Ingen kjendte til den; mu ligt var en Fordybning under en liden Hammer en Rest af den.

Her omtales, som man ser, ingen Mur.

173. Kvernes Pgd. Den store Hule i *Bremsneskollen*, nordlig paa Averøen i Bremsnes Sogn, der allerede omtales af Schøning, blev i 1870 undersøgt af Bendixen (Aarsb. 1869, 176—178 jfr. 1877, 235). Omtrent 40 Fod fra Indgangen gaar tversover Hulen paa dens smaleste Sted en stor Mur, der er steil paa den ydre Side og der 10 Fod høi, men skraaner ganske jevnt ned indad. Underst havde der været lagt et tykt Jordlag og ovenpaa dette Sten, mellem hvilke der fandtes smaa Pæle, dels vandret, dels lodret satte, som om de skulde tjene til at støtte Stensætningen. Pælene vare af Birk og Rogn, tildels med Barken paa, og bar alle Spor af at have været tilhuggede i Enderne med Øxe; et enkelt kort og bredt Stykke syntes tildannet med Sag. Ogsaa nogle Kul fandtes i Jordlaget. I den indre Del af Hulen, der paa Grund af

Omstændighederne kun blev ufuldstændigt undersøgt, og som strækker sig til 220 Fod fra Indgangen, fandtes paa et Par Steder Dyreben og Dyretænder samt Trækul, men meget spredt. I en øvre Afdeling af Hulen, hvortil man kun kan komme op ved Hjælp af Stige, fandtes ligeledes enkelte Kul og et knust Marvben.

*174. Halse Pgd. En Gaard *Slotsvig* anføres i en Jordebog fra 1643 og synes efter Gaardenes Orden i Jordebogen at have ligget i Nærheden af Bakkebø.

175. 176. Halse Pgd. Paa *Hæringsøen* og *Styrshavn* er der efter Indberetning til den geografiske Opmaaling Spor af gamle Befæstninger, bestaaende af en Mængde større og mindre Stene, der ere opkastede som en Vold. (Aarsb. 1874, 166).

*177. Aure Pgd. Gaarden *Baarset* (udt. *Baaset,* skr. Borsett 1559).

178. Edø Pgd. Paa *Rosvold* Præstegaard har der, efter en fra Schøning hidrørende Note i Folio-Udgaven af Snorre, 3die Bind (Kbhvn. 1783) S. 97 været Bautastene, Gravhauger og Levninger af en Borg, hvorom ogsaa Sagnet fortalte. Efter Kraft (V 772) existerede imidlertid disse Oldtidsminder ikke i hans Tid paa Gaarden, og der var heller ikke nogen, som vidste om, at de havde existeret. Formodentlig har Schøning her gjort sig skyldig i en Feiltagelse. Han siger nemlig i den nævnte Note urigtigt, at Gaarden Rosvold ligger paa den sydligere beliggende Ø Kuli, og paa denne sidste kjendes baade adskillige Gravhauger og en Bautasten (se Bendixen i Aarsb. 1878, 118), men rigtignok ingen Borglevninger.

SØNDRE TRONDHJEMS AMT.

*179. Melhus Pgd. Gaarden *Børsæt* i Flaa Sogn, høitliggende Gaard østenfor Flaa Kirke, søndenfor en isoleret Aas af anselig Høide; Navnet i AB. 45 skr. Borgsætr.

*180. Melhus Pgd. N. for Gaarden *Ven* i Høilandets Sogn ligge efter Rektangelkartet tæt ved hinanden to Pladser, der kaldes *Vennaslottet* og *Byslottet.* I Nærheden flere isolerede Høider.

181. Selbu Pgd. Paa *Haaøen* østlig i Selbusjøen, eller, som den tidligere efter Kong Sverres Ophold der i 1177 kaldtes, *Kongsholmen* er der gamle Mure. «Holmen har Retning fra N.—S. og har i sin Grundplan Lighed med en Kile, hvis Bane vender mod Nord. Paa denne Kant er Holmen høiest, omt. 200 Fod, med vid Udsigt til alle Kanter; senere daler den lidt nedad mod Sydspidsen, den eneste tilgjængelige Del, medens Holmen ellers er aldeles brat paa alle Sider. Nu er den bedækket med

frodigt Smaakrat og en hel Del Bærlyng. Omtrent midt paa Holmen eller 170 Skridt fra Nordkanten findes paa dens høieste Del Levninger af en 160 Skridt lang og 2—3 Alen bred, fra Ø.—V. gaaende Stenmur, der sommesteds har en Høide af 3—5 Alen, paa andre Steder derimod kun af 1 Alen, og paa Midten af Muren er der en Indsænkning ligesom efter en Port eller Indgang. Parallel med denne Mur og 20—30 Skridt længere mod S. sees tvers over Holmen en temmelig høi, nu afrundet Jordvold. (Aarsb. 1872, 144 efter Meddelelse fra Kjøbmand Fr. B. Buck).

*182. Selbu Pgd. Gaarden *Baarsæt* (udt. *Børset* med kort ø) (skr. Borsetter 1559).

*183. Stadsbygdens Pgd. Gaarden *Borgen* i Rissen Sogn (udt. *Borja*, Dat. *Borjen*), høitliggende ovenfor Modalen, i Nærheden af flere Koller, der efter Rektangelkartet at dømme synes skikkede til Borge. Af samme Stamme er udentvivl de i Nærheden forekommende Navne *Baarli* og *Borredalen*.

*184. Ørlandets Pgd. Ved det høieste Punkt af Overgangen fra Selven til Vasbygden paa Sydsiden af Fjorden er der en Husmandsplads, kaldet *Slottet*. (Aarsb. 1875, 10).

185. Ørlandets Pgd. Ved Veien fra Østraat til Skjørn ligge omtrent halvanden Fjerding fra det første Sted lige ved Veien to isolerede Fjelde, der ligne afstumpede Kegler og kaldes *Borgklinterne*.

Den søndre Borgklint er omtrent 500 Fod høi[1] og hæver sig steilt fra tre Sider, men er meget let at bestige fra den fjerde. Den nordre Borgklint, som er omtrent 300 Fod høi, er derimod ganske isoleret og hæver sig brat fra alle Sider; dog kan ogsaa den bestiges fra Øst, skjønt vanskeligere. I omtrent $\frac{3}{4}$ af Fjeldets Høide findes her en liden Slette, hvorpaa det paany hæver sig i omtr. 60 Fods Høide og ender med en Flade paa Toppen. Langs den første Slettes Rand har der overalt, hvor Fjeldet kunde bestiges, været opført Forskandsningsmure, hvoraf der endnu findes betydelige Levninger, skjønt man i Tidens Løb har søgt at nedrive og udvælte dem. Paa et Sted, hvor Muren fandtes nogenlunde ubeskadiget, er den næsten lodret mod Ydersiden, men skraa indad. Den er 5 Fod høi med 10 Fods Anlæg og 3 Fods Krone. Ydersiden er opført af større Løftingstene, som maa være transporterede herop; men indvendig bestaar Muren mest af mindre Stene, der har kunnet bruges som Kastestene. Kalk har ikke været anvendt. Mure-

[1] Efter Rektangelkartet 113 m. (360 Fod).

nes Længde er omtrent 300 Fod. I en Fjeldkløft paa søndre Side af Sletten findes et fugtigt Myrhul, hvor der antagelig engang har været en Brønd. (Efter Meddelelse af O. Krefting i Aarsb. 1874, 6, ledsaget af Croquis og Profil af de to Koller og af Muren).

Den i Schønings Reise omtalte Skandse paa Fjeldet *Nypa* nordenfor Østraat er aabenbart den samme som denne; Nypa er formodentlig et Fællesnavn paa de to Borgklinter.

186. Bjugn Pgd. Nordenfor Gaarden Tøndel i Nes Sogn er en Hule, *Duvehelleren*, hvorom Schøning i sin Reiseberetning (2det Bind, 171) fortæller følgende: «Hulen strækker sig mod N. og NØ. og indeholder tre ulige store Afdelinger. Omtrent midt i Hulen er der en stor Dynge af mindre og større, tildels meget store Stene og Klippestykker, udentvivl nedfaldne ovenfra. Fra Mundingen dertil er 81 Alen. Derfra til et trangt Hul inderst i Hulen er 100 Skridt; indenfor dette Hul er der tilsidst en temmelig rummelig Plads. Hulen kan altsaa regnes for at være 200 Alen lang, men den er ulige smalere. Ved en Mur, der er trukken tvert over Aabningen, er den 11 Alen bred, midt i Hulen kun 3 Skridt, derindenfor igjen noget bredere, men bliver siden alt smalere og smalere til det nævnte Hul, som ei er større, end at man kan krybe igjennem det. Fra Aabningen af gaar Bunden først nedad, siden op igjen til den første Afsats eller Afdeling, der ligger omtrent et Par Favne høiere end Hulens Bund. Derindenfor gaar det næsten steilt nedad, og saa atter op igjen til det omtalte Hul. Hulen er meget høi, efter Gjetning ved 40 Alen, og gaar øverst sammen i en meget spids Vinkel. . . . Indgangen er temmelig høit oppe i Bjerget og vanskelig at komme til, som en brat opgaaende Rende mellem Høider paa begge Sider. Ved Indgangen har Hulen været befæstet med en Mur af Sten, opført uden Kalk eller Ler; Stenene have været ordentligt sammenlagte og Muren tættet ved at udpinde den med mindre Stene, drevne ind i Aabningerne mellem de større. Omtrent midt i Hulen paa dens vestre Side, tæt ved den der liggende Stendynge, sees et med Menneskehaand i Bjerget udhugget Rum, der udentvivl har været brugt til et Ildsted»; (jvfr. den fra Schøning hentede Beretning i Liljegrens & Brunius's Nordiska Fornlemningar I, XXXIII).

K. Rygh foretog en delvis Undersøgelse af Hulen 1872 (Aarsb. 1872, 33, jvfr. hans Fornlevninger i Søndre Throndhjems Amt S. 148). Af Muren ved Indgangen var da blot en Stenurd tilbage. I den ydre Del af Hulen fand-

tes en ved Menneskehaand bearbeidet Sten, med et Hul, boret paa lignende Maade som Stenalderens Skafthuller. Ovenpaa de af Schøning omtalte nedfaldne Klippeblokke noget udenfor Midten af Hulen fandtes paa flere Steder under et Lag af løs Muld af nogle Tommers Tykkelse et sjelden over 2—3 Tommer mægtigt Affaldslag, hvori forskjellige Slags Skjæl og kløvede Dyreben og derimellem en Benterning af yngre Jernalders Form. I den indre Del af Hulen fandtes paa en meget lang Strækning et indtil 1 Alen dybt Lag af Aske.

187. Bjørnør Pgd. Ved Gaarden *Hardbak* nordenfor Stoksund Kirke er der en stor Hule, *Hardbakhulen*[1], af hvilken O. Krefting har givet en Beskrivelse, ledsaget med Prospekt af Hulens Indgang med Omgivelser og med Grundplan, i Illustreret Nyhedsblad for 30 April 1865 (jvfr. Aarsb. 1874 S. 7). Den ligger i en Høide af 4—500 Fod over Havet; Opstigningen er meget besværlig paa Grund af de mange store Klippeblokke, man maa klatre over. Hulens Portal er 80 Fod bredt og 200 Fod høit. Hulens Bund er for største Del bedækket med et jevnt Muldlag. Omtrent midt i Hulen finder man en Mur opført tversover den. Murens Krone og Inderside er bedækket med Kastestene til dens Forsvar. Hulen vedbliver at have samme Bredde og Høide som ved Indgangen til 280 Fod fra denne, hvor Væggene nærme sig til hinanden til 10 Fod. Herfra stiger man op i den midtre Hule, der er omtrent 50 Fod høi under Loftet og 34 Fod bred, og hvis Bund ligger 460 Fod fra Indgangen. Længere inde er der 2 Gange, hvoraf den tilhøire er omtrent 100 Fod lang og 4 Fod bred. Ved Enden af denne findes en liden Aabning, saa trang, at et Menneske neppe kan krybe igjennem; det menes, at der ligger store Huler indenfor denne. Omtrent midt i denne Gang findes Levninger af en Stige, som har ført op til den øvre Hule, der efter Sigende skal gaa helt tilbage over den store. Gangen tilvenstre fra den midtre Hule fører først et Stykke nedover i Dybet og derpaa igjen opad til omtrent samme Høide, idet man uophørligt maa klatre over nedfaldne Fjeldstykker. Naar man paa denne Maade er naaet omtrent 200 Fod frem, kommer man til et lidet

[1]) Navnet *Hardbak* (udt. med lang Vokal i anden Stavelse) tilhører utvivlsomt egentlig det ved Gaarden liggende Fjeld. *Hardbak*, ligesom *Kaldbak*, forekommer ogsaa ellers i Landet som Fjeldnavn, og *Kaldbakr* er temmelig almindeligt som saadant paa Island (Navnene ere vel at forklare: *Haard-Ryg*, *Kold-Ryg*).

rundt Kammer, 10 Fod i Diameter, hvis Vægge og Loft ere bedækkede med hvid Drypsten.

Prospekt af Hardbakhulen findes ogsaa i den danske Illustreret Tidende No. 975 (2 Juni 1878), ledsaget med en af en norsk Officier forfattet kort Beskrivelse. Efter denne maa de af Krefting opgivne Maal antages at være vel høit tiltagne.

NORDRE TRONDHJEMS AMT.

*188. Nedre Stjørdalens Pgd. Gaardnavnet *Baar* i Skatvold Sogn (udtalt, som det skrives) kan muligt være oprindeligt Borg (skrevet *Boer*, *Bor*, *Baar*, *Bordt* i 16de Aarh.).

*189. Øvre Stjørdalens Pgd. Gaarden *Børsæt* (udt. *Børssete*, skr. Borsett i 16de Aarh.) i Hegre Sogn, langt oppe i Sidedalføret Skjelstadmarken.[1]

190. Frosten Pgd. Ved Aurtubugten i Aasen Sogn, NØ. for det bekjendte, i senere Tid befæstede Stenviksholm i Stjørdalen, er der paa vestre Side af Bugten et Berg, kaldet *Digerberget*, med Spor af Befæstning. Digerberget danner en smal, høi, fremskydende Tange, der er saagodtsom ubestigelig fra Søen, og hvortil Adgangen fra Landsiden gaar over en ganske smal Egg; for at forsvare den sidste har Befæstningen været anlagt. Ruinerne deraf bære tydelige Spor af at have været Forskandsninger, opmurede af Sten uden Bindemiddel; de ere noget spredte, og enkelte ligge med korte Mellemrum bag hinanden. Murkanter sees endnu mangesteds tydeligt, og en gammel Mand fortalte, at Murene i hans Barndom vare meget høiere og regelmæssigere, og at Gjætergutter og Kreaturer havde bidraget meget til deres Forfald. «Saavel af de raa Mure, som af de korte Skudlinier, der ere paaregnede, tør man vistnok med Sikkerhed slutte, at Armbryster have været paaregnede til Forskandsningernes Forsvar». (Aarsb. 1868, 176 efter Indberetning af Ritmester Fougner).

*191. Frosten Pgd. I Hovedsognet, i Høiden N. for den nye Kirke, ligger efter Rektangelkartet en Husmandsplads, kaldet *Slottet*.

192. Levanger Pgd. Ved Gaarden *Halsan*, S. for Levanger By, fandt Schøning 1774 en gammel Fæstning, kaldet *Halsteinan*, hvorom han meddeler følgende i sin utrykte Reise: Halsteinan ligger ¼ Mil Ø. for Alstahaug Kirke

---

[1] Navnet *Boraas* øverst oppe i samme Bygdelag kan neppe høre hid, da det allerede i AB. 37 skrives som nu og udtales *Borraasen*, ikke *Borjaasen*.

og omtrent lige langt fra Levanger mod Syd, strax ovenfor Gaarden Ytter-Halsan, som ligger omtrent i NØ. derfra. Berget besteges fra østre og søndre Side ad en temmelig brat og besværlig Vei. Det er høit, rundagtigt ovenpaa, som det sees nedenfra, især fra Halsan, og det ligger næsten for sig selv, adskilt fra andre Bjerge, undtagen mod V. eller NV., hvor det hænger sammen med endnu lavere Bjerge, som strække sig hen til et andet Bjerg, Høiberget, liggende c. 1500 Skridt fra Halsteinan.

Befæstningen ligger øverst oppe. Nedenfor Murene har Bjerget paa de fleste Steder været steilbrat, dels af Naturen, dels, som det synes, ved Kunst og Arbeide, naar man undtager Siden mod V. og NV., hvor det støder til den omtalte lavere Bjergstrækning, og hvor dets Skraaning er mere langslut, hvorfor man her udenfor Hovedfæstningens Mure har anlagt to andre Mure eller Udenværker, tildels for at spærre Opgangen, som har ligget lige under disse Værker, langs den søndre Side af Fæstningen. Paa denne vestre, samt den nordre eller nordøstre Side har af samme Grund Murene været høiest og stærkest anlagte, og de have der gaaet frem i en bestandig Række, hvorimod de paa østre og søndre Side synes at have været afbrudte ved mellemliggende Bjergknolle. Paa de tre Sider har Fæstningen været en ordentlig Firkant, ligesom Bjerget i sig selv nærmer sig noget en Firkant, men paa den østre Side er Linien brudt og bestaar af to ulige store Længder.[1]

Murene ere nu overalt ei alene kuldkastede, men ogsaa overgroede med Jord, Mos, Krat og Træer, saa paa de fleste Steder lidet deraf kan sees, og endnu mindre skjønnes, hvor høie eller hvor brede de have været; dog kunde tydelig mærkes, at de vare opførte uden Kalk eller andet Bindemiddel. De have været vel og ordentlig oplagte af flade, dertil udentvivl brudte og apterede Stene, og Muren styrket ved Udpinding. Den øverste Flade, som nu er stærkt bevoxet med Older og Ener, er ei jevn, men meget lavere mod S. og V., end mod N. og Ø., hvorfor den gaar temmelig brat nedad, og det i Afsatser, den ene over den anden, muligt tildels dannede ved Menneskehaand. Paa det laveste Sted, nærmest den søndre og vestre Kant, har været en rundagtig Dam eller

[1]) Schøning henviser her til en medfølgende Grundtegning, som jeg ikke har havt Adgang til at se, og bemærker om denne Tegning, at den viser, at «Fæstningens Anlæg er skeet ordentlig og efter foregaaende Opmaaling».

stor Brønd, nu tilgroet. Ei langt derfra, mod samme Kant, skal Huse have staaet. Paa denne Tomt er fundet endel forrustet Jernskrab, og, som det heder, ogsaa Penge.

Fæstningen synes at have havt 3 Hovedporte, paa søndre, vestre og nordre Side. . . Udenværkernes Mure have været meget lavere end Hovedfæstningens. Paa det af dem, som ligger denne nærmest, har udentvivl været to Porte, den ene mod V. eller S., ud til Opgangen, den anden, som endnu kjendelig sees, paa den anden Ende, mod N. Nedenfor denne Port, 90—100 Skridt derfra omtrent i N., har paa en Bjergknoll ligget et andet lidet Udenværk, ventelig til et Slags Forsvar eller Understøttelse for Hovedfæstningen. Paa dette mindre Udenværk har været en Port paa dets lange Side mod V. eller NV. . . Paa den søndre Side især sees det temmelig tydeligt, at Bjerget er blevet udmineret, dels for at gjøre det endnu mere steilt, dels for at danne Opgangen.

Efter Klüwer (utrykte Reiseoptegnelser fra 1823, benyttede i NF. 631) var der i hans Tid fremdeles paa enkelte Steder 1—2 Fod høie Murlevninger af en gammel Skandse, som det syntes i Form af en uregelmæssig Femkant, med en Brønd i Midten og to lavere Værker paa de lettest bestigelige Punkter mod NV.

*193. Levanger Pgd. Gaardene *Storborg* og *Østborg* (udt. *Børr*). Strax nordenfor disse Gaarde ligger en 153 m. (488 Fod) høi, isoleret Aas, kaldet *Børsaasen.*

*194. Værdalens Pgd. Gaarden *Borgen* nede i Hovedsognets tætteste Bygd (udt. *Børja* med Enst. Bet., Dat. *Børjen;* skr. Borg AB. 15. DN. II 471. 472). I Gaardens Nærhed er der, saavidt skjønnes, intet til Borganlæg skikket Sted; men i en Afstand af 2.5 km., ud mod Søen, ligger en isoleret Kolle, *Norberghaugen,* 76 m. (242 Fod) høi, der synes vel egnet dertil.

*195. Inderøens Pgd. *Borgenfjorden,* der adskiller Inderøen fra Sparbuen, synes ved sit Navn at tyde paa Tilstedeværelsen af en eller flere gamle Borge. Efter en Opgave, som dog neppe kan betragtes som fuldt sikker, skal Udtalen være *Børjin,* Dat. *Børja* med Tost. Bet., hvilket vilde forudsætte svag Masculinform.

*196. Stod Prgd. Gaarden *Borgen* (udt. *Børgan,* altsaa Flertalsform) i Kvam Sogn (skr. Borghær i Nom. i et senere Tillæg i AB. 122, Borge i Olav Engelbretssøns Jordebog ved 1530). Oppe i Udmarken et Stykke Nord for Gaarden ligger en isoleret Høide, kaldet *Borghatten* (utrykt Kart).

197. Stod Pgd. Paa *Skandsberget* ved Natsjøen nær Gaarden

Lægran i For Sogn er Levning af en gammel Befæstning. Murene, der ere opførte uden Bindemiddel, kunne endnu tydelig skjelnes, ligesaa Spor af Bebyggelse inden Befæstningen. Den skal være opført af Svensker, som vare trængte frem over Snaasen og laa i Leir paa Lægran, som deraf skal have sit Navn (Indberetn. af Ritmester Fougner 1882).

Det tør være ligesaa rimeligt, at Befæstningen er af meget ældre Oprindelse. En nøiere Undersøgelse af dens Beskaffenhed og Beliggenhed kan maaske give nærmere Oplysning herom.

NØ. f. *Kippe* i samme Sogn, ved vestre Ende af Stemvandet, et kort Stykke fra de ovenfor omtalte Murlevninger, er der efter samme Indberetning en Fjeldpynt, der ogsaa kaldes Skandsberget, og som efter Sagnet har været befæstet; Spor deraf findes dog ei længere.

198. Stenkjær Pgd. Paa *Gjevran* i Egge Sogn skal der i Udmarken paa en Aasryg findes en mærkelig Stensætning eller Levning af et Slags Befæstning, kaldet *Slottet.* (Aarsb. 1866, 78).

*199. Fosnes Pgd. Ved *Mork* i Vik Sogn (paa Fastlandet søndenfor Otterøen) er der et Fjeld, som (efter et utrykt Kart) kaldes *Børja.*

*200. Flatanger Pgd. Søndenfor Gaarden Utvorden ligger et isoleret Fjeld, kaldet *Murstenen*, fladt paa Toppen og steilt affaldende, især mod S. og Ø. (utrykt Kart).

201. Kolvereid Pgd. Ved Bunden af Fjorden *Fjærangen* sydligst i Kolvereid Sogn sees paa en fra Søen ubestigelig Berghammer i Nærheden af Gaarden Smines's Sæter en Stenmur som en Befæstning mod Landsiden; den antoges at være omtrent 20 Alen lang og indtil 2 Alen høi. (Meddelelse fra K. Lossius, som dog ei selv fik Anledning til at se Stedet, i det trondhjemske Videnskabsselskabs Skrifter VIII, 220).

*202. Nærø Pgd. Paa Udsiden af Ytre Vigten i Vigten Sogn ligger en ikke ganske liden Ø, hvis Navn i Matrikelen skrives *Borgen* (i 1520 skr. Borgenn), men udtales *Borgaann* og altsaa i oprindelig Form er Borgund. Som Fiskevær skal Stedet kaldes *Borgværet.*

NORDLANDS AMT.

203. Brønnø Pgd. «Oppe i Fjeldet under Gaarden *Sømnes*[1] i

---

[1]) Navnet Triborren paa dette Sted beror øiensynlig paa en Sammenblanding af de her omhandlede gamle Befæstninger med de vidt udbredte, ogsaa i Norge forekommende stenlagte Labyrintfigurer, der hos os kaldes *Trøiborge* (d. e. Trojæ Borge).

Vik Sogn er der en temmelig stor firkantet Skandse, kaldet Triborren, af blotte runde Stene, der blive mindre jo længere ned man graver.» (Indberetning fra Sognepræst Marstrander af 23 Decbr. 1845 i Universitetets Oldsamlings Arkiv).

*204. Borge Pgd. Præstegjeldets Navn, oprindelig Gaardnavn, ved Bunden af en Fjord paa den ydre Side af Vest-Vaagøen i Lofoten (skr. a Borgum RB. 95. DN. IV 190).

TROMSØ AMT.

205. Trondenes Pgd. Inderst i den lille, søndenfor Trondenes Kirke mod S. indskydende Fjord *Gansaasbotnen*** er der Levninger af et saakaldet *Slot*. Det ligger paa en isoleret Fjeldkam, der skraaner jevnt op fra Søen i Øst, men styrter aldeles brat ned i Vest fra en Høide af antagelig mindst 80 Fod mod en ganske flad og meget blød Myr, der neppe hæver sig over Vandfladen og saaledes vel i en ikke fjern Fortid har staaet under Vand. Den sydlige Styrtning er ogsaa meget brat med en ligeledes flad og lav Strand, saa at Vandet engang maa have gaaet lige op under Fjeldvæggen. I Nord er ogsaa Skraaningen temmelig brat, dog langtfra som i V. og S., og langt mere tilgjængelig, idet den her støder til flere mindre, skovbevoxede Fjeldknatter. Oppe paa Høiden af Fjeldkammen er der en næsten firkantet Flade, der ved smaa Skar er adskilt fra de tilstødende Fjeldknatter i Ø. og N., og som strækker sig 50 Skridt Ø.—V. og 35 Skridt N.—S. Befæstningen sees tydeligst paa den østre Side, hvor den ogsaa mest tiltrængtes. Her gaa endnu ganske tydelige Levninger af Muren i en svagt bøiet Linie langs hele Randen. Ved det sydlige Hjørne trækkes den stærkt tilbage, indtil den ved den søndre Styrtning aldeles ophører; ved det nordre Hjørne trækkes den ogsaa svagt indover, men gaar her omkring Hjørnet og fortsættes et Stykke langs den nordre Rand, der aabenbart har været helt befæstet, og hvor endnu Levninger af Muren staa. Ved det vestre Hjørne er ogsaa svage Spor af Mur, og paa en Afsats nedenunder Toppen ligge flere store Kampestene, som maa være nedfaldne Stykker af Muren. Næsten tvertover Plateauet strækker sig fra den vestre Kant en Sænkning. Den er dybest i Vest, hvor der er et næsten kvadratisk Hul, omtrent 25 Skridt i Omfang, og foran dette ligesom en tyk Vold; det ser ud, som om her har været en Kjelder. Østover bliver Sænkningen mindre dyb og tildels smalere; paa to Steder er Huller,

hvoraf det ene er større og fyldt med Vand. Her skal Slottets Brønd have været. Befæstningen sættes af Folk i Egnen i Forbindelse med Russernes Plyndringer i ældre Tid, hvorom mange Sagn gaa i Norges nordligste Egne, og skulde derefter ikke være ældre end høist omkring 1300. (Th. Winthers Indberetning i Universitetets Oldsagsamlings Arkiv).

*206. Sand Pgd. Paa Nordsiden af den bekjendte Bjarkø ligger en liden Ø *Baarnø* (udtalt *Baarnøia* med langt aa), der kan være opr. Borgundarey, jvfr. No. 143.[1]

Det viser sig af de ovenfor meddelte Oplysninger, at Navnet *Borg* i mange Tilfælde er knyttet til sikre Levninger af Befæstninger af det her omhandlede Slags, som endnu ere til eller vides at have været til i en nærliggende Fortid. Paa enkelte Steder have vi utvivlsomt meget gamle Gaardnavne, dannede af borg, i Forbindelse med saadanne Levninger (Navnet *Borge*, gl. Borgar, No. 87. 90. 93 i ovenstaaende Liste; Navnet *Borhaug*, gl. Borgarhaugr, No. 132). I andre Tilfælde haves vel ingen Sikkerhed for, at Navnet gaar saa langt tilbage i Tiden; men man ser ialfald ogsaa af dem, at Benævnelsen *Borg* blandt Almuen har været ganske almindelig brugt om deslige Befæstninger (*Borgen* No. 116, *Brattingsborg* No. 114, *Finborg* No. 144, *Tyveborgen* eller *Tyvenborg* No. 77. 95. 96, *Borgaasen* eller *Borgeraasen* No. 18. 130. 131. 133. 139. 145. 151, *Borgerberget* No. 164, *Borgklinten* No. 185, *Børsaas* No. 1, *Børshaug* No. 142).

Disse mange Sammentræf af Navne, udledede af Ordet borg, med paavislige Levninger af gamle Befæstninger give en stærk Formodning for, at Befæstninger af samme Art ligge

---

[1]) Den i NF. 705 omtalte Ruin paa Kjølnes i Øst-Finmarken (mellem Vardø og Indløbet til Tanafjord), bestaaende af Mure og Spor af en Brønd mellem disse og benævnt «Slot», betragtes, efter Meddelelse til mig af Hr. A. G. Nordvi, i Finmarken af Flere som Levninger af et gammelt Tranbrænderi fra den hollandske Hvalfangsts Tid, hvilket forekommer mig meget rimeligt efter Stedets Beliggenhed.

til Grund ogsaa for de mange Stedsnavne af samme Stamme, ved hvilke hidtil intet Spor til Fæstningsanlæg er paavist i Nærheden. Formodningen har i ethvert Fald saa meget for sig, at der, hvor saadanne Navne findes, maa være al Opfordring til at undersøge, om der ikke ved nøiere Eftersyn skulde kunne opdages Tegn til saadant Anlæg.

Paa den anden Side gives der unegtelig Omstændigheder, som antyde, at Stedsnavne af borg ogsaa kunne være af anden Oprindelse. Paa Island, hvor Borg og Ord, sammensatte dermed, forekomme meget almindeligt som Stedsnavne, bruges borg som Appellativ nu ikke blot i Betydningen: Fæstning, men ogsaa om en isoleret Høide, og det brugtes saaledes allerede i Middelalderen (se Vigfussons og Sv. Egilssons Ordbøger). Vigfusson synes at være i Tvivl, om den sidstnævnte Betydning er uafhængig af Ordets Brug om Fæstninger og at sætte i Forbindelse med Ordet bjarg, berg, eller den er opstaaet deraf, at isolerede Høider, som de, der paa Island kaldes borgir, i Fortiden jevnlig benyttedes til Befæstninger; han synes at helde til den sidste Mening.[1] I Norge kan borg neppe paavises brugt som Appellativ om Høider, men man kan ikke negte Muligheden af, at det ogsaa hos os har været brugt saaledes. Naar saamange Fjeldkoller i Landet vare indtagne af virkelige Borge, laa det nær nok at bruge Ordet om Fjelde af dertil skikket Form overhovedet. Der findes ogsaa hist og her Stedsnavne af borg, ved hvilke der efter Beliggenheden ikke ret vel kan være Tale om at forklare dem af et Fæstningsanlæg, f. Ex. *Borja*, høit og vidstrakt Fjeld øverst i Romsdalen, S. for Ormem; *Borgefjeld*, høit Fjeld langt ude paa Halvøen mellem Osterfjorden og Bolstadfjorden i Nordhordland; *Borgarbu* Sæter, østligst i Rundalen paa Voss; *Borga*, høit Fjeld, der skyder ud som en Afsats i S. fra Folgefonden, N. for Aakrefjorden i

[1]) At Stedsnavnet Borg paa Island paa et enkelt Sted kan paavises i Forbindelse med et endnu bevaret Fæstningsanlæg, vil blive omtalt nedenfor.

Søndhordland; *Breiborg* Sæter, S. for Horre i Røldal. Det maa herved mærkes, at ogsaa den i I. Aasens Ordbog under *Borg* anførte Betydning «Formur, Forbygning», der nu bruges hist og her i Landet i forskjellig Anvendelse (Veimur; Formur paa Kanten af en Have eller Terrasse; Svillmur under en Træbygning) meget vel kan have affødt Stedsnavne.

Ogsaa for de af *Slot* dannede Navne indeholder den foran givne Liste mange Exempler paa, at de træffe sammen med sikre Levninger af gamle Befæstninger (No. 10. 11. 17. 18. 21. 69. 78. 79. 85. 87. 88. 107. 138. 147. 198. 205). Følgelig er der ogsaa ved denne Klasse af Stedsnavne Grund til at søge efter gamle Befæstninger, naar saadanne hidtil ikke kjendes paa Stedet; men der kan her, ligesom ved Borg-Navnene, tænkes paa andre mulige Forklaringer. Saaledes kunde nok Høider have faaet Navnet Slot paa Grund af en vis ydre Lighed med en større Bygning, eller det samme Navn kunde spotvis være tillagt et i sin Begyndelse usselt Bosted. Ogsaa dette Navn findes faktisk brugt paa Steder, hvor man ikke kan tænke paa noget Fæstningsanlæg (*Slottet* kaldes f. Ex. efter Karter et Skjær mellem Nautø og Eldø S. for Stord i Søndhordland og et Nes S. for Maasø i Finmarken).

Om end efter det anførte adskillige af de ovenfor gjetningsvis opførte gamle Borgsteder sandsynligvis ved nærmere Undersøgelse maa komme til at udslettes af Listen, kan man dog med fuld Sikkerhed antage, at det samlede Antal af saadanne Borge engang har været snarere større end mindre, end Listen viser. Mange af dem ere vistnok i Tidens Løb sporløst forsvundne,[1] og af adskillige findes der ligesaa sikkert endnu Levninger, uden

---

[1]) Paa nogle Steder, hvor Situationen er særdeles skikket for Borganlæg, har jeg en Mistanke om, at Sporene af dette ere udslettede ved Anlæg af fuldkomnere Befæstninger i senere Tid. Saaledes paa *Sverresborg* søndenfor Trondhjem, der som bekjendt var Fæstning en Tid i 12te Aarh. og paa *Kristiansfjeld* i Elverum og *Basmo* i Rødenes, hvor Skandser anlagdes i Slutningen af 17de Aarh.

at det hidtil har været bekjendt uden for den allernærmeste Omegns Beboere.

Fælles for alle de ovenfor beskrevne Borge, af hvilke Levninger have holdt sig til Nutiden eller ned imod denne, er, som alt sagt, at man til Anlægget har valgt et Sted, der af Naturen var saavidt utilgjængeligt, at det med forholdsvis lidet Arbeide kunde blive let at forsvare med ringe Mandskab. I de allerfleste Tilfælde har man, som det vil sees, opnaaet dette ved til Anlægget at bruge *Fjeldkoller*, der ovenpaa vare ialfald tilnærmelsesvis flade, og hvis Sider i større eller mindre Udstrækning vare saa steile, at de maatte kaldes ubestigelige, ialfald naar der fandtes Forsvarere paa Toppen, som kunde lægge Hindringer i Veien for Bestigningen. Saadanne Situationer er det jo ikke vanskeligt at finde i de allerfleste Egne i Norge.[1] Undertiden har man til yderligere Sikkerhed valgt en omflydt Kolle, en Holme i en Sø eller en Fjord (No. 17. 58. 144. 148. 181). I et enkelt Tilfælde (No. 171) findes benyttet en Botn («Stol») i en brat Fjeldside, beskyttet af Naturen paa øvre Side ved en lodret derfra opstigende Fjeldvæg, paa den nedre ved den noget mindre bratte Skraaning nedenfor. Undtagelsesvis forekommer, at man har brugt en af Naturen dannet *Hule* (No. 90. 173. 186. 187).

Befæstningsmidlet har overalt været Mur. Ved Huler behøvede man kun en ganske kort Mur, enten tversover Hulens Indgang eller tversover dens Bund længere inde. Ved Koller byggede man Mur i saa stor Udstrækning, som det behøvedes for at spærre Adgangen, og derfor selvfølgelig med Afbrydelser

---

[1]) Blandt de forskjellige i Landet brugte Benævnelser paa Fjeldformationer, som nærmest svare til en saadan Situation, er *Klett (Klint)*. Kong Sverres stadige Befalingsmand paa Borgen i Bergen, *Sigurd Borgarklett* (Sverres Saga Cap. 120. 146. 151) har formodentlig faaet sit Tilnavn, fordi denne hans Stilling i Forening med Særegenheder ved hans Statur ledede Tanken hen paa, at Borge gjerne fandtes paa Kletter.

paa de Steder, hvor Naturen havde besørget dette Arbeide. Muren viser aldrig Spor af Anvendelse af Kalk eller andet Bindemiddel, men har desuagtet aabenbart ialfald paa mange Steder kostet meget betydeligt Arbeide, som forudsætter Samvirken af Mange (se f. Ex. No. 10. 64. 84). I flere Beskrivelser fremhæves, at Murens Helding paa Ydersiden har været gjort meget brattere, end indvendig, og at Hullerne mellem de større Stene ere udfyldte med mindre indkilede Stene. I et enkelt Tilfælde (No. 173) er bemærket, at Pæle af Træ have været anvendte til at forstærke Samholdet mellem Stenene. Schøning tror paa et Par Steder (No. 64. 192) at have iagttaget, at Fjeldsiderne ved Minering vare gjorte steilere, end de vare af Naturen, men denne Iagttagelses Rigtighed er maaske tvivlsom. Murens Høide og Tykkelse synes at have været meget forskjellig i de forskjellige Borge, og ligesaa, eftersom Terrainet paa det enkelte Punkt krævede stærkere eller svagere Befæstning. Ofte findes to Mure, den ene udenom og følgelig ogsaa nedenfor den anden (No. 31. 55. 58. 87. 113. 129. 142; jfr. 190). Undertiden er der ogsaa et Slags Udenværker, enten en Tvermur nede i Opgangen til Borgen eller en Forskandsning paa Siden af Opgangen, hvorfra Angribere kunde beskydes i Siden (No. 79. 118. 192). Portaabninger, tildels flere paa samme Borg, ere ofte bemærkede (No. 52. 73. 83. 113. 138. 142. 171. 181. 192).

Paa ikke faa Steder har man inden Borgens Omkreds fundet Spor af Huse (No. 42. 61. 70. 118. 192. 197. 205). I intet af disse Tilfælde synes der dog at have været mere end et enkelt eller nogle faa Huse, saa at kun en ringe Del af Borgens Fladerum har været bebygget. Ofte fremhæves det, at der er sørget for Adgang til Vand inden Fæstningens Enemærker (No. 55. 77. 88. 114. 138. 144. 150. 172. 185. 192. 205). Naar der ikke paa Stedet fandtes en Kilde, sees man at have udmineret eller udgravet Vandbeholdere, der ialfald ofte have bestaaet i Cisterner af temmelig betydelig Størrelse.

Man vil ved at gjennemlæse de ovenfor meddelte Beskrivelser snart komme paa det rene med, at disse Fæstninger ikke kunne have været bestemte til at holdes besatte stadigt. Befæstede Steder til stadig Beboelse søgte man i ældre Tid, som bekjendt, gjerne at indskrænke til det mindst mulige Fladerum, og bødede paa den derved opstaaende Mangel paa Plads ved at bygge op i Høiden. Ved de her omhandlede gamle Borge er derimod det indbyggede Rum i Regelen anseligt, ofte meget stort. De ere beregnede paa at optage en Mængde Mennesker, medens de fundne Spor til Bebyggelse ere saa ringe, at kun faa kunne have havt Tag over Hovedet indenfor deres Mure. Idethele synes der at være gjort det mindst mulige for at gjøre Opholdet bekvemt for Besætningen. Alle Omstændigheder føre saaledes til den Slutning, hvortil ogsaa flere tidligere Iagttagere ere komne: at dette Slags Borge ere anlagte af Bygdens egen Befolkning for at have et Tilflugtssted under pludseligt og overmægtigt fiendtligt Overfald. Dermed stemmer det godt, at saa mange af dem ere anlagte i en Udkant af Bygden eller endog et Stykke oppe i Vildmarken. Dette Forhold, som man ikke let kunde forklare sig, om man tænkte sig dem stadigt beboede, bliver naturligt under Forudsætning af, at de vare saadanne midlertidige Tilflugtssteder. En saadan Beliggenhed gav Bygdefolket Tid til at samle sig og naa det forud beredte Værn, især hvis der var flere saadanne Borge i Bygden, saa at man altid kunde vælge en, der laa i nogen Afstand fra Angrebspunktet. Dette synes virkelig paa mange Steder at have været Tilfældet; vi have i adskillige Bygder Spor til to, tre eller flere Borge, i en enkelt Bygd (Vanse) kan der endog paavises syv.[1]

Man vil bemærke, at Borgene findes snart sagt overalt i

[1]) Det et Par Gange forekommende Navn *Daleborgen* (No. 66. 68.) kunde lede Tanken hen paa, at man havde havt to Slags Borge, nede i eller ved Dalen og oppe i Aasen eller Fjeldet. Navnet kan dog vel ogsaa være opkommet paa anden Maade.

Landet, men dog forholdsvis hyppigere i Kystegnene end i de langt fra Kysten liggende Bygder. Dette er ganske naturligt, da især i en saa fjern Fortid som den, hvorom her kan være Tale, Angreb, og navnlig uventet Angreb, var langt mere at frygte for Søbygderne end for Indlandet. Det falder efter vor Tids Opfatning endog overraskende, at man kunde have Behov for saadanne Tilflugtssteder i Egne som f. Ex. Gudbrandsdalen.

Ved Spørgsmaalet om disse Anlægs Ælde er ingen brugbar Veiledning at finde i de Sagn, som paa mange Steder have fæstet sig ved dem i Tidens Løb, ligesom overhovedet Sagn hos os sjelden have noget Værd som Vidnesbyrd om historiske Begivenheder. Borgen paa Holmen i Selbusjøen (No. 181) er bleven henført til Kong Sverre og Borgen paa Holte i Drangedal (No. 107) til Halvard Graatop i Erik af Pommerns Tid. I intet af disse Tilfælde er der den ringeste Rimelighed for, at Befæstningen skulde være opført af den af Sagnet udpegede Person. Hvad særlig det første Tilfælde angaar, er det historisk sikkert, at Sverre med sin dengang endnu lidet talrige Flok i 1177 en kort Tid holdt til paa en Holme i Selbusjøen, men han havde dengang efter Omstændighederne ingensomhelst Opfordring til at foretage et saa betydeligt Arbeide, som den Befæstning, hvoraf her findes Rester, og han havde vistnok heller ikke Tid dertil. Ligesaa liden Vægt er at lægge paa de øvrige herhen hørende Sagn; de fleste af dem har jeg derfor ikke engang fundet det Umagen værd at nævne ovenfor.

Man maa derfor søge Støtter for en Tidsbestemmelse paa andre Kanter. Det maa da først lægges Mærke til, at der ikke, saavidt bekjendt, findes Spor til Benyttelsen af saadanne Befæstninger i Norges historiske Tid, uagtet man navnlig paa flere Steder i Kongesagaerne fra Borgerkrigenes Tid skulde have

ventet at finde dem omtalte, hvis de dengang endnu havde været i Brug.[1]

Det bliver saaledes sandsynligt, at de maa tilhøre en ældre, forhistorisk Tid, hvortil ogsaa deres Bygningsmaade og deres ovenfor paaviste Bestemmelse godt passer. Et Støttepunkt for Henførelse til en bestemt forhistorisk Tid, Vikingetiden, have vi i en enkelt Borg, der endnu findes paa Island, nordligst i Videdalen i Hunavats-Syssel paa Nordlandet, og hvorefter to Gaarde Store og Lille Borg have faaet Navn. Efter Beskrivelsen[2] er denne Borg ganske ensartet med de norske, med hvilke vi her beskjæftige os. Den kan ikke være ældre end Islands Bebyggelse ved Nordmænd, og der er ingensomhelst Rimelighed for, at den skulde være bleven til efter den egentlige islandske Sagatids Ophør (ved 1030). De Begivenheder, hvortil de om den kjendte Sagn knytte den, tilhøre ogsaa Tiden nærmest før og efter Aar 1000.

Vi have saaledes fundet Sandsynlighed for, at man har bygget og brugt saadanne Borge i Vikingetiden. Dermed er dog ei udelukket, at de for en Del kunne gaa længere tilbage i Tiden. Hvis den ovenfor fremsatte Formodning, at ogsaa Stedsnavnene Borgund og Byrgin skrive sig fra gamle Borge, er rigtig, vilde deri ligge et stærkt Argument for høiere Ælde; thi disse Navne ere efter al Rimelighed fra den ældre Jernalder og maa være gaaede af Brug før Vikingetidens Begyndelse eller tidligt i dette Tidsrum.

Jeg kan her ikke gaa nærmere ind paa de gamle Borglevninger i andre Lande, som synes at maatte stilles i Klasse med disse norske (saadanne findes ialfald i Sverige, Tydskland og

[1]) At de Befæstninger, som af og til nævnes under Benævnelsen virki, have været af en ganske anden Art, synes mig klart at fremgaa af den Maade, hvorpaa de ved flere Leiligheder omtales.

[2]) Kålund, Bidrag til en historisk-topografisk Beskrivelse af Island II 20—22 og de der anførte ældre Kilder.

England); paa Undersøgelsens nuværende Standpunkt vilde de vel heller ikke tjene synderligt til at oplyse de norske. Hensigten med her at fremdrage de sidste har, som ovenfor antydet, været at vække Opmærksomheden for dem og derigjennem virke til at fremkalde bedre og fuldstændigere Oplysninger om dem, medens det endnu er Tid. Berigtigelser og Supplementer til den foran meddelte Fortegnelse ville blive modtagne med Taknemmelighed og kunne addresseres til mig eller til Foreningen.

TILLÆG.

*1 a. Aremark Pgd. *Slotshøiden* sydøstlig i Ødemark Sogn, lige ved Rigsgrændsen, Ø. for Stora Le.

*2 a. Rødenes Pgd. Gaarden *Folkenberg* i Hovedsognet (jfr. følgende No.)

*6 a. Eidsberg Pgd. Gaarden *Folkenborg* i Eidsberg Sogn (i Middelalderen Folkinsborg, nævnt i RB. 171. 565, i Haakon Haakonss. Saga Cap. 3 og i mange Diplomer). Betydningen af første Led er ukjendt.

*11 a. Tune Pgd. Paa Rolfsøen, strax V. for Greaker Jernbanestation, er der et Fjeld, kaldet *Borgaashatten*, og søndenfor det 2 Pladse *Borgeli* og *Børdalen*.

*29 a. Asker Pgd. *Slotsberget*, sydvestlig i Sognet, N. for Dikkemark.

46 a. Høland Pgd. Paa *Fostaaskollen* under Gaarden *Fosser* skal der være Spor af gammel Befæstning (meddelt gjennem Korpslæge Arbo i Drammen).

*50 a. Elverum Pgd. *Borgaas* Sæter, Øst for Ljømo sydligst i Præstegjeldet.

*70 a. Søndre Land Pgd. *Tyveborgen*, Høide paa vestre Side af Randsfjorden, langt oppe i Aasen, V. for Lomsjøen.

*117 En Veiledning til at finde det gamle Tinborghubør ligger deri, at i Matrikelen 1665 Tingbore anføres som en Part under Gaarden *Nordre Bøen* (MNo. 50 i Matr. 1838). De nuværende Bøen-Gaarde svare altsaa udentvivl til det anførte gamle Navn, og Tinborg har ligget her ovenfor Tinnsjøens nordøstre Endevik.

*142 a. Skjold Pgd. Nordvestlig i Vas Sogn skal ligge en Gaard *Slottet*.

*153 a. Fuse Pgd. Under Haalandsdal Kirke nævner BK. 67 b en Gaard i Borgarhaufða (muligt identisk med *Bærhovde* i Haalandsdal Sogn, nær ved Kirken).

ANTIKVARISKE UNDERSØGELSER I 1882.

AF A. LORANGE.

I. JÆDEREN.

Blandt de mange og mærkelige Gravminder paa Gaarden *Hauge* i Klep er «Rævehushaugen» en af de største. Den ligger paa «Thinghaugens» s.v. Skraaning, tæt ved Elling Thorsens Huse og var indtil ifjor forholdsvis ubeskadiget i Form, idet kun Toppen var noget udjævnet. Ved dette Arbeide maa man imidlertid have stødt paa Gravkammerets sydlige Gavlsten, idet denne «fra umindelige Tider» har manglet, saaledes at man gjennem en kort Indskjæring i Haugens s.ø. Side kunde se lige ind i Graven. Det var derfor almindelig antaget, at ogsaa Gravgodset forlængst maatte være fjernet, og om end Gravbygningen viste Lighed med den ovenfor liggende bekjendte Kroshaug (se Aarsb. 1869 S. 48 og 143), var der ingen, som kunde vente eller tro paa, at der nu længer skulde være nogen Anledning til at faa Vished om disse to store Gravkammeres indbyrdes Tidsforhold.

Sidste Vaar begyndte imidlertid Eieren at bryde Sten fra Haugen og fandt da i det temmelig tykke Muldlag, som dækkede Kammerets Bund, forskjellige med Kroshaugfundet overensstemmende Oldsager, der bragte mig til strax at reise ned for nærmere at undersøge Fundforholdene. Ved min Ankomst var Dækstenene sprængte og bortkjørte, ligesaa var en Del af Gravens Sidemure mod S.Ø. nedrevne, men alle Maal lod sig endnu med Nøiagtighed bestemme. Den vestre Langvæg var bygget

saaledes, at der nærmest Bunden laa tre store firsidede Stene, der passede nøie til hverandre og dannede en jævn Vægflade. Ovenpaa disse var muret med Smaaheller, og øverst var lagt en lang, jævntyk smal Helle. Den østre Langvæg var opført af mere jævnstore Stene og den nordre Endevæg af tre store fladtliggende og enkelte mindre Stene. Gravens Retning var NNV. —SSØ., Længden 4.4 og Bredden ligesom Høiden overalt 1.5, altsaa omtrent som i Kroshaug, hvis Kammer imidlertid var endnu omhyggeligere opført: af kantstillede, tilhugne Heller ligesom paa Øfsthus i Fjelberg (se Aarsb. 1881, 60.) Haugen selv var 89 Meter i Omkreds og vel 5 Meter høi men opført omkring en Fjeldknat, der stak op i Kammerets s.ø. Ende og for en Del dannede Kammerets Bund, som derved kun laa omtr. 3 Meter under Haugens Top, hvorved det udenfra saa ud, som om Graven var anlagt høit oppe i Haugen. I Gravens nordlige Ende laa flere Lag smaa Heller, der dannede et skraat Gulv i omtrent 1 Meters Længde. Forresten var Bunden overalt dækket med et omtr. 0.25 tykt Muldlag, hvorunder laa Næver og derunder igjen sort Jord, hvori spredte brændte Benstumper. I Mulden umiddelbart over Næveren fandtes derimod ubrændte men stærkt opløste Skeletdele, hvoraf enkelte Brudstykker ere bevarede, og som syntes at angive, at Ligets Hoved havde ligget ved Gravens s.ø. Ende. Her var det ogsaa, at Eieren havde fundet de indsendte Oldsager: 2 *Guldbrakteater*, der laa tæt sammen med nogle smaa *Glasperler*, og desuden en stor *korsformet Spænde*, der laa for sig noget nærmere den ø. Langvæg. Omtr. midt i Graven fandtes langs Østvæggen en sværdformet *Vævske* med flad Holk af Messing, tre *Haandsneldehjul*, en *Kniv*, to treeggede *Pilespidser* og forskjellige Brudst. af smaa *ubestemte Jernredskaber*. Sammesteds optoges ogsaa en ufuldstændig tyk *Broncering*, der sandsynligvis har været fæstet til Beltet og tjent som Nøglehank. I den nordre Ende fandtes Rester af et ødelagt *Sølvsmykke* med Guldbelæg og Ornamenter som paa den store Spænde og en smuk *Beltesten* af hvid Kvarts.

Et *Kvartsbryne* var derimod nedlagt ved Gravens sydlige Ende, hvor der ogsaa ligesom paa flere andre Steder i Graven optoges Brudstykker af *Lerurner:* en urtepotteformet, der har været rigt forsiret og med Jernring om Randen, en sort blank og en, som det synes, uforsiret af graa sandblandet Masse med rød Yderflade. Ved vestre Langvæg omtr. midt i Graven fandtes 8 smaa glatslidte *Stene* af rød finkornet Sten af Størrelse som store Ærter. Ved dem laa en ægformet Sten af Størrelse som et lidet Hønseæg; længere mod Nord fandtes en lignende men mindre, begge ere af lys haard Sandsten og regelmæssige. Endvidere: tre ujævne *Flintstykker*.

At slutte efter Gravgodsets Beskaffenhed maa ogsaa Gravkarrene i sin Tid være nedsatte hele. At der nu kun fandtes enkelte Brudstykker kan forklares ved at antage, at de ere blevne knuste, da Graven første Gang blev aabnet. Rimeligvis er ved samme Anledning borttaget alle større og mere iøinefaldende Ting som f. Ex. Broncekar, Træspand, Glas og lignende, der ikke var skjulte af den i Graven indkomne Muld. Denne er derimod ikke bleven gjennemsøgt undtagen maaske ved den nordlige Ende.

Fundets mærkeligste Stykke er den store Spænde, der har været vel saa lang men noget smalere end Dalumspænden N. O. 259, og som baade med Hensyn til Ornamenternes Rigdom og Udførelsens Kunstfærdighed kan sidestilles med denne. Desværre mangler Endefligen og den ene Arm af det korsformede Stykke, saaledes at den oprindelige Længde ikke med Vished kan angives. Dog kan den ikke have været kortere end 0.235, idet Bøilen har været noget længer og det korsformede Stykke noget slankere end paa Dalumspænden. Det firkantede Overstykke er 0.105 bredt og 0.06 høit. Dets Midte indtages af en langstrakt Ramme, hvis tre Sider ere rette, medens den fjerde danner en Spids frem mod Bøilen. Rammen er høi med en fin Niellostreg og omslutter en Guldplade med Filegranarbeide. Midt paa Pladen er indfattet en aflang firkantet rød klar Sten i glat

Ramme. Ved Enderne og i den omtalte Spids er derimod runde Indfatninger med takket Kant — alle desværre tomme. Udenom Guldpladen er et bredt Baand af de sædvanlige Slyngninger. I Hjørnerne nærmest Bøilen er i gjennembrudt Arbeide anbragt to mod hinanden vendte Dyrehoveder, hvis Øienbryn ere dækkede med en perlet Niellolinie. Udenom dette Baand er atter en ophøiet Ramme, der omgives af en Borde i tildels gjennembrudt Arbeide. Ved rette niellodækkede Linier er den afdelt i firkantede Feldt, der langs begge Smalsider optages af ensartede Slyngninger, som synes at skulle fremstille Dyrehoveder. Langs Overkanten har Figurene været noget afvigende, men Kanten er her beskadiget. Paa hvert af de fire Hjørner er en fritstaaende Dyrefigur med langt næb- eller snabelformet Hoved, tynd Krop og stærkt bøiede Ben. Disse Dyrefigurer ere støbte i ét med Pladen men gjennembrudte og fuldstændige. Alle har Niellolinie langs Ryggen. Bøilen er jævnbred. Langs begge Kanter er forsirede Baand med niellodækkede Ornamenter. Midtpartiet er afdelt ved fire glatte forgyldte Baand, der danner et retvinklet Kors. Paa hver Arm har været anbragt et fritstaaende Dyr ligt dem paa Overstykkets Hjørner. De har alle vendt Hovederne fra hverandre, men ere nu kun delvis tilstede. Fladerne mellem Korsets Arme og Sidebaandene ere dækkede med Guldplader. Hver Plade har perlet Guldkant, Filegranornamenter og tre Indfatningsrammer i Række, hvoraf den i Midten er glat og omslutter en kantet rød Sten, medens de andre ere runde med takket Kant og tomme. Fra Bøilen udgaar først en ophøiet Spids, der ender i et Dyrehoved, og hvis Ornament synes at bestaa af sammenslyngede Dyrelemmer. Denne Spids har glatte Kanter, der løber sammen og danner en ret Ryg med Niellolinie i Zikzakmønster. Ved Roden er anbragt en fritstaaende Dyrefigur af samme Form men noget mindre end de andre foran beskrevne. Langs Spidsens Sider er et med Slyngornamenter opfyldt Baand, der har fortsat sig langs begge Arme og derfra igjen ud mod Spidsen, som maa antages at have endt i

et Dyrehoved ligesom Armene. Midt paa det korsformede Stykke er indfeldt to Guldplader af langstrakt Triangelform og med Grundlinie langs den ophøiede Længderyg, forsynede med Filegran og Indfatningsrammer: i hvert Hjørne en tom rund med takket Kant men paa Midten en glat med trekantet rød Sten. Nærmest Bøilen er Yderranden krum og glat med en ophøiet Niellolinie, der forener sig med Nakkelinien paa et stort Dyrehoved, hvis Snude vender ned mod Spændens Arme, og hvis Kjæver ere slyngede om hverandre i gjennembrudt Arbeide. Den bevarede Arm ender i et Dyrehoved «en face», paa hvis Næsespids er anbragt en fritstaaende indadvendt Dyrefigur. Bredden over Armene har været 0.114. Spænden er støbt i to Dele, Overstykket for sig og den korsformede Spids med Bøilen for sig. Fra Bøilens øverste Ende gaar en bred kraftig Plade frem under Overstykket, der i en halvbueformet Udskjæring har sluttet sig til Bøilen (ligesom paa Montelius 455 cfr. Sehested Pl. XLVI Fig. 19.) Paa denne Plade er med dybe Linier tegnet et flakt firføddet Dyr, der bider over den Nagle, som fæster Pladens Spids til Overstykket. Dyrefigurens Bagben omslutter Naalegjænget, hvis Axel har fremstaaende profilerede Ender. Istedetfor Spiral har Naalen havt en Arm, der slutter tæt op under Bøilen, og som derved har virket som Springfjær, men som mærkeligt nok ogsaa har faaet Form af et fritstaaende fireføddet Dyr med Niellolinie langs Ryggen. En lignende Figur er ogsaa anbragt paa den anden Side af Bøilen som en Forlængelse af Naaleskeden. Denne er fæstet med to Nagler og har langs Ydersiden Guldbelæg, hvori fire Niellospiraler. Den ender i et forgyldt Hoved med Niellolinier. Spænden er paa hele Overfladen stærkt forgyldt og har i det hele holdt sig udmærket godt. Guldpladerne ere fæstede med Nagler, hvis Hoveder danner Bunden i alle de tomme Indfatningsrammer. Strax da Spænden fandtes skal der i disse have været en gulhvid, deigagtig, noget kornet Masse «ligesom opløst Ben». Undersiden har havt Sølvets Farve, med Undtagelse af at de

tre Dyrefigurer, Dyrehovedet og Axelens Spidser har været forgyldte.

Den ene af Brakteaterne er tydeligvis præget med det samme Stempel som en af de i Maldefundet forekommende, Univ. No. 4527, se Montelius Från Jernåldern Tavle 3 Fig. 25, hvorfra den kun adskiller sig ved, at der under Hempen er paaloddet nogle triangelstillede smaa Guldkugler. Den anden har samme Størrelse men forskjelligt Præg (afbild. Fig. 11).

De sammen med Brakteaterne fundne Perler ere alle smaa, kun tre af Glas: en Dobbeltperle med Guldfolie, en klar hvid og en firkantet blaa med afskaarne Hjørner. De andre ere af ugjennemsigtig rød Masse med forskjelligfarvede Indlægninger.

Fra Hauge reiste jeg til *Rege* i Haaland for at se de to Gravkammere, hvorfra Museet i Stavanger har erholdt de i forrige Aarsb. S. 124 beskrevne mærkelige Broncesager. Begge Kammere (se hosføjede Blad Fig. 5 og 6) ere omtrent lige store, men medens det nordlige med de rige Smykkegjenstande bevisligen havde indeholdt et ubrændt Lig med Hovedet mod Vest, fandt jeg i det andet i det s.v. Hjørne flere Haandfulde brændte Ben. En Del var ogsaa udtaget af Finderen, og blandt dem havde Pincetten ligget, medens den tynde Kniv skulde være funden længer fremme i Graven.

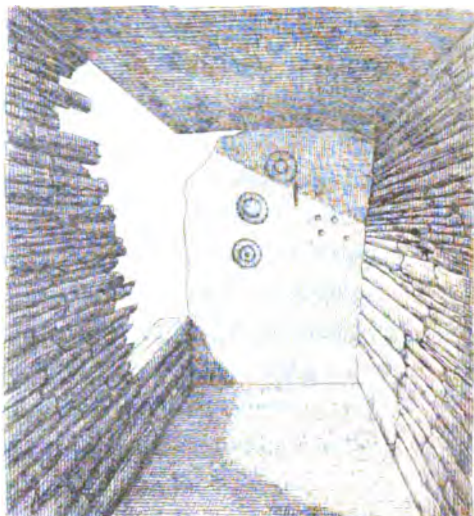
Uagtet de store Broncealderskammere paa Jæderen gjennemgaaende udmærker sig ved omhyggelig Opførelse, er det nordlige af de to Regekammere det smukkeste og mærkeligste, jeg hidtil har paatruffet. Især fortjener Bygningsmaaden i den østre Ende Opmærksomhed (Fig. 1). Endestenen af lys graa Granit er ganske flad og tilhugget med retvinklede Hjørner, saaledes at den passer nøiagtig mellem to rette søileformede Rammestene, der afslutter begge de paa sædvanlig Maade af Smaaheller opførte Langvægge. Paa Gulvet foran Gavlhellen og mellem begge de nævnte Rammestene ligger en regelmæssig tilhugge[illegible] Sten, der minder om Stenaldersgravenes Tærskelst[illegible] maaske her har tjent til Hylde, hvorpaa har

1.

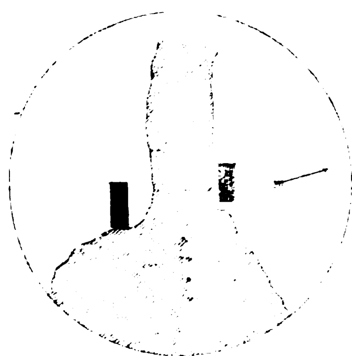
1/30

2.

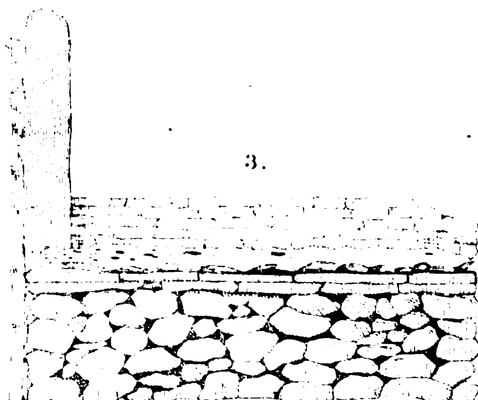

1/30

5.

3.

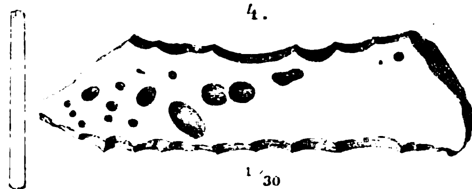

6

1/400

4.

1/30

været hensat Gravoffer til den døde. Paa Toppen af den s.ø. Rammesten er udhulet en bueformet Fordybning, der sammen med en Indskjæring i Dækhellen danner en oval liden Glugge, hvis Anbringelse vistnok staar i Forbindelse med en lignende religiøs Forestilling som de udhugne Aabninger, man paa forskjellige Steder har iagttaget i Sten- og Broncealders Grave, cfr. Montelius Sveriges Forntid 125. De paa Endehellen mod Vest anbragte concentriske Kredse og skaalformede Fordybninger (Fig. 2) kan formentlig ogsaa forklares som Vidnesbyrd om særegne religiøse Ceremonier, man har iagttaget af Hensyn til den gravlagte, der efter Gravgodset at dømme, maa have været en Kvinde. Høist mærkelig er Overensstemmelsen mellem dette Fund og den tit beskrevne Kvindebegravelse fra Borum-Eshøi, Jylland (se Madsen s. Fund S. 17 Pl. 10).

Haugen er den nordligste af tre, som ligger i en uregelmæssig Række langs en temmelig høi Aasryg. Den sydligste var af omtrent samme Størrelse, 58 M. i Omkreds og 3 M. høi, grønklædt og urørt. Ved at grave ind fra Vest traf jeg nær Midten paa en bred reist Helle, hvis Top næsten naaede op til Græstorven (Fig. 3). Ud fra Midten af denne i 1.5 Høide over Bunden og med Længderetning mod Syd var lagt, ligesom Dækhellen over en Grav, en 2.3 lang flad Sten, der er tilhugget langs Smalsiderne med kraftige Slag, og paa hvis Overside er indknakket 15 skaalformede Fordybninger af forskjellig Størrelse (Fig. 4). Tæt ved denne Stens Vestside fandtes et lidet Brudstykke af en grov *Lerurne*, der har havt rød Yderflade, men som viser ganske sort Brud. Ovenpaa Stenen bemærkedes paa to Steder smaa Klumper af grøn Ir, og medens Haugen forresten var opført af Rullesten, var der over den forsirede Sten kun grusblandet sort Jord lige op til Toppen. Derimod var der fra den reiste Helle langs Stenens østre Langside bygget en lav men regelmæssig Mur af smaa Heller, ligesom der under Stenen var et dobbelt Lag af større Heller. Det hele lignede derfor nærmest en Bænk, men da min første

Antagelse var, at den eiendommelige Stenbygning omsluttede en Grav, lod jeg rydde godt paa alle Sider, derefter Dækstenen løfte og grave videre. Under Hellerne var imidlertid kun Rullesten, og uagtet Haugen blev helt gjennemgravet, var der intetsteds Spor til noget Kammer eller nogen Begravelse. Derimod fandtes under Græstorven paa Haugens Top og tæt ind til Nordsiden af den reiste Helle en fladtliggende 1.3 lang Helle, der ved den ene Ende har to kopformede Fordybninger.

Denne Haug var altsaa ikke noget Gravminde. Jeg har derfor tænkt mig Muligheden af, at den ovenfor beskrevne Stenbygning kunde være et Alter anbragt i og paa en dertil opført Haug, maaske i Forbindelse med og i Anledning af Begravelsen i den nordre Haug, saaledes at altsaa ogsaa Alteret er bleven tildækket samtidig med denne Grav.

«Alterstenen» lod jeg reise paa Lyngmoen ved Siden af Haugen i Nærheden af en i Oldtiden udsprængt men atter forladt stor Helle.

Et andet lignende men endnu mere bemærkningsværdigt og sikkrere Vidnesbyrd om Broncealdersfolkets Stenbrydningskunst kan sees strax nedenfor den nordre Haug paa Bakken mod NØ. i Retning mod *Sole* Kirke. Her ligger en stor, skraanende og ovenpaa flad jordfast Sten, hvoraf er udsprængt en Helle, som er 2.7 lang og 1.3 bred. Hellen ligger endnu paa sin Plads, kun at den er løftet nogle Tommer og holdes i denne Stilling ved to indkilede Stene. Stenens Overflade er bredere end den udsprængte Helle, men da denne tydeligvis netop skulde have en bestemt Bredde, har man først i Stenen hugget en temmelig dyb Fure, hvorefter Hellen siden er brukket. Slagmærkerne langs denne Fure ligner Tilhugningen paa den ovenfor nævnte «Altersten». Hellen maa imidlertid alligevel ikke have været tjenlig, eftersom den er bleven forladt og ikke kommet til Anvendelse. Dog er der langs efter Midten i en ujævn 1.8 lang Række indhugget skaalformede Fordybninger.

Paa Midten er Rækken dobbelt, ligesom der i det ene Hjørne sees fem (6) større saadanne Fordybninger — alle runde.

Paa *Tjøtta* i Klep saa jeg en tyk Helle, som i sin Tid skal være funden i en Rundhaug «ved Siden af et i Haugens Østkant opført stort Gravkammer», og hvis Overflade er helt opfyldt med skaalformede Fordybninger (5 store og 35 mindre). Hellen er 0.9 lang og 0.85 bred ved Roden.

Nicolaysen nævner i Aarsb. 1869, 137 en paa lignende Maade udsiret Sten, 1 Alen i Firkant — f. i en Haug paa Anda i Klep. Paa Lunde i Haaland er f. en mindre Sten med ni skaalformede Fordybninger og i den i Aarsb. 1878, 299 omtalte sandsynlige Broncealdershaug paa Møklebust i Haaland fandtes ikke mindre end tre saadanne Figurstene. Paa den ene, der dannede Sydvæggen i et lidet Urnekammer er desuden tre Par «Fodsaaler». Dette Slags Oltidsminder synes derfor ikke — idetmindste ikke paa Jæderen — at have været saa forholdsvis sjeldne som i Aarbøger 1876, 149 antaget.

Den mellemste mindre Haug paa *Rege* lod jeg ogsaa undersøge. Den var 38 M. i Omkreds og opført af Sten med iblandet Grus. I den nordre Kant ligger en stor Rullestensblok. Tæt ind til denne og lige under Haugens Top var opført en Gravkiste med Længderetning N—S. Fire kantstillede Heller dannede Væggene. Gravens indvendige Længde var 1.15, Bredden 0.42 mod N., 0.35 mod S. og Dybden 0.35. Rummet var fyldt med sort brændt Jord men indeholdt hverken Ben eller Oldsager. Gravens eneste Eiendommelighed var, at Dækhellen i den sydlige Smalende havde en dyb, dog vistnok af Naturen dannet Indskjæring, der var lukket med en tilpasset tynd Sten.

Paa samme Gaard var i den østenfor liggende «Einarshaug» Vinteren 1882 fundet et ældre Jernalders Gravkammer i Haugens vestre Side og temmelig høit oppe. Graven stod ved min Nærværelse endnu urørt. Den var 2.65 lang, 0.8 bred og 0.55 dyb med afrundede Smalender. Siderne var opførte af ujævne

tilfældige Stene, og Bunden belagt med tynde Heller. Midt i Graven var fundet en *Broncespænde* og ved begge Langsider en *Jernkniv* foruden forskjellige *Urnestykker*. Haugen er 16 Meter i Tværmaal. I dens østre Side ligger flere opbrudte Heller som efter endnu et Kammer. I Nordkanten er en Poteteskjælder. Tæt vestenfor ligger en 16 Meter lang Langhaug med skarp Ryg, tildels opført af meget store Stene. I den s.v. Ende sees en Helle, hvorunder for længe siden blev fundet Urner med brændte Ben.

Paa *Stangeland* i samme Sogn paa en mod Sole skraanende Bakke laa indtil for omtr. 10 Aar siden en tæt Samling af Langhauger og lave Rundhauger omkring en Kilde, ved hvis s.ø. Side ved Enden af den største Langhaug var reist et tykt Stenkors. Da Eieren ved den nævnte Tid ryddede Stedet til Agerland blev Korset knækket og benyttet som Gjerdesten.

II. VOS.

Paa en Reise over Vos til Sogn undersøgtes paa Gaarden *Fitje* en stor Rundhaug, i hvis s.ø. Kant der i 1881 ved Grusgravning var fundet et bøiet tvæegget Vikingesværd og en ligeledes bøiet spydformetVævske. Oldsagerne laa under en Helle sammen med forskjellige andre nu tabte Gjenstande (cfr. Aarsb. 1881, 86, hvor der urigtigen staar, at Haugen var bleven jævnet). Haugen ligger paa nordre Side af den nye Vei og i selve Dalbunden. Den er opført paa en naturdannet Sandbanke, bestaar af Grus over en Kjærne af Kampesten og var bevoxet med Busker og Lyng. Omkredsen er eller rettere har været 48 Meter. Toppen laa 1.4 over den gamle Mark, der var kjendelig ved et sort Lag efter den oprindelige Græsbund. Mellem Midtrøsens yderste Stene mod Nordvest fandtes en *Spydspids* med 0.17 langt Blad og 0.16 lang Skaftholder, der er prydet med rundtløbende ophøiede Ringe; et *Øxeblad* af smuk Form og en *Knibetang* med korte krumme Klør. Midt i Haugen var intet at opdage. Vel en Meter mod Syd var derimod opført

en 0.8 lang og 0.5 bred Gravkiste, hvis Sider dannes af reiste Smaaheller, der skraanede noget udover. Bunden var dækket med fin lys Sand og hele Rummet fyldt med sort brændt Jord. I Underlaget af denne Jord fandtes smaa brændte Benstumper og spredte Brudstykker af en graabrun urtepotteformet *Lerurne* med tildels ualmindelige Ornamenter (afbild. Fig. 14), blandt hvilke kan mærkes et rundtløbende Baand af 0.19 høie S-formede Figurer, der ligner Fremstillingerne paa N. O. 265 og 331. Over Graven laa to mindre og en stor flad Sten.

Paa samme Gaard ligger flere Rundhauger. Den største, der er vel 90 Meter i Omkreds, ligger paa en Høide ovenfor Husene og ret under Grevlegaarden. Den havde en Fordybning i Toppen men kunde neppe have været ransaget tilbunds. Under Torven var over hele Haugen et Lag Sten. Den indre Kjærne bestod af Sand, Jord og Grus i mange Lag, der var afbrudte med ujævne Askestriber og store Kulflække — men af Oldsager eller Begravelse fandtes ingen Tegn med Undtagelse af en Bidselring, som laa under Bunden af den nævnte gamle Fordybning. Haugen var imidlertid ikke saa dyb, som den saa ud til, idet den var opført paa en tungedannet Sandbanke, hvis Overkant laa 2.6 under Haugens Top.

Paa den anden Side af Elven paa en Plads under *Lerhus*, hvor Skolelærerens Hus nu staar, var før en Haug, hvis Kant endnu er synlig, og hvori der for mange Aar siden blev fundet Bidselbeslag, to Sporer og flere andre Jernsager. Ved en tilfældig Gravning, strax før jeg kom til Gaarden, havde Skolelæreren fundet et enegget *Sværd* med bar Tange og en *Spydspids* med dybe Dobbeltfurer langs Skaftholderen.

Paa Marken et Stykke ovenfor, men fremdeles i Dalbunden, staar et lidet Stenkors 0.7 høit over Bakken og 0.83 bredt over Armene.

III. SOGN.

Af de 8 store Rundhauger paa Øvremoen foran *Hove* Kirke i Vik, se N. Fornl. 479, havde jeg sidste Aar Anledning til at undersøge 3.

1. «Storhaugen» er 100 Meter i Omkreds og var 5 Meter høi, opført af Sand med enkelte indblandede store Stene. Den blev helt gjennemgravet, men uden at nogen Begravelse blev paatruffet, og dog viste Haugens Indre ingen Tegn til tidligere Randsagning. Løst i Sanden fandtes imidlertid 4 smaa Gjenstande, der maa være tilfældigen indkomne ved Haugens Opførelse, men som tilsammen fyldestgjørende beviser, at den tilhører ældre Jernalder: en liden *Remholder* af Bronce, formet som en Pincet, men med en Nagle gjennem begge Arme nær Spidsen. I Bøilen har hængt en Broncering. Den ene Arm er forsiret med Grupper af Tværlinier, medens den anden er glat. Et *haarnaalformet Redskab*, 0.12 langt, dannet af en kraftig Broncetraad. Ved Bøilen er Armene vredne om hverandre og danner en Hempe. Mellem begge Arme er fæstet en liden oval Tværplade, der er og maaske ogsaa har været bevægelig, ligesom der paa den ene Arm er indskudt et tyndt Broncerør. Bestemmelsen ubekjendt. En liden ensfarvet blaa *Glasperle* og et Brudstykke af en urtepotteformet *Lerurne* med rudeformede Stribeornamenter.
2. Den 4de fra Syd var 70 Meter i Omkreds og nær 4 Meter høi, bestod af Sand over en vid men flad Røs. Mod S. og Ø. begyndte Røsen omtr. 2 Meter indenfor Kanten, medens der rundt Nordsiden i 12 Meters Længde var en Stenmur strax under Torven og adskilt fra Røsen ved et 2 Meter bredt Sandlag. Omtrent 2 Meter søndenfor Haugens Midtpunkt var der paa den 1 Meter høie Røs opbygget en 0.7 høi kegleformet Stenhob ovenpaa en ujævn Helle der dækkede over et lidet, men 1 Meter dybt af

Smaaheller og andre Stene opmuret rundt brøndformet Gravkammer, cfr. Aarsb. 1881, 56., der var frit for Jord, og paa hvis Bund laa en stor Samling af brændte Ben. Disse Ben havde vistnok været nedsatte i en Næverkrukke, idet store Stykker Næver endnu var tilstede. Denne havde i saa Fald været stillet paa en rund liden Helle, der laa midt paa Gravens Bund under Benhoben. Blandt de brændte Ben fandtes: *a)* 9 *Bjørneklør* (cfr. Aarsb. 1881, 57 og 58). *b)* Brudstykker af tre eller 4 lange buede *Bennaale* med tresidet Tværsnit. De har været tilspidsede i begge Ender og havt indridsede Forsiringslinier langs Kanterne. En, som har ladet sig sammensætte, er 0.165 lang, (afbild. Fig. 15). Bestemmelsen er usikker, men sandsynligvis har de tjent som et Slags Haarprydelser (cfr. Aarsb. 1881, 9). *c)* En hel *Terningstok*, 0.068 lang og tykkest paa Midten, cfr. N. O. 176. Den ene side er glat, den anden har et Øie nær Midten, den tredie har to Øine og den fjerde tre Øine ved begge Ender. *d)* Brudstykke af en lignende. *e)* En hel og Brudstykker af fem *Spillebrikker* af Ben. Den hele er 0.02 i Tværmaal og paa den hvælvede Overside prydet med en Ring af syv smaa Cirkler omkring en Dobbeltcirkel i Midten (afbild. Fig. 16). En har samme Ornament men mindre regelmæssigt, to ere prydede med større Cirkler (afbild. Fig. 17), en har fine inddreiede Linier rundt Kanten og en er glat. *f)* Rester af en *Benkam* med forsirede Plader. *g)* En liden *Ske* af Ben (afbild. Fig. 18) ligeledes med indridsede Ornamenter. Længden er 0.073. Bladet er pæreformet, og Skaftet bestaar kun af en liden med to Huller gjennemboret Plade. Dette sjeldne Stykke er desværre knust, men Brudstykkerne har ladet sig sammenlime. *h)* Et lidet Stykke klart gulgrønt *Glas* (cfr. Aarsb. 1881, 10 og 57), men af Metal kun et lidet Broncebeslagbaand, hvori en kort Nagle. — Uagtet denne Haug var ualmindelig stor, maa Fundet altsaa vistnok reg-

nes for det ældste, som endnu ere opdaget fra den ældre Jernalder i denne Egn.

3. No. 2 i Rækken fra Syd var betydelig skadet, ligesom det Muldlag, der oprindelig havde dækket den nu gjenstaaende Røs, for største Delen var bortført. Omkredsen er 68 Meter. Røsen bestaar af tildels store Stene. Paa Haugens Bund lidt østenfor Midten fandtes en stor Samling af Kul og brændte Ben, blandt hvilke optoges: *a)* Brudstykker af en forsiret *Lerurne*, Hovedform L. 337 S. 75. Den har været 1.3 høi med skaalformet Bund· og indadbuede Sider, der paa den nederste Del har et rundtløbende Baand af Ornamenter, noget ulige de almindelige. Blandt Ornamenterne forekommer ogsaa «en større Fordybning omgivet med Prikker» cfr. N. O. 360. Urnen er bleven knust før Gravlægningen. *b)* 2 *Bjørneklør*. *c)* 13 *Spillebrikker* af Ben, hvoraf de tre ere ufuldstændige. De 10 ere temmelig afvigende i Størrelse, fra 0.018 til 0.014 i Tværmaal. Fire har paa Undersiden to indborede Fordybninger, cfr. O. N. 177. *d)* En liden traadformet *Jernfibula* med kort Spiral. Længden 0.056. *e)* Et lidet vinkelformet *Jernbaand*. *f)* Flere forirrede og sammenbøiede Rester af smale *Broncebaand*, hvori 0.02 lange Broncenagler.

Denne sidste Haug vil sandsynligvis med det første blive udjævnet. De to ovenfor nævnte blev derimod omhyggeligen restaurerede, og Filialafdelingen har efter mit Forslag bevilget en Sum til deres Fredning.

FORTEGNELSE OVER DE I 1882 TIL BERGENS MUSEUM INDKOMNE OLDSAGER ÆLDRE END REFORMATIONEN.

AF A. LORANGE.

---

1. Stort yngre Jernalders Gravfund fra *Bryn* paa *Voss*.
   a) *Kobberbolle* med buet Bund, skraa Sider og udbrettet Kant, der er styrket ved at lægges dobbelt. Den er 0.315 m. i Tvermaal og omtr. 0.14 høi. Bunden er nu forbøiet og bulet. Det øverste 0.04 brede Stykke af Siderne er prydet med inddreiede Baand af forsk. Dybde og Bredde. Rundt dette Baand er siden paaklinket en Jernring, som midlertid nu næsten ganske er affalden. Denne Ring har paa den ene Side fortsat sig i et Beslag, som gaar nedover lige til Bunden, og som maaske derfor er Rodstykke til et Skaft cfr. No. 3456 a og b. Karret har i saa Fald altsaa været benyttet som Kasserolle. Bunden er sodbelagt.
   b) *Jernstang*, flad, firesidet, 0,44 lang med Hempe i den ene ende, men afbrudt i den anden — maaske benyttet som Skaft til Kobberbollen.
   Oppe i Bollen fandtes følgende Gjenstande, der alle sees at have været paa Baal:
   c) 22 *Beslagstykker*, alle tynde Jernplader med smaa Stifter, sandsynligvis hørende til et Træskrin.
   d) *Jernnøgle* med aabent løkkeformet Skaft, Omdreiningstap og smalt, langt Skjæg med en fra den ene Bredsides Spids i ret Vinkel udstaaende rund Hage. Længden 0.07. Haandtaget beskadiget.
   e) *Krognøgle* med bevægelig Ring, men ufuldstændig, idet Hagen og Halvdelen af Ringen mangler.
   f) Et 0.078 langt *Jernredskab* af uvis Bestemmelse, men dannet af en firesidet, kraftig Jernstang, som i den ene Ende danner en Hempe, hvori sidder Resten af en brudt Jernring, medens den anden Ende danner en Krog, hvis Spids er bøiet op i Høide med Stangen og derefter rullet i Spiral.

g) 2 *Knivblade,* det ene 0.085 langt med afbrudt Tange, det andet 0.068 langt med 0.1 lang Tange, der ender i en Hage. Begge Blade har ret Ryg, medens Eggen i en ujævn Bue skraaner op mod Odden.

h) *Rasp* af Jern, Tangen er ret firesidet og spids og gaar i en stump Vinkel over i Bladet, der er fladt buet og med tvergaaende Furer paa Undersiden. Længden 0.21, hvoraf paa Tangen kommer 0,08. I Museets Samling er intet lignende Redskab. Foruden det i Aarsberetn. 1867 Fig. 42 og 43 afb., der er f. paa Kaupang og nu i Univ. Samling, kjendtes dengang kun endnu et, f. paa Uthus i Ustedalen i Hol S., Hallingdal.

i) 2 *Sigdblade,* begge 0.2 i Længde mellem Spidserne, men det ene mere krummet end det andet.

k) *Fyrstaal,* 0.1 langt med tilbagebøiede nu ufuldstændige Ender.

l) *Klybe(?),* dannet af et mod begge Ender spidst udløbende Jernbaand. Paa Midten af Bøilen er Bredden 0.032, medens Armenes Længde er 0.21.

m) Et *Hængsel,* dannet af to ved Hemper forbundne Jernstænger med vinkelbøiede hageformede Spidser.

n) *Mundbid* med Led og runde Hjørneringe, hvori hænger Remholdere med smaa Klinknagler.

o) *Mundbid* med flad ret Stang, der har tyk Ryg paa den ene Side, men skarp Kant paa den anden. Ringene ufuldstændige.

p) 20 *Pilespidser,* hvoraf de 19 med Tange, medens én synes at have havt Skaftholder. Bladenes Form er temmelig forsk., dog ere alle spidse og tvæeggede. Den længste er 0.185 smal og slank.

q) Brudstykke af et *Randbeslag* af Messing, 0.03 bredt med ombrettet Overkant og med smaa Nagler langs den nedre. Stykkets Krumning giver en 0.07 stor Diameter, — maaske det derfor er en Rest af Pilekoggerets Beslag.

r) *Skaftholder* med uvis Bestemmelse, 0.11 lang, aaben langs den ene Side og stærkt udvidet ved Enden. Den er af tyndt Jernblik og har ikke hørt til et Spyd.

s) *Fil,* 0.252 lang, firesidet, flad, jævntyk, men bredest paa Midten og med tyk flad Tange.

t) *Hammer,* 0.086 lang, firkantet i den ene, men smal i den anden Ende og med Skafthullet omtr. paa Midten. Skafthullet er paafaldende trangt og noget skjævt.

u) *Smedetang,* 0.47 lang med krumt Næb og rette Arme. Paa Spidsen af den ene Arm er fæstet en bevægelig Stang, 0.095 lang, paa hvis Indside er 13 runde Smaahuller beregnede paa at modtage den anden Arms tapformede

Spids, altsaa et «Stængsel», hvorved Tangen kunde holde fast, selv naar den blev sluppet af Fingrene.

v) *Ambolt*, 0.15 høi med firesidet Skaft, der aftager i Bredde og Tykkelse nedad. Oversiden danner en 0.07 lang og 0.05 bred Flade, der er beskadiget i det ene Hjørne og har et «Naglehul» nær den ene Kant, hvorfra ogsaa løber ud en 0.05 lang rund kegleformet Tap.

x) Den ene flade Halvdel af en *Pecten maximus* (cfr. de to tidligere paa Bryn fundne Hjertemuslinger ligesom ogsaa det i Kjedelen fra Blindheim f. Skal af Pecten max., B. M. 2891—3, desuden Aarsb. 1871, 138, Lyngdal).

y) *Stegepande* med 0.6 langt Skaft, der ender i en Hempe. Pladen er noget besk., men har været 0.22 i Tværmaal.

z) *Vævske* af Jern, ialt 0.67 lang — altsaa ualm. stor. Bladets største Bredde ved Roden er 0.042, men betydelig aftagende mod Odden. Skaftholderen er lukket og har altsaa ikke den Spalte langs den ene Side, som er alm. paa næsten alle dette Slags Redskaber.

æ) To sammenrustede *Skjoldbuler*. Den ene er stukket ind i den anden efter Optagningen fra Baalpladsen. Begge ere halvkugleformede med et indknebet Baand nærmest den ret udstaaende Rand. Denne Rand er imidlertid bredere paa den indre Bule, end paa den ydre. Den indre Bules Diameter over Aabningen er 0.115. En tredie Skjoldbule af samme Form. Desuden Brudstykker af tre Skjoldbuler, der ogsaa har havt samme Form — altsaa ialt 6.

ø) Ualmindeligt stort enegget *Sværd*, 0.86 langt i Klingen og 1.01 lang fra Odden til Knappens Spids. Klingen har ret Ryg og er 0.053 bred ved Roden og næsten jævnbred, indtil Eggen bøier op mod Ryggen. Siderne ere flade med Afsats for Eggen. Det indre Hjalt er 0.093 langt, jævnbredt 0.022, men med svagt hvælvede Langsider og fra begge Sider skraat afskaarne Ender. Hjaltet er uden Forsiringer, men har den Eiendommelighed, at det paa den mod Klingen vendende Side tydeligvis er indrettet for at omslutte Balgens øverste Kant. Afstanden mellem begge Hjalt er 0.093. Indrehjaltet og Knappen ere i et, 0.024 høie, flade, med to svagt fordybede Længdefurer langs Hjaltets Sider d. v. s. langs den Del af Knappen, der svarer til Yderhjaltet.

aa) Enegget *Sværd* af samme Form, men mindre end foregaaende. Klingens Længde 0.745 og Sværdets hele Længde 0.890. Klingens Bredde ved Roden 0.035. Indrehjaltets Længde 0.075. Yderhjaltet og Knappen ere to adskilte Stykker, men Knappens Basis har slutttet til og været af samme Længde som Yderhjaltets Overkant. Derimod er Overkanten buet og deri forsk. fra det store Sværds.

Begge Sværd viser ellers stor indb. Overensstemmelse og med No. 1124 fra samme Gaard og maaske fra samme Haug.

bb) 2 *Øxeblade,* begge særdeles velformede. Forsiden er svagt fremoverbuet, Eggen næsten ret. Bagsiden danner først en skarp Bue fra Skaftaabningens Flige og er derpaa tvært afskaaret. Halsen er noget smalere end Egstykkets Rod. Alle Kanter ere afrundede, og Udførelsen har været meget omhyggelig. Længden fra Banen til Eggen er 0.168. Eggens Længde er 0.127. Dog er den ene noget tykkere end den anden, Halsen lidt bredere og den tværre Afskjæring ved Bagsiden noget kortere.

cc) Tre *Klinknagler* og nogle ubestemmelige Jernstykker.

dd) En smuk men desværre knust *Mosaikperle.* Den har rette Sider, er 0.017 lang og 0,02 i Tvermaal. Dens Ornamenter ere inddelte i firkantede Feldter, 3 i Bredden, afvexlende lyse og mørke, de lyse med et rødt Midtpunkt, omgivet af en hvid Ring, de mørke med en firdelt Stjerne. Perlen har vistnok været i Ild, idet Brudstykkerne smuldre ved Berørelse.

Finderen beretter: «I denne Rundhaug, som var bygget af Grus og Sten — tildels meget store Rullestene —, har der i hans Tid været fundet 3 eller 4 Gravkammere, antagelig 3 før dette sidste. Nu er hele Haugen grundgravet til Ager. Det sidst paatrufne Kammer var det største, 5 Alen langt, 3 Alen bredt, men kun saa høit som vel et Menneskes Tykkelse. I dette Kammer fandtes alle de ovenfor omtalte Sager, undtagen det mindste Sværd og et af Øxebladene, der laa paa den udvendige Side 2—3 Fod derfra. Ved Midten af Kammerets ene Langvæg laa det store Sværd og forskjellige af de andre Gjenstande. Kjedelen stod ligeledes paa Gravens Midte ved den ene Sidevæg fyldt med alle Smaasagerne af Jern — ogsaa Smedeværktøiet. Derimod fandtes ikke Ben eller Aske i Kjedelen, men morkne Benstykker fandtes i Graven deriblandt Hjerneskalstykker.» Senere tilføies: «Mellem Jorden i Graven var tydelignok Benpartikler, men saa smaa og morkne, at de blev til Jord strax. Intet Benstykke er derfor at bekomme fra denne Grav».

Kjedelen er ikke beskadiget eller buklet efter Optagelsen. Igjennem Bunden er et stort Stiksaar, tydeligvis bibragt med Odden af det største Sværd. Perlen fandtes i Graven (altsaa ikke i Kjedelen). Kammeret synes efter Gravgodset at have omsluttet en Dobbeltbegravelse, Mand og Kvinde, og med Hensyn til

Gravskikken at frembyde den antikvariske Mærkelighed «ubrændt Lig», uagtet Gravgodsets Glødningsskal. Gravgodset er forresten ubeskadiget med Undtagelse af Kjedelen. Denne er det eneste Stykke, som ikke har været paa Baalet, og dens gjennemborede Bund synes derfor at være Bevis paa Tilstedeværelsen af den Opfatning, der almindelig antages at ligge til Grund for den forsætlige Ødelæggelse. (3987).

2. *Stenøx* med Skafthul, f. paa *Kleppe* i *Klep*. Den er 0.115 lang med afrundet Bane og afrundede Kanter. Fremsiden lidt buet. Eggen er nu meget tyk, men hele Overfladen er vistnok meget forvitret. (3988).
3. Topstykket af en *Dolk* af graa *Flint*, ogsaa fra *Klep*. Skaftet har været jævnbredt firesidet og med Ornamentering langs alle de fremstaaende Kanter. Skaftet har brustet paa Grund af en indvendig Feil i Flinten. Længden 0.043, største Bredde 0.034. (3989).
4. *Broncekjedel* fra *Eknæs* i *Hosanger*. Formen er den sædv. vestlandske, men Ørene synes at være afrevne allerede i Oldtiden og erstattede med Jernhemper, der har været fæstede i en Jernring, hvoraf smaa Rester er tilbage. Tværmaal over Mundingens Rand 0.32. Bunden er næsten løs. Høiden fra Bundvinkelen til Randen er 0.115. Kjedelen fandtes i et lidet Gravrum under en Helle i en rund Røs. «Den indeholdt brændte Ben og mange Skaar af Glasflaske og Skaaler.» (3990).
5. Blaa *Glasperle*, firkantet med afskaarne Hjørner, f. i en Døs paa *Re* i *Ly*. (3991).
6. Egstykke af en liden sleben *Retmeisel* af brun *Skifer* (Lerskifer), f. paa *Braud* i *Klep*, 0.035 bred over Eggen, der er beskadiget i det ene Hjørne. (3992).
7. Tvæegget *Vikingesværd*, f. ved Rydning i en gammel Husgrund paa *Skaræten* i *Olden* i Nordfjord. Af Klingen er kun en Stump bevaret, derimod er Hjaltet næsten ubeskadiget. Dog mangler Knappen. Det indre Hjalt har ovalt Længdesnit, firesidet Tværsnit og med lidt udvidede Hjørner, men er ikke meget længer, end Klingen er bred. Klingen er 0.062 bred, Indrehjaltet 0.093 langt og 0.022 tykt paa Midten. Dets Sider er prydet med tætte smaa halvkugleformede Fordybninger, der ere forbundne med to og to indlagte tværgaaende Guldtraade. Yderhjaltet er noget kortere og jævnbredt, men prydet paa samme Maade. Afstanden mellem begge Hjalt er paafaldende kort, kun 0.06. Da der paa samme Sted ogsaa fandtes andre forrustne Jernsager, har Huset sandsynligvis været bygget paa en lav eller udjævnet Haug. (3993).
8. *Ring* af *Vægsten* — maaske et Haandsneldehjul. Den er

temmelig tyk og tilskaaret fra begge Sider, saaledes at begge Sideflader mødes i en skarp Kant; Diameter 0.023, f. i en Langhaug paa *Tuv* i *Klep*. (3994).

9. *Meisel* af haard *Sandsten* og med Eg dannet ved skraa Tværslibning af den ene Bredside. Banen beskadiget og hele Overfladen noget forvitret. Største Længde 0,1; Bredden ved Eggen 0.05, f. paa *Vest-Ly* i *Ly* Prestegjeld. (3995).

10. 2 *Kvartsbryner*, f. sammen i Ruinerne af en Haug paa samme Gaard. Det ene er bredt og fladt med afrundede Smalsider og med en dyb Skraafure paa den ene Bredside nær den ene Ende. Længden 0.11, Bredden 0.05. Det andet er tykt og smalt, men ogsaa med afrundede Smalsider og med en dyb Fure langs Midten af den ene Fladside. (3996).

11. En stor og i Formen noget ualmindelig *Spydspids* fra Vikingetiden, desværre angrebet af Rust og beskadiget. Af Skaftholderen er kun Halsen tilbage. Nuværende Længde er 0.415. Skaftholderen fortsætter sig som en ophøiet, halvrund Ribbe paa begge Sider af Bladet, der har sin største Bredde 0.055 i 0.09 Afstand fra Roden. Bladet har været tungt og kraftigt. F. sammen med en Øx, to Hvæssestene og andre ubest. Jernstykker blandt Kul paa en uryddet Mark, hvor der ikke var Tegn til Haug, paa *Tvedte* i *Fitje* paa Stordøen. De øvrige Sager ere ikke bevarede med Undtagelse af den ene Hvæssesten, der er taget i Brug paa Gaarden. (3997).

12. *Hovedring* af *Bronce* — cfr. Bohusläns Fornm. 1882 2 B 360 — f. i en Langhaug paa *Re* i Thime, *Ly* Prstgjld. De ¾ af Ringen danner et tyndt Baand, 0.019 bredt paa Midten og jævnt aftagende til begge Sider. Den øvrige Del danner en rund glat Broncestang, hvorpaa hænger en løs liden uloddet Broncering. Baandet har langs begge Sider havt en liden fremstaaende Kant og indenfor hver af disse en enkelt Række smaa dobbelte Halvcirkler. Midt paa Fremsiden har Baandets Ender været forenede og over Foreningen er med fire Hjørnenagler paaklinket en firkantet Bronceplade, som paa Forsiden har været smykket med 2 eller maaske tre riflede Guldbaand, 0.02 lange. Af disse er kun et tilstede, der dækker over et Par af de underliggende Nagler. I 0.085 Afstand fra denne Midtforsiring er paaklinket lignende firkantede Plader. Den ene er ligesom Midtpladen anbragt over en Sammenføining og derfor fæstet med fire Nagler og mangler Dækplade, den anden er kun fæstet med to Nagler og har paa Fremsiden et Belæg af glat blegt Guld. I Hjørnerne ved Baandets Afslutning eller Overgang til rund Stang har været anbragt et Tværbaand af riflet Guld. Det ene Baand er tilstede, medens der paa

den anden Side kun er Mærke. Ringens største indvendige Tvermaal fra Panden til Nakken er 0.19, medens Tvermaalet den anden Vei er 0.185. Indsiden er glat. Ringen var ved Indsendelsen meget beskadiget, men har ladet sig atter bringe i Orden. Dog er Baandets fremstaaende Kanter næsten helt afstødte. Ringen har imidlertid vistnok været nedlagt i Graven hel og ubeskadiget. I umiddelbar Forening med Ringen fandtes ingen Oldsager, derimod skal i Udkanten af Haugen være f. to yngre Jernalders Sværd. Cfr. Sølvringen B. M. No. 517 fra Østeraat i Høiland og No. 494 med ukj. Findested. Univ. No. 1632. Guldring fra Ofeigstad i Vaale og Worsaae No. 366.

Indsenderen skriver: «Paa Re findes en langagtig Firkant, som for største Delen er dækket med Sten og Aske. Paa søndre Ende af denne Firkant ligger to ligeløbende Stendysser fra S. mod N. Den ene er nu udgravet. I Udkanten fandtes to Sværd og to Øxer, som ere i Stavanger Museum, og de her følgende Slibestene. Længere inde i Midten af Dyssen laa under en Helle den store Ring. Den blev noget beskadiget af Finderens Brækjern». (3998).

13. *Hankeurne*, noget høiere i Forhold til Vidden end alm., men ellers af den sædv. Form og med de sædvanlige Ornamenter. Bundfladen er omgivet af en punkteret Cirkel. Langs Bugens Overkant er trestribede Tunger. Paa Siderne de alm. trestribede Zikzaklinier og et firestribet rundløbende Baand. Urnen er ikke fuldstændig, men har været nedsat hel. Høiden er 0.105, Vidden over Mundingen 0.115. F. paa *Tonstad* i *Siredalen* i en «firkantet» Langhaug, der var flad ovenpaa og oplagt med Torv $\frac{7}{10}$ Meter over Jordfladen. Haugens Længde var 16 Meter og vendt mod N. Ø. Bredden 4 m. Omtr. 2 m. fra den s. v. Ende var nogle smaa flade Heller ordnede omkring Urnen, der var fyldt med Ben og omgivet med Jord. (3999).

14. Gravfund fra *Hauge* i *Klep* se foran «Antikvariske Undersøgelser i 1882» (4000 a—z).

15. En oval noget flad *Sten* med rundtindhugget Fure, sandsynligvis benyttet som Vægt- eller Sænkesten. Længden 0.08. F. i Ruinerne af en Rundhaug paa nedre *Skaue*, Søndmøre. (4001).

16. *Kvartsbryne*, stærkt slidt, fladt, firesidet i den ene Ende men forresten med ovalt Tværsnit, 0.18 langt; f. paa *Time* i *Ly*. (4002).

17. *Broncekjedel* af den sædv. vestlandske Form, f. i en næsten 2 Meter høi, paa Fjeldgrund opført, jorddækket Røs paa *Skaret* i Sæims Sogn, *Hosanger*. Midt i Røsen var et af kantstillede Heller bygget Gravrum, 1 Alen i Firkant, hvorover først en mindre Helle, dernæst en større og endelig en

meget stor. Fjeldet dannede Gravens Bund. Kjedelen var imidlertid stillet paa en liden flad Sten, men stod forresten ganske frit. I Kjedelen var kun de faa Ben, som endnu ligger i den, og blandt hvilke var nedlagt: tre *Bjørneklør*, der ogsaa har været paa Baalet, smaa Brudstykker af en forsiret *Benkam*, en pæreformet *Glasdraabe* af lys grøn Farve. Kjedelen er 0.165 høi, Siderne ere 0.12 høie. Det indvendige Tvermaal over Mundingen 0.124. Hadden har været af Jern. Indvendig i Bunden er indridset, tydeligvis ved Hjælp af en Passer, en seksoddet Stjerne, omgivet af to Dobbeltcirkler. (4003).

18. *Ravperle*, 0.022 i Diameter flad, med afrundet Kant, f. sammen med mange Klinknagler og andet smaat forrustet Jern i en liden Haug paa *Møklebust* i *Eids* Pgd., Nordfjord (4004).

19. *Bolle* af *Vægsten*, noget besk. i Kanten, f. i en Myr paa *Eknæs* i *Hosanger*. Den er 0.29 i indv. Tvermaal, glat indvendig, mindre afpudset udvendig og med Sodlag. Den har ingen Mærker efter Ører eller Hadde, men midt i Bunden er et lidet rundt Hul, hvori en Jernprop. Kjedelen fandtes for flere Aar siden og er af Finderen benyttet som Transkaal. (4005).

20. Et Par enkelte *skaalformede Spænder*, f. sammen med forsk. ubestemte Jernstykker og brændte Ben i en Gravhaug paa *Valderhaug* paa Søndmøre. Spænderne har tungeforsirede Kanter, og ti have runde Knopper støbte i et med Spænden, fire staar i Række langs Midtlinien, de andre seks ere saaledes stillede til de fire, at de tilsammen danne tre Firkanter. Ornamenterne bestaar væsentlig af Slyngninger forbundne ved Gribearme og Hænder. Længden 0.105. Den ene er næsten fuldstændig, den anden er brudt i to, og Stykker mangler. Af Jernstykkerne ligner det ene en Sværdstump, hvor Tange og Eg har gaaet i et med jævntskraanende Flader. Desuden indkom et lidet fladt firesidet Kvartsbryne, hvis Smalsider ere ganske utildannede. (4006).

21. En dobbelt *skaalformet Spænde*, f. ved Foden af en stor — forresten urørt Rundhaug paa *Hjortaas*, Østrem, *Lindaas* Pgd. Spænden ser ud til at have været i Ild, og Dækpladen er meget ufuldstændig. Spænden har havt forsiret Borde og Dækpladen fremstaaende gjennembrudte Knopper. Størrelsen almindelig. Paa Undersiden sees langs den ene Kant en lang Række ophøiede Streger, som altsaa maa have været indridsede i Formen, men dog neppe har havt nogen Betydning. (4007).

22. *Pilespids* af graa *Skifer*, tveegget med smaa Hager og Tange. Odden er desværre afbrudt, men det gjenværende Stykke er alligevel 0.07 langt. Siderne ere glatte;

paa begge Sider fortsætte de for Hagerne anbragte Hak sig som smaa Fordybninger i Tangerodens Fortsættelse. Bredden over Hagerne 0.017, cfr. No. 3635. (4008).

23. *Pilespids* af klar graa *Flint*, særdeles vel tilhugget med Modhager og Tange. Længden 0.025, Bredden 0.017, fin og ubeskadiget. (4009).

24. Hjerteformet *Pilespids* af graabrun gjennemsigtig *Flint*, ualm. nøiagtig og aldeles ubeskadiget. Siderne ere næsten rette, Bredden over Hagerne 0.017, Længden 0.035. (4010).

25. *Pilespids* med tresidet Tværsnit, tyk, kraftig Tange og sagtakkede Egge, 0.053 lang. (4011).

22—25 ere f. paa *Orresanden*, Jæderen.

26. Hjerteformet *Pilespids*, kraftig, af mørk brun *Flint*, 0.035 lang, f. paa *Solesanden*. (4012).

27. Do. med buede Sider og regelmæssig Udhulning; gjennemsigtig mørk graa *Flint*, 0.028 lang. (4013).

28. Do. liden, kun 0.02 lang, af mørk graa Flint. (4014).

29. Do. kun 0.017 lang af graagul Kvartsit. (4015).

30. Do. af graablaa gjennemsigtig Flint, den ene Eg er ret, den anden buet, Skaftenden skraa, saaledes at den egentlig kun er en Hage. (4016).

27—30 ere fundne paa *Orresanden*.

31. Hjerteformet *Pilespids*, forholdsvis bred og med udhulet Skaftende. Den ene Bredside danner én Slagflade, men Eggene ere regelmæssige og skarpe. Hagerne lidt beskadigede paa Spidsen. (4017).

32. Do. af mørk sortblaa *Flint* med klare hvide Aarer, rette Egge, afrundet Od og spidse Hager. (4018).

33. Do. af blankgul hvid *Flint*, smukt tilhugget med rette Egge, men beskadiget ved Odden og begge Hager. (4019).

34. Do. af blank brun *Flint* med ulige Hager og afbrudt Od. (4020).

35. Do. af mat graa *Flint* med rette Egge og besk. Od. (4021).

36. Do. bred men med spids Od og skarpe Former, graablaa *Flint*. (4022).

37. Do. med buede Egge og spidse korte Hager men samtidigt saa krum, at den maa have været ganske dækket med Harpix eller lignende for at have været tjenlig. Længden 0.025. Den ene Bredside har Kalkskorpe. (4023).

38. Do. liden, kort og tyk af graa blaa *Flint*. (4024).

39. Do. af mat graagul Kvartsit med rette noget takkede Egge og besk. Od, 0.028 lang. (4025).

40. Do. lang og tynd med næsten ret Skaftende, af graa Kvartsit, 0.03 lang. (4026).

41. Do. med buede Sider men ret Skaftende, Kalkskorpe paa den ene Bredside. Længden 0.018. (4027).

42. Hjerteformet *Pilespids*, tildannet af en Flække af graa *Kvartsit*. (4028).

43. Do. af honningbrun *Flint*, 0.028 lang, 0.018 bred med ret Skaftende, der er lidt beskadiget i det ene Hjørne. (4029).
44. Do. af Form som en smal Spids med svagt udhulet Skaftende. (4030).
45. Do. med rette Egge og beskadiget Od, tildannet af en Flække. (4031).
46. 24 smaa *Pilespidse* med Tange, 1 enegget *Kniv*, næbformet med kort Tange, og 1 Do. med kraftig Ryg og næsten ret Eg, 0.04 lang. (4032).

31—46 ere fundne paa *Orre*.

47. En liden *Meisel* af grøn Skifer. Eggen er afrundet og noget skraa men skarp og blank, 0.022 bred, Banen er spids. Længden 0.045. Tværsnittet firesidet. (4033).
48. Do. af mørk blank *Flint*. Den ene Bredside danner én Slagflade med Slagbulen ved Banen, den anden er delvis sleben. Eggen er fin og skarp men skadet ved det ene Hjørne. Stykket er ganske tyndt og har derfor vistnok været fæstet i Træ f. Ex. som en Høveltand. (4034).
49. «*Knakkesten*» af rød finkornet Granit. Formen er som en tyk, noget oval Skive med afrundet Kant, og paa hver Fladside er indhugget en skaaldannet Fordybning. Stenens største Længde er 0.052. Tykkelsen 0.024. Stenen bærer nu ingen Slagmærker, men svarer i enhver Henseende til de i Danmark og Sverige kaldte «Knakkestene» og er vistnok den første i sit Slags her i Landet paatrufne. (4035).

47—49 fundne paa *Orresanden* ved samme Indsamling som 22—46.

50. Sandstens *Kile* med noget indhulede Smalsider, hvælvede Bredsider, afrundet Bane med ødelagt Eg; f. for mange Aar siden paa *Byberg* i *Haaland*. Længden 0.1, Bredden over Eggen 0.043. (4036).
51. To Topstykker af Skaftet til to *Spydspidser* af graablaa *Flint*; det ene er 0.035 langt, det andet 0.04, begge med spids ovalt Tværsnit; f. paa *Orresanden*. (4037).
52. *Spydspids* af mat hvid *Flint*, tildannet af en stor Flække. Den ene Bredside dannes af én og den anden af tre Slagflader, medens Kanterne ere tæt knakkede. Længden 0.075, største Bredde 0.035; f. paa *Orre*. (4038).
53. En ualm. velarbeidet *Skraber*, 0.06 lang med stærkt afrundet Eg og noget indadsvingede Sider, der ogsaa ere skarpe med tætte Slagmærker; f. løstliggende i Jorden paa *Stangeland* ved Sandnæs. (4039).
54. Tretten *Skiver* af gulbrun og graa *Flint*, alle tildannede ved enkelte kraftige Slag. Næsten alle viser Rester af den oprindelige Skal, to paa hele den ene Bredside. Fire ere meget store, 0.8 lange og ligesaa brede. Enkelte har Skrabereg, én meget tyk, hvis Ryg viser Kjernens oprindelige Skal, er

stærkt krummet og formet som en skeformet Skraber. Et Brudstykke ser ud til at have været Skaft til en grovt tilhugget Dolk; f. sammen ved Rydning af Udmark paa *Vold* i *Klep*, cfr. Fristadfundene og Fundet fra Alsager i Nordfjord. (4040).

55. *Broncespænde*, f. paa *Birkrem* i *Birkrem* ved Egersund. Ved det firkantede Overstykke er tre korsstillede runde Knopper. Bøilen er stærkt udsvinget med Spidser til Siderne. Langs Bøilens Midte gaar to fordybede Linier, der diagonalt gjennemskjærer en fordybet Firkant, der begrændses af Linier, som gaar parallele med Bøilens Kanter. Nederstykket ender i et Dyrehoved med fremstaaende runde Ører, Næsen er afbrudt og mangler, Halsen er betegnet ved to jævnbrede tværgaaende Hulrænder. Naalen har været af Jern. (4041).

56. Gravfund fra *Aagedalsstrand* i *Bjelland:*

a) *Skaalvægt* af *Bronce*. Ballancen er uden Led med halvrundt Tværsnit og med et fladt udtunget Midtstykke, hvori Viseren og Haandtaget har været fæstet. Disse sidste Dele ere imidlertid tabte. De nu til Midtstykket fæstede Ringe har neppe oprindelig havt denne Plads, men har snarere været fæstede til en af Skaalerne. Stangens Ender ere formede som de for Mellemjernalderen karakteristiske Dyrehoveder, med fremstaaende Øine og Næsebor. Stangen har været 0.15 lang, men den ene Ende er afbrudt og mangler. Skaalerne ere smaa men dybe og 0.047 i Tvermaal, hver med tre Huller i Kanten men uden Ornamenter. I tre af disse Huller sidder smaa Bronceringe, hvori Snoren har været fæstet. Skaalerne ere noget beskadigede i Kanten. Hvor eller hvorledes Snorene har været fæstede til Stangen, kan ikke nu sees.

b) *Pincet* af *Bronce*, 0.07 lang; under Bøilen er Hak mellem parallele Streger og langs Bladenes Sider punkterede Linier. Hempen er brudt men har omsluttet en bevægelig Broncering.

c) En liden *Broncebøile*, hvis Arme ere forenede med en Nagle og omslutter en Stump af en Læderrem.

d) En løs liden *Broncering*.

e) *Bronceplade*, der formodentlig har tjent som Holk paa et Knivskaft. Pladen er firesidet med afrundede Hjørner, 0.022 i største Tværsnit. Undersiden er glat, Oversiden forsiret med et ligearmet ophøiet Kors, i hvis Midte er en Jernstift, som sandsynligvis er Tangens Ende.

f) 11 *Spillebrikker* af fin blank *Vægsten*, flade paa Undersiden med hvælvet Overside og afskaaret Kant. Størrelsen er noget forskjellig, fra 0.021 til 0.018. De ere neppe dreiede men dog meget regelmæssige. 2 har paa Un-

dersiden to indgravede Huller og paa fire sees svage Begyndelser til lignende Huller.

g) *Betalingsring* af lyst Guld — bøiet som en liden Fingerring med 2½ Omgang.

h) En i mange Stykker brudt *Sax*, der har været nedlagt i en tyk Træbalg, ufuldstændig.

i) Firesidet *Hvæssesten*, 0.11 lang, med afrundede Hjørner og meget glatte Sider.

k) Brudstykker af mindst syv *Pilespidser* med tragtformet Skaftholder, Odden har været sylformet, en synes at have havt fireegget Blad.

l) *Haandtagsbeslag* af *Jern*, hvælvet paa Midten og fladt mod Enderne, som hver har havt en gjennemgaaende Nagle. Længden 0.125.

m) To smaa Brudstykker, der synes at være Rester af en i Balg nedlagt *Sværdklinge*.

n) Fire Brudstykker af en sort blank forsiret Lerurne, sandsynligvis en Hankeurne.

o) Et Stykke *Slag*.

p) To brændte *Bensplinter*.

Haugen var rund og laa øverst paa en brat Bakke tæt under Fjældet. Graven var opført af store Heller og over Mandslængde, desuden saa høi, at man kunde krybe ind. Dens Længderetning var parallel med Stranden. Graven var opført i Haugens, mod Vandet vendende Side og var fri for Jord. Om Oldsagernes Stilling i Graven haves ingen Underretning, ligesaa lidt som om de to indkomne brændte Benstumper skal antages at være Rester af «brændt Lig». Rimeligst har der i Graven været ubrændt Lig og under Graven et Lag med Baalrester, saaledes som f. Ex. i Rævehushaugen, Dalumshaugen, Kroshaug m. fl. (4042).

57. *Ringspænde* af *Bronce*. Naalen er nu 0.06 lang, men Spidsen mangler. Ringen er bevægelig, noget oval og tykkere paa den ene end paa den anden Side. Største ydre Tvermaal er 0.024. F. i en lav Rundhaug eller Røs, hvorfra Samlingen før har nogle Glasperler (No. 3274) paa en Støl under *Venjum* Gaard i *Hafslo*. (4043).

58. Stor *Nøgel* af *Bronce;* f. paa Kirkegaarden ved *Eidfjord* Kirke i Hardanger. Haandtaget har firetunget Kant. Vinklerne fortsætter sig i Form af fire lillieformede Blomster, hvis Spidser næsten møder hverandre. Paa Udsiden af den yderste Tange er et fuglehovedformet Udspring. Piben er rund, noget ujævn i Tykkelsen og prydet med Ringe. Paa Overkanten nær Spidsen er indridset to dobbeltstregede Kors. Skjæret er omtrent firkantet, med to Indsnit paa For- og Bagsiden og med et dybt Snit fra Undersiden.

Paa begge Bredsider er indstemplet smaa Cirkler med Midtpunkt. Enkelte saadanne sees ogsaa paa Haandtaget, der ellers langs Kanterne viser kun de fordybede Midtpunkter, idet Cirklerne dels ikke har faaet Plads dels ere udslidte. Nøglen er 0.193 lang, 0.075 bred over Haandtaget og 0.065 over Skjæret; overalt dækket med smuk blank grøn Patina. (4044).

59. *a)* Seks smaa Brudstykker — sandsynligvis af to urtepotteformede *Lerurner*. Paa to Stykker sees tætte Striber. Et Stykke synes at være et hempeformet Øre, uagtet der her i Samlingen ikke er nogen Urne med saadant Øre. Det har næsten firesidet Tværsnit, er graablaat og bestaar af sandblandet Masse.

b) Mange smaa draabeformede *Bronceklumper*, — sandsynligvis Rester af smeltede Broncesmykker.

c) *Pladering* af *Guld* meget lig N. O. 306 (Kjørstadringen, se Aarsb. 1867 Fig. 13) og den bevarede Ring i Avaldsnæsfundet (B. M. No. 614). Pladen har otte ophøiede glatte Tværrifler, adskilte fra hverandre ved lavere Rifler, der har tætte skjælformede Hak. Paa begge Sider af Pladen er en uregelmæssig Dobbeltrække af lignende Skjæl, derunder en ret Linie og en Række Halvmaanefigurer. Ringen er hamret og Lodningen paa Undersiden er meget ufuldkommen. Vægt: næsten et Lod af 22 Karats Guld.

F. paa *Indbjo* i *Fjælberg* i en liden Forhøining paa dyrket Mark. En reist Helle stak op i Dagen. Ved at grave Jorden bort fra den ene Side viste det sig, at den var Væg for en Grav af Mandslængde uden Dækheller og derfor fyldt med Grus. Paa Bunden var et Lag af Aske, hvori ovennævnte Brudstykker og brændte Ben. Ringen fandtes i Asken nær den ene Endevæg. Da Stedet længe har været under Dyrkning, er Haugen sandsynligvis efterhaanden blevet udjævnet — men ellers savnes alle nærmere Oplysninger.

Senere er fundet og indkommet:

d) et lidet Brudstykke af Endestykke af en sandsynligvis korsformet *Bøilespænde*, af massivt Guld (4045).

60. Enegget *Sværd*, f. i Ruinerne af en Haug paa *Fosse* i *Vik* i Sogn. Ryggen er ret og 0.575 lang; Klingens største Bredde er 0.048. Tangen er spidst udløbende og ikke i Klingens Midtlinie men nærmere Eggen, y. J. (4046).

61. *Perle* af mørkt blaat *Glas*, firkantet med afskaarne Hjørner. Alle Flader ere slebne. Længden er 0.014, f. i Gruset i den lave Rundhaug, hvorfra Museet har det i Urda II. Pl. I Fig. 13 afbildede Glasbæger, paa *Hove* i *Vik* i Sogn. (4047).

62. *a)* *Spydspids* (afbild. Fig. 12). Tangen er flad, bredest

ved Enden og med firesidet Rod; Bladet har havt bulede Egge, men Odden mangler. Nuværende Længde er 0.178. Største Bredde er 0.04.

b) *Spydspids*, 0.12 lang med temmelig bred Od, 0.065 langt Blad og ligesom foregaaende med flad Tange, der er bredest ved Spidsen.

c) *Pilespids*, meget langstrakt og med Tange af alm. y. J.s Form.

d) *Knivblad*, temmeligt stort med ret Eg og langagtig buet Ryg.

De to sidste Stykker have alm. y. J.s Former, men de to Spydspidser ere noget for sig selv og med Hensyn til de ejendommeligt formede Tanger uden Sidestykker i Samlingen. Den største Spydspids staar ved sine Konturer nærmest ældre Jernalders Former. Oldsagerne fandtes sammen i en gjenstaaende Kant af en Rundhaug paa *Stadeim* i *Vik*. Nærmere Oplysninger savnes. (4048).

63. Fund fra «Storhaugen» i *Vik* se foran «Antikvariske Undersøgelser i 1882» (4049 *a—d*).

64. *a)* *Hankeurne* med det sædvanlige Ornamentsbaand rundt Bugen men ufuldst., idet kun ⅓ af den ene Side og Øret er tilstede. Høiden 0.12, Farven graablaa uden Glassur. *b)* Urtepotteformet *Lerurne* uden Ornamenter, af gulrød Masse, der er stærkt tilsat med Asbeststykker. Kanten har været stærk og udoverbrettet. Af Urnen nu kun tre Brudstykker tilstede. *c)* En forbrændt *Flintesten* af Form som en noget fladklemt Kugle. F. i en Haug paa *Førde* i *Sveen*, Søndhordland. (4050).

65. *a)* Vægstens *Bolle*, beskadiget paa den ene Side men ellers omtr. halvkugleformet. Den har havt to Jernører og Jernhadde. Den indv. Diameter er 0.18, Høiden 0.1. Sodbelæg paa Udsiden. *b)* Et Par ufuldst. dobbelte *skaalf. Spænder* med forsiret Borde paa Underskaalen. Af den ene Dækplade er noget over Halvdelen tilstede. Den har havt 9 fremstaaende Knopper, hvoraf de fem gjennembrudte. F. i en Haug paa *Førde* i *Sveen*. (4051).

66. *Paalstav* af *Jern*, 0.127 lang og temmelig forrustet, f. i Overkanten af en Haug paa samme *Førde* Gaard i Sveen. (4052).

67. *Skiferspids*, f. tilfældigvis i en Ager paa *Kongsbak* i Ankenæs i *Salten*, Nordlands Amt. I Form ligner den mest Fig. 32 i Aarsb. 1878, men har spids Od. Skaftenden er brudt. Sidefladerne og især Eggene ere fint slebne. Nuværende Længde 0.11. Farven er rødviolet med lysere Tværstriber, medens Brudfladen viser grønne og graa Aarer. (4052).

68. To smukke *Haandsneldehjul*, f. sammen paa *Vest-Ly* i

Thime S., *Ly* Pgd., i en Haug, «hvorfra Museet før har modtaget Oldsager» — altsaa maaske fra samme Haug som Fundet Nr. 1849—50: Brakteat, Glasbæger m. m. Det ene er glat kegleformet af voxfarvet Sten (Serpentin), det andet er af rødviolet tung Sandsten og har Form af en fladtrykt Kugle med inddreiede Kredse paa begge Sider. Begge har i Tværmaal 0.038. (4053).

69. Et lidet Brudstykke af en grov Lerurne, der har havt rød Yderflade, men som viser ganske sort Brud. Stykket er f. i den sydligste af de tre store Rundhauger, som ligger høiest paa *Regeheien* i Sole S., *Haalands* Prgd. (4054). Jfr. foran «Antikvariske Undersøgelser i 1882».

70. Brudstykker af en stor uforsiret *Lerurne*, som fandtes 1882 i den s. ø. Kant af en stor Rundhaug med afskaaret Top paa *Tjelte* vestre i *Haalands* Pgd. nær Skodsheimsvandet. Urnen var hel, da den fandtes og ganske fyldt med br. Ben. Den stod i et lidet firkantet Hellekammer, der var afpasset for den, og som var dækket med en stor Helle. Urnen blev knust af Finderne og de tilstedeværende Stykker opsamledes senere i Gruset, da jeg tilfældigen passerede Stedet. (4055).

71. *Ringspænde* af *Bronce* fra *Evanger* i Voss Pgd. Ringen er flad paa Undersiden men hvælvet paa Fremsiden, der desuden er prydet med fire korsstillede «Flagermushoveder» og smaa parvis stillede Smaacirkler. Ydre Tværmaal er 0.05. Naalen mangler. Spændens Alder ubestemt, maaske naar den ikke op til Vikingetiden, men Form og Ornamenter slutter sig i ethvert Fald nøie til denne Tid. (4056).

72. To enkelte *skaalformede Spænder*, f. sammen i en Agerkant paa *Tryten* i *Vik* i Sogn, men ulige i Størrelse og Forsiring. Den ene er kun 0.08 lang og 0.042 bred, dækket med tildels graverede Slyngornamenter i et ualm. Mønster uden Gribehænder eller Dyrehoveder og uden fremstaaende Knopper. Paa Undersiden sees et ualm. tydeligt Aftryk af enkeltskjæftet simpelt Tøi. Den anden har alm. Størrelse og med 9 halvkugleformede glatte Knopper, der indbyrdes ere forbundne med skraastribede Dobbeltlinier, vistnok en Efterligning af de almindelige paalagte Sølvtraade. Langs efter Midtlinien er et perlet Baand og de forsk. Feldt ere fyldte med veltegnede og skarpe Slyngninger.

Rundt Kanten er en tunget Borde. Naalen har paa begge været af Jern og mangler. (4057).

73. *a)* En dobbelt *skaalformet Spænde* med forsiret Borde paa Underskaalen og fem gjennembrudte Knopper paa Dækpladen. Fra Midtknoppen udgaar fire dobbeltlagte snoede Sølvtraade, der hver har endt ved en halvkugleformet Knop af Harpixmasse, der formodentlig har været

sølvbelagt. Af disse fire Knopper er nu kun Stiften tilstede af de tre, ligesom kun to Traadrækker ere helt tilstede. Spændens Størrelse som sædvanligt og dens Ornamenter frembyder intet ualmindeligt.

b) Brudstykker af Dækpladen til en lignende *Spænde* med noget forsk. Ornamenter, f. i en Haug paa *Brandal* i *Ulfsten* paa Hareidlandet, Søndmøre. (4058).

74. *Meisel* af haard *Skifer*, flad med firesidet Tværsnit og slebne Sider. Eggen dannet ved skraa Tværslibning af den ene Bredside. Banen (beskadiget eller) raa. Længden 0.071, Bredden over Eggen 0.024, f. paa *Hognestad* i *Ly*. NO. Fig. 13. (4059).

75. *Spydspids* af graablaa flammet *Flint* og af Form som NO. Fig. 69. Længden 0.14, største Bredde 0.04, Odden beskadiget; f. paa *Re* i *Ly*. (4060).

76. *Betalingsring* af sølvblandet Guld, f. for omtr. 25 Aar siden i en Gravhaug paa *Braud* i *Klep*. Traaden er tykkest paa Midten, jævnt aftagende mod begge Ender og bøiet i tre Omgange, saaledes at den nu har Form af en langagtig Perle. Vægt 7 Gram. (4061).

77. Blaa *Glasperle*, ringformet med stort Hul, f. paa *Hauge* i *Klep*, hører maaske til det store Fund No. 4000 (4062).

78. *Spydspids* af graagul *Flint*, 0.077 lang, ujævn og vreden og uden særskilt Tange. (4063).

79. *Flinteredskab* til uvist Brug, 0.047 langt, spidst i den ene, afrundet og med skarp Eg i den anden Ende, ogsaa begge Smalsider ere skarpe; vel arbeidet. (4064).

80. Hjerteformet *Pilespids*, velarbeidet af graa mat Flint med buede Sider og kort udhulet Skaftende. Længden 0.04. (4065).

81. Do., 0.038 lang, af samme Form og Farve som foregaaende men stærkt krum. (4066). .

82. Do., 0.037 lang, af blaagraa gjennemsigtig *Flint*, langstrakt med korte Hager, hvoraf den ene mangler. (4067).

83. Do., 0.03 lang, af graahvid klar *Flint* med buede Sider og svagt udhulet Skaftende, regelmæssig og velarbeidet. (4068).

84. Do., 0.025 lang, af mat graa *Flint* og med bred udhulet Skaftende. Den ene Hage beskadiget paa Spidsen. (4069).

85. Do. af blank lys brun *Flint*, 0.025 lang med udhulet Skaftende, men den ene Hage er afbrudt. (4070).

86. Do., velarbeidet med spidse Hager, men Odden er afbrudt og mangler. Den er af klar mørk graa *Flint*. (4071).

87. Hjerteformet *Pilespids*, bredest paa Midten og af ugjennemsigtig graa *Flint*, 0.022 lang. (4072).

88. Do. med rette Sider, ualm. tynd og med lange Hager, som imidlertid begge ere beskadigede. Ogsaa Odden er afbrudt. Dette Stykke har været ualm. godt udført. (4073).

89. Hjerteformet *Pilespids* med svagt udhulet Skaftende og af mat graagul *Flint*. (4074).
90. Do. næsten trekantet, 0.025 lang, tildannet af en Flække og dækket med Kalkskorpe. (4075).
91. Do. bred og uregelmæssig, dannet af en Flække. Slagbulen er ved Spidsen af den ene Hage. (4076).
92. Do. med rette Sider, «forbrændt» og derfor ufuldstændig saavel ved Spidsen som Skaftenden. (4077).
93. Do. med buede Sider og spidse Hager, flækket saaledes at omtr. Halvdelen mangler; har været godt gjort. (4078).
94. Do. tildannet af en Flække og uregelmæssig i Form. Længden 0.02. (4079).
95. Do. af klar graagul *Flint* og med afbrudt Od. (4080).
96. Do., men mærkelig ved at være tildannet af Kvarts. Bredsiderne ere dannede ved faa Slag, Smalsiderne ved Smaahak, men Kanterne ere desuagtet meget ujævne, og man ser paa hele Stykkets Form, at Materialet har frembudt større Vanskeligheder end Flinten. Længden 0.025 (4081).
97. En 0.05 lang, vel tilhugget *Flintspids* med ret Skaftende. (4082).
98. En øxelignende tynd *Flint*. Halsen er 0.025 lang og jævnbred. Bladet har Form som en Skjægøx med buet, 0.03 lang Eg. Redskabets Længde 0.04. Vinkelen mellem Halsen og Skjægget er ret. Fremsiden er svagt S-formet. (4083).
99. 37 smaa *Pilespidser* med Tange, den længste 0.05, og 7 lignende med knækket Blad. (4084).
100. 30 *Skrabere* af forskjellig Størrelse; (4085).

78—100 ere f. paa *Sele* i *Klep*.

101. 2 *Pilespidser*, tilknakkede paa samme Maade som de svenske og danske «tvereggede», cfr. 3960, 3901, 3889, 3648 og 3453. Den ene er af brun blank *Flint* og 0.032 lang, den anden af graa klar Flint og mindre. (4086).
102. 10 *Skrabere*, f. paa *Skadsheim* i *Klep*. Den ene er en Hulskraber, dannet af en 0.042 lang smal Flække. (4087).
103. 10 *Pilespidser* med Tange, den længste 0.05 lang, ligeledes f. paa *Skadsheim* i *Klep*. (4088).
104. *a)* *Pilespids* af *Skifer*, f. paa samme Mark som forannævnte Flinter. Bladet er desværre knækket og Odstykket mangler. Det tilstedeværende Stykke er 0.037 langt med 0.005 bredt Blad, der er jævnt buet paa den ene Side og med ophøiet Midtrand paa den anden. Tangen er dannet ved skraa Indsnit, saaledes at Eggen paa begge Sider ender som en spids liden Modhage. Tangen er bredest paa Midten og 0.012 lang.

b) Midtstykke af Bladet til en lignende noget smalere og

tykkere Skiferspids — ogsaa f. paa samme Sted. (4089).

105. Hjerteformet *Pilespids* af graa blank *Flint* med rette Sider og svagt udhulet Skaftende, 0.02 lang. (4090).

106. do. af brændt Flint med afbrudt Od, nu 0.018 lang. (4091).

107. Pilespids af klar gulhvid Flint, fint formet med tresidet Blad og Tange. Længden 0.02. (4092).

105—107 ere f. paa *Skadsheim* i *Klep*.

108. *Dolk* af graablaa *Flint*, velformet, 0.185 lang med firesidet Haandtag, paa hvis Kanter sees tungede Forsiringer. Skaftet er jævnbredt med afrundet Top, f. i Jorden paa *Talle* i *Lyster* og har en stor Interesse som Samlingens eneste Flinteredskab fra Sognefjordens indre Landskaber. (4093).

109. *a)* Tvæegget *Sværdklinge* med bar Tange. Klingen er 0755 lang og 0.048 bred; Tangen er 0.15 lang, 0.026 bred ved Roden, men stærk aftagende. Klingen er fortsætligen vreden i forskjellige Retninger men ikke sammenbøiet. Den er temmelig angrebet af Gruberust men tungere end sædvanligt og i det hele noget afvigende fra de alm. tvæeggede Vikingesværd. Paa begge Sider sees i Eggen dybe Hak.

b) Stor flad *Ravperle*, Diameter 0.035. Den har afrundede Kanter og er noget afskallet paa den ene Bredside.

Begge disse Gjenstande skal være f. sammen paa *Døsen* i *Lyster*. Fundomst. forresten ubekjendte. (4094).

110. *Lerurne*, ualm. stor og krukkeformet. Høiden er 0.25, største Diameter 0.315. Halsen og Bugens Overkant er glat, medens Bugen forresten er tæt opfyldt med ujævne trevleformede ophøiede Figurer. Urnens Form er nærmest som NO. 363. F. paa *Eide* i *Fjælberg* i samme Haug som den i Form temmelig tilsvarende Urne No. 3674 (se Aarsb. 1881, 81). I Urnen var en stor Mængde brændte Ben med iblandet Sand og Kul, desuden ubetydelige Rester af Broncenagler og af en forsiret Benkam, 0.09 lang, samt to Bjørneklør. Urnen var indsat i et lidet Hellekammer, hvis ene Væg havde givet efter for Haugens Tryk og derved klemt Urnen, især paa den Kant, saaledes at Stykker var faldt ud. Dog mangler ikke betydeligt. Kammeret var anbragt, ligesom det i 1881 f., i Haugens Udkant. I Haugens Kjerne saaes derimod ikke Tegn til Begravelse. Cfr. Hr. Ross's Indberetning foran. (4095).

111. *a)* Bøileformet *Broncespænde*, angrebet af Ir og ufuldstændig. Typen er nærmest lig den med tre Knopper ved Overstykket, men Spidsen paa dette Exemplar har ikke været dyrehovedformet. Ved Bøilens begge Ender er mange tværgaaende Forsiringslinier. Nuværende

Længde 0.065. Bøilen selv er tagformet med to fordybede Linier efter Midten.

b) *Pincet* af *Bronce*, 0.08 lang, forsiret med dobbelte Tværlinier paa Halsstykket og med dobbelte Længdelinier langs hver Side af Gribearmene.

c) To aldeles lige *Sølvringe*, flade, skiveformede, 0.047 i ydre Tværmaal, 0.027 i indre. De ere glatte paa alle Sider og Bestemmelsen ukjendt. De fandtes sammen, adskilte ved en blød gul Substans, der maaske var Rester af opløst Ben.

d) To meget angrebne *Knapper* af guldbelagt *Sølv*. Af den ene er kun den ophøiede Rand tilstede. Paa den anden sees Randen at omslutte en Fremstilling af et Menneskeansigt «en face». Knappernes Tvermaal 0.014.

e) Et lidet Brudstykke af en hvælvet *Bronceplade*, der paa Midten har en liden med fordybet Ring omgiven Kallot. Omkring denne sees svage fordybede Ornamenter. Bestemmelsen usikker.

f) Uregelmæssig af Naturen tildannet *Kvartsstykke*, paa hvis flade Sider sees mange parallele Striber. Tværs over Stenen fandtes et Jernredskab af Form som en stor Jernbolt med fladt firesidet Hoved. Gjennem Hovedet er et lidet Remhul. Jernredskabets Længde 0.2.

g) Urtepottef. *Lerurne*, hvoraf omtr. en Trediedel er tilstede. Høiden 0.12. Rundt Siderne indridset jernstribede Baand i flettet Mønster.

h) Smaa Brudst. af en lignende *Urne*, der imidlertid har været tykkere og noget anderledes forsiret.

i) Smaa *Jernsager*, blandt hvilke kan udskilles omtr. 50 Klinknagler, flere smaa «neiede» Spigere, en treegget Pilespids, en liden Kniv, en treleddet Jernlænke med kort Tværstang, Brudst. af Hadde og Randbeslag til et Trækar m. m.

k) To *Haandsneldehjul* af *Vægsten* uden Forsiringer.

F. i en lav Rundhaug paa Nordhus i Fjeldberg. Jernsagerne fandtes i to Grupper, de andre Sager spredte (4096). (Se forresten Ross's Indberetning foran.)

112. *a)* En flad oval regelmæssig *Kvartssten*. Begge Smalender og den ene Randside ere afplattede og paa begge Fladsider sees langseftergaaende Striber. Længden 0.07. Farven graabrun.

b) Et ganske lidet Brudstykke af en svagt brændt Lerurne.

F. i et gravkammer i en Haug paa *Heggen* i *Ølen*. (4097). (Jfr. nysnævnte Indberetning).

113. Liden «Tutulus» af *Bronce*, tragtformet med glat Spids og tre ophøiede Kredse rundt Siderne. Paa Undersiden en

tynd Tværstang. Diameter 0.019. Godt bevaret; f. i en liden Rundhaug paa *Vashus* i *Klep.* (4098).

114. Hjerteformet *Pilespids* af klar brun Flint med næsten rette Sider, udhulet Skaftende og tykke Hager i Længden 0.03; f. paa *Sele* i *Klep.* (4099).

115. Hjerteformet *Pilespids* med spidse Hager og af mat brun *Flint;* f. paa *Hodne* i *Klep.* (4100).

116. Do. af mat hvid *Kvartsit* eller Kvarts med buede Sider og næsten ret Skaftende; f. paa *Sele* i *Klep.* (4101).

117. Do. af samme Stenart men mindre og med mere udhulet Skaftende. (4102).

118. Do. med smukt buede Sider og udhulet Skaftende — synes at være brændt. (4103).

4102—3 f. paa *Holeheien* i *Klep.*

119. Do. regelmæssig tilhugget af en flad brun Flække. Smalsiderne ere rette med skraa Tværhugning ligesom paa Flintebor. (4104).

120. Hjerteformet *Pilespids* af brun blank *Flint* med Modhager og Tange. Desværre er Tangen afbrudt ved Roden ligesom den ene Hage. Længden 0.023. (4105).

121. Bladformet *Pilespids* af brungraa *Flint.* (4106).

122. Hjerteformet Pilespids af rødbrun Flint, ualm. tyk. (4107).

119—122 f. paa *Sele* i *Klep.*

123. Do. med afbrudt Od og synes at være brændt. (4108).

124. Do. af graabrun *Flint* med afbrudt Od. (4109).

125. Do. velformet af klar graa *Flint.* (4110).

126. Do. tildannet af en rød *Flække.* (4111).

127. Do. af samme Flintart med buede Sider og udhulet Skaftende men med beskadigede Hager. (4112).

123—127 f. paa *Revet* nær Blomhaug, *Klep* Pgd.

128. *Flintredskab* til ukjendt Brug, af Form som en Haitand, tykt kraftigt af graa Flint med rette skarpe Sider og udhulet Skaftende. Længden 0.05, Bredden over Hagerne 0.04; f. paa *Sele.* (4113).

129. *Skraber* af gulrød *Flint* og *Kjome* tilhugget i Form af en spids Top; f. paa *Hodne* i *Klep.* (4114).

130. Bladformet *Pilespids* af klar glaslignende *Kvarts.* Skaftenden er afrundet og skarp. Egsiderne — især den ene — regelmæssig bølgeformet ved Tilknakning, Odden beskadiget. Længden 0.028; f. ved *Vashus* i *Klep.* (4115).

131. Hjerteformet *Pilespids,* regelmæssig med buede Sider, 0.032 lang, belagt med Kalkskorpe. (4116).

132. Do. Do. af klar lysbrun *Flint.* 0.021 lang. (4117).

133. Do. Do. kort og bred. (4118).

134. Bladformet Do. af mørk graa ugjennemsigtig *Flint.* 0.033 lang. Den yderste Od mangler. (4119).

135. Do. Do. af rødbrun *Kvarts*, 0.021 lang, regelmæssig men noget buet. (4120).
136. Hjerteformet af klar graa *Flint* men med afbrudt Od. (4121).
137. Do. meget bred med ulige Hager. (4122)
138. Do., liden, langstrakt, af mat gulrød *Flint*. (4123).
139. Do. klar og tynd men med afbrudt Od og beskadiget Skaftende (4124).
140. *Pilespids* med Sagtænder og Tange, 0.026 lang (4125).
141. 21 *Pilespidser* med Tange. (4126).
142. 12 smaa *Skrabere* (4127).
143. Skaftstykke af en Dolk eller et *Spyd* med spidstovalt Tværsnit og af blaagraa *Flint*. (4129).
144. To Brudstykker af større Redskaber, sandsynligvis af en halvmaaneformet Kniv og af en Spydspids (4129).
145. Endestykke af en *Spydspids* af Typen NO. 69. Gul *Flint*. (4130).

131—145 f. paa *Sele*, *Vashus* og *Skadsheim* i *Klep*.

146. *Haandsneldehjul*, dreiet af blaa *Vægsten*, ualm. stort og af Form nærmest ligt NO. 167; Tværmaal 0.049, noget beskadiget; Begge Sider prydede med concentriske Cirkler; f i en endnu ikke helt udgravet Haug paa *Vatne* i Eken, *Hægebostad* Pgd., Lister & Mandals Amt. (4131).
147. To smaa *Perler*, den ene af gul mat Masse, den anden af klart gult Glas med fire fremstaaende Knopper af mat gul Masse, f. i Gruset fra den rige Grav paa *Aagedal* i *Bjelland* (Aarsb. 1879, 237). (4132).
148. *a)* Baandformet *Fingerring* af Electrum, trestribet med en liden ophøiet Ryg i hver Stribe; *b) Broncering* — vistnok hørende til et Belte —, den er tyk og med en fordybet Fure rundt Ydersiden; *c) Broncenaal* — ufuldstændig — maaske hørende til en bøileformet Spænde; *d)* et 0.07 langt *Randbeslag* af presset Bronce. F. i en Haug med Gravkammer paa *Hauge* i *Eken*, *Hægebostad* Pgd. (4133).
149. *a)* Liden *Beltespænde* af *Bronce*, Tornen mangler, Spænden har ved et lidet Beslag med to Klinkstifter været fæstet til Beltet. *b)* Spidsen af en bøileformet *Broncespænde*. Naaleskeden optager hele Spidsens Underside og er 0.025 lang. Oversiden prydet med Tværlinier. *c) Pincet* af Bronce med bevægelig Ring, 0.075 lang af sædv. Form men noget spæd nær Bøilen. Ornamenterne utydelige, men synes ogsaa at have været de sædv. med Tværlinier og afskaarne Kanter. F. paa *Aagedal* i en liden Haug uden Kammer. (4134).
150. *a)* Smaa Brudst. af en tynd rød *Urne*, sandsynligvis Hankeurne. *b) Beltebeslag* af Bronce (afbild. Fig. 13) beskadiget ved Ild. Spænden danner en oval Ring med næbformet krum Torn og er støbt i ét med en langagtig firkantet

Plade, der ved to tværgaaende Rækker af tætstillede smaa Sølvnagler har været fæstet til Remmerne. Pladen er, cfr. Montelius 337, ved tre langseftergaaende ligestore Udskjæringer delt i fire jævnbrede Baand, der langs Kanterne ere prydede med punkterede Linier. To lignende men kortere firdelte Plader med Rækker af Sølvnagler ved hver Ende og indbyrdes forbundne ved et firedelt Gjænge. Spænden med Plade er 0.06 lang, de to Beslag tilsammen 0.065 lange. Et i begge Ender afbrudt Broncebaand med punkterede Linier — maaske Rest af Smøigstolen. F sammen med brændte Ben paa *Hauge* i Eken, *Hægebostad* Pgd., i en allerede før gravet Haug uden Kammer. (4135).

151. *a)* Dreiet *Haandsneldehjul* nærmest ligt NO. 169 af tung blaasort Sten. *b)* Stykket af en *Bennaal*. *c)* Smaa Brudstykker af en graa tynd forsiret *Lerurne*, *d)* Jernspiralen af en Broncespænde. F. i en liden smuk Haug med br. Ben paa *Hauge* i Eken, *Hægebostad* Pgd. (4136).

152. *a) Beltesten* med rundtløbende Fure og uregelmæssig tildannet Underflade; paa Oversiden langseftergaaende Slidningsmærker; den er af graa Kvarts og forbrændt. Smalenderne afrundede. Længden 0.083. *b) Kvartsbryne*, fladt med afrundede Kanter, 0.075 langt, men synes at være afbrudt paa Midten og altsaa at have været dobbelt saa langt. *c) Haandsneldehjul* af brændt Ler, fladt skiveformet. F. sammen med Kul og br. Ben i en liden Haug paa *Aagedal* i *Bjelland*. (4137).

153. *a)* Stærkt buet *Bæltesten* af graa Kvarts med rundtløbende Fure og spidse Ender, 0.09 lang. Paa Oversiden sees Slidningsmærker. Stenen er overalt sleben glat og vel arbeidet. *b)* Brudstykke af Halsen til en rød *Lerurne*, der sandsynligvis har havt Øre. F. i Ruinerne af en stor Gravhaug paa *Vatne* i Eken, *Hægebostad* Pgd. (4138).

154. *Perle* af graagult *Ler*, 0.02 bred i Tværmaal, ujævn og med stort Hul; f. i samme Haug paa *Lunde* i *Vanse* som en Stangknap fra Broncealderen. (Aarsb. 1880, 264). (4139).

155. Forbrændte Rester af *Broncesmykker*, f. i en liden Grav med brændte Ben paa *Aagedal* i *Bjelland*. To af disse Stykker hører vistnok til samme Spænde nemlig et Overstykke, hvorpaa fem indridsede Cirkler med Midtpunkt og et dyrehovedformet Endestykke med tværriflet Hals. En liden *Broncering* og en *Klinknagle* af Jern. *Broncenaal*, 0.053 lang, ufuldstændig men med fordybede Ringe rundt Halsen. (4140).

156. *Paalstav* af *Jern*, beskadiget ved Skaftaabningen. Bladet er fladt, Længden 0.2 og har største Bredde nær Eggen 0.07; f. i Jorden paa *Vatne* i *Eken*. (4141).

157. *Flintepil* med sagtaggede Egge og Tange. Odden beskadiget. Længden 0.062; f. i en Ager nær *Farsund*. (4142).
158. Enegget Kniv af graagul *Flint*, 0.042 lang, 8 smaa *Pilespidser* med Tange og 9 smaa *Skrabere*; f. paa *Haarknipmoen* ved Farsund. (4143).
159. Brudstykker af to *Hankeurner*, begge forsirede og af rødbrændt Ler, den ene imidlertid noget tykkere end den anden. Den tykkeste har havt noget kortere Hals og noget videre Bug end sædvanligt, ligesom Øret gaar i ét med Randen. Øret er prydet med punkterede Linier langs Kanten; f. i en Gravhaug sammen med brændte Ben paa *Omland* i *Vanse* Pgd. (4144).
160. *a) Paalstav* af Jern, 0.12 lang, besk. ved Skaftaabningen og forrustet. *b) Øxeblad*, 0.138 langt med kun 0.06 bred Eg. *c)* En skaalformet *Spænde* med forgyldt Borde og forgyldt Dækplade. Dækpladen er beskadiget og ufuldstændig, men har havt fem gjennembrudte Knopper, hvoraf de tre har været forbundne ved tredobbelte vredne Sølvtraade. Naalen har været af Jern. Spændens Størrelse som almindelig. Borden er afdelt i 8 Felter, hvoraf de fire største synes at være udfyldte med en dyrelignende Fremstilling; fra *Vaterdal* i Søndhordland ¾ Mil søndenfor Hovland i *Tysnæs*. (4145).
161. *Ringspænde*, f. paa *Thingesdal* i *Birkrem*. Ringen er 0.04 i ydre Tværmaal og flad paa Undersiden. Finderen har skuret den blank. Af Naalen er kun Rodstykket tilbage. (4146).
162. *Hakke* af spraglet *Gneisgranit*, f. paa *Skadsheim* i *Klep*. Den er 0.16 lang med stærkt krummet, noget tilsleben Eg. Oversiden er buet, Undersiden næsten ret. Tværsnittet paa Midten er en uregelmæssig Cirkel. Banen danner en skraa Top. Overfladen er noget forvitret. (4147).
163. *Spydblad* af graa *Flint*, f. i en Myr paa *Skadsheim* i *Klep*, knækket omtr. paa Midten. Skaftstykket mangler. Det gjenværende Stykke af Bladet er 0.08 langt og 0.03 bredt i Bruddet. (4148).
164. Spidsen af Skaftenden til en *Spydspids* af mørk graa *Flint*, 4 smaa *Skrabere* og en liden *Hulskraber*, 4 smaa *Pilespidser* med Tange, og 5 hjerteformede *Pilespidser*, hvoraf én mangler Od, samt 1 smukt *Bor* — f. paa *Selesanden*. (4149).
165. Søilekapitel eller *Søilestykke* af *Vægsten* tilhugget i Form af et Menneskehoved med aabne Øine, Skjæg og Hue. Baghovedet slutter sig til et toriflet, næsten fladt Søilestykke, 0.165 høit og 0.13 dybt. Hovedet selv er 0.2 høit og beskadiget derved, at baade høire og venstre Kind ere afhuggede for at faa Stenen flad. Den fandtes nemlig

benyttet som Mursten i en Stenkjelder paa Prestegaarden *Langve* i *Indviken,* Nordfjord. (4150).

166. Brudstykke af gulhvid *Kvarts* med firesidet Tværsnit og slebne Sider men med Brudflader ved begge Ender. Længden 0.075, Bredden 0.1, største Tykkelse 0.06. F. i en Myr nær *Skudesnes* paa Karmøen, sandsynligvis Brudstykke af et eiendommeligt formet Kvartsbryne fra ældre J. (4151).

167. Øverste Del af en *Bronceklinge,* f. i et stort Gravkammer i en Haug, beliggende paa Sletten bag Hovedbygningen paa *Malle* ved Hafrsfjord, Malle S. *Haalands* Pgd., Stavanger Amt. Stykket er 0.12 langt med Brudflade i begge Ender. Det kan derfor ikke med Bestemthed siges, enten Klingen har havt Tange eller ved Nagler har været fæstet til Haandtaget; dette sidste er det sandsynligste, at slutte efter den Bredde, som Klingens øverste Ende har. Klingen er uden Ornamenter, 0.027 bred paa Midten men ved Toppen 0.04. Den fandtes hel og sammen med andre Gjenstande for omtr. 50 Aar siden, da Krigskommissær Smith boede paa Malle. Af disse vides imidlertid ingen bevaret. Kammerets Dækhelle laa efter Beretn. af Hr. Admiral K. G. Smith, der selv ofte har seet Graven, og som hidtil har opbevaret det ovennævnte Brudstykke, i Høide med den omgivende Mark. Graven var omtr. 4 Alen lang og fri for Jord. (4152).

168. *a) Retmeisel* af graagul *Flint,* 0.053 bred over Eggen og med fladt firesidet Tværsnit. Alle fire Sider har været slebne og Eggen blank poleret, skadet af Finderen, ligesom Topstykket er afbrudt. *b)* En tynd flad *Brynesten* af *Kvarts,* 0.33 lang, 0.09 bred og 0.015 tyk, hvis ene Fladside er udhulet ved Slibning. F. sammen paa *Fitje* paa *Vos.* (4153).

169 *a)* Enegget *Sværd* med bar Tange. Klingen er 0.685 lang, 0.053 bred ved Roden, med svagt buet Ryg og udhulet Eg, der ved Spidsen svinger op mod Ryggen. Tangens Midtlinie er betydelig nærmere Eggen end Ryggen. Dens Underside er en skraa Fortsættelse af Eggen, medens Overgangen fra Ryg til Tange er afmærket med et Hak. Tangens Spidse mangler. *b) Spydspids,* 0.41 lang med noget beskadiget Skaftholder. Bladets største Bredde er 0.042. Ved Bladets Rod er Midtlinien fremhævet ved to dybe Fure, der fortsætter sig ned over Skaftholderen. F. i en nu næsten udjævnet Rundhaug paa *Lirhus* paa *Vos.* Tidligere er i samme Haug fundet Bidselmundbidt, to Stigbøiler og flere andre Jernsager. (4154).

170. Et yngre Jernalders Fund fra *Fitje* paa *Vos.* Se foran «Antikvariske Undersøgelser i 1882». (4155).

171. En *Lerurne* (4156) fra samme Haug som No. 170.

172. a) *Vævske* med knækket Blad, Skaftholderen. 0.1 lang, danner en stump Vinkel med Bladet, der er 0.56 langt; b) *Kobjelde* af Jernblik med halvcirkelformet Hempe, der fortsætter sig gjennem Topstykket og danner en Bøile, hvori Kolben hænger. Høiden 0.125, Bredden ved Hempen 0.077 og ved Aabningen 0.08 den ene Vei og 0.07 den anden. Cfr. Urda II B. Pl. XIV. Fig. 4. F. i en Haug paa *Fladekval* paa *Vos* sammen med mange andre nu tabte Jernsager. (4157).

173. *Spydspids*, 0.43 lang og kun 0.028 bred, med gjennemgaaende Broncestifter langs Skaftholderen; f. paa *Refsdal* i *Vik* i Sogn. (4158).

174. Bøileformet *Broncespænde*, f. i en Rundhaug paa *Hoperstad* i *Vik* i Sogn. Den har ved den øverste Ende havt tre halvrunde Knopper, hvoraf de to mangler, Bøilen er udvidet paa Midten til to spidse Flige og Endestykket har Form af et stort Dyrehoved (Vildsvinehoved), hvis Tryne er formet som et mindre Dyrehoved altsaa næsten ganske lig NO. 252. Hele Længden er 0.116 men har været 0.124. Den har ingen mindre Ornamenter, men er dækket med smuk Patina. Haugen laa paa en fremspringende Jordtunge i s. ø. for den gamle Stavekirke og er nu udjævnet til Agerland. Den var opført af muldblandet Sand over en lav men vid Røs. Omtrent midt i Haugen fandtes Spænden under en flad Sten; andre Oldsager eller andre Spor efter Begravelse var ikke at opdage. Haugens Høide var 1.5. (4159).

175. Oldsager fra en sandsynlig Kvindebegravelse i en Rundhaug paa *Trytten* i *Vik* i Sogn:

a) To velarbeidede *Hasper* til et Skrin, bøiede næsten i ret Vinkel. Hver Hasp er arbeidet af en stærk snoet Jernstang, som derpaa er lagt dobbelt, hvorefter Enderne ere smedede til en tungeformet Plade, paa hvis Indside er anbragt den lille Bøile, hvori Laasen har haget fast, medens den øvre Del, der har hvilet paa Laaget, viser de mod hverandre gaaende Vridninger og danner den Løkke, hvori endnu sidder Levninger af en Krampe. Den rette Afstand mellem begge Ender er 0.1.

b) 4 Stykker *Beslag* med Rester af *Nagler*.

c) En liden *Jernøx*, 0.1 lang men af alm. Form med Fliger ved Skafthullet.

d) 12 Tinder af en *Linhekle*.

Oldsagerne laa i den østre Kant af Haugen, dog temmelig nær Midten, der indtoges af en i ældre Tid fra Toppen af undersøgt Røs. Der fandtes ogsaa flere Jernsager, blandt hvilke en Sax, men som senere ere tabte. (4160).

176\. Et ældre Jernalders Fund fra Haugen No. 3 ved Hove Kirke i *Vik*. Se foran »Antikvariske Undersøgelser i 1882». (4161).

177\. Et ældre Jernalders Fund fra Haug No. 2 ved nysnævnte Kirke. (Se anførte Undersøgelser). (4162).

178\. En smuk *Mosaikperle* f. ved Jordarbeide paa *Hove* i *Vik* paa Marken mellem de foran omtalte Gravhauger og Hove Kirke. Sandsynligvis har ogsaa her været Gravhauger — flere end de, man nu ser Spor til. Perlen er skiveformet med stort Hul og af gul uigjennemsigtig Masse. Paa begge Fladsider er indlagt fire korsstillede buede røde Striber. Rundt Kanten er derimod indlagt fire, indbyrdes forbundne fint tavlede Firkanter. (1463). Senere fandtes tæt i Nærheden og derfor maaske henhørende til samme Begravelse:

179\. *a)* To enkelte skaalformede *Spænder*, der har havt 9 Knopper og ere af alm. Størrelse og Form. Pressede Sølvbaand har dækket de brede Linier, der som en 8tallignende Figur forbinder de 7 Knopper. Naalen har været af Jern, men mangler paa begge.

b) To *Haandledsringe* af *Bronce*, baandformede med Tværrifler, bredest paa Fremsiden og med lidt over hverandre gaaende Smalender. De to midterste Tværrifler ere prydede med smaa indstemplede Ringe. Største indv. Tvermaal er 0.063. Den ene er noget besk. og mangler Smalenderne. (Cfr. Aarsb. 1868. Fig. 38 og S. 108).

c) En skiveformet *Perle* af sort harpixblandet Masse, 0.025 i Tvermaal.

d) En liden *Spydspids* af Jern.

e) *Kniv* med Rester af Træhaandtaget.

f) Brudstykke af en *Sigd*.

g) Nogle ubestemmelige smaa *Jernstykker*. (4164).

180\. *a)* *Øxeblad*, 0.185 langt, ualm. af Form med smaa Tunger ved Skafthullet, firesidet Hals, der sagtelig tiltager i Bredde ned mod Eggen, som er stærkt buet og 0.062 mellem Spidserne.

b) *Bidselmundbidt* af alm. Form; i Hjørneringene hænger lange Rembeslag med en Klinknagle.

c) *Knivblad* med 0.09 lang Tange. Bladet har buet Eg og Knæk paa Ryggen og er 0.07 langt.

d) Tvæegget *Pilespids* med Tange og smukt facetteret Hals.

e) *Sax*, forsætligen brudt ved at Armene ere bøiede tilbage; hvor Eggen slutter, er paa hvert Blad en trappeformet Indskjæring.

f) Tre *Nøgler* af *Jern:* en med tre, en med to og en

med én Hage. Den med tre er 0.19 lang, den med to er kortest og 0.145 lang. Alle har firesidet Skaft, som ender i en Hempe.

g) En *Remspænde* af *Jern* uden Naal (Torn).

h) Tre lange bøiede *Spigere.*

i) En stor *Skjoldbule* med bred Kant og indknebet Hals, desværre brudt og ufuldstændig.

F. ved Rydning af en før beskadiget Haug paa *Bolstad* i Fortun i *Lyster.* (4165).

181. *Vægstens Skaal* med to rette Ører, f. af Østersfiskere i Søen ved *Iden* paa *Herlø.* Den er 0.28 i indvendig Tværmaal og flad men regelmæssig og velformet. (4166).

182. *a) Jernsax* med bred Bøile og skraat afhuggede Blade. *b) Paalstav* med aaben Skaftholder. F. i en Haug i *Eidfjord.* (4167).

183. Flad *Kvartsblok,* 0.3 lang og 0.14 bred paa Midten, benyttet som Slibesten paa den ene Bredside og paa den ene Smalside. Smalsiden er jævnt hulsleben. Ogsaa Bredsiden er noget fordybet og med en Hulrand langs Midten; f. paa *Vik* i *Eidfjord.* (4168).

184. *a) Øxeblad* af *Jern,* temmelig tykt og tungt med korte Tunger paa begge Sider af Skafthullet. Begge Smalsider danner jævne Buer. *b)* Et Do. men lettere med spidse Fliger ved Skafthullet, ulige skraanende Smalsider og med en Afsats paa Bredsiderne strax nedenfor Skafthullet; f. under en Røs paa *Bjørke* Gaard paa *Vos.* (4169).

185. *a)* Yngre Jernalders *Sværd,* tvæegget med rette Indrehjalt og med Yderhjalt og Knap i et Stykke. Klingen er stærkt vreden og forsætligen brudt, saaledes at kun et 0.15 langt Stykke er tilbage. *b) Øxeblad* med ulige skraanende Smalsider og lidt skraa Eg. F. ved Jordgravning paa *Ygre* paa *Vos.* (4170).

186. *a)* Yngre Jernalders tvæegget *Sværd* med rette men ulige lange Hjalt. Afstanden mellem disse er 0.1. Klingen har været nedlagt i sin Balg, men er stærkt forrustet, saaledes at nu kun en 0.05 lang Stump nærmest Hjaltet er tilbage. *b)* Spydspids, 0.22 lang med 0.045 bredt Blad. *c) Øxeblad,* afbrudt ved Skafthullet og med Afsats paa Bredsiderne og paa den ene Smalside; f. paa *Vashus* i Klep. (4171).

187. *Øxeblad* fra *Hjertaas* i *Lindaas* med skraa Fremside og langt Skjæg. F. ved Markarbeide. (4172).

188. To *Øxeblad* fra *Brække* i *Vik,* det ene afbr. ved Skafthullet. F. i Udkanten af en næsten udjævnet Haug. (4173).

189. *Øxeblad* med kort tyk Hals og kort buet Eg, y. J. fra *Eidjord.* (4174).

VIDENSKABSSELSKABETS OLDSAGSAMLINGS TILVÆKST I 1882 AF SAGER ÆLDRE END REFORMATIONEN.

AF K. RYGH.

---

1. *Pilespids* af rødbrun *skifer* med agnorer, nu 6.5 cm. lang, men et større stykke af odden mangler, 1.7 cm. bred over agnorerne, ophøiet ryg efter midten. F. under brydning af nyland paa *Dalø* paa sydsiden af *Frøien*. Gave fra Paul V. Dalø. (2710).
2. To vævstene af almindelig form, fundne paa *Grøtmo* paa *Namdalseidet*. Gave fra kand. G. Stabell. (2711).
3. Et *ildstaal* af almindelig yngre jernalders form, med tilbagebøiede ender, der ere afsluttede ved spiraler. Indbragt tilligemed et af yngre form fra *Holtan* i Soknedalen i *Størens* pgd., hvor de have været opbevarede i lang tid. (2712).
4. Et 6 cm. langt brudstk. af en tresidet *pilespids* af *ben;* et *haandtenshjul* af brændt *ler*, 4.5 cm. i tverm., 1.5 cm. tykt i hullet, hvorfra det aftager jevnt i tykkelse til kanten; brudstk. af et *haandtenshjul* af brændt *ler*, der rimeligvis har havt en form omtr. som N. O. 168; en rund *brikke* af *lerskifer* (uden hul), 5 cm. i tverm., meget afflaget; har havt hulrænder langs kanten. Supplement til de tidligere indkomne fund fra *Sjongshelleren* i *Borgunds* pgd. (no. 2682—84 og 2703—5) og ligesom disse gave fra fabrikeier K. Bomhoff. (2715. 2728—2730).
5. *Økseblad* af *jern* af yngre jernalders form, men finderen har lagt det i essen og dreiet det i halsen, saa at det er blevet til en tverøkse. F. for lang tid siden paa *Ventræet* i *Aalen*. Gave fra Hans Dyrvold. (2716).
6. En samling *perler*, 11 af *glas* og 1 af *bronce;* af de første ere de fleste flade og ensfarvede, en enkelt med tverrifler, nogle med indlagte farver, en hængedopformet som to med grundfladerne sammenstødende kegler, en polyedrisk; bronceperlen er formet som en kugle med affladede poler. F. paa en husmandsplads nede ved søen under *Homnes* i *Beitstaden* i en bortryddet stenrøs sammen med en hob brændte

ben. I en anden nærliggende røs fandtes en kiste af heller og deri et skelet og en aldeles forrustet spydspids af jern, «der syntes at staa i brystet». Gave fra Grete Jakobsdatter Naust ved handelsmand Johs. Aas. (2717).

7. *Portal* af den gamle stavekirke i *Aalen*, *Holtaalens* pgd. Det var nu anbragt imellem choret og sakristiet (skibet og choret i den oprindelige kirke), men har vistnok fra først af staaet i kirkens vestlige væg, der blev borttaget, da et nyt skib tilbyggedes i det 17de aarh. Søilerne have en firesidet basis og derover en rundstav, kapitæl i form af en firebladet blomst, men ere forøvrigt glatte. Buen har simple hullister. Over den er indfeldt et kvadratisk stykke med romanske bladornamenter i gjennembrudt arbeide. Hele portalets høide med svillen er 4 m. — Det øvre og nedre endestykke af en *hjørnesøile* af samme kirke med det nærmeste parti af sviller, bjelker og vægplanker, samt nogle *tagspaan*, fodstykket af en midtsøile m. m. Gave fra *Aalens* heredsstyrelse. (2718—20).

8. *Røgelsekar* af *bronce*, som har tilhørt den gamle kirke i *Holtaalen*, romansk arbeide, fuldstændigt bevaret kjede. Gave fra Holtaalens heredsstyrelse. (2722).

9. *Nøgel* af *bronce*, formodentlig fra middelalderen, f. paa *Nesja* i *Aasen*; stammen er delt i fire tresidede grene, hvoraf de 3 ere ganske korte, medens den fjerde er forlænget og forsynet med aks. Haandtaget er ringformet med bræk-kede omrids paa indsiden. Samlingen har ogsaa tidligere en nøgel af dette slags, hvis ring paa indsiden har fremspringende korsblomster. (2723).

10. *Remendebeslag* af *bronce* (afb. fig. 29) med noget eiendommelige ornamenter i yngre jevnalders stil, afrundet i den ene ende, 5.5 cm. langt. Paa bagsiden kan det af slidningen sees, at remmen har gaaet omtr. 1 cm. ned paa den tvere ende, hvor der er 2 naglhul. F. i jorden paa *Naust* i *Sparbuen* ved Borgenfjorden paa et jordstykke, hvor der efterhaanden er gjort en hel del fund fra y. j., og hvor der vistnok tidligere har været en samling gravhauger. (2724).

11. En flad stenhelle, 40 × 20 cm. med *runeskrift*, anbragt nær den øvre kant paa den ene side, som sandsynligvis maa læses saaledes: ᛅᛁᚼᚢ : ᚼᛅᛚᚢᚱ · ᚦᛅᛋᚱ og forklares: eigu hellur þesar, hvor der da mangler et subjekt. Der kan ikke have staaet noget foran i samme linje, men der kan mulig have været en linje ovenfor, som er borthuggen ved hellens tildannelse. De 5 sidste runer ere mindre og sammentrængte paa grund af mangel paa plads og temmelig utydelige; paa 5te rune er den ene kvist usikker, ligesaa de 2 skilletegn foran den, da der er flere lignende gruber paa stenen, og afstanden mellem 4de og 5te kun er den almindelige.

Det samme gjelder prikken over 11te rune. F. i grunden under taarnfoden i *Vernes* kirke i *Stjørdalen;* gave fra uhrmager Ole Mo. (2725).

12. Et enegget *sverd* og et *sigdblad* af *jern*, f. paa en plads under *Brunstad* i *Stod;* men fundomstændighederne ere ikke nærmere bekjendte. Begge have yngre jernalders former. Sverdet er sammenbøiet, klingen 82 cm. lang, kun 4 cm. bred; nedre hjalt og en trekantet knap, der over midten har et ornament af et ophøiet snoet baand, et minde om den snoede sølvtraad, der pleier at findes mellem øvre hjalt og knappen. Gave fra Andreas Brunstadplads. (2726 f.).

13. *Vævspyd* eller vævske af *ben*, 68 cm. langt med haandtaget; dette ender mod bladet i en stumpvinklet kløft. F. under den techniske skoles gaard ikke langt fra bybroen i *Throndhjem*. Fra dette strøg af byen har samlingen før 2 mindre vævspyd. Gave fra direkteur A. Schøyen. (2732).

14. 2 *vævstene* af almindelig form, fundne under samme gaard og fra den samme giver. (2734).

15. Fem smaa *perler* af *glas*, ensfarvede blaa eller hvide. F. i gruset i den samme røs paa Bringberget paa *Alvstad* i *Stjørdalen*, hvori fundet no. 1474—77 og 1505—8 fra y. j. gjordes. (2738).

16. *Haandtenskjul* af *grøtsten*, fladt paa den ene side, uregelmæssig afrundet paa den anden. Sandsynligvis fundet paa Mellem *Alvstad* i *Stjørdalen*. (2739).

17. *Vævsten* af smal, aflang form, f. paa samme gaard. (2740). No. 16 og 17 ere gaver fra gaardbr. Gunnar Alvstad.

18. *Fingerring* af *guld*, rimeligvis fra middelalderen, ikke sammensluttende bagtil og baandformet, men paa forsiden udvidet og dannende et hult rum, i hvis aabning har været indfattet en sten eller en glasflus. F. for lang tid siden paa *Reinaas* i *Aasen*. (2750).

19. *Vævskyttelformet sten*, 9 × 3 m.; furen er nærmere den øvre kant og den nedre del noget længere end den øvre. Oversiden har slidningsmerker paa midten. F. paa *Bromset*, Malvik sogn i *Strinden*, hvor der tidligere skal være fundet flere af samme slags, og paa nabogaarden Kvegjerdet er fundet en saadan sten, som er forkommen. (2751).

20. *Pilespids* af *jern* med fal, omtr. lig N. O. 204, men med mindre udsvingede egge og kun halvt saa stor, 6.5 cm. lang. I falen sidder en stump af træskaftet. Maaske fra æ. j. F. paa *Gaardvik*, *Alstahaug* pgd. i Helgeland. Gave fra Ole Hartvigsen. (2753).

21. *Økse* af *sten* uden skafthul, 12 cm. lang, 3 cm. bred ved banen, 5 cm. ved eggen. Smalsiderne flade, den ene bredside ogsaa flad og ret indtil henimod eggen, hvor den er sterkt buet, den anden sterkt hvelvet. Fint og regelmæssig arbei-

det. F. paa *Auraasen*, en fraskilt part af Auran, nær Myr, i *Stjørdalen*, liggende i ler, og havde ved fundet endnu sit *skaft af træ*, som var temmelig opraadnet nærmest ved øksen, men fast længere ude, omtr. 50 cm. langt. Det kunde sees at være særlig tildannet for at falde godt i haanden og dannede en noget skjæv vinkel mod øksen. Det blev ikke bevaret. (2755).

22. Slibesten eller *bryne* af *kvartsit*, 20 cm. l., indtil 6.5 cm. bredt, temmelig sterkt slidt. F. paa samme gaard *Auraasen*. (2756).

23. 5 *vævstene* af almindelig form, en rund *naal* af *ben*, nu 8 cm. lang, og et *økseblad* af *jern* med ualmindelig kort blad, alt rimeligvis fra middelalderen. F. i en gammel gaardtomt ved en udvidelse af *Skatvaals* kirkegaard i *Stjørdalen*. Gave fra Lars Fløan, Oliver Alvstad og Haagen Røkke. (2757 f. og 2789).

24. En liden flad *hein* med hul nær den ene ende, meget slidt. F. paa en plads under *Stenvik* i *Stjørdalen*. Gave fra Lorents Kroen. (2760).

25. Brudstk. af en liden flad *hein* med hul ved den ene ende. F. paa en plads under *Alvstad* i *Stjørdalen*. (2761).

26. Brudstk. af en flad *hein* med hul ved den ene ende, f. paa en af de østlige gaarde af *Røkke* i *Stjørdalen*. (2762).

27. En større firesidet *hein*, omtr. 20 cm. lang, med hul ved den ene ende, f. paa *Fløan* i *Stjørdalen*. Gave fra gaardbruger Lars Fløan. (2763).

28. En liden fin, tynd *hein* af rødbrun flammet skifer, lig den, som ofte forekommer i knive og spidser; har paa den ene side nogle slidningsmerker af et spidst redskab. F. paa *Røkke* i *Stjørdalen*. Gave fra Haagen Røkke. (2764).

29. *Hammer* af *sten* af formen N. O. 45, 12 × 9 × 7 cm. Furen er indtil 3 cm. bred. Tydelige slidningsmerker paa begge ender. (2765).

30. En flad, oval *grøtsten*, 12 × 8 cm., omtr. 3 cm. tyk. Ved den ene ende har den et 3—4 cm. bredt hul, som er skaaret, ikke dreiet ind. Kan neppe have været bestemt til vævsten, men er snarere kun et øvelsesarbeide. (2766).

31. En trekantet, flad *grøtsten* med 7—8 cm. lange sider; har omtr. i midten et vidt hul. Rimeligvis en art vævsten. (2767).

No. 29—31 ere fundne paa *Holum* i *Stjørdalen* og gave fra Peter P. Holum.

32—39. 6 fund fra ældre jernalder og 2 fra yngre fra 5 hauger paa *Vestre Alvstad* i *Stjørdalen* se s. 1 ff. (2769—2785).

40. Enkelt oval *skaalspende* af *bronce* af en eiendommelig type, hvoraf samlingen tidligere har et næsten ganske ligt exemplar fra Tjønnan i Rennebu; den har 9 runde felter til knopper

og efter midten 2 firkantede felter, men hver af disse er igjen inddelt i 4, og i vinklerne mellem de to store firkantede felter er der desuden paa hver side en uregelmæssig firkant, hvis ene vinkel gaar ned til knoppen paa siden. I alle vinkler findes anbragt stifter, formodentlig til befæstelse af det belæg, som har været anbragt i rammerne om de firkantede felter. F. paa *Veisetaune* i Leksdalen i *Stjørdalen.* (2786).

41. To enkelte ovale *skaalspender* af *bronce* af typen med 9 paasatte knopper (som Bohusl. Forns. 71). F. paa *Lø* i *Sparbuen.* «50—60 fod over havet, i omtr. 250 alens afstand fra fjorden ligge 2 stenrøser med omtr. 40 fods radius (?) strax ovenfor den nye vei og nær Sørlipladsen. I kanten af den ene fandtes spenderne; forøvrigt ere de urørte.» Gave fra veiingeniør Sommerschild. (2787).

42. Nedre og øvre hjalt med en stump af tangen af et *sverd* af *jern* af yngre jernalders form. F. paa østre *Alvstad* i *Stjørdalen* paa et sted i en ager, hvor en haug er bleven borttaget, og ikke langt fra en meget stor haug i øst for gaarden. (2788).

43. *Økseblad* af *jern* fra y. j. med fliger ved skafthullet og jevnt udvidet tyndt blad. F. paa *Tyldum* i Høilandets sogn i *Grong* i en haug ovenfor gaarden uden andet fund. Gave fra Anders Tyldum. (2790).

44. Et yngre jernalders fund paa *Hoaas* i Leksdalen i Nedre *Stjørdalen,* fundet i den ene af 3 paa gaarden liggende hauger: *a)* Tveegget *sverd* af *jern,* klingen nu 63 cm. lang, men odden mangler, 6 cm. bred, smale, skyttelformede hjalter, belagte med riflet sølv, knappen mangler. *b)* Brudstykke af en *bøile* af *jern* af den almindelige form med vedhængende ringe; ved fundet saaes nogle ringe paa den, men de ere ikke bevarede. *c)* Brudstk. af et *ildstaal* af almindelig form med tilbagebøiede ender. *d)* Brudstk. af et dobbeltleddet *mundbid* af *jern* med flade sideringe. *e)* 20 *pilespidser* af *jern,* de fleste ufuldstændige; de ere alle tveeggede med tange og omtr. 14 cm. lange. (2791—95).

45. *Økse* eller kile af *sten,* 10 cm. lang, 4.5 cm. bred ved eggen, 3 cm. ved banen. Den kan sammenlignes med N. O. 15; dog har den ikke som denne en plan egslibning fra den ene side, men den ene bredside er meget sterkere afrundet mod eggen end den anden. Derhos ere smalsiderne mere brede i sin længderetning. (2796).

46. *Pilespids* af rødbrun *skifer* med agnorer og tange, nu 6 cm. lang, men et stykke af odden mangler; agnorerne ganske smaa. (2797).

47. Nogle flade stykker af rødbrun *skifer,* hvoraf to øiensynlig ere brudstykker af en bredbladet, enegget *kniv.* (2798).

Nr. 45—47 ere fundne paa *Bølestrand* i *Flatanger*, en fraskilt part af Bøleseter, det rigeste findested for arktiske stensager i det throndhjemske. Gaardene ligge inderst i Bølefjorden i en jevnt heldende li.

48. En oval *sten* med en omgaaende fure efter længden, 7 × 6 × 4.5 cm. En aflang *sten* (grøtsten), 7 cm. lang, flad paa den ene side og uregelmessig afrundet forøvrigt, med en omgaaende fure efter længden og et gjennemgaaende hul gjennem midten i furen, formodentlig et slags sænkesten. F. paa *Horstad* i *Flatanger*. Gave fra Arnt Jonsen og Iver Benjaminsen Horstad ved skolelærer Z. Olsen. (2800. 2801).

49. Enkelt oval *skaalspende* af *bronce* af typen med 9 paasatte knopper og 2 firkantede felter med ophøiede firkanter. F. ved *Gilsaa* i Stordalen i *Meraker* uden spor af haug og uden andet fund. Gave fra Elias Tømmeraas. (2802).

50. *Ældre jernalders* fund fra *Hole* i *Grytens* pgd. i Romsdalen:

a) *Urtepotformet urne* af brændt ler, 12.5 cm. høi, 15 cm. i tverm. over aabningen, 11 cm. i bunden, prydet med skraat nedgaaende baand af 4 furer, der skjære hverandre, og mellem hvilke der er smaa glatte firkanter. Under randen er den forsynet med et baand af jern med stykker af den opstaaende hadde. Nogle medfølgende stykker af en flad hadde af jern høre rimeligvis til den samme urne. (2805).

b) Et brudstk. af en *urtepotformet urne*, der har været noget mindre vid end den foregaaende. Har været prydet med nogle furer under kanten og med ret nedgaaende baand af 4—5 furer, mellem hvilke der er firkanter afvekslende med horizontale og med vertikale furer. (2806).

c) Brudstk. af en buget *urne* af brændt ler af samme hovedform som NO. 361. Den har havt 2 baand af 2 furer om halsen og en række hak ved overgangen til bugen, der ligesaavel som hanken er glat. (2807).

d) Et lidet brudstk. af et *bæger* af *glas*, der har lignet N. O. 337 eller 338. (2808).

e) *Spende* af *sølv*, meget lig Svensk. Forns. 441, men dog forskjellig fra den i flere enkeltheder. Saaledes har den paa nederstykket istedetfor de to trekanter paa hver side et udad vendende menneskeligt ansigt med haar, som har omtr. samme form som paa enkelte skaalspender fra y. j. Efter bøilens midte gaar en høi afrundet ryg, endende i dyrehoveder, og paa siderne sees de dertil hørende ben. Af knopperne omkring overstykket ere de fleste afbrækkede, men nogle medfulgte løse ligesom stykker af naalen af sølv. (2809).

f) Bøileformet *spende* af *bronce*, nærmest lig N. O. 252,

men mindre og forskjellig fra den i flere detailler; saaledes mangler de to fordybede furer efter bøilens midte, og overstykket er smalere. Naalen af jern er bevaret og ved naaleroden nogle levninger af uldtøi. (2810).

g) Bøileformet *spende* af *bronce* i brudstk., mindre og smekrere end den foregaaende; ligner N. O. 248 deri, at den ikke har noget bredere parti paa nederstykket. Dette er prydet med linjer af prikker, som ogsaa fortsættes over det nederste af bøilen, som forøvrigt er glat afrundet. Overstykket er ufuldstændigt og af knopperne mangler den ene sideknop. (2811).

h) Rester af en bøileformet *spende* af *bronce*, som har havt et halvrundt nederstykke som N. O. 246, prydet med linjer langs kanterne, og en umiddelbart derfra opgaaende bøile, der nederst har et hak paa hver side og to tverfurer. En medfølgende sideknop til overstykket af en spende tilligemed en stift af naalefestet hører mulig til denne spende. (2812).

i) Brudstk. af *bronce*, som det synes nederstykket af en ualmindelig liden *spende* med en liden rest af en bøile, prydet med tverfurer. (2813).

j) Det nedre stykke, indtil bøilens begyndelse, af en bøileformet *spende* af *bronce*. Ligner noget Aarsb. 1874 fig. 13, men er foruden i andre enkeltheder forskjellig fra den derved, at den har 3 ophøiede kamme ovenfor hovedet istedetfor 2, og at hovedet beholder sin bredde til enden med en firkantet afslutning med en ophøiet, ovenpaa flad knop til hver side. Dette stykke er fundet senere ved en eftergravning i det fra gravkammeret opkastede grus. (2913).

k) *Ring* af *bronce*, hvoraf det meste er bevaret, 4 cm. i ydre tverm., 6 mm. bred, flad paa den ene side, afrundet paa den anden, og der prydet med en sammenhængende række smaa buer. Den er maaske af en liden ringspende, og nogle medfølgende brudstkr. af en naal af bronce kunne da have hørt dertil. (2814).

l) *Brakteat* af *sølv*, 3.5 cm. i tverm., mangler et stykke ved den ene kant, hvor rimeligvis hempen har været anbragt. Omgiven af en perlerand og ellers prydet med indpunsede figurer: i midten en dobbeltcirkel med centrum og udenom den 4 baand af dobbelte halvcirkler inderst og dobbelte triangler med et opstaaende punkt i midten yderst. Bagsiden fuldstændig glat. (2815).

m) 3 *perler*, en liden tøndeformet af rød *glas*masse, en aflang, afrundet firesidet af *rav*, og en liden rundagtig, rimeligvis af brændt ler. (2816).

n) Flere smaa stykker *tyndt sølv*, glatte og næsten flade

eller med en svag krumning, som om de kunde være af en liden skaal. (2817).

o) Et par smaa stykker *tætningskit* af det almindelige slags. (2818).

p) To stykker af *brændt ler* eller en lignende masse, et tyndt bønneformet, lidt over 2 cm. langt, og et fladtrykt kugleformet uden hul. Bestemmelsen uklar; det første msaske bestemt til indfatning. Dertil kommer en liden tynd flad sten af rundt omrids, der kan være naturdannelse. (2819).

r) *Haandtenshjul* af brændt *ler*, omtr. 3.5 cm. i tverm., ufuldstændigt, har havt omtrent samme profil som N. O. 168. Et lidet stykke af et andet *haandtenshjul* af ler. En *brikke* (?) af *ler*, oprindelig vel rund, nu noget kantet, omtr. 4 cm. i tverm., har paa den ene side i midten en rund grube. (2820).

s) To ubestemmelige smaa stykker af *brændt ler*, det ene lig et stykke af et noget krummet baand, det andet, som det synes, af en liden skaalformet gjenstand. (2821).

t) Et *redskab* af *jern* af form som N. O. 150 (vævske?). Det brede stykke er 28 cm. langt, 5 cm. bredt og fladt uden nogen forhøining efter midten. Den fremstaaende smale spids er 2.5 cm. lang. Af tangen er bevaret 17 cm. med levninger af omgivende træ. (2822).

u) Den forreste del af et *knivskaft* af *træ* med holk af bronce og mundblik af jern. Tangen inde i skaftet er paafaldende bred. (2823).

v) Et tenformet stykke jern med en løkke, hvori der hænger en liden ring, maaske brudstk. af en *nøgel*. (2824).

x) Et par *naglhoveder* og nogle andre brudstykker af *jern*. Nogle af dem ere mulig indblandede fra det nedenfor omtalte fund fra Mjelva. (2825).

Fundet gjordes (ifølge en beretning af kapt. R. Ziegler i Romsd. Budst. $^{28}/_{5}$, Morgenbl. $^{1}/_{6}$ 1882) af gaardens eier under markarbeide nogle hundrede alen i n. v. for gaardens huse i en 5 al. lang, 1½ al. bred og 1¼ al. dyb kiste med retning n.—s. Den var lagt i en 1½ al. dyb udgravet fordybning i jorden med vægge af heller, bund af fin sand og svære dækstene lagte paa tvers. Haugen var tidligere bortført eller udjevnet, og graven var fyldt med jord og grus, som var trængt ned mellem dækstenene. I den nordre ende fandtes langs endestenene redskabet no. 2822. Indenfor dette i midtlinjen urnen no. 2805 med aabningen nedad. Langs de østre sidestene knivskaftet og nogle andre brudstk. af jern. Lidt søndenfor midten fandtes sølvspenden og spenderne no. 2810 og 2811, og i nærheden deraf brakteaten og perlerne. I den søndre ende stod i det sydøstre hjørne urnen

no. 2807 paa en liden helle med aabningen opad, i det sydvestre urnen no. 2806, ligeledes med aabningen opad. Af ben saaes intet spor. — Af denne beskrivelse maa det sluttes, at liget har været nedlagt med hovedet mod syd, og at 2 urner have staaet bag hovedet og 1 ved føddeme. Af oldsagernes beskaffenhed maa det kunne sluttes, at den begravne har været en kvinde.

51. *a)* Brudstkr. af en *urne* af brændt *ler*, der har havt samme hovedform som N. O. 361 men med afrundet overgang mellem hals og bug. Paa det øverste af bugen og det nederste af halsen har den et bredt baand af skraa furer, afbrudt med mellemrum af 4 vertikale furer, det hele indesluttet foroven og forneden af 4 horizontale furer. *b)* Tveegget *spydspids* af *jern* med meget sterkt opstaaende kjøl langs bladets midtlinje, saa at den nærmer sig til at være fireegget, 26 cm. lang, indtil 5.5 cm. bred, med en nagl af jern gjennem falen. *c) Spydspids* af *jern* med agnorer, nu 28 cm. lang, men der mangler adskilligt af odden. Nedenfor agnorerne rund i indsmalnende fortsættelse af falen, ovenfor den flad. *d)* En regelmæssig dannet *ægformet sten* (kvarts), 8 × 5 cm.; har paa begge sider slidningsmerker af samme slags som de, der findes paa de vævskyttelformede stene, og uden tvivl været brugt paa samme maade som disse. Forøvrigt er stenen vistnok en naturlig dannelse. Fundet er gjort paa *Mjelva* i *Grytens* pgd. i Romsdalen. Om fundomstændighederne er intet oplyst, men der medfulgte nogle stumper *brændte ben.* Indsendt af kapt. R. Ziegler. (2826—2729).

52. *Vævsten* af almindelig form, men ufuldstændig. F. i en hustomt paa en af de østlige gaarder paa *Røkke* i *Stjørdalen.* Gave fra Haagen O. Røkke. (2830).

53. *Spydspids* af *jern* med agnorer, nu 2.7 cm. lang, men et par cm. af odden mangler. Bladet smalt og tyndt. Falen har en nagl af jern nær enden. F. i en haug paa *Refshus* i *Rennebu,* men nærmere oplysninger mangle. Gave fra gaardbr. Even Refshus. (2832).

54. *Pilespids* af graa *skifer* med agnorer og tange, 9 cm. lang, bladet indtil 2.5 cm. bredt, ophøiet ryg efter midten. Den ene agnor lidt høiere oppe end den anden. F. paa *Tiltreim* i *Aafjorden* lidt ovenfor den østre af de øvrige gaarder. (2833).

55. *Hulmeisel* af sort *sten,* 14.5 cm. lang, 4.5 cm. bred ved eggen, henimod 3 ved banen, største tykkelse knap 2.5 cm. Bredsiderne omtrent flade i tversnit, buede i længdesnit, smalsiderne sterkt buede i tversnittet, svagere i længdesnittet. Hulslibningen er 6.5 cm. lang; den ligner flintmeislernes, men eiendommelig ved, at dens sidekanter paa midten

ere buede indad. Et helt gjennem særdeles smukt formet og arbeidet stykke. F. paa *Selnes* (vestre gaard) i *Aafjorden*. (2834).

56. En ufuldstændig enegget *kniv* af graa *skifer* af egen form; den bagre del med skaftstykket mangler. Det bevarede er 14 cm. langt, indtil 3 cm. bredt, men eggen er paa et stykke afbrækket. Kniven er eiendommelig ved sin jevnbrede og kun ubetydeligt bøiede form. F. paa en plads under *Lauvstrand*, Stoksunds sogn i *Bjørnør*. .(2835).

57. *Bryne* af kvartsit af sedvanligt ovalt tversnit, nu kun 7.5 cm. langt. F. paa *Sunde* paa Stokøen i *Bjørnør*. (2836).

58. Liden firkantet *spende* af *bronce*, dannet af en glat, dels firesidet, dels afrundet ten, kun 1.5 cm. i ydre tverm. Naalen er borte. F. paa *Vikaunet*, *Bjørnør* i det opkastede grus af den haug, hvori tidligere fundet 2367—69 og 2630 (brudstk. af en kjedel m. m. af jern og perler af glas fra y. j.) gjordes. Haugen har ligget ovenfor gaarden i s. ø. I nærheden findes ogsaa flere andre hauger, deriblandt en delvis udgraven rund sandhaug i n. ø. for gaarden. (2837).

59. *Spydspids* af *flint*, oprindelig vel af hovedform som N. O. 64, men nu med et uforholdsmessigt kort blad, rimeligvis fordi det er blevet afbrækket og omhugget. 11.5 cm. lang, hvoraf 6.5 m. kommer paa tangen. F. i en stenrøs paa *Bjørgan* paa Namdalseidet, *Beistadens* pgd. (2838).

60. *Røgelsekar* af *bronce*. Laaget har øverst form af en korskirke med firesidet taarn med en pæreformet knop paa toppen, rundbuede vinduesaabninger; nedenunder hvelvet med trekantede, firkantede og halvrunde hul. Skaalen er paa den ene side flikket med en lap af jern, og kjedens stænger løbe gjennem paanaglede bøiler af jern. Har tilhørt *Skeids* kirke i *Sparbuen*. (2840).

61. *Ringnaal* af *bronce* (afb. fig. 28). Naalen er nu 12 cm. lang, med odden afbrækket, prydet med tverfurer; ringen, 2 cm. i tverm., er eiendommelig ved de 3 fremspringende firedelte knopper. 2 *økseblad* af *jern* af y. j.'s form, begge afbrækkede i skafthullet; det ene har havt et slags skjegform. F. i udkanten af en meget stor haug, over 20 m. i tverm., paa *Bjerkem* i *Sparbuen*. Den er omgiven af en lav, flad afsats og ved opdyrkning af denne paa den ene side blev fundet gjort. Gave fra Jakob Bjerkem. (2841—2843).

62. *Økse af sten* med skafthul, afbrekket et stykke ovenfor skafthullet. Tversnittet danner en oval med spidse ender, idet forsiden og bagsiden danner en skarp kant. Den forreste kant er sterkt convext buet, den bagerste næsten ret. F. paa *Aune* i Aabygden i *Bindalen*. (2844).

63. To bøileformede *spender* af *bronce*. Den ene er omtr. = N. O. 248, dog er bøilen mere afbrudt og mangler de udprægede afsatser foroven og forneden; af naalen af bronce er et stykke levnet med en femdobbelt spiral ved roden. Den anden mangler overstykket og lidt af bøilen; denne er glat, afrundet paa oversiden, flad paa undersiden, og kun 5 mm. bred. Begge mangle nu alle ornamenter. Den hele er 9 cm. lang. F. i en stenrøs i syd for husene paa *Bolsvaag* i *Alstahaug* pgd. i Helgeland. (2845. 46).

64. *Hulmeisel* af *sten*, 13 cm. lang, 4.5 cm. bred ved eggen, 4 cm. ved banen, indtil 2.5 cm. tyk. Siderne svagt buede. Hulslibningen er 5 cm. lang og deles paa en maade i 2 halvdele ved en svag forhøining efter midten. (2847).

65. *Enegget kniv* af rødbrun, grønflammet *skifer* af typen N. O. 57 med sterkt fremtrædende hæl, men adskiller sig derfra ved, at bladet er smalere, skaftet længere og danner en mere stump vinkel med bladet. Bladets længde 7.5 cm. (2848).

66. *Enegget kniv* af rødbrun *skifer*, eiendommelig ved, at den kun er tilhuggen, men ikke sleben og bør maaske rettest ansees som et vraget emne, da den neppe vilde have kunnet slibes jevn uden at være bleven for tynd. Ligner den foregaaende i omridsene, men skaftet ligger mere bagover; bladet 6 cm. langt. (2849).

67. Brudstk. af en *enegget kniv* af graa *skifer;* det bevarede er bladet undtagen den forreste spids, af hovedform som N. O. 57. Længden har været omtr. 9 cm. (2850).

68. *Spydspids* af graa *skifer* med agnorer og tange, 10 cm. lang, hvoraf tangen 3 cm., største bredde 3.5 cm. Agnorerne store og langt tilbagegaaende. Kanterne buede, ingen skarp ryg efter midten. Paa den ene side er et større stykke afflaget. (2851).

Nr. 64—68 ere fundne under opdyrkning i pløjdybde ved fængselsbygningen paa *Sandnessøen*, *Alstahaug* pgd. i Helgeland. Omtr. 100 al. derfra er tidligere fundet en enegget kniv og en spydspids af skifer (no. 1877—78), og 100—150 al. fra disse to punkter og lige ved fængslet 2 spydspidser af skifer, som eies af skomager Vigen paa Sandnessøen. Der er altsaa her et ualmindelig rigt findested for skifersager. Gave fra vagtmester Neergaard.

69. *Pilespids* af graa *skifer*, hvoraf den bagre del mangler, nu 8 cm. lang, indtil 1.5 cm. bred, med ophøiet ryg efter midten. F. paa *Sandnes* i *Alstahaug* i skraaningen af en aasryg ligeoverfor Stamnes kirke og ikke langt fra søen. Gave fra kirkesanger Heitmann. (2852).

70. *Svamphus* eller Lugtevandskapsel (?) af *tin* fra den senere middelalder; har form som et taarn, 9 cm. langt, 2.5 × 1

cm. i tverm., indvendig fyldt med grovt uldtøi. Den brede ende er nu aaben, men viser levninger af et laag. Har ophøiede ornamenter paa de brede sider og indridsede paa de smale sider. F. ved optagning af nyland paa *Vaag*, Vik sogn i *Brønø* pgd. (2853).

71. En *treegget pilespids* af *jern* med tange, 14.5 lang, en nordenfjelds yderlig sjelden form; 6 *firesidede pilespidser* af *jern* med tanger, 15—19 cm. lange, med firkantet tversnit og en svag udvidelse tæt bag odden. Sandsynligvis fra y. j. F. i en stenrøs paa en husmandsplads under *Aas* i Thydalen i *Selbu* pgd. Gave fra Erik Einersen. (2854. 2855).

72. *Oval sten* med en omgaaende fure efter længden, 8 × 6 cm. F. i jorden tilligemed tre lignende paa *Bøleseter* i *Flatanger*. Gave fra Karl Lindgaard. (2857).

73. Odstykket af en *spydspids* af rødbrun, grønflammet *skifer*, 7.5 cm. langt, ved bruddet 4 cm. bredt, ganske fladt med smal egslibning. Stykket maa have været meget stort. (2858).

74. Tangen og et stykke af bladet af en *pilespids* af graa *skifer*, 5 cm. l., smaa agnorer, bladet 2 cm. bredt med forhøining efter midten. (2859).

75. *Kniv* af rødbrun *skifer* med et bredt hvidt baand efter længden. Det meste af tangen mangler, og den er noget afhakket i kanterne, nu 8 cm. lang. Hører til typen N. O. 55, men noget kortere og bredere end denne og eggen sterkere skraanende op mod odden, ligesom den mangler de fremstaaende knopper. Har en forhøining efter længden noget ovenfor midtlinjen. (2860).

Nr. 73—75 ere fundne paa *Bøleseter* i *Flatanger*, hvor tidligere mange fund af skifersager ere gjorte. Gave fra Jakob Lindgaard.

76. Tveegget *sverd* af *jern* med meget afrustet, nu 71 cm. lang, indtil 5.5 cm. bred klinge, smaa hjalter og knap, belagte med riflet bronceblik; afbrækket midt paa tangen. *Ringnaal* af *bronce*, 14.5 cm. lang, ringen 3.5 cm. i ydre tverm. Naalen er i den øvre del rundagtig, i den nedre del flad, uden ornamenter, naar undtages nogle rifler over ombøiningen. F. paa *Berg* eller *Gjersetreiten*, *Eids* sogn og pgd. i Romsdalen. (2862—63).

77. Brudstkr. af et tveegget *sverd* af *jern*, hvoriblandt haandtaget med en stump af klingen sammenhængende bevaret. Hjalterne belagte med bronceblik, knappen mangler. *Økseblad* af jern af det bredbladede slags, afbrudt i skafthullet, nu 17 cm. langt, 15 cm. bredt ved eggen. F. i en haug «under en kjernerøs af sten» uden spor af ben eller kul

paa *Kormset* i *Veø* pgd. i Romsdalen. Gave fra Lars Kormset ved kapt. R. Ziegler. (2864—65).

78. *Oval sten* med omgaaende fure efter længden, 10.5 × 6.5 × 5 cm. F. paa *Meland,* Lensvikens sogn i *Stads-bygden.* Gave fra gaardbr. Conrad Meland. (2867).

79. *Ringnaal* af *jern* og *bronce.* Ringen af jern, omtr. 2 cm. i ydre tverm.; naalen af bronce nedentil rund, oventil firesidet og øverst udtyndet til en plade, hvorigjennem ringen gaar. Skal være f. i *Eidfjord* i Hardanger. (2868).

80. Brudstk. af gul *flint,* utvivlsomt haandtaget af en *dolk* som N. O. 63, afbrækket lige ved bladet, dog saaledes at en begyndelse til overgangen til bladet endnu kan sees. Stykket er firesidet, 10 cm. langt, 1.8 cm. tykt. Skal være f. under jernbanearbeiderne i *Eidsberg* i Smaalenene. (2869).

Nr. 79 og 80 ere gaver fra hr. overlærer Dietrichon ved hr. kaptein Ziegler.

81. Brudstk. af en meget stor *spydspids* af *lerskifer* (gulgraa med mørkere flammer). Fra odden udvides den med ganske svagt buede kanter indtil et stykke fra bruddet, hvorefter den igjen begynder at indsmales. Det bevarede stykke er 23 cm. langt, indtil 6.5 cm. bredt. Hvis den har været lige dannet i begge ender, hvilket er sandsynligt, har den været ikke mindre end 40 cm. lang og saaledes blandt de største, som kjendes, i sit slags. Efter beretning skal ogsaa finderen, en gjætergut, have slaaet omtr. halvparten af den. Den har svagt buede, næsten flade sider og buet egslibning. F. i Olderskaret under *Selnes,* Klingens sogn i *Namsos* pgd. Gave fra skolelærer Guldvik. (2870).

82. *Spydspids* af graa *skifer.* Har lignende hovedform som den foregaaende med størst bredde omtr. ved midten; dog er den bagre ende her kortere, idet den ender i en skraa linje ved en smal kvartsstribe. Rimeligvis har den heller ikke været længere til denne ende. Nuværende længde 17 cm., men den mangler omtr. 1 cm. ved odden, største bredde 5 cm. Istedenfor en ryg har den en affladning efter midten med tiltagende bredde fra odden til bagenden. Tversnittet bliver saaledes sexsidet, naar der ikke tages hensyn til den tildels svage egslibning. Den bagre del har ingen særskilt egslibning; det var derfor muligt at opfatte stykket som en treegget kniv. F. paa *Røsbjørgen* i *Støren* lige ved det sted, hvor tidligere en stenøkse med ufuldendt skafthul (nr. 952) blev funden. (2871).

83. To *ovale stene* med fure efter længden, 9 og 8 cm. lange. En *oval sten* af samme form, men uden fure; slid paa den ene ende tyder paa, at den kan være brugt som hammer eller knuser; er af den samme eiendommelige stenart som

de 2 andre. F. paa *Harsvik* paa Stokøen i *Bjørnør* paa samme sted som skiferspidsen nr. 2690. (2872 f. 2914).

84. *Økseblad* af *jern* fra y. j. og smaa brudstkr. af et enegget *sverd* af *jern*, hvis størrelse ei kan bestemmes, tilligemed nogle andre brudstkr. af jern. F. ved bortrydning af en stor stenrøs paa *Osen*, Osens sogn i *Bjørnør*, nær husene paa en af gaardene. (2875 f.)

85. *Pilespids* af *jern* med tange af den kløftede form, som sedvanlig tynd efter midten og med egge i kløften, medens de ydre kanter danne tykke bakker; bladet 9 cm. langt og indtil 2.3 cm. bredt, tangen ufuldstændig. F. paa Mellem *Branem* i *Melhus* og hører sammen med samlingens nr. 506—17, men blev ikke indsendt sammen med disse sager. De blev egentlig fundne i to afdelinger paa hver sin side af en haug, hvilket forklarer, at fundet indeholder 2 exemplarer af flere former. Paa gaarden findes endnu 4—5 hauger af jord og sten, de fleste meget udgravne. (2877).

86. En *sænkesten* eller *tyngde* sandsynligvis fra middelalderen, af en form, hvoraf samlingen før har 2 exemplarer. Den er firesidet og duppeformet, spids mod den ene ende, stump i den anden, 17.5 cm. lang. 6—7 cm. fra den spidse ende gaar et smalt hul tvert igjennem stenen og fra dets aabninger en dyb fure omkring den spidse ende. Grøtsten. F. paa *Lilleviken* paa *Frosta* i en gammel hustomt, hvori der ogsaa under jorden fandtes nogle omfar tømmer. (2878).

87. Brudstkr. af et *tveegget sverd* af *jern*, hele haandtaget med hjalter og nogle stykker af klingen. Hjalterne og mellemkavlen temmelig svære, det øvre forsynet med en trekantet knap. Mellemkavlen er belagt med træ og indenfor det sees en fint riflet flade; ogsaa paa hjalterne er levninger af træbelæg. Desuden er fastrustet levninger af tøi. Klingestykkerne ere bedækkede med levninger af en slire af træ, som har været foret med uberedt skind. Udenpaa sliren er ligeledes fastrustet tøi. Indleveret tilligemed brudstykker af et par *klinknagler* og en *hestesko* af *jern* som f. i en haug paa *Vernes* i *Stjørdalen*. Efter findernes udsagn fandtes hesteskoen paa et skelet af en hest, som stod opret inde i haugen. Den maade, hvorpaa gravningen foregik, kunde dog neppe tillade dem at iagttage dette med sikkerhed, og hesteskoen synes heller ikke at kunne være meget gammel; den tør derfor ikke regnes med til fundet. Gave fra cand. Hesselberg ved F. B. Buck. (2879 f.).

88. Ufuldstændigt *enegget sverd* af *jern*, 8 cm. af tangen og 55 cm. af klingen; denne er meget afskallet, saa at kun lidet af den oprindelige yte er bevaret. Brudstk. af et *tveegget*

e) *Økseblad* af *jern* med jevn udvidelse paa den indre side 21.5 cm. langt, 9 cm. bredt ved eggen. (2906).

f) Ufuldstændigt *ljaablad* af *jern* af sedvanlig y. j. form, nu 47 cm. langt, indtil 3.5 cm. bredt. Af tangen mangler kun lidet, men sandsynligvis en god del af bladet. (2907).

g) 2 ufuldstændige *klinksøm* af *jern*, sendte som prøve af en større samling, der hørte til fundet. (2908).

Dette yngre jernalders fund er gjort i en haug paa *Østeraas* i *Sparbuen*. Nærmere oplysninger savnes. Gave fra Antonius Østeraas.

97. *Økse* af *sten* med skafthul af en simpel, kort og trind form, adskillig beskadiget ved afflagning, omtr. 10 cm. lang. Forsiden temmelig sterkt buet i længderetningen, bagsiden omtrent flad; forøvrigt afrundet tversnit. F. paa *Vollaneset* lidt ovenfor Gudaa i *Meraker*. (2909).

98. Ufuldstændigt *økseblad* af *jern* med kileformet blad og stort skafthul, omtr. 16 cm. langt og 7 cm. bredt i eggen. Odstykket af et lidet *knivblad* af *jern*. Hovedet af en *klinksøm*. Et stykke af en firesidet *hein*. F. i den samme haug paa Laberget under *Moksnes* paa *Frosta*, hvori no. 2049 ff. og 2507 ff. bleve fundne. Haugen maa vistnok have indeholdt flere begravelser. (2911—12).

99. En fladagtig rund *sten* med omgaaende fure, 5 × 5 × 3 cm. En tildannet, firesidet *grøtsten*, 6.5 cm. lang, afrundet i den ene ende og har der et gjennemgaaende hul, hvorfra der gaar dybe furer ned til den anden ende. F. paa *Harsvik* i *Bjørnør* paa samme sted som no. 83 ovf. (2915. 16).

100. Nogle ubetydelige stykker af en *urne* af *ler*; et *økseblad* af *jern* af skjegform, 19 cm. l., 12 cm. bredt ved eggen; et firesidet *redskab* af *jern*, spidst i den ene ende, afbrækket i den anden, 22 cm. langt; et lignende *redskab*, ogsaa afbrækket, men 47 cm. langt, ved bruddet 2 × 1 cm. tykt; 3 store *nagler* af *jern* med rundagtige hoveder, den bedst bevarede 5 cm. lang; en firesidet *hein*, adskillig slidt, 33 cm. lang. F. paa *Nesje* i *Veø* pgd. i Romsdalen i en mindre røs, der ligger ved siden af en større. Sagerne laa «i en tydelig askerand» mellem stenene i høide med jordskorpen. Gave fra sergeant Nesje ved kaptein R. Ziegler. (2917—2922).

101. *Økseblad* af *jern* fra y. j. med jevnbredt blad med kort skarp indbøining lige under skafthullet og et til en kort fal forlænget skafthul, en nordenfjelds ikke sjelden forekommende form. F. paa *Indergaarden* i Lensviken, *Stadsbygdens* pgd. (2924).

OLDSAGER INDKOMNE I 1882 TIL STAVANGER MUSEUM.

EFTER SAMLINGENS KATALOG.

---

1. *a)* Klingen af et enegget *jernsverd*, 50 cm. lang, 4 cm. bred (1396). *b)* Klingen af et enegget *jernsverd*, 57 cm. lang, 4 cm, bred (1397). *c) Øxeblad* af *jern*, 16 cm. langt, 7 cm. bredt i eggen (1398). *d) Øxeblad* af *jern*, 15 cm. langt, 6 cm. bredt i eggen (1399). *e)* 5 *brynestene* (1400—1405), 3de af sandsten og 2de af skifer. Alt fra *yngre jernalder*.

   F. i en stor stenrøs paa *Re* i Thime sogn, *Ly* pgd., nær gaardens huse.
2. a) 7 stykker af et tveegget *jernsverd*, nedlagt i balg; klingen 86 cm. lang og 6 cm. bred ved heftet, som med over- og underhjalt er 17 cm. langt; mellemkavlen belagt med ornamenteret forgyldt bronse (1406). *b) Øxeblad* af *jern*, 16 cm. langt og 12 cm. bredt ved eggen (1407). *c) Spydspids* af *jern*, 59 cm. lang, (1408). *d) Skolp* af *jern*, 21 cm. lang (1409). *e)* 207 *klinknagler* af *jern* (1410) med levninger af vedsiddende træ. Alt fra *yngre jernalder*.

   F. i en gravhaug paa *Tengesdal* i Birkrem s. i *Helleland*. Haugen var rund, 6.25 m. i tvermaal og 0.95 m. høj og bestod inderst af en stenkjærne, 4.40 m. i tvermaal, der havde en aabning, 0.95 m. bred, mod øst. Nordvast for denne aabning var en del stene sammenlagt og under disse fandtes brændte ben. Naglerne vare spredte over hele haugen, sverdet, spydet og øxen laa derimod i midten.
3. Stykker af et *kogekar* (af klebersten?) og et stykke *staal*(?) (1411), f. paa samme gaard.
4. *Pincet* af *brouce*, 6 cm. lang, med tilhørende ring og et stykke *glimmerskifer*(?) (1412), f. i en gravhaug paa samme gaard.
5. *a)* Stykker af som det synes 10, *lerurner*, med forsiringer (1413—1422). *b)* En *fuglefigur* af brændt ler (1423), med et rundt hul gjennem hovedet, 1.50 cm. i tvermaal; skal udentvivl fremstille en søfugl (afbild. fig. 20) og er uden sidestykke hos os. *c)* En *spende* af *bronse* (1424). Alt fra *ældre jernalder*.

F. paa *Birkrem* i *Helleland* i en haug, bestaaende af smaa kampestene, hvorunder der var større firkantede stene og imellem disse paa haugens søndre side en af lange, tynde stene indrettet grav med retning ø.—v., 3.90 m. lang, 0.63 m. bred og høj, dækket med flade heller. De fleste af urnestykkerne laa i gravens vestre ende, kun faa i østre ende sammen med bronsespenden. I midten fandtes levninger af en hjerneskalle og mellem denne og de førstnævnte urnestykker laa fuglefiguren paa siden med hovedet mod vest.

6. *Spydspids* af *flint*, f. paa *Malmen* i *Høiland* (1425).
7. *Kile* af *flint* f. under en kjelder paa *Østebø* i *Høgsfjord.* (1426).
8. *Nøgel* af *bronse,* f. ca. 2 m. nede i en torvmyr paa *Egeland* i *Sirdal.* (1427).
9. *a) Guldring,* indvendig 2 cm. i tvermaal, udvendig 2.25 (1428). *b)* To røde *perler* (1429). *c)* Et *spyd* af *jern* (1430). *d)* Klingen af et *sverd* (1431).

F. i en gravhaug i udmarken paa *Vestby* paa *Finnø.* Haugen var ca. 8.50 m. høj og havde et kammer med retning fra s. ø.—n. v., 1.90 m. langt, 0.95 m. bredt og 0.47 m. højt. Ringen laa løs paa bunden; forresten fandtes der i kammeret ogsaa en hel del «forvitrede bensmuler.»

10. En stor ubeskadiget *urne* af *brændt ler* f. i marts 1882 i en gravhaug paa *Versland* i Birkrem s. i *Helleland.* Haugen var ca. 0.80 m. høj, bestod af stene og havde i østre kant et næsten rundt kammer af jævne stene, omtr. 1.25 m. i tvermaal og dækket af 3 flade heller. Urnen stod i midten paa en flad sten med aabningen ned. Ældre jernalder. (1432).
11. *a)* En større og en mindre «*fibula*» (bøjleformet spende?) og en *naal* af *bronse* (1433 a, b). *b)* En *urne* af brændt *ler* (1434). *c)* Stykker af flere *lerurner* (1435—1437). Ældre jernalder.

F. samtidig med no. 10 paa samme gaard i en mindre haug, der i nordre kant havde et kammer opsat af jævne stene med retningen n. ø.—s. v., 1.90 m. langt, i førstnævnte ende 0.94 m. bredt, i den anden 0.63 m., dækket med 3 heller. Urnestykkerne fandtes omspredte i graven, naalen laa i midten, den store fibula i sydvestre ende og den lille fibula i den modsatte. Paa gaarden findes endnu en tredje urørt haug.

12. *a)* En *fibula* af *bronse* (1438). *b)* Stykker af en *lerurne* (1439). Findested ikke opgivet. Ældre jernalder.
13. *a) Lerurne* (1440); *b) sverd* (1441); *c) spende* af *bronse* (1442), F. i en gravhaug i udmarken paa *Lima* i Gjesdal s., *Ly* prgld. Ældre jernalder.

14. Stykker af *lerurner* og af et *sverd* (1443), f. i en liden gravhaug i indmarken tæt søndenfor husene paa øvre *Motland* i Nærbø s., *Haa* prgld. Ældre jernalder.

15. *a)* Et *øxeblad* af *jern* (1444) som Sv. Forns. 481. *b) Spydblad* af *jern* (4445) som anf. st. 499. *c) Sverd* af *jern* (1446) som sammenst. 507. *d)* Flere *glasperler* (1447). Yngre jernalder.

F. i en gravhaug tæt ved huset paa lille *Eke* i *Ekersund;* der var intet spor af gravkammer. I en anden haug tæt ved fandtes skaar af lerurner, brændte ben og aske-

16. *Skraber* af *flint* (1448), 11 cm. lang, 6 cm. bred, f. paa *Bjordal* i *Nærbø*.

17. *Spydspids* af *flint* (1449), 16 cm. lang, 3.50 cm. bred, som N. O. 70, funden paa samme gaard.

18. *a)* Tveegget *sverd* af *jern* med trekantet knap og lidt nedad bøjet parerstang, klingen 80 cm. lang og 6 cm. bred ved heftet, som er 15 cm. langt. *b) Spydblad* af *jern*, 33 cm. langt med fal, som er 15 cm. lang. *c) Øxeblad* af *jern*, 17 cm. langt, 8 cm. bredt ved eggen og 4 cm. ved skafthullet, med udspring for skaftet. *d) Mundbid* med rembeslag af *jern*. *e) Knivblad* af *jern*, 17 cm. langt med tangen. *f)* 3 stykker af et *kar* af *jern*. *g)* En *betalingsring* af *guld* med 4 vindinger, 1.50 cm. i tvermaal, værdsat for 16 kroner. Alt fra yngre jernalder (1451).

F. i en gravhaug uden gravkammer paa *Suldals* prestegaard og skjenket til museet af finderen, kirkesanger *Sellereite*.

19. *a)* Klingen af et tveegget *sverd* af *jern*, 72 cm. lang, 5 cm. bred ved hefte, underhjaltet 10 cm. langt. *b) Knivblad* af *jern*, tangen afbrækket, 30 cm. langt, 3 cm. bredt. *c) Spydblad* af *jern*, med falen 27 cm. langt. *d)* 3 *pilespidser* af *jern* med trekantet tversnit og til at indsættes i skaft, den længste 9 cm. lang. *e) Ringspende* af *jern* med torn, 3.50 cm. i tvermaal. *f)* Stykker af et *jernkar*. *g)* Stykker af en *lerurne*. *h)* Endel *nagler* og *stifter* af *jern*, de sidste 0.50—1 cm. tykke og som det synes tanger af pilespidser. Alt fra *yngre jernalder* (1453).

F. i et 4.40 m. langt gravkammer(?) i en haug tæt ved huset paa *Reime* i Nærbø s., *Haa* prgld.

20. *Øxeblad* af *jern*, 27 cm. langt, 6 cm. bredt ved eggen og 3 cm. ved skafthullet, f. paa *Oftedal* i Gjæsdal s., *Ly* prgld. (1454).

21. *a) Sjoldbule* af *jern*, 15 cm. i tvermaal, 8 cm. høj, med kegledannet top omtrent som N. O. 221. *b)* «*Kogekar*»(?) af *ler*. *c) Lerurne*. *d)* Klingen af et *sverd* af *jern*, 52 cm. lang, 5 cm. bred ved haandtaget. *e)* En *hulmeisel* af *jern*. *f)* En *hjerneskalle* (1455). Ældre jernalder.

F. i gravkammeret i en haug, kaldet Auglændshaugen, som det heder efter en forhenværende gaard med dette navn, paa *Hetland* i Birkrem(?) s., *Helleland* pgd. Haugen bestod af kampestene, var 9.40 m. i tvermaal, 2.20 m. høj. Gravkammeret laa i den vestre kant, var 2.50 m. langt, 0.63 m. bredt med retning fra n. ø.—s. v. Omtrent 70—80 m. fra haugen sees i østlig retning levninger af grundmure og flere gravhauger.

22. *a) Spydblad* af *jern* med *yngre jernalders* form og noget af falen, bladet 20 cm. langt og 6 cm. bredt. *b)* Et stykke af et *kar* af *klebersten*. F. i *Tysvær* (1456),

23. Et *sverd* af *bronse* som Sv. Forns. 107 *a*, men uden haandtag, der har været af horn og var klinket fast med 4 bronsenagler; .50 cm. langt, øverst 5 cm. bredt og paa midten 4 cm. (1457).

F. i en haug i indmarken paa *Anda* i *Klep*, 400 al. fra gaardens huse, og som blev udgraven for museets regning. Haugen, som var 17 m. i tvermaal og 4 m. høj, blev udgraven fra foden af i retning n.—s. ind mod midten. Ved 5.50 m. fra udkanten blev truffet et gravkammer, opsat af heller, 2.8 m. langt, 0.62 m. bredt og højt, dækket i bunden og taget af heller og næver. I dette kammer fandtes «endel ben» og det ovennævnte sverd. Omtr. 20 cm. højere oppe i haugen og i lige linje med «inderste(?) bund» af nysnævnte kammer blev truffet et andet saadant med sider af kampesten og dækket af en eneste helle, 2.20 m. langt og med samme brede og højde som det første. I dette kammer fandtes intet, men da dets sider vare beskadigede, har der formodentlig været gravet før.

24. *Øxeblad* af *jern*, 13 cm. langt til skafthullet, 14 cm. bredt ved eggen, f. paa *Espedalen* i Høle s., *Høgsfjord* pgd. (1458).

25. *Brynesten* af *kvartsit*, 98 mm. lang, 16 mm. bred, f. 2 m. under jorden paa *Skretingland* i Varhaug s., *Haa* pgd. (1459).

26. Korsformet *bøjlespende* af *bronse* fra ældre jernalder, 82 mm. lang, 40 mm. bred, med dyrehoved nederst, udspringende fliger paa mellemstykket og terningformede knopper i overdelen, f. i en gravhaug paa *Madlands* strand i Varhaug s., *Haa* pgd. (1460).

27. *Skjægøx* af *jern*, 167 mm. lang i eggen, 73 mm. bred ved skafthullet, f. paa *Jelse* (1461). Yngre jernalder.

28. En rund, skiveformet *ravperle*, 20 mm i tvermaal, 5 mm. tyk, f. i jorden i *Klep* (1462).

29. *Øxeblad* af *jern* med sedvanlig *yngre jernalders* form, f. i *Suldal* (1463).

30. Stykker af en *jernskaal* med udadbøjede kanter, f. sammesteds (1464). Yngre jernalder.

31. *Klinknagler* af *jern*, f. i *Suldal* 10 km. fra vandet (1465).
32. Gravfund fra ældre jernalder: *a) Guldring*, baandformet med sedvanlig form af 3 bredere baand med 2 mellemliggende smalere, 22 mm. i tvermaal, 14 mm, bred, 12 karat (1466). *b) Skjoldbule* af *jern* med sevanlig form og kegledannet top, 140 mm. i tvermsal, 78 mm. høj (1467). *c)* En hel del forrustede langagtige *jernstykker* med omviklinger (1468). *d)* Stykker af en *lerurne* af typen N. O. 365, forsiret langs den udspringende bug med horisontale baand og nedenfor hanken med fordybede skaalmæssige ovaler, omgivne med mindre runde fordybninger, størst vidde 140 mm., bundens tvermaal 72 mm., højden til hanken 65 mm. (1469). *e)* Bunden af en tyk *lerurne*, 70 mm. i tvermaal (1470). *f)* Endel meget hensmuldrede *tøjstykker* (1471). *g)* Det nederste stykke af et *bæger* af grønligt *glas* med typen N. O. 337, men uden forsiringer undtagen 2 matslebne, brede baand øverst, 280 mm. højt (1472).
F. i en gravhaug paa *Nærland* i Nærbø s., *Haa* pgd. og skjænkede af gartner Eggert *Zetlitz*.
33. *Spydspids* af *flint*, 20 cm. lang, størst brede 3.50 cm., f. i Ogne, *Ekersund* pgd. (1473).
34. *Spydspids* af *flint*, 10.3 cm. lang, størst brede 4 cm., f. i en ager paa *Laland* i *Klep* (1474).
35. *Meisel* af *lerskifer*, 15.5 cm. lang, 4.7 cm. bred, 3.7 cm. tyk, f. i jorden i Time s., *Ly* pgd. (1475).
36. Gravfund fra ældre jernalder: *a) Lerurne* med form og størrelse som N. O. 361, men lidt anderledes forsiringer, idet den ogsaa ovenfor midtranden har rundbuer og fra hankens nederdel et omgaaende horisontalt baand (1476). *b)* Urtepotformet *lerurne*, 11.6 cm. høj, 14.5 cm. i tvermaal ved randen og 9.8 i bunden, prydet med snorlignende baand, hvoraf 3 horisontale i en afstand af 2 cm. fra randen og forresten nedenfor af lignende baand med vertikal retning og tæt i tæt (1477). *c)* Urtepotformet *lerurne* med samme form og omtrent samme vidde som N. O. 370 men noget lavere end denne, 12 cm. høj, og anderledes forsiret, idet den har 3 ophøjede smale horisontale baand tæt under randen og nedad bugen i lige afstand sammenstilling af 4 lodrette smale striber (1478). *d)* Et *bæger* af grønligt *glas* ligt aarsb. 1872 fig. 4 eller med hovedform samt vandrette og lodrette ribber og forsiringer som N. O. 337, men med fod som N. O. 338, 20.05 cm. højt, 11.8 cm. i tvermaal over randen og 4 cm. ved foden og med lidt indadbuede sider (1479). *e) Kjedel* af *kobber* med den sedvanlige vestlandske form med indadbuede sider, spidse trekantede ører og udbrettet rand som N. O. 353, men uden forsiringer, bunden næsten fortæret, største brede ved bunden

31.6 cm., indvendig over aabningen 28 cm., højden noget over 14.2 cm. (1480). *f)* Et stykke af kjedelens *hank* af *jern* med firkantet tversnit (1481). *g)* Nederdelen af en *sax* af *jern* med sedvanlig ældre jernalders form som N. O. 172 a og af samme størrelse som denne, bøjlen borte, forresten med fastrustet træ, levninger af futeral (1482). *h)* Brudstykke af et *knivblad* af *jern* med levning af træskaft, i det hele 6.5 langt (1483). *i)* Stykker af en *skjoldbule* af *jern* med sedvanlig ældre jernalders form og kegledannet top (1484). *k)* Tveegget *sverd* af *jern* som N. O. 188, med levning af træskede, som er belagt med skind, det hele 77 cm. langt og jævnt bredt mod spidsen ca. 5 cm.; haandtaget, som har en knap i enden og er belagt med horn, 12.1 cm. langt (1485). *l)* Forrustet stykke af et *spydblad* af *jern* med korsformet tversnit (1486). *m)* Nogle *træstykker*, tildels omdannede til lignit (1487). *n)* Noget *bark* eller *næver* (1488). *o)* Nogle ubestemmelige *ben*, det ene muligens et stykke af st menneskes clavicula; et tilhører et mindre pattedyr (1489). *p)* Fn *kindtand* af en hest (1490). *q)* *Brynesten* af *lerskifer* (1491). *r)* *Betalingring* af *guld* med tre vindinger, ydre tvermaal 2 cm., traadens tykkelse 1.75 mm., guldværdi 18 kroner (1492). *s)* En lignende *ring* med 2 vindinger, ydre tvermaal 1.75 cm., tykkelse 1.5 mm., samme værdi (1493).

F. i gravkammeret i en haug paa *Tuv* i *Klep*, som museet lod udgrave i august 1882. Haugen var rund, noget over 18 m. i tvermaal og 3.6 m. høj og bestod af jord og rullestene, tildels meget store. Gravningen foretoges fra nordvest et stykke op paa haugens side ind mod midten, og efter to dages arbeide traf man paa et gravkammer. Dette havde retning n. v.—s. ø., var indvendig 4.37 m. langt, 1.09 m. bredt og højt og opført af store, indvendig jevne, stene, hvoraf nogle vare saa store som kammerets højde. Bunden var belagt med flade stene af uregelmæssig form og kammeret dækket med syv store heller. De ovenfor nævnte sager fandtes paa følgende steder: *a*, *b* og *c* stode ved siden af hverandre og med indbyrdes lige afstand langs kammerets nordvestre smalside; langs østre langvæg laa sverdet *k* med spidsen mod nordvest, og mellem sverdet og væggen de to spiralringe *r* og *s*; i retning med sverdets haandtag og omtrent midt i kammeret laa bægeret *d*, imellem dette og sydvestre smalvæg stod kjedelen *e* og østenfor denne laa *g*, *h*, *i*, *l*, *o*, *p*, *q*; endelig laa ved vestre langside i nordvest for bægeret *m* og *n*.

37. Et *bæger* af slebet, grønligt *glas*, som hidtil er uden sidestykke hos os, men desværre blot ved berørelsen gik i mange stykker, hvilke dog have kunnet næsten sammen-

sættes igjen, saa at bægeret lod sig afbilde (se fig. 19). Tykkelsen af kanten af glasset er 6 mm. og tiltager nedover. Som det vil sees af tegningen ere siderne prydede med 4 ophøjede ovaler, hvis kanter ere indbrændte med blaat. Imellem hver af disses øverste del er en ophøjet rund, blaa knap, ovenfor disse et ophøjet blaat baand, forsiret med smaa indslebne længdefurer og øverst igjen en omgivende række af ophøjede firkantede blaa ruder.

F. paa *Tuvbakken* i *Klep* i en gravhaug, som museet lod udgrave i oktober 1882. Haugen bestod af rullesten og var 70.5 m. i omkreds, 1.87 m. høj. Noget indenfor sydøstre kant blev truffet et lidet gravkammer, dækket af en helle, med retning n.—s., 0.6 m. langt og 0.47 bredt. Deri fandtes kun nogle ubetydelige urneskaar af brændt ler. Udenfor kammeret og noget nærmere haugens midte fandt man derimod foruden det ovennævnte glasbæger nogle sterkt forrustede stykker af jernspyd, levninger af en træbøtte med kobberbeslag og nogle benbrikker.

FORTEGNELSE OVER OLDSAGER INDKOMNE TIL TROMSØ MUSEUM I 1882.

AF O. NICOLAISSEN.

---

1. Gravfund fra ældre jernalder: *Broncespænde* med vakre forsiringer og sterk forgyldning, 12 ctm. lang, 6.5 bred. Bagstykket er aflangt firkantet, paa midten en rund plade, forstykket delt i tre arme; den er brækket mellem pladen og forstykket og funden i overfladen af en gravhaug paa *Engeløen* i *Stegen*. (478).
2. *a)* Enegget *sverd* fra yngre jernalder, 68 ctm. langt, 4.5 bredt; heftet næsten fortæret af rust, fra *Lien* i Dyrø sogn. *b)* Tveegget *spyd,* 22 ctm. langt, 5 ctm. bredt nærmest skaftholderen. *c)* Brudstykker af en *ljaa*. (479—81).
3. Forskjellige *flinteredskaber* saasom pilespidser og halvttildannede gjenstande fra stenalderen, fundne paa Jæderen og sendte fra Bergens museum. (482—493).
4. Brudstykke af en *meisel* af *skifersten,* 3.5 ctm. l. 2.5 br., fra den arktiske stenalder; funden i jorden paa *Ramfjordnes* i *Tromsøsundet*. (494).
5. Fra den arktiske stenalder: 1 *spydspids* af rød *lerskifer,* 10 ctm. lang, 1 do. bred; funden paa *Kræmmervig* i *Tromsøsundet*. (495).
6. Gravfund fra yngre jernalder; *a)* 1 *spyd* med tange, 17 ctm langt. *b)* 1 *buesaks,* 11 ctm. l. *c)* 1 liden *jernøks*. Samtlige sager fundne i gravhaug paa gaarden *Lovigen* i *Dvergberg*. I haugen var nogle flade stenheller med indridsede streger; disse er tilintetgjorte. (496—498).
7. Fra yngre jernalder: *a)* Brudstykker af 1 tveegget *sverd*. *b) Ringspænde* af *bronce* med en 11 ctm.'s lang naal; ringen er oval, i største tvermaal 5 ctm. og aaben paa den en side med forsirede knopper i enderne; gjenstandene er fundne i en stenrøs ved siden af en stor sten paa gaarden *Kvalshausen* paa *Vandøen*. (499—500).
8. Fra den arktiske stenalder: 1 *skiferkniv,* 12 ctm. lang, største bredde 7 ctm., funden paa *Vandø* for 20 aar siden

sammen med en spydspids af sten, som skal være indsendt til universitetet. (501).

9. Arktisk stenalder; 1 *kniv* af *skifer*, 7 ctm. lang, 3 do. bred, funden i *Bø* i *Vesteraalen*. (502).

10. *Broncespænde* med halvcirkelformet bøile, største tvermaal 7 ctm.; naalen 7 ctm lang og meget bred paa midten, fra *Borge* i *Lofoten*. (504).

11. Yngre jernalder: *a)* 1 *spyd* med tange, 18 ctm. langt, 2 ctm. br. *b) Kobberhylster*, formentlig det nederste af en sverdbalg, 12 ctm. langt, 8 do. br., fundne paa *Harstad* i *Throndenes*. .(505—506).

12. Yngre jernalder: *a)* 1 tveegget *sværd* med hjalt; en del af klingen mangler; 27 ctm. l. 7 ctm. br. ved hjaltet; inderhjaltet 11 ctm. l., yderhjaltet 10. Et brudstykke af en *sværdklinge*, formentlig rester af ovennævnte sværd. *b*) 1 *jernøks*, 10 ctm. bred over eggen, 4 ctm. over skafthullet; 19 ctm. lang; sværdet og øksen fundne i stenrøs paa *Sandnes* paa *Dyrø;* intet gravkammer var i haugen, heller ikke aske eller ben; men under stenene var jorden blaagraa, medens den rundtom dem var rødagtig. (408—409).

13. Arktisk stenalder: 1 *pilespids* af *lerskifer*, 13 ctm. lang, 2 ctm. bred, funden paa gaarden *Varmedal* i *Throndenes*. (410).

FORTEGNELSE OVER DE TIL UNIVERSITETETS SAMLING AF NORDISKE OLDSAGER I 1882 INDKOMNE SAGER, ÆLDRE END REFORMATIONEN.

AF O. RYGH.

---

1. *Stenøxe* med Skafthul, 14.5 cm. lang, af Formen NO. 39, dog mindre spids i Banen; helt sleben. Eggen temmelig stump, men ikke tversleben. Er ikke af saa broget Stenart, som Øxerne af denne Form pleie at være, men har dog nogle lyse Pletter hist og her i den graasorte Sten, hvoraf den er gjort. F. Vaaren 1881 i leret Ager paa *Store Røstad* i *Raade* Pgd., Smaalenenes Amt. (10850).
2. *a)* Et Fragment af en *Slibesten* af *Kvartsit* fra Stenalderen, Dimensioner 16 + 12 + 9 cm.; har blot een, svagt konkav Slibeflade paa den ene Bredside. (10851).
   b) Fragment af et helt slebet *Redskab* af *Sten* (muligt en Tverøxe); synes at være brudt ved Boringen af Skafthullet, der ikke er udboret til jevn Vidde; 11.5 cm. langt, knap 3 cm. tykt. (10852).
   Skulle være f. sammen paa Pladsen *Skogen* ved Søen Aarungen i *Aas* Pgd., Akershus Amt.
3. *Øxe* af *Flint* uden Skafthul, 13.2 cm. lang, helt sleben, med ganske smaa Smalsider og stærkt konvexe Bredsider, indtil 2.7 cm. tyk, stærkt aftagende i Bredde mod Banen. F. paa *Kalfoss* i *Vestby* Pgd., Akershus Amt. (10853).
4. *Stenøxe* med Skafthul, lig NO. 32, 12.7 cm. lang; bevaret i lang Tid paa *Nore* i *Moss* Landsogn, Smaalenenes Amt. (10854).
5. *Hulmeisel* af *Flint*, 11.3 cm. lang, helt sleben, lig NO. 22, men kortere og bredere. F. paa *Aaker* i *Raade* Pgd., Smaalenenes Amt. (10855).
6. Odstykket af en tynd, vel arbeidet *Flintdolk*, f. paa *Gammelsrød* i *Raade* Pgd., Smaalenenes Amt. (10856).
7. *Smalmeisel* af *Flint*, der dog maaske rettere betragtes som en meget smal Bredmeisel, da Bredden tiltager ud mod Eggen. Længde 5.7 cm., Bredde 1—1.8 cm., helt sleben. F. paa *Baasum* i *Onsø* Pgd., Smaalenenes Amt. (10857).
8. *Flintdolk*, 21 cm. lang (Odden afbrudt). Haandtaget omtrent som paa NO. 67, men tyndere. Bladet er ved Om-

hugning blevet meget smalt og spidst. F. under en stor Sten, der var bleven bortmineret, paa *Ørmenneset*, ligeledes i *Onsø*. (10858).

9. «*Væv skyttelformet Sten*» fra ældre Jernalder, 9.7 cm. lang, temmelig smal og spids i Enderne, med svage Spor af Slid paa den ene Side; har været i stærk Ild, hvorved den har mistet nogle Smaastykker og er sprungen itu. F. i Gravhaug sammen med «rustede Sabler» paa *Strømshaug* i *Raade* Pgd., Smaalenene. (10859).

10. *Skraber* af *Flint* (afbildet fig. 1); dannet af en bred, stærkt krummet Flekke, der er tilhugget i Spidsen og i nedre Ende, hvor den ved Tilhugningen har faaet en indadbuet Skraber-Eg. F. paa *Vik* i *Skjeberg* Pgd., Smaalenene. (10861).

11. *Stenøxe* med Skafthul af mindre vanlig Form; afb. fig. 2, 14.5 cm. lang, helt sleben, noget beskadiget i Eggen. F. paa *Skjønne* i *Nore* Pgd., Buskeruds Amt. (10862).

12. *Stenøxe* med Skafthul, 19 cm. lang, lig NO. 32, men aftagende i Bredde fra Skafthullet til Banen; helt sleben, men nu tildels forvitret paa Overfladen. F. paa *Huseby* i *Tjølling* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. (10863).

13. *Stenøxe* med Skafthul, 12 cm. lang, samme Form, men med afrundede Kanter, helt sleben; f. paa samme Gaard. (10864).

14. *Stenøxe* med Skafthul, 13 cm. lang, af samme Form som foregaaende No., men alene sleben ved Eggen. Paa Undersiden, som paa mange Stenøxer, Spor af en indhugget Grube, hvormed Boringen er begyndt. F. paa *Askehaug* i *Aas* Pgd., Akershus Amt. (10865).

15. *Øreske* af *Bronce* fra ældre Jernalder, 7 cm. lang, afb. fig. 4; Ornamenterne omtrent ens paa begge Sider. F. i en Grav paa *Frøhov* i *Hole* Pgd., Buskeruds Amt, efter Sigende sammen med en Guldring. (10866).

16. *a) Stigbøile* af *Jern*, afb. fig. 21, i Hovedsagen lig den vanligste Form fra yngre Jernalder (som f. Ex. Worsaae No. 482), men med smalere Rembøile, næsten rette Sidestænger og opadbuet Fodplade. Sidestængerne ere udvendigt beslaaede med Bronce, og dette Beslag ender nedentil i Dyrehoveder, som danne Stigbøilens Fødder. Høide 17 cm. (10867).

b) Dopsko til en *Sværdskede* af *Bronce*, af gjennembrudt Arbeide, lig Aarsb. 1872 fig. 24, men med den Forskjel, at Partiet mellem Sidebjelkerne og Midtbjelken bestaar af parallele Skraabjelker; 11.8 cm. høi. (10868).

F. paa *Kolbjørnrud* i *Hiterdal* Pgd., Bratsberg Amt. Det sidste Stykke er utvivlsomt fra Middelalderen, og muligt ogsaa det første.

17. 4 tveeggede *Pilespidser* af *Jern* af forskjellig Størrelse og

noget forskjellig Form; een af dem er vistnok fra Middelalderen, de øvrige fra yngre Jernalder. F., formodentlig paa forskjellige Steder, paa *Disen* i *Vang* Pgd., Hedemarken. (10869).

18. Tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, meget beskadiget; øvre Hjalt samt den ydre Del af Klingen mangle. F. paa Bankchef Frølichs Løkke i *Vestre Aker* ved Christiania. (10870).
19. *Stenøxe* med Skafthul, 19 cm. lang, Form som NO. 32, dog med afrundet Bane; Overfladen forvitret. F. paa flad Mark tæt under Overfladen paa *Vestre Foldvik* i *Brunlanes* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. (10873).
20. *Stenøxe* med Skafthul, 12.3 cm. lang, samme Form, ligeledes stærkt forvitret, saa at den oprindelige helt slebne Overflade kun har holdt sig i et skraat Baand rundtom, hvor der gaar en haardere Aare gjennem Stenen. F. ved Veiarbeide paa *Setsvold* i *Ullensaker* Pgd., Akershus Amt; Gave fra Veianlægget Dal — Herstuen ved Ingeniør *Ellertsen*. (10874).
21. *Stenøxe* med Skafthul, 13.5 cm. lang, men oprindelig noget større, sleben blot ved Eggen. Form som NO. 28, dog forholdsvis bredere. F. paa *Flytua* i *Blaker* Sogn, *Urskog* Pgd., Akershus Amt. (10875).
22. *Stenøxe* med Skafthul, 14 cm. lang, Form som No. 19 og 20 ovfr., forvitret. F. paa *Nyhus* i samme Sogn. (10876).
23. *Stenøxe* med Skafthul af lignende Form, stærkt beskadiget; er nu 12.5 cm. lang. F. paa *Hestmoen* i *Urskog*. (10877).
24. *Slibesten* af *Kvartsit* fra Stenalderen, Maal 29 + 12 + 7 cm.; har 4 stærkt nyttede Slibeflader af meget ulige Bredde. F. paa *Veer* i *Røken* Pgd., Buskeruds Amt. (10878).
25. *Stenøxe* uden Skafthul, af ovalt Tversnit som NO. 8, noget mere tilspidset i Banen. Sleben fra Eggen langt op over Siderne. F. paa *Sundby* i *Røken*. (10879).
26. «*Vævskyttelformet Sten*» fra ældre Jernalder, af gulagtig Kvartsit, 9 cm. lang, middels spidse Ender; Slidspor paa Oversiden. F. paa *Lund* i *Røken*. (10880).
27. Levninger af en stor *Lerurne* fra ældre Jernalder, hvoraf blot den nedre Del har kunnet sammensættes. Denne har lignet Nederdelen paa de sædvanlige grove Urner som NO. 354; men Karret har, som enkelte Brudstykker vise, havt en tyk udadbøiet Rand og under denne en stærkt fremspringende, med Skraahak ornamenteret Vulst rundtom. Det har havt Hank. Høide antagelig c. 28 cm., Vidden ved den største Udbugning c. 23 cm. — F. med brændte Ben samt et Sværd og en Spydspids i en Gravhaug paa *Mushaug* i *Raade* Pgd., Smaalenene. (10881).

28. *Stenøxe* med Skafthul, oprindelig lig NO. 32, men brudt i Skafthullet og derefter forsynet med nyt Skafthul længere fremme; helt sleben. Nuværende Længde 8.4 cm. F. paa *Ringsrud* i *Raade*. (10882).

29. Forparten af en over Skafthullet brudt *Stenøxe*, af Form lig NO. 27, nu 9 cm. lang, sleben ved Eggen. F. sammesteds. (10883).

30. *Slibesten* af rød *Sandsten* fra Stenalderen, flad, 45 + 20 + 10 cm.; brugt til Slibning paa begge Fladsider, dog kun ubetydeligt paa den ene. F. ved Digegravning i en Myr paa *Jonsrud* i *Garder* Sogn, *Vestby* Pgd., Akershus Amt. (10885).

31. En liden Samling *Flintaffald*, hvoriblandt nogle faa i Kanten tilhugne Stykker og Flekker med Slagbule; et enkelt Stykke er ildskjørnet. F. i en Ager ved et Tjern paa *Mulerud* sydligst i *Spydeberg* Pgd. i Smaalenene, hvor der ofte skal findes lignende Stykker. Jfr. det fra en Nabogaard indkomne Fund No. 133 i Fortegnelsen for 1881 og No. 197 nedenfor i nærværende Fortegnelse. (10886).

32. *Skjoldbule* af *Jern* fra yngre Jernalder, med bred Indknibning ovenfor Randen, beskadiget af Rust i Toppen. F. i en Grav, kaldet «Stigans-Grepti», paa *Aakre* i *Valle* Pgd., Nedenes Amt. (10887).

33. *Spydspids* af *Jern* fra yngre Jernalder, 33.5 cm. lang, af Formen med Udspring til begge Sider nederst paa Falen. Spor af Ornamenter af samme Slags som f. Ex. paa Sv. forns. 503 paa Falen. F. paa *Rike* i samme Pgd. (10888).

No. 32 og 33 ere Gaver fra Amtsskolelærer *R. J. Løvland* ved Storthingsmand *L. K. Liestøl*.

34. *Stenøxe* med ufuldendt Skafthul, 21.5 cm. lang; har i Form Lighed med No. 59 nedenfor, men har fuldstændigt afrundede Kanter og Fremspring nedad ved Eggen, som paa de baadformede Øxer (NO. 35). Hullet er boret fra begge Sider og bragt næsten til Gjennemslag; det er boret med massivt Bor. Er af Glimmerskifer og forvitret paa Overfladen. F. paa *Aaraaskastet* i *Røken* Pgd., Buskeruds Amt. (10889).

35. *a)* *Stegepande* af *Jern*, af den sædvanlige Form fra yngre Jernalder med cirkelrund, ubetydeligt konkav Plade og langt, smalt, fladt Skaft (som Aarsb. 1868 fig. 41), men med den Afvigelse, at et Stykke af Skaftet nærmest Pladen er rundt og vredet. Pladens Tvermaal 18 cm., Skaftets Længde 70 cm. Dets ydre Del er sammenbøiet næsten i Cirkelform. (10894).

b) Et lidet oprindelig fladt, nu stærkt forvredet og mishandlet aflangt Stykke *Jern*, der kan være et Fragment af en Sværdklinge. (10895).

c) *Tang* af *Jern*, 24 cm. lang, afvigende fra de sædvanlige Smedetænger fra yngre Jernalder, som den ligner i Tændernes Form, ved sine brede, stærkt krummede Arme. Den ene Tand er afhugget. (10896).

F. i en Røs paa *Jelstad* i *Brunkeberg* Sogn, *Hviteseid* Pgd., Bratsberg Amt.

36. Fragment (nedre Del) af en *Stenøxe* uden Skafthul, af ovalt Tversnit, sleben blot ved Eggen, paa den ene Side skraasleben; f. paa *Edingsaas* i *Saude* Sogn og Pgd., Bratsberg Amt. (10897).

37. To smaa *Slibestene*, den ene af rød, den anden af gul *Sandsten*. Den første er et Stykke af en tynd Plade, 18 + 5.5 + 3.5 cm., med Slibespor paa alle Sider, især paa den ene Kant og den ene Bredside. Den anden, c. 11 cm. lang, af uregelmæssig firkantet Form, er slidt hist og her og har paa den ene Side en smal fordybet Fure. Ialfald den første er sikkert fra Stenalderen. Begge ere f. paa *Hauger* i *Skibtvet* Pgd., Smaalenene. (10898).

38. *a)* *Spydspids* af *Jern* fra yngre Jernalder, 50 cm. lang; smalt mod Midten stærkt ophøiet Blad. (10899).

b) *Spydspids* af *Jern* fra samme Tid, 32 cm. lang; kort og tyk Fal, Bladet bredt og ikke meget tykt; dets Kanter danne stumpe Vinkler med Toppunktet temmelig nær Falen. Spor af flere dybe Hug i Eggene; synes ikke at have havt Nagle. (10900).

c) 2 *Pilespidser* af *Jern*, den ene treegget, den anden tveegget. (10901. 10902).

d) *Skjoldbule* af *Jern* af lav Kalotform, ufuldstændig. (10903).

Disse Sager ere f. i en Ager paa *Bø* i *Dale* Sogn, *Tinn* Pgd., Bratsberg Amt.

39. *Spydspids* af *Jern* med Udspring paa Falen som No. 33 ovenfor, 21 cm. lang (Odden mangler). Bladet noget afvigende fra den ved dette Slags Spydspidser almindelige Form, med stumpvinklede Kanter. 3 indtrykte Ringe rundtom Falen nederst. Flere Hug i Eggene. F. paa *Møli* i *Mæl* Sogn i *Tinn*. (10904).

40. *a)* Enegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, uden Hjalt, sv ært, men kort. Klingen er 50 cm. lang og 5 cm. bred. (10905).

b) *Øxeblad* af *Jern*, 15.5 cm. langt. (10906).

c) *Mundbid* af *Jern*; Sideringene 9.5 cm. i Tvermaal, men spæde, ligesom selve Biddet; Afstanden mellem Ringene knap 10 cm. (10907).

F. sammen paa *Bjørtuft* i *Mæl* Sogn i *Tinn*.

41. To *Stenøxer* uden Skafthul, 14 og 21.5 cm. lange, Form som NO. 11. Den mindste er sleben ved Eggen; den

største, som er beskadiget i Eggen, viser ingen Slibning. F. 1881 ved Digegravning i en Myr paa *Aas* Landbrugsskole, Akershus Amt. Gave fra Landbrugsskolelærer, Realkandidat *Fougner*. (10908. 10909).

42. *Stenøxe* med Skafthul, nu stærkt afskallet paa Overfladen, oprindelig vel lig NO. 28, 23 cm. lang. F. paa *Torper* i *Eidsberg* Pgd., Smaalenenes Amt. (10911).

43. *Stenøxe* med Skafthul, 16 cm. lang, som NO. 29, dog bredere og sværere samt mere flad paa Oversiden; sleben idetmindste ved Eggen. F. sammesteds. (10912).

44. *Stenøxe* med Skafthul, 14.5 cm. lang, som NO. 32, men med afrundet Bane. Sleben paa Sidefladerne, men ikke paa Over- og Underside. F. paa *Fjerdingen* i *Spydeberg* Pgd., Smaalenene. (10913).

45. *Stenøxe* uden Skafthul, 9 cm. lang, temmelig tynd, helt sleben; den ene Bredside plan, den anden konvex; Eggen skraasleben fra den plane Side. F. sammesteds. (10914).

46. «*Vævskyttelformet Sten*» fra ældre Jernalder, af hvid Kvarts, 8.7 cm. lang (den ene Ende nu afstødt), middels spidse Ender; Undersiden plan med dybt Slidspor, Oversiden konvex uden kjendeligt Slidmærke. F. paa *Berger* i *Trygstad* Pgd., Smaalenene. (10915).

47. «*Vævskyttelformet Sten*» af graa Kvartsit, 10 cm. lang, samme Form som den foregaaende, men med noget svagere Konvexitet paa Oversiden; ligeledes stærkt Slidspor paa Undersiden, men ogsaa paa Oversiden nogle ganske svage Mærker efter Slid. F. paa *Hien* i *Rødenes* Pgd., Smaalenene. (10916).

48. Fragment af en «*vævskyttelformet Sten*» med noget stærkere Tilspidsning end de to foregaaende; Slid som paa No. 47. F. paa *Stillesby*, ligeledes i *Rødenes*. (10917).

49. Forparten af en i Skafthullet brudt *Stenøxe*, liden, helt sleben. Paa Undersiden Spor af et begyndt Skafthul, der ikke falder ganske sammen med det senere helt indborede (boret med Cylinderbor efter foregaaende Indhugning af en Grube). F. paa *Sletta* i *Ødemark* S., *Aremark* Pgd., Smaalenenes Amt. (10918).

50. *a*) *Spænde* af *Bronce* fra ældre Jernalder, lig Aarsb. 1878 fig. 5, dog med Afvigelser, hvoriblandt mærkes et fra Bøilens nedre Rod udgaaende trekantet ophøiet Parti paa Nederdelen. Overbrudt, 6.5 cm. lang. (10919).

b) Fragment af en forrustet *Jernstift* med eiendommelig Krumning, 7—8 cm. lang mellem Enderne, afb. fig. 5; maaske af en Naal med Krumning som f. Ex. Undset, Jernalderens Begyndelse pl. XIV 5, der isaafald her vilde være fundet sammen med Stykker, tilhørende meget yngre Typer. (10920).

Disse to Stykker skulle være fundne paa *Torper* i *Eidsberg* Pgd., Smaalenene, i den samme Haug, hvor No. 8672 og 8673 tidligere fandtes (Aarsb. 1878 S. 247 No. 67).

51. *Stenøxe* med Skafthul, 11 cm. lang, i Form staaende mellem NO. 28 og 32, helt sleben. F. i *Tjølling* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. (10921).

52. *Øxe* af *Flint* uden Skafthul, 9.5 cm. lang, helt sleben, lig NO. 5, men smalere og uden Skraaslibning. F. paa *Vataaker* i *Sandeherred* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. (10922).

53. *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, spidse Udspring over Skaftet, buede Kanter paa Bladet, der har stærkt voxende Bredde; 13.5 cm. langt. F. i en Haug paa *Bø* i *Vang* Pgd. i Valders. (10923).

54. *Skjoldbule* af *Jern* fra samme Tid, kalotformet med stærk Indknibning ovenfor Randen; i Toppen Spor af et dybt Hug. F. i «Kjørsrøisa» paa *Nordre Bø*, ligeledes i *Vang*. (10924).

55. *Bidselmundbid* af *Jern* fra samme Tid, af vanlig Form; de flade Sideringe 8 cm. i Tvermaal. F. paa *Høverstad* i samme Pgd. (10925).

56. To *Pilespidser* af *Jern*, 11 og 13 cm. lange, af Former, der henvise dem til yngre Jernalder (den største flad tveegget med ligeledes flad Stift). F. i *Hornedalen* i Høifjeldet NV. for *Vang* i Valders, over mod Tyen. (10926).

57. *Nøgel* af *Bronce* fra yngre Jernalder, 10 cm. lang, overbrudt. Haandtaget ovalt, nedad tilspidset, fladt og af gjennembrudt Arbeide; Skjæret afviger fra den vanlige Form ved at have 5 istedetfor 3 opstaaende Tapper paa den ene Side. F. paa *Søndre Aarnes* i *Nes* Sogn, *Saude* Pgd., Bratsberg Amt, i den i Winthers Indberetning i Aarsb. 1880 S. 145 omtalte Haug b, i Muldjord, 1 m. dybt. (10927).

58. *Stenøxe* med Skafthul, 12.5 cm. lang, lig NO. 32, helt sleben; meget høi og svær i Forhold til Længden og stærkt tiltagende i Høide mod Eggen. F. paa *Brekke* i *Bamle* Pgd., Bratsberg Amt. (10928).

59. *Stenøxe* med Skafthul, afb. fig. 3, 13.5 cm. lang, helt sleben. F. paa *Vraalstad* i *Drangedal* Pgd., Bratsberg Amt. (10929).

60. *Stenøxe* uden Skafthul, 18 cm. lang, firkantet Tversnit med konvexe Bredsider, bred, men forholdsvis tynd; helt sleben. En Særegenhed er, at der paa to ligeoverfor hinanden liggende Steder i Sidekanterne, noget ovenfor Midten, er hugget Tverfurer for at lette Befæstelsen af Skaftet. F. paa *Strømdal* i *Gjerpen* Pgd., Bratsberg Amt. (10930).

61. *Stenøxe*, 16 cm. lang, af Form som fig. 3 ovfr., med Vulst tversover begge Sideflader. Om Stykket har været bestemt

til at have Skafthul, er tvivlsomt; der er nu et paabegyndt Hul ovenfor Vulsten, men baade dets Plads og dets Beskaffenhed forøvrigt gjør det utvivlsomt, at det er boret efter Stykkets Optagelse af Jorden. F. sammesteds. (10931).

62. *a)* *Kistelaas* af *Jern* fra Middelalderen, meget stor (den firkantede Laasplade maaler 35 + 23 cm.) og af meget kompliceret Indretning. Fjædrene paa den indvendige Side ende i Dyrehoveder, lignende dem, der findes paa Dørbeslag fra Middelalderen. (10933).

b) 3 *Dørringe* af *Jern* fra samme Tid, den ene vreden, de to andre af den vanlige Form med Dyrehoveder paa begge Sider af den Krampe, hvormed de have været fæstede i Døren, og forøvrigt simple indstemplede Ornamenter. (10934—10936).

Disse Stykker skulle have tilhørt den forrige Kirke i *Tuddal*, *Hjertdal* Pgd., Bratsberg Amt.

63. *a)* En raat arbeidet *Stenøxe* uden Skafthul, 20 cm. lang, af halvovalt Tversnit, ganske lig Øxerne i Værkstedfundet fra Nøstvet (Aarsb. 1879 S. 192 No. 106). (10937).

b) 3 Stykker af pladeformede *Slibestene* af Sandsten og 3 skarpkantede *Flintstykker* uden Spor af særlig Tildannelse. (10938).

F. i en Ager paa *Verpen* i *Hurum* Pgd., Buskeruds Amt. Sagernes fuldstændige Analogi med Nøstvet-Fundets Indhold gjør det sandsynligt, at man her har en Antydning til et Værksted fra Stenalderen af samme Klasse.

64. *Stenøxe* med Skafthul, 12.5 cm. lang, nærmest lig NO. 32, men af temmelig uregelmæssig Form; har været helt sleben. F. paa *Bjerkeskog* i *Garder* S., *Vestby* Pgd., Akershus Amt. (10939).

65. *Stenøxe* med Skafthul, 11 cm. lang, lignende Form, dog med stærkt afrundede Kanter, sleben ved Eggen og delvis paa Over- og Underside. F. paa *Ølta* i *Røken* Pgd., Buskeruds Amt. (10940).

66. *Hammer* af *Sten* lig NO. 46. Den benyttede Sten er af meget uregelmæssig oval Form; Skafthullet meget videre i Aabningen end i Midten. Intet Spor af Brug i Enderne. Største Tvermaal 15.5 cm. F. sammesteds. (10941).

67. *Stenøxe* uden Skafthul, lig NO. 11, 16.5 cm. lang, sleben blot ved Eggen. F. paa *Rustad* sydligst i *Askers* Sogn, Akershus Amt. (10942).

68. *Stenøxe* med Skafthul, oprindelig lig NO. 27, men stærkt formindsket ved Omhugning, nu 12 cm. lang. F. paa *Myrene* i *Røken* Pgd., Buskeruds Amt. (10943).

69. Fragment af et *Kvartsbryne* (NO. 157 og Aarsb. 1878 fig.

11); ukjendt Findested, men udentvivl fra en af Bygderne omkring Christianiafjorden. (10944).

70. *Stenøxe* med Skafthul, 12.7 cm. lang, som NO. 32, men med afrundet Bane og temmelig smal; noget uregelmæssig Form. Helt sleben, undtagen i Banen. Paa den ene Side Spor af en Grube, indhugget som Forberedelse til Boring af Skafthullet. F. paa *Skjør* (søndre Gaard) i *Eidsberg* Pgd., Smaalenene. (10945).

71. *Stenøxe* med Skafthul, 15 cm. lang, væsentlig af samme Form som den foregaaende, men meget skjødesløst og uregelmæssigt tildannet og sleben blot ved Eggen. F. paa *Øierud* i *Hovin* Sogn, *Spydeberg* Pgd., Smaalenene. (10946).

72. Nederdelen af en liden, temmelig flad *Stenøxe* uden Skafthul af firkantet Tversnit, 4.5 cm. bred i Eggen. F. i *Aremark*, Smaalenene. (10947).

73. En meget liden *halvmaaneformet Skraber* af *Flint*, 9.5 cm. lang, Form som NO. 52, men uden Sagtænder. F. paa *Nes* i *Rødenes* Sogn og Pgd., Smaalenene. (10948).

74. *Stenøxe* uden Skafthul, 15 cm. lang, lig NO. 15, dog med plane Sider og afrundede Kanter; noget forstødt i Eggen allerede i gammel Tid. F. etsteds i Smaalenene. (10949).

75. *Stenøxe* med Skafthul, 11 cm. lang, yderst forvitret. Skafthullet synes ufuldendt, da det er meget trangere i Midten end ved Mundingen. Ligeledes f. i Smaalenene. (10950).

76. *a) Mundbid* af *Jern;* kun den ene Sidering bevaret, flad, 5.8 cm. i Tvermaal.
b) En flad *Jernring* med ihængende Krampe, 8.8 cm. i Tvermaal.
c) Et ufuldstændigt *Sigdblad* af *Jern;* ikke Sagtænder i Eggen.
d) Et 14.5 cm. langt *gaffelformet* Stykke af *Jern,* har været indstukket i et Skaft.
e) To smaa flade *Beslagstykker* af *Jern* og flere smaa Fragmenter af Jernsager. (10952).

Disse Sager siges at være f. sammen paa *Mosebø* i *Sauland* Sogn, *Hjertdal* Pgd., Bratsberg Amt. De kunne nok være fra yngre Jernalder; enkelte af dem have Glødeskal.

77. *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, 14 cm. langt, temmeligt svært og bredt. Spidse Udspring over Skafthullet; retliniede Kanter paa Bladet. F. paa *Otterholt* i *Bø* Pgd., Bratsberg Amt, i den Haug, der i Winthers Indberetning i Aarsb. 1880 S. 124 betegnes h 37. Haugen var af Sten; Øxebladet fandtes 2 m. indenfor nordre Kant. Brændte Ben, Kul og Aske fandtes hist og her inde i Haugen (Udgravningen ikke fuldendt). Gave fra Gaardbruger og Ordfører *Halvor Tvedten.* (10954).

78. Nye Fund fra Værkstedpladsen paa *Nøstvet* i *Aas* (se Aarsb.

1879 S. 192 No. 106. 1880 S. 206 No. 151. 1881 S. 137 No. 41 og S. 150 No. 107). I 1882 er herfra indkommet 84 Øxer (Kiler) af de før kjendte Former, 40 pladeformede Slibestene af Sandsten (af begge Slags, især det sidste, de fleste Exemplarer blot Fragmenter) og endel Flintaffald, hvoriblandt adskillige Stykker med Skraber-Eg og nogle ildskjørnede Stykker. Saadanne Sager skulle paa dette Sted ikke blot findes ovenpaa Auren, men ogsaa noget ned i denne, indtil 6—8 Tommer. (10955. 11054. 11213).

79. *Stenøxe* uden Skafthul af uregelmæssigt ovalt Tversnit, sleben ved Eggen, 11.5 cm. lang. F. paa *Nøstvet* i *Aas*, men udenfor Værkstedpladsen. (10956).

80. En større Samling af *Betalingsringe* af *Guld* fra ældre Jernalder, indeholdende 9 nogenlunde hele Ringe og en Mængde Fragmenter. De første ere smaa (de to største paa 1¾ og 1⅝ Omgang og af Vegt 30.05 og 28.80 gr., ingen af de øvrige over 10 gr.). Blandt Fragmenterne ere derimod adskillige Stykker af meget tykke Ringe; et af disse har flere Gange indslaaet med Stempel det bekjendte Ornament af Form som en Halvmaane med 3 ophøiede Punkter i Bunden (jvfr. den i Aarsb. 1881 S. 142 No. 62 omtalte Ring). Guldets samlede Vægt er 216.20 gr. Desuden er af Fundet 5 Stykker komne i privat Eie, hvoraf 2 hele Ringe; den ene af disse, der blev indsendt til Samlingen til Eftersyn, var paa 7 Omgange, af ganske lidet Tvermaal, i Form af en Perle og af Vegt blot 3.9 gr. — Fundet er gjort af Gaardmand *Svend Torgersen Gaaseland* i en Haug paa *Gaaseland* i *Valle* Sogn, *Søndre Undal* Pgd., Lister og Mandals Amt (en Heiegaard over mod Lyngdal). Haugen var rund, 4 m. i Tvermaal. Den bestod fordetmeste af større Stene af et Mandsløftes Størrelse; midt i den var en meget stor Sten. Langs med denne fandtes Guldet, spredt i en Strækning af 2 m. Længde og 1 m. Bredde, nede paa Auren. Intet andet fandtes uden en liden blaa *Glasperle*. I en anden nærliggende Haug, der udgravedes samtidig (Marts—April 1882), fandtes smaa Stykker af to røde Lerurner af de bekjendte, stadigt hinanden følgende Former NO. 361. 364. (om et senere Fund i en 3die Haug se nedenfor No. 181). — Efter de oplyste Omstændigheder synes det rimeligt — forudsat at Haugen virkelig er en Gravhaug, som antaget af Finderen — at Guldsagerne ere nedlagte i den en god Stund efter dens Opførelse og i lignende Mening som de mange andre Samlinger af Guldsager fra samme Tidsrum, som man jevnlig træffer udenfor Grave. Noget Sidestykke til et Gravfund af Indhold som dette Fund vil man forgjæves søge. (10957—10966. 11004. 11245).

81. *Flintkniv* lig NO. 64, 13.9 cm. lang, tyndt og fladt Blad

med ligeledes temmelig tyndt Haandtag. F. i en Ager paa *Stafsberg* i *Furnes* Sogn, *Vang* Pgd., Hedemarken. Gave fra *M. Stafsberg* ved Klasselærer *Jon Rud*, Hamar. (10967).

82. Fragment af et *Redskab* af ukjendt Brug af temmelig løs graa *Skifer*. Det bevarede Stykke ligner den ydre Del af Bladet af en modern Papirkniv, kun at den er tykkere og tiltager i Bredde indad. Længde 9.5 cm., Bredde 2.5 cm. F. ved Pløining paa *Bjørnerud* i *Tomter* Sogn, *Romedal* Pgd., Hedemarken. Gave fra *L. Bjørnerud*, ligesaa ved Klasselærer *Rud*. (10968).

83. *a) Ljaablad* af *Jern*, 90 cm. langt, maalt efter Ryggen, af yngre Jernalders vanlige Form, sammenbøiet. Spor af de Baand, hvormed Skaftet har været paabundet, vise, at dette har gaaet 14 cm. ind fra Tangens Ende. (10969).
b) Plogjern af almindelig Form, 11 cm. langt. (10970).
F. midt i en Gravhaug paa *Viker*, *Aadalens* Pgd., Buskeruds Amt.

84. *a)* Enegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, stærkt rustet. Odden, øvre Hjalt og en Del af Tangen mangle; Klingens nuværende Længde 66 cm. Nedre Hjalt af Form som paa Worsaae No. 493, kun 7.8 cm. langt; paa dets ene Side fastrustet en Stump Tøi. (10971).
b) En liden *Bjelde* af *Bronce*, kugleformet med en enkelt Split i Halvcirkels Længde; paa den modsatte Kant en Hempe til Ophængning. Indeni et løst mangekantet Jernstykke. Diameter 4.1 cm. (10972).
F. i en liden rund Haug paa *Haukenes* paa Sydsiden af Langøen i *Hadsel* Pgd., Nordlands Amt. Gave fra Ingeniør *Svenningsen*.

85. *Lysestage* af *Jern* fra Middelalderen, af et Slags, der i den Tid synes at have været jevnlig brugt i norske Kirker. Den har en vreden Midtstang af firkantet Jern, 53 cm. høi; til denne støtte sig 4 Arme, der, ligesom Stagens trearmede Fod, ere gjorte af Jernblikstrimler og øverst bære hver sin Lysepibe. Lysearmene ere fortinnede og prydede med indslaaede Punkter og ihængende «Løv» af Jern. Skal have tilhørt *Tuddals* Kirke, *Hjertdal* Pgd., Bratsberg Amt. (10973).

86. En lignende *Lysestage* med blot 2 Lysearme. Paa Midtstangens Top anbragt en Hane. I lang Tid bevaret paa *Luraas* i *Tinn* Pgd., Bratsberg Amt; skal være kommen fra en af Kirkerne i *Numedal*. (10974).

87. Kileformet *Øxeblad* af *Jern*, vistnok fra yngre Jernalder, 22 cm. langt, sexkantet Stamme. F. i en Røs paa *Luraas* i *Tinn*. (10977).

88. *a) Pilespids* af *Jern*, 12.5 cm. lang, sædvanlig yngre Jernalders Form.

b) Et meget spædt 14 cm. langt Stykke af *Jern*, ligt Falen paa en yngre Jernalders Pilespids med Fal, men spædere og fortsat i en ganske tynd rund Stift, som i ydre Ende, hvor den er afbrudt, har en begyndende flad Udvidelse.

F. i en Ager paa *Eialand* i Østbygden i nysnævnte *Tinn* Pgd. (10979).

89. *Jernbeslag* til 2 *Burdøre* fra Middelalderen, eller ialfald af middelaldersk Form. Der er foruden en Mængde mindre Beslagstykker 3 Beslag til Nøglehuller, 2 Do. til Dørringe, og 6 Ringe, hvoraf 1 glat med indhuggede Ornamenter paa Forsiden, 4 vredne og 1 snoet af to Stænger. Have tilhørt et Bur paa *Hove* i *Tuddal*. (10980).

90. *Flintkniv*, lig NO. 65, dog smalere, 13 cm. lang. F. ved Pløining nær Vandet paa *Østensjø* i *Aas* Pgd., Akershus Amt. (10981).

91. *Stenøxe* med Skafthul, 18.5 cm. lang, noget lig NO. 28, men af simpelt og skjødesløst Arbeide; sleben hist og her. Skafthullets Boring begyndt med Indhugning af en Grube paa Undersiden. F. ved Digegravning paa en Husmandsplads i *Aas*, ikke langt fra *Østensjø*. (10982).

92. Fragment af en tynd, flad *Slibesten* af *Kvartsit* fra Stenalderen, benyttet til Slibning paa den ene Fladside og begge Smalkanter. F. paa *Ødemark* i *Svindal* Sogn, *Vaaler* Pgd., Smaalenenes Amt. (10983).

93. *a)* Halvmaaneformet *Flintskraber*, lig NO. 52, dog uden Sagtænder, 10.5 cm. lang og indtil 2.6 cm. bred. (10984).

b) *Spydspids* af *Flint*, ufuldstændig i nedre Ende; synes at have lignet NO. 69, maaske dog med større Tilnærmelse til Formen med særskilt Skaftdel; nu 13 cm. lang. (10985).

c) Bladformet *Pilespids* af *Flint* (lig NO. 81), 3.9 cm. lang. (10986).

d) 6 smaa *Pilespidser* af *Flint*, hvoraf 3 af det hjerteformede Slags som NO. 77 og de øvrige ganske simple, tildannede af en Flekkestump blot ved Tilhugning af en Skaftstift. (10987).

e) 6 smaa *Flintskrabere*, hvoraf 1 rund; de øvrige aflange. (10988).

f) 3 tilhugne *Flintflekker*, de to med omhyggelig tilspidsede Ender. (10989).

F. paa forskjellige Steder paa *Sele* i *Klep* Pgd., Stavanger Amt.

94. *Sneldehjul* af gul *Talk*, halvkugleformet; paa Underfladen 4 radierende Streger fra Hullet udad. Tvermaal 3.5 cm., udentvivl fra ældre Jernalder. F. paa samme Gaard som foregaaende No. (10990).

95. 76 *Glasperler* af forskjellig Form, Farve og Størrelse. Af mindre sædvanlige bemærkes en stor blaa Perle med en i Slangebugter paalagt tyk rund Traad, der har indlagte hvide og gule Skraastriber, samt to mindre tøndeformede Perler med Længdestriber i 4 forskjellige Farver (bredere Striber af blaat og gult og smalere af hvidt og rødt). Der er videre et Par smaa Mosaikperler med fine Schakbretmønstre og en Mængde Dobbeltperler med gul eller sølvhvid Indlægning i Massen. F. paa *Tjelde* i *Nesset* Pgd., Romsdals Amt, i en Gravhaug, hvis Kant blev vasket ud af en Bæk. Desuden fandtes smaa Stykker af Kanten af en enkelt *oval Spænde* af *Bronce*, der gjør Fundets Henførelse til yngre Jernalder sikker. (10991).

96. *a)* Et smalt, fladt, baandformet *Broncebeslag* fra yngre Jernalder, allerede i gammel Tid afhugget i begge Ender, afb. fig. 22. Sidekanterne ere lidt nedadbøiede. Oversiden forgyldt; Afbildningen vil vise Stykkets Slægtskab med den irske Ornamentstil og med Stykker som f. Ex. Sv. forns. 509—511. I hver Ende har der været 2 Jernnagler, der gjennembryde Ornamenterne paa en saadan Maade, at de ikke kunne have været bestemte til at anbringes der fra først af. (10992).

b) Et Par enkelte *ovale Spænder* af *Bronce*, den ene brudt i to Stykker, med 9 paanaglede Knopper. Paa Bagsiden Indtryk af Tøi. Ved Bøile og Charnier hefte Stumper af 2 eller 3 forskjellige Slags Tøi. (10993).

c) Halvkugleformet *Sneldehjul* af *Klebersten*, uden Ornamenter, 3.6 cm. i Tvermaal. (10994).

d) 4 smaa Fragmenter af *Jern*, hvoraf det ene er et lidet fladt Beslag, og to andre synes at høre til en liden Krumkniv. (10995).

F. i en Haug paa *Otterholt* i *Bø* Pgd., Bratsberg Amt (den Haug, der i Winthers Indberetning i Aarsb. 1880 S. 123 betegnes h 29). Der var intet Gravkammer, og Oldsagerne laa ikke ganske i Midten af Haugen. De ere skjænkede til Samlingen af Gaardbruger og Ordfører *Halvor Tvedten* med Undtagelse af No. 10992, der er kjøbt af Finderen.

97. *Stenøxe* med Skafthul, 12 cm. lang, lig NO. 30, dog omhyggeligere arbeidet og noget konkav paa Oversiden. Helt sleben. F. paa *Heggum* i *Røken* Pgd., Buskeruds Amt. (10996).

98. *a)* Nogle Fragmenter af en *urtepotteformet Lerurne* fra ældre Jernalder, ornamenteret med to brede Tverbaand af parallele Linier, adskilte ved en Rad Kamzirater. Har været af betydelig Størrelse og havt Jernbaand omkring Randen. (10997).

b) *Kvartsbryne* (Aarsb. 1878 fig. 11), indknebet ved Slid rundtom den midtre Del, 21 cm. langt. (10998).
c) Forrustet *Spydspids* af *Jern*, 28 cm. lang (Odden afbrudt). Bladet tveegget, fladt og tyndt; Kanterne danne stumpe Vinkler med Toppunkt nær Falen; i den ydre Del ere de noget indadbuede. (10999).
d) *Sax* af *Jern*, forrustet og overbrudt; ældre Jernalders Form; 17 cm. lang. (11000).
e) Endel Fragmenter af mindre *Jernsager*, hvoriblandt Hanken til Laaget af et *Skrin* med tilhørende Kramper, et Stykke af et *Knivblad* og muligt Odstykket af en *Pilespids* lig NO. 213. (11001).

F. paa *Leikvam* i *Nes* Sogn, *Saude* Pgd., Bratsberg Amt, i en Haug af Sand (en af de to smaa Hauger, der af Winther i Aarsb. 1880 S. 139 betegnes h. i.). Saxen skal have ligget ovenpaa Kvartsbrynet.

99. To *Dørringe* af *Jern* fra Middelalderen, begge med de almindelige Dyrehoveder paa begge Sider af Krampen, den største af dem, der er 15 cm. i Tvermaal, desuden med 3 Kugler paa Ringen i lige indbyrdes Afstand. Have tilhørt *Aal* Kirke i Hallingdal og ere foræwrede af Herredsstyrelsen. (11002. 11003).

100. 3 sammenhørende *Plankestykker* fra samme Kirke med en paamalet ornamental Dyrefigur; skulle have siddet i Væggen mellem Choret og Skibet. Indsendte af Sognepræst *J. Monrad*. (11005).

101. *Spiralring* (Betalingsring) af *Guld* fra ældre Jernalder, meget stor, 3¼ Omgang, af Vægt 173.7 gr., Gehalt 0.92 og Metalværdi 395 Kr. Stangen er rund, hamret, af jevnt 5 mm. Diameter, urørt i begge Ender. F. paa *Skaland* i *Vefsen* Pgd., Nordlands Amt, paa samme Sted som de to i 1880 derfra indkomne store Spiralringe, hvorom se Aarsb. 1880 S. 190 No. 79. (11006).

102. *a)* *Lerurne* fra ældre Jernalder, af Formen NO. 361; var knust i mange Stykker, men har for største Delen kunnet sammensættes. Høide 12 cm., Vidde oventil 15 cm. Svagt sværtet; prydet omkring Halsen med Baand af Linier og brede Furer. (11010).
b) Stykker af en *Lerurne* af Formen NO. 364, prydet med raa Linieornamenter ned over Bugen. (11011).
c) En *Syl* af *Jern*, ufuldstændig, og et Stykke af Tangen af et *Knivblad*. (11012).

F. paa *Foldvik* i *Brunlanes* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt, paa samme Sted, som de tidligere derfra indkomne Sager No. 10582—10585 og 10769—10771 (se Aarsb. 1881 S. 139 No. 54).

103. *a)* Tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, ualmindelig

fuldstændigt og vel bevaret. Klingen 80 cm. lang, 6 cm. bred oventil; Odden stærkt afrundet. Hjaltene smale, af firkantet Tversnit, afrundede i Enderne; deres Længde 11.8 og 8 cm.; Afstanden mellem dem 9.4 cm. Øvre Hjalt bestaar blot af eet Stykke, hvis øvre Del er tildannet i Form af en femkløftet Hjaltknap med næsten jevnhøie Fliger. Øverhjaltet har to parallele Linier rundtom midtover og to andre langs nedre Kant; nedre Hjalt har een Linie langs hver Kant. (11014).

b) *Spydspids* af *Jern*, 53.5 cm. lang. Bladet, hvis største Bredde er 6 cm., er fladt med en svagt ophøiet Midtkant; Kanterne danne stumpe Vinkler og ere indadbuede i ydre Del. Falen, der er 20.5 cm. lang, er i den største Del af sin Længde prydet med afvexlende fordybede og ophøiede Baand rundtom, de sidste med indskaarne parallele Linier; synes ikke at have havt nogen Nagle. (11015).

c) Tveegget *Pilespids* af *Jern*, 13 cm. lang. (11016).

d) *Knivblad* af *Jern*, 22 cm. langt, hvoraf 10.5 cm. komme paa Tangen; smalt Blad af vanlig Form. (11017).

e) *Sax* af *Jern*, 26.3 cm. lang. (11018).

f) *Sigdblad* af *Jern* med stærke Sagtænder i Eggen; Tangen afbrudt. (11019).

g) Et kort, ret *Kantbeslag* af *Jern*, dannet ved Sammenbøining efter Længden af en smal Strimmel stærkt Jernblik, 9.5 cm. langt (fuldstændigt i begge Ender) og af 4—5 mm. Aabning. (11020).

h) *Rembeslag* af *Jern*, bestaaende af en oval Ring, 5.5 cm. i Længdediameter, hvori hænger en cirkelrund, fladhamret Ring af 4.8 cm. Tvermaal, der etsteds har Mærke efter stærkt Slid, og et fladt Beslag til en Remende. (11021).

F. sammen paa flad Mark, men i Nærheden af Gravhauger, paa *Kilde* i *Aamot* Pgd., Hedemarkens Amt; vare omgivne af sort Jord, hvori saaes Spor af brændte Ben. Gave fra Gaardbruger *Tollev Kilde*.

104. *a)* Smaa Fragmenter af 2 *Lerurner* fra ældre Jernalder, hvoraf den ene har været urtepotteformet og af betydelig Størrelse, den anden sandsynlig lig NO. 361. (11022).

b) *Sax* af *Jern*, efter Formen nærmest fra ældre Jernalder, 24.5 cm. lang. (11023).

c) *Krumkniv* af *Jern* af Formen NO. 142, ufuldstændig. (11024).

F. i en Gravhaug paa *Hvannes* i *Saude* Pgd., Bratsberg Amt. Til Saxen ere brændte Benstumper fastrustede.

105. *a) Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder (Skjegform), 10 cm. langt og 6 cm. bredt i Eggen. (11025).
b) Paalstav af *Jern*, beskadiget, nu 11.5 cm. lang. (11026).
c) 2 *Knivblad* af *Jern* af yngre Jernalders Form, 16.2 og 18 cm. lange (det sidste beskadiget i Odden). (11027. 11028).
F. paa *Sødeim* i Vestfjorddalen, *Tinn* Pgd., Bratsberg Amt.

106. *a) Sneldehjul* af *Klebersten*, Form som en Kuglekalot, største Tvermaal 4.8 cm., uden Ornamenter. (11031).
b) Fragment af en *Jernsyl*, rund i Odden, firkantet i den anden Halvdel. (11032).
F. i en tidligere udgravet Haug paa *Hovland* i *Hjertdal* Sogn, Bratsberg Amt; udentvivl fra ældre Jernalder.

107. To *Lerurner* fra ældre Jernalder af Formen NO. 364, 11 og 9 cm. høie, den største noget beskadiget; begge prydede med horizontale Rader af Skraastreger, anbragte paa Kanten af ophøiede Ribber, der gaa rundt om Karret, og indtrykte med Neglen i det vaade Ler. F. i en endnu ei helt udgravet Haug af betydelig Størrelse paa *Holgjem* i *Brunlanes* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. Desuden fandtes en hel Del Brudstykker af ornamenterede Urner (af Formen NO. 361?), der ikke blev tagne i Forvaring. (11033. 11034).

108. En Mængde Stykker af en stor *Lerurne* fra ældre Jernalder af samme særegne Slags som Aarsb. 1878 fig. 23 og 1879 fig. 24, der udmærker sig blandt andet ved de indstemplede strierede Ornamenter. Af saadanne har nærværende Exemplar havt 3 Rader over hinanden, hver bestaaende af 2 Rækker strierede Figurer (i de to øverste Rader Trekanter, i den nederste skjæve Firkanter). Raderne ere adskilte ved Baand af parallele Linier. I Form synes Karret nærmest at have lignet Aarsb. 1879 fig. 24. F. i en anden Haug paa samme Gaard *Holgjem*, lige under Haugens Overflade. — Gave fra *Hans E. Hansen* ved Lærer *M. Olsen*. (11035).

109. *a) Sneldehjul* af brændt *Ler*, cylinderformet med afrundede Kanter.
b) Et lidet Stykke smeltet *Bronce* og et skarpkantet *Flintstykke* uden bestemt Spor af Tildannelse eller Brug. (11036).
F. i en liden Haug paa *Foldvik* i *Brunlanes;* Gave fra *Hans Fredriksen Foldvik* ved Lærer *M. Olsen*.

110. Nogle meget beskadigede Rester af et Gravfund fra den tidligste Jernalder:
a) Et Par *Naale* af *Jern* med runde, flade, lodret siddende

Hoveder; den mindst beskadigede afbildet fig. 6. Hovederne ere en Fortsættelse af selve Naalen og have lidt aflang Form; deres Tvermaal 2.8—3.5 cm. Midt paa den ene Side er anbragt en Knap af Bronce med rund, ovenpaa flad eller lidt konkav Skive af vel 1 cm. Tvermaal; Aabningen mellem denne Skive og Naalehovedet 2 mm. Selve Naalestiften har paa det afbildede Expl. en Længde af 10 cm. og synes ikke paa dette at have mistet meget af sin oprindelige Længde.

b) Stykker af en *Beltehage* af *Jern*, i det væsentlige lig det i Aarsb. 1880 fig. 16 og hos Undset, Jernalderens Begyndelse S. 429 fig. 183 afbildede Exemplar, der hidtil var det eneste fra Norge kjendte. Nærværende Stykke er noget længere og slankere; den ene Spiral er løs, og den anden mangler.

c) Smaastykker af en temmelig tyk rund Stift (Naal?) af *Bronce*. (11037).

F. for nogen Tid siden i en Haug i *Holter* Sogn, *Nannestad* Pgd., Akershus Amt. Haugen tilhører en Række af Hauger, der ligge ved den langs Aaskanten førende Vei mellem Haug og Trøgstad, og Fundet gjordes ved Omlægning af Veien. Flere af Haugerne skulle være «stensatte indvendig» og indeholde «Kul og Aske». — De fundne Sager tilhøre den ældste, saakaldte «førromerske» nordeuropæiske Jernalder, til hvilken hidtil kun faa Spor ere fundne i Norge, jfr. Undset, anf. Sted S. 428—431. Se ogsaa No. 50b ovenfor. — Gave fra en unævnt Giver.

111. *Spydspids* af *Flint* af Formen NO. 68, 20.5 cm. lang, lidt usymmetrisk, men ellers meget vel arbeidet. Største Bredde 4.5 cm. F. paa *Holstad* i *Skibtvet* Pgd., Smaalenene. (11038).

112. Et 8 cm. langt Stykke af *Flint*, der ligner Skaftstykket af en Flintdolk (ovalt Tversnit), men er rundt tilhugget i begge Ender. Langs Ryggen paa begge Sider Spor af Slibning og i den ene Ende stærke Gnidespor. F. paa samme Gaard. (11039).

113. *Stenøxe* uden Skafthul, 11 cm. lang, Form som NO. 15, med den Forskjel, at Eggen er jevnt tilsleben fra begge Sider. Sleben overalt undtagen i Banen. F. paa *Hestehagen* i *Trygstad* Pgd., Smaalenene. (11040).

114. Fragmenter (Egstykker) af 2 smaa *Stenøkser* uden Skafthul, begge af Lerskifer, den ene lignende foregaaende No., den anden af ovalt Tversnit. F. paa *Haltorp* i *Spydeberg* Pgd., Smaalenene. (11041).

115. En 9 cm. lang *Stenøxe* uden Skafthul af samme Typ som de i Nøstvet-Fundet (ovfr. No. 78). Har ovalt Tver-

snit og spids Bane; sleben blot ved Eggen, hvor den paa den ene Side er fladt, paa den anden Side rundt slebet. Ligeledes fra *Haltorp* i Spydeberg. (11042).

116. Den øvre Del af en *Spydspids* af *Flint,* der maa have lignet enten NO. 68 eller 69; Stykket er 8 cm. langt. F. paa ovennævnte *Hestehagen* i Trygstad. (11043).

117. 2 Fragmenter af Bladet af en *Dolk* eller en *Spydspids* af Flint, f. paa samme Gaard. (11044).

118. En stor, nu forvitret *Stenøxe* uden Skafthul, 25 cm. lang; Form som NO. 10, men uden Indsvingning i Smalsiderne. F. paa *Dal* i *Haabøl* Pgd., Smaalenene. (11045).

119. *Stenøxe* med Skafthul, oprindelig lig NO. 27, men stærkt formindsket ved Omhugning, nu kun 8.5 cm. lang. Sleben ved Eggen. F. paa *Lia* i *Glemminge,* Smaalenene. (11046).

120. Haandtaget med den nedre Del af Bladet af en stor *Flintdolk,* af leverbrun Flint med enkelte graa Pletter. Hovedform som NO. 66, men Haandtaget af trekantet Tversnit og Overgangen til Bladet skarpere markeret. Har, da det var helt, været et ualmindelig smukt Stykke; Kanterne meget net og regelmæssigt tilhugne. Længde 12 cm., hvoraf 2.5 cm. komme paa den bevarede Del af Bladet. F. paa *Store Tune* i *Tune* Pgd., Smaalenene. (11047).

121. 3 blaa *Glasperler,* f. i en Gravhaug paa samme Gaard, efter tidligere der gjorte Gravfund at dømme sandsynlig fra ældre Jernalder. (11048).

122. Tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder. Hjaltenes Form som Worsaae 493; øvre Hjalt af eet Stykke. Klingen 76 cm. lang, men ikke ganske fuldstændig bevaret. Spor findes af Skedens Trædele. F. i en Hustomt, antagelig i *Vatsaas* Sogn, *Hof* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. Gave fra *Ole T. Gran.* (11049).

123. *Broncecelt,* lig NO. 97, men uden Ornamenter; forsynet med Øre; Aabningen spidst oval. Længde 5.4 cm. F. paa *Nubsrud* i *Vestby* Sogn, Akershus Amt, efter Sigende i en Haug, hvori der ogsaa blev fundet forrustede Jernvaaben. Gave fra *Hans Nielsen Nubsrud.* (11050).

124. *Stenøxe* med Skafthul, 12.5 cm. lang, lig NO. 28, dog noget mindre afrundet paa Oversiden; sleben paa begge Sideflader. F. paa *Asper* i *Spydeberg* Pgd., Smaalenenes Amt. (11051).

125. *Flintdolk* af Formen NO. 65, med regelmæssige Hak i Haandtagets Kanter, 15.8 cm. lang. F. paa *Søndre Veum (Kriken)* i *Glemminge* Pgd., Smaalenene, 3' dybt i en Myr. (11052).

126. *Stenøxe* uden Skafthul, 12.5 cm. lang, lig NO. 12, dog med mere sammentrykt Tversnit; sleben blot ved Eggen.

F. paa Pladsen *Sjøskogen* under *Nøstvet* i *Aas* Pgd., Akershus Amt, paa det samme Sted, hvorfra det store Værkstedfund skriver sig (jvfr. ovfr. No. 78), men uden Forbindelse med dette. (11053).

127. 74 Stkr. *Vævlodder* af *Jern* af den sædvanlige Form (som Aarsb. 1867 fig. 32); Længde c. 30 cm. F. sammen paa *Aske-Eie, Nes* Pgd., Hedemarken. (11056).

128. 2 *halvmaaneformede Skrabere* af *Flint*, Form som NO. 52, dog med lidt mere buet Egside, 17.8 og 16.3 cm. lange. F. ved Gravning i Tunet paa Pladsen *Braaten* under *Opset* i *Grue* Pgd., Hedemarkens Amt. Gave fra *Ole Bredesen Opset*. (11057. 11058).

129. *Paalstav* af *Bronce*, 10 cm. lang, af den brede Form som Aarsb. 1879 fig. 17. (Sidekanterne ere noget stærkere indsvungne ovenfor Eggen, og Skraaslibning ved denne findes ikke). Sidefligerne ganske svage; Eggen opstuvet eller tvert afskaaret allerede i gammel Tid. Bredde i Eggen 6.7 cm. F. ved Spadevending af nys opbrudt Jord paa *Borge* i *Onsø* Pgd., Smaalenene. (11059).

130. *Halvmaaneformet Flintskraber*, lig NO. 50, grovt huggen, 10.7 cm. lang og 5.4 cm. bred. F. paa samme Gaard for c. 20 Aar siden, tilligemed en anden lignende Skraber, der var længere, men smalere. (11060).

131. *Stenøxe* uden Skafthul af samme Typ som de fra Værkstedet paa Nøstvet (No. 78 ovfr.), halvrundt Tversnit, 15.7 cm. lang; ser ud til at have været sleben ved Eggen. F. temmelig dybt (sikkert en Alen ned i Jorden) paa *Kolberg* i *Onsø* Pgd., Smaalenene. (11061).

132. En ganske liden *Lerurne* fra ældre Jernalder af Formen NO. 355, sprukken og beskadiget ved Ild. Høide 4.5 cm. F. c. 2 Alen dybt i en Sandhaug paa *Ek* i *Onsø*; skal have staaet paa en fladagtig Skaal af Ler, der gik i Stykker ved Optagelsen. (11062).

133. *Spydspids* af *Flint*, lig NO. 69, men noget mere jevnbred og langstrakt, 14.5 cm. lang og indtil 3.3 cm. bred. F. paa *Lervik, Vestnes* Pgd., Romsdals Amt, c. 1′ dybt i noget stenblandet Aurjord, hvorunder i den nævnte Dybde ligger et Underlag af fast, sten- og sandblandet Ler. Gave fra Lensmand *L. Holm*. (11064).

134. *a) Tveegget Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, tredobbelt sammenbøiet, men ellers vel vedligeholdt (dog mangler Knappen). Klingens Længde 82.5 cm., Bredde oventil 5.7 cm. Hjaltene smale, firkantede, lidt buede, aftyndede mod Enderne, 10.8 og 8 cm. lange; Afstanden mellem dem 10 cm. (11065).

b) Skjoldbule af *Jern*, Kalotform med Indknibning ovenfor Randen. (11066).

c) *Sigdblad* af *Jern* med Spor af Sagtænder i Eggen, 21 cm. mellem Enderne. Tangens Spids opad- og ombøiet; dens indre Kant opbøiet; 1 Naglehul. (11067).
d) *Hadde* af *Jern* til et Kar, 23 cm. mellem Enderne. (11068).
e) Levninger af 2 tveeggede *Sværd* af *Jern:* nogle mindre Klingestykker, hvoraf det ene er et meget smalt Odstykke, samt Over- og Underhjalt af det ene Sværd og Underhjaltet af det andet, — alle tre Hjalt rette og smale. (11069).
f) Et forrustet Stykke af en middelsstor *Spydspids,* Stykker af 1 eller 2 *Skjoldbuler* (det ene Stykke gjennemboret med et Stik), et ufuldstændigt *Mundbid* af vanlig Form, og et fladt *Beslagstykke,* alt af *Jern.* (11070).
g) *Øxeblad* af *Jern,* 15.5 cm. langt, 9.5 cm. bredt i Eggen, næsten retliniede Kanter. (11071).
h) *Øxeblad* af *Jern,* 11.8 cm. langt og 7 cm. bredt i Eggen, stærkt buede Kanter. (11072).

Disse Sager ere fundne i 4 tæt sammen liggende Hauger paa *Klafstad* i *Tomter* Sogn, *Romedal* Pgd., Hedemarken. Den største Haug skal have været «fuld af Kul og Aske». I en af de andre fandtes en «Grav», hvori et af Sværdene og nogle smaa Ben laa. Fundene ere gjorte til forskjellig Tid, de sidste i 1870. Ved flere af Stykkerne ere brændte Ben fastrustede. — Gave fra *Anders Larsen Klafstad* ved Klasselærer *Jon Rud.*

135. *Perle* af *Karneol,* femsidet, langagtig og aftagende i Tykkelse mod Enderne, 1 cm. lang. F. i Gravhaug paa *Opstad, Tune* Pgd., Smaalenene; vistnok fra yngre Jernalder. Gave fra Overretssagfører *Grimsgaard.* (11073).

136. 19 *Gravfund* fra ældre Jernalder, fremkomne i Juli 1882 ved Udgravninger, foretagne af Antikvar *Nicolaysen* paa *Evje Nikkelværks* og *Søndre Birkelands* Grund i *Evje* Pgd., Nedenes Amt; beskrevne særskilt nedenfor.

Gaver fra Kaptein *F. Henriksen* og Gaardbruger *Jørgen Gundersen Birkeland.* (11074—11160).

137. *Stenøxe* uden Skafthul, 12 cm. lang, hvis Tversnit er stærkt sammentrykt ovalt. Har den Eiendommelighed, at den omtr. midt paa Længden har en skraa Afsats rundtom til Støtte for Skaftet; forvitret paa Overfladen. F. i Nærheden af en Myr paa *Andersrød (Bakken)* i *Raade* Pgd, Smaalenene. (11161).

138. Den øvre Del af en *Spydspids* af *Bronce,* der med Hensyn til Bladets Form har lignet Madsen, Broncealderen, 1ste Bind Pl. 13 fig. 7. Den er afbrudt lidt ovenfor Falens Begyndelse. Nu c. 14 cm. lang; er hul indvendig ogsaa et Stykke udenfor den ophøiede Del af Bladet. F. paa

en Sætervold lidt østenfor *Sorknes* i *Grue* Pgd., Hedemarkens Amt, mellem Sorknes og Smiholen. Stedet ligger knap ¼ Mil fra Glommen, lidt oppe i den nederste Aas, der kaldes Salberget, næsten ved dens Fod. (11162).

139. *Tverøxe* af *Jern*, antagelig fra yngre Jernalder, 14.5 cm. lang, med stærkt krummet Blad; meget forrustet. F. paa samme Sted som foregaaende No., et lidet Stykke fra dets Findested, i en Haug, der indeholdt en Mængde Kul og antoges at være en Ruinhob efter et gammelt Hus. (11163).

138 og 139 ere Gaver fra Farver *Fladmoe* ved Lærer *Keyser*.

140. *Armbøile* af *Bronce* fra yngre Jernalder, afb. fig. 23; ved Midten temmelig stærkt konkav paa Indersiden, mindre derimod i Enderne. Ornamenter paa Ydersiden kun i Enderne, ikke ganske ens i begge Ender, om end i samme Stil; nu tildels utydelige. Bøilen er næsten cirkelrund; dens Tvermaal c. 6.5 cm., Baandets Bredde 0.4—1.2 cm. F. paa *Musli* i *Ottestad* Sogn, *Stange* Pgd., Hedemarken, i Jord, der var optaget af en oprenset Dam. Gave fra Gaardbruger *Anders Musli* ved *A. G. Nordvi*. (11164).

141. *a)* Nogle Stykker af et lappisk *Ligsvøb* af *Næver*, tredobbelt sammenlagt, sammenholdt med Tverstrimler af Næver af 1 cm. Bredde, der ere paasyede paa den ene Side med Senetraad. (11165).

b) En af Naturen tildannet, i den ene Ende afbrudt *Sten*, hvis tilbageværende Del har Lighed med Bagstykket af en Stenøxe med afrundet Bane. Spor af Slibning paa de to Sider, der paa en Stenøxe vilde være Over- og Underside. Længde 12 cm. Bredde og Høide c. 6.5 cm. (11166).

F. Sommeren 1882 af *A. G. Nordvi* ved Undersøgelse af en tidligere forstyrret lappisk Grav ved *Krampenes* i *Vadsø* Pgd., Finmarken; Gave fra Finderen.

142. *a) Sneldehjul* af *Hvalben* af Form som en lav Cylinder med skarpe Kanter, 4 cm. i Tvermaal, 1 cm. høi. Ornamenteret baade paa Fladsiderne og omkring Kanten med Zikzaklinier og Punkter i disses Vinkler. (11167).

b) En omtrent cirkelrund fladagtig *Rullesten* af 7 cm. Tvermaal; midt paa begge Sider indhugget runde Gruber af 3.6 cm. Tvermaal. (11168).

c) Halvdelen af en *Sænkesten* med to hinanden krydsende Tverfurer, brudt i Tverfuren. (11169).

Disse Sager ere f. ved Veiarbeide ovenfor *Næsseby* Kirkested i Finmarken; Ælden uvis.

143. *Stenøxe* uden Skafthul, 17.5 cm. lang, af ovalt, næsten rundt Tversnit, lig NO. 6, men stærkere tilspidset opad.

Slebet paa begge Sider ved Eggen (ikke skraaslebet). F. paa *Sulusnes* i *Varteig* Pgd., Smaalenene, i en Myrkant. (11170).

144 *a)* Den nedre Del af en *Flintspids*, formodentlig en stor Spydspids af en af Formerne NO. 68 eller 69, temmelig grovt arbeidet. (11171).

b) Fragment af Forparten af en *Stenøxe* med Skafthul, vel af Formen NO. 32. (11172).

Begge f. paa *Store Tune* i *Tune* Pgd., Smaalenenes Amt.

145. To *Glasperler*, den ene af gul, den anden af rød Glasmasse, formodentlig fra ældre Jernalder; f. paa samme Gaard. (11173).

146. *a)* Smaastykker af en rød *Lerurne* af Formen NO. 361, med Spor af Linieornamenter.

b) *Jernstykker*, mest Fragmenter, hvoriblandt en *Klinknagle* med 3 cm. Aabning mellem Pladerne; en 7 cm. lang spæd Stift uden Hoved, med vedhængende Trælevninger, og et Stykke af Form som en Meisel, nu 4 cm. langt, men ufuldstændigt i Eg-Enden, udplattet som af Hammerslag i den tykke Ende, forsynet med et nu afbrudt Fremspring i den ene Side. (11174).

Disse Sager ere opgivne at være fremkomne ved Udgravningen af 3 Hauger paa *Otterholt* i *Bø* Pgd., Bratsberg Amt.

147. *a)* Et diminutivt *Kar* af *Klebersten*, af den vanlige Kalotform, kun 2.5 cm. høit og 4.3 cm. vidt oventil, omhyggelig afglattet og meget regelmæssig formet. Var ved Indkomsten sønderbrudt; nogle Stykker mangle. (11175).

b) *Endebeslag* til en Rem af *Bronce*, aflangt firkantet med Afrunding i nedre Ende. Slyngeornamenter med stærkt forvanskede Motiver, nu utydelige. 3.8 cm. langt, 1.6 cm. bredt. (11176).

c) Fragment af en liden firkantet *Remspænde* af *Bronce* med lignende Ornamenter; Bredde 2.4 cm. (11177).

d) *Smykkenaal* af *Bronce*, 11.3 cm. lang. Øverst en Udplatning, der har sin største Bredde oventil, med et Hul, hvori hænger en Ring af tynd Broncetraad; derunder en tolvkantet Knop; Naalens Stamme øverst rund, nedentil flad og tilspidset. (11178).

e) *Sneldehjul* af *Klebersten*, 3 cm. Tvermaal, plan Underside og afrundet Overside. (11179).

f) Et Stykke *hvidt Vox*, nu i Form af en uregelmæssig firkantet Plade af 4.2 cm. Længde og 3.5 cm. Bredde; ujevn, men idethele ubetydelig Tykkelse; intet Spor til Væge. (11180).

g) 7 *Perler*, 2 af Rav og 5 af Glas, de sidste alle med forskjelligfarvet Indlæg, temmelig store. Den mindste af Glasperlerne, ringformet og af mørkerød Grundfarve, har paa 3 Steder i Kanten vorteformede Udspring, der ere røde med indlagte gule Skraastriber; af disse Udspring er det ene omtrent dobbelt saa stort som de andre. (11181).

F. i en Gravhaug i Bøgeskoven ved *Larvik* By; yngre Jernalder.

148. *a)* Endel forrustede og med fastrustet Sand bedækkede *Jernsager* fra yngre Jernalder, blandt hvilke kan skjelnes en *Skjoldbule*, et *Knivblad*, en *Paalstav*, en *Fil*, en *Hank* til et Kar og en *Grydelænke*. (11182).

b) Naalen af en *Ringnaal* af *Bronce* af den vanlige Form, 10 cm. lang. (11183).

c) En stor ringformet *Perle* af et sort, temmelig løst og let Stof, der af og til forekommer i Stykker fra yngre Jernalder. (11184).

F. i en anden Gravhaug i Bøgeskoven ved *Larvik*. Er ligesom det foregaaende Fund skjænket til Samlingen af Hattefabrikant *Halvorsen* i Larvik. I sidstnævnte Haug fandtes foruden de ovenanførte Sager en hel Del Klinknagler af vanlig Baadsømstørrelse.

149. *Stenøxe* uden Skafthul, 18 cm. lang, lig NO. 10 (dog uden Indhuling paa Smalsiderne), sleben ved Eggen. F. paa *Borregaard* ved Sarpsborg, under Kulaas. (11185).

150. *Stenøxe* uden Skafthul, 27 cm. lang, Form som NO. 11, men forholdsvis bredere; er af Glimmerskifer og er stærkt forvitret. F. paa *Lundestad* i *Berg* Sogn, Smaalenene. (11186).

151. *Stenøxe* uden Skafthul, 25 cm. lang, samme Form, men endnu bredere og meget svær; ser ud til at have været helt sleben. F. paa *Præstebakke* i *Enningdalen*, *Id* Pgd., Smaalenene. (11187).

152. *Stenøxe* med ufuldendt Skafthul, 24 cm. lang, af Glimmerskifer og meget forvitret. Oprindelig lig NO. 28, dog med langt svagere Afrunding. Der findes et paabegyndt Hul med skaalformet Bund paa Undersiden, men dets ringe Diameter og dets Plads meget langt bagud gjøre det sandsynligt, at det først er boret efter Stykkets Optagelse af Jorden. F. paa *Teige*, *Nøterø* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. (11188).

153. *Stenøxe* med Skafthul, lig NO. 27, 14.5 cm. lang, sleben ved Eggen, der allerede i gammel Tid er bleven afbuttet. F. paa *Fosser* i *Rakkestad* Pgd., Smaalenene. (11189).

154. *Stenøxe* med Skafthul, 12 cm. lang, som NO. 32, men med afrundet Bane. Er formindsket ved Omhugning, saa

at den nu er paafaldende svær i Forhold til den ringe Længde. Skafthullets Boring har paa Undersiden været forberedt ved Indhugning af en Grube. F. paa *Bru* i *Ski* Sogn, *Kraakstad* Pgd., Akershus Amt. (11190).

155. *Trefliget Spænde* af *Bronce* fra yngre Jernalder, 6.1 cm. bred mellem Armenes Ender; forgyldt. Ornamenterne nogenlunde som paa Sv. forns. 552. F. paa *Marum* i *Tinn* Pgd., Tellemarken. (11191).

156. *Stenøxe* med Skafthul, lig NO. 32, 13 cm. lang. F. paa *Aamdal*, ligeledes i *Tinn*. (11192).

157. *Lerurne* fra ældre Jernalder af Typen NO. 354, et usædvanlig lidet Exemplar, 12 cm. høit og 11 cm. vidt i Mundingen; ikke fuldstændigt. F. i Gravhaug paa *Nordby* i *Os* Sogn, *Rakkestad* Pgd., Smaalenene, tilligemed brændte Ben. (11194).

158. To *Glasperler*, hvoraf den ene, af sort Grundfarve, har 3 stærkt fremstaaende runde Knopper, sorte med gule og røde Striber og et hvidt Punkt i Toppen. F. paa *Vestby* i samme Sogn, antagelig fra ældre Jernalder. (11195).

159. *Bogspænde* (?) af *Bronce* fra Middelalderen, 8.4 cm. lang og 1.7 cm. bred, bestaaende af 2 sammennaglede Plader med c. 2 mm. Afstand, hvoraf den ene er ombøiet i Kanterne undtagen i den ene Ende. I den modsatte Ende er fæstet en Krog (til Gjænget?); ved den første, aabne Ende er der nogle runde Huller i den Plade, der maa betragtes som dannende Forsiden, af hvilke Huller 4 ere korsstillede og omgive et lidet opdrevet Parti af Pladen. Paa Forsiden med glatte Bogstaver paa stribet Grund langsefter Indskriften: **maria.** F. paa samme Gaard, *Vestby* i *Os* Sogn. (11196).

160. *Flintøxe*, lig NO. 3, men smalere, 15 cm. lang, sleben ved Eggen. F. for flere Aar siden ved *Skarvandet* i *Søndeled* Sogn, Nedenes Amt. (11197).

161. *Røgelsekar* af *Bronce* fra Middelalderen, fra *Hauner* Kirke, *Nordre Land* Pgd., Christians Amt. Foræret af Herredsstyrelsen gjennem Foreningen. (11198).

162. En liden smukt arbeidet hjerteformet *Pilespids* af *Flint*, 1.9 cm. lang, bredere end NO. 76 og med buede Sidekanter. F. paa *Præstdalen* i *Spydeberg*, Smaalenene, paa en Sandrab nær Glommen, hvor der oftere er fundet Flintstykker. (11200).

163. *Halvmaaneformet Flintskraber*, 12 cm. lang, med stærkt indadbuet Eg, kun 2.5 cm. bred paa Midten; stærkt Glandsslid i Eggen. F. paa *Myrer* i *Kraakstad* Pgd., Akershus Amt. (11201).

164. *Stenhammer* med Skafthul som NO. 46, 12 cm. lang; Skafthullet af noget jevnere Vidde end vanligt. F. paa

Duggetorp, en Part af *Østre Fossum* i *Spydeberg*, Smaalenene. (11202).

165. Et Midtstykke af en stor *Slibesten* af *Kvartsit*, fra Stenalderen, med 6 Slibeflader, alle konkave. F. i en Hustomt paa *Nylenda* i *Askim* Pgd., Smaalenene. (11203).

166. *Slibesten* af hvid *Kvarts*, fra Stenalderen, maaske blot Fragment; 3 konkave Slibeflader. 24 cm. lang; største Tvermaal 7.5 cm. F. i et Grustag paa *Sanderød* i *Vaaler* Pgd., Smaalenene. (11204).

167. *Stenøxe* uden Skafthul, ufuldstændig i Eggen, ovalt Tversnit; f. paa *Haltorp* i *Spydeberg*, Smaalenene. (11205).

168. Nederdelen af en lignende, større *Stenøxe*, hvis Tversnit dog er mere langstrakt, nærmende sig til en Firkant med afrundede Hjørner. F. paa *Røis* i *Kraakstad* Pgd., Akershus Amt. (11206).

169. Fragment af en større *Stenøxe* med Skafthul, f. paa samme Gaard. (11207).

170. *a)* En liden *Stenøxe* uden Skafthul, 8.5 cm. lang, ovalt Tversnit, sleben ved Eggen.
b) Odstykket af en *Stenøxe* af samme Slags, slebet, fladt paa Undersiden og stærkt konvext paa Oversiden.
F. paa *Giltvet* i *Spydeberg*, Smaalenene. (11208).

171. *a)* Stykker af en meget stor og grov *Lerurne* fra ældre Jernalder, formodentlig af Typen NO. 354. (11209).
b) En liden gul *Glasperle*. (11210).
F. ved Pløining tilligemed brændte Ben paa *Store Tune* i *Tune*, Smaalenene.

172. *Stenøxe* med Skafthul, 13.5 cm. lang, i Form staaende nær ved NO. 28, temmelig simpelt Arbeide; sleben saagodtsom overalt. Paa Undersiden indhugget en Grube før Boringens Begyndelse; paa Oversiden Spor af en begyndt Boring lidt til Siden. F. paa *Bjerke* i *Ski* Sogn, *Kraakstad* Pgd., Akershus Amt. (11211).

173. *Stenøxe* med Skafthul, uregelmæssigt tildannet, lig NO. 32; sleben blot ved Eggen, 16 cm. lang. F. paa samme Gaard. (11212).

174. *Stenøxe* uden Skafthul, med Fure rundtom til Fæste for Skaftet (NO. 16), 10.5 cm. lang; forholdsvis bred. Furen, der er bred og dyb, er anbragt temmelig nær Banen; helt sleben. F. paa *Galgeberg* ved Christiania; Gave fra Teglværkseier *I. A. Nielsen*. (11214).

175. *Slibesten* af rød Sandsten fra Stenalderen, gjort af en fladagtig oval Sandstens-Rullesten, hvis Maal ere 29 + 23 cm.; konkave Slibeflader paa begge Fladsider. F. i en Myr paa *Vestre Glemminge* i *Glemminge* Pgd., Smaalenenes Amt. (11215).

176. *a)* Endel *Kitstykker* til et *Trækar*. (11218).

b) *Beltering* af *Bronce*, afb. fig. 8. Paa Bagsiden af det lille flade Fremspring nederst en Nagle, der maa have baaret en Rem, hvori en Nøgel eller en lignende Gjenstand har hængt. (11219).

F. paa *Hjelten* i *Brunlanes* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt, ved Udgravning af en middelsstor Røs, der bestod af tildels meget store Stene og laa paa en Bergknat. Oldsagerne fandtes omtrent i Midten paa Bergbunden sammen med Kul, brændte Ben og nogle Jernfragmenter. Ældre Jernalder.

177. *a)* *Guldbrakteat*, afb. fig. 9, Tvermaal 3.7 cm. og Vegt 5.2 gr. Adskiller sig fra de vanlige Stykker af dette Slags ved ikke at have tilloddet Perlerand omkring Kanten, men istedet en præget Perlekant, samt derved, at den istedetfor tilloddet Hempe har et rundt Hul indenfor Kanten. Præget alene udført i ophøiede Linier. (11220).

b) En stor *Spænde* af *Sølv*, af Mellemjernalders Form, afb. fig. 10, 15.5 cm. lang. Har været forgyldt, men Forgyldningen er nu for største Delen forsvunden med det paa Overfladen dannede støvlignende Lag af Svovelsølv, der bedækkede Stykket og for en stor Del skjulte Ornamenterne, da det indkom. I Ornamentiken slutter det sig, som det vil sees, nærmest til de i Aarsb. 1869 fig. 21, 1872 fig. 5 og 1879 fig. 28 afbildede ufuldstændige Exemplarer. Ogsaa nærværende Exemplar er brudt i 3 Stykker, men intet mangler. Spænden er støbt i to Dele (Overstykket for sig) og sammenføiet med 2 Nagler, hvis runde Hoveder sees paa Forsiden nederst paa Overstykket. Naaleskeden danner desuden et særskilt Stykke, der har været loddet til Nederstykkets Bagside, men nu er løst. Naalen har været af Jern. Paa Bagsiden nogle svagt indridsede koncentriske Cirkler. Stykket er temmelig tyndt og veier uagtet sin Størrelse kun 115.8 gr. (11211).

c) *Broncespænde*, 10.5 cm. l., med korsformet Overdel og Dyrehoved i nedre Ende; har ligesom NO. 251 Dyrehoveder istedetfor runde Knopper i Korsarmenes Ender, og ligner idethele denne; dog har den opstaaende halvrunde Tverkamme indenfor disse Dyrehoveder, hvorhos Sideudspringene paa Stykket nærmest nedenfor Bøilen ere større og aabne i Midten. Overbrudt. (11222).

d) Fragmenter af 2 smaa *Broncespænder* med korsformet Overdel, neppe over 5.5 cm. lange, der begge nu mangle den nederste Del. Knopperne kugleformede og forholdsvis meget smaa; midt paa Overstykkets Flade en Dobbeltcirkel med Punkt i Centrum; Bøilen omtrent

som paa NO. 252. 253, men med svagere Sideudspring; ved Bøilens Rod Hak i Kanterne mellem parallele Tverlinier.

e) Nogle stærkt oxyderede mindre Fragmenter af smaa *Broncespænder*, muligt blot tilhørende to Spænder, der isaafald have været ligearmede. (11223).

f) Levninger af to *Broncenaale*. Den ene af dem har i Hovedform lignet Aarsb. 1877 fig. 15, men har et mangekantet Hoved nedenfor den flade Udvidelse foroven. Den anden Naal, som har været mindre, har lignet NO. 276.

g) En i 4 Stkr. brudt *Beltering* af *Bronce*, bestaaende af et fladt, lidt udoverheldende Baand med afvexlende fordybede Tverstriber (3 og 3) og ophøiede Partier. (11224).

h) En stor *Ravperle* og en ganske liden *Perle* af blaahvidt *Glas*. (11225).

i) To *Sneldehjul* af Sandsten, det ene cylinderformet, det andet af Form som NO. 170, begge uden Ornamenter. (11226. 11227).

k) Levninger af en liden *Hegtespænde* af *Sølv*, lig NO. 268, med Spor af Forgyldning paa Knappernes Hoveder. Der er bevaret Stykker af begge Plader, 1 paa Krogpladen fastsiddende Knap og et Par løse Knapper; ingen Ornamenter. (11228).

l) En Mængde Brudstykker af *Kit* til eet eller flere *Trækar* (muligt 2), deriblandt flere med Indtryk af Karrets Søm, af dets Nagler og af Sidepladens Skjødning. (11229).

m) *Lerurne* af Typen NO. 361, i Stykker, men nogenlunde fuldstændigt tilstede, af rødligt, paa Ydersiden sværtet Ler, med Stregezirater om Halsen, 11 cm. høi. (11230).

n) 2 Lerurner af Typen NO. 364, 10 og 8.5 cm. høie, udvendigt sodede. Den mindste er uden Ornamenter; den største har to Rader ovale Fordybninger rundtom paa det videste Sted. (11231. 11232).

o) *Lerurne* af Typen NO. 368, i Stykker, men saavidt bevaret, ~~at den har kunnet~~ sammensættes nogenlunde fuldstændigt, 14 cm. høi. Rødgraat, paa Overfladen stærkt poleret og glindsende sortfarvet Ler. Temmelig rigt ornamenteret med Linier og ovale Fordybninger. (11233).

p) Betydelige Stykker af en stor *Lerurne* uden Ornamenter, c. 17 cm. høi, ufarvet; i Form staaende mellem NO. 363 og Aarsb. 1871 fig. 6. (11234).

q) Et *Redskab* af *Jern* af samme Slags som NO. 150, brudt i to Stykker. Bladets Længde med Piggen 21.3 cm.,

af Skaftstiften 9.4 cm.'s Længde bevaret med vedheftende Levninger af Træ; øverst paa den en cirkelrund Holk af Bronceblik af 3.3 cm. Tvermaal, 8 mm. bred, prydet med rundtomgaaende Striber. Forrustet. (11235).

r) En Mængde mindre *Jernstykker*, tildels med vedsiddende Træ, hvoraf blot nogle faa større *Spiger* med Sikkerhed kunne bestemmes. (11236).

Dette betydelige og interessante Fund, der ved flere karakteristiske Stykker bestemt henføres til den ældre Jernalders Slutningstid, er gjort paa *Tvetene* i *Brunlanes* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. Af den Haug, der havde dækket Graven, var, da Udgravningen foretoges, blot endel Sten igjen. Ved at bortrydde disse fandt man omtrent midt paa Haugens Tomt en i Auren nedskaaret, c. 3' dyb Grav, af Form som en af Nutidens Grave, men lidt længere og bredere. Dens Sider vare klædte med Brudstene, hvis Underkant ved Indvirkning af Tælen var bleven hævet omtr. 30 cm. over Gravens Bund; der havde været et Tag af tversover lagte Stene, som nu vare nedgledne i Graven. Retning N.—S. Ved den store Sølvspænde, der laa nær nordre Ende med Spidsen mod Nord, fandtes lige i N. for den nogle Mennesketænder, — ellers intet Spor af Ben. Brakteaten laa tæt i S. for Spænden, Broncespænderne «hist og her». Urnerne fandtes paa forskjellige Steder ved søndre Ende. Redskabet q (No. 11235) laa paaskraa ovenfor (i N. f.) Sølvspænden med Haandtaget mod V., og Sneldehjulene tæt derved. — Efter disse Oplysninger er der al Grund til at antage, at den Begravede har været en Kvinde og at Liget har været nedlagt ubrændt med Hovedet mod N.

178. *a)* *Sølvspænde* af samme Typ som den til det foregaaende Fund hørende, men mindre vel bevaret og forskjellig i Enkeltheder, 12 cm. lang. Den er fuldstændigt gaaet over til Svovelsølv, saa at Ornamenterne ere blevne yderst utydelige. Overstykkets Kant har ikke, som paa No. 11221, havt fremspringende Rundinger. Nederstykket har ingen Midtkam; kun det nederste af dets tre runde Fremsping har, som paa No. 11221, et Menneskehoved, hvorimod de to paa Siderne ere tvedelte ved opstaaende Kamme og sandsynligvis have havt Stene eller Glasstykker indfattede i de 3 Rum. Naaleskeden, der har været særskilt støbt og tilloddet, er løs; Naalen af Jern. (11237).

b) 24 *Glasperler*. 13 ere ensfarvede, deraf 1 Dobbeltperle med et gult Belæg indstøbt i Massen; desuden er der 1 større Mosaikperle, hvis Felter have afvexlende Schak-

bret- og Stjernemønster, 1 liden hvidgrøn Perle med 3 runde, stærkt fremstaaende gule Knopper og 9 Perler af forskjellig Bundfarve med indlagte Striber. (11238).

c) Urtepotteformet *Lerurne,* 9.4 cm. høi, ornamenteret i hele sin Høide med horizontale Liniebaand, adskilte ved Baand, sammensatte paa forskjellig Maade af Skraastreger og Punkter. Har havt Jernbaand om Randen og Hadde af Jern. I Urnen ligger en *Klinknagle* af *Jern,* som skal have været i den ved Optagelsen. (11239).

d) Stykker af to *Lerurner,* den ene lig NO. 361, den anden lig NO. 369, begge temmelig rigt ornamenterede; den første sværtet paa begge Sider, den sidste blot paa Ydersiden; denne har adskilt sig fra NO. 369 ved at have horizontale Kjøle istedetfor vertikale paa Bugen. (11240).

e) Brudstykker af et *Jernredskab* som NO. 150, bestaaende af den indre Del af Bladet og Begyndelsen af Skaftstiften. Haandtaget har ved sin ydre Ende havt en flad rund Bronceplade af 3.3 cm. Tvermaal istedetfor Holk. Stykkets Længde er 25 cm. (11241).

Ogsaa dette Fund er gjort paa *Tvetene* i *Brunlanes,* tæt ved det Sted, hvor det foregaaende Fund gjordes, og hører til samme Tid som dette. Ogsaa her var Haugen tidligere borttaget paa nogle Stene nær, og der var under Haugen en i Bunden nedskaaret Grav med Side- og Tagstene, Længderetning N.—S. Bunden bestod her af Ler, hvorfor Gravens Stene vare i noget bedre Orden. Intet Spor af Ben. Spænden laa tversover Graven, og Perlerne i en Rad paaskraa ud fra den. Jernredskabet laa omtrent efter Gravens Midtlinie, noget nærmere nordre Ende.

179. Et Par *ovale Spænder* af *Bronce* fra yngre Jernalder, enkelt Plade, med stærkt forvanskede Ornamenter, maadeligt bevarede, ikke ganske indbyrdes lige i alle Enkeltheder. F. i en Gravhaug paa *Tregde* i *Halsaa* Sogn, Lister og Mandals Amt (i den samme Haug, men paa et andet Sted i den, fandtes tidligere de i Aarsb. 1878 S. 261 no. 151 beskrevne Jernsager). Med Spænderne fandtes et Jernstykke, der aabenbart hører til Bøilen af en større Sax fra yngre Jernalder. Gave fra Kjøbmand *Bessesen,* Mandal. (11242).

180. *Dolkeskede* af *Bronceblik,* afb. fig. 24, f. i en gammel, udentvivl lappisk Grav paa *Lapholmen* i *Tysfjordens* Pgd., Nordlands Amt. Stykket er aabenbart ensartet med nogle, der ere fundne i Grave fra den russiske yngre Jernalder, hængende i de der ofte forekommende store Kjedesmykker af Bronce (se f. Ex. Bähr, Gräber der Liven P. II fig. 7

(fra Ascheraden i Lifland). Det hører altsaa til den Gruppe af Fund af Sager i russisk Stil, som hører hjemme i Norges nordligste Egne (jvfr. Aarb. f. nordisk Oldk. 1877 S. 105—107). Dette er det sydligste af de hidtil trufne Fund af denne Klasse. Ogsaa nærværende Exemplar har, som det vil sees, Ringe til Ophængning langs den ene Side og maa have været baaret hængende paa samme Maade som det hos Bähr afbildede. Det cylinderformede Træskaft, som stikker i det runde Parti, er omviklet med en Strimmel tykt Læder, hvis Ender gaa ind i det flade Sideparti, der følgelig indeholde et dobbelt Lag Læder; det samme er Tilfældet med Stykkets øvre flade Del. Noget Spor af et til Skaftet hørende Jernblad findes derimod ikke i denne; idethele synes Rigtigheden af Forklaringen af disse Stykker som Dolke- eller Knivskeder, efter dette Stykke at dømme, at være tvivlsom. — Gave fra Sognepræst *O. Holm*, Tysfjorden. (11244).

181. *Syl* af *Jern* fra ældre Jernalder, 8.3 cm. lang, firkantet i den til Indstikning i Skaftet bestemte Halvdel og rund forresten, meget spæd. F. i en Gravhaug paa den ved No. 80 ovfr. omtalte Gaard *Gaaseland* i *Søndre Undal*, tilligemed ubetydelige Fragmenter af fladt Jern og Bronce. (11246).

182. *a)* Et lidet enegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, uden Hjalt, 44.5 cm. langt, hvoraf Tangen indtager 9.5 cm. Klingens Bredde c. 5 cm. Stærkt forrustet. (11247).

b) *Øxeblad* af *Jern*, 17.5 cm. langt, 8.5 cm. bredt i Eggen; Fremspringene paa Siderne af Skafthullet stumpe. (11248).

c) *Ljaablad* af *Jern*, 47 cm. fra den ene Ende til den anden (Spidsen mangler). (11249).

d) To tregrenede «*Brandfødder*» af *Jern* (Isbrodder? Laasbeslag?) lignende Aarsb. 1872 fig. 28, (jvfr. Aarsb. 1873 fig. 29). Afstanden mellem Armenes Ender 8.9 cm. (11250).

e) En 6.8 cm. lang *Krog* af *Jern* og forskjellige Brudstykker af *Jernsager* (deriblandt 2 *Sigdblad*, 1 ganske lidet *Knivblad* og 1 *Pilespids*). (11251. 11252).

f) Et ganske lidet *Lerkar*, kun 2.4 cm. høit, afb. fig. 27. Løst brændt, lidt beskadiget. (11253).

Disse Sager ere fundne i en rund, ikke meget stor Haug paa *Hybbestad* i *Tjølling* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt, tilligemed brændte Ben. Oldsagerne laa omtr. midt i Haugen ved Siden af en svær Sten.

183. Fragment af en større *Spydspids* af *Jern* fra yngre Jernal-

der, f. ved Pløining over en større Haug paa nysnævnte Gaard *Hybbestad.* (11254).

184. *Stenøxe* med Skafthul (af Lerskifer), 13 cm. lang, lig NO. 32, men af noget uregelmæssig Dannelse, der tydelig beror paa det benyttede Emnes tilfældige Form. Ufuldstændig Slibning overalt. F. paa *Krokstad* i *Ødemark* Sogn, *Aremark* Pgd., Smaalenene. (11255).

185. *Stenøxe* med Skafthul, 14.5 cm. lang, af Typen NO. 28, sleben overalt. Boringen paa Undersiden begyndt med Indhugning af en Grube. F. i *Sponviken, Berg* Pgd., Smaalenene. (11256).

186. Fragment af en smal *halvmaaneformet Skraber* af *Flint* med stærkt indbuet Eglinie; f. paa samme Sted. (11257).

187. *a) Stenøxe* med Skafthul, 18 cm. lang, lig NO. 32, men afrundet i Banen og i Kanterne; nu forvitret paa Overfladen, men oprindelig vistnok helt sleben. Spor af indhugget Grube omkring Skafthullet paa Undersiden. (11258).
b) Halvmaaneformet Skraber af *Flint* med indbuet Eg, 12 cm. lang og indtil 3.3 cm. bred. (11259).
c) Pilespids af *Flint,* lig NO. 80, 8.4 cm. lang, men oprindelig lidt større. (11260).
F. ved Opdyrkning af en Myr paa *Myrene* i *Berg* Pgd., Smaalenene.

188. *a) Stenøxe* med Skafthul, 13 cm. lang, et paa alle Kanter stærkt afrundet Exemplar af Typen NO. 32; sleben blot ved Eggen. (11261).
b) Stenøxe med Skafthul, af lignende Form, 11.8 cm. lang, helt sleben. Stenarten er Lerskifer. (11262).
F. paa *Hov* i *Id* Pgd., Smaalenene.

189. *Signet* af *Messing* fra den senere Middelalder, rundt, forsynet med Haandtag. Tvermaal 2.1 cm. I Feltet et stort R; Omskrift S REINOLVI TORFINNI (Reinolv Torfinssøns Segl). F. i Jorden paa *Lom* Præstegaard i *Gudbrandsdalen;* Gave fra Student *Paal Forberg.* (11263).

190. *a) Mariabillede* af *Træ* i siddende Stilling, udskaaret og malet paa vanlig Maade, 1.40 m. høit. (11264).
b) Laag til en *Døbefont* af *Furutræ,* kegleformet med en Knap øverst, 1 m. høit og 0.56 m. i Tvermaal nedentil. Ydersiden smukt udskaaret, middelaldersk Stil. (11265).
c) Kirkemodel af *Træ,* 1.55 m. høi, lig de i Aarsb. 1875 S. 74 no. 41 og 1880 S. 224 no. 265 omtalte, fra hvilke den dog afviger derved, at Taarnspidsen dannes af et udskaaret Menneskehoved. (11266).
Disse Sager ere fra *Øvre Hedalens* Kirke, *Søndre Aur-*

dal Pgd., Christians Amt, og ere af vedkommende Herredsstyrelse deponerede i Samlingen.

191. *a)* En liden *Kniv* af *Jern*, nu 10.5 cm. lang, hvis meget korte Blad ligner et sædvanligt Knivblad fra yngre Jernalder, medens Skaftet er firkantet og forholdsvis tykt og ikke synes at have havt nogen nu tabt ydre Beklædning af Træ eller lignende Stof. Det er afbrudt i nedre Ende. (11267).

b) Slutstykket af en *Hængelaas* af *Jern* fra yngre Jernalder, ganske ligt det tilsvarende Stykke paa det i Aarsb. 1878 S. 271 No. 185 omhandlede Exemplar. Spor af Belæg med Kobber. (11268).

F. i en Gravhaug nordenfor *Øster-Li* i *Bø* Pgd., Bratsberg Amt; Gave fra Gaardbruger og Ordfører *Halvor Tvedten.*

192. Fragmenter af en af Ild beskadiget *Lerurne* fra ældre Jernalder, der synes at have hørt til Typen NO. 361; f. med brændte Ben i en Gravhaug paa *Olberg* i *Askim* Pgd., Smaalenene. (11269).

193. «*Vævskyttelformet Sten*» fra ældre Jernalder, af graa Kvartsit, 7.5 cm. lang, med middelmaadigt spidse Ender, stærkt Slid paa begge Sider. F. paa *Grimsrud* i *Haabøl* Pgd., Smaalenene. (11270).

194. *Stenhammer* med Skafthul som NO. 46, meget beskadiget, saa at det ikke nu kan sees, om Enderne have baaret Spor af Slid ved Brug. Længde c. 10 cm.; Hullet usædvanlig stort og af usædvanlig jevn Vidde. Ligeledes f. paa *Grimsrud* i *Haabøl.* (11271).

195. Forparten af en over Skafthullet brudt *Stenøxe*, 11.5 cm. lang, f. paa *Lille Løken, Spydeberg* Pgd., Smaalenene. (11272).

196. Et *Kvartsbryne*, 10.5 cm. langt, afrundet ved Slid i Kanterne, men uden Formindskelse af Bredde og Tykkelse paa Midten. F. paa samme Gaard. (11273).

197. Endel *Flintstykker*, der bære Spor af Bearbeidelse ved Menneskehaand, deriblandt en større Kjerne og to store, tilhugne Flekkeender. Stykkerne ere fundne paa forskjellige Steder øverst i det lille Vasdrag, der fra den sydligste Del af Spydeberg i Smaalenene gaar ned til Vansjø gjennem Svindal og Vaaler (nogle af dem paa *Trollerud* og paa *Holsten*). Jfr. No. 31 ovenfor. (11274).

198. Fragment af et *Kvartsbryne* af oprindelig kvadratisk Tversnit, der ved Slid er blevet næsten cirkelrundt. Afbrudt paa Midten, hvor det ved Brugen er blevet betydelig spædere end i Enden. F. paa *Kirkerud* i *Spydeberg*. (11275).

199. Den øvre Del af en *Stenøxe* uden Skafthul af betydelig Størrelse, rundt Tversnit, stærkt tilspidset opad, med Spor

af Slibning. F. ved Brøndgravning paa *Glatteryggen* i *Varteig*, Smaalenene. (11276).

200. *Kvartsbryne*, firkantet med afrundede Hjørner, 27 cm. langt, f. paa *Borgen* i *Skjeberg*, Smaalenene. (11277).

201. *a) Bøile* med *Ringe* af *Jern* fra yngre Jernalder, af den almindeligste Form (som Aarsb. 1873 fig. 21, men med bevægelig Krog). 2½ Ringpar bevaret; Bøilens Længde 23 cm. (11278).

b) Spydspids af *Jern*, lig Aarsb. 1876 fig. 15, men med kortere Blad, 23.5 cm. lang. (11279).

F. sammen i Nærheden af Gravhauger paa *Nordre Fjelstad* i *Ringsaker* Pgd., Hedemarken; Gave fra Gaardbruger *A. Fjelstad.*

202. *Pilespids* af *Jern*, antagelig fra yngre Jernalder, med Fal til Skaftet, 16.3 cm. lang. Skal være f. ved *Rjukanfos* i Tinn, Tellemarken. (11281).

203. *a)* Det midterste Stykke af Buestykket af et *Kirkeportal* af *Træ*, med Udskjæringer, der indeholde Slyngeornamenter uden Spor af Dyremotiver. Buens øvre Kant har i Midten løbet op i et Slags Spids, hvis øvre Del nu mangler. (11282).

b) Fragment af et udskaaret Stykke Træ af gjennembrudt Arbeide, 36 cm. langt, med buet Overkant. (11283).

Disse Stykker have tilhørt *Torpe* Kirke i Hallingdal. Det Portal, hvortil *a* har hørt, fandtes i det nu nedbrudte, fra nyere Tid hidrørende Chor, men har selvfølgelig været ældre end dette. Portalet var fuldstændigt, men Resten af det gik tabt ved Skjødesløshed af Arbeiderne. Tegning af det haves i Foreningens Arkiv; det havde runde Halvsøiler uden Ornamenter.

204. Nederdelen af en *Stenøxe* uden Skafthul, af trekantet Tversnit, altsaa hørende til samme Typ, som Øxerne i Værkstedfundet fra Nøstvet. F. paa *Alvim* i *Spydeberg*, Smaalenene; sleben ved Eggen. (11284).

205. *Ringspænde* af *Bronce* fra yngre Jernalder, af Formen med 3 Kugler (som f. Ex. Sv. forns. 586). Ringens største Tvermaal 6.7 cm. F. paa *Marum* i *Tinn* Pgd., Tellemarken. (11285).

206. *Ornamentbeslag* af *Bronce*, i irsk Stil, og udentvivl af irsk Arbeide, afb. fig. 25. Det synes oprindelig at have været forgyldt og har nu smuk grøn Patina; vel vedligeholdt paa det nær, at et Par af de fremstaaende Hjørner ere lidt beskadigede. F. paa *Belseim* i *Vang* Pgd. i Valders, liggende ovenpaa en Ager, der blev skaaret; der var paa dette Sted en liden Forhøining i Ageren, som antoges for en Rest af en Gravhaug. (11288).

207. Et ualmindelig lidet *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, nu lidt beskadiget i Eggen, oprindelig høist 7.5 cm. langt, altsaa endnu mindre end det i Aarsb. 1876 fig. 35 afbildede Exemplar. Det adskiller sig fra dette i Form ved ikke at have Udspring til Siderne over Skafthullet. F. paa et andet Sted paa samme Gaard. (11289).

208. *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, 16.5 cm. langt, af Formen med Afsats i Bladets nedre Kant. F. i en større Haug paa *Nygaard* i *Hurum* Sogn, *Vang* Pgd. i Valders, tilligemed et noget større Øxeblad, 2 Pilespidser og et Sværdhefte, samt en Gjenstand, der efter Finderens Beskrivelse maa have været et Kar af Klebersten. (11290).

209 *a)* *Spydspids* af leverbrun *Flint*, lig NO. 73, 11.8 cm. lang. (11291).

b) Et 3 cm. langt trekantet, fladagtigt *Flintstykke*, 2.2 cm. bredt i Basis, tilhugget i begge Sider, muligt brugt som Pilespids. (11292).

F. for 30—40 Aar siden paa *Lyby* i *Rygge*, Smaalenene.

210. *Stenøxe* med Skafthul, oprindelig vel lig NO. 32, men brudt over Skafthullet, hvorefter nyt Hul er indboret længere fremme. Nuværende Længde 10.5 cm., sleben ved Eggen. F. paa *Gretteland* i *Tune*, Smaalenene. (11293).

211. *Dolk* af *Flint*, opslidt og omhugget, saa at kun lidet er tilbage af Bladet. Form omtr. som NO. 65; nuværende Længde 11.8 cm. F. paa samme Gaard. (11294).

212. *a)* 7 *Perler*, hvoraf 1 af *Rav*, 1 af *Sten* (rød med graa Flammer) og de øvrige af *Glas*, de sidste tildels med forskjelligfarvet Indlægning. (11295).

b) *Fingerring* af *Sølv* fra yngre Jernalder, afb. fig. 26. Vegt 5.6 gr. (11296).

F. for 2 Aar siden i en Haug paa *Melby* i *Tune*, Smaalenene.

213. *a)* *Stenøxe* med ufuldendt Skafthul, lig NO. 32, dog afrundet i Banen og med stærkt voxende Høide mod Eggen. Skafthullet boret (med massivt Bor) blot fra den ene Side gjennem omtr. ¾ af Øxens Tykkelse. Længde 20.5 cm. (11298).

b) *Stenøxe* uden Skafthul, lig NO. 12, 10 cm. lang; sleben ved Eggen. (11299).

F. i en Røs paa *Utne* i *Tune*, Smaalenene.

ANTIKVARISKE NOTISER.

AF N. NICOLAYSEN.

SMAALENENES AMT. — **Id p.**, Id s. *Kirken* er en gammel stenbygning men uden arkæologisk interesse. Af merkeligere løse gjenstande træffes den gamle stenfont (afbild. i Kunst og Haandverk pl. I no. 1) samt et stort døbefad af messing med udpuklet arbeide, hvori fremstilles paa randen en jagt med hunde og hjorter og i bunden syndefaldet i paradis, omgivet af den mystiske uforklarede indskrift, som findes omhandlet i Antikvariske Annaler III, 163 ff. og vistnok er uden mening. Ifølge den graverede indskrift paa fadets rand er det skjænket til kirken af Niels Olsøn Dorph og Pernille Christopher Friis 1650. I kirkens langhus hænger en model af et orlogsskib fra 18de hundredaar.

Eningdal s. Foruden den gamle døbefont af sten (afbild. anf. st. pl. I no. 2) har *kirken* et døbefad af messing med samme fremstilling i bunden som det ovennævnte i Id kirke.

Berg p., Berg s. *Kirkens* altertavle er rigt udskaaret og skjænket 1615 af Gerlof Nettelhorst, befalingsmand over Ide og Marker Len. Prækestolen er i samme smag og fra 1629. I skibet hænger model af et linjeskib fra 18de hundredaar. Døbefonten (anf. st. pl. III no. 3) er endnu tilstede.

Rokke s. De paa *Østeby* i 1880 gjorte fund (aarsb. 1881 s. 217) fremkom samtidig og i samme haug, hvori der ogsaa fandtes kul og brændte ben; af sidste slags er ogsaa fundet endel i 1883. Haugen ligger paa en lav sandrab med fjeld som undergrund ikke langt fra husene. Foruden den nævnte haug har der, som det synes, været mindst to runde lave hauger, der nu ere oprodede og forstyrrede.

Skjeberg p., Ullerø s. Paa væggen mellem *kirkens* skib og kor hænger et krucifix af træ; frelserens figur er omtr. 50 cm. lang og har lændegevant, tornekrone og fødderne over hinanden med nagel igjennem. Døbefonten er af klebersten, bestaaende af fod, stet og rund skaal; den første har som forsiring 2 omløbende snoede baand, den anden ét saadant og skaalen 3 lignende samt øverst et baand i form af spidser.

Prestens stol bag alteret har læderbetræk og god form som de fra Chr. IV's tid. Forstykkerne paa skibets 6 østligste bænke ere forsirede med ganske gode udskjæringer fra 1636, alle med vaabenskjolde, dog kun 3 med skjoldmerker, hvoraf et viser en sexoddet stjerne med overskrift «Frandz Jonsøn».

Spydeberg p., Spydeberg s. Den gamle *kirke* af tildels huggen sten er forlængst ombygget; som levning af dens buefelt sees i den nuværende bygning over døren et lidet stykke i rundbuet stil med et ophøjet græsk kors. Døbefonten, nu malet og forgyldt, er af klebersten i romansk stil, bestaaende af en aftrappet fod med 3 rader spidser, en glat stet og en rund skaal med 3 baand, det nederste i form af spidser, det mellemste snoet og det øverste langs randen som to remslyngninger.

Hovin s. *Kirken* har et døbefad af messing med forsiret rand; i bundens midte er graveret aarstallet 1642 og 2 forenede vaabenskjolde med hjelmprydelser og over disse paa det venstre skjold en hovedskalle med to korslagte ben og bogstaverne NLS, paa det højre en fugl med udslagne vinger og bogstaverne MLD. Som merke i det venstre skjold er fremstillet øverst en vegt, i midten et timeglas og nederst en klode med vinger. Det højre er ved en perpendikulær bjelke delt i to lige store dele, hvori sees to opretstaaende firføddede dyr, til venstre, som det synes en hund, til højre et vilddyr uden hale. Udenom vaabenskjoldene er en cirkel med forsiringer og derudenom igjen med ophøjede drevne bogstaver den ovennævnte (s. 182) uforklarlige indskrift. Endelig har fadet ogsaa en forsiret rand.

Trygstad p., Baadstad s. *Kirkens* lysekrone af messing er ifølge dens indkrift skjænket 1662 af Lauridtz Sand, borger i Bergen, (se N. Magas. II, 390. 542, III, 622) og hustru Maren Hansdatter til erindring om, at «hans moder Marta Jensdatter med hans fader Oluf Lauritzsøn paa Sand i bemeldte annex hvile deres ben.» Døbefadet er af messing med udpuklet arbeide; i bunden sees de to mænd, som komme tilbage fra Kanaan, bærende en drueklase, og følgende indskrift med store bogstaver: Nicol. Abraham. von. Mos Ticken Juliana Catarina Lange. Paa kirkens dør er anvendt en snoet jernring med to dyrehoveder med lange ører og endel beslag fra sognets forrige stavkirke.

Rødenes p., Rødenes s. *Kirken* er af sten fra den tidligere middelalder men uden arkæologisk interesse. Dens døbefad er af messing med udpuklet arbeide, som navnlig i bunden viser en vindruklase, og blev ifølge indskriften skjænket 1709 af handelsmand paa Fredrikshald Jochom Mathisen og hustru Kirsten Christensdatter Heidemarch. Prækestolen er fra 1619 i flad renæssans med buer. Kirken har to klokker, hvoraf den ældste er fra middelalderen men uden indskrift og skal oprindelig have tilhørt den forlængst nedlagte Klunds kirke;

den anden har ifølge indskriften sogneprest Otter Torgersøn ladet støbe 1588.

Haabøl p., Haabøl s. Paa *Bærø* opbevares et lidet vandkar af messing i form af en løve, væsentlig som Worsaae Nord. Oldsag. no. 535, dog uden hank men med busket opadbøjet hale som paa vaabenskjolde fra 14de og 15de hundredaar. Oprindelig maa karret have tilhørt en kirke, formodentlig Haabøls, og efter reformationen være kommet i privatmands eje. Der findes ogsaa indgraveret nogle bogstaver (navneziffer) derpaa med aarstallet 1787. Ifølge bestemmelse af gaardens ejer, den for nogle aar siden afdøde storthingsmand Bærøe, skal karret ikke skilles fra gaarden.

Tomter s. Over *kirkens* korbue er fæstet et krucifix af træ fra senere middelalder, omtr. 1.60 m. højt; Kristus har rødt lændegevant og overlagte ben. Døbefonten har et messingfad, i hvis bund er en fremstilling af Marias bebudelse og den ovennævnte (s. 182) mystiske indskrift af gotiserede majuskler. I skibet hænger portræter af 3 prester, det ene med indskrift [Anno] «Christi 1757, ætat. 56, pastor 26, præpositus 20», de to andre fra 19de hundredaar uden indskrift, og hvoraf det til højre fremstiller sogneprest og provst Maschmann.

AKERSHUS AMT. — **Aas** p., Nordby s. *Kirkens* døbefad af messing er uden forsiringer men har følgende indskrift «Maria Rebecka Lemfordtes Hr. Kriegsraad Zacharias Lemfordts hustrue Anno 1684,» altsaa skjænket af hende.

Drøbak p., Fron s. I *kirkens* kor er et portræt af sogneprest Gude og den bekjendte gamle døbefont af klebersten (afbild. i Kunst og Haandverk pl. I no. 6). Paa væggen i sakristiet er ophængt et, tilforn ved prækestolen fæstet kobberstell med forsiringer og 4 timeglas fra begyndelsen af forrige hundredaar.

Kraakstad p., Ski s. *Kirkens* døbefont er i sin øverste del af klebersten og forsiret med romanske udhugninger. Lysekronen i skibet er af messing med indgraverede vaabener og fremstilling af syndefaldet i paradis samt følgende indskrifter: Maren Rasmusdotter Paludan og Jøren Andersen Brochman. Rasmus Michelsen Paludan og Kirsten Simensdotter. 1666.

Østre Aker p. Paa *Abildsø* traf man ved pløjning i oktober 1882 omtr. 250 m. i nordøst for hovedbygningen i en fra nord til syd skraanende lerbakke, hvor der i mange aar havde været ager, omtr. 30 cm. under overfladen en firkantet muret fordybning, 2.20 m. lang fra nord til syd, 1.20 m. bred og 0.50 m. dyb. Væggenes mur var kun af én stens tykkelse og bestod alene af løbere, ikke bindere. Stenene vare afvexlende røde og gule af det slags, som indførtes hertil fra Danmark i det syttende hundredaar, i alle fald før ca. 1750, eller som i Frelserens kirke eller det nuværende militære sygehus. Murene vare uden aab-

ninger og deres østre langside i overkanten bøjet lidt indover som en ansats til tøndehvelv. Rummets bund var den naturlige lerbakke, hvorpaa fandtes endel kul, brændt af runde stokke, og noget aske. I vestre langvæg var der levning af et bord med forkulling paa indsiden eller mod det aabne rum. Ejeren har ladet det hele forblive urørt som det var, dog fyldt det igjen. Hvad bestemmelse rummet kan have havt, er en gaade. — I nord for hovedbygningen er der paa en høide 2 runde lave gravhauger omtr. 10—20 alen fra hinanden, den ene urørt, den anden med et tragtformet hul i midten næsten tilbunds, hvilket efter ejerens sigende er opgravet før 1843, da han tiltraadte gaarden.

Urskog p.[1], Urskog s. I den forrige *kirke* hang endnu i det 18de hundredaar i koret en liden «munkeklokke» (messeklokke), der nu bruges som madklokke paa prestegaarden (Aur), hvor der ogsaa paa Linaakermoen er flere gravhauger, hvoraf nogle ere udgravne til vejfyld. — Paa nordre *Haneborg* fandtes 1875 ved gravning paa Guldhaugen for grundmur til hovedbygningen stykker af 2 menneskeskeletter og af 2 lerurner med lidt kul og aske. — Paa lille *Lier* er fundet en «flintepil» og paa *Vaaler* 4 el. 5 «pilespidser» [spydspidser?] af sleben flint og en brynesten. — Paa *Nordby* ere de i N. Forml. 48 omtalte gravhauger forlængst borttagne; i en af dem fandtes omtr. i 1800 en tre gang rundt ombøjet guldring, som nu ejes af en privatmand. — Paa *Ulvviken* fandtes paa Aasnesmoen en stenøx. — Paa *Logshaug* er paa Skjellerholm en gravhaug med bautasten, og, som det synes, har der fordum været flere saadanne hauger, hvoraf nogle ere udjevnede til vejfyld.

Blaker s. I *kirken* var endnu ved 1732 en lignende klokke i koret som den ovenfor omtalte i hovedkirken. — Paa *Fos* har der været 12 gravhauger deriblandt paa søndre Fos 6, hvoraf 3 endnu findes. Ved pløjning i nærheden af disse fandtes omkring 1846 et sverd, en bidselstang og trinse af en spore [den sidste altsaa yngre end 1250], og ved at tage fyld fra en anden haug traf man senere benlægger af en hest. Omtr. i 1862 fandtes i en liden haug nær pladsen Veierhaug paa nordre Fos et stort skelet af en mand. Paa sidstnævnte gaard var, hvor nu Fosmoen ligger, ved hovedvejen 2 gravhauger, hvoraf den ene er levnet. — Østenfor lille *Huseby* ligger paa en højde med skogkrat ikke langt fra pladsen Hellerud en hel del hauger. — Paa *Mo* er i nærheden af Kjølstad bro en gravhaug, ligeledes en paa *Svarstad* ved vejen til Nes, og tilforn en ogsaa paa *Eid*. — Paa pladsen Nyhus under gaarden *Fjuk* er fundet en stenøx.

---

[1]) Urskogs Beskrivelse af A. Heyerdahl 1882 s. 54—57, 61, 64—67, 70, 71, 74, 77.

Fet p., Fet s. I *kirkens* skib hænger en lysekrone af messing med indgravering af bogstaverne I. H. og D. B. samt vaabenskjolde og aarstallet 1694. Døbefontens messingfad er af drevet arbeide, hvori fremstilles frugter afvexlende med 4 aflange glatte halv-cylinderformede udpuklinger samt tilføjede indskrifter og bibelsprog; mellem 2 af de nævnte udpuklinger staar «Christiania 1684». Dette er første gang, jeg har truffet nogen stedsangivelse paa saadanne fade, hvad der har særegen interesse derved, at i det mindste dette fad saaledes muligens er et indenlandsk arbeide. Paa væggen mellem skibet og koret hænger en stor epitafiumstavle fra slutningen af 17de hundredaar med portræter af en prest, hans hustru og deres børn, alle sønner; paa grund af højden over gulvet kunde indskriften ikke læses, men ifølge Svendsen's bekjendte optegnelser om geistligheden i Kristiania stift maa den afbildede prest være Johan Teiste (1667—1683). Tavlens ramme er mere end almindelig vel gjort og, skjønt i barokstil, dog smagfuld, hvad der ogsaa gjelder dens maling, da de anvendte farver ikke ere saa skrigende som ellers ofte, og det hele derfor gjøre et behageligt indtryk; det samme kan siges om prækestolen, undtagen dens figurer. Forresten er kirken, der hidrører fra det 18de eller 17de hundredaar og just ikke har noget tiltalende ydre, en af de faa, maaske den eneste i amtet, som endnu har bibeholdt sit oprindelige indre udstyr, navnlig pulpiturstole og bænke, hvis endestykker fremvise omhyggeligt snedkerarbeide uden maling, men, som en arv fra middelalderen, kun med anvendelse af sort farve, som ornament, i kannelurer og andre fordybninger.

Nitedals p., Nitedals s. Den forrige *kirke* (N. Fornl. 47) er nedtagen; som levning derfra forefindes i den nye en klokke fra middelalderen med indskriften BENEDICTVS.

Høland p[1]., Løken s. *Kirkens* største klokke er ifølge indskriften støbt 1588 i Aaslo.

Hemnes s. Den oprindelige *kirke* var viet til st. Olaf, og som levning deraf fandtes i den senere bygning, der igjen siden 1866 er ombyttet med en ny, ifølge Faye «2 udskaarne figurer af træ, der have været tildels forgyldte. Den ene forestiller Kristus [?], trædende djævelen under fødder, den anden med en krone paa hovedet [st. Olaf?[, men begge meget mishandlede». Saavidt det kan sees, fremgaar det ogsaa af Fayes beretning, at altertavlen havde en gammel predel, idet det heder hos ham, at «alterfoden syntes at være et ældre arbeide, at slutte efter de derpaa staaende malede figurer, der dog næsten ere udslettede. Den er delt i 3 malede nischer og — som det synes — med et vaabenfelt paa hver side, der dog ere al-

[1]) G. Faye's Hølands Beskriv. s. 15, 17, 80.

deles utydelige. I denne nische sees en mand i bispeornat og en utydelig inskription, der synes at være MDCCIXVIII Cannik eller Henrik til Hylgis». Saaledes kunde der selvfølgelig ej have staaet.

Sitskogen s. «Paa gaarden *Aamots* ejendele» findes «veksten, der har været benyttet til forfærdigelse af gryder og andre kar». (Jfr. aarsb. 1875, 218, 232; 1877, 262).

Gjerdrum p., Gjerdrum s. *Kirken* har 2 døbefade af messing og udpuklet arbeide, et større og et mindre, begge i bunden med fremstilling af Marias bebudelse og den ovennævnte mystiske indskrift; udenom ligesom paa randen viser det større fad desuden en jagt med hjorter og hunde. Paa alteret er 2 tinstager med indskriften: Peder Pedersen Møller. Karen Olufsdatter Gjerdrum 1687. I sakristiet hænger 3 portræter af prester, det ældste med paaskrift bagpaa «ætatis suæ 36 anno 1755», det andet af sogneprest I. C. K. Ingier og det 3die af sogneprest J. Hansen, malet af Chr. Olsen i Kristiania 1879.

Nannestad p., Nannestad s. Den store haug paa *Homle* (N. Fornl. 52) er naturens verk.

Holter s. *Kirkens* døbefad er af messing med fremstilling af syndefaldet og samme indskrift som paa fadet i Tomter kirke (s. 184). Om kanten sees udgraveret givernes navnetræk med tilføiet aarstal 1694. — Tæt søndenfor kirken er en stor rund gravhaug, kaldet Kongshaugen og noget udgraven paa den ene side. — Det var i en gravhaug paa gaarden *Haug*, at det fund af beltehage m. m., som nævnes s. 164, blev gjort sammen med kul og brændte ben for flere aar siden, da en tredjedel af haugen blev bortskaaret ved oparbeidelsen af den nuværende vej, ved hvis vestre side den er beliggende. Haugen var rund, ganske lav og, som det endnu kan sees, stensat i kanten. En anden lignende haug ligger nogle faa skridt i sydvest; den er omtrent 6.50 m. i tvermaal og har ligeledes randstene. Som det blev sagt, findes af lignende hauger et par paa *Ramstad* ved Ramstadstuen og paa *Knevelsrud*, og paa *Trøgstad* flere. Af større hauger ligge 5 paa *Slatum*.

Hurdal p., Hurdals s. I *kirkens* sakristi staar en døbefont, som ikke mere bruges; den er uden forsiringer med rund skaal af klebersten og fod af haardere stenart med to afsatser.

Feiring s. Da den nuværende *kirke* toges i brug (1874), blev paa auktionen over den forrige kirkes sager solgt blandt andet den gamle døbefont; denne er senere kjøbt af kammerherre Fr. Faye, som velvillig har skjænket foreningen et fotografi deraf. Fonten er af granit uden forsiringer, 80 cm. høj og bestaaende af to dele, hver med en form som et rundt bækken, 63 cm. i tvermaal. Som det synes, er den øverste skaal fra nyere tid.

HEDEMARKENS AMT. — **Søndre Odalen p.**, Strøm s. I *kirkens* kor hænger portræter af to prester, den ene fra dette, den anden fra forrige hundredaar. Døbefonten har et ret vakkert messingfad med udpuklet arbeide, og i sakristiet hænger et epitafium fra 17de eller 18de hundredaar med billede af en knælende prest.

Opstad s. *Kirkens* døbefont har et messingfad med den foran nævnte mystiske indskrift.

Lilleelvedalens p., Lilleelvedalen s. I *kirken* er et interessant døbefad af messing i middelaldersk stil med fremstilling af Christopher, der bærer Jesusbarnet paa sine skuldre, og samme omskrift som i Urnes kirke (aarsb. 1880, 76) Naar fadet har faaet sin nuværende anvendelse, vides ikke, men dette kan neppe været skeet før efter reformationen, og oprindelig har det saaledes vel været benyttet paa anden maade. (Jfr. Kunst o. Haandv. f. Norg. Fort. s. 1).

Stange p., Stange s. Den gamle stuebygning paa *Huseby* (N. Fornl. 65) er nu saa forfalden, at ejeren, Niels Jørgensen, agter med det første, antagelig i 1884, at nedtage den, og har han lovet at ville skjænke fremskabet og højsædestavlerne i det store rum samt de to dreiede haandtag paa dørene i øverste etage og det derværende panel med figurmalerier til universitetets oldsagsamling eller dets etnografiske samling.

KRISTIANS AMT. — **Søndre Fron p.**, Fron s. Paa den sydligste af *Rolstadgaardene* staar et gammelt loft, men nu temmelig til nedfalds og paa alle sider omringet af nyere huse. Det har 2 stokverk, hvert med kun ét rum, omtr. 8 alen i firkant. Det underste har indgang paa langsiden, og tæt derved gaar en trappe op til 2det stokverk, som paa de øvrige to sider har svalgang. I enden af denne og paa den modsatte side af trappen er et bret for kloset med 3 huller, og midt paa svalgangen foran bygningens bryst er indgangsdøren til øverste rum med en rundsøile ved hver side af døren, hvis laas og nøgel dog ere fra nyere tid. Dette rum har aabent loft med en tverslinde og 2 aaser, hvorpaa de 6 sperrer til hver side hvile. Baade slinden, aaserne og sperrerne have lister med sort farve i fordybningerne ligesom i stavkirkerne. I hvert hjørne af rummet sees spor i væggene efter en dobbeltseng, og omtrent midt paa hver væg er udhugget en liden lysaabning. Huset er opført af runde stokke, som indvendig ved døren have den sedvanlige forsirende afskraaning. Saadanne sees og udvendig over døren og ved hver side deraf. Svalgangens væg har til alle sider i midten smaa rundbuede aabninger med tilhørende smaa søiler eller balustre som i stavkirkerne. Rimeligvis er loftet fra det 14 eller 15de hundredaar og sandsynligvis det samme, som nævnes af Hjorthøy i 1781 jfr. N. Fornl. 91. I alle fald er dette loft nu sikkert den eneste verdslige bygning i Gudbrandsdalen, ældre end

det 17de hundredaar, og den er saaledes, næst Loms kirke, den ældste bygning i hele dalen.

Nordre Fron p., Sudthorp s. Paa kirkegaarden sees et af de gamle hjulformede gravmonumenter af klebersten.

Kvam s. I *kirkens* kor findes endnu den i N. Fornl. 93 nævnte døbefont af klebersten med romanske udhuggede forsiringer, men nu malet, og paa sakristiets væg hænger 4 paa lærred malede portræter fra 18de hundredaar af 3 mænd og en kvinde, alle brystbilleder næsten i legemsstørrelse. Den sidstnævnte person og den ene mand, der har civil dragt, ere rimeligvis et egtepar. De øvrige mænd, en ældre og en yngre, ere militære og i rød uniform med brystplade, den første af et godt udseende. Ingen indskrifter eller malermerker findes. Efter sigende skal den ældre være en kaptein Leth, som boede i bygden.

Kvikne s. I *kirken* er en døbefont af klebersten fra middelalderen men uden forsiringer. — Paa *Lo* skal der være en rund plads, omlagt med flade stene.

Vaage p., Vaage s. Paa *kirkegaarden* er der et halvt snes af de hjulformede gravmonumenter af klebersten; rimeligvis have disse, skjønt efter sin form egentlig tilhørende middelalderen, dog været anvendt indtil længe efter reformationen, da to af dem rundt om have en indskrift med aarstallet 1695.

Sel s. *Kirken* har endnu den i N. Fornl. s. 95 nævnte døbefont af klebersten, der er forsiret med temmelig raa udhugninger. I kirkegaardsporten er anvendt et trælaas med T formet nøgel af jern; ogsaa ellers træffes disse i Gudbrandsdalen, men man har der intet eget navn paa nogen af dem, medens laasen andensteds kaldes bjørnelaas og nøgelen króknøgel.

Hedal s. I *kirken* er en døbefont af klebersten med udhuggede romanske forsiringer og et aattekantet smukt døbefad af messing med drevne ornamenter samt en mandlig og en kvindelig figur i Ludvig XIV's kostym. Paa den søndre stolpe mellem skibet og koret hænger et 26 cm. højt noget ramponeret romansk krucifix af træ med bronsebelæg, hvori er anvendt emalje og glasflusser. Paa direktionens henvendelse har heredsstyrelsen erklæret at ville bibeholde krucifixet i kirken.

Gausdal p., Gausdal s. I *kirkens* kor er en døbefont af klebersten med romanske forsiringer, portræter af presterne Ole Stockflet († 1696) og Joachim Pihl († 1762), et epitafium over Moritz Jensen, sorenskriver i Gudbrandsdal († 1666), med portræter af ham og hustru, samt et epitafium fra 1677 over sogneprest Anders Knudsøn med portræter af ham og hustru og deres vaabener. Puden i prestens stol i sakristiet har betræk med gammelt godt mønster.

Birid p., Birid s. Paa *kirkens* vestre dør er en gammel

ring af jern med den oftere forekommende form af to sammenslyngede dragefigurer. Pudebetrækket i prestens stol har godt mønster. I søndre kors hænge 2 portræter, knæstykker, i naturlig størrelse af sogneprest i Birid Even Andreades Trydstad, malet i hans 53de aar 1695, og hans hustru Johanna Engelbretsdaatter, ligeledes malet 1695. I koret findes 1) portræt af Johan Jørgen Broch, prest til Birid, død 29 decbr. 1792, brystbillede i naturlig størrelse; 2) en stor tavle med portræter, knæstykker, i naturlig størrelse af prest Mathias Petersen Aalburgensis og hustru med en lang latinsk indskrift fra midten af 17de hundredaar; 3) en tavle med vaabenskjold, tilhørende Esaias Fleischer, oberstløitnant over akershusske regiment, død 15 marts 1656, 56 aar gammel; 4) en epitafiumstavle, bekostet af Evind Baardssøn, sogneprest i Løiten, til erindring om hans fader Baard Nielsen, prest i Birid, død 3 febr. 1645 og begraven i kirken, gift med Eline Lauritsdotter; 5) portræt af en prest, knæstykke i naturlig størrelse fra 17de hundredaar.

Søndre Land p., Fluberg s. I *kirkens* kor hænger et stort portræt af justitsraad Christian Anker, fød i Lands prestegaard 27 juli 1711, død i Kristiania 9 januar 1765, og 12 mindre portræter af gjeldets prester fra Diderik Kjeldsen, død 1680, 90 aar gammel, til og med Halvor Alsing, død 1879. I sakristiet er en simpel bænk med nogle udskjæringer i renæssansestil. Paa alteret staar to messingstager med god form, ifølge indskriften skjænkede til kirken af Christen Lavesøn og hustru Berte Amundsdatter 21 juni 1658. I skibet hænger portræter af Oldenborgerne, til og med Fredrik IV, og i loftet en model af et orlogsskib med indskriften Diderik Anker 1707. I forhallen til skibet er opstillet en ligsten med latinsk indskrift over sogneprest Peder Frantzsøn, død 1634.

Hov s. Paa *kirkens* alterbord staar to store messinstager med drevet arbeide og god form, snoede stammer og usedvanlig stor skaal under lysepiggerne, rimeligvis fra 17de hundredaar.

Søndre Aurdals p., Bagn s. *Kirkens* klokkestøpel, der tillige tjener som indgangsport til kirkegaarden, er, skjønt først bygget samtidig med kirken eller i 1734, af interesse ved sin konstruktion og form.

Bruflat s. Paa *kirkens* alterbord staar 4 støbte og afdrejede messingstager med samme hovedform, 2 større og 2 mindre, de første med indskriften P. P. S. — D. K. D. 1686, de sidste med indskriften H. ANNERS HAMMER — PERNILLE OTT' D. 1664.

Øvre Hedal s. *Kirkens* vestre dør (se Mindesm. af Middelald. Kunst i Norge 1ste hefte) er nu delt efter høiden i to, saa at kun det øverste stykke staar paa sin plads, medens det nederste med rigt jernbeslag er anbragt i svalgangens aabning,

og i dets sted er en ny dør indsat i selve kirkens vestre væg. Dørbeslaget er underlagt en bronseplade, saaledes at denne sees gjennem aabningerne, hvortil sidestykke træffes i et par stavkirker i Sogn (se N. Fornl. 465, 479). Af andre interessantere sager findes nu i kirken: 1) i korets loft en liden klokke eller den forrige messeklokke fra katholsk tid[1]; 2) paa en hylde i korets nordøstre hjørne et røgelsekar og det i N. Fornl. 110 omtalte relikvieskrin, hvis ydre belæg dog ikke er af messing, men kobber, og da det er gjort af fure, ikke ek, og dets form er forskjellig fra de udenlandske navnlig ved tagkammen og dragehovederne, der minde sterkt om stavkirkerne, særlig Borgunds, bliver der al sandsynlighed for, at dette skrin tilligemed de andre kjendte af samme slags[2], som forresten alle staa tilbage for dette, ere indenlandsk arbeide; ellers i koret 3) en døbefont af klebersten med romanske forsiringer, noget lig pl. II no. 2 i Kunst og Haandv. fra Fortiden; 4) paa alterbordet 2 nette stager af messing med graverede forsiringer fra 17de hundredaar og et af de femdelte alterskabe fra 15de hundredaar, men nu berøvet alle sine figurer og i senere tid oversmurt med brun oljemaling og forsirende roser; desuden er midt paa skabet ophængt et stort krucifix, hvis tidligere plads har været mellem skib og kor; dette er fra sen gotisk tid og Kristusfiguren har overslagne ben. Hertil kan føies, at der paa korets østvæg øverst oppe hænger 3 med vandfarve malede lerreds tapeter fra det 17de hundredaar med indskrifter og bibelske fremstillinger, hvoraf det sydligste tapet har aarstallet 1623 og viser «den rige mand» og «den arme Lazarus». Endelig findes endnu i kirken den bjørnehud, hvoraf der er bleven gjort saameget væsen (se Mindesm. af Middelald. Kunst i Norge 1ste hefte) men formodentlig har været bestemt til fodtæppe for presten. Ogsaa andre steder træffes gaver til kirken af lignende gjenstande i middelalderen. Saaledes nævnes i «maaldager» for islandske kirker (trykte i Diplomatar. Island. I) hvidbjørnshude, som vare skjænkede dertil, og i et inventarium af 1610 for Bälinge kirke i Uppland anføres «en bjørnehudh för altaret» (Upplands Fornminnesfören. Tidskrift 2det bind s. 228).

Nordre Aurdal p., Aurdal s. Skaalen i *kirkens* døbefont, som forresten bestaar af træ, er af klebersten med romanske forsiringer.

Ulnes s. Paa *Ulnes* og *Belgum* ved vestsiden af postvejen og nær vandet er der enkelte gravhauger.

---

[1]) Jfr. s. 185, N. Magas. II, 163, N. Fornl. 226 (Undset Nord. Olds. i frem. Museer s. 74 ff.)

[2]) Jfr. N. Fornl. s. 118, 157 (Undset anf. st. 64, 86) og 454, aarsb. 1868, 69.

S v e n n e s s[1]. Udvendig paa *kirkens* sakristidør er en gammel beslagplade af jern med tilhørende ring, hvis ender mod bolten ere formede som hornede dyr. — Et lidet stykke søndenfor kirken er der tæt ved postvejens vestre side en rund gravhaug.

Vestre Slidre p., S l i d r e s. Alle *kirkens* nuværende oprindelige aabninger ere rundbuede, og denne form maa, trods hvad der er sagt (jfr. N. Fornl. 113), ogsaa dens senere udvidede vinduer fra først af have havt. Der kan oprindelig, ligesom endnu, ikke have været nogen indgang i skibets gavl, hvad der rigtignok er yderst sjeldent men dog har sidestykker f. ex. i Ulnes, Avaldsnes og Vernes kirker. I overensstemmelse dermed maa ogsaa Ruges ytringer paa det anførte sted (Kallske Saml. 205 fol.) forstaaes. Hans ord ere følgende: «Alle hjørner [af kirken] ere opbyggede af høvlet kleber, hvormed og dens tre døre, hvoraf 2de ere mod hinanden paa den østre og vestre væg, dog den vestre er af forrige kirkeejer tilmuret, saavelsom døren til koret ere udgjort». Her maa følgelig ved «østre» og «vestre» menes søndre og nordre væg i kirkens vestre ende, hvor døren i sidstnævnte væg endnu er tilmuret. — Rundt skibets vægge sees i mands høide tydelige spor under den senere hvidtning af vielsestegn med den sedvanlige form af et græsk kors indsat i en cirkel og anvendelse af forsirende farve. Korets loft har tøndehvelv af træ med det før (aarsb. 1881, 159) omtalte maleri, som i 1882 blev kopieret af arkitekt H. Thorsen tilligemed nogle tildels næsten udslettede apostelfigurer, malede paa kalk øverst oppe i korets østvæg. I skibet maa derimod loftet fra først af, ligesom endnu, have været fladt. Vel har tagstolen samme form som i stavkirkerne, hvor loftet som bekjendt var aabent, men da sperreverket er ganske simpelt og uden de i hine kirker anvendte høvelsimser med sort farve i fordybningerne, kan det ikke, som i stavkirkerne, have været beregnet paa at skulle sees nede fra kirken, men at skjules med panel over tverbjelkerne. — Den søndre dør har gammel ring med den ofte forekommende form af to sammenslyngede dragefigurer. — Seglaftrykkene paa den ene klokke (anf. aarsber.) have som vaabenmerke et væderhoved; dette tilhørte biskop Andun af Stavanger, der blev indviet 18 mai 1427 og døde 3 novbr. 1445. — I koret hænger et epitafium fra 1654 med portræter af presten Niels Andersen Spydeberg i hans 53de aar, hans hustru Sitzel Evensdatter Hiort i hendes 33te aar samt deres børn, 3 af hvert kjøn. Der er ogsaa et portræt af en prestekone uden aarstal men rimeligvis fra det 17de hundredaar. Det paa det anf. st. i N. Fornl. omtalte døbefad findes ikke mere,

[1]) Dette endnu officielle navn paa sognet passer ikke mere, da kirken for 20 aar siden er flyttet fra Svennes til Strand, hvorefter den nu kaldes.

hvorimod det, som nu bruges, i bunden har en fremstilling af Marias bebudelse, omgivet med den oftnævnte mystiske indskrift. Paa alterbordet staar et par messingstager med gode former og ifølge indskriften skjænkede 1652 af ovennævnte prest Spydeberg og hans hustru. — I nærheden af den i N. Fornl. 114 nævnte kirke paa Mo skal der efter fortælling i bygden for flere aar siden være fundet et træskrin med en mængde mynter, som paa engang gjorde finderen rig; endel af disse mynter skulde være indsendt til universitetet. Det hele er vel en af sedvanlige bygdeskrøner. — Ifølge meddelelse af 1871 fra distriktslæge H. Printz til professor O. Rygh (i univers. oldsagsaml. ark.) er der endnu spor af den paa det anf. st. i N. Fornl. nævnte mur paa *Husaker*, og ikke langt derfra findes to høje gravhauger med merker efter gravning; endvidere var dengang nylig i et svaberg paa Opslidre højt over kirken og søndenfor pladsen Skaaren opdaget ved borttagelsen af den bedækkende mose flere indridsede figurer, som ifølge hr. Printz's tegning indtage en plads af omt. 3.15 m. i bredde og 2.85 m. i højde og fremvise foruden 27 af de ved helleristninger sedvanlige runde skaalformede fordybninger, endvidere to adskilte uregelmæssige figurer, frembragte ved ½ tomme dybe og 1 tomme brede furer i fjeldet. Der kan ikke være tvil om, at disse helleristninger jo maa være gjort af mennesker; den øverste af de to nysnævnte figurer har adskillig lighed med den bekjendte triskel eller som en løbende trebenet figur. — Paa en slette omtr. 300 fod ovenfor ristningerne «sees rudera af en firkantet mur, 23 skridt lang og 10 skridt bred, og omtrent 4 alen fra denne findes en anden mur, omtr. 11 skridt lang og af samme brede. Der gaar et sagn om, at der paa det sted har staaet en kirke». — Paa *Jarstad* er der flere gravhauger.

Østre Slidre p., Volbu s. I *kirken* hænger paa østre væg et røgelsekar, og paa alteret staar foruden de to stager, der nu benyttes, 2 meget nette messingstager, som ikke bruges; de ere kun 20 cm. og med lysepiggen 27 cm. høje. Alterbordet er dækket med tre tæpper over hverandre; det underste er en lerredsdug med maleri i limfarve, fremstillende Abrahams ofring af Isak med denne underskrift: «Denne tafle hafuer Erick Seualsøn forærit til Hege kirke til en prydelse til gus hus anno 1643». Dugen er altsaa overført fra Hegge kirke i samme prestegjeld og har fra først af været omgivet med ramme. Paa alterbordets vestre side eller forsiden er indsat et antimensale af furetræ, 1.27 m. bredt og 0.95 m. højt, med krideret og forgyldt grund. Tavlen er efter højden inddelt i 2 afdelinger, hvoraf enhver igjen ved søiler og kløverbladformede spidse buer er delt i fem felter. Malerierne i øverste afdeling fremstille fra venstre til højre: natverdens indstiftelse, Kristus sætter krone

paa Maria, Judaskysset og Kristi hudstrygning. I nederste afdeling fremstilles: Kristus bærende korset til Golgata, Kristus paa korset med overslagne ben, en biskop i fuldt ornat med krumstav i venstre haand og den højre haands tre fingre oprakte til ed, Kristi nedstigning til underverdenen og hans prædiken for aanderne i helvede. Midt imellem begge afdelinger er der en helt over tavlen gaaende indskrift med gotiserede majuskler altsaa fra 13de eller 14de hundredaar, men hvoraf de to første bogstaver ere udslettede og flere af de andre utydelige. Som det synes staar der saaledes: ..NOSTROIVS : X̅P̅I : EGRE-GIVGZERE. Som bekjendt er det 2det ord en forkortelse for *Christi,* men det øvrige indhold skjønnes ikke. Som sidestykke i en nyere bænk ved korets nordside er anvendt en planke af en gammel bænk med udskjæringer af romanske drageslyngninger. Paa direktionens henvendelse til heredsstyrelsen har denne erklæret, at nys nævnte planke samt antependiumstavlen og røgelsekarret ikke kunne overdrages, men skulle bibeholdes i kirken. Kirkens klokkestøpel staar paa den anden side af vejen paa en urørt rund gravhaug med store tæt lagte randstene. — Paa *Onsstad* er der flere gravhauger.

Rogne s. *Kirkens* vestre dør har en jernring fra middelalderen, forsiret med to dyrehoveder.

Vang p., Vang s. *Kirkens* døbefad af messing har de sedvanlige ciselerede forsiringer paa randen, og i bunden fremfremstilles syndefaldet i paradis, omgivet af den oftnævnte mystiske indskrift.

Øie s. Paa bagsiden af *kirkens* alter er øverst oppe fæstet en antependiumstavle af træ med maleri og indskrift af gotiserede majuskler, altsaa fra 13de eller 14de hundredaar.

Gran p., Gran s. I den østre væg af den nordre *kirkes* søndre sideskib er i et af de nederste skifter over fundamentet anvendt en rødbrun sandsten, i hvis søndre ende der i 1881, da et stykke af den overliggende mur faldt ud, viste sig nogle af de sedvanlige yngre runer. Stenen, der er ca. 1¼ alen lang, strækker sig lige til korets mur og har ved den nylig anstillede nærmere undersøgelse vist sig at have runetegn ogsaa i denne (nordre) ende. Der er saaledes nogen sandsynlighed for, at indskriften er fortløbende over stenens hele længde. Paa grund af de oplyste omstændigheder maa indskriften nødvendigvis være ældre end kirken, og denne kan i alle fald ikke være yngre end ca. 1200. — I vinkelen mellem koret og nysnævnte sideskib stod før den for nogle aar siden foretagne restauration af kirken et skur, og ved borttagelsen af dette fandtes en smuk ligsten fra middelalderen med et rosetkors paa oversiden men uden indskrift. Denne gravsten er nu hensat ved nordre væg af den søndre kirke. — De to stene i den sidstes østvæg (N. Fornl. 120),

som vise buesnit, have hver et græsk ophøjet kors. — Den paa det anførte st. s. 122—123 omtalte stenbygning undergik ogsaa en restauration sammen med kirken og blev da indrettet til dennes klokkestøpel.

Thingelstad s. Den gamle *kirke* (N. Fornl. 128, aarsb. 1868, 141, 1869, 94), henstaar nu ubrugt og vedligeholdes af kommunen.

BUSKERUDS AMT. — Aadalens p., Viker s. I *kirkens* skib er en lysekrone af messing, som ifølge indskriften er skjænket af Christopher Hansøn Archtander og Kirsten Hendrichdaatter Spar 1713. Ved prækestolen hænger paa væggen et stykke af en bjørnehud, som det heder fra øvre Hedalens kirke (jfr. s. 191).

Sigdal p., Sigdal s. *Vatnaas* kapelkirke er opført af laft i 17de hundredaar i form af et kors og med aabent udskud af stavverk mod vest; indvendig er den malet hvid undtagen væggenes to øverste stokke, som have forsiringer i forskjellige farver af frugter, blomster og arabesker; loftsbjelkerne ere røde og bordene mellem dem om hinanden gule og graa. I koret hænger paa nordre væg et maleri af Kristus paa korset, ifølge indskriften skjænket 1679 af Hieronimus Sparre, borger i Tønsberg og handelsmand paa Strømsø, samt hans hustru «ærlig, gud- og dyd-elskende kvinde» Anne Pedersdatter; paa østre væg og ved hver sin side af alteret en lampet af drevet messing med god form og indskriften «Holger Andersen og kjæreste, Dorrete Nielsdatter af Bragernæs 24 juni 1683». I fonten er anbragt et messingfad med de sedvanlige drevne forsiringer paa randen og syndefaldet i bunden, omgivet af den oftnævnte mystiske indskrift, og over prækestolen 4 timeglas i et messingstel. Endvidere hænger over aabningen til nordre korsarm en god messinglampet med indskriften «Fockel Nielsdatter 1684», og paa det tilsvarende sted af søndre korsarm ligeledes en lampet med god, men anden form, og lidt til siden derfor en lysearm af smedejern med slyngninger, samt inde i den nævnte fløj en lysearm af udpuklet messing med god form. Endelig hænger i skibets vestre del en gammel, dog ej middelaldersk, temmelig raa lysekrone af smedejern i form af et hjul med fire spager.

Modum p., Heggen s. I *kirkens* sakristi forefindes blandt de derværende løse sager følgende med arkæologisk interesse: et stort døbefad af messing med udpuklet arbeide, som i bunden fremstiller de to speidere, der vende tilbage fra Kanaan med drueklasen, samt 2 store messinglysestager af god form med lysepig, hvilende paa 3 løver og med denne indskrift: Lauritz Christensen. Inger Christensen. Ao. 1686. Paa direktionens henvendelse til heredsstyrelsen angaaende disse gjenstande blev svaret, at de ønskes bibeholdte ved kirken, skjønt de for tiden

ikke bruges. I skibet hænger portræter med indskrift af sogneprest Simon Bendeke, fød 3 juni 1718, død 29 apr. 1792, og hans tvende hustruer, Elisabet Sophia, fød 12 aug. 1724, død 17 febr. 1755, og Catharina Elisabet Wolff, fød 25 juli 1729; dødstiden ikke tilføjet.

Nykirke s. I *kirkens* kor hænger paa nordre væg portræt af en dommer (?), «anno ætat. 70. officii 50» med haanden paa lovbogen og ved siden deraf en hovedskalle og et timeglas; nede ved foden er paamalet «R. Mysinsky feci 1680», navnet dog utydeligt. Paa søndre væg hænger ligeledes et portræt af en prest, med paaskrift «anno ætat. 69, ministerii 45. D. Wuchters», altsaa ikke den hollandske maler med noget lignende slegtsnavn, da han, som bekjendt, hed Abraham Wuchter.

Eker p., Fiskum s. Den gamle *kirke* (N. Fornl. 163), senere erstattet af en ny, blev kjøbt af pastor H. Kiær og overdraget til kommunen med forpligtelse til at vedligeholde den. Ikke langt fra kirken er eller har der været paa en liden gaardpart ved østre side af vejen 5 runde gravhauger; den ene under vedskuret nordenfor huset, hvor man ved opsætningen af dette skur traf en «mur» og da stansede gravningen; den 2den tæt i nø. for huset og den eneste, som nu er urørt; den 3dje tæt i nv. for huset og som blev udjevnet for nogle aar siden, da man fandt brændte ben og en kobberkjedel, der smuldrede op; den 4de tildels under stuehuset og hvori fandtes 2 spydspidser fra ældre jernalder (aarsb. 1881, 146), hvilke efter forsikring af gaardens ejerinde ved fremkomsten havde favnelange træskafter; endelig den 5te et stykke i v. for huset i en birkelund, men nu næsten aldeles udjevnet.

Lier p., Frogner s. I *kirkens* døbefont er anbragt et messingfad med drevet, vel udført arbeide, som paa randen viser de ellers oftere forekommende ellipseformede forsiringer, men i bunden, som noget usedvanligt, en stor lilje.

Trandby s. Døbefadet i *kirkens* font er af messing med de sedvanlige ciseleringer paa randen, og i bunden udpuklinger, fremstillende syndefaldet, omgivet af den oftnævnte mystiske indskrift. Midt i korgulvet er nedlagt en ligsten med lang indskrift over den «kunsterfarne stenhuggermester» Joseph Keller, fød i Heiligenkreutz i Østerrige 24 febr. 1709, død i sognet 24 septbr. 1763, og hans hustru Christina Simonsdatter, fød i Aaby ved Aarhus 6 aug. 1700, død i sognet 6 mai 1768, samt deres eneste barn Barbara Maria Keller, død 7 aar gammel, til erindring om, at han først optog det gjellebækske marmorverk og stiftede et legat for prestegjeldets fattige (jfr. N. Stift. III, 393).

Røken p. *Kirken* har en gammel font af sten, som allerede er aftegnet. Døbefadet er af messing, meget stort med

ciselerede ornamenter paa randen og i bunden fremstilling af Marias bebudelse, omgivet af den oftnævnte mystiske indskrift. I sakristiet er en stol med form fra Chr. IV's tid og gobelinsbetræk i ryg og sæde.

Sandsvær p., Komnes s. Som det viste sig ved nedtagelsen af den gamle *kirke* (N. Fornl. 169), havde den ingen udskjæringer, hvorimod hjørnestaverne vare af ek, der bleve kjøbt af gaardbruger Ole Holt og tildels ere anvendt til møbler. Blandt de øvrige sager, som tilhørte kirken og nu opbevares paa 3die stokverk i den nye kirkebygnings taarn, have følgende arkæologisk interesse: et røgelsekar af metal samt en væglampet, 2 snoede lysestager og en stage med anden form, alt af messing.

Flesberg p., Lyngdal s. *Kirken* er opført 1697 af laft i form af et kors og indvendig samtidig malet med limfarve; i sakristiet fremstilles musicerende engle, hvoraf dog kun de i loftet ere bevarede, ellers i kirken arabesker med bibelske indskrifter og i skibets vestre del paa nordre og søndre væg tillige aflange medaljoner med billeder af de 4 evangelister, som just ikke ere mesterverker. Paa sakristiets væg bag døren hænger et svertet og ramponeret portræt i simpel træramme af en civil mand med fine mustracher og fipskjæg, fra 17de eller 18de hundredaar. Døbefonten har et meget stort messingfad med drevet arbeide, som paa randen og i bunden fremstiller hjorter og hunde, paa sidste sted tillige syndefaldet, omgivet af den oftnævnte mystiske indskrift. Paa alterbordet staa 4 ensdannede lysestager af messing med udpuklet arbeide og snoede stammer.

JARLSBERGS og LARVIKS AMT. — Skoger p., Skoger s. *Kirkens* krucifix over korbuen (N. Fornl. 175) er fra seneste middelalder; døbefonten er forsiret med indskaarne linjer, der danne ruder, men har ikke synderlig interesse; den ene klokke er ligeledes fra middelalderen med den for denne tid ejendommelige smalhed i forhold til længden og 2 smale omgivende baand nederst, forresten uden indskrift eller andet merke. Ved prækestolen er fæstet en væglampet af messing med udpuklede forsiringer. I skibet hænger en lysekrone af messing med gode former, skjænket af «dydige matrone Mette Hans Wichmanns, kgl. masts. salmagers kiæreste udi Kobbenhavven», altsaa den samme, hvortil hun knyttede et legat (N. Stift. III, 401); paa en plade, fæstet til kronens krog, er indgraveret: Jens Madsen. Sidsel Maansdatter Skov. 1693.

Sande p. Den gamle stenfont i *kirken* («Kunst o. Haandv.» pl. II, 7) er overstrøget med oljemaling og har et mindre messingfad med de sedvanlige forsiringer paa randen, og fremstilling i bunden af Marias bebudelse, omgiven med den oftnævnte mystiske indskrift. I sakristiet er en simpel stol af

bøgetræ med form fra Chr. IV's tid og gyldenlæders betræk, samt et par støbte og afdrejede messingstager. Paa skibets søndre væg hænger portræter af 3 prester, Winge og Hammer fra 18de og Ottesen fra 19de hundredaar.

Hov p., Hov s. *Kirkens* gamle krucifix (N. Fornl. 176) hænger endnu over korbuen og er 3 al. højt. Fontens døbefad er af messing med udpuklede forsiringer paa randen og fremstilling i bunden af de to til Kanaan udsendte speidere med drueklasen.

Botne p., Hildestad s. *Kirken* er ny, men paa dens vestre dør er anvendt et gammelt jernbeslag og ring med dyrehoveder fra sognets forrige stavkirke. Paa loftet forefandt jeg en Kristusfigur, et Mariebillede og en tredje figur fra middelalderen, alle af ek med kridtbelæg, samt en lysekrone af smedejern. Disse sager ere senere af heredsstyrelsen overdragne til universitetets oldsagsamling. Den gamle klokke er fra middelalderen, øverst med 4 ophøjede græske kors i lige afstand fra hverandre og nederst et ophøjet støbermerke, et latinsk kors med en skraastræver paa hver side ved foden.

Borre p., Nykirke s. Under en reparation af *kirken* for et par aar siden blev det i N. Fornl. 180 omtalte jernbeslag paa døren, som det heder, afbrækket af vedkommende bygmester, der forestod arbeidet, og tilligemed himmelen over døbefonten borttaget for at indbringes til universitetets oldsagsamling, hvor det dog ikke er afleveret. Ligeledes blev kirkens gamle prækestol, skjønt fremdeles meget vel brugbar, sammen med andet træverk solgt ved auktion for en ubetydelighed og senere, den nye ejer uafvidende, knust af uvorne folk. Dette maa desto mere beklages, som den i sig selv var et interessant stykke og desuden den ældste bevarede prækestol i landet. Efter stilen at dømme hidrørte den fra reformationstiden. Heldigvis havde foreningen ladet den aftegne for noget over 20 aar siden. — Kirkens døbefad er af messing med fremstilling i bunden af Marias bebudelse, omgivet af den oftnævnte mystiske indskrift. Blandt de inventariesager, som ikke mere bruges i kirken og opbevares i taarnets 3die stokverk, have følgende sager arkæologisk interesse: 2 lysekroner, den ene fra 1704, 2 armstager og en almindelig stage, alle af messing, samt et maleri af den korsfæstede, hvis ramme af ek er rigt udskaaret i rokokostil og oprindelig har været forgyldt, rimeligvis et udenlandsk arbeide. — Den saakaldte *Løvø*, hvorpaa de i N. Fornl. 180 omhandlede ruiner af st. Halvards kapel ere beliggende, tilhører ikke marinen men gaarden Falkensten, hvortil den i mageskifte blev henlagt ved kongebrev af 5 decbr. 1643 (N. Rigsregistr. VIII, 301), medens den tidligere ejedes af Borre kirke. Den svarer forresten ikke længer til sit navn, da den ved et af søen opkastet eid forlængst er bleven landfast. Kapellet var, som det heder i sogneprestens indberetning af 1743 (univers.

bibl. mskrpt. 4to 464 s. 29), en «lovekirke»[1]. Det har en smuk og lun beliggenhed i et lidet dalføre med parallele sider, der fra højden mod nord skraaner nedad mod syd og er aabent mod søen. Dalførets brede er ikke synderlig større, end at det giver plads for kapellet med tilhørende kirkegaard, hvoraf omgivningsmurene endnu ere levnede. Som sedvanlig har kapellet retning fra vest til øst og danner en aflang firkant med rundbuet indgang fra vest og en cirkelrund aabning i hver gavl; ogsaa sydsiden har oprindelig havt en rundbuet indgang, der senere er tilmuret. Udvendig er der tæt ved højre side af vestre indgang en firkantet fordybning enten for et vievandskar eller en statue. Bygningen har ikke været hvelvet men dækket af træloft, dog synes dette ej at have været fladt men med aaben tagstol, hvilket formentlig maa kunne sluttes deraf, at underkanten af gavlernes ovennævnte aabninger ligger højere end langsidernes overkant, saa at det indre har faaet sit lys gjennem disse aabninger; som det synes, har der nemlig ikke været nogen lysaabning i søndre væg og maaske heller ikke paa nordsiden. Forresten er største delen af kapellets mure endnu bevarede, saaledes gavlsiderne næsten aldeles og nordre langside mestendels, medens den søndre har tabt meget ved nedrasning. For at vedligeholde ruinerne i fremtiden og for at formerne tydeligere kunne vise sig, maa først de ikke ret mange træer, som ere voxede op paa murene, borttages og ligeledes de mindre træer, som findes nede i rummet, i forbindelse med at de nedfaldne dele af murene og gruset indvendig og udvendig bortskaffes ligetil sokkelen og endelig den søndre side af vestre indgang afstøttes ved gjenmuring af den derværende aabning. Den nuværende ejerinde af Falkensten har paa direktionens henvendelse i 1882 velvillig udstedt et, senere thinglæst, dokument, hvorved enhver ejer af Løvø forpligtes til at undlade alt, hvad der kan være skadeligt for ruinernes bevaring, hvorhos foreningen har faaet fuld frihed til at foretage, hvad dens direktion maatte finde nødvendigt til ruinernes vedligeholdelse.

Andebo p., Andebo s. Paa indre side af døren til *kirkens* kor er et gammelt jernbeslag og en ring med dyrehoveder. I sakristiet hænger et portræt af en prest fra vort hundredaar. Den gamle døbefont (Kunst og Haandv. f. Norg. Fort. pl. III no. 1) er overstrøget med hvid oljemaling og har et messingfad med fremstilling i bunden af Marias bebudelse, omgiven med den oftnævnte mystiske indskrift. I skibets gulv er en ligsten med evangelistsymbolerne i hjørnerne og en lang indskrift over sogneprest Jens Pedersøn, død 6 febr. 1664, og hans efterfølger i kaldet Peder Jørgensøn Christiansis (Christianiensis?), fød 1634 (aaben dødstid), og deres børn.

[1]) Se forresten L. Daae's Norske Bygdesagn, 2den saml. s. 73 ff.

Kodal s. Paa *kirkens* loft henstaar en gammel lysekrone med vredne stænger til at hænge den i.

Lardals p., Svarstad s. Døren til *kirkens* kor har paa indre side gammel ring med dyrehoveder. I sakristiet er et lidet røgelsekar. Paa alterbordet staar et par messingstager med udpuklet arbeide, god form og denne indskrift: Agde S. Anders Turmann 1660. I taarnets 2det stokverk hænger en tavle, som ifølge indskriften er anskaffet af Bastian Nielsøn Stabel og Agde Andersdatter Thurmann, til erindring om sogneprest Jacob Andersen Thurmann, død 20 april 1665, begraven 27de samme maaned efter 20 aars bestyrelse af kaldet, og hans hustru Karen Christiansdatter Bugge, død 25 januar 1665, begraven paafølgende 3 februar, samt Oluf Olufsen Schierven, sogneprest i Lardal 7 aar, død 1 decbr. 1670, begraven 10de samme maaned. En anden tavle sammesteds har en lang indskrift til erindring om den i kirken begravne prestekone Anne Dorothea Teilman, fød Røder, fød paa Stokke prestegaard 6 oktbr. 1781, gift 12 oktbr. 1802 med daværende residerende kapellan til Ramnes, senere sogneprest til Lardal Christian Finchenhof Teilman, og moder til 8 børn, død 27 januar 1818. Endelig er der en tredje tavle med lang indskrift, som til slutning opregner kaldets prester efter reformationen, samt naar de tiltraadte embedet, saaledes: Hans Bærentson 1568, Christen Bugge 1603, Jacob Thurmann 1645, Ole Schierven 1665, Bastian Stabel 1670, Augustinus Skiælden 1704, Niels Bierregaard 1743, Andreas Dop 1770, Hans Buchset 1777. Kirkens ene klokke har følgende indskrift med sedvanlige store bogstaver, undtagen A, som er gotiseret til ⲁ: O × REX × GLORIE × CHRISTE × VENI × CUM × PACE × ANNO × 1562. — Paa øvre *Tanum* (Halvor Nielsen) har der paa fladen søndenfor husene og ved østsiden af vejen, hvor der i 1883 var potetager, været noget over et halvt snes runde gravhauger, som lidt efter lidt ere udjevnede; det var i to af disse de fund bleve gjort, som nævnes i N. Fornl. 195. — Paa *Otterstad* (Ole Halvorsen) er der et lidet stykke i nv. for husene paa en ryg langs østre side af hovedvejen i en række fra nord til syd 6 runde gravhauger, og lige i vest derfor stiger den saakaldte Tyvborgaasen i veiret, der i forbindelse med dens omgivelser især tager sig prægtig ud fra midten af Blaalandssund som en kegle midt i landskabet. Ifølge paalidelige mænds udsagn, navnlig af den ovennævnte Halvor Nielsen, der som medlem af matrikuleringskommissionen sammen med sine kolleger for nogle aar siden besigtigede aasen, findes der mure rundt denne med spor af mellemliggende «boliger eller celler». I bygden gaar ogsaa det sedvanlige sagn om røveres tilhold der og hvorledes en jente, der var fanget af dem, engang fik lov at gaa hjem til gaarden, og da ved list viste folkene vej

til stedet, saa de samlede sig og overfaldt røverne. — Paa nedre *Hole* er der 3 gravhauger.

Hæm s. *Kirkens* (N. Fornl. 196) korbue er endnu, som en stor sjeldenhed, uforandret. Hoveddøren har gammelt beslag og ring med dyrehoveder; paa korbuens nordre væg hænger et lidet røgelsekar og ved hver side af prækestolen en væglampet af messing med god form. Døbefonten er af træ med fyldinger men ganske net form, omtrent som et timeglas, og dækket af et pyramidalt laag. Begge kirkens klokker ere ældre end reformationen med den middelalderske høje og smale form, men uden indskrift.

Styrvold s. *Kirkens* (N. Fornl. 196) kor har udvendig firkantet form, men afsluttes indvendig i en halvrunding. — Paa *Gaaserud* er der ligeoverfor husene og tæt ved vestre side af postvejen en større rund gravhaug.

Hedrum p., Hedrum s. Paa søndre *Melø* (Anund Børresen) er der nu, saavidt vides, den største samling af urørte gravhauger paa ét sted i hele amtet, da der ifølge ejerens opgivende et kort stykke fra gaardens huse findes 34 saadanne hauger, tildels bevoxede med træer, alle runde undtagen en langhaug. — Baade i Lardal og Hedrum ere endnu de gamle laase paa mange steder i brug, dog ere de tildels af jern; ogsaa de gamle navne paa laasen og nøgelen ere almindelige, nemlig bjørnelaas og króknøkel; den sidste er noget forskjellig, enten kun med én tand eller formet som et T.

Brunlanes p., Tanum s. *Kirkens* (N. Fornl. 203) gamle døbefont af sten (afbild. i Kunst og Haandv. f. Norg. Fort. pl. III no. 2) er endnu tilstede og har 2 fade af messing med drevet arbeide, et mindre og et større, det sidste med fremstilling i bunden af speiderne, der vendte tilbage fra Kanaan med vindrueklasen. Indskriften «St. Olaf» paa væggen er derimod forsvunden under en senere overhvidtning, og de trende helgenbilleder, der ere fæstede omkring korbuen, have faaet gul oljemaling. I kirkens forhal er en bænk i flad renæssansestil og en stor tavle med fremstilling af natverden. Paa søndre side af korbuen er fæstet en tavle med indskrift til erindring om Jonas Bude, kaptein og kommandant over Staverns befæstning, og hans hustru Alletha Wiborg anno dom. 1701. I koret er en lysekrone af messing, skjænket 1680 af Jens Erikssøn Bugge og Karen Hansdatter. Paa væggen hænger et portræt af en prest fra vort hundredaar og en tavle med fremstilling af Kristus, der velsigner børnene, skjænket 1684 af Christopher Pederson samt de ovennævnte Jens Bugge og Karen Hansdatter.

Kjose s. I det ene hjørne af *kirkens* kor hænger et røgelsekar. Døbefadet er fra 1641 af messing med udpuklet arbeide, meget stort, med fremstilling i bunden af Jesu daab og

gjengivelse paa tydsk af den bibelske fortælling derom. Paa taarnets 2det stokverk er en liden model af et orlogsskib fra begyndelsen af 18de hundredaar.

BRATSBERG AMT. — Gjerpen p., Gjerpen s. I ruinerne af det i N. Fornl. 207 omtalte kapel paa Kapitelsberget er der omtrent fra midten af skibet og ind i koret en fordybning, som i forbindelse med nogle meget lavt staaende lysaabninger i koret gjør det sikkert, at der under koret maa have været en krypte, hvilken da bliver den anden, som kjendes her i landet (jfr. N. Fornl. 443). Paa grund deraf maa kapellet vistnok antages opført i alle fald ikke efter 1150.

Bamble p., Bamble s. I ruinerne af sognets gamle *kirke* er der nøjagtig i korets midte skudt op et rankt eketræ, som fortjener at blive staaende, da det ikke vil være til skade men snarere en prydelse for det hele, medens der ellers tiltrænges for murenes bevarelse i fremtiden, at de træer, som ere voxede op paa murene, borttages og, for at formerne tydelig kunne vise sig, at gruset inden og udenfor murene bortskaffes. Begyndelsen til disse arbeider er ogsaa gjort, efterat heredsstyrelsen paa direktionens anmodning har udstedt et behørig thinglæst dokument af 4 decbr. 1882, hvorved enhver ejer af ruinerne forpligtes til at afholde sig fra alt, hvad der kan skade dem, og derhos foreningen gives fuld frihed til at foretage, hvad dens direktion maatte finde ønskeligt til murenes bevarelse.

Drangedals p., Tørrisdals s. Det mystiske, som loftet paa *Vraalstad* havde ved Løvenskiolds beskrivelse (N. Fornl. 210), falder bort, naar man læser, hvad sogneprest Baar i 1743 siger derom (universit. bibl. mskrpt. 418 fol.): «Mit i denne gaard staar et gammelt højt opbygget hus, der er nedenfor af en maadelig bygnings længde, men ovenfor bredere og omsat med gange og svaler, hvorpaa ere tilsyne rundt omkring smaa huller ikke langt fra hinanden, hvilke smaa huller svare til de huller, som ere i huset af sig selv, der er bygget af tykt tømmer, og derudi findes intet vindu uden samme smaa huller; men forunderligt, at strax inden døren paa den ene side staar 3 senge efter hinanden,som ere paa en særdeles maade sterke og høje byggede. End foruden sees bænke om væggene og et bord paa gulvet». Bygningen svarede saaledes i sin hovedform aldeles til fjeldbygdernes stabure og særlig hvad de smaa lysaabninger og sengene angaar til loftet paa Krakvik i Numedal (N. Fornl. 173) og det foran s. 188 omtalte loft paa Rolstad i Gudbrandsdal.

Tinn p., Attro s. *Kirkens* font har et messingfad med udpuklet arbeide og en bladroset i bunden og derom den oftnævnte mystiske indskrift. I sakristiet er et portræt af provst Sørensen, malet 1878 af bonden Herbjørn Gausta, der er fød i Vestfjorddalen og udvandret til Amerika. Den ene klokke i

taarnet er fra middelalderen med de sedvanlige to smale ophøjede baand og et ligeledes ophøjet græsk kors paa den ene side nede ved randen.

Dale s. Begge *kirkens* klokker ere fra middelalderen med den sedvanlige langagtige form og 2 smale ophøjede baand oppe og nede, hvor der paa den ene klokke over de nederste baand ogsaa sees det samme støbermerke som paa den ene klokke i Hildestad kirke (s. 198).

Mel s. Paa *kirkens* font er der et messingfad med udpuklet arbeide og i bunden fremstilling af syndefaldet, omgivet af den oftnævnte mystiske indskrift.

Hjertdal p., Hjertdal s. *Kirkens* forrige døbefont staar bag alteret og har samme hovedform som den i Hæm kirke (s. 201).

Silgjord p., Silgjord s. Paa en sten i *kirkens* vestre gavl ved nordre hjørne er i mands højde udhugget et af de sedvanlige menneskehoveder fra middelalderen, og indgansdøren paa samme side har gammel ring. Døbefonten, der er af træ og uden interesse, har nu sin plads i koret (jfr. N. Fornl. 222). I skibet hænger et portræt af sogneprest M. Landstad, malet 1880, og paa nordre væg i koret et portræt af provst Hans Amonssen Wille, ifølge indskriften fød 20 juni 1714 i Kjøbenhavn, dimitteret fra Fredriksborgs skole 1755, kapellan i Birid 6 oktbr. 1742, Nes paa Hedemarken 16 novbr. 1753, sogneprest i Silgjord 1766, «skildret 1771 af Alb. Lobeck».

Vinje p., Vinje s. Paa *Drotning* i Aabygrænd er der flere gravhauger (jfr. N. Fornl. 232).

Hviteseid p., Hviteseid s. *Kirken* (N. Fornl. 237) har foran søndre dør et udskud af stavverk, derhos samme slags tagstol og tagrytter uden spir som i stavkirkerne; i sidste henseende er den vel enestaaende blandt stenkirkerne. Korloftet er tavlet og forsiret med arabesker og blomster i limfarve fra begyndelsen af det 18de hundredaar. Paa alteret staar to messingstager af god form, hvilende paa løver og med tilfæstede vaabenskjolde med aarstallet 1643. I skibet er en af de sedvanlige gode messingkroner, ifølge indskriften skjænket 1717 af sorenskriver Hans Jacobssøn Morland og Magdalena Davidsdatter Klim. Paa hver side af koret hænger portræter af Oldenborgerne til og med Chr. VI. Disse ere ifølge N. Stift. (III, 492) skjænkede af sogneprest Hans Bloch († 1754).

Brunkebergs s. *Kirkens* dør har gammelt jernbeslag med tilhørende ring. Messingstagen paa alteret er af samme hovedform som de ovennævnte i Hviteseid kirke og har, som det sees, oprindelig havt pig for lyset. I skibet hænger en lysekrone af messing, skjænket 1799 af Jacob Aall.

Vraadals s. Ved *kirkens* kalk og disk, som forresten fra

formens side er uden interesse, kan merkes, at de ifølge indskrift paa den første ere skjænkede 1659 af «Vincentz Pederssøn, kgl. msts. foged i Tellemarken». I rummet bag alteret henstaar to støbte og afdrejede messingstager med god form.

NEDENES AMT. — Gjerestad p., Gjerestad s. Ved opgangen til *kirkens* prækestol er fæstet et krucifix, hvis kors er af træ, med sort farve og med fodstykket 55 cm. højt; Kristusfiguren, der har tornekrone, er 20 cm. høj, over armene 17 cm. bred og «ser ud til», som det er opgivet, «at være af klokkemetal», hvorfor krucifixet rimeligvis er fra forrige hundredaar og oprindelig mulig har været fæstet paa en ligkiste.

EVJE p., Evje s. I *kirkens* sakristi hænger en kisteplade af blik med indskrift over madame Maria Chatrine de Fine, fød paa Loms prestegaard 22 septbr. 1722, død paa Evje prestegaard 29 septbr. 17 3. — Nær kirken ligger i vest 4 runde gravhauger og i syd 3 runde samt en langhaug; flere af dem ere opgravne. — Paa Flot, omtrent 4 kil. i øst for kirken, skal der efter den almindelige fortælling i bygden for over 80 aar siden være fundet 2 guldhorn, som sendtes til Kjøbenhavn og der endog, efter hvad en hjemkommen gardist havde sagt, bleve seede af ham. Dette er naturligvis fremkommet ved en misforstaaet fortælling om de to bekjendte guldhorn fra Slesvig. Derimod fandtes for omtrent 40 aar siden paa den part af gaarden, som nu ejes af Ketil, i en haug sammen med kul og brændte ben levningen af en bronsekjedel, der i 1876 indkom til universitetets samling (se aarsb. f. det anf. aar s. 63). Haugen, der endnu sees tæt i sø. for stuebygningen og er ca. 30 m. i tvermaal, bestaar for største delen af sten og er omgiven med store randstene. — Paa *Aasland,* højt oppe i aasen østenfor Galteland, fandtes for 12, 13 aar siden i en haug foruden brændte ben et enegget sverd, som blev solgt eller givet til en kjøbmand i Kristiansand, og en ca. 6 tommer lang naal, «der var irret, rund, i nedre del firkantet og udkruset i den øvre», saaledes rimeligvis en torn til en af de store ringspender af bronse fra yngre jernalder; naalen skulde være solgt i Kristiania. — Paa *Rosseland* er 8 gravhauger. — Paa *Listensfjeld* er der paa den højeste top, med vid udsigt rundt om, en forstyrret røs af større stene, 4 m. i tvermaal, mulig dog kun levningen af en varde. Den ligger i nnø. for Hornnes kirke, i ssv. for husene paa Evje nikkelverk og ssø. for husene paa Fennefos.

Hornnes s. Tæt i syd for den øverste gaard *Kalhov* ligger en stor rund, tildels udgraven haug; — paa *Kittelsaa* i vest for husene og et lidet stykke i sv. for postvejen 3 runde hauger og 2 langhauger; — og paa den østligste gaard med navnet *Moi,* tilhørende Thorgeir Nielsen, ved vestre side af

postvejen og ret i vest for husene en flok af 8 langhauger og 18 runde. Dette er den største samling paa ét sted af gravhauger, som næst den paa Evje nikkelverk (jfr. s. 14) nu kjendes i hele dalføret fra søen og til det øverste af Sætersdalen.

LISTERS og MANDALS AMT. — Holme p., Løvdal s. Tæt i sv. for *kirken* er der 2 mindre og 2 større runde gravhauger, hvorfra der er taget veifyld. Disse tilhøre dels kommunen, dels private og kunne ifølge formandskabets meddelelse af 27 oktbr. 1882 udgraves af foreningen, naar dens direktion maatte ønske det.

Øslebø s. Paa *Heddeland* (skytsstationen) er der af de i N. Fornl. s. 273 omtalte hauger paa fladen vest for husene nu kun levnet 2, hvoraf der i den vestligste for ca. 5 aar siden fandtes stykker af lerurner og en fingerring af bronse, som alt er bortkommet, medens den anden haug ret i vsv. for husene kun for ⅛ er udgraven, uden at noget hidtil vides fundet deri. — Paa *Skjævesland* blev om vaaren 1882 taget grus fra en haug, formodentlig den i N. Fornl. s. 273 nævnte «Kamphaug», saa at den indre stenkjerne nu ligger i dagen.

Nordre Undal p., Konnesmo s. Paa *Konnesmo* (skytsstationen) ligger i sv. for husene 2 runde hauger og i nnv. for husene tæt ved hovedvejen en haug, som nu er omdannet til potetager, efterat den for nogle aar siden blev udgraven af den forrige lensmand, som traf deri et lidet kammer med helle over og i kammeret brændte ben og stykker af lerurner. — Paa *Mosland* er tæt ved skillet mellem denne gaard og *Espeland* en rund haug, og paa den sidste gaards grund ligger tæt ved skillet mod Mosland en lignende samt en anden længer syd, alle ved østre side af vejen.

Bjelland p., Bjelland s. Den foran s. 91 omtalte gravhaug paa gaarden *Aakedalsstrand* (Elias Evensen) ligger oppe i bakken sydvest for gaardens husebygning. Det undersøgte kammer gaar fra nv.—sø. og er ikke i udkanten af haugen, saa det turde være meget tvilsomt, om der findes noget andet kammer; i alle fald kunde ikke nogen eftergravning foretages ved min nærværelse paa stedet 26 juli 1882, da den bevarede del af haugen var dækket af en potetager. At der næsten ikke saaes spor af ben i kammeret, kan mulig forklares derved, at de mestendels ere fortærede af jordrotter, hvoraf der efter ejerens sigende var fuldt op ved haugen. Tæt i nø. for denne haug ligger levningen af en anden, som skal være udgraven for en 50 aar siden og ligeledes havde stort kammer, men som ikke blev undersøgt, da man ej bryde sig noget derom. Ogsaa paa en af nabogaardene med samme navn blev der for flere aar siden i en haug truffet gravkammer, men hvori der ikke skulde

være fundet andet end et ben, der dog «var saa stort, at det ej vel kunde være af et menneske». — Den paa *Trygsland* i 1821 fundne betalingsring[1] opbevares af gaardens ejer lensmand Ole Olsen, og er af blegt sølvblandet guld, i spiralform med 2 omgange, 2 cm. i tvermaal og 1 cm. bred eller høj, omtr. 0.25 cm. tyk. Den var noget videre, da den fandtes, men blev bøjet for at passe til ejerens finger, da han bar den paa sin bryllupsdag.

STAVANGER AMT. — **Ekersund, Haa og Klep** p. I en meddelelse af 24 juli 1882 fra I. A. (amtsagronom Ingebrigt Anda) til tidsskriftet Naturen, gjengivet i Morgenbladet f. 5 novbr. 1882 B, heder det: «Ved *Husvæg*, *Varhaug*, *Grødeland* og flere gaarde i Haa støder landet ned til søen med en 20—40 fod større høide end havfladen. Klods ved søen falder landet brat af i et saakaldt landbraat, og nedenfor dette ligger da almindelig en ganske smal strimmel flad strand, oftest saa flad, at den kun ligger 2—5 fod over almindelig højvandstand. Nedenfor gaarden *Husvæg* er denne lave strandstrimmel ca. 50 m. bred og ligger omtrent 1—4 fod over højvandstand. Stranden dannes hovedsagelig af smaa runde sandsten og kampesten. Paa denne smale, flade strandstrækning ligger i en fjerdingsvejs længde nordover fra Husvægs nøster en samling af ca. 500 gravhauger. Dels er det smaa rundhauger, og dels er det store optil 100—200 [?] alen lange langhauger med vakker og regelmæssig kantsætning og tildels opreiste stene ved enderne. Disse hauger ligge, som angivet, kun 2—4 fod over almindeligt højvand og saa lavt, at havet i stormene bryder om haugenes fod. De fund, som ere gjorte i haugene, tyde paa, at de hidrøre fra den ældre jernalder, og at de altsaa ere mindst et tusend aar gamle. Gravhaugene ligge, som nævnt, næsten i havets niveau; lavere kunne de ikke have været lagte, hvis man ikke vilde have risikeret, at den første den bedste høststorm skulde have ladet havet rive dem ud. Under disse omstændigheder synes det ikke muligt, at landet kan have steget i det tidsrum, som maales ved disse hauges alder — uden at der da i samme tid skulde have foregaaet ogsaa en sænkning. Det er forresten ikke blot i denne strækning i Haa at saadanne haugsamlinger forekomme. Ved *Kvasteim* i Ogne og ved *Reve* i Klep finder man gravhaugsamlinger under netop lignende vilkaar. Ogsaa levninger fra den fjerne stenalder synes tilfulde at bevise landets stillestaaen i de sidste par aartusender. Nedskriveren af disse linjer har fundet «flintmagerverksteder» i kun nogle faa fods højde over havet. Med en stigning af kun

---

1) I. Undset (Norske olds. i fr. museer) s. 12.

6 tommer pr. aarhundrede maatte disse verksteder have ligget flere fod under havfladen i stenalderens tid».

Stavanger. At *Svitunskirken* allerede før 1557 (N. Fornl. 315) fik nogen istandsættelse, sees af dens regnskab for 1554—1556 (i rigsarkivet). Det anføres nemlig deri, at Erik Ormssøn [til Vatne og Valvatne paa Stordø i Søndhordeland] i 1555 fik 7 tdr. korn og 3 daler for at han skulde lade hugge til kirkens behov 40 tylvter sperrer til «svalerne» [?] paa kirken og saamange «murlegir» [?], som behøves. Længer ude i regnskabet omtales «skarvesøm» til «svalen», og at Niels Olafssøn fik 24 daler «for han gjorde stolen [prækestolen] i kirken», samt at der blev kjøbt 2 hængseljern til «prædikestolen» for 8 skilling. Denne prækestol er senere følgelig bleven afløst af den nuværende, der først er gjort i det 17de hundredaar (jfr. N. Stift. III, 1026). — At levningerne af *Mariekirken* endnu i 1588 (jfr. N. Fornl. 320) ikke vare nedtagne sees af Stavangers domkapitels protokol (Theol. Tidsskr. II (1859) s. 262), hvori det heder, at 17 januar s. a. «forlangte borgermester Christen Nilssøn, at den gamle kirke, som staar paa kirkegaarden, maatte indrømmes til raadstue, hvilket bevilgedes, mod at lagmanden med raadet skulde afskaffe den ulempe, som blev brugt hos samme kirke med drukkenskab og anden uskikkelighed, hvilket han lovede og tilsagde». Alligevel kan denne raadstue først være kommet istand efter 1591 (N. Fornl. 320), men dog før 1633, da der i dette aar overgik dens bygning en brand (N. Magas. III, 180, 198), hvorefter den henstod i urepareret stand i det mindste indtil efter 1636. For henimod 10 aar siden blev den indrettet til brandvagtstue og nedtoges i begyndelsen af 1883. Ved de gravninger, der da bleve foretagne i dens fundament, viste det sig, som det fremgaar af de fra byens stadsingeniør, kaptein H. Lange og konservatoren ved stedets museum T. Helliesen velvillig indsendte meddelelser, ledsagede af rids og tegninger, at den forrige Mariekirke, paa hvis tomt bygningen stod, har dannet en aflang firkant med beliggenhed næsten nøjagtig fra vest til øst, medens domkirken afviger noget fra denne retning, idet den strækker sig fra vnv. til øsø. Afstanden mellem Mariekirkens sydvestlige hjørne og det nordligste punkt af domkirkens vestre udspring er 52 fod. Kirken har været udvendig 64 fod lang og 21 fod bred, saa at den udgjorde 3 kvadrater, hvoraf det østligste dannede koret, der var adskilt fra skibet ved en tvermur. I grundvolden fandtes af løse sager brændte sten, forkullede træstykker og smeltet klokkemetal, det sidste antagelig hidrørende fra kirkens formodede brand i 1434. Endvidere traf man i skibet paa en af de, neppe senere end det 13de hundredaar forekommende og mest til fornemmere personer anvendte kister af sten, her klebersten, med udhulet fordyb-

ning for ligets hovedform, dog uden det ellers sedvanlige runde hul i bunden for afløb af flydende dele. Kisten er kun 86 cm. lang, 25 cm. bred ved hovedet og 24 ved fødderne; udhulingens dybde er ellers 12.5 cm., men under hovedet kun 1.5 cm. Som det af disse maal vil sees, var kisten kun bestemt for et barn, og ben af et saadant fandtes ogsaa urørte sammen med nogle kul, formodentlig levninger af det ved en brand fortærede trælaag. I nærheden af kisten var der i auren en fordybning med samme form som kistens indre men af betydelig større dimensioner, svarende til et voxent menneske. Endelig fandtes i grundmuren af kirkens «vestre langside» en sten, som var brudt i fire stykker og har en runeindskrift. Stenen er af kvartsskifer, 3.60 m. lang, 18.5 cm. bred og omtrent 22 cm. høj. Runerne høre til den yngre slags og ifølge den indsendte gjenpart af indskriften maa denne læses saaledes ×ᚴᛅᛏᛁᛚ : ᚱᛅᛁᛋᛏᛁ : ᛋᛏᛅᛁᚿ : ᚦᛁᚾᛅ : ᚼᛅᚠᛏᛁᚱ : ᛁᚢᚱᚢᚾᛁ : ᚴᚢᚿᚢ : ᛋᛁᚿᛅ : ᛏᚢᛏᚢᚱ : ᚢᚦᚢᚱ. Der er ogsaa spor af endnu en stav, som er afstødt og utvilsomt maa have været genitivmerket ᛋ. Det hele bliver da: *Kætil ræisti stæin þina haftir iuruni kunu sina tutur Utur (s)* (Ketill reiste denne sten efter Jorun, sin kone, Otars datter). Eget er det aspirerende *h* foran *aftir*, der som bekjendt endnu træffes i flere af vore dialekter navnlig i Bergens stift. Forresten maa indskriften vistnok henføres til tiden før det 12te hundredaar, men dog neppe til hedendommen. Baade kisten og runestenen ere indlemmede i Stavangers museum.

SØNDRE BERGENHUS AMT. — Fjælber p., Eid s. Ved kongebrev af 30 mai 1642 (N. Rigsregistr. VIII, 212) bevilgedes Erik Ottessøn Orning, der var forlenet med Halsnø kloster og Hardanger, 400 af de stene, som paa *Halsnø kloster* (N. Fornl. 358, aarsb. 1876, 173) «findes at være nedfaldne af den gamle kirke sammesteds, for dermed at forbedre sin gaard».

BERGEN. — Bergenhus. Endnu (N. Fornl. 420) ved brev af 11 marts 1642 (N. Rigsreg. VIII, 137) giver kongen lensherren Henrik Thott ordre at sende til Kjøbenhavn de vegsten, som han efter befaling havde «ladet sanke tilhobe».

Domkirken. Kirkens i 1880 paabegyndte restauration blev fuldført i mai 1883. Ved siden af dette arbeide, som udførtes under overopsyn af arkitekt P. Blix, har denne ikke alene foretaget en grundig og gjennemgribende undersøgelse af bygningen men ogsaa udført en mængde tegninger af dens enkelte dele i forbindelse med en fremsilling af kirkens udseende til forskjellige tider og aftegning af de interessanteste løse gjenstande, som fandtes under restaurationsarbeidet dels i selve kirken og dels i

levningerne af det paa dens sydside i sin tid beliggende graabrødre- eller minoriterkloster. Disse værdifulde tegninger, i alt 33 blade, har hr. Blix havt den godhed at skjænke foreningen og ledsaget dem med nærmere forklaringer. Derved kunne dels flere hidtil dunkle punkter i kirkens historie opklares, dels enkelte tidligere misforstaaelser berigtiges. Sættes alt dette i forbindelse med ældre beretninger, vil bygningens historie indtil den nærmeste tid efter branden i 1702 kunne fremstilles i sine væsentlige træk paa følgende maade. Som bekjendt nævnes kirken første gang i 1181 og var allerede fra først af, som dens levninger have vist (aarsb. 1879, 289), opført af huggen klebersten men i romansk stil og efter sin form som en langkirke uden sideskibe og med halvrund korapsis. Det siges intetsteds, at kirken brændte under byens store brand i 1248, men dette er der, efter hvad P. A. Munch (Norg. hist. IV, 1, 107) har paavist, al grund til at tro. Derimod er det neppe sikkert, om det var den nuværende, paa samme sted staaende Olafskirke med tilhørende kloster, som kong Haakon Haakonssøn lod opføre (1248—1263), eller om begge maa henføres til hans søn Magnus lagabøter. Saameget er imidlertid vist, at klostret og rimeligvis ogsaa kirken maa være bygget før 1270, siden klostret udtrykkelig siges (Ann. Isl.) brændt i dette aar. Skjønt Magnus lagabøter senere blev begraven 1280 i kirken, og i det mindste denne da vel maatte være istandsat efter branden, heder det dog i en notis (N. Mag. I, 29), at kirken og klostret først indviedes 1 mai 1301. Under alle omstændigheder hidrøre saaledes de ældste dele af den nuværende bygning fra den i sidste halvdel af det 13de hundredaar opførte kirke. Denne var, som det tildels nedenfor nærmere vil sees, en hvelvet enskibet langkirke med polygonformet korslutning og spidsbuede vinduer paa begge sider, men uden taarn; som sedvanligt laa klostret paa kirkens sydside, hvor der var en aaben gaard imellem kirken og klostrets trende fløje. Fra 1301 og indtil reformationen vides intet andet om bygningerne, end at de brændte i 1463 eller 1488 eller muligt i begge aar (N. Mag. I, 544), og skjønt de senere vistnok nogenlunde istandsattes, var dog kirken, da Geble Pederssøn blev superintendent (1537), saa brøstfældig (N. Saml. I, 10, 17 f.), at han maatte sætte «store støtter under den nordre side mod skolen, at ikke muren skulde falde ud, og paa den søndre side til bispegaarden [d. e. det forrige kloster] lod han betække den med bord, og saaledes forblev i mange aar». Derefter satte han koret istand og lod «bygge taget paa nedrekirken [d. e. den vestligste del], som havde det bedst behov»; i 1548 «lod han nedbryde muren mod skolen, som stod til nedfalds, og lod den opmure igjen»; endelig «efterat kirken var takt, begyndte han i 1553 at bygge paa taarnet, hvilket blev bygget efter st. Olafs kirkes taarn i Amsterdam».

Det er følgelig dette taarn, kirken har paa et kobberstik af Bergen, som tilhører en bog af 1579[1] men sandsynlig er gjengivet efter en noget ældre tegning. Den øvrige bygning var fremdeles og endnu i 1582 kun «takt med brætter og tjærebred» (N. Mag. II, 48, jfr. I, 374). Ved kongebrev af 28 oktbr. 1599 (N. Rigsregistr. III, 583) blev til byen overdraget nogle gamle mure for at benyttes til at «forlænge» [d. v. s. udvide] kirken og den «med en stor [var. sten-] taarn at forbedre», hvilket ifølge kongebrev af 26 novbr. 1600 (anf. st. 613) skulde udføres næstkommende sommer, og i 1602 blev det bestemt, at kirken skulde tækkes med spaan (N. Mag. II, 603). Imidlertid udgik der i kongebrev af 14 marts 1609 (anf. st. IV, 305) befaling om, «at lade nedbryde hvis blytag brøstfældigt er paa domkirken og det igjen med første leilighed lade opsætte, og derhos at tiltale dem, om nogen fandtes, som skyldig var i, at bemeldte første blytag ej var saa gjort, som det sig burde». Endelig blev det i en raadsbeslutning af 13 januar 1610 bestemt (N. Mag. II, 282), for det første, «at Hollænder Knor skal forfærdige, hvis behov gjøres, taget først med huggen bord, siden pander ovenpaa for farligheds skyld og en brandfri gavl mellem koret og muret kjelder, som hører til bispegaarden», for det andet «at de murede kjeldere paa den søndre side kirken skal forfærdiges og ovenpaa med træverk og mur imellem, saa folk og der kan staa og høre prædiken, og med et sudtag og pander overdækkes», endelig for det tredje, at «det stentag [d. v. s. hvelvingen indvendig] paa kirken skal hjelpes med sten og kalk det bedste muligt er». Da der saaledes efter 1599 ikke omtales noget murarbeide førend i 1610, er det vistnok ej alene, som arkitekt Blix antager, muligt, men i højeste grad sandsynligt, at først i dette aar kom den ved kongebrevet af 1599 bestemte forbedring til udførelse, dog kun for den nuværende søndre udbygnings vedkommende, hvilken maa tilsigtes i 2den post af den ovennævnte beslutning af 1610, medens der ikke nævnes noget om forhøjelse af taarnet. Jeg maa derfor være aldeles enig med hr. Blix, naar han finder det rimeligst, at der ikke foretoges nogen forandring af taarnet, førend kirken var brændt i 1623. Men kort tid efter, i 1625, heder det udtrykkelig (N. Mag. II, 304), at kirken til reparation af det afbrændte taarn fik stengjerderne om bispegaarden, og i 1626 kom dette arbeide til

---

[1]) Braunii & Hogenbergs civit. orb. terrarum lib. IV, hvoraf her i landet neppe findes flere end det exemplar, som tilhører universitetsbibliotheket. Forresten er det nævnte kobberstik gjengivet i mindre maalestok i Verdenhagens respubl. Hanseatica, hvorfra det er reproduceret i Y. Nielsens Bergen. Men da Verdenhagens bog først er fra 1643, fremstiller saaledes kobberstikket i denne bog ikke byens samtidige udseende men som det var i 1579.

udførelse saaledes, at taarnet blev «forhøjet» (anf. st. 519). Hvordan taarnets form og udseende forresten var fra denne tid og indtil næste brand i 1640, siges intetsteds. Efterat taarnet derimod var repareret efter sidstnævnte brand, havde det et firkantet spir med 4 smaa arker, en paa hver side, alt tækket med skifer, og baade spiret og arkene forsynede med forgyldte kugler og fløje (anf. st. 519). Selve kirken var derimod takt med røde tagsten, og indvendig havde den halve part [d. e. den østligste del] af kirken endnu «en skjøn hvelving», den anden kun et træloft (anf. st. 520). Endnu efter branden i 1702 var hvelvingen over koret levnet, men blev under den da foregaaede reparation borttagen og erstattet med træloft ligesom i skibet (N. Mag. III, 533). Derimod findes ingen beretning om, at taarnet dengang blev forhøjet, og jeg maa derfor tiltræde den slutning af arkitekt Blix, at den i ingeniør Ernst's indberetning af 1704 (i rigsarkivet) omhandlede forhøjelse af 6 alen ikke er kommet til udførelse, hvorimod man i sidstnævnte aar lige paa den gamle mur kun midlertidig satte «et italiensk [d. e. et lavt pyramidalt] tag med tagstene belagt» (anf. st. 524), som i 1725 og det paafølgende aar (ib. 526) endelig ombyttedes med den nuværende bedækning. Efter alt dette havde kirken saaledes fra først af mod vest kun en gavl, som ved Geble Pederssøns tilsætninger blev omdannet til en taarnfod og dernæst i 1626 forhøjet til sin nuværende højde i muren. — Af de ved oprensning af fundamenterne fremkomne løse sager knytter der sig en større interesse til de forefundne kakler. Da disse nemlig ere i renæssansestil og fandtes der, hvor den første bispegaard efter reformationen i sin tid stod, og et stykke af en af dem viser en figur med indskriften REX, bliver det ikke usandsynligt, at disse kakler kunne være levninger af den «statelige kakkelovn», som Geble Pederssøn († 1557) «i sin sidste alderdom lod forskrive til bispegaarden», siden denne ovn var forsiret med «herlige billeder af passionen og mange fyrsters vaaben» (N. Saml. I, 20).

ROMSDALS AMT.[1] — **Ørskog** p., Ørskog s. «Et af de stolteste minder fra oldtiden, som jeg har truffet paa under mine reiser i Søndmøre, er en langhaug paa gaarden *Svindsets* bømark. Haugen er beliggende paa en jevn flade, tæt østenfor det nye skolehus paa den vestre side af bygdevejen. Den er 25 alen lang, 12 alen bred og 3 al. høj fra grundfladen. Haugens sider ere ligesom opmurede med sten og bære ikke synderlig spor efter tidligere undersøgelse».

Skodje p., Skodje s. Den oprindelige *kirkes* alterplade (N. Fornl. 521) var senere gaaet i to stykker, som af hr. P. Fylling i 1860 bleve sammenføjede og med et underlag af

[1] Notiserne støtte sig til velvillige meddelelser af 1883 fra hr. P. Fylling i Skodje.

mindre stene oplagt ved kirkens søndre side. Det var antagelig pladen over stenens relikviegjemme, som senere fandtes paa prestegaarden og nu ejes af sognets forrige prest van Kervel. Pladen er af klebersten, jevn og slet, som om den har været poleret, 6 tommer lang, 4 tommer bred og 1 tomme tyk.

Vatne s. *Kirkens* klokke (N. Fornl. 523) «har nogle munkebogstaver, der sandsynligvis maa læses *Olai*, og derhos nogle figurer, deriblandt en konge siddende paa en trone».

Vestnes p., Vestnes s. Paa *Langsten*, beliggende ved Tomlefjordens østre side, stod nede ved søen en over 7 alen høj bautasten, der blev afslaaet et stykke og anvendt som bro over en elv ved gjennemførelsen af bygdevejen.

Fiksdal s. Den i aarsb. 1877, 232 og 1878, 63 omtalte, som landgangsbro benyttede bautasten paa *Kjælsten* blev for vel 100 aar siden af et notelag borttaget fra en rundhaug nogle skridt ovenfor opsiddernes nøst, hvor den ragede 8 alen op over jorden, men gik ved faldet i to stykker. Efter opfordring af hr. P. Fylling har nu gaardens trende opsiddere forbundet stykkerne med jernbaand og gjenreist stenen paa dens oprindelige sted, med en udgift af 100 kroner, hvilket blev færdigt til 17 mai 1883, da sognets folk samledes der og festligholdt dagen. Ved gjenreisningen forefandtes ikke alene det hul, hvori stenen oprindelig havde staaet, men man fik ogsaa vished for, at haugen var en gravhaug, da der fandtes en mængde kul samt levninger af en lerurne, navnlig dens øre, og en spydspids af jern. Tæt ved haugen ligger en kreds med stensætning i kanten, og ind efter stranden et stykke fra søen laa for 40 aar siden 7 lignende kredse, som borttoges ved rydning for en ager. Foruden de i aarsb. 1878, 63 omtalte rundhauger nordenfor elven har hr. Fylling truffet flere lave hauger af dette slags vestenfor elven og en stor, noget udkastet stenrøs et godt stykke fra søen.

Akerø p., Akerø s. Den i N. Fornl. 546 omtalte bautasten paa *Tautere* og som senere var omkastet ved gravning (aarsb. 1878, 84) blev af gaardens opsidder i 1882 bragt op til hans stue, hvor den ved underlag af sten indrettedes til et langbord at virke fisk paa. Til at faa stenens transport udført benyttedes anledningen, da der under et bryllup paa gaarden var samlet mange folk, idet manden «fik hele laget til at tage en hjelpsom haand i for at udføre denne kaade vandalisme».

SØNDRE THRONDHJEMS AMT. — Opdals p., Opdals s. I en beretning af 1689 (no. 185 af de for kildeskriftfondet tagne afskrifter i rigsarkivet) heder det om den daværende *kirke:* «Fonten eller kirkens baptisterium er et lidet hus i kirkens vestre kors tilbygget med stolper og deler, som skal være tagne af den gamle kirkes kor; derudi ere nogle af apostlerne

afmalede». Den forrige kirke var da, som det heraf med rimelighed kan sluttes, en stavkirke og de omtalte malerier mulig fra middelalderen.

THRONDHJEM. — Til den i N. Fornl. 612 nævnte gildeskaale paa Ørene maa det være at Peder Claussøn sigter, naar han siger følgende[1]: «Og i fordum tid var et meget langt hus bygget nede ved stranden, som de kaldte Gildeskaalerne, det er gildehus, hvilket hus var meget langt og bygget i en lang rad og takt med spaan, ligesom kirker tækkes her i landet, i hvilket hus baade borgere i byen og de fornemste bønder i Thrøndelagen holdt deres bryllup, gilder og gjestebud ligesom i et kompagni, og vare mange huse byggede derhos, som de brugte til kjelder og spisekammer og kjøkken og sengekammers, med mere saadant, og er for faa aar siden afbrudte, og andre borgeres hus byggede der isteden igjen». Naar det forresten her heder, at gildeskaalen var «takt med spaan, ligesom kirker tækkes her i landet», saa kan det første udsagn ikke benyttes som vidnesbyrd om en ældre tilstand, da denne var forfatteren ubekjendt, men maa henføres til en P. Claussøns levetid nærmere liggende periode eller det 16de hundredaar, og hvad det sidste tillæg om kirkerne angaar, kan dette selvfølgelig kun forstaaes om, hvad der var sedvanligt, og ikke saaledes, som det har været gjort, som om det slags tagbedækning anvendtes paa alle kirker endog paa domkirken. Til overflod i sidste henseende kan det tilføjes, at den første nordmand, der har skrevet om kirken, Absalon Pederssøn, og som selv havde været i i Throndhjem, hvad Peder Claussøn derimod ikke nogensinde var, udtrykkelig (omtr. 1570) siger (N. Magas. I, 95), at domkirken «har været takt stundom med bly, stundom med kobber». I umiddelbar forbindelse dermed tilføjer han, at kirken har været «indentil stadseligen formalet og saa herligen forgyldt, som man endnu kan se i koret, hvilken maling og forgylding er noget nær afgangen udi adskillige brande, som det tempel haver lidt». Dette bestyrkes ved de levninger af dekorationsmaleri, som under bygningens restauration ere fremkomne navnlig i koret, og hvoraf en tegning er tilsendt foreningen fra restaurationsarbeidets bestyrer arkitekt Christie.

NORDLANDS AMT. — Verø p., Verø s. Aarstallet paa *kirkens* klokke (N. Fornl. 688 jfr. 827) kan hverken være 1440 eller 1540. Den der nævnte støber, Gerhard de Wou, som uden tvil var borger i Kampen, maa være død mellem 1526 og 1534. I Tydskland kjendes ingen klokke med hans navn før 1474 eller efter 1523[2].

---

[1]) Samlede Skrifter, udg. af G. Storm s. 355 f.

[2]) Mitheilung. des Vereins für Hamburg. Gesch. 5te aarg. (1883) s. 103.

AARSBERETNING

FOR 1882 FRA DEN THRONDHJEMSKE FILIALAFDELING.

Direktionens medlem adjunkt Rygh har i afvigte sommer fortsat den ifjor paabegyndte undersøgelse af en samling gravhauger paa Alvstad i Skatvaals sogn i nedre Stjørdalen. I 1882 ere de 5 hauger, som stod tilbage i dette gravfelt, blevne undersøgte. De hørte, ligesom de 3 i 1881 udgravne, til den ældste hidtil kjendte klasse af ældre jernalders begravelser i det nordenfjeldske Norge, en gravform, som gaar forud for haugene med smaa gravkamre med broncekar og andre oldsager af romersk eller halvromersk oprindelse. I forhold til disse haugers almindelige fattigdom paa gravgods have haugene paa Alvstad givet et godt udbytte af oldsager af former, der give gode holdepunkter for bestemmelsen af denne begravelsesforms tidsforhold. Enkelte af de fundne former vare tidligere ikke kjendte fra det nordenfjeldske. Samtidig undersøgtes et par nylig opdagne grupper af helleristninger i den samme egn. En nærmere beskrivelse af disse undersøgelser vedlægges aarsberetningen.

Andre undersøgelser har der i det forløbne aar ikke været anledning til at faa udført for filialafdelingens regning.

Den af Holtaalens kommune indkjøbte stavekirke har ikke kunnet blive opført paa sin nye tomt i høst, saaledes som det oprindelig var paatænkt, fordi man ikke endnu havde kunnet samle de til arbeidet fornødne pengemidler, ligesom nogle til opførelsen nødvendige træmaterialer ikke da kunde skaffes tilveie. Imidlertid ere grundmurene blevne lagte og Videnskabsselskabet har ladet tomten indhegne med et stakit. Den indbydelse til at tegne bidrag til arbeidet, som direktionen har udstedt, har nu indbragt et beløb af kr. 696.25, hvilket i forening med, hvad filialafdelingen ser sig istand til at anvende dertil af sine ordinære midler, vil være tilstrækkeligt til arbeidet, der agtes fuldført til vaaren.

En bautasten paa Vikestad i Nærø er bleven gjenopreist paa foreningens bekostning.

Da antallet af medlemmer i de senere aar er bleven noget formindsket ved dødsfald og udmeldelser, har direktionen udsendt en indbydelse til indtegnelse af nye medlemmer. Ved aarets udgang havde den allerede fremkaldt en ikke uvæsentlig forøgelse af medlemstallet.

Afdelingens udgifter i 1882 have beløbet sig til kr. 276.48, og dens kassebeholdning ved aarets slutning til kr. 624.59, uberegnet det til stavekirkens opførelse indsamlede beløb.

Throndhjem 25 jan. 1883.

K. Rygh. Chr. Christie. O. F. Ebbell.
K. Lossius. G. Stabell.

AARSBERETNING

FOR 1882 FRA DEN BERGENSKE FILIALAFDELING.

Som i Aarsberetningen for 1878 meddelt, indgik Filialafdelingens Bestyrelse under 3die Juni nævnte Aar med Andragende til den kongelige Ingeniørbrigade om, at det maatte tillades den overensstemmende med den af Arkitekt Christie udarbeidede Plan at paabegynde Haakonshallens Restauration, og da for det første at restaurere Murene saavel i første som i anden Etage, Døre og Vinduer i den store Hal, med Undtagelse af det vestlige Gavlvindu, og forsaavidt Midlerne strakte til, ogsaa den ydre Trappegang. Den Sum, som Restaurationen af de nævnte Dele ifølge Christies Overslag vilde koste, udgjorde Kr. 34876 eller, naar den ydre Trappegang fradroges, Kr. 32116.

Restaurationsarbeiderne begyndte 16de Febr. 1880 og sluttede 19de August 1882. Trappens Opførelse blev udskudt indtil videre, da den bedst vilde foregaa samtidig med eller efter Gavlens.

I de tidligere Aarsberetninger er givet en Oversigt over, hvad der er udført i angjældende Aar. I det nu forløbne er ifølge Arkitekt Blix's Rapport det sydvestre Hjørne med tilstødende Vægdele i søndre og vestre Væg færdig opbygget ligesom de der staaende Vinduer og Døre samt en Del af Galeriet og Vinduet ved samme i Sydvæggen, videre alle Vinduer i Mellemetagen og Kjælderen; fremdeles er istandsat Brønden i nordre Kjælder og foretaget Kalkpudsninger i Østvæggens Vinduer, i Gangene i nordre og søndre Gavl samt i 1ste og 7de Vindu i Hallen og under Høisædesvæggens Reces; og endelig er Fundamentet for Størstedelen færdigt til den eventuelle Trappe paa Sydsiden.

Ved Arbeidets Afslutning blev Redskaber, Planker og Bord indlagte under Tag, medens Stilladse, Stokker og Indstikkere med Langvigler endnu staa paa alle Hallens Sider med et Varetag paa søndre Side; Klæbersten og Graasten er opmaalt og henligger paa Siderne af Bygningen. De fundne Profilstene og større andre fundne Stene ligge dels i Kjælderen og dels i Hallen; de mindre fundne Sager er henlagt i en lukket Gang i Hallens sydøstre Hjørnemur. Resterne af Høisædesvæggen er opsatte langs Hallens østre Væg.

I 1882 er medgaaet til Arbeidet Kr. 11730.57. Det hele medgaaede Beløb udgjør Kr. 38518.38, altsaa en Overskridelse af den budgetterede Sum med Kr. 6402.38. Men derved er at mærke, dels at enkelte Dele fordrede langt mere Arbeide, end der var paaregnet og det kunde forudsees, især det sydvestre Hjørne, der maatte helt nedtages og opføres fra nyt med sine Fundamenter, og dels at der er udført ikke ganske lidet Arbeide udenfor det, som var optaget i Overslaget, væsentlig Restaurationen af Vinduerne i Mellem- og Kjælderetagen. Bekostningerne ved de i Andragendet udtrykkelig nævnte Arbeider har saaledes næsten nøiagtigt svaret til Overslaget. Bestyrelsen maa yde Hr. Blix al Anerkjendelse for den Energi og Dygtighed, hvormed han har ledet Arbeiderne.

Da Brydning af Sten for Domkirkens Regning ophørte i Kvernes Klæberstensbrud i Samnanger, besluttede Bestyrelsen at fortsætte Driften for Haakonshallens Regning alene, hvorved man kunde benytte de derværende Anlæg (Skinnegang og Smedje), som ellers vilde blevet borttagne. Arbeidsstyrken blev dog nedsat til det halve. Ved Restaurationsarbeidets Afslutning havdes i Behold Kr. 3442.87; denne Sum var ved Renter og Gaver, deriblandt Kr. 200 fra en privat Forening gjennem Kjøbmand I. W. Olsen og Kr. 200 fra Kand. Christopher Brun som Udbytte af Foredrag i Bergen, gaaet op til Kr. 4125.37. Ved Driften af Klæberstensbruddet er den gaaet ned til Kr. 1647.36.

Det i forrige Aarsberetning nævnte Andragende til Hs. Maj. Kongen om Bidrag af Staten, stort Kr. 40000, til Haakonshallens Restauration blev indstillet af Kirkedepartementet til Vedtagelse, dog saaledes, at Summen blev nedsat til Kr. 30000. Imidlertid negtede Storthinget under 8de Juni Bevilgningen, idet det dog fra alle Sider blev indrømmet, at Arbeidet var af den Art, at det kunde paakræve Tilskud fra Statens Side. Man var inden Bestyrelsen i Tvil om, hvad der efter dette Afslag burde gjøres. Til at afslutte de igang værende Arbeider var der tilstrækkelige Midler; men de Dele af Bygningen, som derefter maatte paabegyndes, Taget, Brystværnet langs dette, Gavlerne med Tinder, m. m., vilde efter Hr. Blix's Overslag kræve en Sum af Kr. 46000. Efter hvad der tidligere var meddelt, vilde man ikke kunne vente at faa Tilladelse af Ingeniørbrigaden til at restaurere nogen Del af Bygningen, før man havde godtgjort, at de til Arbeidet fornødne Summer var tilstede. Naar Bestyrelsen saa hen til, hvad der i sin Tid gjennem Indsamlinger og paa anden Maade var indkommet til Haakonshallens Restauration — 1ste Januar 1876 var disse Bidrag med Renter voxet til Kr. 20634.27 — kunde den ikke gjøre sig noget Haab om at samle den fornødne Sum ved private Bidrag alene. Sparebankens Direktion og Repræsentantskab havde tidligere bevilget Kr. 20000 paa Betingelse af, at det inden Udgangen af 1884 (fra først af Udgangen 1880)

blev godtgjort, at de til Restaurationen nødvendige Summer var forhaanden. Bestyrelsens Pluralitet henvendte sig derfor til den nævnte Institution og androg i Skrivelse af 25de Mai om, at den til Bevilgningen knyttede Betingelse maatte ophæves. Hvis dette Andragende var blevet indrømmet, vilde man lettere og sikrere kunne have søgt om Bidrag fra Private; thi da vilde man have kunnet nære Haab om at skaffe Midlerne tilveie. Men uden at være sikret en Sum som den nævnte ansaa man det umuligt, at den vanskelige og kostbare Restauration af Gavler og Tag kunde paabegyndes. En Pluralitet i Sparebankens Direktion indstillede ikke at indvilge Andragendet, og denne Indstilling blev i Repræsentantmøde 25de September bifaldt, idet man henholdt sig til Erklæring fra Arkitekt Blix, der fraraadede at hæve Sparebankens Tilskud. Omtrent samtidig med Indsendelsen af dette Andragende havde Bestyrelsen (24de Mai) for det Tilfælde, at man blev nødt til at standse Arbeidet, henvendt sig til Ingeniørbrigaden og anmodet om, at Stilladserne ved Hallen indtil videre maatte blive staaende, at Stene og andet Bygningsmateriale kunde blive liggende efter Arbeidets Ophør, og at de afsluttende Arbeider blev indskrænket til at istandsætte Murene og skaffe fri Adgang til Bygningen og dens forskjellige Rum. Dette Andragende blev indvilget under 4de Juni. Man slap derved for de betydelige Udgifter, som Borttagelsen af Stilladser m. m. og den senere Opførelse og Henbringen, naar Arbeidet gjenoptages, vilde medføre. Saalænge desuden Domkirkens Restauration foregik, vilde man altid kunne være vis paa at finde en dygtig Arbeidsstok. Værre i denne Henseende vilde vel Sagen stille sig, naar dette Arbeide i Løbet af Sommeren bliver færdigt, uden at Haakonshallens Restauration da kan fortsættes.

Centralforeningen har meldt Filialafdelingens Bestyrelse, at den har andraget Kirkedepartementet om paa sit Budget at opføre det ifjor ansøgte Bidrag. Filialafdelingen har derimod indsendt Andragende til Storthinget om samme Beløb, Kr. 40000.

De fleste Eiendomme, som Foreningen for Fortidsminders Bevaring har erhvervet, henligger under den bergenske Filialafdelings Kontrol. Til de tidligere, Borgunds Stavekirke, Hoprekstads, hvorpaa Skjøde blev Bestyrelsen tilstedt 14de Marts, Moster Kirke, Aadlandsstuen paa Stordøen og Sæimshaugen, er iaar kommet Urnes Stavekirke, som Menigheden har overdraget Foreningen paa visse Betingelser og med visse Forbehold. Desuden er iaar Ruinerne af Selø Kloster henlagt under Filialafdelingen. Det vil altid være vanskeligt at have et stadigt Tilsyn med disse, tildels langt bortliggende Bygninger, og da flere af dem kræver en teknisk kyndig Undersøgelse, har man henledet Centralforeningens Opmærksomhed paa det hensigtsmæsige i, at en Arkitekt blev engageret for at kunne lede de nødvendige Reparationer.

Urnes Kirke fordrede strax en Udbedring, hvortil Centralforeningen anviste Kr. 200. Gaardbruger, fhv. Storthingsmand Bugge paatog sig velvilligt at lede Arbeidet, og Formanden aftalte under et Besøg paa Urnes det fornødne med ham. Bekostningerne ved Arbeidet udgjorde Kr. 145.20; det resterende Beløb Kr. 54.80 er indsat paa Sparebanksbog.

Borgunds Kirke undergik en liden Reparation, som afholdtes af de i Kirkeblokken i 1881 af Reisende nedlagte Penge, Kr. 55.28. Omkostningerne udgjorde Kr. 34.74 Det resterende Beløb, Kr. 20.54, indsattes ligesom den i 1882 paa samme Maade indkomne Sum, Kr. 61.78, paa Sparebankbog. Kirken er besigtiget i Sommer af Formanden. Da Bestyrelsens Pluralitet fandt, at det var forbundet med store Vanskeligheder at vedligeholde Hoprekstad Kirke, føre det fornødne Tilsyn og foretage de nødvendige Reparationer ved den, saalænge den stod paa dens nuværende Plads, androg den (mod Christies Votum) med Centralforeningens Samtykke hos Viks Kommunebestyrelse om, at den Klausul i Skjødet, hvorefter Kirken skulde blive staaende paa sit oprindelig Sted, maatte ophæves, og Kirken kunne nedtages og flyttes til Bergen.

Nygaards Parkselskab har ved Beslutning af 15de Marts 1882 indgaaet paa et fra Konservator Lorange indsendt Andragende om fri Afstaaelse af en passende Tomt for en saadan Bygning, og de til Stavekirkens Restauration nødvendige Midler, antagelig Kr. 5000, haaber man, at Bergens Samlag velvilligen vil bevilge af Hensyn til den store almene Interesse, Kirken paa sin nye Plads vil frembyde.

Heredstyrelsen i Vik syntes fra først af uvillig til at indgaa paa dette Andragende, men indvilgede det senere, da Bestyrelsens Medlem, Konservator Lorange, under et Møde med Repræsentantskabet i Vik nærmere havde udviklet for det Grundene til Flytningen, paa Betingelse af, at Kirken skulde opsættes nær Musæet og restaureres, hvorhos Foreningen skulde være pligtig til at besørge Kirketomten jævnet. Paa denne Kirkes Konto henstaar i Banken en liden Sum, Kr. 24.60, Rest efter en Reparation i 1881.

Efter Centralforeningens Opfordring har man skrevet til vedkommende Heredsstyrelser om at overdrage til Musæet gammelt Inventarium i Kirkerne i Haalandsdalen under Fuse og paa Sæbø i Manger, der formentlig vil blive nedtaget, saafremt det ikke bliver benyttet i de nye Kirker. Paa Foranledning har Bestyrelsen udtalt, at de gamle Inventariesager, Alterbillede m. m. fra Sunds Kirke ikke egner sig til Opbevarelse i Musæet.

Til Udgravninger oversendtes fra Centralforeningen Kr. 160. Hr. Ross har fortsat sine Undersøgelser i Fjælber Prestegjæld, dels paa selve Fjælber-Øen, hvor der paa Gaarden Nordhus blev gjort et temmeligt righoldigt Fund fra Mellemjernalderen, dels

paa den sydligste Ende af Halvøen, og dels paa Gaarden Eide i Ølen.

Konservator Lorange har i forrige Aar foretaget følgende Undersøgelsesreiser: 1) i April Maaned til Jæderen, nærmest i Anledning et mærkeligt Broncealders Gravfund, paa Ræge i Haaland, og et fra Hauge i Klep indkommet Mellemjernalders Gravfund, der blandt andet indeholdt to Guldbrakteater og det største hidtil kjendte Exemplar af de for denne Kulturperiode eiendommelige pragtfulde Brystspænder; 2) i Juni til Vik i Sogn for at undersøge Oltidsminderne paa Hove og for at bese Hoprekstad gamle Stavekirke i Anledning af denne Bygnings paatænkte Flytning til Bergen; 3) 24de Oktober til Vos for, efter Opfordring fra Grundeiere, at undersøge en af Veivæsenet angrebet Haug paa Gaarden Fitje. Haugen viste sig at indeholde, foruden to Samlinger af yngre Jernalders Vaaben, en Mellemjernalders Gravkiste med urtepotteformet, rigt forsiret Lerurne og brændte Ben. Paa samme Gaard blev udgravet endnu en Haug med tarveligt Udbytte og en paa Gjerdekval uden Fund. Derimod blev erhvervet adskillige gode Stykker. Fra Vos gik hans Reise den 30te Oktbr. over Fjeldet til Vik, hvor han var anmodet om at være tilstede i det Formandskabsmøde, der skulde bestemme om Filialafdelingens Forslag til Hoprekstadkirkens Flytning. Ved samme Anledning fortsattes Undersøgelserne paa Hove. To af de store, foran Kirken liggende Rundhauger blev udgravet og indeholdt ældre Jernalders Begravelser med mange udskaarne Benredskaber, vistnok fra en meget tidlig Tid. Begge disse Hauger ligesom den i Mai undersøgte blev omhyggeligen restaurerede, idet det er Haab om, at Eierne vil indgaa paa at fredlyse dem mod en ringe Godtgjørelse.

Med Beretningen følger Regnskab for 1882, der viser en Kassebeholdning af Kr. 322.59.

Bergen 2 Februar 1883.

B. E. Bendixen. A. Lorange. D. C. Danielssen.
I. Ross. W. H. Christie.

Det ovennævnte Votum af Hr. Christie har denne i Skrivelse af 7 Febr. 1883 anmodet Centralforeningens Direktion om at maatte trykkes i Forbindelse med Filialafdelingens Aarsberetning. Ifølge hans Gjenpart er det saalydende:

«Da det tilsigtede Arrangement med Hopreksstads Kirke, dens ufornødne Nedrivelse og Bortførelse fra dens gamle Tomt efter min Mening strider mod Lovene for Foreningen til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring i deres § 1, saa lydende: «Foreningens Formaal er: at opspore, undersøge og vedligeholde norske Fortidsmindesmærker, især saadanne, som oplyse Folkets Kunstfærdighed og Kunstsands i Fortiden, samt gjøre disse Gjenstande bekjendte for Almenheden ved Afbildninger og Beskrivelser», — saa nedlægger jeg som Medlem af ovennævnte Filialafdelings Bestyrelse Protest derimod og erklærer ikke paa nogen Maade at være delagtig deri».

CENTRALFORENINGENS AARSBERETNING FOR 1882.

I Løbet af Sommeren blev under Formandens Tilsyn dels paa Evje Nikkelverk og dels paa Nabogaarden Birkeland udgravet 32 Hauger fra ældre Jernalder. En Redegjørelse for det arkæologiske Udbytte af Udgravningerne medfølger nærværende Aarsberetning. Efter Slutningen af disse Undersøgelser var det Hensigten at aabne nogle Grave i Fiskum paa Eker, men da det viste sig umuligt at faa de fornødne Arbeidsfolk, anvendtes den derved ledigblivende Rest af Sommeren til i større Udstrækning end hidtil at besigtige Kirker, for at komme paa det rene med, om og hvorvidt deres Bygninger og Inventarium maatte have arkæologisk Interesse. Paa denne Maade undersøgtes 47 Kirker, beliggende for en liden Del i Sætersdalens og Mandals Fogdederier, men hovedsagelig i Kristiania og Hamars Stifter. Senere blev der i den Anledning tilskrevet vedkommende Heredsstyrelser og derved erhvervet en Kristusfigur af Træ fra Lunder Kirke paa Ringerike, en middelaldersk Bænk med Udskjæringer fra Gausdals Kirke, en Lysekrone af Smedejern og et Røgelsekar fra nordre Frons Kirke, ligeledes et Røgelsekar fra Kvams Kirke og et lignende fra Hauner Kirke i nordre Land, samt en Antependiumstavle med Maleri fra Ulnæs Kirke i vestre Slidre og Ryggen af en Bænk med middelalderske Udskjæringer fra Skrutvols Kirke sammesteds. Alle disse Sager ere tilligemed dem, som fremkom ved de ovennævnte Udgravninger eller forøvrigt erhvervedes under Formandens Reiser, overdragne til Universitetets Oldsagsamling. Denne Samling blev endvidere overdraget flere Gjenstande, hidrørende fra den nedrevne Hemsedals Kirke i Hallingdal og navnlig dens store Portal med interessante Udskjæringer, hvoriblandt ogsaa, hvad der hører til Sjeldenheder, fremstilles flere Menneskefigurer navnlig St. Olaf. Ligeledes erhvervedes for den nævnte Samling, dog kun som Depositum, fra den gamle Hedals Kirke i søndre Aurdal et stort Mariabillede, en af de sjeldnere forekommende Modeller af Kirkebygninger med Bemaling og et Døbefontlaag med interessante Udskjæringer. Derimod have vedkommende Heredsstyrelser ønsket at bibeholde

flere af de omskrevne antikvariske Gjenstande, saaledes et lidet Krucifix med Bronsebelæg og Emaljeforsiringer i Hedals Kirke i Vaage, 2 Lysestager og et Døbefad af Messing i Heggen Kirke paa Modum samt en Antependiumstavle med Maleri, et Røgelsekar, 2 Lysestager og et Stykke af Bænk med middelalderske Udskjæringer, alt i Voldbo Kirke i østre Slidre.

Selskabets Samling af Tegninger forøgedes i 1882 med 61 Blade. Af disse ere 28 Blade Frugten af Reiser, som efter Direktionens Opdrag bleve foretagne af Arkitekt H. Thorsen i Solør, Løiten, Stange, Valders, Hallingdal, Sandsvær og Thelemarken; særlig kan nævnes Kopier af et Maleri i Slidre Kirkes Korloft og af nogle Apostelfigurer paa Korets østre Murvæg. De øvrige 33 Blade skjænkedes til Foreningen af Arkitekt P. Blix. Disse fremstille Bergens nys restaurerede Domkirke i dens Hoveddele og Detaljer samt de løse Sager af Interesse, som forefandtes i eller udenfor Kirkens Tomt, alt ledsaget af en udførligere Oversigt over Kirkens arkitektoniske Historie og dens formodede Udseende til forskjellige Tider.

Til Foreningens faste Ejendomme føjedes i Aarets Løb en ny, idet Direktionen modtog det fra vedkommende Heredsstyrelse fremsatte Tilbud om at overdrage Selskabet uden Godtgjørelse den gamle merkelige Urnæs Kirke, dog med Forpligtelse til at vedligeholde Kirken paa Stedet og saaledes, at der skal være fri Adgang for dens forrige Menighed til at benytte Bygningen til Gudstjeneste nogle Gange om Aaret.

Da Direktionen ansaa det ønskeligt at sikre Ruinerne af Kapellet paa Løvø ved Horten samt af Bamble forrige Kirke og af Kapellet paa Bratsberg ved Skien mod fremtidig Ødelæggelse, henvendte man sig til de respektive Ejere med Anmodning om, at der ved thinglæst Dokument maatte paabindes vedkommende Ruin en saadan Servitut, at enhver Ejer forpligtes til at afholde sig fra alt, hvad der kan være til Skade for Ruinen, hvorimod det skulde staa Foreningen gjennem dens Direktion frit for at foretage alt hvad, der maatte tjene til Ruinens Vedligeholdelse. Herpaa har ogsaa Bamble Heredsstyrelse, som Ejer af den nævnte Kirke, og Ejerinden af Falkensten, hvortil Løvø Kapel hører, gaaet ind ved at udstede det nævnte Forpligtelsesbrev, hvorimod Sagen endnu henstaar uafgjort for Ruinerne af Kapellet paa Bratsberg.

Fra Amtsagronom I. Anda modtog man Underretning om, at han i Ryfylke havde opdaget to nye Helleristninger og en Runesten i en Jordkjelder paa Kjølevik i Strand sammesteds. Runestenen er senere efter Direktionens Foranstaltning med velvillig Bistand af Hr. Anda erhvervet og udtaget af Kjelderen og indsendt til Universitetet, hvor den blev opstillet i Haven blandt den derværende Samling af saadanne Stene. Dens Indskrift er af største Interesse, da den fremviser det ældste Rune-

alfabet og man hidtil ikke kjendte det Slags Bogstaver paa nogen Sten fra Ryfylke.

Efter Anmodning fra Bestyrelsen for det islandske Fornleifafélag i Reykjavik har Direktionen for det nævnte Selskabs Regning ved Marinens Verksted ladet udføre en Model af det ved Sandefjord fundne Langskib.

Da de til forskjellige Tider fra Kirkedepartementet udsendte Cirkulærer vedkommende Landets Kirkebygninger næsten have vist sig uden Frugt, og man blev bekjendt med flere Tilfælde, hvori forskjellige Gjenstande, tilhørende Kirker, og nav·ˈig Portræter vare overdragne til Private, indgik Direktionen til Departementet med en fornyet Forestilling, hvori udtaltes Ønskeligheden af, at der tilvejebringes en virksommere Kontrol med Kirkebygninger og deres Inventarium, idet man atter gjentog sin Formening om, at en tilfredsstillende Ordning af disse Anliggender først vilde opnaaes, naar der ogsaa hos os blev udgivet en lignende Lov som den danske af 23 Febr. 1861 om Kirkesyn.

Da der heller ikke i Vinteren 1882—1883 indtraf det ønskelige Føre for at faa den i forrige Aarsberetning omtalte Gols Kirke transporteret til Krøderens Jernbanestation, indgik Direktionen efter den forrige Ejers Forslag paa, at Bygningen indtil videre kunde blive staaende i Paavente af gunstige Omstændigheder. Imidlertid er en Restaurationsplan for Kirken bleven udarbeidet og Grundvolden lagt paa dens fremtidige Tomt paa Bygdø.

Ved Foreningens Regnskaber har Revisionen for Filialafdelingernes Vedkommende gjort et Par Udsættelser, som ville paasees berigtigede i næste Regnskab.

Til Slutning maa Direktionen atter melde om Tabet af et af Foreningens Æresmedlemmer, idet den af Tydsklands Arkæologi højt fortjente Geheimearkivar dr. Lisch i Schwerin afgik ved Døden den 22de Septbr. 1883 i sit 83de Aar.

- - -

Foreningens Hovedregnskab udviser følgende Indtægter:

	Hs. Maj. Kongens Bidrag for 1883	Kr.	250.00	
	Et Medlem — - —	-	40.00	
	Kontingent og Restancer	-	3438.00	
	Regnskabsførerens Udlæg	-	1497.14	
				Kr. 5225.14
	Udgifterne vare:			
1.	Til den throndhjemske Filialafdeling	Kr.	418.66	
2.	- - bergenske —	-	146.00	
		Kr.	564.66	Kr. 5225.14

	Transport	Kr.	564.66	Kr. 5225.14
3.	Trykning, Lithografering og Indbinding	-	1403.56	
4.	Tegninger	-	101.50	
5.	Kommissionsgebyr, Fragt, Porto, Inkassation	-	458.90	
6.	Kassereren	-	400.64	
7.	Revisor	-	40.00	
8.	Sekretæren	-	160.00	
9.	Regnskabsførerens Forskud fra forrige Regnskab	-	2095.88	
				Kr. 5225.14

Det antikvariske Reisefond havde ved Afslutning af forrige Regnskab en Kassebeholdning af	Kr.	558.26	
Statens Bidrag for 1882	-	1600.00	
			Kr. 2158.26
Derimod anvendt til Reiser og Undersøgelser			- 1770.83
Kassebeholdning 31 Decbr. 1882			Kr. 387.43

Fondet til Udgivelse af «Kunst og Haandverk fra Norges Fortid» havde ved Afslutningen af forrige Regnskab en Kassebeholdning af	Kr.	5.65	
Statens Bidrag for 1882	-	1400.00	
			Kr. 1405.65
Derimod anvendt til Papir, Trykning, Lithografering og Indheftning			- 915.80
Kassebeholdning 31 Decbr. 1882			Kr. 489.85

Fondet til «Bevaring af Landets merkeligere Bygninger og Ruiner fra Fortiden» havde ved Afslutning af forrige Regnskab en Kassebeholdning af	Kr.	130.00	
Statens Bidrag for 1882	-	1500.00	
			Kr. 1630.00
Udgifterne vare:			
1. Kjøbesum for Torpe Kirke . . .	Kr.	280.00	
2. Reparation af — — . . .	-	10.00	
3. Kjøbesum for Holtaalens Kirke . .	-	30.00	
4. Halvdelen af Kjøbesummen for Gols Kirke	-	100.00	
5. Sendt den bergenske Filialafdeling til Reparation af Urnæs Kirke . .	-	200.00	
			- 620.00
Kassebeholdning 31 Decbr. 1882 . . .			Kr. 1010.00

Kristiania 28 Novbr. 1883.

N. Nicolaysen. O. Rygh. S. Bugge.
H. Huitfeldt-Kaas. H. Thrap-Meyer.

FORTEGNELSE
OVER AFBILDNINGERNE MED HENVISNING TIL TEXTEN.

STENALDER.

ÆLDRE JERNALDER.

YNGRE JERNALDER.

LOVE
FOR FORENINGEN TIL NORSKE FORTIDSMINDES-MERKERS BEVARING.

(Vedtagne i Generalforsamling den 16 December 1844.)

---

§ 1. Foreningens Formaal er: at opspore, undersøge og vedligeholde Norske Fortidsmindesmerker, især saadanne, som oplyse Folkets Kunstfærdighed og Kunstsands i Fortiden, samt gjøre disse Gjenstande bekjendte for Almenheden ved Afbildninger og Beskrivelser. Foreningen vil derfor, saavidt dens Midler tilstrække, understøtte Reiser i Fædrelandet og befordre Udgivelsen af Verker, sigtende til ovennævnte Øiemeds Opnaaelse. — § 2. Foreningens Middelpunkt er Kristiania. -- § 3. Til at bestyre Foreningens Anliggender vælges aarligen blandt dens i Kristiania værende Medlemmer en Direktion af 5 Personer og derhos ved særskilt Valg en Kasserer og[1] to Regnskabsrevisorer.[2] Direktionen udvælger atter af sin egen Midte en Formand og en Sekretær.[3] Den supplerer sig selv, i Tilfælde af Vakance, indtil næste Valg. — § 4. Ordentligt Medlem af Foreningen er Enhver, der anmelder sig hos Direktionen og aarlig erlægger til Foreningens Kasse en Kontingent af en Speciedaler, hvilken indbetales forskudsvis til Foreningens Kasserer i Begyndelsen af hvert Aar. Er den ej erlagt inden Paaske, ansees Vedkommende for udtraadt af Foreningen.[4] — § 5. Foruden de ordentlige Medlemmer kan Direktionen indbyde overordentlige eller Æresmedlemmer, hvilke da ingen Kontingent erlægge. — § 6. Direktionen samles paa Formandens Indbydelse saa ofte, som et af dens Medlemmer forlanger det. Den raader for Anvendelsen af Foreningens Pengemidler og sætter sig i de Forbindelser, indenlandske og udenlandske, som den anser for hensigtsmæssige. Dens Beslutninger fattes ved Stemmeflerhed. — § 7. Kassereren aflægger aarlig Regnskab for Direktionen, hvilket Regnskab, efterat været revideret af de dertil udvalgte Revisorer, fremlægges for den næste ordentlige Generalforsamling. — § 8. Mod Aarets Slutning[5] holdes, efter offentlig Indbydelse af Direktionen, en Generalforsamling. I denne vælges Foreningens Direktion og øvrige Embedsmænd, afgives Beretning om Foreningens Virksomhed og Fremgang, forelægges det foregaaende Aars Regnskab, og forhandles forøvrigt alle de Gjenstande, Foreningen vedkommende, som af Direktionen

---

1) Ordene „en Kasserer og" udgaa ifølge Generalforsamlingens Beslutning af 30 Decbr. 1853.
2) Ved Generalforsamlingens Beslutning af 30 Juni 1869 forandret derhen, at Direktionen selv antager en lønnet Revisor.
3) Ordene „og en Sekretær" udgaa ifølge Generalforsamlingens Beslutning af 22 Decbr. 1847.
4) Den sidste Bestemmelse er indtil videre sat ud af Kraft.
5) Ved Generalforsamlingens Beslutning af 15 Mai 1854 forandret til „i Marts eller April".

eller nogen anden af Foreningens Medlemmer maatte bringes under Diskussion. Direktionen kan ogsaa til andre Tider sammenkalde overordentlige Generalforsamlinger, naar den finder saadant hensigtsmæssigt. — § 9. Direktionen lader aarlig trykke og uden særskilt Betaling uddele til Foreningens Medlemmer en Udsigt over Foreningens Virksomhed i Aarets Løb, hvormed følger Afbildning og Beskrivelse af en eller anden merkelig Levning af Fortidens Kunst eller en Afhandling, der har Oplysning om Fædrelandets Fortidsmindesmerker til Gjenstand. — § 10. De Oldsager, hvoraf Foreningen maatte komme i Besiddelse, overdrages, efterat være benyttede, til en af Rigets Oldsamlinger eller andre offentlige Samlinger, eftersom Foreningens Direktion maatte finde det mest passende.

J. Frich. R. Keyser. J. Nebelong. Chr. Holst. A. Tidemand.

LOVE
FOR DEN THRONDHJEMSKE FILIALAFDELING.

(Vedtagne i Generalforsamling den 18 Oktober 1851.)

---

§ 1. Den Throndhjemske Afdeling af Foreningen til Norske Fortidsmindesmerkers Bevaring har sit Midtpunkt i Throndhjem og indbefatter de Medlemmer af Foreningen, der have Bopæl i søndre og nordre Throndhjems Amter. — § 2. Afdelingens Øjemed er at befordre Foreningens Formaal for dette Distrikts Vedkommende. — § 3. Centralafdelingen afgiver til Afdelingsdirektionens Raadighed den halve Del af, hvad der hvert Aar indkommer som Kontingent i Afdelingens Distrikt. — § 4. Til at bestyre Foreningens Anliggender vælges ved den aarlige Generalforsamling, der afholdes i hvert Aars Januar Maaned, blandt de i Throndhjem værende Medlemmer en Direktion, bestaaende af 5 Personer, hvilke fungere uden Godtgjørelse. Direktionen supplerer sig selv i Tilfælde af Vakance og anmoder et af Foreningens Medlemmer om som Kasserer at modtage og forvalte Foreningens Pengemidler samt til Direktionen at indsende aarligt Regnskab. Den Beretning om Afdelingens Virksomhed, som Direktionen afgiver til Generalforsamlingen, tilstilles Centralforeningens Direktion senest inden Midten af Februar Maaned, ledsaget af Afdelings-Kassererens Regnskab med Bilag, der revideres og decideres under ét med Foreningens Hovedregnskab. — § 5. Direktionen samles paa Formandens Indbydelse saa ofte, som et af dens Medlemmer forlanger det. Dens Beslutning fattes med Stemmeflerhed. Den raader efter Overlæg med Centralforeningens Direktion over Afdelingens Pengemidler, aarlige Indtægter og oplagte Overskud og har til større Foretagenders Fremme at henvende sig til Centralforeningens Bestyrelse om det videre fornødne Tilskud. — § 6. Forøvrigt blive for Filialafdelingens Vedkommende at befølge de til enhver Tid gjeldende Love for den samlede Forening.

LOVE
FOR DEN BERGENSKE FILIALAFDELING.

(Vedtagne i Generalforsamling den 5 Juli 1871.)

---

§ 1. Den Bergenske Afdeling af Foreningen til Norske Fortidsmindesmerkers Bevaring har sit Midtpunkt i Bergen og indbefatter de Medlemmer af Foreningen, der have Bopæl i Bergens Stift. — § 2. Afdelingens Øiemed er at befordre Foreningens Formaal for dette Distrikts Vedkommende. — § 3. Centralforeningen afgiver til Afdelingsdirektionens Raadighed den halve Del af, hvad der hvert Aar indkommer som Kontingent i Afdelingens Distrikt. — § 4. Til at bestyre Foreningens Anliggender vælges ved den aarlige Generalforsamling, der afholdes i hvert Aars Januar Maaned, blandt de i Bergen værende Medlemmer en Direktion, bestaaende af 5 Personer, hvilke fungere uden Godtgjørelse. Direktionen supplerer sig selv i Tilfældet af Vakance og anmoder et af Foreningens Medlemmer om som Kasserer at forvalte Foreningens Pengemidler samt til Direktionen at indsende aarligt Regnskab. Den Beretning om Afdelingens Virksomhed, som Direktionen afgiver til Generalforsamlingen, tilstilles Centralforeningens Direktion senest inden Midten af Februar Maaned, ledsaget af Afdelings-Kassererens Regnskab med Bilag, der revideres og decideres under ét med Foreningens Hovedregnskab. — § 5. Direktionen samles paa Formandens Indbydelse saa ofte, som et af dens Medlemmer forlanger det. Dens Beslutninger fattes med Stemmeflerhed. Den raader efter Overlæg med Centralforeningens Direktion over Afdelingens Pengemidler, aarlige Indtægter og oplagte Overskud og har til større Foretagenders Fremme at henvende sig til Centralforeningens Bestyrelse om det videre fornødne Tilskud. — § 6. Forøvrigt blive for Filialafdelingens Vedkommende at befølge de til enhver Tid gjeldende Love for den samlede Forening. — § 7. De Oldsager, hvoraf Foreningen maatte komme i Besiddelse, overdrages til Bergens Museum.

Foreningens Medlemmer.

Udgangen af Oktober 1883.

Beskytter:

Hans Majestæt Kongen.

Hendes Majestæt Dronningen.
Hendes Kongelige Højhed Kronprinsesse Victoria.
Hendes Kongelige Højhed Prinsesse Eugenie.
Hendes Kongelige Højhed Prinsesse Therese.
Hans Kongelige Højhed Kronprins Gustav.
Hans Kongelige Højhed Prins Oscar.
Hans Kongelige Højhed Prins Carl.
Hans Kongelige Højhed Prins Eugen.

Hans Kongelige Højhed Storhertug Carl Alexander af Sachsen-Weimar-Eisenach.

Direktører:

Antikvar N. Nicolaysen, Formand og Sekretær.
Professor O. Rygh.
Professor Dr. S. Bugge.
Arkivfuldmægtig H. J. Huitfeldt-Kaas.
Arkitekt H. Thrap-Meyer.

Arkivfuldmægtig Otto Gr. Lundh, Kasserer.

Æresmedlemmer:

Fhv. Rigsantikvar Dr. B. E. Hildebrand, i Stockholm.
Kammerherre J. J. A. Worsaae, i Kjøbenhavn.
Professor Dr. S. Nilsson, i Lund.
Justitsraad C. F. Herbst, i Kjøbenhavn.
Professor Dr. F. Stephens, i Kjøbenhavn.
Justitsraad C. A. F. Strunk, i Kjøbenhavn.
Rigsantikvar Dr. H. Hildebrand, i Stockholm.
Dr. O. Montelius, i Stockholm.

Aall, Diderik, Cand. juris. Kristiania.
— H., Justitssekretær. —
— N. B. Egeli ved Porsgrund.
Aarflot, M. A., Bogtrykker. Ekset.
Aars, H., Universitetskvæstor. Kristiania.
— J., Skolebestyrer. —
Aas, Guldsmed. Throndhjem.
— J., Handelsmand. Sparbu.
— L., Byfoged. Kristianssund.
Album, M. K., Overlærer. Drammen.
Allum, Math., Fuldmægtig. —
Alstad, Arkitekt. Throndhjem.
— A. S., Bager. —
— Conrad, Bager. —
Ameln, Joh., Kjøbmand. Bergen.
Andersen, Chr., Sogneprest. Bjørnør.
— J. G., Arkitekt. Grimsby.
— R. O., Kjøbmand. Sandefjord.
— S., Generalkonsul. Kristiania.
— V. C. H., Overlærer. Fr.hald.
Andresen, Aug., Grosserer. Kristiania.
— N., Grosserer. —
Angell, Ths., Kjøbmand. Bergen.
Antiqvitetsakademien. Stockholm.
Arbo, Dagny. Drammen.
Arboe, P. N., Genremaler. Kristiania.
Arbuthnott, Mstrs. Sundalen.
Arentz, H., Protokolsekretær. Kristiania.
Arkiv, det antikv.-topogr. Kjøbenhavn.
Arnesen, A., Kjøbmand. Bergen.
— Kr. A., resid. Kap. V. Thoten.
Arnstädt, Postbetjent. Bergen.
Aschehoug, H., Boghandler. Kristiania.
— T., Professor. —
— W., Toldkasserer. —
Aschenberg, S., Provst. Namsos.
Astrup, H., Kjøbmand. Kristiania.
Aubert, L. M., fhv. Professor. —
— Otto, Advokat. —
— Otto, Amtmand. Bodø.

Baars, H., Kæmner. Bergen.
Bachke, A. S., Geschworner. pr. T.hjem.
Backer, L., Trælasthandler. Larvik.
Backer, Z., Sagfører. Larvik.
Balchen, F., Institutbestyrer. Kristiania.
— Laur., Kjøbmand. —
Bang, M., Skibsmægler. Kristianssund.
— T. C., Borgermester. Drammen.
Baumann, C., Skibsfører. Throndhjem.
— N. H. G., Foged. Larvik.
Becker, Gabr., Kjøbmand. Kristiania.
Beer, J., kgl. Fuldmægtig. —
Behrens, A. T., Sejlmager. Bergen.
Bendixen, B., Skolebestyrer. —
Benneche, H. A., Kjøbmand. Kristiania.
Berg, F., Handelsmand. Syd-Krokø.
— Gustav, Arkitekt. Kristiania.
— J. F., Kjøbmand. —
— J. H., fhv. Byfoged. Fredriksstad.
— J. H., Sogneprest. Ullensaker.
— W. O., Kjøbmand. Throndhjem.
Bergens Haandverkerforening.
— offentlige Bibliothek.
Bergersen, B. K., Overretssagf. Thr.hjem.
Bergh, Ingeborg, Frue. —
— Joh., Advokat. Kristiania.
— Karl, Overretssagfører. Bergen.
Bergseng, A., Kjøbmand. Lillehammer.
Bergstrøm, Axel, Landshøvding. Ørebro.
— W., Bygmester. Throndhjem.
Bergwitz, C. H., Kjøbmand. Kristiania.
Berner, H. E., Statsrevisor. —
Berven, F., Grosserer. —
Bessesen, T., Kjøbmand. Mandal.
Bing, Fr., Politimester. Fredriksstad.
— Ingeniør. Kristiania.
Binneballe, T. L., Bygmester. —
Birch-Reichenwald, C., Sorenskr. —
Birkeland, L. H., Træskjærer. Mandal.
— M., Rigsarkivar. Kristiania.
Biørn, Henr., jun., Kjøbmand. Kragerø.
Bjelke, O., Kjøbmand. Kristiania.
Bjerck, A., Cand. mag. —
Bjørnebye, H. Fredriksstad.
Bjørnson, P., Bureauchef. Kristiania.
Blaauw, H., Kjøbmand. Bergen.
Blehr, Th., Redaktør. —

Blich, C., Høiesteretsassessor. Kristiania.
Blix, P., Arkitekt. Bergen.
Blom, Enkefru. Moss.
Boe, C. A., Sagfører. Arendal.
Boeck, Th., kgl. Fuldmægtig. Kristiania.
Bomhoff, K., Direktør. Throndhjem.
Bommen, L., Grosserer. Kristiania.
Bonnevie, A. C. B., Advokat. —
— Dr. Drammen.
— N., Amtmand. Arendal.
Borge, M. & A., Kjøbmand. Sandefjord.
Borgen, F., Advokat. Kristiania.
— G. A., Sogneprest. Throndhjem.
— H. P., Kjøbmand. Kristiania.
— Otto, Kjøbmand. Drammen.
Borthen, Læge. Throndhjem.
Brandt, Fr., Professor. Kristiania.
Breda, F., Mægler. —
Bredal, P. E., Sagfører. Moss.
Breder, P., Amtmand. Drammen.
Bredsdorff, P., Kjøbmand. Kragerø.
Brekke. Throndhjem.
Bremer, H., Fabrikmester. —
Brinch, Chr., Verftsejer. Kristiania.
Broch, H. H., Kjøbmand. Horten.
— H. H., Læge. Throndhjem.
— O. J., Professor. Kristiania.
Brodtkorb, C. A., Proprietær. Strinden.
— L. O. Vardø.
— T. S., Løjtnant. Throndhjem.
Brun, A., Boghandler. —
— J., Apotheker. —
— J. N., Bundtmager. —
Brunius, A. W., Kaptejn. Stockholm.
— C. G., Dr. —
Bruun, Axel, Advokat. Kristiania.
— Ingeniør. Bergen.
— Lina, Frue. Hedemarken.
Bryde, J. M., Skibsreder. Sandefjord.
Bryn, Knud, Ingeniør. Throndhjem.
— Th., Stadsfysikus. —
Brynie, B., kgl. Fuldmægtig. Kristiania.
Brækstad, C. F., Boghandl. Throndhjem.
Buaas, Ingv., Overretssagfører. —
Buch, S. A., Fiskeriinspektør. Stavanger.
Buck, Fr. B., Kjøbmand. Throndhjem.
Budde, Chr., Læge. Kristiania.
Bugge, J., Seilmager. Mandal.
— K., Advokat. Throndhjem.
— S., Professor. Kristiania.
Bull, A. S., Generalkrigskom. —
— C., Expeditionssekretær. —
— E., Dr. med., Overlæge. —
— G., Stadskonduktør. —
— J. R., Korpslæge. Bergen.
Bye, C. M., Forstander. Throndhjem.
Bäckström, C. C. J., Ingeniør. Kr.sund.
Bøckmann, M. Læge. Throndhjem.
Bødtker, F., Læge. —
— J. D., Sorenskriver. Fetsund.
— J. E., Rektor. Kristianssund.
Bøgh, V., Stiftsarkivar. Throndhjem.
— W. B., Boghandler. —
Børseth, R. Kristiania.

Cammermeyer, A., Boghandl. Kr.ania.
Capjon, Thv., Kjøbmand. Fredriksstad.
Cappelen, D., Jernverksejer. Ulefos.
— Diderik, Kjøbmand. Skien.
— H., Ingeniør. Gimsø Kloster.
Carlsen, W., Rentenist. Kristiania.
Carstens, C. W., Overlærer. Throndhjem.
— M. C., Overlærer. —
Caspary, J., Kjøbmand. Kristiania.
Castberg, Kapt., Hjertnes v. Sandefjord.
— Carl, Kontorbetjent. Thr.hjem.
Christensen, A., Grosserer. Kristiania.
— H., Advokat. —
— H. O., Byfoged. Stavanger.
— Joh. F. Kristiania.
— N., Murmester. Throndhjem.
— Th., Toldkasserer. Arendal.
Christiansen, Chr., Konsul. Larvik.
— H., Restauratør. Thr.hjem.
Christie, Chr., Arkitekt. —
— J., Byfoged. Kragerø.
— J., Ingeniør. Skien.
— J. A., fhv. pers. Kapell. Bergen.

Christie, W., Cand. theol., Klokker. Bergen.
— W., Overtoldbetjent. Larvik.
Christophersen, Chr., Generalkonsul. Kr.ania.
Clausen, Hans C. Kristianssund.
Collett, J., Amtmand. Kristiania.
Corneliussen, C. L., Skrædder. Thr.hjem.
Coucheron, P., Skoledirektør. Kristiania.
Crawfurd, J. Ph., Kjøbmand. Grimstad.

Daae, A., Sogneprest. Throndhjem.
— L., Dr., Professor. Kristiania.
— L., Sorenskriver. Solnør.
— Wilh., Smed. Throndhjem.
Dahl, C., Stadsingeniør. —
— Chr., Handelsfuldm. Vardø.
— E. C., Kjøbmand. Throndhjem.
— Erik. —
— H., Overretssagfører. —
— Hagbarth L. —
— L., Medicinal-Direktør. Kristiania.
— Peter, Kjøbmand. Molde.
Dahll, Tellef, Bergmester. Kragerø.
Dahm, E., Læge. Kristianssand.
Danchertsen, J., Kaptejn. Kristiania.
Danielssen, D. C., Overlæge. Bergen.
Dedekam, Andr., Skibsfeder. Mandal.
Dekke, A., Skibsbygmester. Bergen.
Delgobe, Ch., Direktør, Ødegaardens Verk v. Brevik.
Dessen, H., Boghandler. Tønsberg.
Didrikson, J. F., Linieingeniør. Hamar.
Dietrichson, H., Postmester. Skien.
— J. L. W., Overlærer. Molde.
— L., Professor. Kristiania.
— N. G., Verftsskriver. Horten.
Digre, Jac., Bygmester. Throndhjem.
— Joh. P., Arkitekt. —
Domaas, O., Sogneprest. Kristiania.
Dons, C. C. M., Provst. Maasø.
— Chr., Redaktør. Throndhjem.
Drammens offentlige Skole.
Drejer, Christen, Kjøbmand. Tromsø.
— H. N., Mægler. Throndhjem.

Drolsum, A., Univ.bibliothekar. Kr.ania.
Due, C. S., Artillerikaptejn. Thr.hjem.
— P., Arkitekt. Kristiania.
Dørum, P. G. O., Adjunkt. —

Ebbell, O. F., Arkitekt. Throndhjem.
Ebbesen, J. B., Kaldskapellan. —
Eckhoff, Arkitekt. Kristiania.
Ege, C., Kjøbmand. Bergen.
Egeberg, J. H., fhv. Sorenskr. Kr.ania.
— W., Grosserer. —
Eger & Co. —
Eger, Agent. —
— Chr., Distriktslæge. Vaagen.
Eggen, J., Kjøbmand. Throndhjem.
Eide, Overretssagfører. Bergen.
Ellertsen, Skibsmægler. —
Ellingsen, Th., Kjøbmand. Kristiania.
Engelsen, H. T., Handelsfuldm. Vardø.
Engelstad, J., Jernbanebestyrer. Kr.ania.
Erichsen, E., Konditor. Throndhjem.
Ericsson, E., Skrædder. —
Eriksen, A. E., Rektor. Tromsø.
— E. M., Verksejer. Kristiania.
— Edv., Grosserer. —
— Joh., Handelsmand. Thr.hjem.
Erlandsen, R., Sorenskriver. Alstahaug.
Essendrop, B., Stiftsprovst. Throndhjem.
— C. P., Biskop. Kristiania.
Evans, Joh., Nash Mills Hemel Hempsted, London.
Evjen, Kontorbetjent. Throndhjem.

Falch, Chr., Fuldmægtig. Drammen.
— F., Uhrmager. Throndhjem.
— S., Fuldmægtig. Fredriksstad.
Falkenberg, L., Kjøbmand. Kristiania.
Fandrem, O. C., Komagfjord. Finmarken.
Faye, F., Kammerherre. pr. Kristiania.
Fearnley, C., Professor. —
— Th., Agent. —
Fehr, L., Litograf. —
Finne, H., Sagfører. Stavanger.
— J., Cand. juris. Throndhjem.

Finne, J. W., Konsul. Throndhjem.
— P. N., Grosserer. —
Fleischer, B., fhv. Konsul. Kristiania.
— B., Overtoldbetjent. Kr.sand.
— H., Generalløjtnant. Kr.ania.
Flood, J., Sogneprest. Molde.
Forseth, O. N., Garver. Kristiania.
Fredriksen, B. J., Hotelvert. Sandefjord.
Fredrikshalds lærde Skole.
Fridrichsen, E. H., Sogneprest. Frosten.
Friele, Herm., Dr. philos. Bergen.
— Math. P., Skomager. —
Frisak, H., Distriktslæge. Grimstad.
Fritzner, J., Dr., fhv. Provst. Kristiania.
Furu, O., Overretssagfører. Kristianssund.
Fürst, V., Kjøbmand. Kristiania.
Færden, M., Sogneprest. Røken.

Gabrielii, G., Kjøbmand. Kristiania.
Gad, G. E. C., Boghandler. Kjøbenhavn.
Gade, F. G., Konsul. Bergen.
Gamborg, E., Politimester. Drammen.
Geelmuyden, C. T., Kommandør. Horten.
— Civilingeniør. Kristiania.
Gerner, C., Konsul. Moss.
— F., Grosserer. —
Gerold & Co., Boghandlere. Wien.
Gether, Frøken. Kristiania.
Getz, Carl, Cand. pharm. Throndhjem.
— N. J., Kontorfuldmægtig. —
Gjertsen, Fr., Skolebestyrer. Kristiania.
Gjessing, A., Adjunkt. Kristianssand.
— A., Rektor. Arendal.
— M. D., Kasserer. Kristiania.
Godager, H., Justermester. Throndhjem
Gogstad, Olaf, Agent. Sandefjord.
Goverud, P., Gaardbruger. Hof, Jarlsberg.
Gottwald, G., Apotheker. Lillesand.
Gram, E., Bankdirektør. Throndhjem.
— F. —
— Generalinde. Ringerike.
Gram, H., Sorenskriver. Sarpsborg.
— J., Konsul. Drammen.
Gran, Alb., Kjøbmand. Bergen.
Gran, Christen, Kjøbmand. Bergen.
— Jens, Kjøbmand. —
Greiff, Joh. Kristianssund.
Grieg, L., Bogtrykker. Bergen.
Grimelund, A., Biskop. Kristiania.
Groom, G. W., Kjøbmand. Stavanger.
Grosch, H., kgl. Fuldm. Kristiania.
Grundtvig, O. J., Apotheker. Lillehammer.
Grüner, H. F., Brugsejer. Kristiania.
Grønning, Emil, Kjøbmand. Thr.hjem.
Guldahl, Paul, Handelsbetjent. —
Gundersen, M., Kontrollør. Kristiania.
Guttormsen, O. C., Kjøbmand. Sandefjord.

Haanshus, O. A., Apotheker. Kristiania.
Hagelsten, C., Brugsejer. Bergen.
Hagemann, C. F., Sagfører. Namsos.
Hagen, A., Premierløjtnant. Thr.hjem.
— O., Arsenalsforvalter. —
— Oluf S., Kjøbmand. —
Hals, K., Fabrikejer. Kristiania.
Halvorsen, O. A., Kjøbmand. —
Hansen, Gartner. Throndhjem.
— C., Genremaler. Kjøbenhavn.
— C. A., Sogneprest. Strinden.
— C. M., Advokat. Kristiania.
— C. M., Snedker. Throndhjem.
— F., Overretssagf. Kristianssand.
— G. Armauer, Overlæge. Bergen.
— Justus, Kjøbmand. Kristiania.
— Kr., Toldbetjent. Vardø.
— Lars, Kjøbmand. Throndhjem.
Hanson, Th., Kjøbmand. —
Hanssen, H. C., Toldinspektør. Vadsø.
— J., Kasserer. Arendal.
— Klaus, Læge. Bergen.
Hansteen, W., Provst. Voss.
Harbitz, G. P., fhv. Sogneprest. V. Aker.
— J., Skibsreder. Tønsberg.
Hartmann, C., Læge. Throndhjem.
— G. A., Direktør. —
Hauan, T., Bager. —
Hauge, A., Provst. Skien.
— C., Grosserer. Kristiania.

Hauge, E., Grosserer. Kristiania.
Havig, C. M., Lensmand. Vefsen.
— J. J., Lensmand. Namsos.
Heftye, J. H., Ritmester. Kristiania.
— Th. J., Konsul. —
Hegdahl, H., Bager. Throndhjem.
Hegge, Bertram, Kjøbmand. —
Heiberg, H., Proprietær. Amble i Sogn.
— H., Overretssagfører. Drammen.
— J. A., Distriktslæge. Ørlandet.
Helliesen, H. K., Statsraad Kristiania.
Henrichsen, C., Rektor. Bergen.
— J., Kasserer. Kristiania
Henriksen, F., Kaptein. Kristianssand.
— G., Overretssagfører. Kr.ania.
— J. H., Kjøbmand. Tromsø.
Henrikssen, O. E., Bankchef. Bergen.
Henze, W., Bygmester. Throndhjem.
Hesselberg, A., Grosserer. Kristiania.
— C., Bøssemager. Thr.hjem.
Heyerdahl, H., Fabrikejer. Kristiania.
— S., Brigadelæge. Kr.sand.
Hiorth, L. K., Postexpeditør. Horten.
Hirsch, C., Læge. Throndhjem.
— R., Apotheker. –
— W., Bankchef. —
Hoell, P., Kjøbmand. Skien.
Hoff, N. E., Generalmajor. Throndhjem.
— S., Uhrmager. —
— Wilh. —
Hofgaard, G. C., Sorenskriver. Stavanger.
Holan, O., Overretssagfører. Throndhjem.
Holbeck-Eriksen, A., Boghdl. —
Holfeldt, M. K., Overlærer. Bergen.
Holmboe, J., Statsraad. Kristiania.
Holst, A. T., Fattigforstander. Drammen.
— Chr., Overintendant. Kristiania.
— E., Dr., Univ.-Stipendiat. —
— J. M., Kjøbmand. Throndhjem.
— P. Th., Maler. —
Holter, A. R., fhv. Oberstløjtnant. Skien.
— Adolf, Kjøbmand. Kristiania.
— H., Grosserer. —
Holtermann, A., Kjøbmand. Throndhjem.

Homann, H., Advokat. Kristiania.
Horn, H., Expeditionssekretær. —
— J. O., Toldkasserer. Moss.
Hornemann, H., Forstander. Throndhjem.
— R. N., Justitiarius. —
Horstmann, Chr., Dr. Celle.
Houen, H., katholsk Prest. Fredrikshald.
Hoy, A., Kjøbmand. Stavanger.
Huitfeldt, H., Konsul. Throndhjem.
— Ivar, Konsul. —
Huitfeldt-Kaas, H. J., Arkivfuldmægtig. Kr.ania.
Hval, A., Fængselsprest. Throndhjem.
Hvistendahl, F., Kjøbmand. Moss.
Hvoslef, J., Stiftamtmand. Kristianssand.
Høiem, S. O., Maler. Throndhjem.
Høitomt, G., Premierløjtn. —
Hørbye, J. C., Forstmester. Kristiania.
Høst, F., Kjøbmand. Sandefjord.

Ihlen, J., Advokat. Kristiania.
Isaachsen, O., Genremaler. Kristianssand.
Iversen, B., Kjøbmand. Throndhjem.

Jacobsen, J., Farvehandler. Kristiania.
— J. F., Grosserer. Fredriksstad.
— J. N., Grosserer. —
Jahn, Tandlæge. Throndhjem.
Jarmann, J. S., Ingeniør. Kristiania.
Jebsen, P., Konsul. Bergen.
Jelstrup, H., Brugsejer. Levanger.
Jensen, C., Statsraad. Kristiania.
— Halvor, Kjøbmand. Thr.hjem.
— Olaus, Orgelbygger. —
— L., Brugsejer. Strinden.
Jenssen, C., Kjøbmand. Throndhjem.
— Hans, Kjøbmand. —
— Hans P., Ritmester. —
— N., Kontorfuldmægtig. —
Jentoft, O. C., Sagfører. Vadsø.
Johannesen, J., Kjøbmand. Throndhjem.
— Kjøbmand. Bergen.
Johansen, Erik, Gjørtler. Throndhjem.
Johannsson, J., Grosserer. Kristiania.

Johnsen, B. C., Kjøbmand. Throndhjem.
— Chr., Kjøbmand. Kristianssund.
Jonasen, Gabriel A., Kjøbm. Stavanger.
Juel, I. A., Grosserer. Drammen.
— N., Gaardbruger. Halsnø Kloster.
— N., Marinekaptejn. Bergen.
Juell, H. A., Inspektør. Kristiania.
Just, Aug., Kjøbmand. —
— J. C., Kjøbmand. —
Jürgensen, P., Læge. Bergen.
Jørstad, Kr. A. Faaberg.
— Th., Skattefoged. Throndhjem.

Kahrs, C. A., Overlæge. Bergen.
Kallevig, I., Konsul. Arendal.
Kaurin, C., Ingeniør. Throndhjem.
Kavlie, A., Kjøbmand. —
Kensington Museum. London.
Keyser, C., Skolebestyrer. Kristiania.
Kielland, J., fhv. Kaptejnløjtn. Stavanger.
Kiær, A., Kjøbmand. Kristiania.
Kiønig, C., Læge. —
Kjelland, A. C., Kjøbmand. Stavanger.
— G., Stadsingeniør. Fredrikshald.
Kjær, H. S., Telegrafist. Throndhjem.
Kjøbenhavns store kongl. Bibliothek.
Kjøsterud, A., Kjøbmand. Drammen.
Klem, Kjøbmand. Throndhjem.
Klincksieck, C., Boghandler. Paris.
Klinge, Underfoged. Throndhjem.
Klingenberg, H., Kjøbmand. —
— H. F., jun. —
Knobelauch, O., Boghandler. Kristiania.
Knoff, Albrigt, Kontorchef. Throndhjem.
— C. S. —
Knudsen, K., fhv. Overlærer. Kristiania.
Knutzen, S. S., fhv. Rektor. Kragerø.
Knudtzon, B., Brugsejer. Bergen.
— C. A., Konsul. Throndhjem.
— N. H., Konsul. Kristianssund.
— W. A., Konsul. —
Koch, T. K., fhv. Sognepræst. Kr.ania.
Koller, T., Kjøbmand. Throndhjem.
Kolstad, A. S., Bogtrykker. —

Kongsbergs Middelskole.
Konow, H., Cand. jur. Kristiania.
Kraft, Th., Læge. Flekkefjord.
Kramer, J., Kjøbmand. Bergen.
Krefting, O., Brigadeintendant. Thr.hjem.
Krieger, fhv. Minister. Kjøbenhavn.
Kristiania Haandv.- og Industriforening.
— kgl. Tegneskoles Bibliothek.
— Kunstindustrimuseum.
Kristianssands Almueskole.
— Haandverkerforening.
Krog, A. Pless, Apotheker. Sandefjord.
Krogh, Georg. Kristianssund.
— J. C., kgl. Fuldm. Kristiania.
Krogness, O., resid. Kapellan. Thr.hjem.
Krohg, H., Proprietær. Strinden.
— W., Proprietær. —
Krøepelien, J., Kjøbmand. Bergen.
Kunig, H., Ingeniør. Throndhjem.
Køckeritz, Kjøbmand. Kristiania.

Lampe, J. F., Sogneprest. Bamble.
Landmark, Anton, Kjøbmand. Thr.hjem.
Langaard, Chr., Grosserer. Kristiania.
— M., Grosserer. —
Langberg, C. H., Myntmester. Kgs.berg.
Lange, Chr., Sogneprest. Sandehered.
Larsen, A. B., Cand. mag. Throndhjem.
— Daniel, Kunstdrejer. —
— J., Grosserer. —
— L. G., Skibsreder. Sandefjord.
— N. A., Kjøbmand. Kristiania.
— P., Kontorfuldmægtig. Bergen.
Lassen, E., fhv. Sorenskriver. Kristiania.
— W., fhv. Bureauchef. —
Lehmann, H., Statssekretær. —
Lichtlé, katholsk Prest. Odense.
Lindboe, J. A., Overretssagf. Thr.hjem.
Lindeman, L. M., Organist. Kristiania.
Lindgaard, L., Materialforv. Thr.hjem.
Lippe, von der, F., Stadskonduktør. Bergen.
Lofthus, O., Redaktør. —
Logen, Selskabet. —
Lorange, A., Konservator. —

Lorck, Karl, Kjøbmand. Throndhjem.
Lossius, K., Adjunkt. —
— Oberstløjtn. Lade pr. —
Losting, M. J., Læge. Bergen.
Lothe, Apotheker. —
Ludwigsen & Schjelderup. Kristiania.
Lund, A. D., Forstmester. Stenkjær.
— Corn., Bagermester. Vardø.
— H. P., Sorenskriver. Drøbak.
— Jac., Adjunkt. Drammen.
— John, Agent. Bergen.
— K., Ingeniør. Throndhjem.
— L. M. —
— O., Overretssagfører. Tromsø.
— Otto, Læge. Kristiania.
— P. L., Konsul. Arendal.
— T., Kommandørkapt. Kristiania.
Lundestad, O. C., Gaardejer. Kristiania.
Lundgreen, H., Kjøbmand. Throndhjem.
— Helm., Konsul. —
Lundh, O. Gr., Arkivfuldm. Kristiania.
— S. H., Ingeniør. —
Lundqvist, Alb., Kasserer. Tønsberg.
Lyche, August. Kjøbmand. Drammen.
— C. A., Læge. Kristiania.
— E., Skolebestyrer. —
— H., Stadshauptmand. Drammen.
Lyng, G. V., Dr., Professor. Kristiania.
— M., Lithograf. —
Lynge, H. H. J., Boghandler. Kjøbenhavn.
Lysholm, O., Kjøbmand. Throndhjem.
Løberg, H., Bankadministrator. Bergen.
Løchen, Olaf, Overretssagf. Thr.hjem.
Løken, K., Brugsejer. N. Stjørdalen.
Løvenskiold, C., Premierløjtn. Kristiania.

Madsen, S., Læge. Bergen.
Magelssen, T. L., Politimester. —
Magnus, Chr., Kjøbmand. Kristiania.
— J., Foged. Grimstad.
Malmstrøm, A., Professor. Stockholm.
Manthey, A. V., Høiesteretsassessor. Kristiania.
Mariboe, W. A., fhv. Assessor. —

Martens, D., Korpslæge. Bergen.
— Ditlef, Bager. —
— J., Papirhandler. —
— Joh. B., Kjøbmand. —
Mastrup, L., Raadmand. Kristiania.
Matheson, Jac., Kjøbmand. Throndhjem.
Mathiesen, A., Kjøbmand. Kristiania.
— H., Agent. —
— H. C., Kjøbmand. —
Matzow, G., Mægler. Throndhjem.
— H., Kjøbmand. —
Maurer, Konrad, Dr., Professor. München.
Meidell, D., Redaktør. Kristiania.
Meincke, H., Proprietær. Strinden.
Meinich, H., Adjunkt. Throndhjem.
— J., Fabrikejer. Kristiania.
Meisterlin, W. M., Kjøbmaud. Thr.hjem.
Mejdell, N., Bergmester. Kristiania.
Meldahl, Etatsraad. Kjøbenhavn.
Meyer, F., Grosserer. Kristiania.
Meyer, Thorvald, Grosserer. —
Michelsen, J. A., Konsul. Bergen.
— Joh., Jernhandler. —
— N. J., Kjøbmand. —
Modenstrøm, Kjøbmand. Drammen
Moe, Andreas, Kjøbmand. Throndhjem.
— Jens, Kjøbmand. —
Moestue, Thv., Kjøbmand. Kristiania.
Mohr, Andr., Provst. Thingvold.
Monrad, M. J., Professor. Kristiania.
Monsen, H., Telegrafinspektør. Thr.hjem.
— M. Gabr., Kjøbmand. Stavanger.
Morgenstierne, B., Bureauchef. Kr.ania.
Motzfeldt, C., Stiftamtmand. Throndhjem.
— P., Politifuldmægtig. —
Müllertz, F. C., fhv. Sogneprest. Eidanger.
Müller, W., Læge. Dovre.
Munch, P. A. R., Cand. mag. Thr.hjem.
Myhre, Chr., Kjøbmand. —
Møller, C. F., Guldsmed. —
— H., Konsul. Porsgrund.
— H. C., Overretssagf. Thr.hjem.
Mønniche, K. A., Overretssagf. Molde.
Mørch, Otto. Kongssagenes Brug. Modum.

Nansen, B. F., Sagfører. Kristiania.
Nerstad, Chr., Kjøbmand. —
Neuhaus, C., Kjøbmand. Bergen.
Nickelsen, N., Skolebestyrer. Kristiania.
Nicolaysen, Aug., Ingeniør. —
— L., Landskabsmaler. —
— N., Antikvar. —
— N., Kjøbmand. Bergen.
— N. A., Advokat. Kristiania.
— P., Kontorchef. Throndhjem.
Nielsen, Aug., Fotograf. —
— C., Bankkaserer. —
— H., Apotheker. Røros.
— L., Politimester. Tromsø.
— Y., Dr., Universitetsstipendiat. Kristiania.
Nilsen, N. J., Foged. Tromsø.
Nissen, Jens, Kjøbmand. Throndhjem.
— P. Egede, Læge. —
Noodt, Uhrmager. —
Norbye, Julius, Kjøbmand. Kristiania.
Nordtømme, A. R., Lensmand. Meldalen.
Norum, P. M., Sorenskriver. Jævnaker.
Nygaard, M., Rektor. Fredrikshald.
Næser, F., Generalmajor. Kristiania.
Næss, Guldsmed. Throndhjem.
— H. S., Skomager. Kristiania.
— Joh., Rebslager. Throndhjem.
— Ludolph, Kjøbmand. Bergen.

Oldenborg, P., Kjøbmand. Throndhjem.
Olrog, C. C., Toldinspektør. Kr.sand.
Olsen, Dyrlæge. Arendal.
— A. C., Kjøbmand. Drammen.
— E., Fotograf. Throndhjem.
— G. O., Bygmester. —
— H., Mekanikus. Bergen.
— J. P., Bankadministrator. Kr.ania.
— Olai, Redaktør. Throndhjem.
— Peder E., Handelsbetjent. —
— Rhoar, Cand. juris. —
— Rob. J., Cand. theol. —
Onsum, O., Verksejer. Kristiania.
Opmaalingskontor, det geografiske. —
Ottesen, Arthur, Arkitekt. Kristiania.
Oxaal, G., Ingeniør. —

Parelius, Gram. Kristianssund.
— N. R., Kjøbmand. —
Paulsen, Jul., Murmester. Kristiania.
Pedersen, P. C., Kjøbmand. Sandefjord.
Petersen, A. B., Byskriver. Kristiania.
— H. H., Rektor. Throndhjem.
— P., Generalkonsul. Kristiania.
— P., Sektionschef. —
— R., Fængselsdirektør. —
Peterson, Th., Konsul. Moss.
Pettersen, A., Coiffeur. Bergen.
Piene, J. C., Kjøbmand. Throndhjem.
Pihl, O., Direktør. Kristiania.
Platou, C., Borgermester. Bergen.
— P., Overretssagfører. —
— P., Rentenist. Kristiania.
Poulsen, J., Kjøbmand. Throndhjem.
Poulsson, P. H., Kjøbmand. —
Prahl, Jan, Dr. med. Bergen.
Prebensen, P. D. Risør.
Preuthun, N. H., Grosserer. Kristiania.
Printz, H. C., Distriktslæge. Vestre Slidre.

Qvale, B. F., Kasserer. Throndhjem.
Qvam, Fredrikke, Frue. By v. Stenkjær.

Ramm, H., Foged. Balestrand.
Ramstad, Handelsmand. Throndhjem.
Rasch, G., Korpslæge. Fredriksstad.
— J., kgl. Fuldmægtig. Kristiania.
Regenburg, Etatsraad. Kjøbenhavn.
Reiersen, K., Papirhandler. Throndhjem.
Richter, O., Generalkonsul. London.
Rigsarkivets Bibliothek. Kristiania.
Ring, Th., Lensmand. Borre.
Rise, O., Proprietær. Stjørdalen.
Rode, K. T., Sogneprest. —
— L., Sogneprest. Fet.
Roede, L., Kjøbmand. Kristiania.
Rogneby, Adolf, Gaardbruger. Ø. Thoten.
Rolfsen, M., Mælter. Bergen.

Roosen, Herman, fhv. Postmester. Larvik.
Rosenkilde, P. W., Kjøbmand. Stavanger.
Roshauw, A. E., Kæmner. Kristiania.
Ross, Im., Skolebestyrer. Bergen.
Ruprich-Robert, V., Arkitekt. Paris.
Ruud, F. Kjøbmand. Kristiania.
Rygh, K., Adjunkt. Throndhjem.
Rygh, O., Professor. Kristiania.
Ryjord, Stadshauptmand. Throndhjem.
Rynning, Lorentzo. Kongsvinger.
Ræder, G., Generalmajor. Kristiania.
Rønneberg, R., Konsul. Aalesund.
Rønning, G. F., Lensmand. Strinden.
— Henr., Overvejer. Throndhjem.

Salvesen, Th., Premierløjtn. Kristiania.
Sandborg, Grosserer. Aalesund.
Sanne, A. M., Prokurator. —
Sars, J. E., Dr., Professor. Kristiania.
Saugen, S., Handelsmand. Vardø.
Saxegaard, A. N., Sogneprest. Flatanger.
Saxlund, E., Højesteretsassessor. Kr.ania.
Schanche, C. F., Byfoged. Sandefjord.
Schare, Chr., Kontorfuldm. Thr.hjem.
Schibsted, C. O., Overretssagf. Kr.ania.
Schirmer, H., Arkitekt. —
Schiøtt, C. T., Brigadelæge. —
Schjelderup, W., Sagfører. Bergen.
Schjøth, H. K., Adjunkt. Kristiania.
Schmidt, S. B., Overretssagf. Thr.hjem.
Schnitler, M., Overlærer. —
Schram, Ths., Kjøbmand. Kristiania.
Schrøder, H., Theaterchef. —
— O., Overretssagfører. Arendal.
Schultz, J. C., Skattefoged. Kristiania.
Schulz, Karl, Adjunkt. Throndhjem.
Schweigaard, C., Statsraad. Kristiania.
Schübeler, G. F. L., Sogneprest. Inderøen.
Schøning, S., Telegrafst.bestyrer. Namsos.
Schøyen, A., Direktør. Throndhjem.
— O. B., Distriktslæge. Nærø.
Segelke, A., Sorenskriver. Ringerike.
Sejersted, J., Kaptejn. Throndhjem.
Sellevold, Aug. Joh. Dverberg.

Selmer, A., Læge. Throndhjem.
— J. J., Assessor. —
Selsbak, M., Kjøbmand. —
Semb, L., Kjøbmand. Kristiania.
Sibbern, G., Minister. Paris.
Siem, I. I., Kjøbmand. Throndhjem.
Simonsen, P., Kjøbmand. Kristiania.
Sinding-Larsen, A., kst. Auditør. —
Sjødal, I. M., Methodistprest. Thr.hjem.
Skancke, C., Apotheker. Drammen.
Skavlan, S., Sogneprest. Askøen.
Skjelderup, J., fhv. Postmester. Kristiania.
Smith, I., Oberstløjtnaut. —
Smitt, J. S., Biskop. Tromsø.
Sollie, C., Guldsmed. Throndhjem.
Sommerfeldt, H. A., Toldskriver. Kr.ania.
— H. C., Krigskommissær. Throndhjem.
Sommerfelt, G. A., Kaptejn. Kristiania.
Sommerschield, H. J., Kaptejn. Verdalen.
— J., Konsul. Namsos.
Sommerschild, Chr., Overkontrollør. Throndhjem.
— Edv., Kjøbmand. —
Stabell, Fr., Læge. Kristiania.
— G., Cand. philos. Throndhjem.
— W., Læge. Bergen.
Stang, E., Advokat. Kristiania.
— F., fhv. Statsminister. —
Steen, A., Cand. juris. Kristianssand.
— C. J., Lensmand. Lurø.
— Daniel, Fabrikant. Kristiania.
— E., Kjøbmand. —
— Fr., Sorenskriver. Førde.
— J. W., Rektor. Stavanger.
— Th. Throndhjem.
Steenstrup, H., Toldinspektør. Skien.
Stenersen, L., Dr., Universitetsstipendiat. Kristiania.
Stibolt, C. N., Kontorchef. —
Stockholms kongelige Bibliothek.
Stoppenbrink, W., Kjøbmand. Thr.hjem.
Storjohann, J. W., Kjøbmand. Bergen.
Storm, G., Dr., Professor. Kristiania.

Ifølge foranstaaende Liste ere Medlemmerne saaledes fordelte:

Udlandet.

Stockholm	4	
Upsala	1	
Skara	1	
Ørebro	1	
Vexiø	1	
Kjøbenhavn	8	
Odense	1	
Kagerup (Danmark)	1	
London	3	
Grimsby	1	
Paris	3	
Celle	1	
München	1	
Wien	1	
		28

Kristiania Stift.

Kristiania	254	
Drøbak	1	
Moss	8	
Fredriksstad	8	
Sarpsborg	1	
Fredrikshald	7	
Drammen	24	
Kongsberg	2	
Horten	5	
Tønsberg	3	
Sandefjord	14	
Larvik	6	
Landsbygderne	19	
		352

Hamar Stift.

Hamar	1	
Kongsvinger	2	
Lillehammer	2	
Landsbygderne	10	
		15

Kristianssands Stift.

Kristianssand	14	
Skien	8	
Porsgrund	2	
Kragerø	6	
Risør	1	
Arendal	10	
Grimstad	3	
Lillesand	2	
Mandal	4	
Flekkefjord	1	
Stavanger	13	
Landsbygderne	5	
		69

Bergens Stift.

Bergen	84	
Aalesund	4	
Landsbygderne	10	
		98

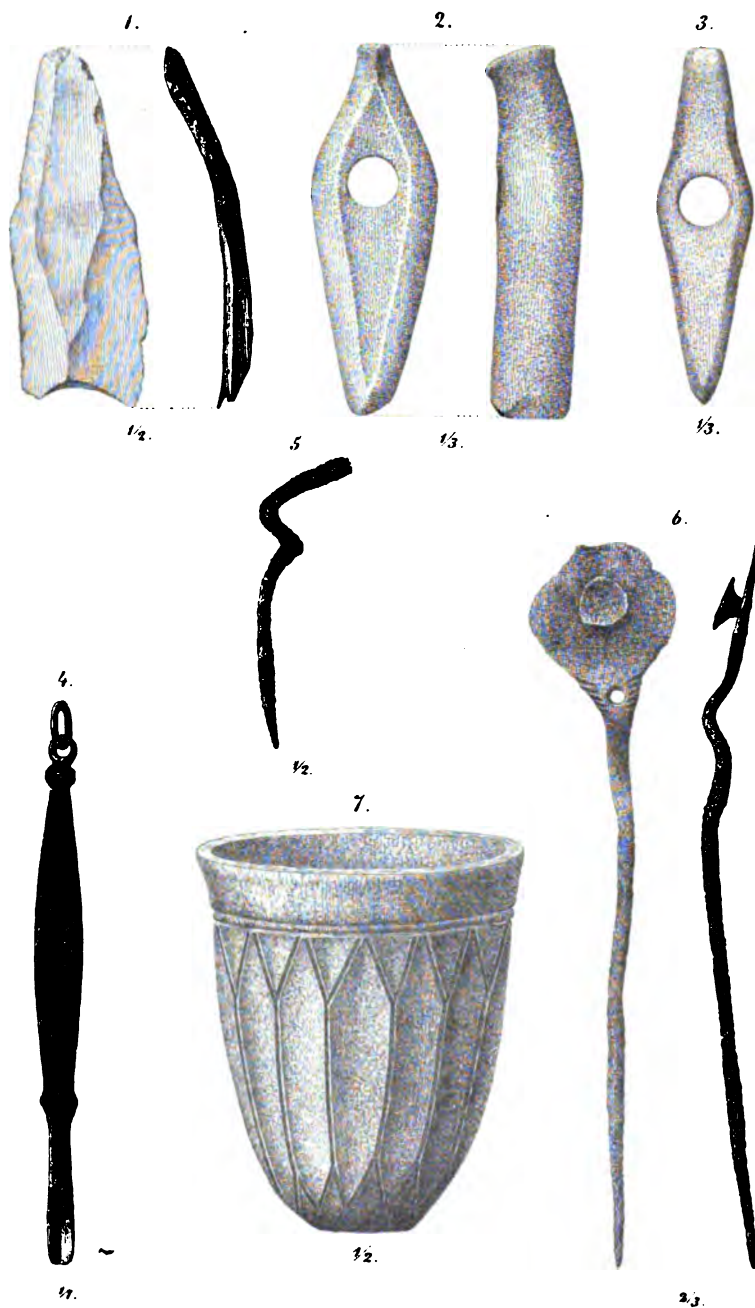
Throndhjems Stift.

Throndhjem	224	
Røros	1	
Molde	5	
Kristianssund	15	
Levanger	2	
Stenkjær	2	
Namsos	5	
Landsbygderne	22	
		276

Tromsø Stift.

Tromsø	7	
Bodø	1	
Vardø	5	
Vadsø	2	
Landsbygderne	11	
		26

Tilsammen	864
hvoraf i Landsbygderne	77

1.
2.
3.
1/2.
1/3.
1/3.
5
1/2.
6.
4.
7.
1/1.
1/2.
2/3.

8.

1/1.

9.

1/1.

10.

2/3.

12.

1/2.

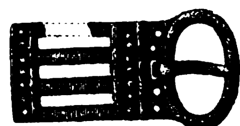
11.

1/1.

13.

1/2.

W. Lenze lith. Anst. Christiania.

14

1/2

15.

1/2.

16.

1/2.

17.

1/2.

18.

1/2.

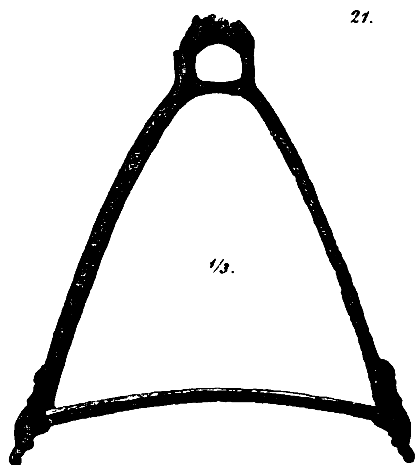
19.

2/3.

20.

1/3.

21.

1/3.

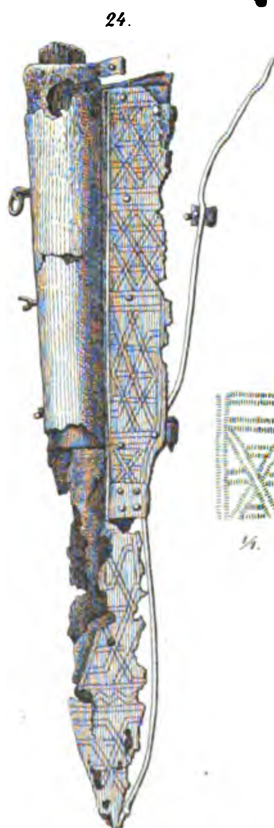

24.

22.

1/1.

1/1.

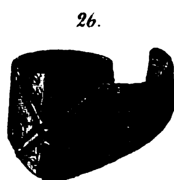
1/2.

23.

2/3.

26.

1/1.

27.

1/1.

25.

1/1.

28.

1/2.

29.

1/2.

W. Lyng's Lith. Anst. Christiania

FORENINGEN

TIL

NORSKE FORTIDSMINDESMERKERS BEVARING

AARSBERETNING FOR 1883

Hermed 4de Hefte af «Kunst og Haandverk fra Norges Fortid»

KRISTIANIA

C. C. WERNER & CO.'s BOGTRYKKERI

1884

INDHOLD.

[1]) S. 141 skal i 2den linje ovenfra mellem »beboes» og »efter« tilføjes: hvilket

UNDERSØGELSER I NORDLANDS AMT 1883[1].

AF O. NICOLAISSEN.

STEGEN HOVEDSOGN[2].

Vestligst paa Engeløen, nær fjeldet Steiberget, ligger gaarden *Stegen* (fordum Steig, udtales nu Steien). Paa gaarden er flere fornlevninger; saaledes staar lig ved veien den paa flere steder beskrevne 7—8 alen høie bautasten med ulæselig indskrift; tæt ved stenen er ingen gravhaug, men nær ved, paa den anden side af veien, ligger 3 gravhauger i rad; ved at tage sand til fyld bort fra den ene haug, fandtes for en del aar siden en benplade med forsiringer eller «skrift», samt en broncegjenstand, som efter beskrivelsen at dømme maa have været en skaalformet spænde; den første gjenstand var bortkommen, den anden havde den forrige prest til Stegen, pastor Jensen, faaet; maaske er den nu i en oldsamling sydpaa; jeg har ikke fundet den omtalt. Ovennævnte 3 gravhauger er næsten hele. Nordvest for gaarden oppe paa «Voldmoerne» er 3 større gravhauger, hvoraf de 2 halvt udgravede; længere oppe imod Steiskaret er en større samling af græsbevoksede rundhauger; jeg talte 8—9, men der er flere spredte omkring paa moen, og i næsten allesammen er

---

[1]) Undersøgelserne foretoges for Tromsø museums regning. Forfatterens indberetning, der er dateret Tromsø 15 septbr. 1883 og velvillig overladt af museets direktion, gjengives her i sin helhed med udeladelse af nogle korte bekjendte notiser blandt andet angaaende de fortællinger, der knytte de mythiske sagn om Sigar, Hagbard og Signe til gaarden Stegen.

[2]) cfr. «Norske Fornlevninger» pag. 686 og aarsber. for «Norske fortidsmindesmerkers bevaring» 1867, pag. 115 og 1876 pag. 39 flg.

der gravet et lidet hul i midten. En af gaardens opsiddere har været med at grave i flere af dem; efter hans opgivende bestaar haugernes indre af sand; ingen oldsager fandtes, kun trækul. I udmarken syd for gaarden skal ogsaa være flere udkastede gravhauger. Nordvest for kirken ligger den store Sigarshaug; saavidt man kan se, bestaar dens yderkanter af sand og grus; øverst er en stor nedsænkning, og i denne er der sten; fordybningen er maaske fremkommen ved udgravning, og i saa tilfælde maa haugens indre bestaa af sten. Der er ingen synlig grøft rundt om den; men da der er pløiet omkring den og opad dens skraaninger, kan grøften, som muligens har omgivet den, være forstyrret. Paa Hagbarthsholmen er en større samling rundhauger og 1 langhaug; i de fleste er der gravet lidt. I en af disse, som blev udgravet i 1879, fandtes de i aarsber. for 1880, pag. 281 omtalte oldsager, som af hr. pastor Wisløff indsendtes til Tromsø museum; haugen havde muligens været aabnet før. I den østlige kant af en delvis udgravet rundhaug staar 1 bautasten, 1,50 mtr. høi, 40 cm. bred, lidt smalere op mod toppen; den nævnes i «Norske Fornlevninger» pag. 686.

Paa prestegaarden *Laskestads* grund er flere gravhauger. Paa «Gjerdet» paa gaardens indmark blev der for over 30 aar siden udgravet en langhaug af konfirmanderne. En af deltagerne fortalte mig, at haugen bestod af sand, og at der i den fandtes baadsøm, stykker af et sverd samt rustent jern. Baadsømmene laa i rad, og saavidt han kunde skjønne, maatte det i haugen nedsatte fartøi have havt samme længde som en fembøring. Haugen er nu helt udpløiet. Paa «Gjerdet» er endnu 4 store rundhauger og 1 langhaug; i de tre er der gravet lidt, og de bestaar af sand og lidt sten. Omkring den ene rundhaug gaar en dyb grøft, og en saadan har formentlig ogsaa omgivet de andre, men jordsmonnet er ved pløining bleven udjevnet. Efter sagnet skal her have staaet et slag, og man paaviser endnu stedet, hvor kjæmperne efter slaget vaskede blodet af sig. Nedenfor prestegaarden er en stor rundhaug, som er bleven

undersøgt under hr. pastor Wisløffs tilsyn. Haugens indre bestod af sand og sten uden gravkammer; især laa stenene tæt ved hverandre i haugens centrum; saavidt jeg erindrer, fandtes der kul i den, men intet gravgods; tæt ved er en langhaug, noget uregelmæssig, maaske en skibshaug; i alle fald ser den ikke ud til at være et verk af naturen. Paa husmandspladsen Møllenskog er 5 gravhauger; den ene blev udgravet til kjelder for over 20 aar siden; der fandtes ben, baadsøm og forrustent jern. Nær denne ligger en større rundhaug, hvoraf hele det øverste parti er borttaget. Paa pladsen Stenbakken er 3 rundhauger, de to beskadigede; den ene er over 50 skridt i omkreds. Paa den næste husmandsplads er et par forstyrrede gravhauger. Sandsynligvis er der paa prestegaardens grund flere gravhauger, men det høie græs og min knappe tid hindrede videre undersøgelser.

Paa nabogaarden *Vaag* er paa indmarken, ikke langt fra husene, 3 rundhauger; der er gravet lidt i dem allesammen. En af opsidderne, som var med at grave i den ene, fortalte, at de stødte paa en stor stenhelle, som syntes for svær til at skaffes bort, og derved standsede arbeidet. Oppe under fjeldet er en stor lyngbevokset rundhaug, 120 skridt i omkreds, meget høi og omgivet af en dyb grøft. Der er gravet noget i dens top, og en del sten udkastet.

Bø, en stor gaard vestligst paa øen. Nordøst for Steiberget, nær veien fra Stegen til Bø, er en større lyngbevokset rundhaug med en liden fordybning i midten. I udmarken i sydvest for gaarden, tæt søndenfor et par smaa tjern, er en større urørt rundhaug, 60 skridt i omkreds og temmelig høi; kun foden af haugen er bedækket med jord og lyngbevokset, men jordlaget er ikke tykkere, end at stenene overalt stikker frem; den ligger paa en liden høide og kan sees fra veien. Et stykke derfra mod nordøst er en rundhaug, næsten af samme størrelse som ovennævnte, med en fordybning i toppen. Ude i «Graadusan», et nes i sydvest for gaarden, er et større gravfelt. Her er oppe

paa en høide en stor udkastet rundhaug af sten; om den har havt gravkammer, kan ikke sees. Nedenfor denne, nær stranden, er en større samling af udkastede gravhauger; i flere af dem kan gravkammeret sees, og i nogle dækker endnu overliggerne halvdelen af kammeret; de bestaar af sten og har ikke været meget høie. Lidt østenfor, nær en høi bergknat, er flere lyngbevoksede rundhauger, for det meste beskadigede. Nær gaarden blev nylig en rundhaug udkastet for at benytte dens sten til husebygning; i dens indre var muret gravkammer, hvori ubrændte ben, men intet gravgods. I en lav sandhaug paa gaardens indmark fandtes en fil, som brækkedes ved optagningen; den er nu i Tromsø museum. Ved pløining fandtes for et par aar siden en ringspænde med dyreansigt samt et spyd sammen med et skelet; disse sager solgtes til en hr. M. Ekroll[1]. Der var ingen haug over disse sager, men der kan muligens tidligere have været en nu udjevnet haug. Længere mod sydøst er de saakaldte «Dødmandshauger», de ligger inde i ager og eng og var saaledes vanskelig at undersøge. Ved pløining er der i en af disse fundet et spyd og et stort enegget sverd; disse sager er ogsaa solgte til ovennævnte samler. Et spyd, fundet i en af disse hauger sammen med ben, indkjøbtes til museet; haugen bestod af sand og sten uden gravkammer. Inde paa gaarden fandtes nede i jorden et jernredskab, bestaaende af en jernstang, tyk i den ene ende, den anden er tyndere og ender i en stor ring; den skjænkedes til museet. I en ager fandtes en hvælvet plade af bronce (spænde); den er fæstet til en jernring, som er brækket ved pladens ender, og prydet med arabesker; den er nu i Tromsø museum. Gravhaugerne paa indmarken er store og for det meste urørte.

Eide. Paa en flad vold ved gaarden staar de saakaldte «Jøtelstene», 7 i tallet. Mod nord staar 3 i rad med 5 og 2

---

[1]) Kjøberen, med hvem jeg senere har korresponderet om at overlade sagerne til Tr. museum, har svaret, at han tænker paa at danne en privat samling af oldsager, mynter o. l.

skridts mellemrum. 20 skridt mod syd fra de første er 2 med 17 skridts mellemrum mellem hver; en af disse er nedfalden, da man har gravet rundt om den; nogle skridt nord for disse ligger en, omkring hvilken ogsaa jorden er bortgraven; den er omtrent 1,50 mtr. lang, og halvdelen af den har før udgravningen været under jorden; de andre 5 er omtrent 84 centm. høie og af form som bautastene, den syvende sten mod øst har kun toppen over jordfladen. Længere op mod fjeldet er en gravhaug, 70 skridt i omkreds; af de nuværende opsiddere er der gravet lidt i den, saa at man kan se i den ene ende af gravkammeret, men en stor sten, som vistnok har været overligger, er faldt ned i kammeret, saa at dette ikke er bleven undersøgt.

Paa nabogaarden *Brunnes* var ingen af mændene hjemme, og jeg kunde saaledes ingen oplysninger faa; saavidt vides, er der paa gaarden ingen fornlevninger. Derimod skal der paa øerne udenfor gaarden, det saakaldte Brunvær, findes gravhauger. «For lang tid siden fandtes her i en haug en øks, et sverd og en vægtbalance; i en anden haug fandtes en mængde ben; nævnte sager et bortkomne [1].»

Paa gaarden *Mjelde* er nedenfor «Morstenen» 2 langhauger og 2 rundhauger. En af opsidderne har gravet lidt i midten af den største langhaug, hvor der fandtes kul. I de andre 3 er der gravet lidt før de nuværende opsidderes tid. Længere nede paa et nes er 3 rundhauger; den nederste er udkastet, den mellemste synes urørt; den øverste har i toppen en liden fordybning, og ved denne staar en spids sten, som formentlig har været overligger og er bleven opreist, da haugen aabnedes. Paa gaarden er ingen oldsager fundne.

Skagstad. Paa neset i øst for gaarden er 5 gravhauger; deraf er de to forstyrrede; den største ligger nærmest gaarden og har en liden nedsænkning i toppen. Det er vist disse hauger, som nævnes i «Norske Fornlevninger», pag. 686. De er af

---

[1]) Meddelt af proprietær N. Grønbech Skaanland i Stegen, som var med ved udgravningen.

rund form og bestaar af sten; de mindst forstyrrede er delvis dækkede med jord og græsbevoksede.

Hammer. Paa et lidet nes øst for gaarden er en liden, nylig udkastet gravhaug; i den fandtes et tveegget sverd med indrehjalt og haandtag; det er nu i Tromsø museum. Manden, som havde foretaget udgravningen, var fraværende, saa jeg ikke kunde faa nøiagtig besked; saavidt jeg kunde se, bestod haugen af kampsten uden gravkammer, og den har været lyngbevokset uden grøft. Paa den lille, til gaarden hørende *Skogø*, som i ebben er landfast, talte jeg 12 gravhauger; deraf er over halvdelen udgravet, men der er neppe gravet tilstrækkelig dybt; der er to langhauger, og i enden af den ene af disse staar en spids sten; ingen af haugerne er synderlig store.

Hakvaag. Nede paa Hakvaagneset er en større samling af gravhauger, men der er gravet i alle dem, jeg saa; de bestaar af sten med et overlag af jord; de maa være udgravede for længe siden, da baade det udkastede grus og den ved udgravningen frembragte aabning i haugen er skovbevokset. En af gaardens nuværende beboere har gravet i en, som vistnok havde været aabnet før; der fandtes et firkantet stykke jern samt kjævebenet af et menneske. Paa indmarken er nær ved veien en liden haug, som er udkastet af samme opsidder; haugen var uden kammer, og der fandtes kul i den samt en gjenstand af glas af en fingers længde, spids i den ene ende, stump i den anden og fladtrykket paa de to sider; den var bortkommen. Inde ved gaardens huse er en samling af 8—9 større og mindre hauger; der er ikke gravet i nogen af dem, og det er vanskeligt at afgjøre, om de er gravhauger eller fremkomne ved rydning; det sidste er imidlertid lidet rimeligt; dertil er flere af dem altfor store og ligger altfor nær hverandre; de er græsbevoksede til toppen og uden grøft om. Paa gaarden er tidligere funden brudstykker af et forrustet sverd; et spyd, som var funden og nu bortkommen, maa efter den beskrivelse, jeg fik af det, være fra senere tider.

Røtnes nordre. Paa Odneset nord for gaarden er paa «Einhaugen» en gravhaug, 68 skridt i omkreds; den kan sees paa lang afstand, bestaar af sten og er urørt med undtagelse af den ene kant, hvorfra der er borttaget nogle stene.

Røtnes søndre. Nordøst for gaarden er ude paa Bjørnneset, Engeløens sydøstligste odde, 5 store gravhauger; de ligger ovenfor en liden vig og er fra 40 til 60 skridt i omkreds; samtlige hauger er forstyrrede; i den ene kan siderne af et stort gravkammer tydelig sees; en stor helle, næsten 2 mtr. lang og 1 mtr. bred, ligger i skraa stilling nede i kammeret. Paa Rævsneset i syd for gaarden er efter en af opsiddernes opgivende en udkastet haug, omtrent af størrelse som den største paa Bjørnneset. Paa Saltneset er ogsaa en noget forstyrret gravhaug, 48 skridt i omkreds og med skarp kant uden spor af gravkammer.

Haug. Paa en vold ovenfor stranden i sydøst for gaarden er en gravhaug, 54 skridt i omkreds, 1,50 mtr. høi, med skarp kant og i midten en liden fordybning, som ser for grund ud til at være fremkommen ved udgravning; nogle skridt i sydvest 3 mindre hauger, hvoraf de 2 udgravede; oldsager er ei fundne paa gaarden.

Berg. Paa Frumoen i nordvest for gaarden er en rundhaug, 53 skridt i omkreds, men kun ubetydelig høiere end den omliggende slette, fra hvilken den kun adskilles ved en cirkelrund grøft, som omgiver haugen. Midt i den laa indtil for et par aar siden en stor sten, som blev sprængt ved minering. Der blev da gravet lidt under og omkring stenen, og her fandtes den i fortegnelsen over oldsager, indkomne til Tromsø museum i 1882, omtalte forgyldte broncespænde samt en hein og et stykke af en glasseret lerperle; længere borte i haugen blev gravet lidt og der fandtes kul; da jeg besøgte stedet, fandt min ledsager et lidet stykke af en broncestift i det opkastede grus; den er kanske et stykke af spændens naal. Samtlige gjenstande opbevares nu i Tromsø museum og tilhører formentlig den yngre

jernalder. Ved skillet mellem Berg og Vik er der paa en rab ovenfor stranden to store gravhauger; den største, hvoraf kun en del er tilbage, har været meget høi og omtrent 50 skridt i omkreds.

Vik. Nede paa Vikodden er en liden rundhaug, som for nogle aar siden blev delvis udkastet, og hvori fandtes klinksøm og forrustet jern. Paa en høide i øst for gaarden er en lav haug, lidt beskadiget i den ene kant. Paa neset nedenfor Valhaugen er tre rundhauger; de bestaar af sten og har et yderlag af jord; den største er 42 skridt i omkreds og næsten urørt; de to mindre er lidt beskadigede.

Myklebostad. Paa moen nedenfor gaardens østligste huse er 3 rundhauger med et lidet hul i toppen. Længere mod vest har rundt en stor, næsten firkantet, sten været en større gravhaug, som nu er udkastet, saa kun den yderste ring er tilbage. Nedenfor gaardens vestligste huse er nær stranden flere smaa runde hauger; om disse er gravhauger eller rydningsrøser, kan ikke med sikkerhed afgjøres; i nærheden er nogle langagtige forhøininger, kanske nøsttomter; de ligger dog for langt fra stranden til at være det.

Paa gaarden *Aalstad* paa øens sydside og *Lillesæter* paa nordsiden er, saavidt vides, ingen gravhauger. *Storsæter* besøgte jeg ikke. Paa alle de andre gaarde paa Engeløen er der minder om oldtidens mennesker og vidnesbyrd om, at gaardene har været beboede i hedenold.

Lund[1] paa Lundøen eller Lundlandsøen. I nord for veien til søen er en stor urørt rundhaug, omtrent 60 skridt i omkreds med grøft rundtom og græsbevokset til toppen. 50 skridt i sydøst for gravhaugen er en sten, 2,30 mtr. høi, 60 ctm. bred paa midten og lidt smalere op mod toppen. Der er ikke spor af gravhaug rundt om den, og det sandsynligste er, at den har skullet tjene som bautasten for ovennævnte gravhaug. Paa en

---

[1]) Kaldes ogsaa nordre Lund til forskjel paa en gaard af samme navn i annekset Ledinge.

beboet holme i nordvest for gaarden er flere gravhauger; de er lave og bestaar af sand; i flere af dem er der fundet ben, men intet gravgods. Paa en husmandsplads i øst for gaarden skal være fundet et par stenknive, som nu var bortkomne; der skal ogsaa være enkelte gravhauger paa andre kanter af øen.

Skaanland paa fastlandet. Paa neset i øst for gaarden er nogle gravhauger. Af disse ligger nærmest viken nedenfor gaardens søhuse paa en bergknat en større noget forstyrret haug; i nærheden er 2 rundhauger og 1 langhaug, saavidt jeg kunde se, urørte. Nærmere Flagsundet er 2 mindre og længere mod sydvest 2 større gravhauger; den ene har en fordybning i toppen. Ovenfor søhusene er paa indmarken en større haug med dyb grøft om og skarp kant, vistnok urørt. Gaarden har i tidligere tider været en adelig sædegaard og tilhørte i det 17de aarhundrede lagmand Jørgen Henriksen Staur, senere hans sønner og derefter svigersønner, Mandrup Pedersen Schønnebøll, som døde 1682. Han fik sit adelskab fornyet 1648, og hans arvinger brugte gaarden med adelige rettigheder ud i det følgende aarhundrede.

Paa *Holkestad* og *Kvalnes* ud imod Vestfjorden er ikke oldtidsminder; paa førstnævnte gaard er vistnok ude paa Framundøen, som skal have sit navn efter gaardens første beboer, en opkastet haug; men den er for uregelmæssig til at være gravhaug og er snarere en rydningsrøs.

LEDINGENS ANNEKSSOGN.

Leines (forhen Leifnes) i syd for Leinesfjorden. Denne gaard nævnes i Haakon Haakonssøns sagn, hvor der fortælles, at hertug Skule sendte en flok Varbelger under anførsel af Paal Fot, Algaute og Sigurd Partin nordover for at plyndre kongens mænd. Paa sit herjetog kom de ogsaa til Leines, hvor Bollessønnerne boede; disse var netop reiste ud til Skraaven, og Varbelgerne røvede da lærred, klæde, guld og sølv og dræbte to af kongens mænd. Dagen efter vilde de ind til Hammerø for at dræbe Haakon

Raud; men denne, som fik nys om deres plan, kom uforvarende over dem, dræbte flere af deres folk og bemægtigede sig sandsynligvis en af deres skuder, som var ladet med vaaben. Bollessønnerne maatte siden til Nidaros og betale 12 mark guld for at faa grid. I vest for gaarden nær indmarken er 3 udkastede rundhauger; de bestaar af sten og grus; længere nede paa neset er en mindre udkastet haug. Nedenfor gaardens huse er en større og en mindre haug; i den mindste er der gravet lidt. Længere mod vest er en lav rundhaug af sand; der er i længere tid taget fyld af den, saa at kun yderkanten nu er tilbage; ivaar fandt man menneskeben i den, og kraniet er endnu ganske helt; sanden maa være bragt did op fra fjæren; ved at grave ned i haugen finder man nemlig et muldlag, som maa have været jordfladen, før haugen blev lagt over den døde; der er spor af rust i sanden. Paa neset i øst for gaarden er en større rundhaug med en langagtig fordybning i toppen; en mindre haug ovenfor de østligste huse er formentlig en gravhaug; den er hel og uden grøft omkring. En for længe siden udkastet og nu udjevnet haug skal have havt gravkammer.

Paa nabogaardene *Helnæs* i vest og *Levik* og *Skar* i syd er neppe gravhauger; paa sidstnævnte gaard skal der oppe ved elven være et par rundagtige forhøininger, som en af opsidderne paa gaarden mente kunde være fremkomne ved, at elven havde ført grus med sig ud over marken.

Trov (udt. Tro). I viken nedenfor gaarden paa indmarken staar i den ene kant af en langagtig forhøining en sten[1], som er 1,70 mtr. høi, 37 ctm. bred nederst, længere oppe lidt smalere, men bliver saa noget bredere oppe i den aflange runde top. Jordforhøiningen omkring den er for uregelmæssig til at benævnes gravhaug; det er imidlertid sandsynligt, at haugens kanter kan i tidens løb være blevne udpløiede. «Issvul og flomvandet om vaaren kan ogsaa have bidraget til at udjevne dens rand,» mente en af gaardens beboere. Haugen om stenen paa Grub-

[1]) Den kaldes i daglig tale «Pila», et navn, hvormed bautastene ofte benævnes.

stad, hvorom nedenfor, er ogsaa uregelmæssig, men er dog sikkert nok en gravhaug.

Brænvik. I øst for gaarden er nær stranden en større langagtig haug. Ved at støde en jernstør ned i den merker man, at den kun bestaar af sand uden sten. Til at være fremkommen ved sandflugt, som i høi grad hjemsøger gaarden, er den for regelmæssig; den er græsbevokset.

Gylseth. Her er oppe under fjeldet 2 merkelige stene i nogle skridts afstand fra hinanden. Den høieste er antagelig mellem 3 og 4 mtr. høi og 1,50 mtr. bred, den anden noget lavere og henved 2 mtr. bred; de har kun ringe tykkelse og vender den skarpe kant mod hinanden. De staar paa en høide, som synes at være den nederste kant af en moræne, hvis øverste kant gaar over i bakken; gravhaugens form har i ethvert fald ikke forhøininger og ligger desuden for langt bort i udmarken til at være gravhaug; saavel den som de opreiste stene, antager jeg, er et verk af naturen.

Skaalvold. Sammen med kul fandtes i en ager 1 broncеklokke; tidligere paa samme sted i ageren stykker af et sverd; hvor sagerne er fundne, er en liden forhøining, som tidligere skal have været større. Forresten minder broncegjenstanden, som nu opbevares i Tromsø museum, mere om en liden skaal; kun et lidet hul i bunden, hvori kolben muligens har hængt, og to smaa fordybninger indvendig i den paa siden af hullet minde om klokken.

Paa *Skiestad* er ingen gravhauger, og ingen oldsager er der fundne.

Grubstad mellem sidstnævnte gaard og Leines. Nedenfor et nylig opbygget vaaningshus, som er opført paa en før ubebygget tomt, er en større gravhaug uden regelmæssige kanter, da disse i tidens løb er blevne udpløiede. Ved at bryde sten til husets grundmur fandtes i haugen et gravkammer af noget over en mands længde; en helle var falden ned i kammeret, og andre heller skal før være borttagne. 10 skridt fra grav-

kammeret staar i haugens østligste og høieste kant en bautasten, 1,70 mtr. høi, 75 ctm. bred, med spids top. Haugen vil, da den er tæt ved huset, blive aldeles ødelagt. Gaardens eier lovede at lade stenen staa paa sin plads.

Nordskot yderst paa halvøen mellem Lilands- og Leinesfjord. Under nogle stene nede ved stranden fandtes en sænkesten af hvid marmor, noget tilspidset i den ene ende med et hul igjennem og udmeislet for snoren fra hullet op mod spidsen; den er nu i Tromsø museum.

Paa *Sørskol*, *Alpø* og *Sund* er, saavidt vides, ingen fornlevninger.

Lund. I et lidet skar ved veien til søhusene er en gravhaug af sten og sand; en af opsidderne har udgravet en del af den, men ingen oldsager fundet.

HAMMERØ PRESTEGJELD[1].

Bygden gjennemskjæres af fjorde og polder, hvorved flere større og mindre halvøer dannes; størst af halvøerne er den vestligste, som ud imod Vestfjorden har høie fjelde, blandt hvilke Hammerøskaftet, som ogsaa er kjendt under andre navne, især udmerker sig ved sin karakteristiske form.

Hammerø nævnes i Haakon Haakonssøns saga som bopæl for den ovennævnte Haakon Raud; paa hvilken gaard han har boet, vides ikke; en større gaard, Røsvik, skal tidligere have hedt Raudsvik, maaske den har været Haakon Rauds gaard. Her skal tidligere en gravhaug, hvoraf nu intet sees, være bleven udgravet; et sverd, som opbevares paa gaarden, siges at være fundet i haugen. Men sverdet, som jeg saa, var altfor vel vedligeholdt til at have ligget lang tid i jorden og har desuden ikke ældre tiders form.

Nordland ude ved Vestfjorden. Et godt stykke ovenfor stranden er her flere lave stenrøser af samme slags runde og halvrunde stene som i fjæren nedenfor, medens der nærved er

---

[1]) cfr. «Norske Fornlevninger,» pag. 686, 835 og aarsber. 1875, pag. 71.

stene af en anden bergart og anden form. Stendysserne har ikke gravhaugens form, og det sandsynligste er, at de tilhører en tid, da søen gik længere op end nu. Paa nabogaarden *Sørdal* er en urørt gravhaug med grøft om.

Mellem gaardene *Vaag* og *Stenslandsfjeld* stikker det saakaldte Digernes ud i en liden indsø. Ovenfor neset er den saakaldte Egilshaug, hvor efter sagnet en kong Egil, som her blev dræbt paa et røvertog til Hammerø, skal være begraven. Haugen, som er 40 skridt i omkreds og efter sigende skal have havt gravkammer, er før længe siden udgravet; den bestaar af sten og ligger paa en berghøide. I haugen fandtes, fortælles der, foruden andre ben, ogsaa et «uhyre stort kjæveben af et menneske». Benene blev baaret længere ned paa neset og nedgravet der, da man ikke vilde, de skulde ligge saa nær veien. Længere fremme ved vandet ligger paa en bergplade en lav stenrøs, formentlig en udkastet gravhaug. Ovenfor husene paa Stenslandsfjeld er en næsten urørt rundhaug.

Paa *Skutvik* og *Rørvik* er ingen gravhauger; paa sidstnævnte gaard er tidligere fundet 2 knive af graa lerskifer; de var bortkomne.

Stensland. I øst for husene er en gravhaug, 40 skridt i omkreds; fra dens ene kant har man taget bort noget sten til en husebygning; lidt nedenfor er en mindre haug; fra denne er der taget en hel del sten bort til grundmur for husebygninger til gaarden, men der er ikke taget dybt nok til at komme ned til den begravede. Paa en slette ovenfor søhusene er flere gravhauger; i en af disse blev der for nogle aar siden gravet af en fartøiskipper; der fandtes ben samt en stor ring, som finderen tog med sig; man siger, den var af guld. Ovenfor disse er et par mindre samt en stor stenhaug, 60 skridt i omkreds; der er gravet i den, men for saa længe siden, at krat er vokset frem i den udgravede aabning. Paa Hundberget mellem Stensland og Skutvik er et par udkastede gravhauger; de har, saavidt sees kan, været uden gravkammer.

Nes. Ved pløining fandtes for nogle aar siden et kranium samt et sverd, som gik istykker. Ovenfor husene er paa indmarken en større urørt haug. I udmarken søndenfor gaarden skal ogsaa være gravhauger, for det meste udkastede og bevoksede med krat.

Haukaas. Nede ved søen skal i krattet være et par gravhauger; jeg havde ingen veiviser og fandt dem saaledes ikke.

Paa et nes nedenfor *Gurendal* er to rundhauger af sten; de ligger paa bergknauser og er begge udkastede.

Uteide. Nede ved stranden nær veien er en rundhaug med skarp kant og veit omkring; den er udgravet og har bestaaet af grus. Nedenfor kirkesangerens huse er en stor gravhaug, 60—70 skridt i omkreds, lidt langagtig. Der stod tidligere, før haugen i 1844 udgravedes, en bautasten af mandshøide; den blev slaaet istykker og brugt til bygninger. Nogle skridt i sydvest for haugen staar paa den flade vold 5 opreiste stene; de 4 danne en langagtig firkant; den 5te største sten staar midt i firkanten; den største afstand mellem stenene er 12, den mindste 8 skridt. Haugen bestaar af sten og grus uden gravkammer. Det i haugen fundne gravgods opbevares i Bergens museum, med undtagelse af en ring af guld, og omtales i «Norske Fornlevninger» samt i «Fortegnelse over oldsager i Bergens museum.» Ved haugens side er en liden langhaug, i hvilken der er gravet lidt og fundet kul.

Paa *Opeide, Dybvik* og *Kulversletten* er neppe gravhauger, og ingen oldsager er funden der.

Prestegaarden *Presteide.* Paa pladsen Herseth er tæt ved indmarken 3 gravhauger, den ene i øst for pladsen, de andre 2 i nord og vest. De er udgravede, en for ikke længe siden, men intet fundet i den. Nedenfor husene er en langagtig haug og tæt ved en mindre rundhaug. Ovenfor prestegaardens søhuse er en liden, for længe siden udkastet haug, hvori er funden kul.

Røstnes. Paa Skraatneset blev for flere aar siden en stor rundhaug af sten udkastet. En af dem, som var med ved ud-

kastningen, fortalte, at der ingen oldsager eller ben fandtes, og han troede, at der tidligere havde været gravet i den.

Brændvik. Paa en husmandsplads ovenfor gaardens søhuse er mange gravhauger og flere af dem er urørte, deriblandt en stor rundhaug; nogle er af uregelmæssig bygning. Den forrige, nu afdøde beboer af pladsen, har gravet ud flere af haugerne; i en fandtes ben og et sverdhefte. Ifjor blev der ved gravning i en rundhaug funden en øks, som nu var bortkommen, da finderen var flyttet fra bygden. De opgravede hauger bestaar af sand med lidt sten i; længere borte ved stranden er et par opkastede stenhauger.

Sommersel[1]. Her er i øst for gaarden en stor udgravet haug, 50 skridt i omkreds; den bestaar af større kampesten og sand, og det er længe siden en af de forrige opsiddere lod grave i den, hvor der fandtes ben i gravkammer. Nord for gaarden er ogsaa en af samme bygningsmaade og størrelse, men udgravet. Ude i Sandneset er to gravhauger af sand; den ene, i hvilken der var lidt sten, er næsten helt bortkjørt til fyld, og der fandtes ben i den. Om den anden gaar en dyb grøft, og der er gravet noget i dens ene kant, men intet fundet. Lidt nordenfor er 2 langhauger; i midten af den ene, som har skarpe kanter, er en fordybning, som vistnok er fremkommen ved gravning. Nær gaarden er lige under en bergknat en større urørt rundhaug. En gammel kaarmand, tidligere eier af gaarden, havde før paa sin indmark ryddet bort nogle stenrøser; hvor disse havde ligget, fandt han senere ved pløining nogle broncegjenstande; ved at vise ham tegninger af oldsager, har jeg vished for, at der blandt de fundne sager var 2 skaalformede spænder; disse havde en handelskarl faaet for at faa dem undersøgte i Throndhjem, men havde siden ikke ladet høre fra sig; der sad trevler af tøi i spænderne, da de fandtes; der fandtes ogsaa nogle broncebeslag, maaske bøilespænder, som nu var,

---

[1]) cfr. aarsber. 1876, pag. 40.

bortkomne. Paa Langaasen syd for gaarden skal efter opgivende af den samme mand være 3 rundhauger af sten, som ligger i rad paa en bergflade.

Paa nabogaarden *Skogvold* skal være gravhauger; min knappe tid hindrede mig i at besøge stedet.

Kyllingmark. Her fandtes i en rund lyngbevokset haug, hvis indre bestod af sten, og som ved rydning blev helt borttaget, menneskeben samt eggen af en øks, som finderen, der selv fortalte mig derom, gravede ned tilligemed benene. Saavidt vides, er der ikke flere gravhauger paa gaarden.

Fikke. Paa gaardens indmark er ikke gravhauger; derimod skal der efter opgivende af gaardens beboere være et par sammensunkne stenhauger paa et nes et godt stykke fra gaarden.

Paa nabogaarden *Havnnes* er oppe i skaret nær veien en liden rundhaug af grus og sten; der er nylig gravet i den, men intet fundet.

Egerdal. Nær pladsen *Børvik* er paa eidet mellem søen og et lidet vand en lav rundhaug paa en bergknat; den ser ud til at være urørt.

Finø er den vestligste gaard paa Finøen, som er flere mil i omkreds. Nede paa «Gangstivolden» er flere rundhauger, hvoraf en med skarp kant og veit om, samt en langhaug; af den ene er halvdelen borttaget, men intet fundet; længere mod vest er ogsaa flere rundhauger, fordetmeste forstyrrede; de bestaar af sten; i udmarken skal ogsaa være gravhauger; nær ved husene er en stor urørt rundhaug. Paa «Sandene» (Sanan), længere inde paa gaardens indmark, fandtes i en liden haug klinksøm samt en ringspænde med liden ring, men lang naal samt et lidet broncehylster, maaske futteral til spænden; disse to gjenstande er af bronce. Finderen var ikke at formaa til at overlade mig dem, da han troede «det var guld.» I en mindre haug fandtes sammen med ben en øks, som nu er i Tromsø museum. I en anden haug fandtes sammen med et menneskeskelet, hvis kranium var aldeles helt, 4 paalstave, hvoraf kun

den ene blev opbevaret og er nu i museet; her blev ogsaa fundet et sverdhefte og en hein; disse sager var bortkomne. Disse nævnte hauger var lave og bestod af sand og er ved pløining bleven aldeles udjevnede. Paa samme sted er tilbage flere lave rundhauger og et par langhauger.

Til *Tysnes*[1] kom jeg ikke. En hr. Svane paa Helnes i Ledingen har tidligere boet paa gaarden. Han fortalte mig, at han ved at grave kjelder i en bakke af sten og grus fandt en pokal af sten («stetten» gik af under opgravningen) samt en hein, odden af et spyd og rustet jern; sagerne var bortkomne. I en haug af kampsten fandtes kul og forrustede levninger af jernsager.

KJÆRRINGØ, ANNEKS TIL FOLDEN.

Tæt ved det store handelssted *Kjærringø* ligger Lille-Kjærringøen; nær ved det smale sund, som adskiller denne fra fastlandet, er en gravhaug, 43 skridt i omkreds; den er græsbevokset og omgiven af grøft; der er gravet i dens top, og af det udkastede ser man, at haugens indre bestaar af sten og grus.

Fjære, nabogaarden mod syd. Paa indmarken er den saakaldte Eldridhaugen (udt. Elrihaugen), som er 120 skridt i omkreds og over 2 mtr. høi, græsbevokset og urørt; dens kanter falder skarpt ned mod sletten undtagen paa den sydlige side, hvor den skraaner svagt ned mod en liden bakke, fra hvilken den skilles ved en liden grund veit. Haugen er aflangrund og bevokset med 15 gamle birketræer, som er blevne fredede, fordi «Huldrene, som bor i haugen, ikke maa forstyrres». Paa Vashaugen ved den nedre ende af Nedrevandet er 8 gravhauger; de to vestligste er noget beskadigede ved at sten er bortkjørt fra dem for at bruges til bygninger. Af de andre 6, som ligger i rad, er den østligste en langhaug, og omkring 4 er der grøft; i de fleste er et «søk» i midten, en er aldeles urørt; den største

[1]) cfr. aarsber. 1876, pag. 40.

er omtrent 50 skridt i omkreds. Paa nordsiden af vandets nedre ende er en enkelt haug, lidt gravet i. Paa «Aubeinhaugen», øst for vandet, er en større udkastet rundhaug. Nord for gaarden paa toppen af berghøiden Mulsnakken er en stor gravhaug, 58 skridt i omkreds; en del af stenen er opbygget til en liden varde; i skaret mod nordvest er en udkastet rundhaug af sten. Nedenfor «Lille-Mulsnakken» er 5 gravhauger; der er gravet i dem alle, og de bestaar af sten og sand; der har neppe været gravkammer i dem, da ingen heller eller større sten, som kan have tjent til overligger, findes blandt det udkastede. Ovenfor styrmand Olsens hus er 5—6 rundhauger; med undtagelse af en liden fordybning i toppen, ser de urørte ud. Paa Sjøhaugen er to større hauger af sten; især den ene er meget beskadiget ved at der er taget en mængde sten af den for at bruges til bygninger.

Alsos og *Os*. Ovenfor Sildkiphaugerne i udmarken mellem ovennævnte gaarde staar paa en mo en sten af over 1 mtrs. høide og form som en bautasten[1]. Der er i den senere tid gravet noget om den, men intet fundet; rundt om den er en lav forhøining, altfor uregelmæssig til at kunne betegnes som gravhaug. 10 skridt herfra ligger en smal sten, omtrent 2 mtr. lang; den maa før have staaet opreist, da dens ene ende endnu ligger dybt ned i jorden; der har sandsynligvis før været gravet om den, og derved er den faldt overende. Der er i nærheden af disse stene flere forhøininger, muligens forstyrrede gravhauger.

Paa gaarden *Os* blev paa indmarken en større rundhaug taget bort, men ingen oldsager fundne. Paa en liden høide i vest er den nederste del af en gravhaug tilbage; der er bortkjørt mange læs sten af den, men rudimenterne er endnu adskillig store. Paa en anden berghøide mellem gaarden og søen er en stenhaug, 44 skridt i omkreds; ogsaa af den er der taget

[1]) Man kalder den «pil» eller «rispil».

en hel del sten bort. Saavidt vides, er ingen oldsager fundne paa gaarden.

Strandaa. Paa pladsen Holbak er ovenfor husene to smaa rundhauger; af den større er taget noget sten bort, den mindre er urørt. Ovenfor søhusene er pladsen Sandgraven, som før har været ubebygget. Paa en liden forhøining nær huset stod indtil for faa aar siden en saakaldt «pil»; stenen er nu nedtagen og ligger i et gjerde tæt ved; dens længde er over 2 mtr., bredde mellem 40—50 ctmtr. Ved at grave rundt om den fandt man kul. I en vik i syd for søhusene er 2 langhauger med spidse ender, den ene over 40, den anden over 30 skridt lang og temmelig høie; rundt begge gaar en dyb grøft, og med undtagelse af et rundt hul, som vistnok er fremkommet ved udgravning, er de urørte; i øst en mindre rundhaug med grøft om; nogle skridt mod syd 3 rundhauger ogsaa med grøft om; der er gravet en del i dem. Min veiviser har gravet noget i en af dem og der fundet ben. Et stykke i nordvest for den lave aas Langhaugen er en stor rundhaug, 68 skridt i omkreds, omgiven af en meget dyb grøft og urørt; nærved er en større langhaug med spidse ender, ogsaa omgivet af en stor grøft; oldsager er ikke fundne paa gaarden.

SKJERSTAD HOVEDSOGN[1].

Omtrent ¼ mil øst for *Skjerstad* prestegaard er paa Sandneset tæt ovenfor stranden en stor gravhaug, omtrent 70 skridt i omkreds og temmelig høi. Om dens vestligste kant gaar en dyb grøft, som ikke fortsættes rundt om haugen, med mindre den skulde fortsættes under jordoverfladen, hvilket næsten synes at være tilfældet. I haugens top er et stort dybt hul, som maa være udgravet for længe siden, da haugen nu er bevokset med krat og ener. I den udgravede fordybning er ikke spor af gavlsten eller overliggere. Omtrent 50 skridt ovenfor denne er

[1]) cfr. «Norske Fornlevninger» pag. 684 og aarsber. for 1875.

en mindre lav og uregelmæssig stenhaug, maaske en forstyrret gravhaug.

Ljønes ligeoverfor Skjerstad paa vestsiden af Graddstrømmen. De i «Norske Fornlevninger» omtalte bautastene af 5—6 alens høide, som i 1743 skal have staaet ved gravhauger, findes nu ikke mere. Der fortælles, at stenene er i tidens løb nedtagne og brugte til husebygninger. Yderst i Graddodden staar i en rundhaug, som er 34 skridt i omkreds, en bautasten, 1,80 mtr. høi over haugens top, omtrent 30 ctm. bred og 2 ctm. tyk; der er gravet rundt om stenen. Lidt nordenfor ned mod stranden er 2 rundhauger, den største omtrent 50 skridt i omkreds og næsten urørt, den anden, som er lidt mindre, har et rundt hul i toppen. Lidt i vest er et par næsten urørte hauger; i en af disse, som i toppen bar spor af tidligere udgravning, lod jeg grave en gang fra siden og ind til haugens centrum. Først stødte vi paa hestetænder, derpaa fandtes en mængde ryghvirvler af et større dyr, formentlig en hest, samt nogle mindre ben, sandsynligvis af mennesker, men ingen oldsager. Haugen bestod af sand og lidt sten og var lyngbevokset med grøft om. Da det var sent paa dagen, og der den næste dag ikke var anledning til at fortsætte arbeidet, blev denne haug desværre for lidet undersøgt. Tæt ved veien, som fører til et ude paa neset staaende søhus, er en noget beskadiget rundhaug; lidt mod vest en næsten urørt. Paa gaardens indmark er en større samling gravhauger; nogle af et ret imponerende udseende. En af de største er udgravet af en af de forrige opsiddere. Inde i haugen laa «paa 4 hjørnestene» en stor helle, som nu ligger udenfor en husdør; den er 2,30 mtr. lang og 1,58 mtr. bred. Under hellen fandtes menneskeben samt en sten med metalbaand om; den skal nu opbevares i Bergens museum; jeg har ikke fundet den omtalt i aarsberetningerne eller i fortegnelser over oldsager. I en liden rundhaug, som nu for det meste er udpløiet til ager, fandtes baadsøm, kul samt en pilespids uden eg (?); den opbevares nu i Tromsø museum. Haugerne paa gaardens indmark

ligger paa sletten mellem søhusene og vaaningshusene i saadan orden: Ovenfor søhusene 2 store rundhauger, den ene 65 skridt i omkreds; længere mod øst en af næsten samme størrelse; der er gravet lidt i dens ene kant og fundet baadsøm. Mod vest er en langhaug, 42 skridt lang. Mod syd opover sletten ligger i rad fra de 2 førstnævnte mindst 12 større og mindre rundhauger og et par langhauger, for det meste urørte; flere er omgivet af en veit, og den største er over 70 skridt i omkreds og mellem 3 og 4 mtr. høi. Mod vest fra de 2 førstnævnte er 3 rundhauger; syd for disse og parallelt med dem 1 langhaug; sydvest for denne sidste 1 langhaug og 1 rundhaug; fra den sidste mod nordvest 4 rundhauger. De bestaar, saavidt sees kan, dels af sand, dels af sten og sand og er græsbevoksede; flere af haugerne omgives af en fordybning, og opad kanterne er for nogles vedkommende jorden oppløiet til ager. En af ovennævnte rundhauger lod jeg udgrave; den var omtrent 40 skridt i omkreds, lav, urørt og uden grøft. Der blev fra yderkanten gravet en gang, over 2 mtr. bred og 1,50 mtr. dyb tvers igjennem haugen, som bestod af grus og en mængde sten, som især laa tæt i haugens centrum. Gangen udvidedes siden, saa at kun haugens yderkanter staar tilbage. Stenenes underlag bestod af sand og længere nede af blaaler; der var intet spor af gravkammer og heller ingen ben eller oldsager. En langagtig haug af grus og sten udgravedes ogsaa. I denne var heller ikke gravkammer, og stenene var heller ikke tilstede i saadan mængde som i den anden udgravede haug. Der fandtes et hensmuldret ben og i haugens midte under et par store stene en jernkrampe samt en kort flad jernstang med en hage i den ene ende.

I udmarken syd for gaarden, i det samme terrænet begynder at skraane ned mod Ljønesviken, er inde i skogen nogle større gravhauger: Først en langhaug, 48 skridt lang og urørt. Nogle skridt i syd en rundhaug, over 80 skridt i omkreds; den skraaner jevnt ned mod den dybe og brede grøft, som omgiver den, og har en liden fordybning i toppen. Lidt i øst for denne en

rundhaug, 50 skridt i omkreds, med bred veit og lidt beskadiget i toppen. Længere mod øst en større udkastet haug af sten; om den gaar ikke nogen grøft. Nogle skridt i vest for ovennævnte langhaug er en stor rundhaug, lidt lavere end de andre; den ser ud til at være urørt. Dette gravfelt kan ikke have hørt til Ljønesgaarden, dertil er det altfor langt borte; sandsynligere er det, at sagnet om, at Ljønesviken har i tidligere tider været beboet gaard, har ret, og i saa tilfælde har gravfeltet hørt til denne gaard.

Nedenfor veien fra Ljønes til nabogaarden Kvikstad staar en mandshøi sten, i hvilken er indhugget et skjævt kors; den staar paa en lav uregelmæssig forhøining. Længere frem ved grændseskillet mellem nysnævnte gaarde staar en lavere sten med et indhugget kors og aarstallet 1832, nedenfor staar tallet 16 samt en utydelig indskrift, maaske oktober; en gammel kaarmand paa Kvikstad har været med at sætte den op som merkesten mellem gaardene. Dette har jeg noteret, for at ingen feiltagelse senere skal finde sted, naar indskriften forvitres i den bløde stenart.

Nedenfor husene paa *Kvikstad* er en uregelmæssig langhaug af sten, kaldet «Risgrava». Ovenfor gaarden paa stenmoen er en forstyrret gravhaug; midt i den er en stor sten, omkring hvilken haugen har været bygget.

Paa *Utvik* og *Brevik* er ikke gravhauger; paa sidstnævnte gaard er i sin tid fundet en stenøks, som skal være sendt til en oldsamling sydpaa.

Røviken. I Torresviken, øst for gaarden, er ovenfor stranden en gravhaug med lav grøft om og noget beskadiget. Paa nabogaarden *Holstad* vides ikke at være gravhauger, heller ikke paa *Alvenes* paa odden af halvøen mellem Skjerstadfjorden og Stemlandsfjorden. Længere inde paa halvøen er gaarden

Nes; her er ved Tømmerosen i nordøst for gaarden 2 langhauger, den ene over 50 skridt lang, og et stykke derfra en større rundhaug; disse hauger er omgivne af og bevoksede med

krat og skov. I nærheden er flere lave stenrøser, formentlig fremkomne ved rydning. Nedenfor Mosneshaugen er i en vik en stor gravhaug, 75 skridt i omkreds; den stiger med skarp kant op fra sletten, hvorfra den er adskilt ved en grund grøft, og er delvis udgravet.

Mjønes paa nordsiden af Skjerstadfjorden ligeoverfor Ljønes. Paa en halvø, som strækker sig mod øst fra gaarden, er et større gravfelt. Jeg talte 4 langhauger og 8 rundhauger; nogle er af størrelse og bygning lig dem paa Ljønes. En af de største rundhauger er udgravet; en anden nærved er med undtagelse af en liden fordybning i den ene kant urørt. Øverst oppe paa skraaningen, nedover hvilken de fleste af gravhaugerne ligger, er en vid lav rundhaug, 66 skridt i omkreds og urørt. Nærmere gaarden er 2 rundhauger, den største 96 skridt i omkreds; begge er noget beskadigede. Paa Lilleøen, længere mod øst og landfast med ovennævnte halvø, som almindelig kaldes Storøen, er en større, noget beskadiget rundhaug og nær derved en uregelmæssig langhaug. Paa Storøen er der ved gravning fundet heste- og menneskeben i en af de største hauger. Manden, som fortalte det, havde selv været med ved udgravningen.

FAUSKE ANNEKSSOGN.

Paa *Fauske* vides ikke at være gravhauger. Paa nabogaarden *Erikstad* er lige ved veien én rundhaug, i hvilken er gravet lidt, og længere mod syd 3 urørte; samtlige er lave og hæver sig kun lidet over volden, hvorpaa de ligger, men er kjendelige ved den runde grøft, som omgiver dem.

Lund. Her er paa indmarken en liden, nu helt udgravet rundhaug; i dens nordlige og sydlige kanter stod opreiste stene, som nu er borttagne. Der fandtes ingen oldsager ved udgravningen.

Paa *Klungseth* vides ikke at være gravhauger.

BODØ LANDSOGN.

Paa gaarden Fjære i Kjærringø sogn hørte jeg tale om et fund af oldsager paa *Valvig* i Bodø landsogn. Medens jeg i

Bodø ventede paa dampskibet, besøgte jeg stedet. Manden, paa hvis grund fundet var gjort for flere aar siden, havde ikke været tilstede ved udgravningen. Der var, fortalte han, i en større haug af sten og grus uden gravkammer fundet menneskeben, en jernring, formentlig en skjoldbule, samt et spyd. Jernringen var bortkommen, men spydet, som fra det øverste af skafthol-deren til eggen er 36 ctm. langt og kun fra spidsen til midten har eg, var bleven opbevaret og foræredes til Tromsø museum; paa gaarden er ikke flere gravhauger.

UNDERSØGELSER I JONDAL I HARDANGER SOMMEREN 1883.

AF B. E. BENDIXEN.

Jondals sogn (Jónadalr eller Ónadalr) omfatter et mindre strøg med Torvikbygden som centrum vest for Hardangerfjorden eller, som den her kaldes, Ytre Samlen, og et større øst for fjorden, med to dalfører, Hærandsbygden og den egentlige Jondal. Denne sidste gaar fra Jondalsvaagen ret i øst op mod Folgefonnen i en længde af omtrent 1 norsk mil. Omkring vaagen ligger, især i syd, flade ører, og indenfor disse, som sædvanligt, en række volde eller sideterrasser, der paa enkelte steder er gjennembrudt af dybe indskjæringer, hvor smaaelve fra fjeldsiderne har banet sig vei ned til hovedelven. Paa terrasserne findes hist og her endnu nogle gravhauger. Omtrent 1 kilom. fra vaagen sammenklemmes dalen til en trang gil, hvorigjennem elven fosser ned. Ovenfor denne udvider dalbunden sig igjen med smaavande; men paa gaarden i den øvre del af dalen findes næppe nogen fortidslevning, maaske med undtagelse af en enkelt, men tvivlsom røs paa *Birkeland*. I aarsberetningen for 1880[1] har jeg givet en taalelig fuldstændig fortegnelse over gravhaugerne, som endnu er i behold.

Nord for vaagen og elven ligger kun en gaard, *Vik*. Lige ved fjorden stikker her op en høi, spids fjeldknat, Høgehaugen, paa hvis top jeg fandt en stor, noget uregelmæssig stenhob, som blev undersøgt. Den havde en lidt aflang form, holdt

---

[1]) Antikvariske iagttagelser i Hardanger, Vos og Sogn, s. 67.

indtil 11 m. i tversnit og 1,25 m.s høide og var dannet af større og mindre stene, der ytterst laa som en temmelig høi, tyk mur, men strakte sig mindre tæt og tildels med aabne mellemrum ind til midten. Stenhoben var dækket med muld og ler, men fornemmelig med fin sand. Paa bunden fandtes hist og her *kul*, intet andet, men haugen havde været oprodet før.

Fra Høgehaugen gaar en bred terrasse indover. Ved siden af haugen ligger der, som det synes, rester af en liden røs og længere inde paa terrassens sydlige kant 1 stor, vakker haug, 14 m.s tversnit og 1,75 m. i høide. Over en midtkjærne af store stene, en røs paa omtrent 5 m. i tvermaal, var kastet sand, blandet med smaasten; en fodring omgav haugen paa de indre sider. Paa bunden laa flere steder kul, men ikke i sammenhængende lag; et saadant begyndte dog et stykke inde i haugen, men gik i noget vexlende høide tværsigjennem den, saa at det saa ud, som om der over røsen først var lagt en mindre haug, og denne atter var dækket af et omtr. ½ meter tykt sandlag. Den var udgravet tidligere fra den ene side og ind i midten, og graveren, en udenbygds mand, havde udført sit arbeide om natten og var derefter reist bort om morgenen uden at tale med gaardens folk. Jeg udgrov alligevel resten, men fandt kun en hob *brændte ben*, der tydeligvis var udkastede af midten.

Paa sletten nedenfor og tæt ved elven var for flere aar siden ryddet en haug, hvori fandtes et sverd og en mængde klinknagler, altsaa rimeligvis en yngre jernalders begravelse.

Paa den nordre side af Vik, ved en liden bugt, ligger et skibsstade, omtr. 16 m. langt; i dets nedre ende er bygget et nøst.

Paa randen af tverterrassen *søndenfor elven*, og lige ved indgangen til kirken ligger paa *Præstegaards* grund en stor røs, synlig ude fra Vaagen. Den er 15,50 m. i tvermaal, omtr. 2 m. høi og har en fodring af svære stene, som fortsættes indover; i midten er en bred indsænkning. Paa haugens sider er lagene af de større stene dækkede af mindre, jævnstore kuppelstene i

en tykkelse af omtr. 25 cm., og disse atter af et lag muld, blandet med smaasten, omtr. 55 cm. tykt. I midten og østenfor denne gaar derimod den store røs næsten helt op til overfladen, kun med et tyndt muldlag over. Haugen blev udgravet og derefter restaureret, saavidt gjørligt; men arbeidet var overordentlig tungt, da det indre af røsen bestod af saa svære stene, at de kun med vanskelighed lod sig rydde tilside, og det saa ud til, at haugen var opkastet over og omkring en stor stenhob, der allerede tidligere havde ligget der. *Kul* laa i et ujævnt lag fra søndre rand henimod midten, hvor det ophørte, ligeledes laa der over og mellem de underste store stene paa samme side *kul* i større hobe; i nordvest viste sig igjen enkelte kulstriber, i nordøst lignende, men noget tættere. Paa begge disse sidste steder fandtes en enkelt helle paa bunden mellem kullene, men ellers intet. Derimod var der 5 m. fra vestlige rand og omtr. i samme afstand fra sydlige et lidet firkantet *gravkammer*, med bund af smaa, nedmurede stene, omsat af store og dækket af helle. Kammeret laa omtrent øst mod vest, var 52 cm. langt og 47 cm. bredt; hellen havde en uregelmæssig form, var 87 cm. lang og atter dækket af en stor, næsten treangeldannet tyk helle, 1,56 m. lg. og 57 cm. i den brede ende. Paa et lag næver stod i kammeret en stor fortrinlig bevaret *bronsekjedel* af den saakaldte vestlandske form (Rygh, norske oldsager no. 353, hvælvet bund, udsvingende bug, der er bredest, hvor bunden begynder, og opstaaende, tresidede øren). Kjedelen er 27,5 cm. vid i aabningen, 31 cm. ved bunden, 15,8 cm. høi. Den har *jærnhank* og var dækket med næver, hvoraf endel er fastrustet til hadden, andre stykker var faldne ned i kjedelen. Denne var fyldt med brændte ben til omtrent ¾ af sin høide, og ved udrensning af disse fandtes smaa rester af antagelig 2 *benkamme*, 5 hele og stykker af mindst 10 knapformige *benbrikker*, stykker af 1 eller 2 *bennaale*, 1 liden *benplade*, en liden stump grøngult *glas*, 3 smaa stykker af en *lerurne*, 6 *bjørneklør* og forskjellige *mennesketænder*, dels hele,

dels i stykker. Benkammene har, som sædvanlig, langagtig buet overstykke med forsirede sideskinner, langs kanterne gaar fordybede linjer og paa sideskinnerne mod hinanden vendte halvkredse med et punkt indeni, forbundne med en ret linje (se Rygh, norske oldsager, no. 159). Af brikkerne har et par 3 huller paa den flade underside, de andre, saavidt det kan sees, 2 (se smsteds no. 177); de er af forskjellig størrelse fra 0,022 til 0,017 m. i tværsnit. Bennaalene har begge halvrundt tværsnit; det største stykke er 0,113 m. langt, er prydet med fordybede ringornamenter i den ene ende, der er bøiet, og har i toppen et naglehul, hvori sidder en liden bronsestift. Benpladen danner et lidet stærkt buet eller rundet stykke med fordybede linjer langs kanten og 3 tæt siddende smaa naglehuller. Glasstumpen hører tydeligvis, baade efter sin farve og form, til et bæger, urnestykkerne er graa og viser længdestriber. De vel bevarede tænder er spæde og synes at have tilhørt en ung kvinde; flere af dem viser raaddenhed. Bjørnekløerne maa være rester af en bjørnefell, hvormed liget har været dækket eller hvorpaa det har hvilet ved ligbranden.

Lige i nordøst for denne haug og tæt op til den laa tidligere en anden, der nu var helt bortryddet. I den fandtes et lidet *gravkammer* hvis kortere sider var dannet af heller, de bredere af mindre, opmurede stene; i kammeret laa *brændte ben* og rester af en *bronsekjedel.*

Tilhørende *Underhaug,* men i randen af den samme terrasse, og søndenfor landeveien ligger 3 lave gravhauger, hvoraf den sydligste var halvt bortryddet og dækket af aker. De to andre blev udgravede. En ligger ret op for veien, er tildels omgivet af grøft og holder 9,20 m. i tvermaal, 1,50 m. i høide. Den viste ingen tydelig fodring og var opkastet af smaa stene med enkelte større iblandt, dækket og blandet med muld; midten, hvor muldlaget, ligesom i den foregaaende, var ganske tyndt, bestod af jævnstore kuppelstene. Noget indenfor randen fandtes *kul* paa bunden, spredt, undertiden i tykkere lag; enkelte steder

laa kul mellem og over stenene. Et stærkere sammenhængende kullag gik omtrent 3 m. fra nordvest, lige fra kanten til terrassens skraaning tværsigjennem haugen i en bredde af omtrent 1 m. I dette lag laa en mængde stykker rødbrændt *ler* og i en afstand af 2,50 m. fra vestlige rand og 3,50 fra nordlige *brændte ben* dækket af næver, og omgivet af en større hob *kul.* Benene var samlet paa en plads af omtr. 80 cm. i tværmaal. Et andet kullag gik efter haugens midte, det var stærkest i nordre kant, blev tyndere og mere ujævnt ind mod midten og standsede lidt søndenfor haugens centrum Ogsaa det var blandet med brændt ler. I den østre kant laa kun hist og her kul med ler, tildels i noget større hobe og i en saadan fandtes i nordøst 1 *søm* og 1 *krog*, begge af jærn. Den sidste synes at være hel, har et firsidet tværsnit og holder omtr. 12 cm. i længde. Stykker af rødbrændt ler fandtes forøvrigt paa mange steder i haugen.

Den anden haug, hvis rand berørte den første, havde næsten samme størrelse som denne, holdt 9,50 m. i tvermaal, 1,60 m. i høide. Midten var delvis udkastet før. Haugen var dannet som den foregaaende, men med noget større stene i midten og tydelig fodring. Paa bunden overalt et ujævnt lag *kul,* og i en bred stribe langs kanterne en mængde stykker rødbrændt *ler.* 4 m. fra østre kant og 2,85 m. fra nordre fandtes en samling *brændte ben,* langt oppe i haugen og ovenpaa 3—4 lag stene, tildels spredt; muligt har de været lagte der efter en tidligere udgravning. 2,20 m. fra søndre rand og 3 m. fra vestre laa en stor helle, 1 m. lang, 70 cm. br., lidt paa skraa, i retning nord-syd; under den var 2 tætte lag kuppelstene, og mellem stenene fandtes smaa *brændte ben.* I midten af haugen laa smaa plader glimmer.

Nedenfor terrassen har ligget flere tildels høie røser, som for længe siden er ryddede. Man havde lagt mærke til, at de indeholdt *kul* og *ben,* men for øvrigt var deres indhold ikke undersøgt.

Langt inde paa terrassens ryg, paa en del, som ved et elveløb er skilt fra den vestre, ligger en stor haug af ualmindelig

vakker form, Eikjehaugen, og muligt rester af flere. For resten er hele dette strøg, som hører under *Præstegaard,* ryddet til eng. Haugens ydre dele er lave, men dens midte hæver sig rund som en høsaate, noget aflang med største udstrækning fra nord mod syd. Dens hele tvermaal er 14 m. og største høide 1,60 m. I vest begynder den høiere del henved 6 m. fra randen, paa de andre steder omtr. 3 m. fra samme. Tykke rødder af en eg og en birk stod igjen i haugen. Den var omgivet med en fodring af tildels svære stene, men indenfor, lige til røsen i midten, var der alene muld, undtagen i nordlige og nordøstlige kant, hvor der gik en slags brolægning ind til røsen. Denne var kun dækket af et tyndt jordlag. *Kul* fandtes paa bunden i den vestre og nordlige del. Omtrent i midten laa paa auren et lidet, ubestemmeligt stykke *jern,* ellers intet.

Det er tydeligt, at disse her omtalte hauger kun er rester af større gravfelter, som er blevet ødelagte ved rydning; ti baade terrassen ved Vik og den ved kirken, paa Præstegaards grund, er nu fuldstændig dækkede af ager og eng. Udbyttet af udgravningerne var ikke stort. Graven med bronsekjedlen maa antagelig sættes til 6 aarh. e. Kr. Denne art begravelser, lidet stenkammer med vestlandsk kjedel, viser stor indbyrdes lighed med hensyn til gravgodset, benkamme og benbrikker, naale, glasbeger, undertiden bjørneklør, og ligheden vilde vistnok træde stærkere frem, hvis vi havde flere fuldstændigt bevarede og nøiagtigt undersøgte fund. Bergens musæum eier nu 25 kjedler af den nævnte form.

Paa *Jonenes,* der begrændser Jondalsvaagen mod nord, skal have ligget 3 røser[1]. Jeg fandt kun 2; fra begge var taget sten til opførelse af en brygge ved Jondal, og muligt var en liden stenhob resterne af den tredie. En af de gjenstaaende, der ligger høit og er synlig fra søen, maa have været meget stor, og er opkastet af svære stene. Den anden er ganske lav og ligger inde i skoven, østlig for den større.

---

[1]) Norske forml. s. 368.

Paa *Thorsnes*, omtrent 6 kl. syd for Jondal, et bredt, ovenpaa jævnt nes, sæde for den adelige Galtung-æt, er der nu ingen gravhauger igjen, og man vidste kun, at der paa nordre side af nesset var ryddet et par røser, hvori der var fundet forskjellige ting. Fra dette fund hidrører en skaalformet bronsespænde i Bergens musæum, med gjennembrudt dækplade; den har 5 faste knopper og har havt 4 paaheftede. (Montelius svenska forns. no. 551). I indre Skippervik under samme gaard ligger 1 stor haug, opkastet *af sten og sand.*

Jondals gamle stavekirke blev nedrevet 1725 og den nu staaende stygge; taarnløse laftkirke, med dens underlige rokokkoforsiringer og grelle malerier paa veggene blev opført det følgende aar[1]. Efter Schnabel[2] fandtes ved nedrivningen under gulvet flere mynter, deriblandt en erkebiskoppelig med Olav Engelbrektssøns navn, altsaa fra omkring 1530. Efter Schnabel stod paa den ene side: Olaus D. G. Rex Norvegie med øxer i midten, paa den anden: Sanctus Olaus Archiepiscopus Nidrosiensis. Naturligvis er her en feil, idet legenderne paa de to sider delvis er sammenblandet; der maa have staaet: Sanctus Olaus Rex Norveg. Olaus Dei Gra. Arc'ep. Nid'sen. (Smlg. Schive: Norske mynter fra middelalderen).

Paa den største klokke, der er omtr. 73 cm. høi og 75 cm. i tvermaal ved aabningen staar et enkelt navn i noget eiendommelige, gothiserende majuskler:

Bogstaverne er fordybede og staar i en afstand af 10 cm. fra hverandre i et baand om klokkens hals. Ovenfor dette baand findes paa hver af de modstaaende sider en aflang, mod enderne tilspidset 4 cm. lang medaljon, hvis indskrift ikke tidligere har

---

1) Aarsb. for 1868, tillæg til norske fornlevninger s. 155—156 og aarsb. for 1880: antikvariske iagttagelser, s. 68—69.

2) Beskrivelse over Hardanger s. 52.

været læst. Efter meget arbeide lykkedes det mig tilsidst at faa tydet legenden. I midten er et ophøiet ornament, 3 klokker i rad, omgivet af gothiske slyngninger; i randen staar: SIGILLVM BENEDICTI CAMPANANI (d. e. Benedikt klokkestøbers segl).

Den anden klokke er 63 cm. høi og 65 cm. vid i aabningen, har en ophøiet indskrift: ✠SALVE SANCTA PARENS, (hil dig, hellige moder), ligeledes i et baand omkring halsen; mellemrummet mellem bogstaverne er 5 cm. Begge klokker har den udsvingede form, som blev almindelig i det 13 aarh., indskrifterne viser hen til samme tid.

I et skur ved kirken ligger stykker af en gothisk døbefont af klebersten. Den har rund fod, cylinderformet mellemstykke, hvortil slutter sig 4 søiler med almindelig gothisk basis, og en skaal med 4 store og 4 smaa udsvingninger, de sidste i søilernes forlængelse. Fonten ligner noget den fra Aurland[1]. Dens hele høide er 68 cm., hvoraf foden optager 12, mellemstykket 29 og skaalen 27 cm. Denne sidste har som sædvanlig hul med tap i midten. Fodens diameter er 48 cm., mellemstykkets 27 og skaalens 64 til 50 cm.

Kordøren er forsynet med et rigt dørbeslag og 2 gangjern[2]. Selve den brede dør er gjort af 2 planker. Beslaget er i det hele 77 cm. langt og 73 cm. bredt. Fra et rudeformet midtskjold med liljeornamenter, 30 cm. bredt, udgaar 4 arme, med samme art ornamenter og med sidegrene, der ender i dyrehoveder eller lignende former. Gangjernene, hvoraf det øverste er 90 cm. langt, det nederste 81, har samme motiv og er aldeles af samme slags, som de fra stuen paa Aga og kirkedøren i Dale. Selve beslaget ligner det fra sidstnævnte sted, det fra Faaberg, o. fl.[3]. Dørringen har de sædvanlige dyrehoveder. Et indre beslag, der er i samme stil, men simplere, har, som

---

1) Nicolaysen: Kunst og haandverk fra Norges fortid, pl. V, fig. 6.

2) Se aarsb. for 1868, s. 155—56 og aarsb. for 1880 s. 68.

3) Nicolaysen: Norske bygninger fra fortiden, III, pl. VIII og II pl. XXVI. Sm. N. Forml. s. 379.

mærker paa døren viser, tidligere været anbragt paa ydersiden omkring nøglehullet.

I kirken findes desuden en gotisk lysekrone af smedejern og et krusifix. Lysekronen bestaar af en gjennembrudt ring eller rettere af to smale ringe, forbundne med 4 lige stænger, og 8 ornamenterte led. Kronen er 19 cm. høi og 49 cm. i tvermaal. I halvdelen af dens høide er fæstet to hinanden skjærende stænger, og i skjæringspunktet er anbragt en lysepig, omgivet af 4 bøiler. Den hænger i 3 kjæder, hver 48 cm. lang og med 7 led, hvoraf det øverste er udplattet; gjennem disse plader er fæstet en pig med ring i øvre ende; i den nedre hænger et kors mellem 4 udhamrede bøiler, af samme form, som de, der omgiver lysepiggen. Kronen skal være skjænket til kirken fra Thorsnes.

Krusifixet fremstiller Kristus med tornekrone; et bredt, sidt klæde bedækker begge hofter og venstre ben lige til ankelen, medens høire er ubedækket. Over hovedet er anbragt indskrifttavle med: INRI. Hele korsets længde er 1,50 m., legemets 1,15 m.

I kirken findes portræter af præsten Ole Gjerdrum og hustru; Gjerdrum var præst, da den nuværende kirke blev bygget, i 1726.

Gamle bygninger findes der ikke nu i dalen. Paa *Underhaug* staar dog 2 røgstuer, men begge med forandret indredning. Den større har endnu ljore og bite (tværbjelke mellem sideveggene) og er bygget af rundhugget furutømmer, medens dørsvillerne er af eg; under vinduet er mærket: MI7Z8II1732. Den har forstue og kleve. Paa *Prestgaard* er en anden røgstue, der er omgjort til ildhus; den har halvrundt tømmer og en svagt buet døraabning. Paa biten hænger kolastangen (stangen, som bærer tranlampen, kola). Den havde tidligere røgovn.

Paa en bjælke staar initialerne til et navn og: anno 1724. Paa *Vik* og *Brekke* er lignende ildhuse, paa *Digerbrekke* en røgstue med indskrift paa biten og aarstallet 17. ., den har ogsaa kolastang paa biten; røgovnen er nedtaget. Paa *Underhaug* blev i 1848 nedrevet en gammel bygning paa 2 stokverk, men ialfald da uden svalgang eller trappebygning. Der skulde være fundet aarstallet 1543 eller 1545 paa en af husets bjælker. Den var forøvrigt bygget af svært rundt furutømmer, de øverste stokke var kun aføxede, de andre skjølpede. Den nederste havde en ophøiet, dobbelt rad af siksakforsiringer. Stuen var omtr. 5,50 m. i firkant. I søndre gavl var indgangsdøre til begge stokværk; forøvrigt var der lem op til øverste. Dørsvillerne var af eg, og indbugede. Døraabningen meget lav, næsten lige bred som høi og rundbuet, den øvre ikke fuldt 1 meter høi, den nedre lidt større. De meget svære gulvplanker laa paa runde bjælker, og under gulvet var fyldt med næver og muld.

Paa Thorsnes er de gamle bygninger nedrevne med undtagelse af et fjøs, der er opført af store sten i hulmur, tildels af tykke heller, der er reist paa enden og danner hele veggens høide. Murene er over 1 m. tyk, husets bredde 3 m. og længden har oprindelig været 21 m. Det var fra først af uden lysaabninger. Over døren var tidligere anbragt en fjæl med indskrift, som nu er i Bergens musæum, men i hvis sted der er ophængt en unøiagtig kopi. Indskriften er i gothiske minuscler og lyder: lot Peder Melh mure dette fehus anno d. m° d° III° (d. e. i herrens aar 1504). De gamle portræter, vinduesruder med vaaben og navne og Galtungættens adelsdiplom findes ikke længere paa Thorsnes, men paa Valen, Eids sogn, Fjælber. Hos lensmand Galtung gjemmes en vakker kaarde med fortræffeligt udarbeidet haandtag, en blikplade fra en ligkiste, en fanestang, et kvindeligt portræt og en sølvkande, paa hvis laag er anbragt

Galtungernes vaaben, en siddende galt i skjoldet og en lignende paa hjelmen, med initialerne I. G., og et andet vaaben eller mærke, et vinget hjærte og et æble med kors med initialerne M. P. D. L. Portrætet er hoftebillede; dragten peger hen paa 1ste halvdel af 1700-tallet. Blikpladen viser et hvidt vaabenskjold med lyseblaa bølgestriber, og har initialerne L. O. D. og aarstallet 1676.

ARKÆOLOGISKE UNDERSØGELSER I SØNDHORDLAND 1883.

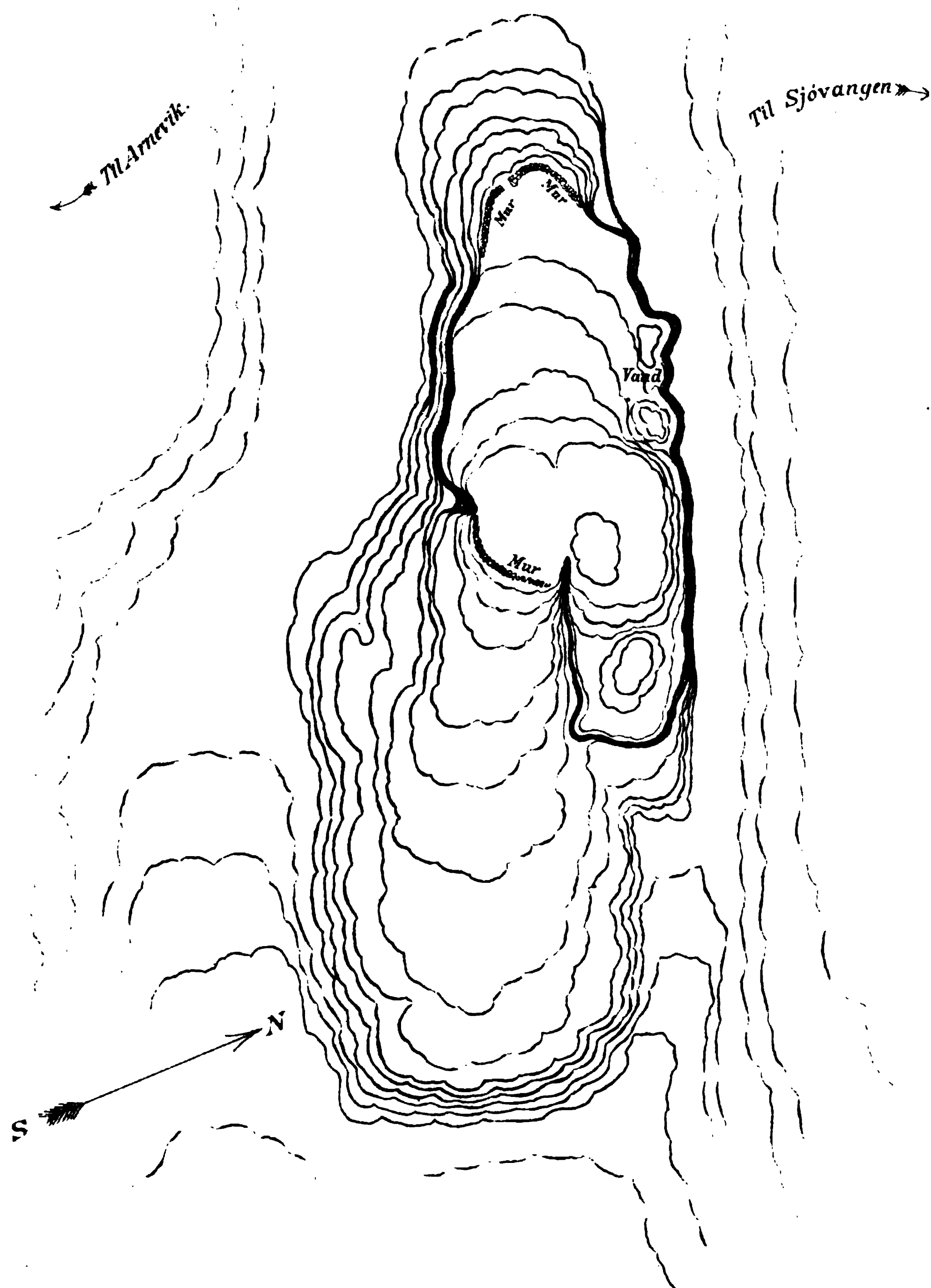
AF I. ROSS.

FJÆLBER.

Paa *Halsnøen* — i Arnevigs udmark, omtrent en times gang nordøst for gaarden — ligger en afsondret aas «*Kjoberget*», 100 fod høi og henimod 800 fod lang, i et snevert myrlændt dalstrøg. Paa nordsiden stiger den ganske steilt op lige fra dalbunden, mindre steilt paa sydsiden; den øvre del er dog ubestigelig undtagen paa to punkter, nemlig i den nordvestre ende og paa sydostsiden. Paa begge disse steder har der været sperret med mure, hvoraf adskillige rester er tilbage. Mest er levnet paa førstnævnte punkt, hvor muren ogsaa er længst, omtrent 130 fod i brudt linie. Paa det sydlige punkt har den havt en længde af henimod 80 fod, hvoraf dog en del er helt udkastet nedover skraaberget og omtrent 48 fod er levnet, dannende her en buet linie. Hvorvidt der *her* har været nogen indgang, kan nu ikke afgjøres. I den nordvestlige mur er derimod en oprindelig aabning af 6 fods vidde, hvis sydside dannes af en liden lodret afsats i fjeldet, nordsiden derimod af en 8 fod lang, 5 fod bred og noget over 1 fod tyk sten. Murene er i det hele bygget af større og mindre løftestene. Den nuværende høide er gjennemsnitlig kun 2 à 3 fod; blot paa et punkt (sydlige mur) staar den til en høide af 4½ fod; bredden omkring 3 fod. Afstanden mellem de to mure er henimod 300 fod. Den kunstige befæstning synes ikke nogensinde at have

Kjoberget.

(eller Kjobergshaugen.)

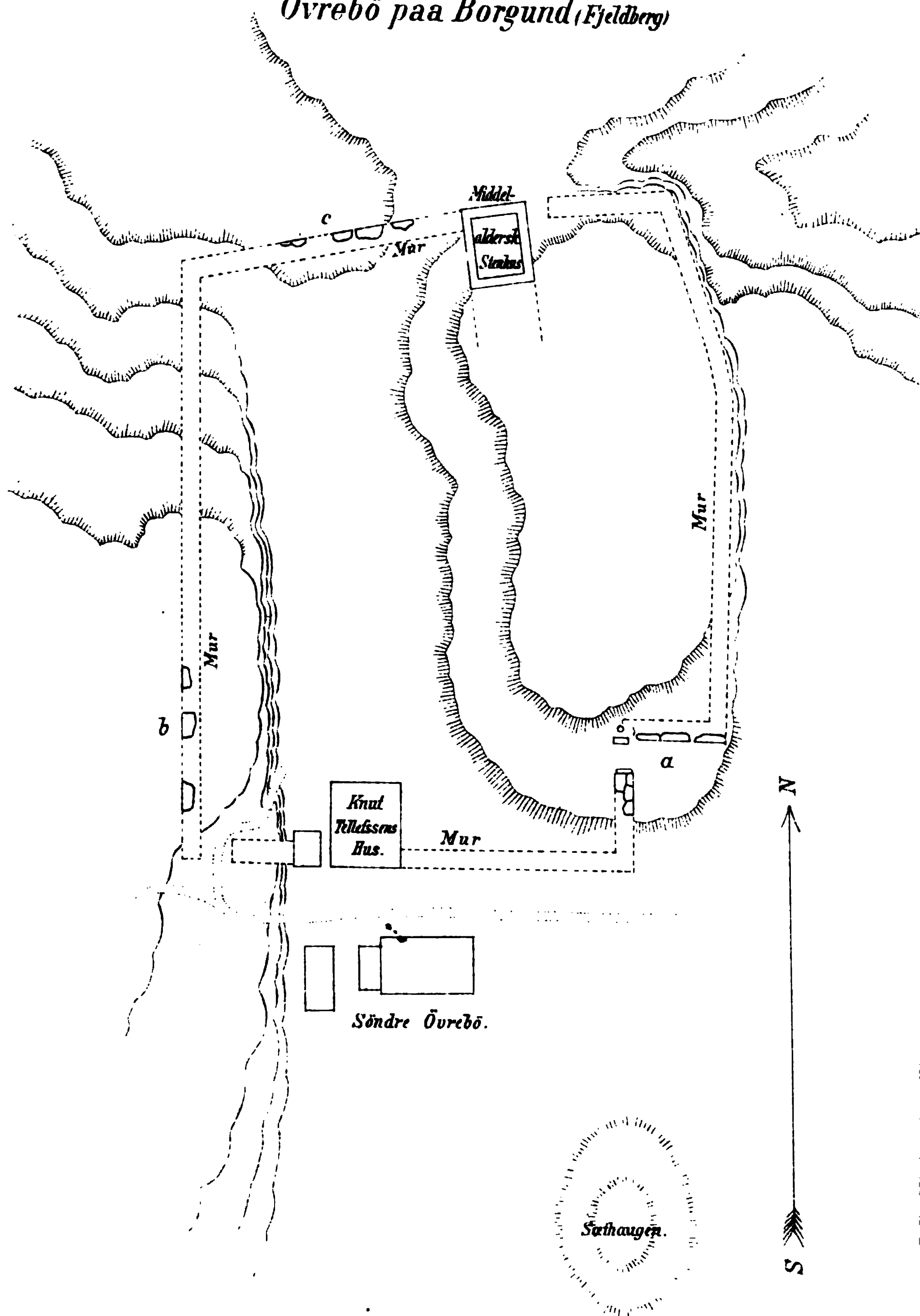

været meget sterk; men fjeldet har sjelden gode naturlige betingelser for forsvar ogsaa paa de punkter, hvor kunsten er traadt til. En liden sandsamling findes under en brat hammer omkring 200 fod øst for nordvestre mur. Spor af huse saaes ikke. Strax indenfor den nordvestre mur lod jeg foretage en liden gravning (8 × 4 fod) gjennem et omtrent 1½ fod tykt lag af mose, jord og trærødder ned til fjeldbunden, hvilken viste sig at være dækket med et nogle tommers lag af lerholdigt sand, ovenpaa hvilke hist og her var en *kulrand og spredte kulstykker*. Fra fjeldets top er god udsigt til fjorden mod nordvest; paa de andre sider sperres den i det væsentlige af de nævnte omgivelser; dog er der ingen høider saa nær, at Kjobergets øvre del derfra kunde beskydes med fortidens skydevaaben. Hvad fjeldets navn angaar, saa er det her skrevet efter udtalen; men da «tj» ofte udtales med samme lyd som «kj», kunde der vel være spørgsmaal om, hvorvidt navnet ikke burde skrives «Tjoberget», og om det ikke kunde være en forvanskning af Tjovberget, da man jo ofte finder, at saadanne befæstninger af almuen betragtes som gamle tilflugtssteder for tyve. Den første meddelelse om denne befæstning fik jeg af hr. sergeant Paal Nordhus paa Fjælberøen, der ogsaa hjalp mig ved undersøgelsen og opmaalingen.

Paa *Borgundøen* foretog jeg adskillige undersøgelser for om muligt at finde levninger af den eller de gamle borge, som kunde antages at have været her; men det lykkedes mig ikke at faa opspurgt eller selv finde murlevninger, der med nogen sikkerhed kunde henføres til fortiden. Da jeg havde hørt, at gaarden Øvsthus undertiden før var bleven kaldt «*slottet*», vendte jeg mig først did. Man vidste ikke om nogen gamle mure der, kjendte vistnok til, at gaarden blandt ældre folk undertiden kaldtes «slottet», men mente, at dette kun var gjort spottende. Ret op for (vest for) den bekjendte «Krekjehaag» hæver sig en steil, 30—40 fod høi fjeldvæg af en udløber fra Borgundnuten; ogsaa paa nordsiden, ud mod sundet, er dette fjeldparti meget

steilt, mindre mod vest og mindst mod syd, hvor der dog gaar et lidet dalføre, der noget afsondrer det nævnte parti fra det øvrige Borgundfjeld. At denne høide frembød adskillige gunstige betingelser for befæstning, syntes mig iøinefaldende; men befæstningen maatte i saa fald vidstnok blevet meget udstrakt. Her anvendte jeg — paa to dage — flere timer til undersøgelser, i hvilke den ene dag hr. sergeant Paal Nordhus velvillig deltog; men vi fandt intet, som syntes at være spor af befæstning. Dog mener jeg, at spørgsmaalet ikke er ganske afgjort, da der paa flere steder fandtes saa meget stor sten, at det kunde være tvivlsomt, hvordan forholdet var at opfatte. I udmarken øst for «Sjøstuen» er et par hauger, som kaldes «Tjua-haugene», men disse viste sig at være ganske ubetydelige høider, let bestigelige fra alle sider og frembydende ligesaalidt spor af — som anledning til — nogen befæstning.

Jeg vendte mig da til stedet for den bekjendte «murfirkant» paa *Øvrebø*. Vilkaarsmanden Knut Tallaksen, paa hvis fordums eiendom denne firkant laa, og som selv har bortryddet en stor del rester af muren, fulgte mig og angav nøiagtig murens retning og udstrækning, hvorefter blev optaget medfølgende kroki. Af murene er nu ganske ubetydeligt tilbage. Kun paa tre punkter ligger nogle enkelte store stene igjen, og paa et mindre strøg ret øst for Knut Tallaksens hus ser man endnu nogle fordybninger i marken, hvor murrester senest er ryddet væk. Af det middelalderske stenhus (N. Fornl. 356) paa nordsiden, der engang har staaet i forbindelse med murene, er nu næsten blot en stenhob tilbage; dog kan man følge grundstenene. Af krokiet vil man se, at murene ikke har dannet nogen fuldstændig eller regulær firkant: I sydøstre hjørne, hvor der har været en indgang, og hvor endnu nogle murrester er levnet, har der været et indhak, omtrent 40 fod S—N og 30 fod Ø—V, og langmuren mod øst har dannet en brudt linie, følgende siden af den lille fjeldknat, som her stikker frem. Det indesluttede rum har altsaa egentlig været en uregelmæssig 7-kant, hvis vinkler

Övrebö paa Borgund (Fjeldberg)
Middel-
aldersk
Stenhus
c
Mur
Mur
Mur
b
a
Knut
Tellefssens
Hus.
Mur
N
S
Söndre Övrebö.
Sæthaugen.
0
20
40
60
80
100 Fod.

paa 3 steder er næsten rette, medens de 3 øvrige vinkler er mere eller mindre stumpe. Muren mod vest, hvilken gik næsten ret S—N, har været omtrent 165 fod lang; muren mod nord, stenhusets bredde (18 fod) og indgangsaabningen (6 fod) iberegnet, 140 fod; muren i brudt linie mod øst — i sin nordligste del omkr. 60 fod, i sin sydligste del 95 fod, indtil indhakket i sydøstre hjørne. Her gik altsaa først — fra sydlige ende af østre hovedmur — en 30 fods mur mod vest, ved hvis vestre ende var en indgang (8 fod bred), hvorpaa der fra denne gik en mur mod syd omtrent 32 fod lang. Den afsluttende hovedmur mod syd har havt en længde af omkr. 112 fod; mellem enden af denne og vestre mur har været en indgang af omkr. 10 fods vidde. Efter saavel Knuts som hans søns angivelse var den sydlige, sidst bortryddede murs bredde 6 fod, og den bestod af saa svære stene, at de fleste maatte sprænges i stykker for at faaes bort. Den samme bredde havde, saavidt mindedes, ogsaa de andre murlevninger havt, ligesom materialet ogsaa der havde været meget svært. Før den for en del aar siden foretagne udskiftning laa Knuts huse omtrent midt paa den lille slette, der optager det væsentlige af den saakaldte «firkants» vestre halvdel, og mentes at have ligget her gjennem lange tider.

Hvad der har været disse mures bestemmelse, og hvor stor deres alder, vil vel ikke være let at komme til sikkerhed om. At ikke det indesluttede rum har været en kirkegaard, synes vist, da jordsmonnet ikke egner sig synderligt for saadant brug, og menneskeben ikke vides at være fundet her. Den omgivende murs bredde og svære materiale tyder heller ikke paa en kirkegaardsmur; tanken ledes snarere hen paa en befæstning. Da den tydelig har staaet i forbindelse med det lille middelalderske stenhus, kunde det synes rimeligt, at her havde været en middelaldersk befæstning. Imidlertid forekommer det mig lidet sandsynligt, at en saavidt betydelig befæstning skulde anlægges eller i nogen henseende tiltrænges paa en gaard

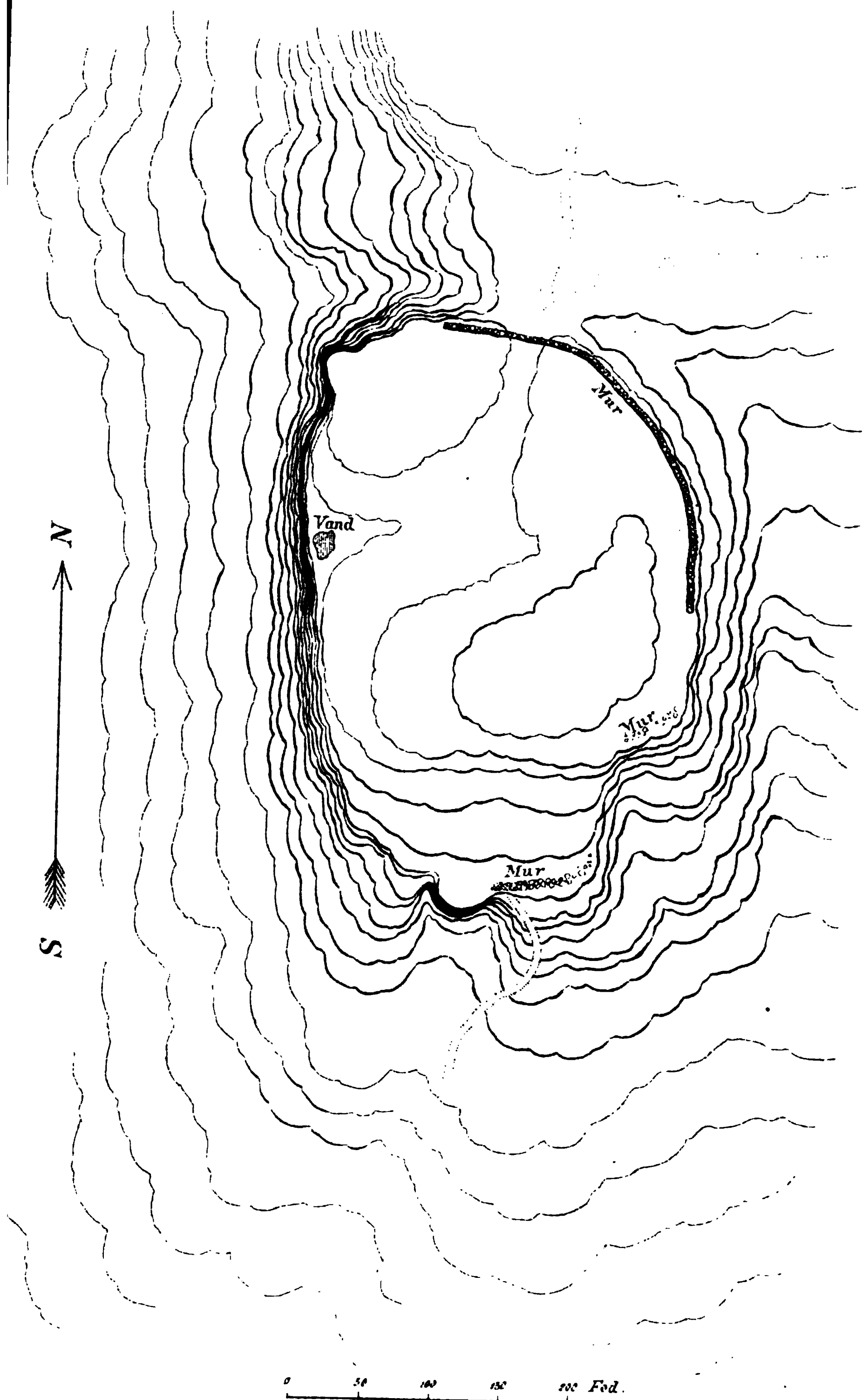
her — i *middelalderen* — og at den i saa fald ikke skulde have sat sig noget minde i historien eller sagnet. Jeg er derfor tilbøielig til at antage, at den skriver sig fra samme tid som de øvrige borglevninger i landet, og at det er den herværende «borg», som har givet anledning til øens navn Borgund. Det middelalderske stenhus maatte da, af en eller anden grund, siden være sat i forbindelse med murene.

Paa øen *Fjælber* udgravede jeg en langhaug, *Eikehaugen* kaldet, der laa paa en bakkeafsats under fjeldhøiden sydvest for Nordhusbygningerne; det er paa fortsættelsen af den samme bakkeafsats, at den haug laa, som jeg udkastede aaret i forveien paa nordre Nordhus, og hvor der gjordes et mellemjernalders fund. Eikehaugen havde en længde af 60 fod; bredden 22 fod; høiden omkr. 3 fod. Her fandtes intet andet end en stor mængde kul og brændt jord, især i den sydvestlige del af haugen, paa en vidde af omkr. 100 □ fod og med en tykkelse af henimod 1 fod.

Paa *Udbjo* er levninger af en gravhaug nogle skridt nordost for Christen Johannessens ladebygning. Den synes at have havt en diameter af 30—40 fod. Den nordre halvdel er ganske borttaget, og der er en stor fordybning i resten af midtpartiet. En større helle ligger opbrudt henimod kanten af haugen. Eieren havde særlig anmodet mig om at komme derhen, da han «ved stauring havde truffet paa en stor dybere liggende helle». Denne helle kunde han, da jeg var paa stedet, ikke finde igjen uagtet al sin stauring, og det hele har rimeligvis været en indbildning. En anden «gravhaug», som han skulde vise mig i bakkeheldet mod gaardens nordgrænse, havde ikke meget af gravhaugers karakter. Paa gaarden «*Donsen*» (ligeledes paa Udbjo) er de sidste levninger af en stenrøs nede ved søen, 46 fod lang SO—NV, 33 fod bred.

Hos Johannes Knutsen *Indbjo* foretog jeg dernæst en nøiagtig undersøgelse af den ved tidligere undersøgelse først opkastede og siden atter i hellekammeret nedkastede muld i

Borgaraasen i Etne.

«*Hagahaugen*», hvor i 1882 fandtes den pladering af guld etc., der omtales i aarsberetningen pag. 107 som no. 59 af oldsager indkomne til Bergens museum. Langs kanterne nederst i hellekammeret laa endnu hist og her kullaget urørt; i dette fremkom enkelte brudstykker af *halvsmeltede broncesager*, der syntes at have været fibulaer eller andre smaa smykker, desuden et *haandsneldehjul* af sølv med et ganske tyndt og smalt guldbaand om «halsen», form omtrent som Rygh N. O. 171; et par tommer langt stykke af pinden stak endnu i, og paa dette sad foruden haandsneldehjulet ogsaa en massiv bronceperle, adskilt fra førstnævnte ved et nogle linier bredt mellemrum. Bronceperlen er rimeligvis stukket nedpaa for at forøge tyngden og svingkraften. Enkelte brudstykker af lerurner fandtes paa forskjellige steder i mulden. Haugen (40 fod i diameter) ligger paa en opskydende fjeldgrund i gaardens frugthave en 50 skridt nord for huset. Kammeret (NO—SV), der var dannet af plumpe, stærkt forvitrede heller af løs skifer, havde en længde af 11 fod 9 tom.; bredden 5 fod 4 tom.; dybden 3 fod 4 t. Den største helle maalte 6 fod 4 t. i længde.

ETNE.

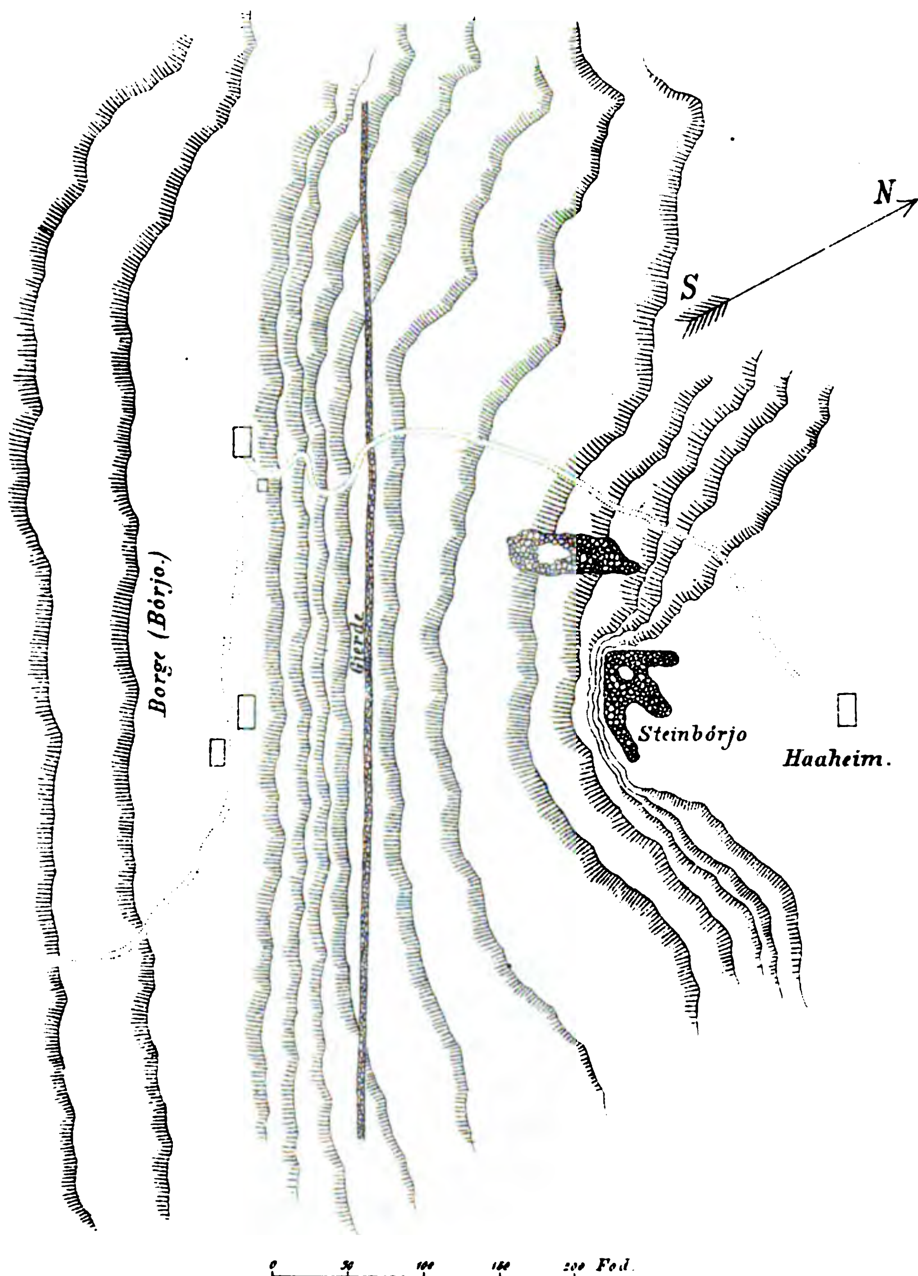
Borgaraasen ligger paa det næs, der stikker ud mellem Etnepollen og Etnevaagen. Den bestaar af to ved skar fra øst og vest halvveis afsondrede koller, af hvilke kun den sydligste har været befæstet. Øverst mellem skarene er en liden flade, som næsten gaar i flugt med fjeldtoppene. Paa dette sted frembød naturen ingen «sikkerhed», kunsten maatte der gjøre alt. Her har da ogsaa hovedmuren været, strækkende sig i en trediedels cirkel mod nordost, indtil fjeldets steilhed gjorde mur overflødig. Af denne mur — saavel som af de andre, der findes her — er kun det nederste stenlag tilbage, mens det øvrige ligger nedkastet til siderne, dels indad, dels udad over fjeldskraaningen, det sidste mest. Det var mig ikke muligt at faa nogen sikker formening om, hvor bred muren har

været; dog syntes det mig, som om den ret mod nord, mod fladen, havde været henimod 8 fod bred; dette er dog vel en noget urimelig stor bredde. Hele vestsiden af kollen — saavel som dele af de andre sider — er ubestigelig. Mod syd, noget ned paa fjeldsiden og lige mod en derværende opgang, er atter smaa murrester i henimod 100 fods længde, og noget længere mod øst paa et svagt punkt laa enkelte stene, der syntes at tyde paa en kort mur der ogsaa. Ganske tæt ved fjeldranden mod vest og omtrent midtveis efter længden af kollens øvre del er en vandsamling. Da sommeren havde været usædvanlig lidet regnfuld, var der nu ganske lidet vand; men det rum, som oftest var dækket af vand, viste sig at have en udstrækning af 16—18 fod hver vei. Største længde af det befæstede rum (nord—syd) er omtrent 400 fod, største bredde (øst—vest) henimod 300 fod. Ved sin centrale beliggenhed synes Borgaraasen at have frembudt et bekvemt samlingssted til forsvar for denne store bygds befolkning.

TYSNÆSØEN.

En god times gang op i dalen øst for Opdals («Uddals») kirke ligger gaarden *Borge* («Børjo») og — lige overfor og stødende til denne — gaarden *Haaheim*, der efter sigende er en yngre gaard, i sin tid fraskilt Borge. Paa bakken ovenfor Borge, men paa Haaheims grund og noget over 100 fod sydlig for husene, ligger en temmelig uordnet samling af stene, der kaldes «*Steinbørjo*». Af beboerne opfattedes den som hobe af rydningsstene; men skjønt det var temmelig øiensynligt, at der var senere tiders rydningsstene iblandt, gjør dog vel baade formen og endmere navnet det utvivlsomt, at det er levninger af en gammel, om end lidet betydende befæstning. Naturen har her gjort ganske lidet til stedets styrke. Vel ligger «Steinbørjo» paa en af bakken fremspringende fjeldknat, der hindrer noget bestigningen fra syd og sydvest; men mod nord og øst gaar knatten ganske fladt over i sletten bagenfor. Borgen har da —

Borge i Opdal, Tysnæsöen.

mod hvad der hidtil synes det sædvanlige — været en *hjemmeborg*, der maa have været ved kunst lukket helt rundt og ikke kan have indesluttet nogen større mængde af mennesker og kvæg. Levningerne bestaar nu af murrester langs fjeldknattens bratte del mod syd — i en brudt linie — til en længde af 75 fod, dernæst en mur, 45 fod lang, der fra førstnævnte murs vestre ende gaar retvinklet mod nordøst, indad mod sletten. Fra disse mures indre ender gaar nu ingen forbindelsesmure, og — saavidt jeg kunde se — er der ingen spor af, at saadanne har været; derimod er der en større stenhob, som — omsluttende et aflangt rum (18 fod og 10 fod) indenfor murvinkelen mod sydvest — strækker sig i østlig retning i en længde af omkring 50 fod. Det har saaledes noget udseende af, at der i den nævnte murvinkel har været en liden stenbygning; dog kan vel dette være tvivlsomt, da intetsteds herinde mure fremtræder med rene, bestemte linier. Neppe paa noget punkt af den hele «borglevning» ligger stenene i mere end et eller to oprindelige lag. Nedenfor Steinbørjo, en halvhundrede fod mod vest, ligger større samlinger af stene, der imidlertid sterkt gjorde indtryk af blot at være rydningsstene, samlede paa her opskydende fjeldgrund. Man vidste intet om, at der i omegnen paa noget punkt findes andre murrester; heller ikke syntes der at være nogen fjeldhøide, som frembød gunstige forhold for en befæstning; det skulde da være det strax vest for Borge liggende «Hovda». Men ved min omtrent 2 timers undersøgelse af fjeldets top kunde jeg ikke opdage spor af mure.

Derpaa begav jeg mig til gaarden *Humlevig* østlig paa Tysnæsøen. Paa den inderste gaard: *Hagen*, strax ved husene, ligger her en smuk langhaug, der kan sees lige fra søen, ½ fjerding borte; længden 118 fod (NNV—SSO), bredden 76 fod, høiden antagelig 14—16 fod. Der var for øieblikket potetesager over hele haugen. Paa en stor flade øst for denne gaard er 3 større rundhauger. Den nærmeste er en noget aftoppet og paa siderne afskavet haug, 62 fod N—S, 48 fod Ø—V, med

antagen høide 7 fod. Jeg underhandlede med eieren, Lorents Humlevig, om tilladelse til at udgrave denne, men kunde ikke blive enig med ham. Ret øst for denne haug, i en 30—40 skridts afstand, er — eller var — en anden med omtrent 48 fods diameter og 6 fods høide. Denne lod jeg udgrave, men uden noget udbytte. Der fandtes intet sikkert spor af begravelse; vistnok var hele bunden dækket af et tyndt, sort jordlag, der lignede meget kul; men naar man gned bestanddelene mellem fingrene, syntes det at mangle noget af kuljords rette egenskaber og var muligens en slags myrjord. Længere øst paa fladen var en tredie haug, 50 fod S—N, 37 fod Ø—V, 3—4 fod høi. — Paa *Grimsland* fandt Mads Johannessen for «en mands alder» siden en «krukke» i en stenrøs, bortkastet. — For omkr. 30 aar siden fandt Johan Pedersen paa gaarden *Belt* ligeledes en «krukke», bortkastet. — Naar man fra bygden her begiver sig over fjeldet til gaarden *Hovland*, passerer man, en kort halvfjerding syd for *Hagens* bøgjerde, en samling hauger, der kaldes *Sandalshaugerne*. Den nordligste er en rundhaug af omkr. 21 fods diameter; 8 skridt sydligere en haug, 100 fod lang og 76 fod bred, med antag. høide 12 fod; strax syd for denne en haug, 60 fod lang, 44 fod bred, 4—5 fod høi; endelig nogle skridt sydligere en fjerde haug, 70 fod lang og 30 fod bred, noget usædvanlige dimensioner for en gravhaug, hvilket denne muligens heller ikke er. Samtlige syntes væsentlig at bestaa af sten, om end dækkede af tynd græstorv.

UDGRAVNINGER I LARDAL 1883.

AF N. NICOLAYSEN.

I 1882 blev fremført anmodning om, at en samling af gravhauger paa gaarden øvre Skui (i matrik. Skudum) i Svarstad sogn maatte blive udgravne under sagkyndig ledning, og paa en derom skeet henvendelse oplyste gaardens ejer, at tallet af de nævnte hauger sikkert var 20. Jeg indfandt mig paa gaarden de første dage af juli 1883, men blev noget skuffet, da det viste sig, at 11 af de opgivne hauger kun vare naturens verk. De øvrige 9 bleve opgravne under min ledning, og for at kunne benytte den samlede arbeiderstok, udstrakte jeg undersøgelsen til nogle hauger paa en af de nærmest liggende gaarde. Da flere af haugerne vare større end sedvanlig og, der indtraf et ugunstigt veir, medtog undersøgelserne en forholdsvis lang tid. Det arkæologiske udbytte, hvorfor her skal gjøres rede, var ogsaa mindre end i noget af de mange foregaaende aar, hvori jeg havde ledet lignende undersøgelser.

I. ØVRE SKUI (Syvert Hansen).

Gaarden, hvis navn oprindelig var *Skøðvin*, har en smuk beliggenhed med vid udsigt mod syd over hele dalen. Den ligger i et kuperet terræn paa en skraaning mod syd ned imod Dalelven, der gaar fra vest til øst og falder ud i dalførets hovedelv Laagen. Gaardens huse have nu sin plads længere ned paa den jevnere skraaning, medens de fra først af, som

de endnu levnede tomter vise, laa helt oppe i bakken tæt nedenfor højden. De udgravne hauger, alle runde, vare følgende:

1. I udmarken paa kanten af fladen ovenfor skraaningen og 200 skridt ret i nord for husene; 15 m. i tvermaal, 1 m. dyb, tilforn lidt udgravet i østre side. Paa flere steder blev truffet spredte samlinger af *kul* og *brændte ben*, ellers intet.

2. 9 skridt i nø. for no. 1, 8 m. i tvermaal, 1 m. dyb; i midten en tragtformet udgravning som det synes tilbunds, 1,40 m. i tvermaal.

   1,50 m. sv. for midten fandtes paa bunden *a)* stykker (11597 a) af et større *kleberstenskar* og af jernklamre og jernstykker, anvendte til karrets lapning, samt dets hank, ligeledes af jern og hvis aabning har, som det synes, oprindelig været ca. 30 cm.; *b)* en middels stor *spydspids* af jern (11597 b).

   1,50 m. i n. for midten og ligeledes paa bunden laa *c)* et stykke af en *flintflekke*, med afbrudt spids og spor af slid i begge dens egge, samt et stykke (11598) af et *kvartsbryne*, 11 cm. langt, 6,2 cm. bredt og 2,4 cm. tykt, afbrudt i begge ender og slidt paa smalsiderne og den ene bredside.

3. Tæt i nv. for no. 2, 15,60 m. tvermaal, 40 cm. dyb, oplagt paa berg med randstene omkring.

   Fra 1,60 m. i s. for midten og indad mod denne *kul* og *brændte ben*.

4. Tæt i n. for no. 3, 11,40 m. i tvermaal, 1,30 m. dyb, med en vid fordybning i midten.

   Paa flere steder spredte *brændte ben*.

   2,20 m. i ø for midten *a)* en knust *lerurne* (11599) af typen NO.[1] 361, udvendig med svag sort farve og ophøjede ribber med skraahak og baand af parallele linjer, hvoraf

[1]) O. Rygh's Norske Oldsager.

endel gaa perpendikulært ned over bugen; omtr. i en afstand af 60 cm. *b)* en knust *lerurne* (11600) af typen NO. 364 uden forsiringer, udvendig sodet og forandret af ilden paa ligbaalet.

Paa bunden laa 4 m. i v. for midten en større flad sten og derunder fandtes en større samling af *kul, brændte ben* samt *c)* stykker (11601) af to smaa *bronsespender* med, som det synes, samme form og størrelse, i udrettet tilstand 3 cm. lange, bestaaende af et firkantet, temmelig langt og 3 cm. bredt overstykke, en kort bøjle, hvis krumning ej kan bestemmes, og en nederdel, der afsluttes triangulær, og hvis bagside har en meget høj naaleskede; selve naalen ender i en spiral, der som sedvanligt er anbragt bag overstykket og har samme længde som dettes brede, dog er spiralen fæstet ikke alene om en bjelke, men ogsaa paa den maade, at strængen fra spiralens ender gaar om overstykket og indfældes i en fordybning i selve spiralen; *d)* en meget liden *spiralfingerring* af bronse (11602), kun 1,6 cm. i tvermaal, dannet af et fladt i enderne tilspidset baand, oprindelig vel med 2 omgange.

5. Omtrent 50 skridt i v. for no. 4, 12 m. i tvermaal, 1,10 m. dyb, med en udgravet huling i midten.

3,30 m. i ssø. for midten fandtes paa bunden: *a)* en ligearmet og bøjleformet *spende* af bronse (11603), beskadiget i begge ender, hvorfor størrelsen og formen ikke med fuld sikkerhed kan bestemmes, dog synes længden at have været mindst 7 cm. og endestykkerne dannede som ligebenede triangler; de ere langs hver kant forsirede med en rad buer med punkter i og langs midten med en linje, omgivet paa begge sider af en rad buer; bøjlen er høj og tyk, sterkt konvex ovenpaa, hul nedenunder og uden forsiring; bagsiden har levning af charnier og naaleskede, og i det første sees spor af to aabninger, saa at der har været to parallele naalespiraler; *b)* en *spende* af bronse (11604) med vedhæn-

gende tøjtrævler og øverste del af en anden saadan, der tilsyneladende har havt samme form og størrelse som hin; den første nærmest typen NO. 243, dog meget mindre (kun 4,5 cm. lang) og nederstykket ganske kort; oversiden i sin helhed forsiret med tverrifler, naalespiralen bestaaende af 4 snoninger med fremadgaaende bøjle; *c)* levninger af forskjellige bronsesager (11605), nemlig af en grov kjede med led af bronsetraad, sammenbøjet i 3 omgange, og af to forskjellige naale, hvoraf den ene har havt et hoved omtrent af samme form som pl. I fig. 3 i Vedels Undersøgelser paa Bornholm med to spiraler; *d)* omtrent 130 smaa perler og endel stykker af saadanne (11606), 18 af rav, resten af glas, de fleste blaa, de øvrige enten mørkerøde eller gule og hvide. Sammen med *a—d* fandtes noget trøsket træ med udenpaa liggende haar eller filt og omtrent 30 cm. fra de opregnede sager laa *e)* et brudstykke og et stykke af hanken af en *lerurne* (11607).

6. I indmarken nede paa skraaningen omtr. 70 skridt i vnv. for hovedbygningen, tvermaal ubestemmeligt, 1 m. dyb.

Hist og her *brændte ben.*

1 m. i sø. for den antagne midte blev truffet *a)* nogle smaa stykker (11608) udentvil af to forskjellige *lerurner.*

3 m. i nø. fra midten var en liden rund tragtformet fordybning, hvori fandtes fin kuljord og *b)* en hel del smaastykker (11609) af en *lerurne,* udentvil af typen NO. 364, med sterk rød farve og løs i massen, forresten paa bugen forsiret med fordybninger, indstukne med pind eller lignende redskab, ikke med neglen.

1,80 m. i nø. for midten *c)* stykker (11611) af en *lerurne* som NO. 364 af tykt gods og med rød farve, forsiret nedad bugen med neglindtryk; *d)* stykker (11612) af en temmelig stor halvmaaneformet *benkam,* der bærer tydelige spor af ild; gjort af ét stykke og prydet paa begge sider med enkelte og dobbelte cirkler med et punkt i centrum.

Lidt vestenfor *c—d* blev endelig truffet endel stykker af en ganske liden *lerurne* (11610) med rødgraa farve, forsiret paa halsen med linjer og brede furer, og paa bugen med tætstillede lodrette linjer.

7. I dalen, omtrent 300 skridt i sv. for eller nedenfor husene, noget udgravet paa to sider for at hente sten til lukkede render, 14 m. i tvermaal, 1,30 m. dyb.

Hist og her *kul* og *brændte ben*, ligeledes 3,30 m. i ssv. for midten; ca. 60 cm. længer vest stykker (11613) af en større *lerurne* med svag sort farve og hank, halsen temmelig høj og forsiret med furer og rader af indtrykte ovale fordybninger.

8. Omtrent 120 skridt i vnv. for no. 6, 15 m. i tvermaal, 1,40 m. dyb. Samling af *brændte ben* blev truffet baade 2,30 m. og 0,80 i nø. for midten, ellers intet.

9. Omtrent 20 skridt i ssv. for no. 8, 9 m. i tvermaal, 1,40 m. dyb, omgiven af randstene.

Paa bunden fandtes 6,50 m. i ssø. for midten *brændte ben* og *a)* stykker af mindst to *lerurner* (11614), nogle med sort farve, sterkt udadbøjet rand og linjeforsiringer, et med neglindtryk; et par andre ere uden farve og vise, at urnen har havt hank op til randen.

Ligeledds paa bunden men 2,20 m. i nv. for midten *b)* hankstykket (11615) af en *lerurne*, sterkt brændt og hvis hank har gaaet helt op til randen.

NEDRE TANUM (Anders Andersen).

Søndenfor den i aarsberetn. f. 1882 s. 200 nævnte ager paa øvre Tanum (opr. *Tunheimr*) er der mellem vejen og indmarken et firkantet stykke udmark, hvor der har ligget flere store gravhauger, alle af sand, og som i sin helhed eller tildels ere udjevnede, deriblandt 2 meget store, hvoraf kun lidet er levnet. De øvrige 4, alle runde, som vare ganske eller nogenlunde bevarede, bleve udgravne:

10. Tæt ved søndre side af grinden mod vejen, usedvanlig stor men meget bortgravet baade i midten og paa siderne, saa tvermaalet ikke sikkert lod sig bestemme, antagelig 18 m.

8,50 m. i s. for den formodede midte fandtes paa bunden en kulsamling med brændte sten og et andet sted et lidet stykke af en *lerurne*.

11. 40 skridt i nnø. for grinden mod vejen, noget bortgravet, saa tvermaalet var usikkert, sandsynlig 12 m., 2,60 m. dyb.

2,50 m. i ø. for den antagne midte *brændte ben*.

0,60 m. i s. for midten *a)* 2 smaa stykker (11616) af en *lerurne* af typen NO. 364 med neglindtryk.

2 m. i n. for midten og 1 m. under overfladen *b)* betydelige stykker (11617) af en stor *lerurne*, muligt den samme som *a*, i alle fald af samme typ, og en *knop* af ler, der nærmest ser ud til et naturprodukt.

12. 17 skridt i ssø. for no. 11, kaldet Kongshaug, antagelig 15 m. i tvermaal. Enkelte smaa stykker af *lerurner* hist og her. Fra 3,10 m. i nø. for midten og 1 m. udover var der ved bunden et tyndt lag af *kul* med enkelte stumper af *brændte ben*.

Fra denne haug skal hidrøre en stor sten der i mange aar har ligget paa gaardspladsen, formodentlig en bautasten. Den er 2,65 m. lang, 1,10 m. bred nederst, noget afsmalnende mod toppen, 0,19 m. tyk.

13. 17 skridt i ssv. for no. 12, 16,60 m. i tvermaal, 1,50 m. dyb. Paa bunden et *kullag* uden spor af brændte ben.

14. 8 skridt i v. for no. 13, 13 m. i tvermaal, 1,50 m. dyb. 80 cm. i ssø. for midten og lige høit over bunden *kul* og endel *brændte ben*.

Af de paa begge de nævnte gaarde udgravne 14 hauger blev der saaledes kun i 8 (I, 2, 4—7, 9, II, 10, 11) truffet oldsager, og efter beskaffenheden af disse maa det antages, at I, 2 hidrørte fra den yngre, de øvrige derimod fra den ældre jernalder (omtrent de første 600 aar af vor tidsregning), dog tilhører de i no. 4 og 5

fundne bronsespender ikke den yngste del af dette tidsrum. Ligeledes kan det af de forefundne oldsager sluttes, at der i haugene I, 4—6 var begravet kvinder, i I, 2 sandsynligst en mand, medens kjønnet ikke lader sig bestemme for I, 7, 9 og II, 10, 11. Som det synes, har der ikke i nogen haug været begravet mere end ét individ.

Forresten faar man af de ved disse udgravninger fremkomne oldsager en ny bestyrkelse paa, at gaarde, hvis navne ere sammensatte med *vin* eller *heimr*, have været bebyggede allerede i den ældre jernalder.

FORTEGNELSE OVER OLDSAGER INDKOMNE TIL TROMSØ MUSEUM I 1883.

AF O. NICOLAISSEN.

1. *a)* Oval *kvartssten*, flad paa siderne med et rundt hul igjennem, 16 ctm. lang, 11 do. bred. (513). *b) Kniv* med afbrudt spids. (514). *c) Pilespids* med tange og kort, bred spids. *d) Pilespids* med lang smal spids og tange. (516). *e)* Hagedannet *jernredskab*. (517). *f)* En kort *jernstang*, ringformet i den ene ende; en del af ringen mangler. (518). Disse gjenstande er fundne i stenrøs paa *Kilhus* i *Trondenes* og tilhører formentlig yngre jernalder.
2. *a)* Tveegget *spyd* med skaftholder, omtrent 14 ctm. l., 3 ctm. b. (522). *b)* Jernindretning, formentlig *hængelaas*, med hængekrampe og forsiringer paa den ene side. (523). *c)* En firkantet liden *jernstang* med ring i den ene ende og to smaahager i den anden, vistnok en nøgel. (524). *d)* En do., lidt kortere; ringen, hvoraf der er spor, er bortrustet. (525). Sagerne er fundne paa *Harstad* i *Trondenes* paa et sted kaldet Tofterne sammen med en mængde dyreben, skjæl og sneglehuse.
3. Fra den arktiske stenalder: *a)* Bredbladet *kniv* af *skifer*, 15 ctm. l., 6 ctm. br. (526). *b) Pilespids* af *lerskifer*, 9 ctm. l. (527). Fundne i *Dyrøkløven* paa Dyrø i *Tranø* pgd.
4. Fra yngre jernalder: *a)* Bredbladet *lansespids* med skaftrør, hvori nagler, hvormed lansen har været fæstet til skaftet, sidder; lansens længde 25 ctm., største bredde 6 do. (528). *b)* 3 brudstykker af et bredbladet, enegget *sverd*. (529). *c)* En *paalstav*. (530). *d) Øks*, 21 ctm. l., 11 ctm. bred over eggen, 4 ctm. over skafthullet. (531). *e) Hammer*, rund fortil, spids bagtil. (532). *f) Jernstang*, 19 ctm. lang, den ene halvdel rund, den anden firkantet. (533). Disse gjenstande er fundne sammen med en sænkesten og brudstykker af jernredskaber paa *Engenes* i *Hillesø* 16 ctm. under jordskorpen; redskabernes spidser vendte i samme retning; levninger af gravhaug, ben eller aske fandtes ikke.

5. Fra *Fuskevaag* og *Brokvik* i *Trondenes* følgende sager fra arktisk stenalder: *a)* Bredbladet *kniv* af graa *lerskifer*, sterkt buet og 18 ctm. lang fra spidsen til enden af haandtaget; største bredde 5 ctm. (536). *b)* 1 do., 15 ctm. l., 3 do. b. (537). *c)* 1 do., 14 ctm. lang, 5 do. bred. (538). Odden mangler. *d) Spydspids* af graa *lerskifer*. (540). *e)* To *meisler* af *lerskifer*. (541 og 542).
6. Fra *Hammer* paa Engeløen i *Stegen* et tveegget *sverd*, største bredde 6 ctm., 62 ctm. langt med indrehjalt og tange; yderhjalt mangler. Fundet i gravhaug (jfr. s. 6) af kampesten uden kammer fra yngre jernalder. (543).
7. Et *spyd*, 17 ctm. l. nedenfor skaftholderen, i hvilken endnu sees levninger af skaftet. Fundet i gravhaug (jfr. s. 4) paa *Bø* paa *Engeløen*. (544).
8. Hvælvet *plade* af bronce, 8 ctm. l., 3 do. bred; den har været fæstet til en jernring, som er afbrækket ved pladens ender. Samme findested (jfr. s. 4) (545).
9. *Pilespids* (brækket under optagningen) med fal til skaft, funden i en liden sandhaug. Samme findested (546).
10. *Øks*, funden paa *Finø* i *Hammerø* (jfr. s. 16) sammen med menneskeben i en sandhaug. (548).
11. *Paalstav*, funden i en lav sandhaug sammen med menneskeben. Samme findested som nr. 10. (549).
12. *Spyd*, 36 ctm. langt fra det øverste af falen til spidsen; kun fra spidsen til midten har det eg. Funden paa gaarden *Valvig* i *Bodø* landsogn sammen med menneskeben og en jernring, formentlig en skjoldbule, i gravhaug (jfr. s. 24). (551).
13. *Pilespids* uden eg (?), funden i gravhaug (jfr. s. 20) sammen med baadsøm og kul paa *Ljønes* i *Skjerstad*. (552).
14. En *jernkrampe* og en flad *jernstang* med hage i enden, fundne ved udgravning af en gravhaug paa *Ljønes* i *Skjerstad*; i haugen var kun ubetydelige rester af ben (jfr. s. 21). (553 og 554).
15. *Meiselformet redskab* af mørkegrøn *lerskifer*, funden 80 ctm. under jorden paa *Øhellehavn* i *Vaagen* i Lofoten, 7 ctm. l., henved 2 ctm. br. over eggen. (556).
16. Fra *Harstad* i *Trondenes* indsendtes til museet et større fund af forskjellige gjenstande, ialt 93 stykker, fordelt paa 35 nr. Sagerne fandtes 1 fod under jorden sammen med en mængde ben af hval og kreaturer. Her har maaske været hustomt, og de fundne sager tilhører formentlig middelalderen.
    a) Dolk med indrehjalt, 21 ctm. l., kun 4 ctm. tilbage af grebtangen. (557).
    b) Tveegget *spydspids* med ophøiet midtrand 9 ctm; den 8 ctm. lange skaftholder har 3 huller til nagler. (558).

c) Tveegget *spydspids*, fladt blad, 9 ctm. langt; kun en del af den runde skaftholder tilbage. (559).
d) Tveegget *spydspids* med saa sterkt ophøiet midtrand, at spydet næsten er firkantet ligesom skaftholderen. (560).
e) *Pilespids*, 9 ctm. l. med tange. (561).
f) Liden *bucsaks*, den ene arm brækket paa midten. (562).
g) Stort *knivblad*, 20 ctm. langt nedenfor tangen, 3 ctm. bredt. (563).
h) *Knivblad*, 12 ctm. l. med brækket od. (564).
i) *Kniv* med et 10 ctm. langt rundt benskaft, bladet 8 ctm. langt. (566).
j) Krumt *sigdblad*. (568).
k) 3 *angler* af forskjellig størrelse med ring at fæste snoren i. (570).
l) Flad *jernhadde* med krog i enderne; største spændevidde 32 ctm. (571).
m) 6 *pilespidser*, hvoraf 1 med trekantet og 1 med firkantet od. (572).
n) *Pilespids*. 15 ctm. l. fra tangens ende til spidsen. (573).
o) *Pilespids* med tange og modhager, 5 ctm. lang, 1,5 ctm. bred. (574).
p) *Pilespids*, flad over modhagerne, forresten rund. (575).
q) 2 *pilespidser* med bredt blad og tange; benene har brudt od, som uden afsats gaar over i stilken. (577 og 578).
r) Rund *jernstang*, 35 ctm. l. (581).
s) Halvdelen af et *jernmundbid* med led paa midten. (578).
t) Brudstykker af to *dobbeltkamme;* til benpladens sider er der fæstet en rund benstang med metalnagler. (591).

17. En *pilespids* uden tange af graa *lerskifer*, finsleben med ophøiet midtrand, 9 ctm. l., 1 do. br., fra *Grotø* i Helgø sogn, *Karlsø* prstgd.

18. Fra *Bø* i *Trondenes: a)* 6 *glasperler;* den største har en diameter af 3,5 og 3 ctm., den mindstes tvermaal er 0,8 ctm. Den ene bestaar af hvidt, de andre af farvet glas. Farven er blaa med røde og gule streger og prikker. (594). *b)* Lidet stykke af en *sigd*. (595). *c) Nøgel*, hvis skaft er fladt uden ring, og hvis midte danner en ret vinkel med dens øverste og nederste del. (596). Sagerne er fundne i gravkammer sammen med menneskeben; kraniet var næsten helt samt et kjæveben med isiddende tænder; perlerne har ligget paa ligets bryst.

OLDSAGER INDKOMNE I 1883 TIL STAVANGER MUSEUM.

EFTER SAMLINGENS KATALOG.

---

1. *Dolk* af lysgraa *flint*, næsten hornsten, 24 cm. lang, ualmindelig smukt tilhugget, med hovedtyp som NO. 66 men brèdere i bladet og med firsidet haandtag, hvis kanter ere forsirede med fine siksaklinjer. fremkomne ved ligestore udhugninger fra begge sider. F. paa *Bø* i *Torvestad* pgd., Stavangers amt. (1495).
2. Bladet af en *Dolk* af lysgraa *flint*, smukt tilhugget, 8,5 cm. langt, skaftet afslaaet, mest ligt NO. 65. Ligeledes f. paa samme gaard (1496).
3. *Dolk* af graa *flint*, bladet fint tilhugget, skaftet simplere af typen NO. 63, men større, 17,2 cm. lang. F. i torven paa *Buøen*. (1497).
4. *Dolk* af gulgraa *flint* (hornsten), 7,7 cm. lang, mest lig NO. 66 men mindre. F. i *Klep*, Stavangers amt. (1498).
5. *Pilespids* af melkehvid *hornsten* med modhager, fra spidsen til disses sammenstød 1,9 cm., mest lig NO. 76. F. sammesteds. (1499).
6. *Pilespids* af lysgraa *flint*, smukt tilhugget, 3,1 cm. lang, lig NO. 79. F. sammesteds. (1500).
7. *Pilespids* af *hornsten*, trekantet, 2,8 cm. lang, grundlinjen 1,5 cm. F. sammesteds. (1501).
8. *Pilespids* af *hornsten* med modhager, hvoraf den ene afslaaet, som NO. 77. F. sammesteds. (1502).
9. *Haandsneldehjul* af *kloritskifer* med form som to mod hinanden satte, ret afskaarne kegler, ligt NO. 170, største tvermaal 3,8 cm., 2,8 cm. højt, fra ældre jernalder. F. sammesteds. (1503).
10. *Haandsneldehjul* af *kalksten*, halvkugleformet, den flade side 3,2 cm. i tvermaal, 1,7 cm. højt. Fra y. jernalder. F. i Time s. *Ly* prstgd., Stavangers amt. (1504).
11. *Haandsneldehjul* af *speksten*, noget større end foregaaende og af simplere arbeide men med samme form. F. i Varhaug s., *Haa* prstgld., Stavangers amt. (1505).

12. Korsformet *bøjlespende* af *brönse* fra æ. jernalder, 7,8 cm. lang, af typen NO. 252, men noget forskjellig derfra i nederdelens spids; naalen ogsaa af bronse, 5,5 cm. lang. F. i samme sogn. Gave af *Ole Olsen*. (1506).
13. *Pilespids* af hvid *flint*, 2,4 cm. lang, med buede sider, største brede 1,7 cm., mest lig NO. 81. F. i *Klep*, Stavangers amt. (1507).
14. *Pilespids* af lysgraa *hornsten*, trekantet, med tange og modhager, hvoraf den ene afslaaet, lig NO. 78, 2,4 cm. lang efter midten. F. sammesteds. (1508).
15. *Pilespids* af *opal*, trekantet, som NO. 13 men mindre og spidsen afbrudt, 1 cm. lang efter midtlinjen. F. sammesteds. (1509).
16. *Pilespids* af hvid *flint*, hjerteformet, mest lig NO. 77, 2,4 cm. lang efter midtlinjen, 1,5 cm. bred paa det bredeste. F. i Varhaug s., *Haa* prstgld., Stavangers amt. (1510).
17. *Pilespids* af gulgraa *flint*, hjerteformet, som NO. 16, den ene side ved spidsen afslaaet, 1,9 cm. lang efter midtlinjen, største brede 1.9 cm. F. i *Klep* prstgld., Stavangers amt. (1511).
18. En liden *flække* af gulagtig *opal*. F. sammesteds. (1512).
19. En liden *flække* af *hornsten*. F. smsts. (1513).
20. *Øks* af *sandsten* med skafthul, den polerede flade mestendels forsvunden, hovedform som NO. 28 men mindre end denne, ikke saa skarp eg og hullet nærmere i midten, 13,7 cm. lang, største brede og tykkelse over skafthullet henholdsvis 5 og 6 cm. F. i en stenhaug i Saude s., *Sand* prstgld., Stavangers amt. Gave af *Amund Pedersen Stenberg*. (1514).
21. *Skjægøks* af *jern*, y. jernalder, med udspring for skaftet, 12,2 cm. lang i eggen, 5,2 cm. over skafthullet. F. paa *Hovdi* i *Modum* prstg., Buskeruds amt. Gave af student *L. Scheie*. (1515).
22. *Pilespids* af hvidgraa *flint*, som no. 14 men tangen og modhagerne næsten afslaaede, nu 2,3 cm. lang efter midtlinjen, største brede 1,9 cm. F. paa *Jæderen*. (1516).
23. *Berlok* af *guld* med den sedvanlige hovedform, 4,3 cm. lang, største tvermaal 1,7 cm., med paaloddede forsiringer; i spidsen som sedvanlig en klase af smaakugler, derovenfor tre omløbende baand og hempen tverriflet; omkring den tykkeste del to fine lister, hvorimellem runde knopper af et knappenaalshoveds størrelse; ellers glat. F. i en gravhaug paa *Særeid* i *Klep* prstgjeld, Stavangers amt. (1518).
24. *a)* Korsformet *bøjlespende* af *bronse* 9,9 cm. lang, nærmest lig NO. 249, dog forskjellig i nederdelens spids, idet der paa hver side af dyrehovedets snude er en fremspringende rund knop. (1520).
    b) *Lerurne* med ganske lav hals og rund bug, hvorpaa

der sees spor af hank, hvis øverste ende har staaet lidt nedenfor urnens rand, 7,3 cm. høj, tvermaal i randen 9,7 cm., i bunden 6,6 cm. og over bugen 11 cm. (1521).

c) *Kjedel* af *kobber* med den sedvanlige vestlandske form som NO. 353, indadbøjede sider, udbrettet rand og trekantede ører, uden forsiringer, 18,5 cm. høj, 27 cm. over aabningen, 32,5 cm. over bunden. (1522).

d) *Fingerring* af *guld*, baandformet med en ophøjet list efter midten, og paa begge sider af denne fine udgravninger, 0,7 cm. bred, 2 cm. i tvermaal. (1523).

e) En liden *ring* af *bronse* med rundt tversnit, ydre tvermaal 1,5 cm., indre 0,85 cm. (1524).

f) Et *bronsestykke*, formodentlig af en bøjlespende. (1525).

g) *Skaal* af grønligt, uslebet *glas* (afb. fig. 1 *a)*. omtr. 1,5 cm. nedenfor randen prydet med en bord, bestaaende af to parallele lister med en mellemliggende blaa siksaklist, alt af paalagte glastraade; nede paa bugen 4 større runde ophøjede skiver og mellemliggende grupper af 6—7 mindre lignende skiver, saaledes at farven er afvexlende brun og blaa. Et stykke af karrets kant har været afslaaet og er igjen paaklinket med et forgyldt metalbaand, og for symetriens skyld er tilføjet 3 lignende baand, saa at alle disse ere stillede korsvis mod hinanden; derhos er der om hele skaalen under dens rand lagt et bredt forgyldt metalbaand med forsiringer (afb. fig. 1 *b)*. Skaalens bund er lidt opadhvelvet. (1526).

F. i en gravhaug paa *Haugstad* i Riskekvervens s., *Hetland* p., Stavangers amt.

25. *Dolk* af graa *flint* som no. 6, men noget mindre, 13,3 cm. lang. F. i en haug paa *Varhaug* i Varhaug s., *Haa* p., Stavangers amt. (1527).

26. *Pincet* af *bronse* med en omgivende ring for at klemme armene sammen, forsiret med nogle tverfurer, 6,5 cm. lang. F. paa *Hetland* i Birkrem s., *Helleland* p., Stavangers amt. (1528).

27. *Spydspids* af hornfarvet *flint*, som NO. 69, 80 cm. lang. F. paa *Jæderen*, Stavangers amt. (1530).

28. *Haandsneldehjul* af rødagtig *sten* med hovedform som en i begge ender ret afskaaren cylinder med nogen indknibning paa midten, 2,2 cm. høj og 2,6 cm. i tvermaal; omkring midten forsiret med 3 parallele ophøjede smale baand og ovenfor paa begge sider af disse med tætstaaende længdefurer; i begge ender omkring hullet indridset en 9-oddet stjerne. F. paa *Jæderen*. (1531).

29. *Hulmeisel* af grønlig *skifer* med næsten rundt tversnit og i

den modsatte ende af eggen løbende ud i en spids (jfr. aarsber. 1879 fig. 6), noget kroget, 27,5 cm. lang, største brede 4,9 cm. og paa det tykkeste 3,6 cm. F. paa *Jørpeland* i *Strand* prgld., Stavangers amt. (1532).

30. *Øks* af *grønsten*, omtr. som NO. 9, 10,5 cm. lang. 5,3 cm. bred ved eggen. F. paa øvre *Tronæs* paa Jæderen. (1533).

31. Egstykket af en lignende *øks* af samme slags sten, 5 cm. bred ved eggen. Ligeledes f. paa Jæderen. (1534).

32. *Dolk* af graabrun *flint*, omtr. som NO. 6, det øverste af bladet afslaaet, oprindelig sandsynligvis 18,5 cm. lang. (1535).

FORTEGNELSE OVER BERGENS MUSEUMS TILVÆKST I 1883 AF OLDSAGER ÆLDRE END REFORMATIONEN.

AF A. LORANGE.

---

1. *a)* Urtepotteformet *Lerurne* med næsten rette Sider og tyk Kant. Siderne ere udsirede med baandformede Slyngninger og Rækker af korte kamformede Ornamenter. Bunden er glat, Randen beskadiget. Høiden er 0,213. Ligesaa Aabningens Diameter. Farven graa. Urnen fandtes næsten fyldt med br. Ben, mellem hvilke var nedlagt *b)* mange Brudstykker af en rød, blank forsiret *Hankeurne* af alm. Form. Desuden Overstykket af en *Broncespænde*, der har havt alm. Form, med tre Knopper og Spidsen endende i et Dyrehoved. Den nedre Del indtil Bøilens Midte er afbrændt. *c)* 4 Brudstykker af *Brynestene*. *d)* 2 Stykker ubrændt *Flint*. *e)* Brudstykker af en udskaaret *Kam* og af enkelte andre ubestemte *Benredskaber*. F. i et lidet Gravkammer i en Haug paa *Næse* i *Klep*, Jæderen (4176).
2. *Beltesten* f graabrun Kvarts, 0,093 lang, med rundtløbende Fure, flad næsten ret Underside og med Slidningsmærker paa Oversiden, der paa Midten er næsten flad, medens begge Endør ere stærkt buede nedad mod Furen. Enderne ere afrundede, Bredden 0,044. Slidningsmærkerne gaar langs efter Stenen. F. i en Ager paa *Bjerkeland* paa *Stordøen*. (4177).
3. *a)* En rørformet *Perle* af rød ugjennemsigtig Masse. *b)* Brudstykke af en meget stor *Mosaikperle* med blaa Bund, hvori tætte smaa Spiraler af hvid og gulgrøn Farve. F. sammen med en i 1854 indsendt Øks i en liden Haug paa *Loen* i Nordfjord. (4178).
4. *a)* Randstykke af en stor *Lerurne*, hvis Hovedform ikke kan bestemmes. Halsen har imidlertid været ret, med stærkt udbøiet og tyk Rand, der paa Indsiden er belagt med en sølvglindsende Farve, der ikke tidligere er bemærket paa nogen Urne her i Samlingen. *b)* Bøileformet

Broncespænde, 0,056 lang, med tre runde Knupper ved Pladen, under hvilken Naalen, der ogsaa er af Bronce, og Spiralen er fæstet. Midt paa Pladen ved Bøilens Rod er en Nagle med rundt Hoved. Bøilen er jævnbred med skraa Kanter. Spidsen har lang Naaleskede og har maaske endt i et Dyrehoved, men er beskadiget ved Filning. F. paa *Kroken* i Urnes S. *Hafslo* Pgd. (4179).

5. *Spydspids* af graablaa *Flint* men knækket saaledes, at kun et 0,07 langt Stykke af Skaftenden er tilstede. F. ved Orrevandet i *Klep*. (4180).

6. *a) Pilespids* med Sagtænder, 0,045 lang. (4181). *b) Do.* do. af brungraa Flint. (4182). *c) do.* do. med kraftig Tange men afbrudt Od. (4183). F. ved Orrevandet.

7. *a)* 10 hjerteformede *Pilespidser*, de fleste af klar Flint, 5 ere særdeles smukke, 3 ubeskadigede, 1 ualm. liden. (4184). *b)* 21 *Pilespidser* med Tange. (4185). *c)* 14 *Skrabere* af forskjellig Størrelse. (4186). F. ved Orrevandet.

8. *a) Haandsneldehjul* af gul Serpentin, glat og høit men ikke dreiet. *b) Do.* fladt skiveformet af Glimmerskiffer. F. i Ruinerne af en Haug paa *Orre* i *Klep*. (4187).

9. *Spids* af klar graa *Flint*, 0,055 lang, slank og regelmæssig med buede Sider, lang Od og tvær men skarp Skaftende. F. paa *Foldenæs* i *Fjelds* Pgd., søndre Bergenhus Amt, i Kanten af en Sti og omtr. 1000 Skridt fra Stranden. (4188).

10. Ufuldst. *Beltespænde* af *Bronce* f. paa *Orre*, maaske sammen med 4187. Bøilen har tætte Tverrifler paa Oversiden. Tornen mangler. (4189).

11. *Perle* af Bjergkrystal, tøndeformet, men med ujævn Runding. Længden er 0,021. Hullet er trekantet og er altsaa ikke boret, men maa være hakket ud. Dette er udført fra begge Sider; f. i *Eidfjord* i Hardanger. (4190).

12. *Paalstav* af *Bronce* af samme Form som de to i Aarsb. 1879 afbildede (B. M. No. 3275 a og b). Længden er 0,165, Bredden over de udsvingede Egge 0,077. De fremstaaende Sidekanter danner ligesom Eggen en smuk Bue, men Siderne ere forresten glatte uden Ornamenter. Halsen er omtrent paa Midten forsætligen knækket. F. for omtrent 30 Aar siden unden en Sten paa *Haaeim* i *Olden*, Nordfjord. (4191).

13. Et Stykke mørk *Kvarts*, hvori har været inddreiet 4 fingerborlignende Huller. Hullerne viser paa Bunden en ophøiet lav Tap. Siderne ere glindsende blanke. Stenen er i gamle Dage sprængt, saaledes at intet af Hullerne er helt eller har alle Sider. Bestemmelsen uvis; f. i en Haug i *Eidfjord* Hardanger. (Jfr. 648 fra Mokestad i Ullensvang). (4192).

14. *a) Spydspids,* nu 0,33 lang, men stærkt forrustet og derfor ufuldstændig. Bladet har havt sin største Bredde (omtr. 0,05) nær Roden. *b) Økseblad,* i hvis Skafthul sees Rester af Skaftet. Bladet er forholdsvis tykt og tungt men smalt. Smalsiderne danner en jævn Bue fra Skafthullets Flige til Eggens Hjørner. Eggen er buet og 0,08 bred. *c)* 3 Stumper af et tvæegget *Sværd.* Hjaltene ere begge tilstede fæstede til et Stykke af Tangen. De ere rette men ulige brede og lange. De to Stumper af Klingen ere forrustne og usammenhængende. *d)* Skaftet af en Vægstens *Øse,* 0,14 langt, mangekantet, men med flad Overside. Øsen selv har havt flad Overkant og været forholdsvis tynd. F. ved Markarbejde i *Ølen,* Søndhordland. (4193).
15. *Meisel* af brun *Flint,* flad firesidet og sleben. Længden er 0,092. Bredden ved Eggen 0,042, jævnt aftagende mod Toppen, der er ujævn; smukt Exemplar. F. paa *Rosseland* i *Klep.* (4194).
16. Cylinderformet *Mosaikperle,* f. i Ruinerne af en Haug paa *Re* i *Thime.* Længden 0,02, Diameteren 0,012. Indlægningen er ordnet i firkantede Ruder, tre i Længden, alle med rød Indfatningsramme. Ruderne ere afvekslende blaa med en Midtfigur af ujævne concentriske Ringe og tavlede i gule og grønne Farver. (4195).
17. *a)* Hjerteformet *Pilespids* med afrundet Skaftende, 0,035 lang, af mørk, graa *Flint.* *b)* Bladformet *do.* brudt ved Skaftenden. *c)* Hjerteformet *do.* med udhulet Skaftende og spidse Modhager, hvoraf den ene er brudt. Længden 0,035. *d)* do. *do.* med buede Sider og svagt udhulet Skaftende; regelmæssig og fuldstændig med blankt, hvidt Belæg. *e)* do. *do.* med lange Modhager, hvidt Belæg men afbrudt Od. *f)* do. *do.* liden og mørk Kvartsit og med ujævn Tilhugning. *g) do.* kort og bred med svagt buet Skaftende og afbrudt Od. *h)* do. *do.* liden med rette Sider og korte Modhager. *i)* do. *do.* med buede Sider og kort udhulet Skaftende af klar mørk graa Flint. (Et stort Stykke af Odden afbrudt). Længden 0,037. (4196).
18. 24 *Pilespidser* med Tange. (4197).
19. Firesidet *Hvæssesten* af violet Skifer, 0,06 lang, med skraat Remhul, der er boret fra to Sider og nær den ene Kant. (4198).
20. *Spydspids* af halvklar graabrun *Flint* og af noget ualm. Form. Bladet er 0,03 langt med afrundet Od, Skaftet 0,025 langt, uregelmæssigt og noget tykkere end Bladet. (4199).
21. Skaftlignende *Flinteredskab,* 0,06 langt, jævnbredt med ovalt Tværsnit og med afrundet, som det synes, slidt Ende. (4200).

22. 12 *Skrabere*, hvoraf flere regelmæssige og store.
17—22 ere fundne paa *Orresanden* i *Klep*. (4201).
23. Tre *Glasperler*, f. ved tilfældig Gravning i en lav liden Haug nær Aadlandskirken i *Samnanger*, søndre Bergenhus Amt. De to ere af mørkt grønt Glas med stort Hul, den tredie er en Mosaikperle med tavlede Indlægninger i broget, men uregelmæssigt Mønster. Sømmen er tydelig. (4202).
24. *a)* 58 *Glasperler*, hvoraf 2 af mørkt blaat Glas, firkantede med afskaarne Hjørner, 1 liden rødbrun med hvide indlagte Øine, 1 grøn, 1 grøn og blaa, 1 blaa med hvide Aarer, Resten er smaa ensfarvede. 29 ugjennemsigtig hvide og 23 blaa. *b) Haandsneldehjul* af gulgrøn Vægsten, der har havt indridsede Smaacirkler med Midtpunkt idetmindste paa den ene Side rundt Randen. *c)* Beltesten, 0,12 lang, af lys graa Kvarts; Undersiden er ret, Oversiden buet og uden Slidningsmærke, rundt Midten af den skraa Kant er en dyb Fure. Stenen er spids-oval, velformet og sleben. F. paa *Skodje* Præstegaard i Ruinerne af en forlængst forstyrret Rundhaug. (4203).
25. *a)* Oval *Beltesten* af gulhvid *Kvarts*, 0,076 lang, 0,05 bred og 0,026 tyk. Stenens Længdesnit er omtrent ægformet, Kanten er afrundet uden Fure, og paa hver Fladside er et dybt skraat Slidningsmærke. *b) Kvartsbryne*. 0,143 langt og 0,037 tykt, har oprindelig havt ovalt Tværsnit, men er spaltet langsefter, saaledes, at nu egentlig kun den ene Halvdel er tilstede; den hvælvede Side er blank og glat; Fladsiden er ogsaa noget afsleben. F. sammen i Ruinerne af en Haug paa store *Egsæt* i *Skodje* paa Søndmøre. (4204).
26. Liden *Spydspids* af blank graa Flint, f. paa *Tinford* i Vatne S., *Skodje* Pgd. Længden 0,055 med kort Tange og afrundet Spids. (4205).
27. *Pilespids* af *Melkekvarts*, 0,05 lang og 0,02 bred ved Skaftenden, der er buet og skarp. Spidsen er knækket ligesom en Flintespids og regelmæssig, uagtet Flækkerne ere forholdsvis store og grove; f. i ryddet Mark paa *Børve*, *Ullensvang* i Hardanger. (4206).
28. *a) Broncekjedel* med Jernhank og trekantede Ører, ualmindelig godt vedligeholdt. Formen den sædvanlige vestlandske; f. i et lidet Gravkammer i en stor af Sten opført Haug paa *Prestegaard* i *Jondal* lige udenfor Kirken (cfr. Hr. Bendixens Indberetning for 1883). Under og ovenpaa Kjedelen fandtes Rester af Never, hvoraf flere Stykker endnu ere bevarede. I Kjedelen var brændte Ben, blandt hvilke opsamledes: *b)* 6 *Bjørneklør*. *c)* Rester af mindst 15 smaa *Spillebrikker* af *Ben*, 5 ere hele, alle med glat hvælvet

Overside. Et Par viser den Eiendommelighed, at der paa Undersiden er tre Huller eller Fordybninger. *d) Bennaal*, 0,113 lang, men afbrudt ved Spidsen, jævnbred og med halvrundt Tværsnit. Den øverste Del er bøiet og prydet med fordybede Ringornamenter. Ved Toppen er et Naglehul, hvori en Broncenagle. *e)* Brudstykke af en vistnok tilsvarende *Naal*. *f)* Rester af mindst 2 *Benkamme* med langagtigt hult Overstykke, der har havt forsirede Sideskinner. *g)* Brudst. af en forsiret liden *Benplade*. *h)* En liden Stump af grøngult *Glas*. . Desuden forskjellige Tænder og Brudstykker af Tænder. (4207).

29. *a) Haandsneldehjul* af Hovedform som Rygh ON 171 og af Sølv med et smalt presset Guldbaand rundt Halsen. En kort Stump af Træpinden er ogsaa bevaret, og paa denne sidder, straks ovenfor Sølvvægten, en noget fladtrykt massiv Broncekugle, hvis Over- og Underflade er afdelt ved to i ret Vinkel mod hinanden indridsede Dobbeltlinier. Træpinden er 0,048 lang, Sølvvægten 0,02 høi og Broncekuglen 0,012 tyk. *b)* Brudstykke af en tynd liden *Bøilespænde* af Sølv. *c)* Smaa Brudstykker af *Lerurner*: af en Hankeurne med sort blank Overflade og af en do., der har havt lysere Farve og fine Stregornamenter. Alt f. efterhaanden i samme Grav som No. 4045 paa *Indbjo* i *Fjeldberg*, se Aarsb. 1882. S. 107. (4208).

30. *Alterkalk* af *Tin* med Disk af samme Metal. Kalken er 0,15 høi, Foden seksbladet og 0,148 i Tværmaal. Knoppen er rund og dreiet med fremstaaende Ringe. Skaalen er lav, 0,117 i Tvermaal og med en inddreiet Dobbeltlinie under Randen. Paa Fodens ene Blad er Signaculum indridset. Patenaen er af haardere Metalblanding med en inddreiet fordybet Linie rundt Kanten og med Signaculum indridset paa den ene Side. Indkjøbt fra *Exingedalens* Kapel i *Hosanger* Pgd. (4209).

31. *Betalingsring* af blegt *Guld*, 1⅔ Omgang, tykkest paa Midten, aftagende mod Enderne. Vægt 17½ Gram; f. i Jorden paa *Nordnæs* i Norum S., *Sogndals* Pgd. (4210).

32. *Betalingsring* af rødt *Guld*, 1⅓ Omgang, noget tykkere i den ene Ende end i den anden og afhugget i den tykkeste. Vægt 7½ Gram; f. i Jorden paa samme Gaard som foregaaende, men paa en anden Mark, nær Nabogaarden Lomelde. (4211).

33. *Meisel* af grøngul fin og haard *Sandsten*, 0,08 lang og 0,033 bred over Eggen, der er buet og sleben; ogsaa Siderne ere slebne, men Tværsnittet næsten ovalt; f. paa *Saxeide* i Bremnæs S., *Finaas* Pgd. (4212).

34. Enkelt *skaalformet Spænde* af Typen Mont. 434 og 435. Længden 0,056, Bredden 0,033. Ornamenterne ere godt

tegnede og skarpt udførte. Tæt i Kanten paa Undersiden er en fremstaaende tungeformet gjennemboret Flig, hvortil Naalen har været fæstet. I den anden Smalende er Naaleskeden eller Hagen, der, ligesom Naalefæstet, stikker frem over Skaalens Rand. Spænden er godt bevaret og tildels med smuk Patina; f. tilfældigvis i en Røs paa *Nærvig* i Ølen S., Søndhordland. (4213).

35. Brudstykker af mindst 10 *Lerurner*, f. paa *Valland* i *Lyngdal*, Lister og Mandals Amt.

a) *Hankeurne*, nærmest lig N. O. 361. Høiden er 0,144, Øret er stribet langsefter, og blandt Ornamenterne kan mærkes en liden rund Fordybning, omgivet med en prikket Ring. Af denne Urne er omtr. ¼ tilstede. Stykkerne ere stærkt forbrændte og nu graa af Farve.

b) *Hankeurne* af samme Form, men mindre, anderledes ornamenteret og af lys rød Farve. Rundt Halsen gaar et femstribet Baand og rundt Bunden trestribede Tungeforsiringer. Høiden har været omtr. 0,11. Ogsaa af denne er omtr. ⅓ tilstede.

c) *Hankeurne* af samme Type N. O. 361 og af samme røde Masse, som foregaaende, med sksstribet Baand rundt Halsen og Tungeforsiringer paa Bunden. Øret er uden Forsiringer og Aabningen næsten rund. Af denne Urne er omtr. ⅓ af Halsen tilstede, men kun ubetydeligt af den skaalformede Bund, der har havt en punkteret Dobbeltcirkel rundt Bundfladen.

d) Brudstykker af Hovedformen N. O. 367, men med andre Ornamenter. Rundt Bundens Midtflade er en punkteret Ring, Kanten har tætte Skraahak, og Halsen, der har været meget skraa med trang Aabning, er tæt forsiret med Streger og bladlignende Ornamenter. Af denne er kun to større Stykker, men mange smaa. Bundfladen har været omgivet af en punkteret Cirkel.

e) Brudet af en *Hankeurne*, der har været ualm. tynd og af rød haard Masse. Hovedform som N. O. 361.

f) Brudstykker af en *Hankeurne*, der har lignet N. O. 365, altsaa været krusformet, med kort Hals og høi Bug. Halsen og den øverste Del af Bugen er forsiret. Under Øret er indtrykt tre runde Fordybninger.

g) Et stort Halsstykke af en *Urne*, nærmest lig N. O. 360, velbrændt og velformet, 0,144 i Tværmaal over Mundingen.

h) Et enkelt Brudstykke af en *Urne*, der synes at have havt samme Form som *f*.

i) To Brudstykker af en *Urne*, der maa have lignet *d*, men har havt kun Stregornamenter.

k) *Urne* med to Ører tæt paa Randen, kort Hals og glatte

Sider. Den har været af temmelig løs Masse medr ødlig graa Underflade og sort Midtrand i Bruddet.

l) *Urtepottef. Lerurne* med buede rigt forsirede Sider og fremstaaende Kant rundt Randen. (Enkelte Stykker har en fra de øvrige saa forsk. Ornamentik, at de maa antages at have tilhørt en anden Urne af samme Form og Masse).

m) Et enkelt Stykke *Foringskit.*

n) *Broncespænde* med tre Knopper ved det firesidede Overstykke og med jævnbred Bøile og afbrudt Spids stærkt forbrændt og med vedhængende Kulstykker.

o) *Beslagstykke* af Bronce: en liden tyk Bøile, hvori hænger en kraftig Ring; Bøilen har Klinkplader paa begge Ender og har vistnok været anbragt paa et Belte; forbrændt.

p) Spiralen og smaa Brudstykker af en *Spænde,* hvis Form ikke kan bestemmes.

q) Brudstykker af en liden *Bronceplade* med Naglehul.

r) *Jernnaal,* 0,05 lang, afbrudt.

s) Et lidet Stykke *Flint.*

t) En Splint af glasklar *Kvarts.*

Haugen var rund, noget over 2 Alen høi og temmelig vid. Midt i Haugen var et med brændte Ben fyldt lidet Gravkammer, men ingen Oldsager. Udenfor Graven derimod fandtes alle de ovenfor nævnte Lerkar, der have været stillede i en Halvkreds og omgivne med sort Jord og Kul. Med Undtagelse af Urnen *a* havde vistnok alle været nedsatte hele. I Jorden blandt Urnestykkerne fandtes de smaa Bronce- og Jerngjenstande. (4214).

Hr. Skolebest. Alex Salvesen i Farsund, der godhedsfuld ledede Undersøgelsen har i et senere Brev af 17de Aug. 1883 meddelt følgende:

«Paa Valland ved nedre Øinevand ligger tæt ved Broen to omtr. ligestore Rundhauger. I No. 1 fandtes en Masse Kul, enkelte Ben og en Masse Aske, men intet andet. I No. 2 fandtes strax Kul og Aske, som tiltog jo mere vi nærmede os Midten. Endelig kom vi til et stort Stenlag. Vi rensede nu, aabnede og fandt et ganske lidet men smukt opmuret Gravkammer, som laa S. O.—N. V. I den n. v. Ende stod 2 Heller, den ene udenfor den anden, ligesom i den modsatte Ende. I Kammeret, som var omtr. 1 Alen langt og ¾ bredt, var der ikke kommet det allermindste Grus eller Muld. Dér laa kun brændte Ben. Udenfor rundt omkring Graven var et meget tykt Aske- og Kullag, hvor der var sat en hel Del Urner, men som alle var knuste af den overliggende Stendynge, saa at Brudst. laa langt fra hverandre. Her fandt jeg ogsaa de medsendte Levninger af Broncespænden og et Stykke Glas (Kvarts) og en

Benknap. Urnerne havde staaet ligesom i en Ring omkring de tre Sider af Graven mest ved den s. ø. Ved den n. v. var intet. Graven blev gjenopført og Haugen tilkastet.»

36. Liden bøileformet *Broncespænde* med smal firesidet Bøile, der er bredest ved Roden og til den anden Side løber ud i en næsten spids Naaleskede. Naalen er af Bronce, og Spiralen danner kun en enkelt Bøining; f. blandt br. Ben og Kul i en smuk Rundhaug ved Øinebroen paa Gaarden *Valands* Grund i *Holme* Pgd., L. & Mandels Amt. (4215).

37. Broncealders *Celt*, f. i en Myr paa *Kvamsø* paa Nordmøre. Den er 0,07 lang, 0,039 bred over Eggen og med sekssidet Skaftaabning. Randen er ufuldstændig, og det synes, som om denne Feil er oprindelig, altsaa, at Metallet ikke har fyldt Støbeformen. Dog sees, at Halsen skulde havt to rundtløbende ophøiede Rænder. Fra samme Ø har Museet før en Spænde, No. 3678, f. i en Gravrøs. Se Aarsb. 1881 S. 82. 5. (4216).

I Forbindelse med disse to sikkre Broncealdersfund bør mærkes Neumanns Ord i Urda II. S. 133: paa Storholmen, der ved et Sund skilles fra Kvamsøen, skal ligge flere lignende Gravrøser, i hvilke *Broncesager* ere, efter Sigende, fundne.

38. *Vægstensskaal*, f. paa *Hereid* i *Eidfjord*. Indvendig er den hakket, medens Udsiden er afglattet. Udv. Maal over Mundingen 0,23, Høiden 0,1, Randens Tykkelse omtrent 0,015. (4217).

39. En kopformet udhulet Vægsten, der sandsynligvis har tjent til *Lampe;* f. i de gamle Vægstensbrud paa *Kværnæs* i *Samnanger*. Stenen selv er ganske raat tilhugget, 0,1 høi og 0,15 lang. Beholderen er uregelmæssig oval, tragtformet 0,07 dyb, og Rænderne paa Siderne viser, at den er udgravet med et spidst sylformet Redskab. Ved det ene Hjørne er et grundt Hak i Kanten for Vægen; — tilhører sandsynligvis Middelalderen. (4218).

40. *a) Mosaikperle,* 0,02 lang, cylinderformet af mørkt blaat Glas med hvide Figurer, der afvekslende fremstiller Kors og Spiraler. Midt i hvert Kors er en rød Prik.

b) Omtr. Halvdelen af en lignende *Perle*.

c) Kugleformet *Mosaikperle,* 0,02 i Tværmaal. Tegningen fremstiller uregelmæssige Kvadrater, delvis omgivne af rød Ramme og afvekslende fyldte med et tavlet Mønster og en mangeoddet Stjerne. De tavlede Figurer ere i gult og grønt, Stjernerne ere hvide paa blaa Bund og med en rød Prik i Midten.

d) Mosaikperle, noget flad men med omtr. samme Mønster som foregaaende, kun at der i de blaa Kvadrater er indfældt fire korsstillede hvide Terninger.

e) Kugleformet *Mosaikperle*, 0,015 i Tværmaal, med smaa hvide Spiraler paa blaa Bund og rundt Midten et Baand af afvekslende gule og røde Skraastreger.
f) To Brudstykker af en cylinderformet *Mosaikperle*. Mønsteret viser temmelig store Kvadrater med rød Ramme, afvekslende tavlede og dyb blaa, hvori en rød firkantet Midtfigur i hvid Ramme. Perlerne ere alle skadede af Ild.
g) *Smedetang*, 0,37 lang.
h) *Hammer* af alm. Form.
i) *Ljaablad* med afbrudt Spids.
k) Brudst. af et af de *spydformede Jernredskaber* for Vævning.
l) *Paalstav* med aaben Skaftholder, beskadiget.
m) *Øxeblad*, 0,19 langt med kun 0,063 bred Eg, firesidet Hals og smaa Udvidelser ved Skafthullet.
n) Enegget *Sværd* med afbr. Tange, 0,6 langt.
o) Rester af *Bor* og ubest. Jernstykker, alt meget forrustet.
p) Tre *Hvæssestene* af Skifer.

F. sammen med en Urne i et Gravkammer paa *Rikkedal* i *Hjørendfjord*, Søndmøre. Graven fandtes tilfældigvis ved Markarbejde. (4219).

41. *Spydspids* af graa flammet *Flint*, f. paa *Obrestad* i Nærbø, *Haa* Pgd., og ubeskadiget. Bladet er velformet og Bredden jævnt aftagende mod Skaftenden, der paa den ene Side har en fremstaaende Knude. Længden 0,157, største Bredde 0,035. (4220).

42. *Meisel* af rødbrun *Sandsten*, 0,138 lang og 0,055 bred over Eggen, sleben og med afrundede Smalsider; f. paa *Braud* i *Klep*. (4221).

43. *a)* Halvmaaneformet *Kniv* af mørk blaasort *Flint* med hvide Aarer, 0,116 lang og 0,062 bred, altsaa med stærk Krumning, medens Langeggen er næsten ret. *b) do.* af samme Sort Flint, 0,122 lang og 0,63 bred med noget mere buet Langeg end foregaaende; f. sammen i en Lynghob paa *Nærbø* i *Haa* Pgd. (4222).

44. *Pilespids* af graabrun klar *Flint*, 0,07 lang, tildannet af en Flække, der danner en vreden Bue, saaledes at den synes lidet tjenlig til sin Bestemmelse; f. paa *Holeheien*. (4223).

45. *a)* Tre Brudstykker af et tvæegget *Sværd*, der har været nedlagt i Balg. De to Stykker ere ubetydelige Stumper af Klingen, det tredie er den øverste Del af Klingen med tilhørende Indrehjalt, som er ret, jævnbredt og kun ubet. længere end Klingen er bred. Klingen (med Balg) er 0,062 bred, Indrehjaltet 0,09 langt. Paa Hjaltet sees Rester af Tøi. *b)* Brudstykke af et *Spyd*, der har havt fordybede

Rifler langs Skaftholderen og to fremstaaende Hager. Af selve Bladet er kun Rodstykket tilbage. *c) Økseblad* med tykt Belæg af Tøi og forrustet Træ, Smalsiderne danner jævne Buer. Alt stærkt angrebet af Rust og f. sammen paa eller ved *Rogne*, Nordre Bergenhus Amt. (4224).

46. Ualm. stort *Kvartsbryne* fra *Sjeveland?* paa Jæderen. Længden 0,26, Bredden ved Enderne 0,09 og 0,095. Bredsiderne ere svagt udhulede, den ene Smalside næsten ret, den anden indad buet, men begge hvælvede. (4225).

47. *a)* Bøileformet *Broncespænde*, 0,126 langt, støbt i et Stykke med tre Knopper ved det firesidede Overstykke og med dyrehovedformet Spids. Knopperne ere flade paa Undersiden og kun svagt udhulede, halvrunde og profilerede som alm. Midtpladen er glat. Bøilen er kort og høi med spidse Fliger til Siderne, men uden Indskjæringer paa Overfladen. Dyrehovedet har to tapformede Horn og paa eller foran Snuden en trekløverformet Forlængelse. Naalen har været af Bronce og er med en kort Spiral fæstet til en midt under Overstykket fremstikkende gjennemboret, tungeformet Plade. Hele Spænden er udm. bevaret.

b) Bøilef. *Broncespænde*, 0,065 lang og næsten ganske lig N. O. 253 fra Fjære, se Aarsb. 1875 S. 211 og Fig 14 i Aarsb. 1869; f. paa *Tjøtte* i Klep. Dog mangler Bøilen de buede Udskjæringer og har kun to parallele fordybede Linier langs Ryggen. Naalen har været af Bronce, og Spiralen er bevaret.

c) Bøilef. *Broncespænde*, 0,073 lang, med tre korsstillede Knopper ved Overstykket. Bøilen er ualm. lav eller flad og bred med Fliger til Siderne. Spidsen er eiendommeligt formet med to dybe Indhulinger og afsluttes med en halvmaaneformet Plade.

d) do. *do.* kun at Fligerne mellem Bøilen og Halsen ere bredere end paa foregaaende.

e) do. *do.*

f) do. *do.* af samme Type men med baadformet langsefter stribet Bøile og dyrehovedformet men flad Spids. Længden 0,055. Naalen og Spiralen af Bronce.

g) 2 *Broncenaale*, begge brudte, men med svanelignende Hoved, cfr. Fig. 8 i Aarsb. 1878. I Samlingen er to lignende: No. 475 fra Gryten og 2545 fra Vest-Ly i Ly.

h) *Remspænde* med glat Bøile og aflang firkantet Beslagplade, der ved fire Hjørnenagler har været fæstet til Remmen. Tornen er afbrudt og mangler.

i) *Bøile*, der sandsynligvis har været anbragt paa Remmen, og dannet af et bøiet Broncebaand med Dobbeltstribe langs Kanten.

k) En 0,02 lang ret *Beslagplade* med en enkelt Stribe langs hver Kant og et Naglehul ved hver Ende.

l) *Endebeslag* i Form af en tyk Ring, 0,022 i indv. Tværmaal, og som ved en trefliget Plade har været fæstet til Remmen, der maa have været 0,03 bred. Paa Pladen er tre Naglehuller.

m) *Pincet* af Bronce, kraftig og godt bevaret. Bøilen er riflet og omslutter en glat Ring. Begge Arme ere ens forsirede med to Gange Hak mellem parallele Streger og indridsede Linier langs Kanterne. Længden 0,088.

n) Rævesaksformet *Broncespænde*, noget mere angrebet af Ir end de andre. Bøilen er omtr. jævnbred, prydet med Hak mellem parallele Streger ved Roden og med fordybet Midtlinie langsefter. Spidsen er 0,027 lang med Hak mellem parallele Streger langs hele Oversiden. Spiralen er kort og, ligesom Naalen, af Bronce. Spidsen af Naaleskeden er gjennemboret. Hele Længden er 0,065.

o) Fireegget *Spydspids*, 0,32 lang. Eggene begynder næsten ved Skaftaabningen. De to ere noget bredere paa den nedre Del end de andre og har en tungeformet Udvidelse og adskiller sig heri fra N. O. 209. Spidsen er stærkt angrebet af Rust. I Skaftaabningen sees Rester af Træ.

p) *Tollekniv*, 0,2 lang. Blad og Skaft lige lange. Bladet har havt tyk buet Ryg og buet Eg og synes at have været nedlagt i en Slire af (Horn) eller Ben. Skaftet har Rester af sit Træbelæg og paa Spidsen en Beslagplade af Jern, afrundet paa Oversiden, men spids mod Undersiden. Samme Tværsnit synes ogsaa Træskaftet at have havt.

q) Urtepotteformet *Lerurne* med næsten rette Sider, der ere prydede med et bredt Baand af Tungeornamenter og indstemplede smaa Firkanter, der hver omslutter en mindre Firkant. Randen danner en tyk Kant. Høiden 0,125. Indvendigt Maal over Aabningen 0,145. Brudt ved Optagningen, men sammenlimet, idet kun Stykker af Bunden mangler.

r) do. *do.* 0,135 over Aabningen, men kun 0,105 høi. Siderne næsten rette, prydede med firestribede Rænder. Ogsaa denne Urne har vistnok været nedsat hel, men er af løs Masse, og store Stykker mangler.

s) *do.*, men mindre og bægerformet, af haard mørk Masse. Randen er tynd og udoverbrettet. Siderne buede med enkelte Linieornamenter. Høiden 0,115. Tværmaal over Mundingen 0,108, over Bunden 0,085.

t) do. *do.*, der har havt buede Sider med tætte Stregorna-

menter, Høiden har været over 0,13 og Vidden betydelig. Nu ere imidlertid kun fire Brudstykker tilstede. Under Bunden har været indridset et firestribet Ornament, sandsynligvis et Hagekors.

u) Brudstykker af en urtepotteformet *Lerurne* med Slyngornamenter.

v) Lidet *Kvartsbryne*, der er stærkt slidt og tyndt. Længden 0,115, Bredden 0,03.

x) To smaa *Knivblade*.

y) En *Jernsyl*, brudt ved Spidsen, men med Rester af Træbelæg paa Tangen.

F. paa *Skeie* i *Klep*. Fundomstændighederne ubekjendte. Dog er maaske *n* og *t* f. for sig, ligesom *o* og *p*, der i saa Fald ere fra Orre i Klep. (4226).

48. *a) Spydspids* fra Vikingetiden, ualmindelig stor, men stærkt forrustet og ufuldstændig, idet Odden mangler. Nuværende Længde 0,41, men den oprindelige har vistnok været omtr. 0,5. Skaftholderen er 0,195 lang og smalest ved Roden. Bladet svinger raskt ud til en Bredde af 0,08, bøier derpaa ind til 0,045, hvorefter Eggene løber næsten parallele. Langs Midten af Bladets Bredsider er en ophøiet Rand. *b)* Stor enegget *Kniv*, hvis Od mangler. Tangen er 0,08 lang og Bladet nuværende Længde er 0,155. Bredden ved Roden 0,04. Ryggen buet. *c)* To *Tolleknive*, forrustne, men med Rester af Træbelæg paa Tangen. *d)* Enkelte ubest. Brudstykker af Jern. *e)* To smaa *Brynestene* med Remhul, begge af fin Skifer. *f)* Uregelmæssig rund *Skive* af Vægsten, gjennemboret med et stort Hul i Midten og et mindre ved Siden. Største Tværmaal 0,06. F. i en Haug paa *Jæderen*. (4227).

49. *Meisel* af graa *Flint*, velarbeidet med firesidet Tværsnit og sleben Eg; f. ved Rydning af en Stenrøs paa Stadem i *Vik* i Sogn. Længden er 0,123, Bredden over Eggen 0,047. Slibningen fortsætter sig fra Eggen opover Bredsiderne lige til Banen, der er firesidet og fladt tilhugget. Sidevinklerne ere skarpe (næsten retvinklede) og prydede med afvekslende Hak, ligesom de «fiskehaleformede» Dolkegreb, cfr. No. 4232. (4228).

50. *Spydspids* af graagul *Skifer*; f. paa *Balstad* i *Buksnæs* Pgd., Nordlands Amt (Lofoten). Længden er 0,135, Bredden over Hagerne 0,036. Tangens Længde 0,03. Ligner nøie R. N. O. Fig. 86. Spidsen fandtes i en Bakkeskraaning nær Stranden sammen med Flækker eller smaa ubest. Brudst. af lignende Stenart. (4229).

51. *a) Pilespids* af *Ben*, 0,014 lang og smal, men med temmelig tykt firesidet Tværsnit. Odden er beskadiget, derimod er Tangen helt tilstede og tilskaaret i Enden som en

Kile. Tangen er 0,037 lang og næsten rund. Bladet ender i to spidse Hager og har langs Midten af hver Bredside en fordybet Rand.

b) To Brudstykker af to *Fiskekroge* af *Ben*. Det ene er af den øverste Del med Hul for Snoren, det andet er af Krogens nederste Del, idet dog den egentlige Hage mangler.

c) En 0,065 lang, rund og glat *Benspids* med kileformet Tange, tildannet af et hult Ben — sandsynligvis en Pilespids.

d) Et 0,065 langt Odstykke af en *Pilespids*, der har havt vinkelformet Tværsnit med aaben Spalte langs den ene Side og med indridsede Ornamenter langs begge Sideflader.

e) Udskaaret *Benstykke*, 0,031 bredt, fladt og svagt buet. Toppen er ret afskaaret og delt i 6 spidse Tunger. Bredden noget aftagende nedover, men Stykket er brudt i 0,048 Afstand fra Toppen. Kun den hvælvede Side er glat og forsiret med en Bølgelinie langs hver Langside og med en Kjædelinie langs Midten. Tværsover Midten er et trestribet Baand, og i hver af de derved fremkomne Firkanter er i Midtlinien boret to runde Fordybninger.

f) Et 0,195 langt tildannet *Benstykke*, sandsynligvis Del af en Knivbalg, største Bredde 0,038. Paa den glattede Yderflade sees indridsede langseftergaaende Linier.

g) Krumt Stykke af Horn (eller Ben), 0,085 langt med ovalt Tværsnit i den ene bredeste Ende og med næsten rundt i den anden, der er skraat afskaaret med en rundtløbende fremstaaende Kant. Stykket, der synes ubeskadiget, har vistnok tjent som Dopsko paa en Knivbalg.

h) *Ukjendt Redskab* af Ben, 0,115 langt, fladt og buet med en Udhuling ved den bredeste Ende og med en tvært afskaaret Smalende; langs Ryggen en fordybet Linie.

i) Afskaaret Top (togrenet) af et Renshorn og en do. af en Simlekalv.

k) Hornstykke tildannet som en tyk *Syl*.

l) 10 ulige Stykker Horn og Ben med bestemte Mærker efter Hug og Tildannelse.

m) Samling ubrændte Ben af Pattedyr og Fiske.

n) En stor *Gnavertand* (Fortand af en Bæver) og to mindre.

o) Et Stykke *Hvalben*.

F. ved Eftergravning paa *Kjelmnæs* i Sydvaranger. (4230).

52. *a)* Et Par enkelte skaalformede *Spænder*, hver med Mærker

efter 7 ophøiede Knopper, forbundne med rette Baand, der tilsammen danner en Figur som et Ottetal med vinkelbøiede Sider. Af den ene er omtr. ⅔ tilstede, af den anden omtr. ½. Begge har havt Naal af Jern og været af alm. Størrelse.

b) *Haandledsring* af *Bronce*, temmelig tyk og solid. Paa Undersiden mødes Smalenderne, men ere ikke forenede. Oversiden er prydet med indstemplede fordybede Halvmaanefignrer, der danner bølgeformede Tværstriber. Paa Midten, hvor Bredden er størst, er indhugget en tværgaaende Dobbeltlinie. Ringens største indvendige Tværmaal er 0,062.

c) Treleddet *Perle* af ensfarvet blaat *Glas*, 0,014 lang.

d) Brudstykke af en middelsstor *Saks*.

e) *Jernstykker*, der vistnok ere Rester af de spydformede Vævskeer.

f) To *Kljaastene* af Vægsten.

g) En lang *Klinknagle*.

F. i en ophøiet Ryg, der paa tre Sider omgav en omtr. 16 Alen lang og 3 Alen bred Grøft paa flad Mark nær Søen paa *Fitje* paa *Stordøen*. Denne Beskr. synes at minde om de i Aarsb. 1879 S. 51 beskr. hesteskoformede Monumenter. (4231).

53. *Øks* af graa flammet *Flint*, 0,11 lang, med firesidet Tværsnit. Alle Sider ere slebne og Eggen skarp og ubeskadiget; f. ved Planeringsarbeide paa den nye Kirkegaardstomt i *Vik* i Sogn. Cfr. 4228. (4232).

54. Yngre Jernalders Gravfund fra *Gansøl* i *Hetland* straks syd for Stavanger ved Gandsfjordens Vestside. Af Fundomst. kjendes kun, at der i Haugen var et af Sten opført langt Gravkammer, og at de nedenfor beskr. Beslagplader af irsk Oprindelse fandtes paa eller ved et i Graven liggende Hestekranium.

a) Rund *Plade* med ophøiet Knap paa Midten (afbild. Fig. 12). Paa denne Knap er en tom rund Indfatningsramme, og Siderne ere regelmæssig inddelte ved tungeformede Forsiringer. Rundt dette Midtparti er to Kredse af fine Slyngornamenter. Den yderste Kreds har været afdelt ved fire ophøiede Halvkugler og omsluttet af en fremstaaende Kant. Cfr. Fig. 4 i Aarsb. 1868. Hele Overfladen er stærkt forgyldt, men Stykket er beskadiget af Finderen. Diameter 0,046.

b) Trearmet *Beslag* af forgyldt *Bronce* (afb. Fig. 13). De to Arme ere forenede ved en Cirkelbue med fint ornamenteret Kantog ender i mod hinanden vendte Fuglehoveder. Den tredie Arm er besk. og ufuldst. Midtpunktet indtages af en tom Indfatningsramme. Langs Siderne er op-

høiede Kanter omkr. de med rige Slyngornamenter opfyldte Flader. Største Bredde over de fuglehovedformede Arme er 0,084.

c) *Beslagplade* (afbild. Fig. 14), hvis øverste runde Del ved sine Ornamenter har stor Lighed med Midtskiven paa det i Urda 3die Bind, Plan 1 Fig. 2 afb. Beslag fra Berdal i Feios, — ogsaa henhørende til en Kvindebegravelse. Ud fra denne Skive gaar fire korsstillede Arme. Den øverste er afbrudt og mangler, men synes at have lignet de to paa Siderne, der ere korte og brede, fremstillende et Ansigt «en face». Den nederste, Stammen, er betydelig større, 0,043 lang, og har havt en halvcirkelformet Afslutning, fremstillende to mod hinanden vendte Fuglehoveder, med lange Halse. Det ene Hjørne er imidlertid afbrudt og mangler. Midtpartiet er prydet med Slyngornamenter i Felter, og mellem begge Fuglenæb er en tom Indfatningsramme. Stykkets Længde er nu 0,082, men har været 0,092. Bredden over Armene er 0,062 og over Stammen 0,046.

d) Firesidet *Beslag* (afbild. Fig. 15); hver af Langsiderne danner to Buer, den ene Ende er udad buet, den anden indad buet, og Hjørnerne danner fremstaaende Arme med Spiralornamenter. Fremsiden er ved ophøiede Linier inddelt i Felter, der ere dækkede med Baandslyngninger og rigt forgyldte. Paa Midten af den øverste Bue er en fremstaaende kraftig Hempe med isiddende Broncenagle, der synes at vise, at dette Beslag ved et Led har været forbundet med et andet Beslagstykke. Største Bredde er 0,063, største Længde 0,07.

e) Fire indbyrdes lige *Beslag* med rund Midtplade og fire retvinklet korsstillede Arme. Disse Arme har indadsvingede Sider og ophøiede Kanter, der omslutter Baandslyngninger. Midt paa hver Plade er en Indfatningsramme, og i de to er endnu indfattet en rund flad Skive af enten Karneol eller rødt Glas. Ud for denne Midtramme til Kanten gaar fire korsstillede, ophøiede rette Linier, og i hver Vinkel er en bred Halvbue, omgivet af en Baandslyngning. Under hver Arm er en gjennemboret Hempe. Pladernes Tvermaal er 0,034 og Bredden over Armene 0,064.

f) To baandformede *Beslag*, 0,034 lange og 0,015 brede. Langsiderne ere tungede, og ved den ene Smalside er en liden halvrund Forlængelse. Overfladen er dækket med Baandslyngninger i Rudemønster. Tegningen er forresten forskjellig paa de to Beslag.

g) To Brudstykker af et længere og smalere baandformet

Beslag. Slyngningerne ere afdelte ved firdelte Cirkelornamenter mellem rette Tværstreger.

h) En meget besk. *Ornamentsplade*, hvis Ornamenter viser stor Overensstemmelse med Fig. 22 i Aarsb. 1869 fra Halsan ved Levanger. (Synes ogsaa at tilhøre en Kvindegrav.)

i) Et meget besk. korsformet *Broncebeslag* uden Spor efter Forgyldning, men med en indfattet hvælvet Ravplade i Armenes Skjæringspunkt.

k) *Mundbidt* til et Bidsel. Det har Led paa Midten og runde Hjørneringe, hvori Remholdere, der viser Spor af Broncenagler. Jernet er ellers stærkt forrustet.

l) En liden *Remspænde* af Jern.

m) Et Par dobbelte skaalformede *Spænder*. Længden 0,113, største Bredde 0,07. Underskaalen er eller synes at være af Sølv og er stærkt forgyldt. Dækpladens Ornamenter ere afdelte ved buede Linier, der har været belagte med skraariflede Sølvbaand. Af de ni ophøiede Knopper er kun Stifterne tilbage. Ved Midtknoppen er to eiendommelige flade ophøiede Dyrehoveder, der vender Nakken mod hverandre, og Ornamenterne i de to midtre Sidefelter, hvori disse to Hoveder ere anbragte, ere indbyrdes ganske afvigende. Ligesaa ere disse Spænder ualmindelige derved, at Dækpladens Rand er fastloddet til Underskaalen saaledes, at man ikke kan se Forbindelserne. Underskaalen har en fremstaaende Kant, der har været forgyldt med fordybede Skraahak, men er temmelig beskadiget. Naalen er af Messing, men er afbrudt paa den ene Spænde. De ni Naglestifter gaar igjennem Underskaalen, saaledes at man indvendig i Skaalen ser de tilklinkede Naglehoveder.

n) To *Haandledsringe*, indbyrdes ganske overensstemmende, dannede af en tyk tværriflet Sølvtraad, der er bøiet to Gange rundt i en oval Ring, og hvis Ender ere fæstede paa begge Sider, der, hvor Ringenes Diameter er størst, ved firedobbelt Ombøining, saaledes at Ringenes Fremside kommer til at bestaa af tre ligeløbende Traade og Undersiden af to.

o) En *Ring* af Form og Størrelse som en meget massiv almindelig glat Fingerring, men arbeidet af en stor ugjennemsigtig og meget let Masse.

p) 6 *Perler*: *1.* Stor og smuk med Mosaik med lyst tavlet Mønster. Bundfarven er mørk blaa, men alle indlagte Stykker enten hvide eller lys gule. Største Diameter 0,03. Noget beskadiget. *2.* Ringformet med Mosaik, Bundfarven er klar grøn, hvori er indlagt et gult mat

slynget Baand. Hullet er uforholdsmæssigt stort, og Siderne skraaner fra begge Kanter. I den derved fremkomne skarpe Rand er indlagt en tæt snoet Ring af blaat klart *Glas*. *3*. Skiveformet af mat graa grønt *Glas;* paa Ydersiden er indlagt et gult Zikzakornament mellem to rundtløbende gule Linier. Diameter 0,02. *4*. En noget sammentrykket kugleformet af mat grøn Masse med Tværrifler. *5*. Flad af klart grønt *Glas* med gule Traade. *6*. Liden rund af mørkt *Glas*, hvori er indlagt mange smaa lyseblaa Øine, omgivne med hvide Ringe.

q) To tragtformede massive *Endebeslag* af *Bronce*, der slutter med en flad Ring. Længden 0,048. Rundt Randen er et forsiret Baand, og straks nedenfor dette har begge havt en gjennemgaaende Jernstift. Bestemmelsen uvis; men, da der i det ene Beslag passer et endnu bevaret Endestykke af et Dyrehorn, er det ikke usandsynligt, at de begge har hørt til Drikkehorn, og at altsaa Ringen, hvori de ender, har været til at hænge Hornene efter, naar de ikke var i Brug.

r) *Dyrehoved* af *Bronce* (afbild. Fig. 16) med tragtformet Hals, altsaa maaske anvendt paa samme Maade som de to sidstnævnte Beslag. Nuværende Længde er 0,035. Hovedet har store Øine og ret Snude; mellem Over- og Underkjæven er en jævnbred Aabning, beregnet, som det synes, for en Rem. Næsen er noget beskadiget, ligesom Halsen. Cfr. Fig. 21 Plade X i Gogstadfundet.

s) *Stegespid*, stærkt forrustet, men af Form som det i Aarsb. 1873, Fig. 41 afbildede Eksemplar; cfr. B. M. No. 3456 fra Kvale i Sogndal.

t) *Stegepande*, bestaaende af en rund Skive, omtr. 0,22 i Diameter, og et langt, firesidet, jævnbredt fladt Skaft.

u) Rester af en tynd *Kobberbolle*, der har maalt omtr. 0,33 i indv. Tværmaal over Mundingen; Bollens øverste Rand har været bøiet over en rund Jernring, der har styrket Karret og dannet en rund Kant rundt Mundingen. Bollen har havt — sandsynligvis tre Ører, hvoraf imidlertid kun et er bevaret, (afbild. Fig. 17), forestillende en hvilende Løve med bagovervendt Hoved og hvis Forlabber griber over Karrets Rand. Løven er støbt og temmelig massiv, 0,047 lang og 0,02 høi over Nakken. Hovedet har korte, fremovervendte, reiste Øren, forholdsvis store Øine og opstaaende Næse. Underkjæven rækker frem foran Overkjæven. Halen har været bøiet op langs Ryggen, men er nu kun delvis tilstede. Ved en Nagle med stort halvrundt Hoved har Figuren været

klinket fast til Karret. Under Bugen er en aflang firkantet Aabning bestemt for en Rem eller Bæresnor, cfr. Møklebustskaalen Aarsb. 1874 Fig. 39.

v) *Tollekniv*, der har været nedlagt i en Benslire og en mindre *do.*, begge forrustne.

x) To vinkelbøiede *Hasper*, af Jern med dyrehovedformede Endebeslag af Bronce (afbild. Fig. 18). Disse Hoveder har nogen Lighed med dem, som hyppigt findes fremstillede paa en bestemt Gruppe af bøileformede Broncespænder (cfr. R. N. O. 247 og 248), men Snuden er opadbøiet, saaledes at den danner en rund Hempe, hvori hænger en ringbøiet Jerntraad. Hovedernes Længde er 0,046. Ved Halsen er tværgaaende Rifler, ligesaa langs begge Sider af Overkjæven, Øinene ere fremstillede ved to smaa fordybede Ringe. Paa Undersiden er Mærker efter Jernhempe og ved den øverste Ende Rester af Led og Krampe. Disse Redskaber ere altsaa sandsynligvis Beslag til et fortæret Træskrin. Cfr. Ann. 1858 Fig. 22, ligesom der ogsaa i Møklebustfundet B. M. No. 2987 er to tilsvarende Jernredskaber med Rester af Messingforsiringer; se ogsaa Aarsb. 1867 Fig. 40.

y) *Skjoldbule* af Jern, halvkugleformet med en indknebet Hals eller Ring og udbrettet Kant.

z) En Del ubestemte *Beslagstykker*, nogle *Klinknagler* og *Hestetænder*. (4233).

55. Gravfund fra *Sletten* ved Bunden af Lundsvaagen i Vanse Pgd., Lister og Mandals Amt. Graven opdagedes tilfældig. Hvorvidt der tidligere har været en Haug over, vides ikke, nu saaes kun en uregelmæssig Jordbanke, men sandsynligvis var denne Banke Resten af en udjævnet Haug, idet Dækhellerne hvilede paa den oprindelige Jordoverflade, og Graven selv var udhulet i Auren. Graven laa i Nærheden af den tilsvarende i Aarsb. 1880 S. 254 beskrevne, cfr. ogsaa Aarsb. 1877 S. 99. Forresten kjendes af de nærmere Omstændigheder kun, at der var trængt Jord ind i Graven, og at denne Jord var meget fugtig. Sammen med denne Jord optoges:

a) En bøileformet *Broncespænde* af meget ualmindelig Form (afbild. Fig. 9). Bøilen danner en forholdsvis flad Bue og aftager i Bredde mod Spidsen, der gaar over i en jævnbred, ret, baandformet Flade med ringformet Afslutning. Ringen er aaben paa den udadvendte Side. Ved Bøilens øverste Ende er en riflet Tværstang og to, i et med denne Tværstang og Bøilen støbte buede Arme, der danner en meget udpræget Prøve paa den især fra Gotlands Spænder kjendte eiendommelige Ud-

vikling eller Forsiring. Cfr. Mont. 438. Selve Naalen har været af Jern med Jernspiral. Længden 0,065.

b) Bøileformet *Spænde* (afbild. Fig. 10); 0,062 lang; Bøilen selv er jævnbred med dobbelte Tværstreger ved Enderne og gaar over i en firesidet flad Spids, medens Pladen ved Naaleroden er trekløverformet med tre gjennemgaaende Huller.

c) Bøileformet *Spænde* med firesidet Overstykke og halvrund afsluttet Spids. Længden 0,068. Overstykket er omgivet af en Ramme med retvinklede Indskjæringer i de fire Hjørner. Langs denne Ramme er en tæt Række Huller og fra hvert Hul en ret Linie ud til Kanten. Midt paa Pladen er indridset to Cirkler med Midtpunkt. En lignende Cirkel er anbragt paa Bøilens Midte, der danner en Flade. Bøilens Ender ere prydede med Tværstreger og afskaarne Kanter. Ogsaa Spidsen er nærmest Bøilen prydet med Tværstreger og langs Kanten med en Række fordybede Prikker. Midt paa Fladen er en Cirkel med Midtpunkt. Naalen har været af Jern.

d) Bøileformet *Spænde* med tre Knopper ved det firesidede Overstykke. Bøilen er solid og udvidet paa Midten. Spidsen er prydet med Tværstreger og har halvrund Afslutning. Længden 0,062.

e) Bøileformet *Spænde* af samme Form og Størrelse som foregaaende, men noget spædere og beskadiget paa Spidsen.

f) *Broncespænde* (afbild. Fig. 11) i Form af et hornet firebenet Dyr med kort Hale, altsaa formodentlig tænkt at fremstille enten en Hjort eller en Elg. Længden 0,042. For- og Bagbenene danner to mod hverandre vendte Spidser, adskilte ved en rund Udskjæring. Pladen er svagt buet, men har ingen Forsiringer. Naalen er af Jern. Rundt Halsen gaar et Baand af tre stærke Traade, der ikke staar i Forbindelse med de Rester af Tøi, som hefter ved Naalen.

g) Syljeformet *Ringspænde,* maaske en Beltering, ligner Fig. 8 i Aarsb. 1882, men med seks Straaler mellem den indre og ydre Ring. Største Tværmaal 0,043.

h) Fire *Broncenaale,* hver med en liden bevægelig Ring gjennem det flade Hovedstykke. Længden 0,075. Alle ere prydede med indridsede Ringe, og ved de to hefter Tøistykker.

i) To *Hægtespænder,* begge med Dele af det vævede Belte fastklinket til Spænderne. Hver Spænde har 6 flade Knapper, der ikke synes at have havt Ornamenter.

Til den ene Spænde klæber et lidet Stykke Dyrehud og en Del af en stor Klo, sandsynligvis Bjørneklo.

k) Forgyldningen til en stor *Knap* med høi Ramme og Brakteatpræg. Knappen selv er fortæret, men Forgyldningen, der er af drevet eller presset Guldblik, har ganske bevaret sin Form.

l) En i mange Stykker knust, men senere sammensat urtepotteformet *Lerurne* af lys graa fin Masse. Ornamenterne bestaar af et bredt rundtløbende Baand og af flerstribede Linier fra dette Baand ned til Bunden. Høiden er 0,113, største Tværmaal over Mundingen 0,13.

m) Et smukt dreiet *Haandsneldehjul* med fordybede Linier paa begge Sider.

n) *Skeletdele:* Rester af to Hvirvler af et Laarben, af Hjerneskallen og flere Tænder.

Desuden fandtes Stykker af Foringskit og af fortærede Jernsager. (4234).

56\. *a)* Rester af en *Sølvnaal* med fladt firesidet Hoved, der er gjennemboret med to korsstillede Rækker Huller og har stribede Linier langs Kanterne. *b)* 28 smaa *Ravperler;* f. i en liden Haug paa *Re* i *Ly* paa Jæderen. (4235).

57\. *a)* To *Sølvspiraler* og en sammensmeltet liden Klump af Sølv, Rester af en Hægte lig R. N. O. 271; *b)* Brudstykke af en *Krognøgel* af *Bronce*. F. sammen med brændte Ben i en ualm. stor uforsiret krukkeformet Lerurne i Bakken ved Bunden af Lundevaagen i *Vanse* Pgd. Lister, (altsaa i Nærheden af det foran beskrevne store Fund No. 4234). Urnen havde været nedsat hel, men gik itu ved Optagningen. Stykkerne viser blaasort Brud med rød Yderkant. (4236).

58\. Skaftenden af en vel tilhugget bladformet *Spydspids* af graabrun *Flint*, f. ved Torvgravning paa *Braud* i *Klep*. (4237).

59\. *Stenhakke* af samme sjeldne Form som R. N. O. No. 42 og fra samme Amt som denne, f. nemlig ved Mudring i Havnen ved Skudesnæs. Længden er 0,245, Bredden over de tungeformede, noget ulige og skjæve Tværarme, er 0,12. Den øverste Ende er flad og det hele Redskab noget buet. Skafthullet er hugget fra to Sider. Afstanden fra dette til Eggen eller Spidsen er 0,135. Tværsnittet er ovalt og alle Sider ere glatte, men ikke slebne; Stenarten haard Skifer. (4238).

60\. Tre hjerteformede *Pilespidser* af Flint og 6 *do.* med Tange, f. paa *Orresanden*. (4239).

FORTEGNELSE OVER DE TIL VIDENSKABSSELSKAETS OLDSAGSAMLING I THRONDHJEM I 1883 INDKOMNE SAGER ÆLDRE END REFORMATION.

AF K. RYGH.

---

1. Enegget *kniv* af rødbrun *skifer* af samme hovedform som N. O. 55 med 2 fremspringende knopper ved bladets begyndelse og en udvidelse ved tangens ende; men den ophøiede kjøl langs bladets sider ligger her nærmere ryggen. Eggen er særskilt sleben. Odden mangler, hele længden nu 16 cm., største bredde næsten 4 cm. (2927).
2. Enegget *kniv* af graa *skifer* af en med den foreg. beslægtet, men simplere form, uden fremspringende knopper. Ryggen gaar temmelig sterkt opad mod odden, men er forøvrigt omtrent ret. Et stykke af tangen mangler; nuværende længde 13 cm., største bredde 3,8 cm. (2928).

   No. 1 og 2 ere fundne paa *Skage* i *Kolvereid.*
3. Den ene sideplade af en *kam* af *ben* afbild. fig. 23, 17,5 cm. lang, 1,8 cm. bred paa midten, 0,7 cm. ved enderne. Prydet med tverfurer, længdefurer og cirkler. Den har været sammenholdt med de øvrige plader ved 14 broncenagler stillede i grupper. Stykket maa vistnok henføres til y. j. og jevnføres med Sv. Forns. 526. Det er fundet i grunden under den tekniske skoles bygning i *Throndhjem* sammen med et vævspyd og et par vævstene, som tidligere ere indkomne til samlingen og omtalte i forrige aarsberetning. Gave fra direktør Schøien. (2929).
4. 8 *skrabere* af *flint* af hovedform som N. O. 51, men smalere og længere. 7 af dem ere hele, af den 8de er kun halvdelen bevaret. Længden er fra 16 til 21 cm., bredden 4—5 cm. Den nedre kant er paa dem alle lidt udadbuet. De ere meget tynde og særdeles fint arbeidede. F. paa *Rød* i *Nessets* pgd. i Romsdalen, liggende løst i jorden og tæt ved siden af hverandre, medens en enkelt var lagt tvert

over de andre[1] . Man kan med dette fund sammenligne de i Bohuslän og Jylland hyppigere forekommende fund af større samlinger af skrabere af flint. (2932—36 og 2939—41).

5. *Spydspids* af graasort *flint*, omtr. lig N. O. 69, men smalere mod den bagre ende, 21 cm. lang, over midten vel 4 cm. bred. Fint og smukt huggen. F. 1878 paa *Langnes* i *Veø* pgd. i Romsdalen under nylandsbrydning, mellem tørven og gruset, omtr. 100 m. fra søen og 12 m. over denne. Gave fra Mads Johnsen Langnes ved sergeant O. Ødegaard. (2042).

6. 2 firesidede *heiner*, begge ufulstændige. F. nær hinanden under brydning af nyland paa *Holm* i *Veø*. Gave fra Ole O. Holm ved Ødegaard. (2943. 44).

7. *Økse* af *sten*, 15 cm. lang; den ene bredside næsten flad, kun ubetydeligt indbuet mod eggen, den anden sterkt buet i længderetningen; smalsiderne afrundede. Den er af finderen brugt som fiskesten, idet han har indhakket en fure lidt ovenfor eggen. F. paa *Bergsvik* i *Veø* ved oppløining af myrlænde omtr. 70 m. fra søen. I nærheden fandtes en vakkert sleben stenøkse med skafthul, som blev knækket og er bortkommen. Gave fra Peder K. Bergsvik ved Ødegaard. (2945).

8. Firesidet *hein*, f. paa *Berg* i *Veø* i nyland. I nærheden fandtes en anden hein og et stykke flint. Gave fra Anders J. Berg ved Ødegaard. (2946).

9. *Ring* med et *rembeslag* af *bronce*. Ringen glat, 2 cm. i ydre tverm., beslaget afbrækket og nu ganske kort, med et bevaret naglehul. Vistnok af et sverdbeslag fra æ. j. Er bedækket med smuk rust. F. paa en plads under vestre *Alvstad* i *Stjørdalen* (nær søndre A.) paa et sted i ageren, hvor der tydelig har været en røs, da stene stadig er blevne brudte op og der endnu sees en forhøining. (2951).

10. En firesidet *hein*, temmelig slidt, tilspidset i den ene ende og der forsynet med et hul. F. paa mellem *Alvstad* i *Stjørdalen*. Gave fra gaardbr. Gunnar Alvstad. (2954).

11. En gjennemboret *cylinder* af brændt *ler* af almindelig form, 5 cm. lang. F. i en hustomt paa den østligste gaard *Rokke* i *Stjørdalen*. (2955).

12. En *dolk* med haandtag af ben med holker af messing. Klingen 30 cm. lang, har paa begge sider indskriften: *in te domine 1414*, med indtrykte, i bunden forgyldte tegn, og forøvrigt indtrykte grenede ornamenter. En kort parerstang af messing, som ender i ormehoveder med manke. Haandtaget ender i et løvehoved af messing. Har været opbeva-

---

[1]) I begyndelsen af 1884 er resten af det hele fund, 2 hele skrabere og næsten hele det manglende af den ufuldstændige indkommen. Fundet bestod altsaa i det hele af 10.

ret i *Throndhjem.* Gave fra kjøbmand Sommer. (2956).

13. Brudstkr. af et enegget *sverd* af *jern,* nemlig et 23 cm. langt stykke af tangen og klingen og 5 mindre stykker. Klingen har været indtil 5,5 cm. bred. *Spydspids* af *jern* med fal, ualmindelig ved, at bladet er firesidet, idet tversnittet er en uregelmessig firkant. Et stykke af odden mangler; nu 28 cm. lang, deraf 12 cm. paa falen, der ved overgangen til bladet synes at have havt en udvidelse som et ophøiet baand. *Økseblad* af *jern,* 21 cm. langt, 15 cm. bredt ved eggen, jevnt udvidet til begge sider; har havt smaa fliger ved skafthullet. Dette til y. j. hørende fund er gjort paa en husmandsplads under *Hegge* i *Stjørdalen* lige under en brat bjergvæg; der saaes ikke længere nu nogen haug; men der fandtes adskillig sten omkring. Til fundet hørte desuden en ikke indsendt firesidet hein. I nærheden er tidligere fundet 2 økseblade og en bredbladet spydspids. (2957—59.)

14. Tveegget *sverd* af *jern;* klingen sterkt bøiet og overbrækket omtrent ved midten, 78 cm. lang, oventil 6 cm. bred; sexsidede, 11 og 10 cm. lange hjalter og en lav knap; 9,5 cm. mellem hjalterne. En tynd *plade* af form som et økseblad, 10,5 cm. bredt i eggen og 9 cm. langt, med en smal strimmel eller tange, der stikker ud paa skaftets plads; banen har været udsat for slag. Et eiendommeligt stykke. F. paa *Hammer* i Høilandets sogn i *Grong.* Gave fra Ole Andersen Hammer (2963—64).

15. Omtr. halvparten af en *armring* af *bronceblik;* ved bruddet 2,5 cm. bred, smalnende mod enden, hvor den gaar over i en tynd ten, der ender i en krog. Et stykke af en *kjæde* af *bronce,* 11 cm. langt, men var ved fundet 4 gange saa langt, dannet af løst sammensluttede glatte ringe, 7 mm. vide og 1,5 mm. tykke. Disse stykker er et supplement til det store broncealders fund fra *Stavaa* i *Opdal,* nr. 2129—42 (se Aarsb. 1879, 206 f.). Stykket af armringen kan mulig høre sammen med noget af de før indkomne stykker. (2965—66).

16. Yngre jernalders fund fra *Valum* i *Skogn:*

a) Enegget sverd af jern, fuldstændigt, men i 2 stykker. Klingen 65,5 cm., indtil 6 cm. bred, tangen 12,5 cm. Ingen hjalter. (2967).

b) Oval *skaalspende* af *bronce* af en sjelden form, hvoraf samlingen tidligere har 1 exemplar (nr. 1945), som vil blive afbildet i 2det hefte af O. Ryghs N. O. De er eiendommelige ved skaalens tyndhed og de grunde ornamenter samt ved, at de ikke har havt nogen paa almindelig maade anbragt naal, men som det kan skjønnes af merkerne af jernrust, et efter længden paa den indre side anbragt baand. Dette exemplar er i ornamenterne

adskillig forskjelligt fra no. 1945; navnlig har den paa fire steder et eiendommeligt menneskehoved med overskjæg. Den er nu meget ufuldstændig. (2968).

c) 8 *perler* af *glas*, deraf 2 sammensatte med det sedvanlige gule belæg. (2969).

d) *Paalstavspids* af *jern* med sammensluttende, men ikke lukket fal, 10,5 cm. lang, 5,5 cm. bred ved eggen, knap 3 cm. over falens aabning. (2998).

e) Firesidet *hein*, 30 cm. lang, noget slidt paa siden. (2970).

Fundet, hvoraf paalstavspidsen er indkommet senere end det øvrige, er gjort i en haug af sand med en kjerne af sten, dog uden gravrum, paa en gravplads nede ved søen, fra hvilken samlingen tidligere har et fund (nr. 922—928).

17. Blandet fund paa *Valum* i *Skogn:*

a) Enegget *sverd* af *jern;* af klingen, nu 78 cm. lang, indtil 5 cm. bred, mangler en liden stump af odden og smaa stykker af eggen. Af tangen er kun en liden stump med nedre hjalt bevaret. (3004).

b) En ufuldstændig *klinksøm* af *jern.* (3005).

c) 3 *perler* af *glas,* alle smaa, lysegrønne, de to ensfarvede, den tredie med en i spiraler omgaaende rød stribe. Hertil kommer en sammensmeldtet klump af sort glasmasse. (3066).

d) Stykker af *tætningskit* af et træspand af det almindelige slags. (3067).

Fundet er gjort i en haug af kuppelsten med sandjord i bunden, 12 m. i tverm. og lidt over 2 m. høi. *a* og *b* fandtes nær overfladen i toppen, de øvrige sager heller ikke meget dybt. Hvis der ikke er nogen feil i fundberetningen, maa det dog være 2 forskjellige fund, da saavidt vides, tætningsskit ikke ellers er forekommet i fund fra y. j.

18. Smaa stykker *tætningskit* af et trækar, fundet med en stor samling brændte ben i en haug paa *Valum* i *Skogn.* Haugen bestod af sand med en indre kjerne af sten, 5—6 m. i tvermaal. (3006).

19. Fire smaa brudstkr. af en *halvmaaneformet kam* af *ben,* de to af midtstykket med stumper af tinderne, med naglhul og jernrust, de to andre af sidebelæggene prydede med striber, prikker og rækker af buer. Maaske høre stykkerne til to kamme. F. i en samling brændte ben i en haug paa *Valum* i *Skogn* af samme størrelse og bygningsmaade som den foregaaende. (3007).

Disse to hauger, som altsaa begge indeholdt fund fra æ. j., laa nær sammen og noget adskilt fra den gruppe, hvorfra der er indkommet fund fra y. j.

20. Yngre jernalders fund fra *Valum* i *Skogn:*

a) Tveegget *sverd* af *jern* med 82 cm. lang, indtil 5,5 cm.

bred klinge, skyttelformede hjalter og trekantet knap; fuldstændigt, men brækket et stykke ovenfor odden. (3052).

b) Tveegget *spydspids* af *jern* med fal af formen med concavt blad; nu 30 cm. lang, men det nederste af falen mangler. (3053).

c) Tveegget *spydspids* af *jern* med fal med kun indtil 2,5 cm. bredt blad, nu 30 cm. lang, men mangler et stykke af odden. Falen er brækket, men fuldstændig tilstede. (3054).

d) *Sigdblad* af *jern* af almindelig form, lidt ufuldstændigt ved begge ender, nu over 24 cm. langt. (3055).

e) *Knivblad* af *jern* med tange i 3 stykker, men fuldstændigt, 17 cm. langt, deraf bladet omtr. 9 cm. Ryggen er temmelig krum, eggen sterkt slidt. (3056).

f) *Krog* af *jern*, dannet af en firesidet, noget snoet ten, gaar oventil i en temmelig tyk plade, hvorigjennem der gaar en nagl. Stykkets længde, maalt fra den nederste bugt af krogen, er 11 cm. Naglen er 4 cm. lang, med rundt hoved i den ene ende og nitplade i den anden. (3057).

g) En hel del smaa brudstkr. af en *skjoldbule* af *jern*, som har havt en smal brem og en hul indknibning ovenfor den. (3058).

h) Brudstkr. af et rimeligvis dobbeltledet *mundbid* af *jern*; ringene har været 5,5 cm. i tverm. og lidt concave paa siderne. (3059).

i) Forskjellige stykker *bidselbeslag* af *jern* med paalagt *bronceblik*; nogle stykker er firkantede, tildels med indskjæringer i alle fire sider, andre aflange, alle forsynede med smaa nagler. Fremdeles endel smaa *klinknagler* med knapformede hoveder, tildels med broncebelæg, som har været fæstede paa et mellemlag af omtr. 0,4 cm. tykkelse. (3060).

k) En liden *ring* af *jern*, 30 cm. i tverm., med en afbrudt, 5 cm. lang stang, der griber om ringen med en løkke; maaske ogsaa af seletøiet. (3061).

l) Nogle, tildels ufuldstændige *klinksøm* af *jern* med store hoveder, men knap 0,5 cm. lang stamme; rimeligvis ogsaa af seletøiet. (3062).

m) Nogle ubestemmelige gjenstande af *jern*, deriblandt som det synes af en pilespids og af en bred, firkantet spende eller remløber. (3063).

n) En ualmindelig liden fin *hein* med hul ved enden; nu kun 4,5 cm. lang og har ikke været over 5 cm. Den hører vistnok til de mindste af disse ofte forekommende smaa redskaber. Den viser ikke spor af slid, men har

derimod merker af et slags glasur, som dog kunde være tilfældig tilkommet. (3064).

o) Nogle stykker flint. (3065).

Fundet er gjort i en rund haug af sand og muldjord med kun lidet sten paa den samme gravplads. Haugen var 7—8 m. i tverm., ikke fuldt 1 m. høi. Sagerne laa i en dynge kul, og til flere af stykkerne er fastrustet stumper af kul og *brændte ben.*

21. Yngre jernalders fund fra *Valum* i *Skogn:*

a) Brudstkr. af et tveegget *sverd* af *jern;* begge hjalter, en trekantet knap og stumper af klingen er bevarede; klingen har været indtil 6 cm. bred. (3080).

b) Brudstkr. af et andet tveegget *sverd* af *jern,* hvis klinge har været indtil 5 cm. bred; ogsaa hjalterne er mindre end paa det foregaaende. (3081).

c) 8—9 *pilespidser* af *jern,* tildels i brudstkr. To af de hele er 13,5 cm. lange. (3082).

d) Brudstk. af et *kantbeslag* til en sverdslire (?) af *jern* af form som en halv cylinder, 0,8 cm. bred over aabningen, udvendig maalt; stykket er kun 4 cm. langt. (3083).

e) Nogle brudstkr. af *jern,* der efter formen kan være af et ljaablad, men for smaa til at formen kan bestemmes. (3084).

f) En samling af 11—12 *klinksøm* af *jern,* hele og ufuldstændige, 3,5—5 cm. lange. (3085).

g) En liden *perle* af rød *glasmasse,* 8 × 9 mm. (3086).

h) Et lidet brudstk. af en *kam* af *ben,* kun lidt over 1,5 cm. langt med stumper af 6 tinder. Kammen synes at have havt en svag krumning og har rimeligvis været temmelig lang. Bredden ned til tinderne er 1,6—1,7 cm. Ingen spor af ornamenter eller af sidebelæg. (3087).

i) 2 firesidede *heiner,* noget slidte, 47 og 17 cm. lange. (3088—89).

Fundet gjordes i det samme gravfelt i en rund haug af jord og kuppelstene, 19 m. i tverm. og 3 m. høi. Sagerne laa samlede i haugens top nær under overfladen.

Nr. 16—21 er gaver fra filialafdelingens direktion. Med undtagelse af nr. 18 og 19 er de fremkomne ved gravninger, foretagne af en privatmand med understøttelse af filialafdelingen.

22. *Økseblad* af *jern* af en temmelig hyppig form med forlænget skafthul, retlinjede sider, men sterk indknibning paa den indre side under skafthullet. F. i nærheden af *Hoklingsvandet* i *Aasen.* Gave fra Helge Müller. (2971).

23. *Økseblad* af *jern* af samme type, men meget lidet, kun 12,5 cm. langt og 5 cm. bredt over eggen. F. paa *Stene* paa *Byneset.* (2972).

24. Fire *haandtenshjul* af *grøtsten,* dels flade paa begge sider, dels convexe paa den ene side, 3—5 cm. i tverm. og 1—1,5 cm. tykke. Det ene har paa den ene side 2 furer koncentriske med hullet. Et andet har foruden hullet i midten et mindre hul nærmere kanten, som er fyldt med jernrust. 2 *vævstene* af noget forskjellig størrelse og form. En liden *digel* af *grøtsten* med kun 4 cm. langt skaft, omtr. 7 cm. i indre tverm. og 2,5 cm. dyb. F. tilligemed 12—14 andre vævstene i en gammel hustomt paa østre *Berg* i *Verdalen.* Rimeligvis fra middelalderen. Gave fra Sivert Berg. (2973—2978).
25. *Haandstenshjul* af *grøtsten,* omtrent halvkugleformet, 3 cm. i tverm. Brudtstkr. af 4 firesidede *heine* af forskjellig størrelse, alle meget slidte. F. 1871 i en ager paa *Holden* i *Hevne.* (2979—2983).
26. *Cylinder* af brændt *ler,* 4,5 × 4 cm., f. i jorden paa *Magerøen* i *Hevne.* (2984).
27. En uregelmæssig firkantet, fladagtig, *sten* med et hul ved hver ende, 8,5 × 4,5 cm. Ligner de stene med hul ved begge ender, som ofte findes sammen med vævstene. F. i en ager nær søen paa *Vitsø* i *Hevne.* (2985).
28. To ufuldstændige tveeggede *spydspidser* af *jern.* Af falen er paa begge kun en stump bevaret. Bladet paa den ene 4,5 cm., paa anden 6 cm. bredt. F. sammen med kul i en haug paa *Vitsøøren* i *Hevne.* (2986. 2987).
29. *Økseblad* af *jern,* muligt fra hedendommen; har nedentil tilnærmelsesvis skjegøkseform, skafthullet fortsættes indad i en art fal. F. under pløining paa pladsen Sagøren under *Holden* i *Hevne.* (2988).
30. Den nedre del af et nedenfor hullet afbrækket *økseblad* af *jern,* ogsaa noget ufuldstændigt ved eggen. F. i en stenrøs paa *Sinnes* i *Hevne.* (2989).
31. Tveegget *spydspids* af *jern* med fal, nu 34 cm. lang, deraf 12 cm. paa falen, men den er meget ufuldstændig ved odden; bladet indtil 4 cm. bredt. F. under pløining paa nedre *Kirkesæter* i *Hevne.* (2990).
32. Tveegget *spydspids* af *jern* med fal, 47,5 cm. lang, hvoraf lidt over halvdelen kommer paa falen; bladet 5,5 cm. bredt ved midten og smalner ind med ensartet afrundede kanter mod begge ender. F. i en stenrøs paa *Stamnes* i *Hevne.* (2991).
33. Yngre jernalders fund paa *Stamnes* i *Hevne:*
    a) Brudstk. af et tveegget *sverd* af *jern,* bestaaende af haandtaget og en 9 cm. lang stump af klingen. Hjalterne og den trekantede knap har været belagt med bronce. (2992).
    b) Tveegget *spydspids* af *jern* med ufuldstændigt blad, nu

30 cm. lang, hvoraf 11 cm. paa falen. Denne er prydet med indtrykte elliptiske figurer og ved enden forsynet med en nagl; bladet indtil 5,5 cm. bredt, synes at være afbrækket omtr. paa midten. (2993).

c) Et par enkelte ovale *skaalspender* af *bronce*, den ene næsten fuldstændig, medens der af den anden kun er bevaret et lidet stykke. De slutte sig forøvrigt til formen med 10 lave runde knopper, men adskille sig fra disse ved, at de istedetfor endeknopperne og de midterste sideknopper har et slags dyrehoveder, meget langstrakte og temmelig sterkt ophøiede. Enkelt charnier, tabt naal af jern med stift af bronce. (2994).

d) Brudstk. sandsynligvis af en *haandledsring* af *bronce*, 10,5 cm. langt. I den ene ende, hvor det har en oprindelig afslutning, ganske tyndt, i den anden, hvor det viser sig afhugget, 0,5 cm. i tverm. med firesidet tversnit. Ved enden og midt paa stykket et baand af 3 tverfurer. (2995).

e) 2 brudstkr. af en forbøiet *naal* eller en *ring* af *bronce*, tilsammen 5,5 cm. lange. Den ydre side prydet med en sammenhængende række ophøiede rundinger. Tvermaalet 2,5—3 mm. (2996).

f) En samling af 13 *perler* af *glas* af forskjellig form og farve, dels enkelte, dels sammensatte, en enkelt med dybe furer. (2997).

Fundet er gjort ved en husmandsplads paa Stamnes, ved stranden af Hevnefjorden, efter opgivende i 2 forskjellige røser, som laa tæt sammen, saaledes at *a* og *b* skulde være fundne i den ene, *c—f* i den anden. Jernsagerne sees at have været paa baalet. Der er endnu en tredie røs paa det samme sted.

34. *Vævstene* af almindelig form, f. paa *Sunde* i *Hevne*. (2999).

35. *Kølle* af *sten*, 22,5 cm. lang, men adskilligt afslaaet ved enderne, 10 cm. bred over skafthullet, der er anbragt paa midten, indtil 4,5 cm. tyk. Bredsiderne er saaledes temmelig flade, men den ene er dog noget mer konvex end den anden. Paa begge sider af skafthullet er skarpe hjørner, som staa skjevt ovenfor hinanden. Begge ender ligedannede, spidse. F. paa *Sunde* i *Hevne*. (3000).

Nr. 34 og 35 er gaver fra hr. gaardbr. Otto Kaald.

36. *Spydspids* af graa *skifer* med agnorer. Tangen og et større stykke fra odden af mangler; nu 12,5 cm. lang, 2—2,3 cm. bred, almindelig firesidet tversnit. Agnorerne er lidet mere end 0,5 cm. lange. F. i nyland nær søen paa pladsen Kvernviken under *Helland* i *Hevne*. (3001).

37. Brudstk. af en *spydspids* af rødbrun *skifer*. Der mangler et større stykke fra odden af og et stykke af den ene eg til-

ligemed den ene agnor; ogsaa den anden agnor er ufuldstændig. Nuværende længde 7,5 cm., bredde over agnorerne 3,5 cm., foran ved brudet 2 cm. Formen forøvrigt har været almindelig med temmelig lange agnorer. F. paa *Hevnskjelsjøen* paa øen Hevnskjel i *Hevne*. Gave fra gaardbr. G. Wedén. (3002).

38. *Dolk* af *flint* af typen N. O. 64, saagodtsom uskadt, 18 cm. lang, deraf 7 cm. paa haandtaget, bladet nedentil 4 cm. bredt og som sedvanligt lidt skjevt. F. paa *Staalviken* i Bustlifjorden i *Hevne*, (3003).

39. En lidt aflang *kugle* af brændt ler, 5 × 4 cm. i tverm., med gjennemgaaende hul. F. paa *Sve*, Osens sogn i *Bjørnør*. (3008).

40. *Haandtenshjul* af *grøtsten*, høi kalotform, 2,5 cm. i tverm. nedentil, prydet med en cirkel omkring hullet og 4 høie buer paa siderne. F. paa *Sand* i *Verdalen*. (3009).

41. *Cylinder* af brændt *ler* med en fure efter den ene side. F. paa *Røske*, Solberg sogn, *Inderøen*. (3010).

42. Den forreste del af bladet af en enegget *kniv* af rødbrun *skifer* af samme form som NO. 57, men lidt større. Stykket er 6 cm. langt i eggen og 5 cm. bredt ved bruddet. F. paa *Bøleseter* i *Flatanger* og er den 4de skiferkniv, samlingen har derfra. (3011).

43. Odstykket af en *pilespids* af graa *skifer*, 3 cm. langt, kun lidt over 1 cm. bredt ved bruddet. Den har maaske været meget smal. (3012).

44. Et lidet stykke af den forreste del af en enegget *kniv* af rødbrun *skifer*, knap 2 cm. langt. Kniven har været ualmindelig tynd. (3013).

45. Brudstk. af en *spydspids* af graa *skifer*, den forreste del undtagen en stump af odden, 6,5 cm. langt, over 3 cm. bredt ved bruddet, af almindelig form. (3092).

46. *Pilespids* af graa *skifer;* kun lidt af tangen mangler, knap 5 cm. lang, foran tangen nær 2 cm. bred, affladet efter midten. Har ikke egentlig agnorer, men dog en ubetydelig indskjæring ved tangens begyndelse. (3093).

47. Tangen og 1 cm. af bladet af en *pilespids* af blaagraa *skifer;* bladet nedentil kun 1,2 cm. bredt, fladt paa den ene side, afrundet paa den anden. Heller ikke den har egentlige agnorer, men dog en liden indskjæring foran tangen. (3094).

48. Midtstykket af en *pilespids* af lysegraa *skifer*, omtr. 3 cm. langt, 1,3 cm. bredt, jevnt afrundet paa begge sider. (3095).

49. Odstykket af en *spydspids* af lysegraa *skifer*, kun to cm. langt, fladt. (3096).

50. Odstykket af en enegget *kniv* af gulgraa *skifer*, skraat afbrækket, 2¼ cm. langt paa den ene side. (3097).

51. Brudstk. rimeligvis af et *hængesmykke* af *skifer*. Det er tyndt, 1,8 cm. bredt oventil med buet overkant, 0,8 cm. nedentil ved bruddet, 1,5 cm. langt. Midt under overkanten er et hul indboret paa den ene side. (3098).
52. Nogle uregelmæssige stykker ren *kvarts* og et stykke sleben *chalcedon*. (3099).
53. Et stykke *flint*, formet som en *skraber* uden skaft. Den convexe side er bedækket med kalkskorpe og maa være flintbollens naturlige flade, den anden side dannet ved et eneste lag med nogle mindre tilknakninger ved kanterne. (3016).
54. En samling *flintrester*, tydeligvis verkstedsaffald; ingen af stykkerne synes at være dele af noget bestemt redskab. (3100).
55. Flere stykker *rødbrun skifer*, der maa ansees som arbeidsskrællinger eller mislykkede emner, et stykke muligt emne til en enegget kniv. Den slibning, som sees paa det sidste, skyldes finderen. (3101).
56. En samling *flintboller*. Af nogle af dem er der afslaaet stykker. (3102).
57. Nogle flade stykker af graa *skifer*, i hvilke der paa kanterne er udgravet simple hak. Maaske brugt som et slags sænkestene. (3103).
58. En oval *sten* med omgaaende fure efter længden, 9 cm. lang. (3104).
59. En *sænkesten*, 21 cm. lang, spids i den ene ende, rundet afslidt i den anden. Den har firesidet tversnit og tvert over midten en omgaaende fure; fra denne gaar en fure omkring den spidse ende. Ligner en art sænkestene, hvoraf samlingen tidligere har flere exemplarer, som dog er forskjellige deri, at de istedetfor tverfuren har et gjennemgaaende hul. (3105).

Nr. 43—59 er fundne paa *Bølestrand* i *Flatanger*, en udskilt part af Bøleseter, fornemmelig i et stykke nyland temmelig høit oppe i lien. Flintresterne fandtes i det samme strøg som skifersagerne. Samlingen har tidligere flere fund af skifersager fra samme gaard.

60. *Bryne* af *kvartsit*, 13 cm. langt, overalt glat slidt, paa den ene side fladt, forøvrigt afrundet. F. paa *Botngaarden* i *Bjugn* paa samme gaardpart som den halvmaaneformede skraber nr. 2635. (3017).
61. *Økseblad* af *jern*, 14 cm. langt, rimeligvis fra hedendommen. F. under jordarbeide paa *Lein* i *Verdalen*. (3018).
62. *Tilhuggersten* for *stenredskaber* (?) af form som en rund kage, 7—7,5 cm. i tverm. og 4,5 cm. tyk. Midt paa hver side er en rund grube, passende for en fingertop. Har i lang tid været opbevaret paa *Oklan* i *Verdalen* og er rimeligvis funden der. (3019).

63. Yngre jernalders fund fra østre *Bjerkem* i *Sparbuen:*

a) *Stage* til en *kolo* (skaal til brændende tyristikker) med levninger af de bøiler, som har baaret skaalen. Stagen er helt bevaret, 87 cm. lang, firesidet, nedentil spids, har oventil en baandformet udvidelse, hvorfra bøilerne har gaaet ud. Disse ere vredne, af fire er levninger tilbage, men forbøiede. Jfr. Aarsb. 1868 figg. 45 og 46 fra Hurum i Hole og Hennum i Lier, som dog er noget forskjellige og mindre. Ved tidligere gravning i den øvre del af samme haug er der virkelig fundet en nu tabt skaal af jern, der kan have passet til denne stage. (3020).

b) Brudstk. af et fint *sigdblad* af *jern*, 8 cm. langt; den bagre del mangler. (3021).

c) Den forreste del af et *knivblad* af *jern*, 5,5 cm. lang. (3022).

d) *Nøgel* af *jern*. Haandtaget dannes af en oval, nedentil spidsere ring af et fladt baand; stammen nedenfor ringen ligeledes flad firesidet med aftagende bredde. Dertil slutter sig nedentil et tverstykke, fra hvis ender en stift gaar opad i haandtagets plan; den ene af disse stifter nu afbrudt. Hele længde 8 cm., tverstykkets 2 cm. (3023).

e) *Hank* til et skrin af *jern*, dannet af et til en halv cylinder sammenbøiet baand, i begge ender bøiet nedad, idet det gaar over til en smal ten, som derpaa igjen er bøiet op og ender i en spiral. Af de to kramper, som har fæstet den til laaget, er kun den ene bevaret, dannet af en sammenbøiet jernten, hvis spidser er ombøiede i en ret vinkel. Laagets tykkelse har i det høieste været 2 cm. (3024).

f) *Hasp* af *jern*, nu dannende en stump vinkel, hvoraf det kunde formodes, at laaget har været skraat. Den nedre del af den er en oval plade, nedentil tilspidset og opbøiet i en liden spiral; paa bagsiden staar der ud en halvrund hempe, som har gaaet ind i laaset. Den øvre del er spaltet i to vredne tene, endende i en løkke. Hele længden 10 cm. (3025).

g) Brudstk. af et *laasbeslag (?)* af *jern*. Det bestaar af en 14 cm. lang, rund ten, i den ene ende ombøiet, i den anden udplattet og dermed 2 nagler klinket til en liden plade, hvori der er udskaaret et firkantet hul, 2 cm langt, 0,3 cm. bredt. (3026).

h) Et par stkr. flade *jernplader*, rimeligvis ogsaa af et beslag til en kiste eller et skrin. (3027).

i) 2 eiendommelige *redskaber* af *jern*, dannede af 2 sammensluttende, vredne tene, som i den ene ende danner

en løkke, hvori der hænger en ring, og i den anden ende gaar over i en enkelt ten, som er retvinklet bøiet. Hele længden 9,5 cm. (3028).

k) Brudstk. af en *sax* af *jern*, afbrækket i bøilen; af kniven er kun en stump bevaret. (3029).

l) Et brudstk. af *jern*, der bestaar af en rund ten, som i den ene ende gaar over i en plade (mulig en kniv), i den anden i en firesidet ten; 15 cm. langt. (3030).

m) En *ring* af *jern*, maaske af et mundbid. (3031).

n) En samling *klinksøm* af *jern*, over 60 i tal, 2—6 cm. lange. 6 af dem er 8 cm. lange og har istedetfor den almindelige firkantede nitplade en oval plade, hvis lange spidser er krummede nedad. (3032).

o) En klump blaagrønt *glas*, vistnok af smeltede *perler*. (3033).

p) Nogle ubestemmelige stykker af forskjelligt stof. (3034).

Fundet er gjort under veiarbeide i en haug mellem østre og vestre Bjerkem, idet veien, som tidligere har gaaet over haugen, blev skaaret ned i den. Tidligere var der gravet lidt i toppen, hvorved den under *a* nævnte skaal blev funden. Haugen bestod af jord, blandet med lidt sten og indeholdt meget kul; men ben iagttoges ikke. Af klinksøm fandtes adskilligt mere end det indbragte. Gave fra gaardbr. Johan Bjerkem.

64. *Spydspids* af lysgraa, hvidflekket *flint*, nogenlunde lig NO. 69, 15,5 cm. lang, indtil 3 cm. bred, ender bagtil i en tver linje. Ualmindelig tynd og særdeles fint og smukt tilhuggen. F. paa nedre *Lein* i *Skogn* paa bunden af en myr nedenfor gaarden. (3035).

65. Flere stykker *tætningskit* af en *trætine* af almindeligt slags. Nogle brudstkr. af *naale* af *ben*. Deriblandt et endestykke oventil, udhulet paa den ene side og med en skarpt ophøiet kant paa den anden, samt spidsen af en anden, flad naal. F. paa *Landstad* i *Verdalen* i en haug høit oppe i en skovli i øst for gaarden Sand. Haugen bestod væsentlig af sandmuld og var lagt over en kløftet bergknaus. Paa dennes ene side (ikke i kløften) fandtes under nogle tillagte heller en større samling *brændte ben* og deriblandt de nævnte gjenstande. Gave fra filialafdelingens direktion. (3037—38).

66. 15 *vævstene* af almindelige former, hvoraf en har faaet en nyt hul, efterat det første var knækket. En halvmaaneformet *vævsten* med et hul ved hver ende. 4 *haandtenshjul* af *grøtsten*. Et firesidet *bryne* af temmelig haard stenart, slidt saavel paa midten som ogsaa særskilt mod den ene ende. Et bredt, fladt *bryne* af haard stenart, afbrækket i den ene ende, nu 19 cm. langt, 7,5 cm. bredt, 2 cm. tykt. Bredsidernes slidningsflade er concav i begge retninger, og for-

saavidt stykket har været brugt til slibning af egredskaber, maa dette have været spidser. Haandtenshjulene er dels flade paa begge sider, dels convexe paa den ene side; et er halvkugleformet med dybe tverfurer fra hullet til henimod underkanten. F. ved gravning, formodentlig i en gammel hustomt, paa *Husan* i *Verdalen*. Det flade bryne hører maaske ikke sammen med det øvrige fund. Gave fra gaardbruger Johannes Husan. (3039—3046).

67. Tveegget *sverd* af *jern*, fra y. j. Klingen 78 cm. lang, oventil 5,5 cm. bred, skyttelformede hjalter med en afrundet knap. Klingen er ved uforsigtighed under optagningen næsten brækket paa to steder. F. i en gravhaug paa *Jøssund* i *Aafjorden* sammen med 3 firesidede heiner og 2 (i 1884 indkomne) skaalspender af bronce. (3050).

68. *Økseblad* af *jern* af en almindelig form fra y. j. F. i en haug paa *Asp* i *Egge* sogn ved Stenkjer under opbrydning af nyland nær under jordskorpen. Gave fra gaardbr. Andreas Asp. (3051).

69. *Haandtenshjul* af *grøtsten*, kalotformet. En *vævsten* af almindelig form. En gjenstand af *grøtsten* af omrids som et dobbelt bæger, svagt udhulet i den ene ende, dybere i den anden, 7 cm. lang. F. paa *Aune* i Verran, *Ytterøens* pgd., lige ved siden af et firkantet lidet rum af stenheller, hvori der intet fandtes. Paa stedet var en mængde kul. Gave fra lærer *Aune*. (3069—3071).

70. Et par skaalformede *spænder* med dobbelt plade af *bronce* af formen med 5 faste knopper og 4 paanaglede; to dobbeltsnoede sølvtraade i rammerne om firkanterne. Et nogenlunde fuldstændigt *kranium*. F. paa *Gjevran* ved *Stenkjer* i en lerbakke ved en vei, af hvilken der maaske tidligere var afgravet en del. Gave fra fru F. Quam. (3072. 3073).

71. *Haandtenshjul* af *ben*, fladt paa undersiden, convext paa oversiden, prydet med 5 baand af 2 omgaaende furer, concentriske med hullet, 4,5 cm. i tverm., noget beskadiget paa den ene side. F. paa gaardstunet paa *Gjevran* ved *Stenkjer*, hvor i sin tid guldspenden Aarsb. 1874 fig. 10 ogsaa blev fundet, uden at det kan oplyses, om begge er fundne paa det samme sted paa tunet. Ogsaa gave fra fru F. Quam. (3074).

72. *Vævskyttelformet beltesten* af kvartsit, 13 cm. lang, lidt over 4 cm. bred, dyb fure, den øvre del noget kortere end den nedre. Fundet i en kasse med henlagt skrammel paa et af selskabets paklofter. Findestedet ukjendt. (3076).

73. *Økse* af *sten*, omtr. af formen NO. 9, men mere regelmæssig med jevnt buede bredsider, jevnbrede og svagt buede smalsider, 11 cm. lang, 5 cm. bred ved eggen, 3,5 cm. ved

banen. F. paa *Volden* i *Snaasen* og gave fra gaardbr. Sten Vǫlden ved forstkandidat Kr. Meisterlin. (3079).

74. Gjennemboret *kugle* af brændt *ler,* 4,5—5 cm. i tverm. F. i haven paa *Solberg* prestegaard i *Beitstaden.* Gave fra hr. sogneprest E. Skavlan. (3090).

75. Den nedre del af en i skafthullet afbrækket *økse* af *sten* af typen NO. 35, men uden særskilt kjøl efter ryggen. Hullet boret fra to sider og gjennemslaaet, men som det synes ikke færdigt. Stenarten graagul med lysegule spetter. F. paa *Vaade* i *Beitstaden.* Gave fra hr. sogneprest Skavlan. (3091).

76. *Yngre jernalders* fund fra *Bredvoll* i *Aafjorden:*

a) Tveegget *sverd* af *jern,* odden mangler, klingen nu 74 cm. lang, oventil 6 cm. bred, skyttelformede hjalter uden knap. (3106).

b) Ufuldstændigt tveegget *sverd* af *jern.* Af klingen er kun den øverste del, 28 cm., bevaret: Det har et tykt, skyttelformet nedre hjalt og en afrundet knap af *bronce.* Den sidste har et baand af 4 furer over midten og baand af 3 furer paa skraa over ryggen; andre forsiringer nu ukjendelige. Mellemkavlen, 8,5 cm. lang, fuldstændig bevaret med sit belæg, der synes at bestaa af træ, omviklet med lærred og spiralformet omslynget med en jerntraad; men det hele er nu gjennemrustet til en eneste jernagtig masse. (3107).

c) Brudstkr. af et tveegget *sverd* af *jern,* nemlig en knap med øvre hjalt og en stump af grebet, nedre hjalt med en stump af grebet og klingen samt et 39 cm. langt stykke af klingen. Hjalterne og knappen er ualmindelig tynde. (3108).

d) Tveegget *spydspids* af *jern* med fal, odden mangler, nu 42 cm. lang, hvoraf 10 cm. kommer paa falen; bladet indtil 4,5 cm. bredt med temmelig skarp indsmalning mod falen. (3109).

e) Tveegget *spydspids* af *jern,* næsten fuldstændig, 42 cm. lang, hvoraf 11 cm. paa falen; bladet 4,5 cm. bredt nærmest falen. (3110).

f) Tveegget *spydspids* af *jern,* næsten fuldstændig, 37 cm. lang, hvoraf 10 cm. paa falen; bladet 4 cm. bredt. (3111).

g) Tveegget *spydspids* af *jern,* lidt mangelfuld ved begge ender og noget afrundet i eggen, nu 28 cm. lang; i falen sidder en stump af træskaftet. (3112).

h) *Økseblad* af *jern* af en almindelig form, 15 cm. langt, 13 cm. bredt i eggen; fliger ved skafthullet. (3113).

i) *Økseblad* af *jern* af en smal, langhalset form, 21 cm. langt, 10 cm. bredt i eggen; fliger paa den indre side. (3114).

k) *Skjoldbule* af *jern* i flere brudstkr. og ufuldstændig, omtr. 14 cm. i tverm. nedentil og 7 cm. høi, har en svag buet indknibning ovenfor randen. (3115).

Fundet skal være gjort i en større sandhaug paa *Bredvoll* i Sørdalen i *Aafjorden*, formodentlig i den gruppe, som ligger vestenfor gaardene. Hvis samtlige gjenstande virkelig skrive sig fra samme haug, synes den at maa have indeholdt mindst 2 forskjellige gravsteder.

77. Yngre jernalders fund fra *Risegjerdet* i *Opdal:*

a) Tveegget *sverd* af *jern*, klingen 79 cm. lang, oventil 6 cm. bred, skyttelformede hjalter; der har været en knap, som nu mangler. (3118).

b) Tveegget *spydspids* af *jern*, 40 cm. lang, deraf 16 cm. paa falen, som er prydet med omgaaende baand af ophøiede traade; bladet har sin største bredde, 4,5 cm. ligeovenfor falen. (3119).

c) Tveegget *spydspids* af *jern*, 46,5 cm. lang, hvoraf 10 cm. paa falen, som er prydet med indtrykte elliptiske figurer af almindelig form. Slankt og jevnt indsmalnende blad. (3120).

d) En *spydstage* af *jern*, ufuldstændig i den øvre ende og derfor ogsaa nu uden nagle. (3121).

e) *Økseblad* af *jern*, 20 cm. langt, 11,5 cm. bredt ved eggen, fliger ved skafthullet. (3122).

f) *Økseblad* af *jern*, 14,5 cm. langt, 10 cm. bredt ved eggen, fliger ved skafthullet, ualmindelig bred hals. (3123).

g) *Sigdblad* af *jern*, mangler et stykke i begge ender, nu 22,5 cm. langt efter ryggen. (3124).

h) 4 tveeggede *pilespidser* af *jern* og brudstkr. af 2 andre, fra 12 cm. til 16 cm. lange, dels med flade, dels med runde tanger. (3125).

i) *Knivblad* af *jern* med tange, bladet 8,5 cm., tangen 10 cm. lang; ryggen næsten ret, eggen sterkt slidt. (3126).

k) *Knivblad* af *jern* med tange, bladet kun 6 cm. langt, maaske en følge af slidningen, tangen 10,5 cm. Ryggen næsten ret, eggen meget slidt. (3127).

l) *Nøgel* af *jern*, dannet af et tykt baand, der i den nedre del gaar over til en rund ten. Øverst er en løkke, hvortil der vel har hørt en ring, som er tabt. Lidt nedenfor midten danner stammen en dobbelt retvinklet bøining, hvorefter den igjen fortsættes i den oprindelige retning. Nederst er der istedetfor en indadgaaende bøining et lidet aks. Den hele længde 13 cm. (3128).

m) *Nøgel* af *jern*, lig den foregaaende, men mangler den nederste del og bøiningen er her buet; længden af det bevarede 16 cm. (3129).

n) Del af en *lænke* af *jern*, bestaaende af en bøile, der er indkneben paa midten, saa at den danner en dobbeltløkke, 7 cm. lang, i den ene ende gjennemboret, og i hullet sidder en stift med et spigerhoved i den ene ende og i den anden ombøiet til en løkke. (3130).

o) *Ring* af *jern*, 2,5 cm. i ydre tverm., hvori hænger 3 korte, enkelte rembeslag, 2,5 cm. brede med 3 naglhul. (3131).

p) *Beslag* af *jern*, bestaaende af en firkantet plade, der i den ene ende har en retvinklet ombøining og lige ved bøiningen 2 firkantede hul; i den anden ende 2 almindelige naglhul med levning af nagler. (3132).

q) *Syl* af *jern* med firesidet tversnit, tykkest paa midten, smalner ligelig ind mod tangen og odden, 10 cm. lang. (3133).

r) 2 ufuldstændige *stifter* af *jern*. (3134).

s) *Ringnaal* af *bronce*, naalen 11 cm. lang, oventil rund, nedentil flad, ringen 1,5 cm. i tverm., meget irret, saa at mulige ornamenter ikke kan skjelnes. (3135).

t) Et ubetydeligt stykke af en *skaalformet spænde* af *bronce*. (3136).

u) *Spydspids* af *jern* med agnorer; bladet 16 cm. langt, temmelig bredt, agnorerne smaa, falen ufuldstændig, nu i det hele 23 cm. lang. (3137).

v) *Knivblad* af *jern*, 14,5 cm. langt, hvoraf 4,5 cm. paa tangen, eggen retlinjet, ryggen jevnt krummet; nærmest ryggen gaar paa hver side et indtrykt baand med 3 furer i. (3138).

x) *Krumkniv* af *jern*, noget forbøiet; bladet 8,5 cm. langt maalt efter eggen, forøvrigt lig NO. 142, men haandtaget dannes af en nedadbøiet løkke, fortsat med en udadvendt spiral paa 2¼ omgang, der støtter sig mod eggen.

Fundet er gjort under opbrydning af nyland paa *Risegjerdet*, en part af *Rise* i *Opdal*, en bekjendt gravplads, hvorfra der haves flere tidligere fund fornemmelig fra y. j., men ogsaa fra æ. j. De nu indkomne sager danne formodentlig flere særskilte gravfund. Ialfald kan u—x, som hørende til æ. j., ikke være fundet sammen med det øvrige.

I en kasse paa et pakloft fandtes i høst nogle stykker af bronce, der viste sig at høre til samlingens største keltiske bøilespende, katal. nr. 41. De er ikke omtalte i den gamle ka-

talog og har vel ikke været opfattede som hørende til spænden. De ere: 1) et topstykke bestaaende af en rund ramme, næsten 9 cm. i tverm., med en 1 cm. høi, noget indadskraanende kant, i omrids lig spenden fra Røra, Från Jern. 7,7, som dog kun er omtr. halvt saa stor. Bagsiden har et belæg af farve som zink med en oval stribe af grøn ir, der svarer til den ophøiede kant paa bøilen; flere hul til naglen, dels til befæstelse til bøilen, dels til befæstelse af rammens fylding. 2) En gjennembrudt hætte som paa Røraspenden, der rimeligvis som paa denne har været anbragt ovenpaa rammens fylding, 5,5 cm. i tverm. og 3 cm. høi, kalotformet med en tyk konisk tap oventil; gjennembrudt med to rader aabninger, nederst 8 bueformede, ovenfor dem 4 ægformede. Den ene af de sidste har bevaret en fylding af ubestemmelig substans, rimeligvis en art email, inddelt i 6 afdelinger ved tynde mellemvægge af bronce, ligesom ved en email cloissonné. Den har ved en jernstift gjennem midten været befæstet til underlaget. 3) 2 smaa hætter af samme form, men kun halvt saa store, gjennembrudte nedentil med 4 bueformede aabninger. I deres toppe sidder tykke jernstifte, med hvilke de vel har været befæstede til det firkantede overstykke, i hvis bund der sees tilsvarende rester af jernnagler. Ornamenterne er paa den runde rammes sider dyreformer i samme stil som paa selve spenden, paa hætterne perlebaand m. m.

FORTEGNELSE OVER DE TIL UNIVERSITETETS SAMLING AF NORDISKE OLDSAGER I 1883 INDKOMNE SAGER, ÆLDRE END REFORMATIONEN.

AF O. RYGH.

---

1. *a)* Tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder med Hjalt af Form som NO. 509. Klingen, der er 85,5 cm. lang, er tredobbelt sammenbøiet, hvorved Odstykket er løsnet, og har flere dybe Hug i Eggene. Afstanden mellem Hjaltene 9,6 cm. Paa Tangen sidder løst en oval, tynd Jernring, aabenbart Beslag til det bortraadnede Belæg paa Tangen. (11301).
   b) Spydspids, 48,5 cm. lang, og *Øxeblad* af *Jern,* det sidste med Spor af Hug i Eggen. (11302. 11303).
   Disse vel vedligeholdte Sager, der have tydelige Spor af at være glødede før deres Nedlægning i Jorden, ere opgivne at være fundne sammen i en Gravhaug af Sten og Jord paa *Hovin* i *Nes* Pgd., Hedemarken.
2. *Hulmeisel* af *Flint,* lig NO. 22, helt sleben, 14,8 cm. lang, f. paa *Haraldstad* i *Tune,* Smaalenene. (11304).
3. Stærkt forrustede Levninger af et tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, øvre Hjalt af Form som paa NO. 490. 491. F. for nogle Aar siden i en Gravhaug paa *Nes* i *Tune.* (11305).
4. Brudstykker af et af de vanlige skaalformede *Kar* af *Klebersten* (NO. 729) og af en større *Spydspids* af *Jern,* fra yngre Jernalder, f. for et Par Aar siden i en paa bart Fjeld liggende Gravhaug paa en anden Part af nysnævnte Gaard *Nes* i *Tune.* I Haugen skal have været stærke Spor af Brand. (11306. 11307).
5. *Flintdolk,* lig NO. 64, men mindre vel arbeidet, 17 cm. lang; ogsaa f. paa *Nes* i *Tune.* (11308).
6. Et *Dørbeslag* (Gangjernbeslag) af *Jern,* 75 cm. langt og 3,4 cm. bredt, der skal have tilhørt den for endel Aar siden nedrevne Kirke i *Tuddal* i *Tellemarken* (Hjertdal Pgd.).

Langs Beslagets øvre Kant er indridset en længere Runeindskrift, i hvis Begyndelse nogle Runer (dog udentvivl ikke mange) ere dels borttagne, dels gjorte ulæselige ved den uvorne Maade, hvorpaa Beslaget er blevet skilt fra Døren. Forøvrigt har Beslaget simple indstemplede Ornamenter. Den bevarede Del af Indskriften lyder saaledes:

. . . . ᚱᛅᛁᛌᛏᚱᚢᚿᛆᚱᚦᛅᛌᛆᚱᛂᚱᚼᛅᛁᛏᛁᚱᚴᛅᛏᛁᛚᛌᚢᛅᛁᛌᚢᚿᛁᛆᛒᛦ+
ᚦᛆᚱᛘᛆᚦᚱᚼᛆᛚᛏᛘᛂᚱᛘᛆᚦᛆᚿᚼᛆᚿᛘᛅᛁᚱᚴᛏᛁᛘᛁᚴ·ᚴᛅᛏᛁᛚᛌᛘᛁᚦᚱ+

Dette maa udentvivl udfyldes, læses og oversættes saaledes:

(SA MAÞR) RÆIST RVNAR ÞESAR ER HÆITIR KÆTIL
(Den Mand) ristede disse Runer som heder Ketil

SVÆISVN I ABY + ÞORMOÞR HELT MER MEÞAN
Sveinsøn i Aaby. Tormod holdt mig medens

HAN MÆIRKTI MIK KÆTIL SMIÞR
han mærkede mig Ketil Smed.

Af de i Begyndelsen manglende Runer synes de sidste MAÞR tydelig at kunne skimtes, skjønt de ere stærkt læderede (AÞ sammenbundet ligesom OÞ i ÞORMOÞR længere henne i Indskriften.) Den i Indskriften nævnte Gaard Aaby, hvorfra Ketil Smed var, ligger i Hjertdal Hovedsogn. Særeget for denne Indskrift, hvortil der som bekjendt haves flere Sidestykker, navnlig fra Tellemarken, er, at foruden Smeden ogsaa den Mand, som holdt Beslaget for ham, medens han indhug Indskriften, har benyttet Anledningen til paa denne Maade at bringe sit Navn til Efterverdenen. «Mærkede» betyder naturligvis: «forsynede med Indskrift». — Tuddal Kirke brændte i eller kort før 1369 (ifølge Dipl. Norv. V s. 197.), men Indskriften tør være noget, om end maaske ikke saa særdeles meget ældre. Beslaget har vel allerede tilhørt den ældre, afbrændte Kirke og er paany blevet benyttet i den nye, som opførtes i dennes Sted. (11309).

7. *a)* Den ydre Del af Klingen af et tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder. Stykket er 69 cm. langt og bøiet i 2 forskjellige Retninger. (11310).
   b) Den ydre Del af en stor *Spydspids* af *Jern* fra samme Tid, ligeledes stærkt bøiet; smal og tyk Form. (11311).
   c) *Skjoldbule* af *Jern*, lav Form uden synderlig Indknibning ovenfor Randen; Spor af et Hug i Toppen. (11312).

Disse Sager fandtes 1881 i en temmelig stor rund Haug paa *Tveiten* i *Hiterdal* Pgd. i Tellemarken (den Tveiten-Gaard, som ligger sydligst paa østre Side af Hiterdals-Vandet).

8. *Pilespids* af *Flint*, 9,1 cm. lang, lig NO. 80, men tilhugget

blot i Odden og ved Tangen, ikke i Kanterne. F. paa *Fjelde-Ødegaarden* i *Onsø* Pgd., Smaalenene. (11313).

9. *Stenøxe* med Skafthul, 13,2 cm. lang, nærmest lig NO. 29, helt sleben. Paa Undersiden Spor af en indhugget Grube, hvormed Skafthullets Boring har været begyndt. F. paa *Tveite*, ligeledes i *Onsø*. (11314).

10. *Paalstav* af *Bronce* (Broncealderen), Form som NO. 95, dog med lidt stærkere Udvidelse nedad. Beskadiget oventil; nuværende Længde 10 cm. og Bredde i Eggen 5,4 cm. F. paa samme Gaard som foregaaende No. (11315).

11. *Stenøxe* med Skafthul, 11,5 cm. lang, lig NO. 38, men tvert afskaaret i Banen; helt sleben; Skafthullet er ei udboret til jevn Vidde. F. for lang Tid siden paa *Søndre Finstad* i *Romedal*, Hedemarken. (11316).

12. *a)* *Kleberstens-Kar* af den temmelig sjeldne trugformede Art, som NO. 730, men større og regelmæssigere formet end det der afbildede Exemplar. Længde-Diameteren er 36 cm., Bredden paa Midten 26,5. cm., Høiden 14 cm. Det har havt Bærehadde af Jern, hvortil der ikke har været Spor paa de tidligere fundne Exemplarer af denne Form; Levninger findes saavel af Hadden selv som af de i Enderne af Karret paaklinkede Hanker af Jern, hvori den har været fæstet. Noget sodet paa den udvendige Side. (11317).

b) Et temmelig beskadiget tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, dobbelt sammenbøiet; Odstykket mangler. Hjaltene, der tildels ere i Stykker, have havt samme Form og Udsmykning som NO. 510; de have altsaa Sølvindlægning og en Mængde runde Huller, hvori antagelig Glasperler have været anbragte. Sværdet har været med paa Ligbaalet, hvorved Sølvbelægget har begyndt at smelte og samle sig i smaa Perler. (11318).

c) *Spydspids* af *Jern*, ogsaa bøiet, nu ufuldstændig; har været adskilligt over 60 cm. lang. (11319).

d) *Øxeblad* af *Jern*, ligeledes ufuldstændigt. (11320).

e) Fragmenter af 2 *Skjoldbuler* af *Jern* af Formen NO. 565 (stærkt toppede med en vorteformet Knop øverst). (11321).

f) Fragmenter af en dreiet *Spillebrikke* af *Ben* af den vanlige Halvkugleform (NO. 474) og af den ene Sideskinne af en *Benkam*, ligeledes af yngre Jernalders almindelige Form. (NO. 447). (11322).

g) Et Par *Stigbøiler* af *Jern*, 21 cm. høie, væsentlig som NO. 590, men med ualmindelig bred Fodplade. (11323).

h) Rester af forskjellige *Jernsager*, hvoriblandt to tveeggede *Pilespidser*, et Par *Sporer*, *Knapper* eller *Nagler* med flade, firkantede, tildels broncebelagte Hoveder, en liden

Bjelde og flere *Beslag* af tildels mindre sædvanlige Former; et af de sidste har trappetrinformet Udtungning i den ene Kant. (11324).

Fundet er gjort i en Haug paa den ovenfor nævnte Gaard *Søndre Finstad* i *Romedal*. Haugen bestod af Sten, mest runde Kampestene, og lidt Jord; den var 80—100 Alen i Omkreds og 5—6 Alen (c. 3,5 m.) høi. Oldsagerne fandtes 3—4 Fod under Haugens Top; Stenkarret laa hvælvet over de fleste af de øvrige Sager; ovenpaa det laa Skjoldbulerne. I Haugen fandtes ogsaa Kul og Ben, og Spor af Glødning sees paa flere af Jernsagerne.

13. *Spydspids* af *Flint*, 9,6 cm. lang, lig NO. 73; dog har Skaftdelen, hvis nederste Parti nu mangler, neppe havt nogen Klump i Enden. F. ved Brøndgravning paa *Tveite* i *Onsø*, Smaalenene. (11325).

14. *Nøgel* (?) af *Bronce*, 9,6 cm. lang, afb. fig. 20, muligt fra hedensk Tid. F. i Bygden *Kisen* østligst i *Ullensaker*, Akershus Amt; Gave fra Kammerherre *Fr. Faye*. (11326).

15. *Signet* af *Kobber* fra den senere Del af Middelalderen; rund Plade med en liden Løkke paa Bagsiden. I Feltet et Bomærke med Omskrift S. SIXSTANI. PETARI (Sigstein Petersøns Segl). F. i Jorden i *Sarpsborg* By; Gave fra *Ulrik Fritzner*. (11327).

16. *Kleberstens-Kar* med Skaft (rund Skaal af 19,5 cm. Tvermaal), ligt NO. 728, dog med flad Bund; sodet udvendigt. F. tilligemed en Pilespids af Jern paa *Aarungen* søndenfor Kjølberg i *Onsø*, Smaalenene. (11329).

17. Et mindre Skaftkar af *Klebersten* af lignende Form og et *Kleberstenskar* af den almindelige runde Form (NO. 729), 24 cm. i Tvermaal oventil; fundne for 40—50 Aar siden i Hauger paa *Ramstad* i *Tune*, Smaalenene. (11330. 11331).

18. *Spydspids* af *Flint*, 16 cm. lang, lig NO. 69, f. paa *Toftebergengen* i *Raade*, Smaalenene. (11332).

19. *a)* *Slibesten* fra Stenalderen, flad, af gul Sandsten, 30 cm. lang og indtil 18,5 cm. bred; benyttet til Slibning paa den ene Side, hvor derved har dannet sig en oval Fordybning i Midten. (11333).
b) Et Stykke af en svær *Pilespids* af *Flint* af Formen NO. 80, afbrudt i begge Ender. (11334).
c) 6 brede *Flintflekker* eller Stykker af saadanne, alle enten med Skraber-Eg i en af Kanterne, eller med Spor af, at en skarp Kant har været brugt som Kniv. (11335).

Disse Sager skulle være fundne for c. 20 Aar siden i en Myr paa *Stene* i *Onsø*. Maaske Værkstedfund.

20. Halvdelen af et *Kvartsbryne*, af den Form, hvor den midterste Del er stærkt aftyndet ved Slid (jvfr. Aarsb. 1878 fig. 11). F. paa *Store Stene* i *Onsø*. (11336).

21. *a)* To *Røgelsekar* af *Bronce* fra Middelalderen, begge af meget simpelt Arbeide. (11337. 11338).

b) *Lysekrone* af *Jern*, alene indrettet til eet Lys. Bestaar af et i Ringform sammenbøiet Jernbaand, inden i hvilket er udspændt et Kors af Jernblik, i hvis Kryds Lyset har været anbragt. Fra Ringen udgaa opad 4 Stolper, der oventil bøie sig sammen og mødes i Toppen; i denne er fæstet en Kjede til Ophængning. Kjeden bestaar af 8 cm. lange Led, hvert dannet af en i Oval sammenbøiet Jernstang, sammenklemt og to Gange omvreden paa Midten af Ovalen. Til at fæste Lyset er der en liden Pig med en flad Skaal under. Ringens Tvermaal er 48 cm., Høiden til Begyndelsen af Kjeden 53,5 cm. og Kjedens Længde 2,10 m. — Samlingen har et Par lignende meget større middelalderske Lysekroner af Jern fra Aamotsdals og Hiterdals Kirker i Tellemarken, af hvilke den fra Hiterdal er meget vel bevaret (til 24 Lys, se Aarsb. 1868, 130). (11339).

Disse Sager ere forærede af *Nordre Frons* Herredsstyrelse i Gudbrandsdalen og have tilhørt Kirker i Bygden (Lysekronen og det ene Røgelsekar ere fra *Sødorp* Kirke, det andet Røgelsekar fra *Kvam* Kirke).

22. Dopsko til et *Sværd* af *Bronce*, af det ofte forekommende Slags som Aarsb. 1872 fig. 24, formodentlig fra Middelalderen. F. i en Sagdam ved *Skullerud* i *Østre Aker* ved Christiania; Gave fra Sagmester *Halvor Olsen*. (11342).

23. Et forrustet Fragment af et stort *Knivblad* af *Jern*, med meget tyk Ryg; Bladets Bredde c. 3 cm. Ved dets Begyndelse Spor af Bronce (af en Skaftholk?). F. i Jorden paa *Lapholmen* i *Tysfjorden* i Nordlands Amt, paa samme Sted som det i Aarsb. 1882 S. 176 no. 180 omtalte og fig. 24 afbildede mærkelige Stykke af Bronce og formodentlig ligesom dette hidrørende fra en gammel lappisk Grav. (Om de to Stykker ere fundne sammen, har ikke kunnet oplyses). Gave fra Sognepræst *O. Holm*. (11343).

24. *Øxe* uden Skafthul af *Flint*, 18 cm. lang, helt sleben, Form som NO. 7; f. ved Veianlæg over en Myr paa *Svae* i *Skiptvet*, Smaalenene. (11344).

25. *Fingerring* af *Guld*, bestaaende af en mod Enderne aftyndet rund Stang, der er sammenbøiet i dobbelt Spiral. De to Spiralvindinger ere lagte tæt ind til hinanden, og Enderne ere snoede omkring den mellem dem liggende Del af Stangen, i kort Afstand fra hinanden. Vegt 14,6 gr. F. 1881 paa *Rekstad* i *Gran* Pgd., Hadeland, ved Gravning for en Bygning i en liden Fordybning. Ringen laa 3 Alen dybt i Jorden, lige under en Stenlægning af Kuppelsten, der efter Beskrivelse maa have været af samme Art som i

de saakaldte «brolagte Pladse» (som bekjendt, en egen Form af Grave fra Jernalderen). Efter disse Oplysninger synes det rimeligt, at her har været en Grav af denne Form, som er bleven bedækket med et Jordlag ved Skred fra Fordybningens Sider; Gaardens Eier, af hvem Fundet blev kjøbt, fandt dette sandsynligt efter Situationen og troede endog at have bemærket Spor til Skred paa den ene Side. (11345).

26. *Stenøxe* med Skafthul, stærkt forvitret, oprindelig som det synes lig NO. 28; f. paa *Dal* i *Romedal* Pgd., Hedemarken. (11346).

27. Et stort *Knivblad* af *Jern*, 34 cm. langt, efter Formen (ret Ryg og buet Eg ud imod Odden) antagelig fra yngre Jernalder. Nærmest Tangen paa begge Sider af Bladet en bred, udad afsmalnende Fure langs Ryggen. F. i en Gravhaug paa *Berge* i *Vang* Pgd., Valders. (11347).

28. *a)* Enegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, med Hjalt af Jern; af Klingen, der er 5 cm. bred og meget tynd, mangler en stor Del. Hjaltene af Form som paa NO. 489; det synes tvivlsomt, om der nogensinde har været en Knap. (11350).

b) *Øxeblad* af *Jern* af Formen NO. 561, stort og vel bevaret Exemplar, 20,8 cm. langt og 15,3 cm. bredt i Eggen. (11351).

c) *Mundbid* (11,5 cm. Afstand mellem Sideringene) og *Rembeslag* af *Jern*, ligt NO. 577. (11352. 11353).

d) *Fil*, 29 cm. lang, og 2 *Ljaablad* af *Jern*, af hvilke sidste det største, der er helt, maaler 51 cm. mellem Enderne. Det andet, der har været meget mindre, har havt den ydre Del ombøiet, og Odden mangler. (11354. 11355).

Fundet er gjort i en Gravhaug i *Vestre Slidre* i Valders; nærmere Oplysning om Stedet mangler.

29. En *Klinknagle* af *Jern* med 2,5 cm. Aabning mellem Hovederne, og et ufuldstændigt *Beslag* af 2 Stykker *Bronceblik*, der ere naglede sammen tæt ind til hinanden, grovt arbeidet; Tøitrevler stikke frem under Naglehovederne. Disse Stykker ere f. i en af Haugerne paa *Gunvorskors* i *Bø* Pgd., Nedre Tellemarken (jfr. Aarsb. 1880, 119). Gave fra Gaardbruger, Ordfører *Halvor Tvedten*. (11356. 11357).

30. *Øxe* uden Skafthul af *Sten*, lig NO. 10, 13,5 cm. lang, sleben ved Eggen. Paa den ene Side i 2,5 cm. Afstand fra Banen begyndt Boringen af et ganske lidet rundt Hul (3,5 mm. i Tvermaal); dette kan ikke være gjort efter Stykkets Optagelse af Jorden. F. paa *Berby* i *Varteig* Pgd., Smaalenene. (11359).

31. *Stenøxe* uden Skafthul af ovalt Tversnit, 11,5 cm. lang, sleben

ved Eggen. F. paa samme Gaard som foregaaende No. (11360).

32. Et cylinderformet *Sneldehjul* af *Ler*, nogle ensfarvede *Glasperler*, stærkt medtagne af Ild, og en tøndeformet *Spiralperle* af tyk Broncetraad; f. paa *Rogn*, *Bamle* Pgd., Bratsberg Amt, i en af de flere smaa Sandhauger ved Rognstranden, et Par Bøsseskud fra Søen. Haugerne ere et halvt Snes i Antal og ligge alle paa en liden Slette. De fleste ere nu borttagne til Veifyld; i deres Midte har man truffet runde Kampestene samt enkelte flade Heller. Et Par brændte Benstumper og en Klinknagle af Jern indsendtes som hørende til samme Fund; det hidrører aabenbart fra en Kvindegrav fra ældre Jernalder. — Gave fra *Niels Olsen Rogn* ved Lærer *P. A. Tangvald* paa Horten. (11361. 11362).

33. Et større Fund af *Guldsager* fra den ældre Jernalders Slutningstid, fra *Stavijordet* i *Eidsvold* Pgd., Romerike.

a) 10 *Guldbrakteater* af 3 forskjellige Præg, afb. fig. 4, 6 og 7. Af Præget fig. 4 er der 5 Exemplarer (1 beskadiget), af fig. 6 1 Exemplar, af fig. 7 4 Exemplarer (1 beskadiget, et af de andre har kun Prægets midterste Parti, uden den ydre Ornamentrand).

b) To udmærket smukt arbeidede *Guldbeslag* til Sværdskeder (jfr. NO. 201). Det ene af dem er afbildet som fig. 3 fra begge Sider. Hullet ved Kanten paa fig. 3 a er gammelt og, saavidt skjønnes, gjort med Forsæt, men er ikke oprindeligt. Det andet Exemplar afviger fra det afbildede derved, at det paa den til fig. 3 a svarende Side ikke har paaloddede Ornamenter mellem de to lodrette Mellemvægge og saaledes her fremviser den glatte Bund, — at disse Mellemvægge ligesom Stykkets Overkant i hele sin Længde ere perlede, — at der midt imellem Mellemvæggene tvers over den glatte Bund gaar en lignende perlet ophøiet Ribbe, der ved Overkanten deler sig og omfatter et halvrundt Hul (dette er selvfølgelig oprindeligt), og at den mellemste af de tre Perletraade, som danne Ornamentlinierne, er ligesaa fin som de øvrige. Forøvrigt ere de to Stykker ganske ens med Hensyn til Ornamenter og Størrelse. Det afbildede Stykke veier 43,6 gr., det andet 38 gr. (Guldets Gehalt 20 Karat).

c) *Fingerring* af *Guld*, dannet af en rund Stang, der paa Midten er 3 mm. tyk, men aftyndes mod Enderne, og er bøiet i en Spiral paa 2½ Omgang. Spiralsnoningerne ere lagte tæt ind til hinanden og sammenloddede. Enderne af Stangen prydede med indskaarne, tætstillede Tverringe, paa hvilke paa flere Steder mærkes Slid. Paa Ringen sidde 3 smaa Guldspiraler paa 3, 2 og 2½ Om-

gang, de to dannede af tynde Guldtraade, den tredie af et fladt Baand. Vægt 7,94 gr. (18 Karat).

d) *Betalingsring* af *Guld* af stærkt fladtrykt oval Form, som NO. 186, 2¾ Omgang, med tydelige Spor af Hamring; Vegt 55,8 gr. (20 Karat).

e) 5 mindre *Betalingsringe* af *Guld*, af den sædvanlige runde Spiralform. De synes alle at være urørte i begge Ender; deres Vegt er 13,4 gr. (23 Kar.), 11,4 gr. (22 Kar.), 9,6 gr. (16 Kar.), 14,03 gr. (22 Kar.), 10,94 gr. (18 Kar.)

f) To i begge Ender afhugne Stykker af en rund *Guldstang*, muligt af en Betalingsring, af Vegt tilsammen 11,73 gr. Guldet er blegt og holder kun 14 Karat.

g) *Barre* af *Guld*, af samme Form som de fleste af de Sølvbarrer, der hos os forekomme i Fund fra yngre Jernalder. (NO. 484, jfr. den til Støbning af saadanne Barrer bestemte Stenform NO. 397 og Aarsb. 1876 fig. 30). Lidt beskadiget i den ene Ende; nuværende Vegt 167,6 gr., Stykkets Længde 9,5 cm. Guldet blegt, 14 Karats Gehalt.

Disse Sager ere fundne til 3 forskjellige Tider i en Myr paa ovennævnte Gaard *Stavijordet* i *Eidsvold* Pgd., Romerike, lige i Nærheden af Eidsvold Værk. Det første Fund (3 Brakteater og Guldbarren) gjordes ved Grøftegravning i Høsten 1882, i en Dybde af omtr. 1 Meter. Efter at Gaardens Eier fra Samlingen var bleven gjort opmærksom paa, at der efter Fundets Indhold kunde være Rimelighed for, at der var mere at finde, blev ud paa Vaaren 1883 nye Undersøgelser anstillede, og derved fremkom paa samme Sted i 2 forskjellige Gange de øvrige Sager. Der blev da søgt saa omhyggeligt, at Vedkommende holder sig overbevist om, at Forraadet er udtømt. Fundets samlede Vægt er 426 gr.; dets Metalværdi er anslaaet til 757 Kr. — Af dets Indhold maa som særlig interessante udhæves de to Sværdskedebeslag, der høre til de sjeldneste Oldsager fra Jernalderen. I Norge ere, foruden disse to, tre Stykker af dette Slags tidligere fundne, hvoraf de to (fra Egge i Vestre Slidre og fra Sletner i Eidsberg) ere i Universitetets Samling, det tredie (fra Etne eller Skaanevik i Søndhordland) i Bergens Museum (jfr. Montelius, Från Jernåldern S. 39 og not. 1; Afbildninger af saadanne Smykker findes der Pl. 8 fig. 10—13, i Montelius's Svenska fornsaker no. 416. 417. 419., i NO. 201 og i Aarsb. 1867 fig. 24.). De Huller, der findes paa begge de til nærværende Fund hørende Exemplarer, have formodentlig ligesom den paa Exemplaret fra Egge i NO. 201 anbragte lille Spænde været bestemte til deri at fæste et Baand, som kunde bindes i Sværdets Haandtag for at hindre dets Udglidning af Skeden. — Mærkelig er ogsaa Guldbarren (g). Som bekjendt, formedes

det i den ældre Jernalder som Betalingsmetal anvendte Guld i Regelen i runde Stænger, der for lettere at kunne bæres oprulledes i Spiral; af disse saakaldte Betalingsringe haves jo flere ogsaa i dette Fund. Naar her ved Siden af disse forekommer en Barre af en Form, der ellers kun er truffen i den yngre Jernalder, turde vel ogsaa dette betragtes som et Tegn paa, at Fundet tilhører den ældre Jernalders allerseneste Tid, hvilket ikke modsiges ved dets Indhold forøvrigt. (11365—11368. 11423—11431. 11520—11528).

34. 2 *Pilespidser* af *Jern* fra yngre Jernalder, f. i en Gravhaug paa *Alstad* i *Østre Slidre*, Valders. (11369).

35. *Redskab* af *Jern*, som en smal Tverøxe, ligt det i Aarsb. 1877 fig. 20 afbildede, 28 cm. langt mellem Enderne; sandsynligvis fra yngre Jernalder. F. i en Ager paa *Nordtorp* i *Østre Slidre*. (11370).

36. 2 *Armbøiler* af *Bronce* fra yngre Jernalder, ornamenterede omtrent i samme Stil som Sv. forns. 597. Den ene af dem stærkt forbøiet, den anden lidt bøiet og ufuldstændig. F. paa *Fokhol* i *Stange* Pgd., Hedemarken, i en Røs, der dog efter Finderens Mening var altfor ubetydelig til at kunne have indeholdt en Grav. Gave fra *Johannes Eriksen Nykus*. (11371).

37. 3 Brudstykker af en ilde medhandlet *Armring* af *Sølv* fra yngre Jernalder, simpelt snoet af 3 Stænger; Enderne sammensveitsede til tynde Plader, af hvilke ialfald den ene har endt i en Krog. Brudstykkerne veie tilsammen 34 gr.; de ere f. i en Ager paa nysnævnte Gaard *Fokhol*. (11372).

38. *Stenøxe* med Skafthul, 14 cm. lang, lig NO. 28; helt sleben. F. paa *Vestby* i *Rakkestad* Sogn og Pgd., Smaalenene. (11373).

39. *Øxe* uden Skafthul eller *Meisel* af *Flint*, lig NO. 19; 11,4 cm. lang; sleben ved Eggen og hist og her opover Bredsiderne, ellers blot grovt tilhugget. F. paa samme Gaard *Vestby*. (11374).

40. *Slibesten* af rødgul Sandsten, fra Stenalderen, rundagtig Form, benyttet til Slibning paa to Sider. F. paa *Haug* i *Rakkestad* Sogn og Pgd. (11375).

41. *Kvartsbryne*, afbrudt i den ene og maaske i begge Ender, nu 11,5 cm. langt; er af firkantet Tversnit, men afrundet og afglattet ved Slid. F. paa *Nordby* i *Spydeberg*, Smaalenene. (11376).

42. To smaa flade *Slibestene* af rød Sandsten, fra Stenalderen, begge brugte til Slibning paa alle fire Sider, f. den ene paa *Sveen*, den anden paa *Flatestad* i *Rakkestad*. (11377. 11378).

43. *Stenøxe* med Skafthul, lig NO. 28, 13 cm. lang; f. 1882 paa dyrket Mark paa *Hellerud* i *Eidsberg*, Smaalenene. (11379).

44. Brudstykke af en *Stenøxe* med Skafthul af Formen NO. 27,

oprindelig af betydelig Størrelse, som mange Øxer af denne Typ. F. i en Røs i *Spydeberg*, Smaalenene, 1870. (11380).

45. *Øxe* uden Skafthul af *Flint*, noget lig NO. 19, men af jevnere Bredde og forholdsvis smal, 16,3 cm. lang; sleben overalt. F. paa *Vestby* i *Rakkestad* Sogn. (11384).

46. *Flintdolk* af simpelt Arbeide, 15,3 cm. lang, i Form staaende mellem NO. 63 og 64. F. 1882 paa *Tryli* i *Stor-Elvedalens* Pgd., Østerdalen, tæt ved Atna Elv, ved Planering af Tomt til en Stue. Gave fra Gaardbruger *Torgal Trønnes*. (11385).

47. *a) Spydspids* af *Jern* fra yngre Jernalder, 40 cm. lang, ornamenteret paa Falen paa samme Maade som NO. 517 og Sv. forns. 503; Spor af Damascering synlige paa den ene Side af Bladet. (11386).
b) Skjoldbule af *Jern*, lig NO. 564. (11387).
c) Mundbid af *Jern* af den ikke almindelige Form NO. 572 (Worsaae No. 487). Biddets Længde mellem Ringene 9,5 cm.; paa Ringene nogle indslaaede Ornamenter. (11388).
d) Et 12,6 cm. langt *Knivblad* af *Jern* af vanlig yngre Jernalders Form. (11389).
F. i en liden Røs paa *Alm* i *Vardal* Pgd., Christians Amt, tilligemed nogle Hestetænder og et Fragment af en Kjæve af et mindre Dyr. Disse Ben ere ubrændte; men Jernsagerne have Glødeskal. Gave fra Gaardbruger *Ole Alm*.

48. Forskjellige Sager, der have tilhørt den i 1882 nedtagne Stavekirke i *Hemsedal*, *Gol* Pgd., Hallingdal.
a) Et udskaaret *Portal* af *Træ*, bestaaende af Sideplanker og to Mellemstykker. Har runde Halvsøiler ved Sideplankernes indre Kant og rundbuet Afslutning oventil. Sideplankerne ere 3,4 m. høie og c. 0,5 m. brede; Høiden til Buens Underkant i Døraabningens Midtlinie er 2,73 m., Døraabningens Bredde 0,78 m. Ved Ornamenterne, der forøvrigt ere af den sædvanlige Art, er der den Særegenhed, at der nederst paa begge Sideplanker imellem de sammenlyngede Dyrekroppe findes flere Billeder af Mennesker, der ikke staa i nogen Forbindelse med Dyrefigurerne, men hvert for sig indtage en rund Medaillon, begrænset af to smale Dyrekropstykker, der gaa om hinanden ovenfor og nedenfor. Paa Planken tilvenstre sees 3 Mænd tilhest, alle ridende i samme Retning (ind mod Døren). Den øverste af dem har en lav, spids Hjelm paa Hovedet, de to nederste Krone. De to øverste ere bevæbnede med svære, langskaftede Spyd, den nederste med en Øxe, der har ligesaa langt Skaft som Spydene (skal maaske forestille de hellige tre Konger). Paa Planken tilhøire sees øverst den hellige Jomfru i siddende Stilling, med Barnet paa Skjødet.

Nedenunder følger en Konge, siddende, med en langskaftet Øxe i den venstre Haand og i den høire et Rigsæble. Nederst endelig 3 Konger jevnsides, af hvilke den midterste kaster sig næsegrus ned, medens de to til Siden staa, og, som det synes, række de sammenlagte Hænder i Veiret (de tre Konger for Herodes?) — At mærke er forøvrigt, at der midt paa Underkanten af Buestykket er tydeligt Spor af, at her er borthugget et nedad fremspringende Stykke, der ved Roden har havt rundt Tversnit (maaske et fladt, rundt ornamenteret Stykke, som det findes paa samme Sted paa et af Portalerne fra Øie Kirke i Valders, Aarsb. 1866, 101). Portalet er noget veirbidt og forvitret, og desuden paa enkelte Steder mishandlet ved Forhugning. (11391).

b) En meget beskadiget *Dør*, der har hørt til det foran beskrevne Portal, nu oversaget paa to Steder og mishandlet ved den barbariske og hensynsløse Maade, hvorpaa Laasen er bleven overflyttet paa den modsatte Side. Har Levninger af middelaldersk Jernbeslag, der dog ei har været saa rigt og smukt, som paa flere andre Kirkedøre. Har som vanligt to Ringe, hvis Ender have Form af Dyrehoveder. (11392).

c) To *Trækors*, der have været anbragte foran Kirkens Triforium (jfr. f. Ex. Afbildningerne fra Stedje Kirke i «Norske Bygninger fra Fortiden» 3die Række pl. III. IV). De ere af simpelt Arbeide, blot udtungede i Kanterne og forresten prydede med enkelte, med Tjære paamalede Ornamenter. (11.393).

d) 2 tykke Plankestykker med et udskaaret gabende Dyrehoved i øvre Ende, aabenbart *Sidestykker* til en *Bænk*, muligt til samme Bænk, da Hovederne ere ensartede, kun lidt forskjellige i Enkeltheder. Høide 1,35 m. (11394).

e) Et Par udskaarne *Portalplanker* af *Træ*, noget beskadigede i Enderne, nu 2,60 og 2,75 m. høie, 50 og 47 cm. brede; have havt rundbuet Afslutning. Udskjæringerne tilsyneladende af en ældre Karakter end paa *a*. (11406).

Foruden disse Sager indkom fra samme Kirke en Dørnøgel af Jern, der sandsynlig er fra Middelalderen, en stor Trækiste med udskaarne Ornamenter fra Tiden omkring 1700 og to Lysestager af Træ fra nyere Tid. Af de sidste har den ene Form af en Bænk, (gjort af eet Stykke Træ), med 3 Lysepiber af Jern anbragte paa Bænkens Sæde og 2 indskaarne øverst i Bænkens Sidestykker. — Alt Gave fra Sognets Herredsstyrelse.

49. *Bænkeryg* af *Træ*, 1,75 m. lang og 50 cm. bred, rigt udskaaret, nu malet og delvis forgyldt. Ornamenterne indeholde en Blanding af Dyre- og Plantemotiver; muligt dog

fra Middelalderen. Fra *Skrutvaal* Kirke, *Nordre Aurdal* Pgd., Valders, foræret af Herredsstyrelsen. (11397).

50. *Kvartsbryne*, aflang-firkantet med skarpe Kanter, afbrudt i den smalere Ende, nu 29,5 cm. langt. Slidt paa alle fire Sider. Fra *Aastorp* i *Rakkestad*, Smaalenene. (11399).

51. En liden *Slibesten* af rød *Sandsten*, 14,5 cm. lang, udentvivl fra Stenalderen; slidt paa alle Sider. Har i Form en vistnok tilfældig Lighed med en skeformet Flintskraber. Fra *Ødemark* i Smaalenene. (11400).

52. *Kvartsbryne*, 22 cm. langt, indknebet ved Slid paa Midten. F. paa Aasen mellem Stor-Elvedalen og Rendalen i Østerdalen, ved Anlægget af den nye Vei mellem Koppang Jernbanestation og Storsjøen. Gave fra Student *Sigurd Müller*. (11401).

53. *Stenøxe* med Skafthul, et daarligt arbeidet og vedligeholdt Exemplar af Typen NO. 28, 16,5 cm. lang. F. paa *Missem* i *Kraakstad* Pgd., Akershus Amt. (11403).

54. *Stenøxe* med Skafthul, Form som NO. 32, med afrundet Bane, helt sleben, 15,5 cm. lang. Fra *Krosby* i *Rakkestad* Pgd., Smaalenene. (11408).

55. *Spydspids* af *Jern* fra yngre Jernalder, 21 cm. lang, med gammel Glødeskal. F. paa *Hetleskog* i *Spydeberg*, Smaalenene. (11409).

56. En liden *Flintdolk*, 11,5 cm. lang, Form som NO. 63, vel arbeidet, f. i en Ager paa *Mørk* i *Kraakstad* Pgd., Akershus Amt. (11412).

57. a) Et Par dobbelte *ovale Spænder* af *Bronce* fra yngre Jernalder, forgyldte, Typ Svenska forns. 551 eller NO. 652, noget beskadigede. (11413).

b) *Trefliget Broncespænde*, forgyldt, 9,2 cm. mellem Armenes Ender. Den ret eiendommelige, paa forholdsvis sen Tid tydende Ornamentik vil sees af Afb. fig. 21. Paa Oversiden er noget affilet paa et Par Steder efter Optagelsen af Jorden. (11414).

c) *Naal* af *Bronce*, 12,6 cm. lang, ombøiet og afbrudt i øvre Ende. (11415).

d) 3 større *Glasperler*, hvoraf 2 tøndeformede af hvid Masse med blaa Glasur, riflede langsefter, og 1 sort med paalagte hvide og røde Knopper, der omgives af hvide Traade. (11416).

e) *Øxeblad* af *Jern*, 15 cm. langt. (11417).

f) Fragmenter af forskjellige *Jernsager*, hvoriblandt et *Sigdblad*, et *Knivblad* og en *Nøgel* (med Skjæg, men uden Pibe). (11418).

F. i forskjellige Hauger paa *Remaal* i *Flaabygden*, *Lunde* Pgd., Bratsberg Amt, hvorfra tidligere er indkommet enkelte Sager fra yngre Jernalder. Efter en ved Indsendel-

sen medfølgende skriftlig Notits er paa denne Gaard for omtr. 30 Aar siden fundet et tveegget Sværd, et Øxeblad samt endel Perler og Spænder, og for omtr. 20 Aar siden en Mængde Jernsager. Begge disse Fund angives at være komne i privat Eie.

58. *Guldbrakteat,* afb. fig. 2. Forestillingen er aabenbart den paa dette Slags Smykker hyppigt forekommende: et Menneskehoved over et firføddet Dyr og en Fugl foran Hovedets Ansigt. Nu noget forbøiet; Hempen mangler. Vegt 1,95 gr. F. paa dyrket Mark paa *Jonsrud, Vaale* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. (11420).

59. *Kvartsbryne,* 14,5 cm. langt, slidt rundtom og derved indknebet paa Midten. F. paa *Tettum* i *Spydeberg,* Smaalenene. (11421).

60. *Øxe* uden Skafthul af *Sten,* lig NO. 8, 12,5 cm. lang, delvis sleben. F. paa *Nyborg* i *Askim,* Smaalenene. (11422).

61. *a)* Enegget *Sværd* af *Jern,* med Hjalt, fra yngre Jernalder. Klingen 82 cm. lang og 4,5 cm. bred øverst. Den afviger fra den sædvanlige Form ved at have en smal fordybet Fure langs Ryggen paa begge Sider i hele sin Længde. Hjaltene, hvis Afstand er 9 cm., svagt krummede, aftyndede mod Enderne; nedre Hjalt springer i Enderne stærkt frem nedad. Knappen mangler. (11433).

b) *Spydspids,* 32,5 cm. lang, ikke helt sammensluttet i Falen, og *Øxeblad,* 11,5 cm. langt, af stærkt udviklet Skjægform (NO. 559). (11434. 11435).

F. sammen paa flad Mark paa *Bjølsenjordet* i *Vestre Aker* ved Christiania.

62. Et stort, 33,5 cm. langt *Kvartsbryne,* slidt overalt, afrundede Kanter og Smalsider, f. paa *Søndre Vastvet* i *Svindal, Vaaler,* Pgd., Smaalenene. (11437).

63. *a)* Et lidet, nu ufuldstændigt *Bronceornament* af gjennembrudt Arbeide, afb. fig. 5. I nedre Kant ere flere af Baandene afbrudte; paa Bagsiden 3 Hemper til Fastsyning. (11438).

b) En 21 cm. lang tveegget *Spydspids* af *Jern* med meget høi Midtryg, sandsynligvis fra ældre Jernalder. (11439).

c) *Mundbid* af *Jern,* plumpt Arbeide, Sideringene vredne. (11440).

Disse Sager ere opgivne at være f. i en større Haug paa *Haaberg* i *Hiterdal,* Tellemarken. Mundbiddet, der har alt Udseende af at være yngre end de to andre Stykker, laa for sig selv, høit oppe i Haugen.

64. To *Pilespidser* af *Jern* af yngre Jernalders Form, begge fra Tellemarken, den ene f. i Vestfjorddalen i *Tinn,* den anden ved *Gavlsjø* paa Lifjeld (*Hiterdal* Pgd.); den sidste foræret af Gaardbruger og Ordfører *H. Tvedten.* (11442. 11443).

65. *a) Bøile* med *Ringe* (ukjendt Brug) af *Jern* fra yngre Jernalder, af den vanlige Form som NO. 460; Bøilen har 5 Ringpar og er af usædvanlig Længde (31,3 cm.). (11444).

b) Enegget *Sværd* af *Jern*, med Hjalt, ufuldstændigt. Klingen har været bred (5,5 cm.), men ikke særdeles tyk. Hjaltene staa i en Afstand fra hinanden af nær 10 cm.; de ere tynde og brede, øvre Hjalt krummet. Knappen mangler. (11502).

c) Spydspids af *Jern*, 50 cm. lang, væsentlig af Form og med Ornamenter som NO. 529 (dog tillige med en Knop paa Falen ved Bladets Begyndelse, som paa NO. 523). (11503).

d) Øxeblad af *Jern* af Typen NO. 561, 17 cm. langt. (11504).

e) Et andet, 16 cm. langt *Øxeblad*, der nærmer sig til samme Form, svært og tykt. (11682).

Disse Sager ere fundne, som det synes, sammen med flere Jernsager, i en Gravhaug paa *Koltjøn* i *Skafsaa* Sogn, *Mo* Pgd., Tellemarken.

66. *Stenøxe* med Skafthul, beskadiget i Eggen, nu 17,5 cm. lang, af Typen NO. 32, men med afrundet Bane og aftagende Høide bagud. Sleben ved Eggen og delvis ellers. Skafthullet viser sig paa Undersiden at være begyndt lidt til Siden for det Sted, hvor det senere blev indboret. F. paa *Rakkestad* i *Rødenes*, Smaalenene. (11445).

67. Fragment af en meget stor, helt sleben *Øxe* uden Skafthul af *Flint* af Typen NO. 7. Dens Bredde paa det bevarede Stykke er 7 cm. F. paa *Slupstad* i *Rødenes*. (11446).

68. *Stenøxe* med Skafthul, 12 cm. lang, lig NO. 28. Undersiden lidt konkav. F. 1882 paa *Grisebu* i *Rødenes*. (11447).

69. En liden *Øxe* uden Skafthul af *Flint*, 8 cm. lang, noget lig NO. 5, dog uden Skraaslibning ved Eggen og af mere jevn Bredde. Helt sleben. F. paa *Askerud* i *Rødenes*, 1883. (11448).

70. *Slibesten* fra Stenalderen, af fin Glimmerskifer, 18,5 cm. lang (afbrudt i den ene Ende); aflang firkantet Tversnit, hovedsagelig kun paa Smalsiderne brugt til Slibning. F. paa samme Gaard. (11449).

71. *Stenøxe* med Skafthul, i Form lig No. 66 ovfr., men mindre; nu meget beskadiget. F. paa *Slupstad* i *Rødenes*. (11450).

72. Tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, sammenbøiet, saa at Odden ligger ind til øvre Hjalt. Klingens Længde er 79 cm. og Bredden oventil 5,5 cm. Hjaltene af Form som paa NO. 510, med 9 cm. Afstand fra hinanden. De have været helt dækkede med rige, med Sølv indlagte Slyngeornamenter, der dog nu ere noget utydelige, dels paa

Grund af Forrustning, dels fordi Sølvet har begyndt at smelte og samle sig i Klumper ved Ligbaalets Hede. F. i omtr. 1 Alens Dybde i en tidligere næsten udplaneret Haug paa *Aarhus* i *Fyresdal* Pgd., Tellemarken. I nogle nærliggende Hauger, der viste tydelige Spor af Brand, fandtes for flere Aar siden 4 Øxeblad. (11451).

73. *Øxe* uden Skafthul af *Sten*, lig NO. 12, 13 cm. lang; sleben ved Eggen. F. paa *Homme* i *Søndeled* Pgd., Nedenes Amt, tilligemed en lignende, senere forkommen Øxe. (11452).

74. *Kastespydspids* af *Jern* fra yngre Jernalder, 21,5 cm. lang, i Form meget lig de vanlige Pilespidser med Fal fra samme Tid (NO. 535); Falen ikke helt sammensveitset. F. i et Bakkeheld paa *Vindingstad* i *Østre Slidre*, Valders. (11453).

75. 3 *Pilespidser* af *Jern* fra yngre Jernalder, noget forskjellige i Størrelse og Form (fra 12,5 til 18,5 cm. lange). F. paa *Onstad* i *Østre Slidre*, staaende tæt sammen med Odden nedad i Sandjord. (11454).

76. *Øxe* uden Skafthul af *Sten*, 18,8 cm. lang, lig NO. 11; Smalsiderne ere dog høist ubetydelige, og Bredsiderne som Følge deraf stærkt konvexe. F. paa *Solberg* i *Hærland* Sogn, *Eidsberg* Pgd., Smaalenene. (11455).

77. Et stort (19 cm. langt) raat tilhugget *Flintstykke*, væsentlig af Form som Svenska forns. 44, men med en skaftlignende Forlængelse i den nedre Ende. Flintblokkens naturlige Overflade levnet paa flere Steder. F. i en Brønd paa *Finstadplads* i *Eidsberg*. Jfr. det ganske lignende Stykke nedenfor. No. 96. Et Stykke af samme Slags, men endnu mere lignende det anførte svenske Exemplar, har Samlingen fra *Anda* i *Klep* Pgd., Jæderen; jvfr. ogsaa Aarsb. 1877 S. 8 no. 52 og 1878 S. 252 no. 98. (11456).

78. «*Vævskyttelformet Sten*» fra ældre Jernalder, af chokoladefarvet Kvartsit, smal med spidse Ender, 13,5 cm. lang. Svagt Slidspor paa Oversiden; Undersiden kun delvis sleben. F. paa *Ertevikneset* i *Ødemark*, Smaalenene. (11459).

79. *Øxe* uden Skafthul af *Flint*, lig NO. 7, men forholdsvis bred og kort, helt sleben; 13,6 cm. lang. Store Stykker udflekkede ved Banen, som det synes ved Slag, anbragte lodret paa denne. F. ved Digegravning paa *Nordby* i *Os* Sogn, *Rakkestad*, Smaalenene. (11460).

80. *Øxe* uden Skafthul af *Sten*, lig NO. 11, 13,3 cm. lang, sleben ved Eggen. F. 1883 paa dyrket Mark paa *Sletta* i *Ødemark*, Smaalenene. (11461).

81. *Stenøxe* med Skafthul, 15 cm. lang, Form omtrent som NO. 32, helt sleben. F. paa *Huseby* i *Eidsberg*, Smaalenene. (11462).

82. *Stenøxe* med Skafthul, 11 cm. lang, oprindelig lig NO. 32, men afslidt og omhugget, saa at Skafthullet er blevet ufor-

holdsmæssig stort til den nuværende Længde, og *Øxen* nu tager sig ud som en Ramme om Hullet. Helt sleben. F. paa *Maurtue* i *Østre Aker* ved Christiania. (11463).

83. Egstykket af en *Øxe* uden Skafthul af Skifer, af Form lig NO. 11, men tykkere; helt sleben. F. paa *Nordby* i *Heli* Sogn, *Spydeberg* Pgd., Smaalenene. (11464).

84. *a)* 4 *Perler*, hvoraf 2 af *Glas*, 1 af *Karneol* og 1 af hvid *Agat* med røde Flammer (de to sidste af ottekantet prismatisk Form). (11465).

b) *Sneldehjul* af *Klebersten*, tøndeformet. (11466).

c) Fragmenter af en *Ringnaal* af *Bronce* af vanlig Form (NO. 682). (11467).

d) *Ornamentplade* af *Sølv*, afb. fig. 22; Ornamenterne i irsk Stil. Afbrudt i den ene Kant, hvor Antydningen til Fortsættelsen er saadan, at det falder naturligt at antage Stykket for Hovedet af en Naal. (11468).

e) 2 forrustede *Pilespidser* af *Jern* af yngre Jernalders Form. (11469).

f) En liden *Fil* af *Jern*, 14 cm. lang. (11470).

Disse Sager skulle være fundne sammen i en Gravhaug paa *Frigstad* i *Vestre Slidre*, Valders.

85. *a)* Tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder; Klingen 80 cm. lang og 6,8 cm. bred. Hjaltenes indbyrdes Afstand 8,8 cm.; de ere rette, af firkantet Tversnit, afrundede i Enderne. (11471).

b) *Spydspids* af *Jern*, 51 cm. lang, af Formen med 2 trekantede Udspring paa Falen (NO. 518). (11472).

c) *Øxeblad* af *Jern*, 19 cm. langt. (11473).

d) 2 *Pilespidser* af *Jern*, tveegget Blad med langt uddragen Od. (11474).

e) *Bor* af *Jern*, 17,3 cm. langt, af den vanlige Form med skedannet Boreende (NO. 418). (11475).

f) Stykker af eet eller flere *Bryner* af Skifer; synes at være sønderssprungne ved Paavirkning af Ild. (11476).

g) Fragmenter af *Jernsager* (deriblandt en *Sax*, en *Skjoldbule*, *Klinknagler* og *Spiger*), samt et Stykke af en tyk, noget bøiet *Broncenaal*. (11477).

F. i en Grav paa *Sande*, *Tjølling* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt, paa et Sted, hvor der var en ganske svag Forhøining. Graven var 1¼ m. lang, 1 m. bred og ¾ m. dyb og fyldt med kulblandet Jord (den maa altsaa efter denne Beskrivelse have været nedskaaret i den faste Bund). Af Ben fandtes blot et Par Stumper. Gave fra *Anders Chr. Sande*.

86. Enegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder; kort (Klingen 66 cm. lang og 4,7 cm. bred oventil). Hjaltene af Form som paa NO. 490; deres Afstand fra hinanden 8,5 cm. F.

paa ovennævnte Gaard *Sande* i *Tjølling*, paa flad Mark, c. 40 m. fra det Sted, hvor det ovenfor beskrevne Gravfund blev gjort. Gave fra samme Giver. (11478).

87. *Dolk* eller *Spydspids* af *Flint*, lig NO. 70, 18,6 cm. lang. Haandtaget af spidst-ovalt Tversnit; Bladets største Bredde 2,6 cm. F. paa *Vaale* Præstegaard, Jarlsberg og Larviks Amt. (11479).

88. *Stenøxe* med Skafthul, 12 cm. lang, lig NO. 32; sleben ved Eggen og delvis ellers. F. paa *Haug* i *Aas* Pgd., Akershus Amt. (11480).

89. *a)* «*Vævskyttelformet Sten*» fra ældre Jernalder, af hvidgraa Kvarts, 8 cm. lang, temmelig butte Ender. Slidspor paa begge Fladsider, paa den ene meget dybt. (11482).
b) Fragment af en *Sten* af samme Slags, af en for dette Slags Stene usædvanlig Stenart (det synes at være Granit), oprindelig 15—16 cm. lang. Har været af langstrakt Form med temmelig spidse Ender; Slid sees paa den ene Side. (11483).
Begge f. paa *Strand* i *Skiptvet*, Smaalenene.

90. *Øxe* uden Skafthul af *Sten*, lig NO. 6, helt sleben, 12 cm. lang. F. 1882 paa en Aas ved *Haug* i *Skiptvet*. (11484).

91. *Øxe* af *Sten* af den samme Form, dog med tydelig Smalside paa den ene Kant, 13,8 cm. lang, delvis sleben. F. 1882 paa dyrket Mark paa *Nordre Vastvet* i *Svindal*, *Vaaler* Pgd., Smaalenene. (11485).

92. Fragment af et lidet *Kvartsbryne*, rundslidt og med mindst Tykkelse paa Midten af Længden; f. paa en anden Part af samme Gaard *Nordre Vastvet*. (11486).

93. *Stenøxe* med Skafthul, 12,3 cm. lang, lig NO. 32; f. paa *Havellplads*, ligeledes i *Svindal*, paa dyrket Mark. (11487).

94. *Stenøxe* med Skafthul, 13 cm. lang, nærmest lig NO. 28. Paa Oversiden har Hullets Boring først været begyndt lidt til Siden for det Sted, som tilsidst er blevet valgt. F. paa dyrket Mark paa *Gunnerudplads* i *Svindal*. (11488).

95. En liden *Øxe* uden Skafthul af *Sten* (sort Skifer), 8,2 cm. lang, rundagtigt Tversnit med skraasleben Eg, hvis Skraaflade gaar helt op til Banen. Strax under denne er Stykket gjennemboret med et lidet rundt Hul, hvis Retning er parallel med Eggens. F. paa samme Gaard som foregaaende No. (11489).

96. Raat tilhugget *Flintstykke*, ligt No. 77 ovenfor, 22 cm. langt, f. paa *Nordre Foldvik*, *Brunlanes* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt, og Fragment af en *Stenøxe* med Skafthul; f. sammesteds. (11490. 11491).

97. *Vævskyttelformet Sten*, af chokoladefarvet Kvartsit, langstrakt og med spidst tilløbende Ender, som dog yderst ude ere skraat afskaarne. 12 cm. lang; Undersiden tem-

melig ru, paa Oversiden stærkt Slidspor. Er kommen fra Gaardparten *Hvilen* i *Lunde* Pgd., Bratsberg Amt. (11496).

98. Fragment af et *Kvartsbryne* af samme Slags som No. 92. Nær Enden paa den ene Side et skraatløbende Slidmærke af samme Slags som de vanlige paa de vævskyttelformede Stene. F. ved Pløining nær en udgravet Haug paa *Indlæggen* under *Guneim* i *Nes* Sogn, *Saude* Pgd., Bratsberg Amt. (11497).

99. *Spydspids* af *Flint*, noget lignende NO. 73, afbrudt nedentil, f. paa *Hallen* ved *Guneim* (se ovfr.). (11499).

No. 97—99 ere Gaver fra Lærer *Johannes Larssen* i *Eidanger*.

100. En hel Del *Flintaffald* fra de sydligste Gaarde i *Spydeberg*, Smaalenene, jvfr. Aarsb. 1881 S. 154 no. 133, 1882 S. 151 no. 31 og 179 no. 197, samt nedenfor no. 190. (11500. 11501).

101. Stort *Kvartsbryne* af firkantet Tversnit, afsmalnende paa Grund af Slid mod den ene Ende, hvor det synes at være afbrudt; nu 28 cm. langt. F. paa *Revaug* i *Raade* Pgd., Smaalenene. (11505).

102. *Øxe* uden Skafthul af *Sten*, 15,5 cm. lang, lig NO. 4 (Tversnittet dog regelmæssigt halvrundt); sleben ved Eggen. F. paa *Missingmyren* i *Raade* Pgd., Smaalenene. (11506).

103. *Stenøxe* med Skafthul, 17 cm. lang, af Formen NO. 27. Er bleven formindsket ved Omhugning, hvorved den ophøiede Ryg langsefter Oversiden er kommen til at ligge til Side for Eggen. Sleben ved Eggen. F. paa *Løkken* i *Raade* Pgd., Smaalenene. (11507).

104. To *Sneldehjul* af *Klebersten*, det ene af Form som en Kugle med opstaaende Ringe omkring begge Ender af Hullet, det andet ligt NO. 168; begge dreiede. F. ved Pløining paa *Vestby* i *Tune* Pgd., Smaalenene; udentvivl fra ældre Jernalder. (11508. 11509).

105. *Stenøxe* uden Skafthul, 12,4 cm. lang, lig NO. 8, dog uden Skraaslibning og Udspring til Siden ved Eggen. F. paa *Tynnelsrud* i *Rødenes* Pgd., Smaalenene. (11510).

106. *Kvartsbryne*, 14 cm. langt; firkantet Tversnit med afrundede Kanter og bølgeformede Slidflader. F. paa samme Gaard. (11511).

107. *Stenøxe* med Skafthul, 12,5 cm. lang, lig NO. 32, sleben ved Eggen og hist og her ellers. F. paa *Korneliussæter* paa Grænsen mellem *Aremark* og *Ødemark*, Smaalenene. (11512).

108. *Stenøxe* med Skafthul, noget lig NO. 28, dog konvex ogsaa paa Undersiden. F. paa *Gysbu* i *Ødemark*, Smaalenene. (11513).

109. *Stenøxe* uden Skafthul, samme Typ som 102 ovfr.; sleben

ved Eggen, 12 cm. lang. F. 1882 paa *Sundsdalen* i *Ødemark*, Smaalenene. (11514).

110. *Stenøxe* med Skafthul, lig NO. 32, ufuldstændig i Eggen, 12,5 cm. lang; meget svær i Forhold til Længden. Det sees tydeligt, at Boringen af Skafthullet paa Undersiden er begyndt med Indhugning af en Grube. Sleben ved Eggen. F. 1881 paa *Sillevik* i *Ødemark*, Smaalenene. (11515).

111. Fragment af en halvmaaneformet *Skraber* af *Flint*, afbrudt i begge Ender. I den ene Ende er Bruddet gammelt og afjevnet ved Tilhugning. F. paa *Maarud* i *Ødemark*. Smaalenene. (11516).

112. *a)* Tveegget *Sværd* af *Jern*; mangler Knappen og den ydre Del af Klingen. Afstanden mellem Hjaltene 10 cm. (11517).
b) *Øxeblad* af *Jern*, 17,8 cm. lang. (11518).
c) *Spydspids* af *Jern*, 42 cm. lang. (11519).
F. i en ganske liden Haug paa *Gilberg* i *Faaberg* Pgd., Gudbrandsdalen. Yngre Jernalder.

113. *a)* Et Par enkelte *ovale Spænder* af *Bronce* (yngre Jernalder), af Typen NO. 647. I Forbindelsesgangene mellem Knopperne er der paa et Par Steder Rester af Belæg med presset Sølvblik, og ligeledes er der Levninger tilbage af et Par af Knopperne. (11529).
b) Fragment af en ligearmet *Spænde* af *Bronce*, hvoraf noget over Halvdelen er bevaret; Typ NO. 658. Oprindelig Længde c. 13 cm. Synes i gammel Tid at have været bødet med et paa Bagsiden med Jernnagler paasat Stykke, paa det Sted, hvor den nu er afbrudt. (11530).
c) Et Par *Armbøiler* af *Bronce*, noget forbøiede, af halvcirkelformet Tversnit. Ornamenterede med 6 Rader dybt indtrykte Trekanter paa Forsiden. (11531).
F. sammen paa *Nasland* i *Froland* Pgd., Nedenæs Amt, under en Stenhob ved Foden af en større Sten, omtrent 30 cm. dybt.

114. Fragment (forreste Del) af en *Stenøxe* med Skafthul, i Form staaende mellem NO. 27 og 28; betydelig Størrelse. F. paa *Hov* i *Søndre Land* Pgd., Christians Amt; Gave fra Stationsholder *Martin Hof* ved Universitets-Stipendiat Dr. *Elling Holst*. (11532).

115. *Flintøxe*. i Form staaende mellem NO. 7 og 8, 12,3 cm. lang, helt sleben, beskadiget ved Slag i Banen. F. 1881 paa dyrket Mark paa *Høie* i *Eidsberg* Pgd., Smaalenene. (11533).

116. *Stenøxe* med Skafthul, 13 cm. lang, oprindelig maaske lig NO. 41, men afbrudt over Skafthullet, og nyt Skafthul indboret foran det gamle. F. paa *Lund* i *Rødenes* Pgd., Smaalenene. (11536).

117. *Stenøxe* med Skafthul, 12,5 cm. lang, lig NO. 32. Har været i Ild og er derved sprukken paa Overfladen. Ligeledes f. paa *Lund* i *Rødenes*, paa Pladsen *Haugen*. (11537).
118. *Stenøxe* med Skafthul, ganske stemmende med NO. 32, 15 cm. lang, beskadiget. Paa Undersiden hakket Grube til Forberedelse for Skafthullets Boring; paa Oversiden Boringen oprindelig begyndt noget skjævt. Sleben ved Eggen. F. paa *Missem* i *Kraakstad* Pgd., Akershus Amt. (11538).
119. Fragment af en halvmaaneformet *Skraber* af *Flint*, 12—13 cm. lang, f. paa *Smertue* i *Skiptvet* Pgd., Smaalenene. (11539).
120. *Armbøile* af *Bronce* fra yngre Jernalder, ornamenteret med 3 flerstribede Tverbaand, hvoraf det midterste er det bredeste, og flere Længdebaand mellem disse. F. paa *Skaarset* i *Faaberg* Pgd., Gudbrandsdalen, sammen med en Nøgel af Bronce. (11541).
121. *Stenøxe* uden Skafthul (graa Lerskifer), 10 cm. lang; Tversnittet, der er temmelig uregelmæssigt, nærmer sig til en Trekant. Helt sleben, om end ufuldkomment. Ukjendt Findested. (11542).
122. *a) Lerurne* fra ældre Jernalder = NO. 361; har havt glindsende sort Farve baade indvendigt og udvendigt. (11543).
b) Lerurne = NO. 364, ornamenteret paa samme Maade som denne. (11544).
c) Lerurne = NO. 368; stærk sort Farve, 15 cm. høi. (11545).
F. i en Grav paa *Høksaas* i *Halsaa* Sogn, *Mandal* Pgd., Lister og Mandals Amt. Med Urnen fulgte et Par ubrændte, forvitrede Benstumper, hørende til et Cranium, og nogle smaa Jernstykker.
123. *a) Lerurne* fra ældre Jernalder = NO. 364. Ornamenterne, af det vanlige Slags paa Urner af denne Typ, findes blot i en enkelt Rad ved Overgangen fra Halsen til Bugen. (11546).
b) Smaa Brudstykker af en *Lerurne*, muligt af Formen NO. 361. Ufarvet, men stærkt poleret. (11547).
c) Broncespænde af Typen NO. 243; dog har den Knapper ved Enderne af Spiralen, og nedre Del ligner det tilsvarende Stykke paa NO. 245; nedre Ende beskadiget. Nu 8 cm. lang. (11548).
d) Pincet af *Bronce*, 7 cm. lang. I Bøilen en liden Ring af sammenbøiet Broncetraad, hvori igjen er anbragt en anden lignende. (11549).
Disse Sager tilhøre udentvivl samme Fund, og dette er ligesaa utvivlsomt norsk. Desuden ligger ved det 3 smaa

Jernstykker, hvoraf det ene muligt er af en Pilespids med Fal.

124. Enegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, med Hjalt (Knappen mangler). Hjaltene rette og smale, tvert afskaarne i Enderne; Afstanden mellem dem 10 cm. Klingen nu 80,5 cm. lang (Odden mangler) og temmelig smal. F. i en Grav paa *Hundorp* i *Søndre Fron* Pgd., Gudbrandsdalen. (11550).

125. Tveegget *Sværd* af *Jern* fra samme Tid; mangler Overhjaltet og en stor Del af Klingen; Hjaltenes Form synes at have været som paa NO. 490. 491. Skal være f. i en Gravhaug i *Eidsvold*, Romerike. (11551).

126. Fragment af et tveegget *Sværd* af *Jern* fra samme Tid (Tangen med et 37 cm. langt Stykke af Klingen). Ukjendt Findested. (11552).

127. *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, 14,5 cm. langt, f. 1879 paa *Frøisland* i *Halsaa* Sogn, *Mandal* Pgd., Lister og Mandals Amt. (11553).

128 *a)* Fragmenter af et tveegget *Jernsværd* fra samme Tid. Paa Hjaltene Spor af Broncebelæg.

b) Stykker af en *Spydspids* og af et *Øxeblad* af *Jern*, begge temmelig store, det sidste af Formen NO. 561. (11554).

F. paa *Rugland* i ovennævnte *Halsaa* Sogn.

129. *a)* Fragment af et enegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, med Hjalt af Form som paa NO. 490. 491.

b) *Øxeblad* af *Jern*, beskadiget, Form som NO. 559. (11555).

F. paa *Tregde*, ogsaa i *Halsaa* Sogn.

130. Et lidet Fragment af en middelaldersk *Ligsten*, med Minuskelindskrift, hvoraf blot et Par Bogstaver kunne læses. Skal være funden ved *Gamle Akers* Kirke ved Christiania. (11556).

No. 121—130 have tilhørt fhv. Postexpeditør *Malthes* Samlinger og ere forærede til Universitetet af ham.

131. *Hammer* af *Sten*, fra Stenalderen, af Form som NO. 46. Spor af Brug i begge Ender; Skafthullet meget trangere i Midten. F. 5′ dybt i et Grustag paa *Farriseidet* ved *Larvik*; Gave fra Stadsingeniør *Wessel*. (11561).

132. *Fingerring* af *Guld* fra ældre Jernalder, Form som NO. 305. Har været i stærk Ild og er halv smeltet. Vegt 9,75 gr., Metalværdi 20 Kr. F. paa *Vestre Reme* i *Spangereid* Sogn, *Søndre Undal* Pgd., Lister og Mandals Amt, i den samme Gravhaug, hvori det i Aarsb. 1881 S. 154 no. 136 omtalte Fund gjordes i 1880. (11562).

133. *a)* Halvmaaneformet *Flintskraber*, nærmest lig NO. 50, beskadiget i det ene Hjørne. Oprindelig Længde c. 10 cm. (11563).

b) Fragment af en flad, tynd *Slibesten* af *Kvartsit* fra Stenalderen, slidt paa begge Fladsider. (11564).
c) En *Flintflekke* og lidt *Flintaffald.* (11565).
F. paa *Nygaard* i *Skjeberg* Pgd., Smaalenene.

134. *Stenøxe* med Skafthul, 14,5 cm. lang, lig NO. 32. Hullet er ufuldendt, begyndt fra begge Sider. Ved Boringen er benyttet hult Bor, men det gjenstaaende Stykke i Midten er yderst ubetydeligt, og Hullernes Bundflade er aldeles plan. F. paa *Strømnes* i *Tune* Pgd., Smaalenene. (11566).

135. *Pilespids* af *Jern* fra yngre Jernalder, 12 cm. lang, f. paa Exercerpladsen *Helgelandsmoen* paa *Ringerike.* Gave fra Lærer og Organist *O. Thorsrud.* (11567).

136. *a)* Hanken og et tilstødende Stykke af en *Lerurne* fra ældre Jernalder, af betydelig Størrelse. (11568).
b) *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, beskadiget, Form som NO. 559. (11569).
F. i en Gravhaug paa *Nordre Nes* i *Nes* Sogn, *Saude* Pgd., Bratsberg Amt. Øxen fandtes langt ude i Haugen paa dens Bund; Urnen tilligemed nogle ubrændte Ben ved dens Midte, men høit oppe.

137. En emaljeret og forgyldt *Beslagplade* af *Kobber,* udentvivl hørende til et Relikvieskrin, aflang firkantet af 15,5 cm. Længde og 5,7 cm. Bredde. Paa Pladen er fremstillet 3 Englefigurer, i Brystbilleder, omgivne af runde Medailloner (Figurerne forgyldt Kobber paa emaljeret Bund). De i Emaljen anvendte Farver ere hvidt, gult, mørkerødt, grønt, mørkeblaat og lyseblaat. Antoges af Sælgeren at være f. i Jorden i *Valders.* (11570).

138. *Stenøxe* med Skafthul, 12 cm. lang, lig NO. 32, helt sleben. F. ved Stranden paa *Skulerud* i *Høland* Pgd., Akershus Amt. (11571).

139. Fragment af et almindeligt, paa Midten indknebet *Kvartsbryne,* f. paa samme Gaard. (11572).

140. *Spydspids* af *Flint,* lig NO. 73, men tyndere. F. paa *Evenby,* ligeledes i *Høland.* (11573).

141. *a)* En forvitret *Stenøxe* med Skafthul, 14,5 cm. lang. Synes oprindelig at have lignet NO. 29 og at have været helt sleben. (11574).
b) *Stenøxe* med Skafthul, 13 cm. lang, lig NO. 28, sleben ved Eggen. Paa Undersiden Spor af en indhugget Grube omkring Skafthullet. (11575).
F. paa *Langli* i *Skiptvet* Pgd., Smaalenene.

142. *Stenøxe* uden Skafthul, 16,3 cm. lang, Form som NO. 11, dog med næsten fuldt afrundede Smalsider. Sleben ved Eggen. F. paa *Kaldaker* i *Botne* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. (11576).

143. *Stenøxe* uden Skafthul, 31,5 cm. lang, men forholdsvis

meget smal og tynd. Ovalt, ved Banen næsten cirkelrundt Tversnit. Sleben ved Eggen. F. paa *Eplerud* i ovennævnte *Botne* Pgd. (11577).

No. 142 og 143 Gaver fra *Kristian Pedersen Kaldaker*.

144. Fragmenter af to *vævskyttelformede Stene* fra ældre Jernalder, begge langstrakte og spidse i Enderne. Den ene, af chokoladefarvet Kvartsit, oprindelig c. 11,5 cm. lang, har plan Over- og Underside med stærkt Slidmærke paa Oversiden; Furerne i Kanten række kun et Stykke ind fra Enden. Den anden, af hvidgraa Kvartsit, har ligeledes plane Sider, men uden bestemt Spor af Slid; oprindelig c. 12 cm. lang. F. paa *Skinstakrud* i *Faaberg* Pgd., Gudbrandsdalen; Gave fra Gaardbruger *Bjørnsgaard* ved Korpslæge *Aug. Koren*. (11578).

145. Levninger af et Gravfund fra yngre Jernalder, bestaaende hovedsagelig af *Jernsager*, der ere i høi Grad forrustede og beheftede med fastrustede brændte Ben og Kul. Der skjelnes Stykker af to *Sværd* (1 tveegget og 1 enegget med Hjalt), af en *Spydspids*, et 17,5 cm. langt *Øxeblad*, en *Pilespids*, et *Sigdblad* af Formen NO. 384, og et Stykke af et *Kleberstenskar*. Fundet er gjort i en temmelig stor rund Haug i Udmarken paa *Nanset* i *Hedrum* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. Oldsagerne laa omtrent midt i Haugen og paa dens Bund; Ben og Kul laa spredte overalt i Haugen. Gave fra Hattefabrikant *Halvorsen* i Larvik. (11581).

146. *Stenøxe* med Skafthul, i Form staaende mellem NO. 28 og 32, 14 cm. lang, helt sleben. F. paa *Ysterud* i *Rødenes* Pgd., Smaalenene. (11582).

147. *Stenøxe* med Skafthul, lig NO. 32, 11 cm. lang, helt sleben. F. paa samme Gaard. (11583).

148. *Stenøxe* med Skafthul af samme Form, 16 cm. lang, sleben paa Over- og Underside samt ved Eggen. F. paa *Slupstad*, ligeledes i *Rødenes*. (11584).

149. Fragment af en *Stenøxe* med Skafthul, lig NO. 28, sleben ved Eggen. F. paa samme Gaard. (11585).

150. *Stenøxe* med Skafthul, lig NO. 29, 12,5 cm. lang, helt sleben. F. paa *Aamot*, *Sitskogen* Sogn, *Høland* Pgd., Akershus Amt. (11586).

151. *Stenøxe* med Skafthul af samme Form, 12 cm. lang, helt sleben. F. paa *Engsrud* i *Ødemark*, Smaalenene. (11587).

152. Fragment af en liden, helt sleben *Stenøxe* med Skafthul af lignende Form, f. paa samme Gaard. (11588).

153. Fragment af en *Stenøxe* med Skafthul, sleben ved Eggen. Hullet boret næsten udelukkende fra Oversiden. F. paa *Nebbenes* i *Blaker* Sogn, *Urskog* Pgd., Romerike. (11589).

154. *Stenøxe* med Skafthul, 15,7 cm. lang, lig NO. 28, sleben

ved Eggen. Grube paa Undersiden omkring Skafthullet: fra Oversiden først boret noget skjævt. F. paa *Krekling* i *Fiskum* Pgd., Buskeruds Amt; Gave fra Ordfører *Krekling*. (11590).

155. Tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, hvoraf Odstykket mangler. Hjaltene omtrent af Form som NO. 511, med Spor af indlagte Sølvornamenter (Baandslyngninger); i Fordybningerne mellem Knappens Fliger og mellem Knappen og øvre Hjalt indlagt tvundet Sølvtraad. Afstand mellem Hjaltene 9 cm. F. Vaaren 1883 paa *Kamfjord i Sandeherred* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt, i en Ager, hvor der tidligere var fundet en Spydspids m. m., muligt de i Aarsb. 1880 S. 188 no. 65 omtalte Sager. (11591).

156. *Sneldehjul* af brændt *Ler*, oprindelig lig NO. 170, men noget forvitret. F. i en tidligere udgravet Haug paa *Fevang* i *Sandeherred*. Vel fra ældre Jernalder. (11592).

No. 155 og 156 ere Gaver fra Hr. *Strøm*.

157. *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, 17,5 cm. langt, af Formen NO. 561, f. i Gravhaug paa *Østre Haslestad* i *Hof* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. Gave fra Gaardbruger *Karl Haslestad* ved Antikvar *Nicolaysen*. (11593).

158. 6 *Gravfund* fra ældre Jernalder og 1 fra yngre Jernalder, fremkomne ved Udgravninger, foretagne af Antikvar *Nicolaysen* paa Gaardene *Øvre Skui* og *Nedre Tanum* i *Lardal* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. Beskrevne ovenfor S. 44 ff. Gave fra Grundeierne *Syver Hansen Skui* og *Anders Andersen Tanum*. (11597—11617).

159. Fragment (forreste Del) af en *Stenøxe* med Skafthul af Formen NO. 27, f. i den til Gaarden *Mørk* hørende Skov, *Kraakstad* Pgd., Akershus Amt. (11618).

160. *Stenøxe* med Skafthul, lig NO. 32, sleben ved Eggen. Skafthullet betydelig trangere nedentil end oventil (2,3—3 cm.). F. paa *Kallak* i *Rødenes* Pgd., Smaalenene. (11619).

161. *Stenøxe* med Skafthul, 10 cm. lang, ogsaa lig NO. 32, helt sleben. F. paa *Nordre Am*, *Ringsaker* Pgd., Hedemarken. (11620).

162. *a)* Stykker af 2 *Lerurner* fra ældre Jernalder. Den ene har været urtepotteformet, med Kam- og Linieornamenter, den anden af Typen NO. 361. (11621).

b) *Fingerring* af *Sølv*, bestaaende af et glat Baand, der har sin største Bredde midt paa Forsiden, og der er ornamenteret med en Rad Dobbeltbuer langs hver Kant. Vægt 1,8 gr. (11622).

c) En liden *Broncespænde*, hvoraf kun den nedre Del, til noget ovenfor Midten af Bøilen, er bevaret. Afslutningen nedad er halvrund, med en lidt lavere liggende Rand, der er gjennemboret med tætstillede runde Huller (jvfr. Aarsb. 1875 fig. 19. 1878 fig. 3. 5). (11623).

d) Levninger af en *Hegtespænde* af *Bronce*, som NO. 268, Krogen og Mallen ere fuldstændigt bevarede, og den første endnu med 4 Nagler fæstet til en Flig af det Klædningsstykke, som Spænden har sammenholdt (Tøiet ligger dobbelt mellem Krogens Plade og Naglehovederne). Desuden findes løse Tøistumper og Nagler, tildels, som det synes, hørende til et andet Par Spænder. Ornamenterne paa Naglehovederne omtrent som paa NO. 268. (11624).

e) *Beltering* af *Bronce* (jvfr. NO. 321. 322), afb. fig. 8; Ringstangens Tversnit bueformet, med den konvexe Side frem. (11625).

f) *Smykkenaal* af *Bronce*, 7,1 cm. lang, i det Væsentlige lig Aarsb. 1877 fig. 15, dog med noget forskjellig Form af det udplattede Hoved. (11626).

g) To *Glasperler* og et cylinderformet *Sneldehjul* af *Sandsten*. (11627. 11628).

h) Nogle Levninger af *Jernsager* (et Redskab som NO. 150, med en oval flad Dækplade af Bronce for Skaftenden nærmest Bladet, en *Syl* og et *Knivblad)*. (11629).

Disse Sager, der aabenbart tilhøre en Kvindegrav fra ældre Jernalder, ere fundne paa *Lasken* i *Sem* Sogn, Jarlsberg og Larviks Amt, «udenfor Døren til en Potetkjelder» (altsaa formodentlig i en forstyrret Gravhaug).

163. En stor *Ringspænde* af *Sølv*, af Formen med 3 Kugler (NO. 680). Naalen usædvanlig lang (39 cm. fra Kuglen af) i Forhold til Ringens Størrelse (dennes Tvermaal er 13 cm. udvendigt Maal). Vægt 346,6 gr. F. Sommeren 1883 paa *Aas* i nysnævnte *Sem* Sogn, i den N. Fornl. 182 omtalte store Stenrøs. (11630).

164. *a)* Enegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, med Hjalt, beskadiget i Eggen og Odden; Knappen mangler. Eggen synes at have havt dybe Hug; Klingens Længde har været c. 74 cm., med 5 cm. Bredde. Hjaltene af Form som paa NO. 494, med riflet Belæg; deres indbyrdes Afstand 10 cm. (11631).

b) *Spydspids* af *Jern*, 45,5 cm. lang, Form og Ornamenter som NO. 517. (11632).

c) *Bøile* med Ringe af *Jern*, af Formen med bevægelig Fal til et Træskaft, som NO. 462. Ringenes Antal er 3. (11633).

F. i en Gravhaug paa *Tveiten* i *Lardal* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt; Gave fra *Kristian Olsen Tveten* ved Antikvar *Nicolaysen*.

165. Tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder. Klingen 77 cm. lang og 6 cm. bred, med ualmindelig spids Od. Af Hjaltene er kun det nedre bevaret, af Form som paa NO.

494 og med riflet Belæg. F. i Gravhaug paa *Styrmo* i *Lardal* Pgd.; Gave fra Gaardbruger *Hans Styrmo* ved Antikvar *Nicolaysen*. (11634).

166. Fragment (forreste Del) af en *Stenøxe* med Skafthul; Form mellem NO. 28 og 32, sleben ved Eggen. F. paa dyrket Mark paa *Vik* i *Aremark*, Smaalenene. (11636).

167. *Kvartsbryne*, ufuldstændigt, firkantet med afrundede Hjørner, nu 23,5 cm. langt. F. paa samme Gaard. (11637).

168. *Stenøxe* med Skafthul, 10,6 cm. lang, lig NO. 32. F. paa dyrket Mark paa *Glenne* i *Aremark*. (11638).

169. Den ydre Del af en mindre *Spydspids* af *Flint*, antagelig af Form som NO. 68. F. paa *Fange* i *Aremark*. (11639).

170. *Vævskyttelformet Sten* af graa Kvartsit, kort, med runde Ender; 7,5 cm. lang. Paa begge Sider svage Slidspor. F. paa *Kollerud* i *Aremark*. (11640).

171. *Stenøxe* med Skafthul, 10,5 cm. lang, lig NO. 32, sleben ved Eggen. F. paa *Tolsby* i *Aremark*. (11641).

172. Skaftstykket af en *Flintdolk*, som NO. 63, fra samme Gaard. (11642).

173. *Øxe* eller *Meisel* af *Flint*, lig NO. 17, 13 cm. lang. Sleben ved Eggen og paa de mest fremstaaende Punkter ellers. F. paa *Sjulstad* i *Aremark*. (11643).

174. En liden *Meisel* af lys graa *Flint*, 7 cm. lang, helt sleben. Tversnittet firkantet; dog den ene Smalside sleben, noget uregelmæssigt, i Facetter. F. paa samme Gaard. (11644).

175. Den øvre Del af Bøilen af en *Broncespænde* fra *Broncealderen*, af Formen NO. 124, 9,8 cm. lang; har den sædvanlige Spirallinie rundtom. F. paa samme Gaard. (11645).

176. Forreste Del af en *Stenøxe* med Skafthul, af nogen Lighed med de baadformede Øxer; helt sleben. F. paa *Nebba* i *Aremark*. (11646).

177. *Lerurne* fra ældre Jernalder, af Typen NO. 364, men uden Ornamenter, 9,5 cm. høi. I Leret en Mængde Kiselkorn. F. i Gravhaug paa *Nordre Gjerpeland* i *Lardal* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. Gave fra Gaardbruger *Peder Martin Larsen Gjerpeland* ved Antikvar *Nicolaysen*. (11647).

178. *Vægtlod* af *Bronce* fra Middelalderen, forestillende en Hest. Ret vel bevaret. Vægt 49,8 gr. F. paa Kapellangaarden *Krakken* i *Ramnes* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. (11648).

179. Et Stykke af en *Flintøxe* af Formen NO. 7. Har oprindelig været meget stor (8,8 cm. bred og indtil 3,8 cm. tyk). F. ved Pladsen *Sandvik* i *Nordre Osen*, Østerdalen, 2—3 km. fra Sognets Kirke, — altsaa i en meget afsidesliggende Egn, der først i forrige Aarhundrede har faaet faste Beboere. Gave fra Finderen, Husmand *Oluf Hansen Sandvik* ved Kirkesanger *D. Nilsen*. (11649).

180. *Øxe* uden Skafthul af *Sten* (Lerskifer), 14 cm. lang, bred

og flad, tynd Form; helt sleben (ikke skraasleben i Eggen). F. paa *Økeren* i *Fron* Sogn, *Drøbak* Pgd., Akershus Amt. (11650).

181. Nedre Del af en *Øxe* uden Skafthul af *Sten*, af Typen NO. 4, sleben ved Eggen. F. paa *Odalen* i *Askim* Pgd., Smaalenene. (11651).

182. Stykke af et *Kvartsbryne* af almindelig Form (firkantet med afrundede Hjørner og mindst Omfang paa Midten), f. paa samme Gaard. (11652).

183. *Flintøxe*, lig NO. 7, 16 cm. lang, helt sleben, smukt Exemplar. Ved Banen Fliser udflekkede paa begge Sider. F. paa *Graabøl* i *Ødemark*, Smaalenene. (11653).

184. Forreste Del af en *Stenøxe* med Skafthul, med Hullet meget nær Eggen (udentvivl som Følge af Omslibning). F. paa *Sambøl* i *Ødemark*. (11654).

185. *Hammer* af *Sten*, lig NO. 46, lidet Exemplar, med Spor af Brug i begge Ender. F. paa *Holteberg* ved Bøens-Elven, i *Aremark*. (11655).

186. En liden, temmelig spæd *Flintkjerne*, 5 cm. lang, f. ved Digegravning paa *Aremark* Præstegaard. (11656).

187. *Stenøxe* med Skafthul (Lerskifer), 15,2 cm. lang, lig NO. 29; helt sleben. F. 1883 paa *Hagelund* i *Id* Pgd., Smaalenene. (11657).

188. To *Kleberstenskar*, antagelig fra yngre Jernalder, af det trugformede Slags (som NO. 730), begge kun grovhugne og altsaa ufuldendte. F. i en Myr paa *Søgaard* i *Ødemark*, sammen med Halvdelen af et færdigarbeidet Stenkar af den vanlige runde Form. (11658).

189. *Stenøxe* uden Skafthul, 13 cm. lang, lig NO. 15, dog ikke skraasleben i Eggen, f. paa *Hedemarken* i *Hærland* Sogn, *Eidsberg* Pgd, Smaalenene. (11659).

190. *a)* Raa *Flintøxe* af Typen NO. 1 (Kjøkkenmødding-Form), 7 cm. lang og 5 cm. bred i Eggen. (11660).
b) *Flintaffald*, deriblandt et Stykke med Skraber-Eg og en Flintkjerne. (11661).
F. i den samme Egn som No. 100 ovfr. (paa Gaardene *Holsten* og *Mulerud*), det meste efter Sigende paa en Odde mellem to Bækkes Sammenløb.

191. En liden flad *Slibesten* fra Stenalderen, af graa Sandsten, brugt til Slibning paa den ene Smalside og begge Bredsider. F. paa *Ulvildrud* i *Ringsaker* Pgd., Hedemarken. Gave fra *Johan* og *Peter Sevstad*. (11662).

192. *Vævskyttelformet Sten* af chokoladefarvet Kvartsit, langstrakt Form, temmelig stærkt buet, tvert afskaarne Ender, 10,5 cm. lang. Svage Slidspor paa Oversiden. F. ved Opbrydning af Nyland i *Vang* Præstegaards Indmark, *Valders*; Gave fra Lensmand *P. Ellingsen*. (11664).

193. *Krumkniv* af *Jern* fra ældre Jernalder, lig NO. 142, dog med noget længere Haandtag; Spidsen afbrudt. Nuværende Længde mellem Enderne 8 cm., største Bredde 1,5 cm. F. ved Gravning i *Tønsberg* By. (11665).

194. 2 vel arbeidede hjerteformede *Pilespidser* af *Flint* (som NO. 77), f. paa *Jæderen*. (11666).

No. 193 og 194 ere Gaver fra en unævnt Giver.

195. Fragment af et *Kvartsbryne*, aftyndet mod Midten; Slidfladerne noget ujevne (bølgeformede). F. paa *Dingtorp* i *Rakkestad* Pgd., Smaalenene. (11667).

196. *a*) *Kvartsbryne* af samme Slags, helt, 11,5 cm. langt. I Kanten rundt om begge Ender har det en plan Skraaslibning. (11669).

b) To *Bryner* af en noget løsere, skiferagtig Stenart, begge ufuldstændige, 11,7 og 12 cm. lange. Det ene af dem er firkantet, næsten uden Spor af Afrunding eller Slid. (11670. 11671).

F. paa *Bakke* i *Ingedal* Sogn, *Skjeberg* Pgd., Smaalenene.

197. Odstykket sandsynlig af en *Spydspids* af *Flint* lig NO. 68, meget vel arbeidet. F. paa *Østby* i samme Pgd. (11673).

198. *Spydspids* af *Flint*, lig NO. 72, 10,3 cm. lang, f. paa *Store Borge* i *Borge* Pgd., Smaalenene. (11674).

199. Et lidet Fragment af en stor urtepotteformet *Lerurne* fra ældre Jernalder (NO. 370—377), mærkeligt derved, at det paa begge Sider har et tyndt *Broncebeslag*, fæstet i Kanterne med Broncenagler, der gaa tvers igjennem Urnens Væg. Dette Beslags Bestemmelse skjønnes ikke. F. paa samme Gaard. (11675).

200. *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, 12 cm. langt, f. paa *Berge* i Østbygden i *Tinn* Pgd., Tellemarken. (11676).

201. Stifter af Jern, hørende til en *Linhekle*, c. 13 cm. lange. 17 Stykker ere bevarede. Skulle være fundne under en Kleberstensskaal paa *Braakensrud* i *Saude* Pgd., Bratsberg Amt. (11677).

202. Et ganske lidet, nu ufuldstændigt *Øxeblad* af *Jern*, kileformet som NO. 152, sandsynligvis fra ældre Jernalder; f. paa *Hybbestad* i *Tjølling* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. (11678).

203. *Øxeblad* af *Jern* fra yngre Jernalder, Form som NO. 561, 17 cm. langt. F. paa *Tregde* i *Halsaa* Sogn, *Mandal* Pgd., Lister og Mandals Amt, i den samme store Haug, hvorfra de i Aarsb. 1882 S. 176 no. 179 omtalte ovale Spænder og et andet der nævnt Fund ere. Gave fra Kjøbmand *T. Bessesen* i Kleven ved Mandal. (11681).

204. *a*) *Spydspids* af *Jern* fra yngre Jernalder, 36 cm. lang; Falen ornamenteret paa samme Maade som NO. 529. (11683).

b) Hestesko af *Jern*, uden Hager. (11684).
F. sammen i en myrlændt Ager paa Husmandspladsen *Brenno* i *Vestre Slidre* Pgd., Valders (antagelig under Gaarden *Vik*).

205. *Stenøxe* med Skafthul af Typen NO. 37, men noget større, 14 cm. lang. Er, som Øxer af denne Typ pleie at være, gjort af en broget Stenart. Var af Sælgeren kjøbt paa en Auktion i *Kraakstad* Pgd., Akershus Amt, og er formodentlig fundet der eller i Nærheden. (11685).

206. Bagstykket af en baadformet *Stenøxe* med Skafthul (NO. 35), med rørformet Forlængelse af Skafthullet nedad og udvidet Bane. F. paa *Asperplads* i Kraakstad. (11686).

207. *Stenøxe* med Skafthul, lig NO. 32, helt sleben, 12 cm. lang. F. paa *Holt* i *Andebu* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt, ved Oprensning af en Bæk, der gaar i en dyb Dal. (11687).

208. 2 *Pilespidser* af *Jern* fra yngre Jernalder, f. i Indmarken paa *Haugen* i *Hegge* Sogn, *Østre Slidre* Pgd., Valders. (11688).

209. Tveegget *Sværd* af *Jern* fra yngre Jernalder, meget beskadiget og ufuldstændigt. Hjaltene korte, Form som paa NO. 491. F. ved Pløining paa *Onstad* i *Askim* Pgd., Smaalenene; Gave fra *Anders Rud*, Spydeberg. (11691).

210. *Perle* af *Guld* fra yngre Jernalder, bestaaende af en Kjerne af Guldblik, hvortil er loddet et Net af perlede Guldtraade med hist og her paaloddede større Korn. Hullets Ender kantede med en tvunden Guldtraad. Vægt 2.6 gr. F. temmelig dybt i Jorden ved Grøftegravning paa *Gjerstad* i *Tjølling* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. (11692).

211. *Røgelsekar* af *Bronce* fra Middelalderen, simpelt, men vel bevaret. Paa Topstykket fæstet en Fuglefigur, der synes at skulle forestille en galende Hane. Har tilhørt *Kjose* Kirke i *Brunlanes* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt. (11693).

212. 3 *Billeder* af *Egetræ* (Christus, Maria, Anna), vel bevarede paa Malingen nær, der er erstattet med Oliemaling i senere Tid. Fra *Tanum* Kirke i *Brunlanes* Pgd. (11695—11697).
No. 211 og 212 ere forærede af Brunlanes Herredsstyrelse, tilligemed en Bænk fra Tanum Kirke, af Furutræ, med Renaissanceornamenter paa Ryggens Forside.

213. Et *Mariabillede*, en *Christusfigur*, hørende til et Krucifix, og en mandlig *Helgenfigur*, alle udskaarne af Egetræ, daarligt bevarede. (11698—11700).

214. *Lysekrone* af *Jern* fra Middelalderen, af samme Slags Arbeide som 21 *b* ovenfor, til 6 Lys. (11701).
No. 213 og 214 have tilhørt *Hillestad* Kirke i *Botne* Pgd., Jarlsberg og Larviks Amt, og ere forærede af Herredsstyrelsen.

215. *Bænk* af *Træ* fra Middelalderen, med Ryg og Sidelæner. De sidste ende i udskaarne Dyrehoveder. Ryggens øvre Del bestaar af en paa Bagsiden udskaaren Planke, hvis Ender danne Dyrehoveder, der springe noget frem til Siderne. Denne Planke hviler paa Sædet ved Hjælp af 3 dreiede runde Søiler og 2 i Mellemrummene mellem disse stillede Plankestykker, der ligesom Overplanken ere udskaarne paa Bagsiden. Udskjæringerne indeholde, paa de omtalte Dyrehoveder nær, blot Plantemotiver. Har tilhørt *Østre Gausdals* Kirke i Gudbrandsdalen og er foræret af Herredsstyrelsen. (11702).

216. *Christusfigur* af *Træ* fra Middelalderen, af et Krucifix fra *Lunder* Kirke i *Soknedalen*, Ringerike. Ogsaa Gave fra vedkommende Herredsstyrelse. (11703).

217. Malet *Tavle* fra Middelalderen, vel oprindelig anbragt paa Forsiden af et Alterbord, 1,54 cm. lang og fra først vel 1 m. bred (den øverste Del er borte). Maleriet indholder 4 enkelte Figurer, vel Helgenfigurer, der neppe nu kunne bestemmes, da Hovederne paa Grund af den omtalte Beskadigelse mangle og Figurerne ogsaa forresten ere blevne utydelige. Fra *Ulnes* Kirke, *Nordre Aurdal*, Valders; Gave fra Herredsstyrelsen. (11704).

218. *Runesten* af Bautastenform, 2,71 m. høi, c. 0,23 m. tyk og 0,53 m. bred paa Midten. Opdagedes i Høsten 1882, af Amtsagronom I. Anda, paa *Kjølevik* nordligst i *Strand* Sogn, Ryfylke, hvor den længe havde ligget som Tagspærre i en Poteteskjelder. Gaardens Folk fortalte, at den oprindelig havde staaet i en liden Røs nær Gaarden, og at der i Nærheden havde staaet en anden, nu forsvunden Runesten med kortere Indskrift. Ved Hr. Andas Hjælp blev Stenen erhvervet for Samlingen og i Juli 1883 opstillet bag Universitetets Bibliotheksbygning, i Nærheden af Tunestenen. Indskriften, der indeholder 40 Runer, anbragte i 3 Linier nedenfra opad paa den ene Side, er i det ældre Runealfabet og er en af de ældste og mærkeligste af de nu kjendte norske Runeskrifter. Den er behandlet af Prof. G. Stephens i Old-Northern Runic Monuments III 453 og af Prof. Sophus Bugge i Aarbøger f. nordisk Oldkyndighed 1884 S. 81. (11706).

219. Et stort *Tagmaleri* fra *Aal* Kirke i Hallingdal. Det har Form af et Tøndehvælv, lukket med noget skraatstillede Tverplader i begge Ender og har en Længde af 6,10 m., medens Hvælvets Spændvidde er 5,50 m. og dets Høide 2,40 m. Det er sammenslaaet af tynde Bord, og Maleriet er gjort paa Stedet, efterat Hvælvet var opsat. Tverpladerne have hver sin større Figurgruppe (Nadverens Indstiftelse og Korsfæstelsen). Paa Hvælvet er der 20 mindre

Grupper, fordelte i 5 Rader langsefter, indeholdende forskjellige bibelske Fremstillinger baade af det gamle og det nye Testamente, og adskilte ved arkitektoniske Ornamenter og Løvværk. Maleriet er anbragt paa Kridtgrund. Det er aabenbart meget yngre end Kirken, sandsynligvis fra Tiden omkring 1400. Det indkom som Gave fra Aal Herredsstyrelse i Begyndelsen af 1881, men har først nylig kunnet sammensættes og opstilles nogenlunde i sin oprindelige Skikkelse under Taget i et af de Samlingen tilhørende Skibshuse. (11707).

ANTIKVARISKE NOTISER.

AF N. NICOLAYSEN.

SMAALENENES AMT. — Hvaløernes p. *Kirken* var den sidste, jeg havde igjen at undersøge i dette amt. Da den ikke omtales nogensteds som gammel, antog jeg, at den var fra forrige hundredaar. Desto mere overrasket blev jeg, da jeg i 1884 kom til stedet, og her traf en af de ældste stenkirker i landet, endog bedre bevaret, end ellers plejer at være tilfældet. Kun omkring aabningerne er anvendt huggen sten, ellers tugtet og utilhuggen. Formen er den for vore ældste kirker af dette slags sedvanlige: et aflang firkantet skib og et smalere kvadratisk kor med halvrund afslutning eller apsis samt en liden lysglug mod øst, alle aabninger rundbuede. Af indgange har kirkens skib en mod vest, og to ligeoverfor hinanden staaende, nær vestre gavl, den ene paa søndre, den anden paa nordre side, men nu begge tilmurede, samt en paa korets sydside; profiler findes kun ved portalerne, hvor kapitellisterne bestaa af en platte med afskraanet underkant. Kirken er uden taarn eller spir, tagverket hidrører fra nyere tid, og vestre gavl bestaar nu kun af standerverk af træ. Ogsaa klokken og døbefonten er fra middelalderen og navnlig fra den romanske tid Den første har den for denne tid sedvanlige smalhed i forhold til højden og er forsiret oppe og nede med to tynde ophøjede render eller baand; imellem de to nederste findes en runeindskrift, hvoraf jeg dog paa grund af klokkestolens snæverhed og manglende lys ej kunde læse andet end ᛘᛁ; formodentlig følger derefter staven ᚴ, altsaa *mik*, og foran dette staar vel ᚴᛁᚱᚦᛁ *(gerði)* og navnet paa den, som støbte klokken, hvad der nærmere vil blive undersøgt, naar kirken aftegnes. Døbefonten er af klebersten, forresten nu overhvidtet, men meget simpel, dens skaal kalkformet.

Borge p., Borge s. I *kirken* er et døbefad af messing med drevet arbeide: paa randen de sedvanlige geometriske forsiringer, i bunden det første syndefald. — Paa en plads under *Kviberg* skal der være en «skibshaug» d. v. s. en langhaug.

Rakkestad p., Os s. *Kirkens* mindste klokke er fra middelalderen med samme hovedform som den ovennævnte i Hvaløernes kirke, ca. 45 cm. høj og 30 cm. i tvermaal over aabningen, men ganske glat, uden indskrift, forsiring eller støbermerke.

Varteig p. *Kirken* ejer 2 messingstager fra forrige eller 17de hundredaar, som ikke bruges.

AKERSHUS AMT. — **Ulleusaker** p., Hofvin s. Paa *Aur* er der ca. ¾ times gang fra jernbanestationen Dal paa den nye chausse mod vest tæt ved begge sider af vejen mellem denne og skoven herimod et snes runde gravhauger, dog flest ved vejens søndre side. Det kan tilføjes, at der her, før den nye chausse blev anlagt for omtrent 3 aar siden, fandtes en gammel kjørevej.

Nannestad p., Nannestad s. Paa *Vigsten* er der endel gravhauger.

Holter s. De i aarsb. 1882, 187 omtalte to gravhauger paa vestre *Haug* (Ole Theodorsen) undersøgtes af mig i juni 1884, uden at der fandtes oldsager. I den urørte, der laa 10 m. i nv. for vejen, var 6,50 i tvermaal, 0,60 m. dyb og oplagt af sand med en indre stenkjerne og flade randstene af granit, blev omkring midten og i afstand af 0,40 m. fra denne truffet benstumper og ved selve midten en samling af større benstykker samt kul. I levningen af den anden haug, der havde samme dybde som hin, opdagedes intet af arkæologisk interesse. Det kan bemerkes, at de i haugen tilforn fundne oldsager (jfr. anf. aarsb. 164) efter finderens sigende ikke bleve trufne i selve haugen, men først flere aar efter ved vejkanten i det fra haugen udkastede grus.

HEDEMARKENS AMT. — **Romedal** p., Romedal s. Paa *Austad* og *Fjæstad* er der tæt ved vejen en stor rund gravhaug.

Tomter s. Paa *kirkens* loft ligger en altertavle fra 17de hundredaar og flere store lerredsduge tildels med levning af omgivende ramme og med malerier i limfarve, hvoriblandt kan nævnes et fra 1626 med fremstilling af de fem kloge og de fem daarlige jomfruer, aldeles paa samme maade, som sees i vævninger paa vore højsædestepper eller aaklæder fra den tid. Der findes og et Mariabillede af ek, ca 1 m. højt, med Kristusbarnet paa armen; da der paa bagstykket findes hængsler til to døre, har billedet følgelig været indsat i et skab. Alle de nævnte sager ere dog tilligemed et andet helgenbillede meget ramponerede og uden værd.

Stange p. Stange s. Paa *Ljøstad* er der tæt ved vejen en stor rund gravhaug.

KRISTIANS AMT. — Nordre Aurdal p., Ulnes s. Paa *Sundheim* er ifølge ejerens meddelelse en gravhaug, hvoraf i 1770 blev bortkjørt flere hundrede læs grus; der fandtes da en, som det heder, ualmindelig stor hjerneskal og flere forrustede jernsager navnlig et spyd. Bunden af haugen skal endnu være urørt.

BUSKERUDS AMT. — Kongsberg. I det ene af *kirkens* sakristier hænger et malet portræt af en prest med pudret paryk, som det heder, Norman.

Sigdal p., Sigdal s. I *kirkens* skib hænger en messingkrone med god form fra forrige eller det 17de hundredaar. I koret er i døbefonten et messingfad med udpuklet arbeide, som i bunden fremstiller syndefaldet i Paradis, omgivet med den ofte forekommende mystiske indskrift: REKOR. o. s. v. Paa østre væg hænger et malet portræt af Jens K. Stub, død 1882, efterat han havde været sogneprest i Sigdal 1836—1880; paa alteret staar to store afdrejede messingstager med vaseformet fod. Endelig findes i sakristiet: *1)* 2 simple stole med form, som de fra Chr. IV.s tid, og læderbetræk; *2)* en stor lænestol med gyldenlæders betræk og høj ryg med en krone øverst, antagelig fra 17de eller 18de hundredaar, ca. 3 fod bred og 2 fod dyb i sædet, forbenene forenede med tverstykke med udskjæringer, hvoriblandt øverst ligeledes en krone; *3)* malede portræter, brystbilleder i naturlig størrelse, af 3 prester, den ene magister Thomas Griis, sogneprest i Sigdal 1704—1722, den anden unavngiven men med allongeparyk, den tredje «Niels Stockfleth Enge, født 1721, afskildret 1755, død 1777»; *4)* en stor tavle med forsølvet ramme, bekostet 1750 af (gaardbruger?) Ivar Olssøn Kolsrud, omgivende et malet portræt af Niels Nielsen Griis, ridder af Danebrog, Danmarks og Norges envoyé extraordinaire i Holland, søn af sognepresten af samme navn, født paa prestegaarden 18 decbr. 1670, 18 juni 1700 legationssekretær til Ostende og efter 8 aars forløb envoyé, død 1747 i Gravenhagen; *5)* et stort epitafium, ca. 6 fod højt og noget bredere, med portræt af en prest med tynde knebelsbarter og hageskjæg (Nils Griis, den foregaaendes fader † 1704) og hans to hustruer; *6)* et stort epitafium, ca. 5 fod højt og 8 fod bredt, med portræt af en prest og hans hustru, ifølge indskriften Oluf Glad, f. 25 marts 1688, d. 15 marts 1742, efterat have betjent kaldet i 20 aar, og Kierstine Rebecha Alstrup, f. 10 marts 1707, d. 17 (resten ufuldført); *7)* endelig en stor tavle, bekostet 1753 af den ovennævnte Kolsrud, med fortegnelse over kaldets prester til den tid og fra 1413, senere suppleret til 1883.

Krødshered s. I *kirkens* sakristi hænger to malede portræter, brystbilleder i naturlig størrelse, af prester uden angivelse af deres navn, den ene sandsynligvis Niels Nielsen Griis paa

grund af ligheden med dennes billede paa det ovennævnte epitafium i Sigdals kirke, den anden yngre og uden skjæg.

JARLSBERG og LARVIKS AMT. — Sæm p., Sæm s. I *Kirkens* skib hænger en større lysekrone af messing; i koret er 3 stole med læderbetræk og form som fra Chr. IV.s tid. Altertavlen er malet i 1814 af Eckersberg i Kjøbenhavn og fremstiller Christi opstandelse af graven.

Tønsberg. Det hus paa søndre hjørne af Kongsgaardsgaden ligeop for jernbanestationen, hvori fandtes den saakaldte kongesal, er for 2 aar siden gaaet over til en ny ejer og tjener nu som hotel med navnet Victoria. Ved indrettelsen af dette er salen aldeles forsvunden. Desværre blev man i sin tid ikke bekjendt dermed, da det ellers vilde have været af interesse, at en farvet tegning var taget af salen, der, hvad dens vægge og loft med deres bemaling angaar, vistnok havde bibeholdt sit udseende fra Chr. IVdes tid og var uden sidestykke hos os. Dog ere de tavler, som forefandtes paa salen, med indskrifter til erindring om kongelige personer, som havde beboet eller besøgt salen fra Chr. IV til Oscar I, bevarede og ophængte paa væggene i hotellets gang.

Hedrum p., Hedrum s. I *kirkens* font er et messingfad med udpuklet arbeide, i hvis bund fremstilles jomfru Marias bebudelse, omgivet af den mystiske indskrift REKOR o. s. v. — Paa *Allum* (Ivar Aanonsen Allum) fandtes ved udpløining af en gravhaug i høsten 1883 et sverd med trekantet overhjalt, et spyd, en øx, en hammer, en paalstav, stykker af en kjedel med hank, en skjoldbule, et bor, flere klinknagler, en spende, alt af jern, samt en sten med hul i og et bryne. Disse sager, der tilhørte den yngre jernalder, vare endnu tilstede hos ejeren ved mit besøg paa gaarden 25 juli 1884. — Den i aarsb. 1882, 201 udtalte formodning om, at den der nævnte samling af gravhauger paa *Melø* nu skulde være den største i amtet, har vist sig ikke at holde stik, da der navnlig paa to noget norderfor beliggende gaarde findes meget større samlinger af saadanne hauger. Saaledes er der paa *Bergan* (Ole Olsen) lidt søndenfor husene og paa begge sider af den gamle kjørevej vistnok henimod 50 hauger, skjønt de ikke lod sig nøiagtigere tælle, da strøget er overgroet med birkebuske. Ligeledes er der paa Næs en stor samling, hvorom mere tæt nedenfor.

Kveld s. Paa nysnævnte *Næs* (Severin Paulsen) findes paa moen dels tæt ved husene og dels længer vest ved Laagen en mængde gravhauger, sikkert over 50 og næsten alle urørte. Blandt de paa det første sted er der en langhaug med en aabenstaaende, paa begge sider muret lang grav, som endnu ikke er fuldstændig udgravet.

Hvarnes s. Paa *kirkens* loft findes to malede vaabenskjolde af blik med navnetræk og krone over, ifølge indskriften til erindring om Christian von Ahlefeldt, greve til Laurvig, Langeland og Rixingen, ridder, dansk kammerherre og generalmajor, f. 17 mai 1732, † 9 oktbr. 1791.

Brunlaanes p., Kjose s. Imellem jernbanestionerne Aaklungen og Kjose, dog nærmest den sidste, saaes paa en gaard, hvis navn ikke vides, flere gravhauger tæt ved jernbanelinjens vestre side.

BRATSBERG AMT. — Slemdal p. Ved en reparation, som *kirken* undergik for omtrent 20 aar siden, anskaffedes nye staalklokker, og begge de gamle med indskrift (jfr. N. Fornl. 205) bleve da solgte for metalværdien til en klokkestøber ved Tønsberg, som har smeltet dem om. Som nævnt paa det anførte sted, havde den ene klokke indskriften *Edmundus de Lenne me fecit,* men naar det i noten udtales kun som sandsynligt, at «Lenne» var et sted i England, kan nu bestemt siges, at dermed maa forstaaes Lynn. Flere af denne bys støbere nævnes paa engelske klokker, saaledes en Thomas «de Lenne» eller «belleyeter» paa en klokke fra 1333 og en anden eller andre i 1418 og 1440.[1] Da den anførte indskrift paa klokken i Slemdals kirke havde nygotiske majuskler, maatte den være fra tiden mellem ca. 1250 og 1350.

Bamble p., Bamble s. I ruinerne af sognets forrige *kirke* er der et gravmonument fra middelalderen af sten med hjulform.

Langesund. Paa *kirkens* alterbord er der et par store lysestager af messing med paaheftede hjerteformede plader eller skjolde, hvori sees denne indskrift: Lars Bowman, Hedvig Siwers anno 1756.

Solum p., Melum s. *Kirkens* alterbord har to afdrejede mindre messingstager fra 17de hundredaar med den oftere forekommende gode form: pig for lyset, krenekeret brystværn paa mansjetten og 3 løver under foden. Paa skibets nordre væg hænger en stor velbevaret altertavle fra 1618 med tildels middelaldersk form i sin udover gaaende halvrunde baldakin, forresten i Chr. IV.s renæssansestil og med indskrift af sakramenternes indstiftelsesord m. m. Dette slags altertavler afløste efter reformationen og navnlig paa Chr. IV.s tid (jfr. synodalstatuter af 1589, N. Magas. II, 245) de store skabformede tavler med helgenfigurer, men ere nu yderst sjelden at træffe i vore kirker, hvor de veg pladsen for de overdrevent høje barokopsatser i Chr. V.s tid. — Paa taarnloftet er en døbefont fra middelalderen, bestaaende af en rund skaal af klebersten, indsat i et fodstykke af træ.

[1]) Se Publications of Cambridge Antiquarian Society no. XVIII p. 16.

Hollen p., Hollen s. Paa vestre dør i den gamle *kirke* for det nedlagte Romenes sogn, hvilken nu tilhører proprietær N. Aall paa Ulefos, er der en gammel metalring med dyrehoveder og indskrift, hvis sidste del har runer, men paa grund af dens afslidte tilstand og stedets mangel paa lys ikke kunde læses, medens dens første del er fra nyere tid med romerske bogstaver og lyder i sin begyndelse saaledes: «denne ring haever»; derefter kommer vel et navn, som dog af de anførte grunde ej kunde læses. Klokken har middelaldersk form, men er uden forsiring eller indskrift. Ved søndre side af kirken ligger et af de middelalderske hjulformede gravmonumenter af klebersten.

Helgen s. Paa *kirkens* alterbord staa to støbte og afdrejede messingstager fra forrige hundredaar med kuglefødder og meget ensformige profiler samt indskriften: Margreta Paulsdotter. Tage Eriksøn.

Lunde p., ytre Flaabygden s. *Kirkens* klokke er fra middelalderen, dog med større udsvingning ved aabningen end dengang sedvanligst, 48 cm. i tvermaal, 43 cm. høj indtil bøilerne. Øverst og nederst er, som ofte tilfældet, to smale ophøjede render. Imellem de to nederste staa 4 græske kors, et paa hver side, hvorimod der mellem de to øverste render findes følgende indskrift: + SCS : OLAWS + REX : NOSTER altsaa *sanctus Olaus rex noster*. Det sidste tillæg er usedvanligt. Da bogstavet N ikke er gotiseret, maa vel indskriften hidrøre snarere fra det 13de hundredaars første halvdel end fra tiden efter 1250.

Saude p., Nes s. Foruden de udhugninger paa *kirken*, som ere gjengivne i foreningens tegning af denne, sees udvendig lidt over mandshøjde paa en sten i korets sydøstre hjørne en løve med et menneskehoved imellem forlabberne, hvad der formodentlig skal sigte til det bekjendte «djævelen gaar omkring som en brølende løve o. s. v.», og paa vestre kapitél ved skibets søndre dør fremstilles en løve, hvis kjæver opspiles af en mand, rimeligvis Samson med løven, hvilket ogsaa ellers træffes, men dog sjelden, hos os, saaledes i en udskjæring i det indre af Urnes kirke (Norske Bygn. I pl. IV).

Silgjord p., Aamotsdal s. *Kirkens* hoveddør har paa indre side et jernbeslag og en ring med dyrehoveder fra den forrige stavkirke. Det i N. Fornl. 226 nævnte krucifix hænger paa korets østre væg, men er nu hvidmalet; frelseren har jevnsides ben, og hans hoved og ansigt er mere tiltalende end ellers ofte. Døbefonten bestaar af en rund skaal af klebersten, med en snoet taugforsiring tæt under randen, og forresten af et rundt fodstykke af træ med indknibning paa midten som et timeglas og omgivet med to udskaarne taugsnoninger, det hele saaledes omtrent af samme hovedform som pl. III fig. 6 i

«Kunst og Haandverk fra Norges Fortid». Alterbordet har 2 lysestager af messing, begge med vaabenskjolde paa foden, det ene med bogstaverne I. T. S., det andet med B. C. D. 1624.

Laardal p., Laardal s. I *kirken* findes paa alterbordet 2 messingstager, ca. 28 cm. høje, med mindre sedvanlig form: stammen har vaseformede profiler, derunder en udspringende syvkantet plade med lidt ciselering og et englehoved i hvert hjørne, derunder igjen et cylinderformet fodstykke, som hviler paa en lignende plade som den ovennævnte, det hele hvilende paa 3 smale bøjledannede fødder; stagerne have følgende indskrift med romerske bogstaver: Aier Blunk. Jørgen Hanson. Ravn. Margareta Eriksdater Blunk, formodentlig fra begyndelsen af det 18de hundredaar. Døbefonten er af træ fra nyere tid med samme hovedform, som den ovennævnte i Aamotsdal kirke, men med udskjæringer som den i Bø forrige kirke (Kunst o. Haandv. f. Norg. Fortid pl. III fig. 8); den har tillige et ophøjet, dog lavt laag.

Eidsborg s. Foruden hvad der er nævnt om *kirken* i N. Forml. 227 og af B. E. Bendixen i aarsb. 1881, 37, kan omtales, at skaftene paa de smaa søiler i svalgangens galleri have, som oftc i stavkirkerne, ovalt, ikke cirkelrundt snit. Som Frichs tegning (med aarsb. f. 1845) viser, er der en løve paa hver af portalets søiler, derimod er snitverket paa selve søilerne og deres foreningsbue saa forvitret, at man ikke kan gjøre sig nogen rigtig forestilling om dets former; dog er det sikkert, at udskjæringerne oprindelig ej kunne have været som paa den nævnte tegning, hvor de vise sig rokokomæssige. Af inventariesager kan, foruden den af Bendixen omtalte interessante lysekrone, nævnes 2 af de sedvanlige støbte og afdrejede messingstager paa alteret med cylinderformet fod.

Mo p., Mo s. *Kirkens* døbefont har et lidet messingfad med udpuklet arbeide paa randen, og paa alterbordet staa to større og to mindre støbte messingstager med vaseformet fod. Paa væggen bag alteret hænger et ca. 1,85 m. højt krucifix af træ fra senere middelalder med runde medaljoner i hjørnerne og en ca. 60 cm. høj Kristusfigur med overslagne ben, tornekrone og lændegevant, alt nu overstrøget med mørk oljemaling og uden synderligt værd. I skibet er en lysekrone af messing fra forrige hundredaar, paa indgangsdøren til galleriet en firkantet beslagplade og en ring af jern med dragefigurer fra sognets forrige stavkirke. Endelig forefindes paa taarnets loft en noget ramponeret døbefont af træ med samme form som den i Aamotsdals kirke (s. 132), men forsynet med laag; dette er formet i lighed med en omvendt lav skaal med flad bund, hvorpaa er udskaaret et græsk kors og fæstet en jernhank, medens laaget ellers har udskjæringer af lighed med spaanbelæg; selve døbeskaalen

er ogsaa ligesom i nysnævnte kirke af klebersten og omgiven med et taugformet baand.

Skafse s. *Kirkens* døbefad er som det i hovedkirken, og paa alterbordet staa to af de mindre støbte og afdrejede messingstager med pig for lyset, kreneleret brystværn om mansjettens kant og hvilende paa 3 løver.

Fyresdal p., Moland s. Paa *kirkens* alterbord staa 2 par støbte og afdrejede messingstager, det ene par som i Skafse kirke, det andet af mere sedvanlig form og med vaseformet fodstykke; døbefadet er som i Mo kirke (s. 133). — Af de i N. Fornl. 234 omtalte gravhauger paa *prestegaarden* er der nu i birkelunden østenfor husene omtrent 10. — Paa den bratte væg af et fjeld, kaldet Vaamur, tæt ved østre side af Fyrisvandet omtrent ved midten af dette var det sagt, at der skulde være en runeskrift, men dette blev bestemt benægtet af mænd, som i lang tid have faret jevnlig der forbi. Heller ikke findes der, som det ligeledes var sagt, nogen saadan indskrift paa et dørbeslag paa nogen af de to gaarde med navnet Svalestuen; paa den nordligste af disse gaarde, nu skydsstation, traf jeg forresten et meget gammelt stabur af svært tømmer og vel gjort men uden udskjæringer og meget ramponeret. — Paa *Kleiven* i Kleivgrænd skulde der ifølge opgivende være en runeskrift oppe paa heien omtr. ½ mil nordenfor gaarden; det viste sig imidlertid, at disse saakaldte runer kun vare naturspil, fremkomne ved forvitring; stedet ligger i syd for «fjeldgarene», ca. ¼ mil i øst for Øjufsvandet og oppe i bakken ret i nordøst for tjernet Lamskjøn. Lignende naturspil med saadanne merker i svaberg viste sig ogsaa paa flere steder deromkring. — Af de i N. Fornl. 236 ved *Haugen* omtalte gravhauger tæt ved vestre side af vejen og ligeoverfor skolestuen er der endnu en stor rund haug, som er urørt.

Veum s. I *kirken* er paa alteret 2 støbte og drejede messingstager med følgende indskrift: Hans Jensøn Ørn anno 1733 23 november. Den i N. Fornl. 237 omtalte runesten blev ved den forrige kirkes nedtagelse flyttet til gaarden *Veum*, hvor den nu er anvendt som kantsten tæt ved hovedbygningen. Derimod vidste ingen om, hvor den gravsten over «Peter prestr», som tilforn stod i kirken (anf. st. 236), var blevet af.

NEDENES AMT. — Søndeled p., Indre Søndeled s. *Kirkens* døbefad er af messing, meget stort, med udpuklet arbeide og god form; fadets rand har rige ornamenter, og i bunden sees et vaabenskjold med krone over og to løver som skjoldholdere; i skjoldet er indgraveret bogstaverne H. C. S. Under alterdugen er anbragt et uldtæppe med gobelinsvæv og signaturen: T. Frønnick. Johanne Fritsdaatter. anno 1630; det fremstiller natverdens indstiftelse og har foruden Kristus 10

apostle. Paa sakristiets væg hænger et lerredsepitafium, dog nu berøvet sin træramme, over en prest med hustru og børn, 3 gutter og en pige, malet 1664. Ifølge den latinske indskrift er presten, hvis navn ikke kunde læses, 50 aar gammel og hustruen i sit 46de. Sakristiets kiste indeholder blandt andet et ejendommeligt redskab af træ, som det synes fra middelalderen; det er drejet med nogle profiler og har form af en ret afskaaret hul kegle, ca. 40 cm. høj, 7 cm. i tvermaal ved foden men kun 3,50 ved aabningen; da det øverst er forsynet med hank, maa det have været bestemt til at bruges som et slags kande, muligt i forbindelse med et bæger eller en kalk, ligeledes af træ, som ogsaa tilhører kirken og nylig havde været tilstede, men ikke kunde findes af foreviseren ved mit besøg.

Østre Moland p., østre Moland s. I *kirken* hænger paa korets østre væg malede portræter af to af kaldets prester, begge i brystbilleder, det ene, kun ca. 30 cm. højt men meget smalere, af Johan Grøn Lund, sogneprest i kaldet 1775—1791, og malet af P. Wichmann 1757 (sic.), det andet, større, af Lauritz Groos, sogneprest 1793—1805. Under Lunds portræt er ophængt pladen paa hans kiste.

Tromø p. *Kirken* har foruden en døbefont af klebersten (afbild. i Kunst o. Haandv. f. Norg. Fort. pl. IV, fig. 2), der nu er overstrøget med oljemaling, i skibet en liden model af et orlogsskib fra forrige hundredaar og en stor lysekrone af messing fra samme tid eller det 17de hundredaar. Døbefadet er meget stort, af messing med udpuklet arbeide; i bunden fremstilles de to speidere, der komme tilbage fra Kanaan med vindruklasen, omgivne af forsirende slyngeornamenter, der ogsaa sees paa randen sammen med springende hjorter; i karrets væg er indgraveret aaret 1660 og endel romerske majuskler, der rimeligvis skulle betyde forbogstaverne af de forskjellige giveres navne. Endelig er der i kirkens sakristi to simple stole med form som de fra Chr. IV.s tid samt læderbetræk, fæstet med messingspigre.

Arendal. *Kirken* har 4 messingkroner, hvoraf især den største viser gode former. Højst rimelig ville disse kroner blive anvendte i den paabegyndte nye kirke, efterat være indrettede for gas.

Froland p. I *kirken* er et døbefad af messing, hvis bund har en fremstilling af Marias bebudelse omgivet med den mystiske indskrift Rekor o. s. v. — Paa alteret staar 2 støbte og afdrejede lysestager af messing, ca. 23 cm. høje, med pig til lyset, men ingen løver under foden, som det synes fra forrige hundredaar. I rummet bag alteret er 2 ubrugte stager med udpuklet arbeide og ellers i koret en træstol med aarstallet 1691, uden stop og betræk men med gode udskjæringer i samme

smag som de geometriske mønstre, der ofte sees paa manglebretter.

Øiestad p., Øiestad s. I *kirkens* skib hænger en af de mindre lysekroner af messing med en flakt ørn øverst og et løvehoved med ring nederst, skjænket af Christen Jensen Natvig og hustru 1775, samt en liden model af en dansk-norsk orlogsbrig, i agterspeilet med forgyldt forsiring og Fr. V.s navnetræk. I døbefonten er et lignende messingfad som det i Frolands kirke og paa alterbordet to store støbte messingstager af mindre god form og med indskriften Claus Dibbern, Hedevig Sophie Juel 1730; imellem begge navne et brændende hjerte, gjennemstukket af to korslagte pile. I den indlukkede stol ved nordre side af koret findes 4 ligedannede stole med form som de fra Chr. IV.s tid, betrukne i ryg og sæde med lærred, der er forsiret med uldgarnsbroderi og fæstet med messingspigre. Paa sakristiets væg hænger to portræter, legemsstore knæstykker af en prest og hans hustru, begge bedre malede end sedvanligt; ifølge indskriften er den første mag. Daniel Feiff, «pastor Østadiensis et præpositus Nedenesensis, natus 1637, ordinatus 1671, mortuus anno 1716;» han er i samarie, har kalot, langt krøllet hvidt haar og fipskjæg, den højre haand holder han paa brystet og i venstre haand en opslagen bog, hvorpaa er citeret Daniel 12 v. 13 paa latin og dansk. Hustruen, Elen Buch, malet 1709 i sin alders 66de aar, hviler venstre haand paa en salmebog og holder i højre en lidt udslaaet vifte; dragten er sort med rigt broderi paa halstørklædet, linningen, brystsmekken, omkring den sorte hue og om kanten af de hvide ærmer. — Paa kirkegaardens gjerde ligger et aattekantet fodstykke af klebersten til en døbefont.

Fjære p., Fjære s. Paa *kirkens* vestre dør er gammelt jernbeslag, og i skibet hænger en messingkrone uden indskrift.

Homedal-p., Landvik s. Paa ydersiden af døren til *kirkens* vaabenhus er en gammel beslagplade og ring med dyrehoveder fra den forrige kirke. Begge dens klokker have frisforsiringer øverst og indskrifter med store romerske bogstaver; paa den ene staar «Hartvig Qvellich Meier me facit anno 1617», paa den anden det samme navn med tilføjet «goes mich anno 1610».

Vestre Moland p. I *kirkens* skib hænger en liden model af en korvet fra forrige hundredaar, og til døbefonten hører en kjedel af malm (vievandskjedel?) med samme hovedform og lignende to tuder med dyrehoveder som Worsaaes Nord. Olds. no. 609 men forresten ganske simpel; dog har den paa de modsatte sider af tuderne menneskehoveder for hanken, som er borte. I koret hænger et malet portræt, brystbillede i legemsstørrelse,

af sogneprest Andreas Biørn († 1773), endvidere et stort epitafium med portræter af sogneprest Anders Mule og hustru Hielreidt Frijs med 2 børn, malede 1 novbr. 1638; paa rammen vaabener og mange udskjæringer. Endelig hænger i koret ogsaa en tavle, bekostet af Søren Friedlib, over kaldets prester efter reformationen.

Thvet p., Birkenes s. *Kirkens* døbefont har et messingfad med udpuklet arbeide; paa randen de sedvanlige forsiringer, i bunden de to speidere med vindruklasen.

Aamlid p., Gjevedal s. Den i N. Fornl. 251 omtalte indskrift i den forrige kirke er længst forsvunden, da der i den nuværende kirke ikke findes nogen levning fra den forrige.

Heirefos p., Mykland s. Paa *Svennæs* mellem skydsstationerne Ødegaarden og Mjaavatn er der tæt østenfor broen 3 runde gravhauger, den ene østenfor vejen nærmest broen, de to andre lidt længer vest og ved vestre side af vejen.

LISTER og MANDALS AMT. — Tvet p., Tvet s. Lige indenfor *kirkens* vestre indgang er en forsiret ligsten med indskrift, og en anden fra 1635 med vaaben og indskrift paa hollandsk ligger midt i skibet ved indgangen til koret; denne er lagt over en hustru af kaptein Dierick Hessels «dienaer van syn conichlyke maygesteyt van Dennemarken ende Ruste(?)».

釘Oternes p., Oternes s. I *kirkens* kor hænger en lysekrone af messing, i skibet to saadanne men af bedre form og rigere, alle vel fra slutningen af det 17de hundredaar.

Mandal p., Hartmark s. Tæt i sydvest for kirken staar endnu (jfr. N. Fornl. 270) en bautasten i en lav, flad haug eller kreds; ligeoverfor paa den anden siden af vejen er der en nedfalden lignende sten og en forstyrret gravhaug, og længer vest staar en bautasten i krogen ved et hus.

Holme p., Holme s. *Kirken* er opført 1822, men med benyttelse af ældre døre for de lukkede stole og endel andet træverk med vel gjort og udskaaret snedkerarbeide, dog nu hvidmalet, hidrørende fra sognets forrige kirke, der blev opført i begyndelsen af det 17de hundredaar. Paa taarnets loft henstaar den forrige døbefont af træ med udskjæringer fra samme tid. I skibet hænger en lysekrone af messing og en model af en orlogsfregat, i hvis agterspeil staar «Norske Løve 1720»; fartøjet er i nyere tid bleven opmalet og har faaet norsk flag, men er i komplet stand og vel gjort, særlig af interesse derved, at det er forsynet med baade, hængende i davider, hvilket ellers er sjeldent paa saadanne modeller; baadene have temmelig høje spidse stevne af form som de paa nuværende strile- eller hardangerbaade.

Døbefadet er af messing med udpuklet arbeide; randen har de sedvanlige forsiringer og i bunden fremstilles Marias bebudelse. Alterbordets brødæske er af sølv med net arbeide og forsiringer, ifølge indskriften skjænket 1750 af Jacob Weinwich og Echte Svanenhielm. I sakristiet er en stol med læderbetræk og form som fra Chr. IV.s tid. Det merkeligste i kirken er to portræter, som hænge paa korets vægge. Det ene paa østre væg er paa lærred, et knæstykke i legemsstørrelse af en ung pige, ifølge indskriften malet «1599 ætatis suæ XIII»; hun har blondt rødligt haar, som er lagt i fletter om hovedet, og sammenholdt af et perlelad, dyvekekrave, guldkjæde med store langagtig firkantede led om halsen og nedhængende til midjen, mørkt livstykke, lange smale og hvide ærmer, rødt skjørt, hvidt forklæde med rødt broderi paa smekken og 3 røde duske nedentil, endelig sølvbelte om livet, det hele vel udført men noget afslidt, formodentlig ved uforsigtig vaskning; den fremstillede har paa grund af dragten sandsynligvis været adelig og maaske datter af en af de lagmænd, som residerede paa den nærliggende Holmegaard. Det andet portræt er malet paa træ og vistnok nu et af de ældste i landet. Det fremstiller sogneprest Thomas Jonssøn, der var søn af den bekjendte lagmand paa Agdesiden Jon Simonssøn, og har følgende indskrift: «Anno incarnationis domini 1565 quinta die novembris obiit venerabilis vir dominus Thomas Jonæ, ecclesie Mandall. pastor vigilantissimus, cujus anime deus missereat, nascendo morimur, finisque ab origine pendet». Den afbildede er en mand i sine bedste aar med samme dragt, som Luther bar, sort flad hue, hvid opstaaende krave og vid sort kjole; i højre haand holder han en papirrulle, hvorpaa »O Pie Mors»; foran ham staar et bord med en bog og en hjerneskal, hvorpaa hans venstre haand hviler; i baggrunden til venstre sees opstillet større eller mindre bøger med store spender. Det hele og især ansigtet er temmelig udvisket, formodentlig ved voldsom rengjørelse, men bedre malet end sedvanligt.

Nordre Undal p., Vigmostad s. *Kirkens* klokke har følgende indskrift med store romerske bogstaver: Sit nomen domini benedictum año 1590. Døbefontens fad er af messing med udpuklet arbeide; i bunden fremstilles Marias bebudelse, omgivet af den oftnævnte mystiske indskrift.

Søndre Undal p., Valle s. I *kirkens* skib hænger en af de sedvanlige messingkroner, denne dog neppe ældre end forrige hundredaar. Brødæsken er af sølv med aflang form, vaaben og følgende indskrift: Carl Ferdinand von Trützschler oberstløitnant ved 2det vesterlenske regiment 1747, altsaa vel skjænket til kirken af ham. Paa korets nordre væg hænger det bekjendte originalportræt af kaldets sogneprest, forfatteren Peder Claussøn, med den i sin tid af foreningen bekostede egetræs ramme. Paa

østre væg er et svært epitafium med ramme i barokstil og forsynet med bibelske indskrifter, et vaabenskjold paa hver side og aarstallet 1708, det hele ca. 1,90 m. højt og 2,50 m. bredt. Maleriet fremstiller en prest, hvis navn ikke findes angivet, samt hans hustru og 8 børn, 4 sønner ved faderens side og 4 døtre ved moderens, tilligemed 2 smaa børn paa ligseng.

BERGEN. Bergenhus. Da det derværende, uden hjemmel og først fra begyndelsen af indeværende hundredaar saakaldte Valkendorfs taarn i flere henseender (jfr. N. Fornl. 425) trængte til at undersøges af en praktisk arkitekt navnlig for at faa sikkert afgjort, om nogen af kaminerne i dets ældste del tilhørte denne oprindelig, greb foreningens direktion den gunstige leilighed, som frembød sig, da hr. arkitekt Blix i 1880 reiste til Bergen, idet han blev anmodet om under sit derværende ophold velvillig at foretage den nævnte undersøgelse. Dette er ogsaa skeet med stor grundighed, og som frugt deraf har direktionen havt den fornøjelse i febr. 1884 at modtage fra ham en udførlig beskrivelse af taarnet i forbindelse med 5 fotografier og 15 blade tegninger, alt som gave til foreningen. Desværre lod det ovennævnte spørsmaal om kaminerne sig ikke for tiden besvare, da der paa grund af det krigsmateriel, som findes opbevaret i vedkommende rum, ikke var adgang til at faa disse undersøgt. Desuagtet er der i det hele ved hr. Blix's undersøgelse af taarnet og de dermed i forbindelse staaende murrester bragt mange nye kjendsgjerninger for dagen. Flere af dem have saadan betydning, at de maa lede til en anden opfatning af kongsgaardens bygninger i enkelte punkter, end den, jeg tilforn har udtalt, og styrke de nye resultater, hvortil jeg i senere aar er kommet paa dette felt. I tilknytning dertil vil jeg derfor her give en udsigt over gaardens væsentlige bebyggelse gjennem middelalderen og den nærmest følgende tid.

Som bekjendt var gaarden Aalrekstad eller nu Aarstad opholdssted for kongerne paa den kant af landet, inden Bergen blev grundlagt som by. Der kjendes ingen kongebolig paa Holmen eller nu Bergenhus, førend kong Eystein Magnussøn i 1107—1110 reiste en prægtig træhall paa to stokverk. Det øverste af disse var omgivet med svaler, der ved en trappe stod i forbindelse med den af samme konge opførte apostelkirke. Denne var ligeledes af træ, men efter den tids skik for kirker sluttelig en stavbygning. Hallen maa efter enkelte antydninger i sagaerne og paa grund af stedlige hensyn have staaet paa samme tomt som den sydligste del af den nuværende kommandantbolig, da der her maatte være den eneste rigtig bekvemme adgang fra søen og udenfor det roligste leje for langskibene. Denne hall stod indtil 1207, da den sammen med kongsgaardens øvrige bygninger, derunder indbefattet apostelkirken, blev brændt af Baglerne. Men

i 1210 reiste kong Inge paa samme sted en ny hall, ligeledes af træ. Saavidt det kan sees, blev denne staaende indtil 1516—18, da lensherren Jørgen Hanssøn i dens sted opførte en kongebolig (sal og fruerstue) af sten, som i 1725 igjen maatte vige pladsen for den nuværende kommandantbolig. Ogsaa denne var, som det kan sees, beregnet paa at tjene til bolig for landets kongelige personer ved deres besøg i Bergen.

Kong Eysteins apostelkirke stod, som det kan sluttes af antydninger i sagaerne, lidt nordenfor hans hall, og da den selvfølgelig var orienteret, maa den have strakt sig tvers over den nuværende borggaard og vendt med sin vestre side ud mod Vaagen, saaledes at den følgelig dannede en vinkel med hallen. Efterat kirken, som ovenomtalt, var brændt, blev den opført af kong Haakon Haakonssøn af sten og utvilsomt paa samme sted. Herfra blev den borttaget i 1302; men da man efter sedvanlig skik neppe møjede sig med at udføre borttagelsen saa grundigt, at ikke kirkens fundament eller i alle fald flere stykker af dette blev liggende igjen, maa der vistnok endnu findes levninger deraf i borggaarden noget søndenfor Haakonshallen.

Foruden apostelkirken opførte kong Haakon ifølge hans saga «*to stenhaller*, en *mur* om kongsgaarden og *kasteller* over *begge portene*». Hvad først de «to» stenhaller angaar, har det i længere tid været mig klart, at den formodning, som jeg engang udtalte, fordi jeg ikke fandt nogen anden udvej, nemlig, at sagaens udtryk kunde forstaaes om en bygning paa to stokverk og saaledes alene knytte sig til Haakonshallen, er urigtig. Ordet hall maa derimod her i det gamle sprogs medfør forstaaes om en bygning i sin helhed, og sagaens mening vil derfor skarpest udtrykkes i vort nuværende sprog saaledes, at kongen opførte to selvstændige beboelseshuse af sten. Den ene af dem er da selvfølgelig Haakonshallen, og den anden maa vistnok være det her omhandlede taarn eller rettere sagt dets ældste del. Herfor taler følgende grunde. For det første er der ved hr. Blix's undersøgelse, hvorom mere nedenfor, fremkommet sikkerhed for, at dette taarn ikke, som engang formodet af mig, kan være det ene af de kasteller, kong Haakon byggede. Da dernæst stilen i dets ældste del, hvorom her alene er tale, viser sig, hvad den seneste undersøgelse har styrket, at staa ved siden af Haakonshallens og saaledes tilhører den samme konges tid, og da det endelig ikke vides, at der nogensinde paa kongsgaarden har været andre eller flere beboelseshuse af sten fra hans tid end de nævnte, saa kan det derved ansees givet, at den her omhandlede taarnagtige bygning er den anden af sagaens to stenhaller. Det maa herved ogsaa lægges merke til, at taarnet fra først af ikke alene, som det viser sig, var indrettet som et forsvarsverk, i modsætning til Haakonshallen, hvor intet spor af

saadant sees, men ogsaa ligesom den sidste var beregnet paa at beboes, efter bygningens udvidelse fremdeles fandt sted (N. Mag. II, 70) og endnu i Kristian IVdes tid (N. Saml. I, 623). Med andre ord denne bygning var ligesom dens sidestykker andetsteds bestemt til under en beleiring, og naar ydermuren var indtaget, at yde kongsgaardens befolkning det sidste tilhold og forsvar. Fra først af var den dog lavere end nu og kun halvt saa omfangsrig. Hvorledes taget oprindelig var, vides ikke; efter hvad der den tid var sedvanligst andre steder, kunde det nærmest formodes at have været fladt og omgivet af et brystværn med skydeskaar; men dette synes i alle fald ikke tilfældet i den tid, fra hvilken vi have den ældste efterretning om taarnet eller i 1513. I et brev af 4 febr. 1514 (N. Mag. I, 122) skriver nemlig embedsmand paa kongsgaarden, Herman Villumssøn, til kongen, at «træverket paa stortaarnet» brændte næstforegaaende sommer, og at han agtede at foretage den fornødne reparation, naar han kun fik vide, om kongen vilde have «det muret med vigskaar (d. e. skydeskaar) omkring» eller «have det bygget som det var tilforn». Heraf fremgaar altsaa, at taarnet i alle fald kort før branden ikke havde krenelering og, som det synes paa grund af udtrykket «træverket», heller ikke fladt tag. Om forresten den tilsigtede istandsættelse dengang kom til udførelse, vides ikke. Derimod er det højst rimeligt, at hans nærmeste eftermand Jørgen Hanssøn maa have foretaget flere reparationsarbeider paa taarnet, skjønt vi desværre ikke med fuld sikkerhed kunne bestemme, hvilke af hans bygningsforetagender fra 1516 til 1523 (Histr. Tidsskr. 2den række III, 118 ff.) der særlig knyttede sig til det omhandlede taarn, da hans regnskaber ikke klart nok skjelne mellem dette taarn og et andet stort saadant, som han opførte fra nyt af. Derimod er det sikkert, at taarnet i Eske Bildes tid fik en paabygning, da han i et brev til Vincents Lunge af 15 juli 1529 (N. Mag. anf. st.) beder denne ikke at tage sin tilsynsmand og foged det ilde op, at de «have undsat mig paa nogen stund med to murmestere at *forhøje* noget paa det gamle taarn her for slottet». Senere vides ikke noget om taarnet, førend Absalon Pederssøn fortæller (N. Mag. I, 122), at «tordenild kom udi krudtet» i lensherren Thord Røds tid (1537—1542), saa at taarnet «revnede». Dette bliver fuldkommen styrket ved den senest foretagne undersøgelse, da det viste sig, at bygningen i den nederste del af nordre væg har en svær revne, som er udfyldt med rullesten, og at sydvæggen har været saa ødelagt, at den for en stor del maatte nedtages. Ved denne yderst mislige tilstand vides der ikke foretaget noget, førend efterat Christofer Valkendorf i slutningen af 1559 var efterfulgt af Erik Rosenkrants. Men da denne havde gjort kongen opmerksom paa, at slottet var «meget bygfalden og synderlig taarnet, saa det ikke lettelig staar til at hjelpe»,

paalagde kongen ham i brev af 29 mai 1560 (N. Saml. I, 615) «at lade nedtage fornævnte taarn og det strax igjen opbygge». Efterat forberedelser hertil vare trufne, blev arbeidet som det kan sees (anf. st. 616) bestemt at skulle paabegyndes om vaaren 1562. At dette ogsaa er skeet, maa sluttes af flere omstændigheder; men da det hele arbeide var meget betydeligt, idet taarnet, som undersøgelsen har vist, baade blev udvidet noget mod syd, undergik en forandring i det indre for bjelkelagenes vedkommende og mod øst fik næsten det dobbelte omfang, samt ogsaa blev forandret i vestvæggen, hvor der som noget nyt tilføjedes et karnap, saa er bygningen neppe bleven fuldt færdig førend i april 1568, da Erik Rosenkrants afleverede lenet. I alle fald sees det af lensregnskabet for 1566—1567, desværre det eneste, som er levnet for hans tid, at arbeidet endnu da var i gang. Derimod fremgaar det paa den anden side af Absalon Pederssøns beretning (N. Mag. I, 349), at taget allerede før 1568 var fuldført, siden han fortæller, at 28 febr. d. a. nedblæste en tyk jernstang, «som stod paa» taarnet, «og stod derpaa en forgyldt havfrue, holdende Norges vaaben i hænderne». Forresten kan vel taarnet dengang neppe have været fladt ovenpaa, da der i det nævnte regnskab siges, at «loftet» blev «stensat» og bygningen «tækket» med torv (anf. st. II, 70). Der hengaar nu et par aar, hvori vi ej ved noget om taarnet, førend lensherren Vincents Juel, kort efter sin tiltrædelse af lenet, i mai 1571 underrettede kongen om, at der var «stor brøst paa bygningerne paa Bergenhus, synderligen paa de to huse [den ovennævnte fruerstue og hallen?] og paa taarnet», hvorfor kongen i brev af 22 juli s. a. beder ham om at udføre de nødvendige reparationer. Hvorvidt der i denne henseende blev foretaget noget i de første aar, vides ikke, da vedkommende lensregnskaber savnes fra 1567—1577. Derimod sees det af regnskabet for det nærmest paafølgende aar, at der i august 1577 af 33 bønder i 14 dage blev lagt tag paa taarnet, og i april 1578 arbeidede 5 tømmermænd og 40 bønder med at «nedtage det gamle raadne spir, jord og tag paa det nye taarn og igjen opheisede det spir, som Vincents Juel lod hugge til samme taarn, som skal tækkes», til hvilket øjemed der nogle faa dage senere fra Gulen kom 4½ tylft store legter (anf. st. II, 83 f.). Herved synes den ovenfor fremsatte slutning, at taget i Rosenkrantses tid ej var fladt, at blive styrket, og i alle fald følger ligefrem af det anførte, at taget ikke havde saadan form efter Juels reparation, hvilket ogsaa sees af det i N. Bygn. I, 8 gjengivne kobberstik, hvis tegning nærmest maa antages forfattet i 1579. Ogsaa senere og ligetil 1848 vedblev taarnet at have et højt tag, dog med visse, tid efter anden foretagne forandringer for brystværnets vedkommende. Hvorledes det saaledes var i ca. 1653 og 1744, vil sees af N. Bygn. I, 9, 10. Ellers synes

taarnets ydre efter Rosenkrantses tid ikke at have undergaaet synderlige forandringer, undtagen at karnapet mod Vaagen maa, som det kan sluttes af tegningerne paa det anførte sted, være borttaget i tiden mellem de nævnte aar. Hvad derimod taarnets indre angaar, har hr. Blix's undersøgelse vist, at der er foretaget mange mindre forandringer, hvilke for en stor del hænge sammen med, at taarnets forbindelse med fruerstuen, ringmuren og borggaarden i tidens løb blev afbrudt ved opførelsen dels i 1650 istedenfor den gamle skriverstue af et nyt stort træhus, som i 1714 atter veg pladsen for den nuværende kapteinvagtmesterbolig, og dels af kommandantboligen i 1725. Naar hr. Blix forresten ikke drister sig til at bestemme, om kjelderhvelvene ere fra Rosenkrantses tid eller yngre, saa kan dette spørsmaal afgjøres ved Hilbrand Meyers ytringer i 1764 (N. Mag. III, 512). «Dette taarn, siger han, kaldes ellers i almindelighed krudttaarnet. Deri findes adskillige værelser saasom krudtkjeldere, hvilke *udi aaret 1748 ere forsynede med bombefrie hvelvinger*, item rustkammere og mange andre endog til værelser for folk». Den særlige interesse, som overhovedet knytter sig til den her omhandlede bygning, ligger deri, at dens ældste del er det eneste verdslige taarn, som findes her i landet fra middelalderen, og at den yngre del eller Rosenkrantses tilsætning er det ældste bygverk af sten hos os, som fremviser renæssansestil, ihvorvel denne navnlig i kaminernes profileringer endnu er blandet med gotiske elementer. Dertil kommer endelig som noget eget, hvilket dog hænger sammen med Bergens daværende nøie forbindelse med de mod vest liggende lande, at Rosenkrants, som Absalon Pederssøn fortæller (N. Mag. I, 122), til taarnets opførelse «lod forskrive murmestere og stenhuggere fra Skotland».

Endvidere omgav Haakon Haakonssøn kongsgaarden, som vi ovenfor have seet, med en mur. Denne blev for en stor del nedrevet under de gjentagne fiendtlige overfald paa Bergen, som fandt sted fra 1370 og ud igjennem det femtende hundredaar (jfr. Hist. Tidsskr. 2den række III, 118), saa at kongsgaarden derved blev aldeles aaben og forsvarsløs, indtil Jørgen Hanssøn (1514—1523) i de nærmeste aar efter sin tiltrædelse af lenet opførte muren igjen, men dog kun tildels paa samme sted, hvor kong Haakons mur havde staaet. Som det nemlig har vist sig ved hr. Blix's tidligere undersøgelser, fulgte Jørgen Hanssøn den gamle mur i østlængden kun et stykke mod nord og bøjede dernæst, som det endnu kan sees, af i ret vinkel mod vest til Haakonshallens sydøstre hjørne. Haakons mur maa derimod have fortsat sig videre i nordlig retning og først et stykke nordenfor hallens nordøstre hjørne drejet af imod vest, saa at den ogsaa mod nord omgav kongsgaarden. I modsat fald vilde hallen ikke i sin helhed være kommet indenfor ringmuren, som

overalt ellers i den tid og hvortil der ogsaa er tegn i selve bygningen. Som bekjendt har nemlig hallens østre væg døraabninger, og hvis ingen ringmur fandtes mod den side, maatte bygningen selv og derigjennem ogsaa kongsgaarden blive sterkt udsat for at indtages under et fiendtlig overfald. Forresten vides der intet om, hvorledes muren var udstyret, men det kan neppe betviles, at den havde brystværn med krenelering, da sagaen udtrykkelig omtaler «vigskaar» (skydeskaar) i den ringmur paa Sverresborg, som kongen samtidig opførte. I alle fald havde Jørgen Hanssøns mur saadanne aabninger ifølge hans bygningsregnskab (Hist. Tidsskr. anf. st. 122), og dette fremgaar desuden af beretningen (N. Mag. I, 559) om de forsvarsanstalter, Christofer Valkendorf i 1558 traf mod Tyskerne. Ved den leilighed heder det nemlig, at han lod «omkringlægge al muren med skyts udi alle vigskaar», hvoraf ogsaa sees, at man allerede dengang brugte kanoner paa muren, dog vel saaledes, at kun disse fik sin plads der, medens folkene ligesom senere (N. Saml. I, 618, 625) opholdt sig paa de langs muren tilbyggede svaler af træ.

Naar det endelig heder i sagaen, at kong Haakon «satte kasteller over begge portene», saa følger deraf, at kongsgaarden kun havde to porte. Ingen af disse kan imidlertid have været mod vest og heller ikke mod øst, hvor man netop senere følte savnet deraf og, for at tilfredsstille dette savn, noget før 1648 gjennembrød det der staaende, saavidt det kan sees, af Jørgen Hanssøn opførte store fangetaarn og forsynede aabningerne med tre sterke døre af ek (anf. st. 625). Kong Haakons porte med overbyggede kasteller maa derfor have været i gaardens nordre og søndre ende, hvad der ogsaa vilde tilsiges paa sidste sted af byens beliggenhed og paa første sted forat faa tilvejebragt en let forbindelse med kristkirken. Hvor den nordre port med tilhørende kastel er blevet af eller naar den blev borttaget, vides ikke, men højst sandsynlig skede det samtidig med Jørgen Hanssøns opførelse af den nye ringmur, og i saa fald har man allerede dengang foretaget den indretning, der som bekjendt endnu finder sted, nemlig at den nordre port er anbragt i den mur, der støder til hallens nordvestre hjørne.

Gaardens søndre indgangsport har i det mindste siden 1690 (se grundridset i «Norske Bygninger fra Fortiden» I, 17), staaet, hvor den nu er, men dette kunde af flere hensyn ikke være dens oprindelige sted. Jeg vidste derfor tidligere ingen anden udvej her end at formode, at det med kong Haakons søndre port forbundne kastel var det samme, som den ældste del af det foran beskrevne hjørnetaarn, skjønt denne formodning ingenlunde tilfredsstillede mig. Nu er derimod spørsmaalet løst ved hr. Blix's undersøgelser. Lidt i sydvest for den nuværende port og bag kapteinvagtmesterens bolig staar nemlig i ringmuren

som bekjendt (se det anf. grundrids) en liden firkantet bygning, hvori der, som tilforn udtalt (N. Fornl. 424), endnu indtil de senest forløbne aar viste sig nogle spidsbuede aabninger, og bygningen maatte derfor antages at hidrøre fra Haakon Haakonssøns tid. Men ved at borthugge væggenes tykke kalkskorpe ud- og indvendig har hr. Blix opdaget, at der i bygningens underste stokverk engang var en stor spidsbuet aabning baade mod pladsen udenfor og mod borggaarden. Her var følgelig fra først af gaardens søndre port, og bygningens 2det stokverk dannede da det omtalte kastel, der hævede sig over ringmuren. Hvor lang tid denne port var i brug, kan ikke med sikkerhed afgjøres, dog højst rimeligt gjennem hele middelalderen. I alle fald har der efter 1563 i flere aar været en anden indgang til borggaarden. Det har nemlig ved den senest foretagne undersøgelse ogsaa vist sig, at den store port i østvæggen af Rosenkrants's taarn — hvilken i lang tid var tilmuret, men omtrent i 1870 aabnedes igjen — sammen med en tilsvarende port i taarnets nordre væg dannede en gjennemgang fra den ydre plads til borggaarden; men om denne passage, efterat kong Haakons port var sløifet, udgjorde, saa længe den brugtes, kongsgaardens eneste søndre indgang, eller om den nuværende port allerede dengang fandtes, og da mulig gjorde tjeneste ved visse leiligheder, medens den anden var den almindelige gjennemgang for gaaende, kan for tiden neppe afgjøres. Derimod er det klart, at den sidstnævnte gjennemgang som saadan er bleven sløifet paa grund af dens ubekvemhed, efterat der paa borggaarden foran denne gangs nordre port i 1650 istedenfor den gamle skriverstue var opført en større træbygning eller paa samme sted, hvor nu kapteinvagtmesterens bolig staar.

NORDRE BERGENHUS AMT. — Hafslo pr., Urnes s. *Kirken* blev af mig atter undersøgt 1883, for at komme paa det rene med et par punkter ved dens bygning. Som resultat af denne undersøgelse tror jeg det maa ansees sikkert, at den rundbuede aabning i vestgavlen og dens omgivelse er oprindelig, ihvorvel dette er uden sidestykke i de øvrige endnu tilværende stavkirker. Dog kan det merkes, at en saadan større aabning vel maa menes, naar den gamle homilie fra slutningen af det 12te hundredaar,[1] der sees overalt at have stavkirker for øje, omtaler «de glugger i gavlen, som oplyse kirken». Det andet punkt, jeg vilde faa bragt paa det rene, var formen af den sadel, der sees paa en udskjæring indvendig i skibets vestre gavl nær nordre langside, og som afgiver det eneste eller i al fald det bedste bidrag til at bestemme udskjæringernes og

[1]) Se gammel norsk Homiliebog udg. af R. Unger s. 133, 134.

dermed kirkens alder. Paa G. Bulls tegning, der blev gjengivet i N. Bygninger I pl. VI, er det hele noget utydeligt, men dette viste sig aldeles stemmende med originalens udskjæring. Denne maa dog nærmest antages at gjengive en sadel med begge bommer bøjede i vertikal retning. Er denne opfatning rigtig, kan udskjæringen i alle fald neppe være yngre end ca. 1180. Naar man nemlig gjennemgaar de afbildninger af sigiller, som have staaet til min raadighed (B. E. Hildebrand, Svenska Sigiller; A. Schultz, Das höfische Leben zur Zeit der Minnesinger; Demay, le costume au moyen age d'aprés les sceaux) og som her kunne give noget kronologisk bidrag — altsaa ikke de endnu ej udgivne norske segl, hvoraf de ældste desuden først hidrøre fra tiden efter 1200 — saa viser det sig, at de vertikalt bøjede sadelbommer ikke træffes senere end 1167 i Sverige (Hildebrand 1ste serie pl. I fig. 2) eller ca. 1180 de andre steder (Schultz II, 50, Demay pag. 192), medens de horisontalt bøjede bommer, som afløste hine, træffes i Frankrige første gang 1170 (Demay p. 173), i Sverige 1180 (Hildebrand 1ste serie pl. I fig. 5) og i Tyskland 1198 (Schultz II, 53 fig. 23). Forresten er, hvad der findes af merkeligt i kirken, omhandlet dels i N. Fornl. 459 og dels af B. E. Bendixen i aarsb. 1880, 76. Hertil kan føjes, at naglernes runde hoveder i vestre dørs beslag ere af messing eller belagte med saadant metal, hvad der ogsaa har været tilfældet i Kaupanger kirke (N. Fornl. 465 jfr. 479), endvidere at den drejede stol af asketræ, som findes i koret, nu hører til de sjeldnere stykker, da jeg for tiden ikke kjender mere end den ene, dog ej saa rig, som findes i Bergens museum, og et par fra Jæderen i den samling paa Tjensvold ved Stavanger, der tilhørte afdøde tegnelærer Hanson. Endelig kan omtales, at korets vægge og loft have indskrifter og limmalerier fra 1607 med fremstilling af de tolv apostle og de for den tids dekoration ejendommelige planteslyngninger, bladverk og blomster i sterke farver paa hvid bund.

ROMSDALS AMT.[1] — **Ørskog pr.**, Ørskog s. Den i aarsber. 1869 s. 152 omtalte rundhaug paa *Vestre* bestaar hovedsagelig af sten og er 120 m. i omkreds ved foden; toppen er bortjevnet, og desuden er der i haugen en udgravet fordybning dog ej tilbunds. Ved nordre side, der vender op mod gaardens huse, staar en sterkt heldende bautasten, der er saa regelmæssig «som om den havde været støbt i en form, 3 m. lang, 9 dm. bred og 3 dm. tyk. Fra det punkt ved haugens fod, hvor stenen staar, udgaar en med menneskehaand dannet vej, en ophøjet gade, der stevner lige op til gaardens huse og

---

[1]) Notiserne om dette amt støtte sig til velvillige meddelelser fra hr. P. Fylling af 25 juni og 10 oktbr. 1884.

har en længde af 40 m. og bredde 2 m., og er den 6 dm. høi fra dens omgivelser til begge sider». — Paa *Gausnæs* ligger ved stranden et godt stykke indenfor den i aarsber. 1875, 241 nævnte «Guldurd», en temmelig stor rund haug, «hvori man nylig ved gravning stødte paa to smaa gravkammere, sammensatte af skiferheller, hvori intet fandtes uden aske og brændte ben. De nævnte heller ere paa sine indvendige sider udgravne med bugtede og rette streger, hvoraf flere efter beretterens sigende ere et slags skrifttræk. Jeg haaber at faa nærmere rede paa denne sag. Oppe paa selve fjeldet ved gaarden skal findes rudera efter menneskers tilhold i gamle dage. Beretteren fortalte, at der skal findes en stenmur, røser og tomt efter et lidet hus, hvori rømningsmænd i gamle dage skal have havt tilhold.»

Skodje pr., Skodje s. Paa *prestegaarden* fandtes vaaren 1884 under pløjningen i en ager, hvor der tidligere laa en liden rund haug, et tveegget sverd af jern, hvilket beror hos kaldets sogneprest.

Vatne s. Paa *Tenfjord* fandtes i en ager nede ved elveosen, hvor gaardens huse stod indtil 1607, 3 spydspidser af flint, hvoraf den ene indsendtes af P. Fylling til Bergens museum (se foran s. 62 no. 26), medens de øvrige endnu ere i finderens (Jens Tenfjords) eje. Næsten alle de i N. Fornl. 523 omtalte rundhauger ere senere forsvundne ved opdyrkning, uden at noget fund af oldsager ved saadanne lejligheder vides at være gjort. Den mindste af de to i aarsb. 1868, 170 omtalte bautastene er af opsidderen anvendt som trappetrin ved hans hus.

NORDRE THRONDHJEMS AMT. — **Lekø p.**, Lekø s. Da det blev fortalt, at der var gravet i den store haug paa Skei, henvendte foreningens direktion sig i den anledning til vedkommende. Af svaret fremgik, at det ikke var i nysnævnte haug gravningen blev foretaget, men i den saakaldte Emaovn paa *Solsem* (N. Fornl. 671, aarsb. 1868, 181) og da det sagdes, at materialet i denne havde en egen ubekjendt beskaffenhed, blev ejeren anmodet om at indsende nogle prøver af dette materiale. Ved sagkyndig undersøgelse i det mineralogiske laboratorium af disse prøver har det vist sig, at materialet ikke, som antaget af ejeren, er sten og kalk eller cement, men derimod konglomerat. «Emaovnen» er saaledes en naturdannelse, ikke noget menneskeverk. Den eneste oplysning, man har faaet om oprindelsen til navnet, er, at det skal have gaaet i bygden, saalænge nogen kan minnes, og at det efter en fortælling, som synes lidet rimelig, skulde hidrøre derfra, at der i nærheden for mange aar siden blev fundet, som det heder, en sølvske, hvorpaa stod «Emaus».

AARSBERETNING

FRA DEN THRONDHJEMSKE FILIALAFDELING FOR 1883.

I det forløbne aar er Holtaalens stavekirke bleven opført paa Videnskabsselskabets tomt ved hjælp af det til dette øiemed ved subskription indsamlede beløb med tilskud af foreningens egne midler.

Kirkens vestre gavlvæg manglede og er derfor bleven opført fra nyt og et portal med dør og beslag fra Aalens kirke anbragt i den. Flere planker af sidevæggene var beskadigede og er blevne istandsatte ved indfældte nye stykker. Ogsaa væggen mellem kor og skib var ødelagt og er endnu ikke bleven fuldstændig erstattet. Buen og fladen over den søndre indgangsdør til skibet fandtes ligeledes ødelagt. Nyt træverk er her indsat, men dørpartiet endnu ikke restaureret. Plankerne paa siderne af denne dør viser levninger af flade pilastre med afskraaet kapitæl og fod. Korindgangens indfatning er ganske ødelagt og ikke endnu restaureret.

Det kan sees, at kirken tidligere har været nedtaget og ombygget. Under og over resterne af korvæggenes gamle søiler var indlagt tykke raat tilhugne stokke, som nu er istandsatte og efterhuggede i lighed med de gamle søiler under skibets vægge.

Hjørnestolperne har fra først af havt en indadheldende stilling, som er gjengivet dem ved kirkens gjenopførelse. I stolperne sees spor rimeligvis efter svalgangens hjørnespær. Kirken har saaledes sandsynligvis som sedvanligt været omgivet af en svalgang.

Taget er bleven dækket med spaan, som blev fundet under den nyere stendækning. Det manglende er bleven suppleret med spaan, som er forfærdiget efter den gamle form. Nye gulvbjelker og gulv er indlagt. Den manglende væg mellem koret og skibet er indsat paa nyt, men ny korbue er endnu ikke anbragt.

Foruden de nævnte dele mangler der endnu et og andet til kirkens fuldstændige restauration, hvilket vil blive udført eftersom afdelingens midler tillade det.

I sommerens løb er en mindre sum anvendt til at rense kleberstensbuen over indgangsporten til erkebispegaarden og 2 vinduer paa bygningens nordre side for farve og kalk.

Ved den foreningen tilhørende ruin af Sakshaug kirke paa Inderøen er der foretaget nogle mindre arbeider, idet man ved velvillig bistand af hr. arkitekt Helgesen har ladet dør- og vinduesaabninger forsyne med gitterdøre af Træ. Samtidig er grunden indenfor murene bleven planeret efter foranstaltning af Inderøens kommunebestyrelse ifølge en overenskomst, som i sin blev truffen ved kirkens overdragelse til foreningen.

Direktionens formand har isommer foretaget nogle faa gravundersøgelser. Han har saaledes undersøgt 2 hauger paa Vist i Verdalen, som ikke gav noget nævneverdigt udbytte, samt 1 paa Landstad i Verdalen og 2 paa Valum i Skogn, hvori der gjordes smaa fund fra æ. j. Afdelingen har derhos ydet en mindre understøttelse til en privatmand til undersøgelse af en gruppe hauger paa samme gaard Valum. Han undersøgte 6 hauger og gjorde i 4 af dem temmelig betydelige fund fra y. j.

Da antallet af de under afdelingen hørende medlemmer siden 1877, da man sidst lod udgaa indbydelse til indtrædelse i den, ved dødsfald, udmeldelser og fraflyttelser var svundet betydeligt ind, har man i aarets løb paany omsendt en liste til antegnelse af medlemmer. Derved har afdelingen vundet 151 nye medlemmer, saa at den ved udgangen af 1883 talte 308 medlemmer, deraf 268 inden byen.

Udgifterne ved gjenopførelsen af Holtaalens kirke har beløbet sig til kr. 1425.25, hvoraf kr. 718.00 er dækket ved det ved subskription indkomne beløb. Foreningens øvrige udgifter for det forløbne aar beløber sig til kr. 155.93. Kassebeholdningen ved aarets udgang var kr. 515.76.

Throndhjem i direktionen for den throndhjemske filialafdeling den 4de febr. 1884.

K. Rygh. Chr. Christie. K. Lossius.

G. Stabell.

AARSBERETNING

FRA DEN BERGENSKE FILIALAFDELING FOR 1883.

Den for Haakonshallens Regning fortsatte Drift af Vægstensbruddet paa Kvarnæs blev standset i Slutningen af April, efter at Bestyrelsen ved en ny Contrakt med Grundeieren havde sikkret sig Ret til senere at gjenoptage Brydningen. Stenen er indbragt til Byen og oplagt ved Hallen.

Den 23de Mai fattede Storthinget Beslutning om en betinget Bevilgning af Kr. 20,000 til Fortsættelse af Hallens Restauration. Bestyrelsen henvendte sig i den Anledning atter til Bergens Sparebank, hvis Direktion og Forstanderskab ved Beslutning af 28de Aug. velvilligen indgik paa, at det den 5te April 1877 bevilgede Beløb, Kr. 20,000, til Haakonshallens Restauration skulde blive udbetalt, saasnart de af Storthinget i samme Øiemed bevilgede Midler var stillede til vedkommendes Raadighed.

Ved Hjælp af disse Midler skulde Restaurationens 2den Afdeling sættes i Værk omfattende Hallens Gavle, Taget med Brystværn, Hovedtrappen m. m., saasnart de for Arbeidets Paabegyndelse nødvendige nye Tegninger med Planer og Overslag ere anskaffede og vedtagne.

Forhaabentlig vil Arbeidet kunne blive gjenoptaget til Vaaren. Bestyrelsen har i den Anledning indsendt Andragende gjennem Regjeringen til Storthinget om fornyet Statsbidrag, stort Kr. 20,000 og uden Betingelse af private Bidrag for kommende Budgettermin.

Den for Hoprekstadkirken bestemte Tomt i Parken udenfor Museet er i Vinter bleven udstukket, og paa Grund af de ved privat Supskription sikkrede Bidrag vil den Sum, hvorom Bestyrelsen iaar agter at andrage hos Bergens Samlag kunne indskrænkes til Kr. 2000. Restaurationstegninger, udførte af Hr. Architekt Mathisen, vil blive leverede inden Udløbet af Februar. Fladekval Kapel blev nedrevet sidste Vaar, men de i tidligere Aarsberetninger nævnte Inventariesager blev ved Bestyrelsen erhvervede for Museets Samling.

Fra Centralforeningen er modtaget Kr. 160 til antikvariske Undersøgelser. Hr. Bendixen har undersøgt et Gravfeldt nær Jondals Kirke, og Hr. Ross har fortsat sine Efterforskninger i Søndhordland. Indberetninger om disse Undersøgelser medfølger vedlagt. Filialafdelingens Archiv er i det forløbne Aar blevet forøget med 10 Plancher Tegninger af mærkelige gamle Bygninger i Bergens Stift, udførte efter Originaltegningerne i Centralforeningens Archiv. Filialafdelingens Aarsregnskab medfølger og viser en Kassebeholdning stor Kr. 227.34.

Bergen 29de Febr. 1884.

A. Lorange. Ross. B. E. Bendixen.

D. C. Danielssen.

ŒNTRALFORENINGENS AARSBERETNING FOR 1883.

Ifølge Anmodning fra Ejeren af øvre Skui i Lardal lod Direktionens Formand i Sommerens Løb undersøge 9 Gravhauger paa denne Gaard, og ved samme Leilighed blev ogsaa 5 saadanne Hauger udgravne paa Nabogaarden nedre Tanum. En Redegjørelse for det arkæologiske Udbytte, som disse Undersøgelser bragte, vil ledsage nærværende Aarsberetning. De forefundne Oldsager ere, som sedvanligt, overdragne til Universitetets Samling.

Dels før og dels efterat de nævnte Udgravningsarbeider vare foretagne, blev den af Formanden i 1882 paabegyndte Undersøgelse af Landets Kirker fortsat. Paa denne sin Reise besøgte han 60 Kirker, de fleste i Kristiania og Hamars Stifter, en mindre Del i Thelemarken og et Par i søndre eller nordre Bergenhus Amt. Gjennem en senere Henvendelse til vedkommende Heredstyrelser angaaende forefundne kirkelige Inventariesager med arkæologisk Interesse har Direktionen for Universitetets Samling erhvervet følgende Gjenstande fra efternævnte Kirker: et Stykke af en Trætavle med middelaldersk Maleri (Øie i Valders), en Stol (Røken), to Messingstager (Sande), to Stager af samme Slags (Hov i Jarlsberg), en Kristusfigur, to Helgenbilleder og en Lysekrone af Smedejern (Hillestad), et Røgelsekar (Svarstad), et lignende Kar (Kjose), tre Helgenbilleder og en Bænk fra Renæssansetiden (Tanum) samt en Døbefont af Træ (Hjertdal). Ved Direktionens Mellemkomst erhvervedes ogsaa for den nævnte Samling et Alterklæde og en Messehagel fra Lilleelvedalens Kirke samt en Ljore med Tilbehør, den sidste ved velvillig Bistand af Frøken N. Vonen i Søndfjord og som Gave fra hende.

Foreningens Samling af Tegninger forøgedes i 1883 med 16 Blade, der gjengive Bygninger eller kirkelige Gjenstande, især Døbefonter, og ere udførte af Arkitekt H. Thorsen som Følge af Direktionens Opdrag.

Efterat den gamle Stuebygning paa Raudland i Opdal i Numedal (afbildet i Kunst og Haandv. fra Norges Fort. Pl. VII) af Ejeren var tilbudt Foreningen mod en vis Kjøbesum men derhos med Forpligtelse til at restaurere den paa Stedet, lod Direktionen den nærmere undersøge dels af sin Formand og

dels af Arkitekt H. Thorsen. Herved viste det sig, at Huset baade er meget forfaldent og har tabt flere Dele med væsentlig Betydning. Da Restaurationen saaledes vilde blive forbunden med forholdsvis store Udgifter, og Kjøbesummen under disse Omstændigheder befandtes altfor høj, turde Direktionen af Hensyn til Foreningens indskrænkede Midler ikke indlade sig paa at modtage Ejerens Tilbud. Derimod blev for Universitetets Samling erhvervet to gamle saakaldte «Bordstole» eller Bukker, der i sin Tid have været benyttede til at bære Stuens Langbord.

Som bemerket i forrige Aarsberetning har Bamle Hereds-styrelse ved thinglæst Dokument stillet Ruinen af Hovedsognets forrige Kirke under Foreningens Tilsyn, og ved velvillig Bistand af Kirkeværgen, Hr. Erichsen, blev i Høsten 1883 foreløbig udført endel Arbeider til Ruinens Vedligeholdelse. Derimod har Hr. Proprietær Blom paa Bratsberg ved Skien som Svar paa Direktionens Henvendelse meddelt, at han i det mindste for Tiden ikke finder sig tilbøjelig til at behefte de paa hans Gaard beliggende Ruiner af det bekjendte gamle Kapel med en lignende Servitut.

Efter Direktionens Opdrag undersøgte Arkitekt H. Thorsen paa sin Reise ifjor Sommer ogsaa Ruinerne af Selje Kloster i Nordfjord og lod da ved disse foretage de mest paatrængende Udbedringer, idet han dog i sin Indberetning derom udtalte, at der, hvis nogen Sikkerhed for Ruinernes fremtidige Bevarelse skal opnaaes, vil udkræves temmelig betydelige Arbeider, som det ogsaa er Direktionens Agt at lade foretage, saasnart de fornødne Midler dertil kunne tilveiebringes.

Ved Centralforeningens og Filialafdelingernes Regnskaber har Revisionen kun for den bergenske Filialafdelings Vedkommende gjort en Udsættelse, hvilken vil paasees berigtiget i næste Regnskab.

Direktionen har endelig at meddele, at Foreningen, siden seneste Aarsberetning blev afgiven, ved Døden har tabt to af sine Æresmedlemmer, nemlig Professor Sven Nilsson i Lund og Rigsantikvar Bror Emil Hildebrand i Stockholm, hvilke begge ved sine store Fortjenester af den nordiske Arkæologi ville blive staaende med lysende Navne i dens Historie.

Foreningens Hovedregnskab udviser følgende Indtægter:

Hs. Maj. Kongens Bigrag for 1884 . . Kr.	250.00	
Et Medlem . . . . -	40.00	
Kontingent og Restancer . . . . -	3596.00	
Regnskabsførerens Udlæg . . . . -	1487.96	
		Kr. 5373.96

Udgifterne vare:

1. Til den throndhjemske Filialafdeling Kr.	557.43	
2. - - bergenske . . . . -	140.00	
3. Trykning, Lithografering og Indbinding . . . . -	1782.86	
4. Tegninger . . . . -	342.28	
5. Kommissionsgebyr, Fragt, Porto, Inkassation . . . . -	472.97	
6. Kassereren . . . . -	381.28	
7. Revisor . . . . -	40.00	
8. Sekretæren . . . . -	160.00	
9. Regnskabsførerens Forskud fra forrige Regnskab . . . . -	1497.14	
		Kr. 5373.96

Det antikvariske Reisefond havde ved Afslutning af forrige Regnskab en Kassebeholdning af Kr.	387.43	
Statens Bidrag for 1883 . . . . -	1600.00	
Ifølge Revisionens Udsættelse i Regnskabet for 1882 godtgjort . . . . -	3.00	
		Kr. 1990.43
Derimod anvendt til Reiser og Undersøgelser		- 1900.13
Kassebeholdning 31 Decbr. 1883 . . . . . Kr.		90.30

Fondet til Udgivelse af «Kunst og Haandverk fra Norges Fortid» havde ved Afslutning af forrige Regnskab en Kassebeholdning af . . Kr.	489.85	
Statens Bidrag for 1883 . . . . -	1400.00	
		Kr. 1889.85
Derimod anvendt til Papir, Trykning, Lithografering og Heftning		- 1094.00
Kassebeholdning 31 Decbr. 1883 . . . . . . Kr.		795.35

Fondet til «Bevaring af Landets merkeligere Bygninger og Ruiner fra Fortiden» havde ved Afslutningen af forrige Regnskab en Kassebeholdning af . . . . Kr. 1010.00
Statens Bidrag for 1883 . . . . - 1500.00
Kr. 2510.00

Udgifterne vare:

1. Thinglæsningsgebyr ved Fredlysningen af Løvø Kirkeruin . . . . Kr. 2.13
2. Rest paa Kjøbesummen for Gols Kirke - 100.00
3. Reparation af Bamble Kirkes Ruiner - 18.00
4. Arkitekt Thorsens Reiser og Undersøgelser af Kirker og Ruiner . . . - 426.38

- 546.27

Kassebeholdning 31 Decbr. 1883 . . . . . Kr. 1963.73

Kristiania 26 November 1884.

N. Nicolaysen. O. Rygh. S. Bugge.
H. Huitfeldt-Kaas. H. Thrap-Meyer.

FORTEGNELSE
OVER AFBILDNINGERNE MED HENVISNING TIL TEXTEN.

ÆLDRE JERNALDER.

YNGRE JERNALDER.

[1]) hører til samme Fund som fig. 13—16, men er ikke omtalt i Texten.

LOVE
FOR FORENINGEN TIL NORSKE FORTIDSMINDESMERKERS BEVARING.

(Vedtagne i Generalforsamling den 16 December 1844.)

---

§ 1. Foreningens Formaal er: at opspore, undersøge og vedligeholde Norske Fortidsmindesmerker, især saadanne, som oplyse Folkets Kunstfærdighed og Kunstsands i Fortiden, samt gjøre disse Gjenstande bekjendte for Almenheden ved Afbildninger og Beskrivelser. Foreningen vil derfor, saavidt dens Midler tilstrække, understøtte Reiser i Fædrelandet og befordre Udgivelsen af Verker, sigtende til ovennævnte Øiemeds Opnaaelse. — § 2. Foreningens Middelpunkt er Kristiania. — § 3. Til at bestyre Foreningens Anliggender vælges aarligen blandt dens i Kristiania værende Medlemmer en Direktion af 5 Personer og derhos ved særskilt Valg en Kasserer og[1] to Regnskabsrevisorer.[2] Direktionen udvælger atter af sin egen Midte en Formand og en Sekretær.[3] Den supplerer sig selv, i Tilfælde af Vakance, indtil næste Valg. — § 4. Ordentligt Medlem af Foreningen er Enhver, der anmelder sig hos Direktionen og aarlig erlægger til Foreningens Kasse en Kontigent af en Speciedaler, hvilken indbetales forskudsvis til Foreningens Kasserer i Begyndelsen af hvert Aar. Er den ej erlagt inden Paaske, ansees Vedkommende for udtraadt af Foreningen.[4] — § 5. Foruden de ordentlige Medlemmer kan Direktionen indbyde overordentlige eller Æresmedlemmer, hvilke da ingen Kontingent erlægge. — § 6. Direktionen samles paa Formandens Indbydelse saa ofte, som et af dens Medlemmer forlanger det. Den raader for Anvendelsen af Foreningens Pengemidler og sætter sig i de Forbindelser, indenlanske og udenlandske, som den anser for hensigtsmæssige. Dens Beslutninger fattes ved Stemmeflerhed. — § 7. Kassereren aflægger aarlig Regnskab for Direktionen, hvilket Regnskab, efterat været revideret af de dertil udvalgte Revisorer, fremlægges for den næste ordentlige Generalforsamling. — § 8. Mod Aarets Slutning[5] holdes, efter offentlig Indbydelse af Direktionen, en Generalforsamling. I denne vælges Foreningens Direktion og øvrige Embedsmænd, afgives Beretning om Foreningens Virksomhed og Fremgang, forelægges det foregaaende Aars Regnskab, og forhandles forøvrigt alle de Gjenstande, Foreningen vedkommende, som af Direktionen

---

[1]) **Ordene „en Kasserer og" udgaa ifølge Generalforsamlingens Beslutning af 30 Decbr. 1863.**

[2]) **Ved Generalforsamlingens Beslutning af 30 Juni 1869 forandret derhen, at Direktionen selv antager en lønnet Revisor.**

[3]) **Ordene „og en Sekretær" udgaa ifølge Generalforsamlingens Beslutning af 22 Decbr. 1847.**

[4]) **Den sidste Bestemmelse er indtil videre sat ud af Kraft.**

[5]) **Ved Generalforsamlingens Beslutning af 15 Mai 1854 forandret til „Marts eller April".**

eller nogen anden af Foreningens Medlemmer maatte bringes under Diskussion. Direktionen kan ogsaa til andre Tider sammenkalde overordentlige Generalforsamlinger, naar den finder saadant hensigtsmæssigt. — § 9. Direktionen lader aarlig trykke og uden særskilt Betaling uddele til Foreningens Medlemmer en Udsigt over Foreningens Virksomhed i Aarets Løb, hvormed følger Afbildning og Beskrivelse af en eller anden merkelig Levning af Fortidens Kunst eller en Afhandling, der har Oplysning om Fædrelandets Fortidsmindesmerker til Gjenstand. — § 10. De Oldsager, hvoraf Foreningen maatte komme i Besiddelse, overdrages, efterat være benyttede, til en af Rigets Oldsamlinger eller andre offentlige Samlinger, eftersom Foreningens Direktion maatte finde det mest passende.

J. Frich. R. Keyser. J. Nebelong. Chr. Holst. A. Tidemand.

LOVE
FOR DEN THRONHJEMSKE FILIALAFDELING.

(Vedtagne i Generalforsamling den 18 oktober 1851.)

§ 1. Den Throndhjemske Afdeling af Foreningen til Norske Fortidsmindesmerkers Bevaring har sit Midtpunkt i Throndhjem og indbefatter de Medlemmer af Foreningen, der have Bopæl i søndre og nordre Throndhjems Amter. — § 2. Afdelingens Øjemed er at befordre Foreningens Formaal for dette Distrikts Vedkommende. — § 3. Centralafdelingen afgiver til Afdelingsdirektionens Raadighed den halve Del af, hvad der hvert Aar indkommer som Kontingent i Afdelingens Distrikt. — § 4. Til at bestyre Foreningens Anliggender vælges ved den aarlige Generalforsamling, der afholdes i hvert Aars Januar Maaned, blandt de i Throndhjem værende Medlemmer en Direktion, bestaaende af 5 Personer, hvilke fungere uden Godtgjørelse. Direktionen supplerer sig selv i Tilfælde af Vakance og anmoder et af Foreningens Medlemmer om som Kasserer at modtage og forvalte Foreningens Pengemidler samt til Direktionen at indsende aarligt Regnskab. Den Beretning om Afdelingens Virksomhed, som Direktionen afgiver til Generalforsamlingen, tilstilles Centralforeningens Direktion senest inden Midten af Februar Maaned, ledsaget af Afdelings-Kassererens Regnskab med Bilag, det revideres og decideres under ét med Foreningens Hovedregnskab. — § 5. Ditektionen samles paa Formandens Indbydelse saa ofte, som et af dens Medlemmer forlanger det. Dens Beslutning fattes med Stemmeflerhed. Den raader efter Overlæg med Centralforeningens Direktion over Afdelingens Pengemidler, aarlige Indtægter og oplagte Overskud og har til større Foretagenders Fremme at henvende sig til Centralforeningens Bestyrelse om det videre fornødne Tilskud. — § 6. Forøvrigt blive for Filialafdelingens Vedkommende at befølge de til enhver Tid gjeldende Love for den samlede Forening.

LOVE
FOR DEN BERGENSKE FILIALAFDELING.

(Vedtagne i Generalforsamling den 5 Juli 1871.)

---

§ 1. Den Bergenske Afdeling af Foreningen til Norske Fortidsmindesmerkers Bevaring har sit Midtpunkt i Bergen og indbefatter de Medlemmer af Foreningen, der have Bopæl i Bergens Stift. — § 2. Afdelingens Øiemed er at befordre Foreningens Formaal for dette Distrikts Vedkommende. — § 3. Centralforeningen afgiver til Afdelingsdirektionens Raadighed den halve Del af, hvad der hvert Aar indkommer som Kontingent i Afdelingens Distrikt. — § 4. Til at bestyre Foreningens Anliggender vælges ved den aarlige Generalforsamling, der afholdes i hvert Aars Januar Maaned, blandt de i Bergen værende Medlemmer en Direktion, bestaaende af 5 Personer, hvilke fungere uden Godtgjørelse. Direktionen supplerer sig selv i Tilfældet af Vakance og anmoder et af Foreningens Medlemmer om som Kasserer at forvalte Foreningens Pengemidler samt til Direktionen at indsende aarligt Regnskab. Den Beretning om Afdelingens Virksomhed, som Direktionen afgiver til Generalforsamlingen, tilstilles Centralforeningens Direktion senest inden Midten af Februar Maaned, ledsaget af Afdelings-Kassererens Regnskab med Bilag, der revideres og decideres under ét med Foreningens Hovedregnskab. — § 5. Direktionen samles paa Formandens Indbydelse saa ofte, som et af dens Medlemmer forlanger det. Dens Beslutninger fattes med Stemmeflerhed: Den raader efter Overlæg med Centralforeningens Direktion over Afdelingens Pengemidler, aarlige Indtægter og oplagte Overskud og har til større Foretagenders Fremme at henvende sig til Centralforeningens Bestyrelse om det videre fornødne Tilskud. — § 6. Forøvrigt blive for Filialafdelingens Vedkommende at befølge de til enhver Tid gjeldende Love for den samlede Forening. — § 7. De Oldsager, hvoraf Foreningen maatte komme i Besiddele, overdrages til Bergens Museum.

Foreningens Medlemmer.

Udgangen af November 1884.

Beskytter:

Hans Majestæt Kongen.

Hendes Majestæt Dronningen.
Hendes Kongelige Højhed Kronprinsesse Victoria.
Hendes Kongelige Højhed Prinsesse Eugenie.
Hendes Kongelige Højhed Prinsesse Therese.
Hans Kongelige Højhed Kronprins Gustav.
Hans Kongelige Højhed Prins Oscar.
Hans Kongelige Højhed Prins Carl.
Hans Kongelige Højhed Prins Eugen.

Hans Kongelige Højhed Storhertug Carl Alexander af Sachsen-Weimar-Eisenach.

Direktører:

Antikvar N. Nicolaysen, Formand og Sekretær.
Professor O. Rygh.
Professor Dr. S. Bugge.
Arkivfuldmægtig H. J. Huitfeldt-Kaas.
Arkitekt H. Thrap-Meyer.

Arkivfulmægtig Otto Gr. Lundh, Kasserer.

Æresmedlemmer:

Kammerherre J. J. A. Worsaae, i Kjøbenhavn.
Justitsraad C. F. Herbst, i Kjøbenhavn.
Professor Dr. F. Stephens, i Kjøbenhavn.
Justitsraad C. A. F. Strunk, i Kjøbenhavn.
Rigsantikvar Dr. H. Hildebrand, i Stockholm.
Dr. O. Montelius, i Stockholm.

Aall, Diderik, Cand. juris. Kristiania.
— H., Justitssekretær. —
— N. B. Egeli ved Porsgund.
Aarflot, M. A., Bogtrykker. Ekset.
Aars, H., Universitetskvæstor. Kristania.
— J., Skolebestyrer. —
Aas, Guldsmed. Throndhjem.
— J., Handelsmand. Sparbu.
— L., Byfoged. Kristianssund.
Album, M. K., Overlærer. Drammen.
Allum, Math., Fuldmægtig. —
Alstad, Arkitekt. Throndhjem.
— A. S., Bager. —
— Conrad, Bager. —
Ameln, Joh., Kjøbmand. Bergen.
Andersen, J. G., Arkitekt. Grimsby.
— R. O., Kjøbmand. Sandefjord.
— S., Generalkonsul. Kristiania.
— V. C. H., Overlærer. Fr.hald.
Andresen, Aug., Grosserer. Kristiania.
— N., Grosserer. —
Antiqvitets-Akademien. Stockholm.
Antonisen, P. J., Kjøbmand. Bergen.
Arboe, P. N., Genremaler. Kristiania.
Arbuthnott, Mstrs. Sundalen.
Arentz, H., Protokolsekretær. Kristiania.
Arkiv, det antikv.-topogr. Kjøbenhavn.
Arnesen, A., Kjøbmand. Bergen.
— Kr. A., resid. Kap. V. Toten.
Arnstädt, Postbetjent. Bergen.
Aschehoug, H., Boghandler. Kristiania.
— T., Professor. —
— W., Toldkasserer. —
Aschenberg, S., Provst. Namsos.
Astrup, H., Statshauptmand. Kristiania.
Aubert, L. M., fhv. Professor —
— Otto, Advokat. —
— Otto, Amtmand. Bodø.

Baars, H., Kæmner. Bergen.
Bachke, A. S., Geschworner pr. T.hjem.
Bacher, L., Trælasthandler. Larvik.
Balchen, F., Institutbestyrer. Kristiania.
Bang, J. G., Dyrlæge. Throndhjem.
Bang, T. C., Borgermester. Drammen.
Barmann, O. R., Skrædder. Thr.hjem.
Becker, Gabr., Kjøbmand. Kristiania.
Beer, J., kgl. Fuldmægtig. —
Behrens, A. T., Seilmager. Bergen.
Bendixen, B., Skolebestyrer. —
Benneche, H. A., Kjøbmand. Kristiania.
Berg, A. J., Læge. Throndhjem.
— F., Handelsmand. Syd-Krokø.
— Gustav, Arkitekt. Kristiania.
— J. F., Kjøbmand. —
— J. H., fhv. Byfoged. Fredriksstad.
— J. H., Sognepræst. Ullensaker.
— W. O., Kjøbmand. Throndhjem.
Bergens Handverkerforening.
— offentlige Bibliothek.
Bergersen, B. K., Overretssagf. Thr.hjem.
Bergh, Ingeborg, Frue. —
— Joh., Advokat. Kristiania.
— Karl, Overretssagfører. Bergen.
Bergseng, A., Kjøbmand. Lillehammer.
Bergstrøm, Axel, Landshøvding. Ørebro.
— W., Bygmester. Throndhjem.
Bergwitz, C. H. Kjøbmand. Kristiania.
Berner, H. E. Statsrevisor. —
— K., Direktør. Bergen.
Berstad, Kjøbmand. —
Berven, F., Grosserer. Kristiania.
Bessesen, T., Kjøbmand. Mandal.
Bibliothek, det store kgl. Kjøbenhavn.
Bing, Fr., Politimester. Fredriksstad.
— Ingeniør. Kristiania.
Binneballe, T. L., Bygmester. —
Birch-Reichenwald, C., Sorenskr. —
Birkeland, L. H., Træskjærer. Mandal.
— M., Rigsarkivar. Kristiania.
Biørn, Henr., jun., Kjøbmand. Kragerø.
Bjelke, O., Kjøbmand. Kristiania.
Bjerck, A., Cand. mag. —
Bjørnebye, H., Grosserer. Fredriksstad.
Bjørnson, P., Bureauchef. Kristiania.
Blaauw, H., Kjøbmand. Bergen.
Blehr, Th., Redaktør —
Blich, C., Høiesteretsassessor. Kristiania.

Blix, P., Arkitekt. Bergen.
Blom, Enkefru. Moss.
Boe, C. A., Sagfører. Arendal.
Boeck, Th., kgl. Fuldmægtig. Kristiania.
Bomhoff, K., Direktør. Throndhjem.
Bommen, L., Grosserer. Kristiania.
Bonnevie, Dr. Drammen.
— N., Amtmand. Arendal.
Borgen, F., Advokat. Kristiania.
— G. A., Sogneprest. Throndhjem.
— H. P., Kjøbmand. Kristiania.
— Otto, Kjøbmand. Drammen.
Borthen, Læge. Throndhjem.
Bostad, John, Bager. —
Brandt, Bundtmager. Bergen.
— Fr., Professor. Kristiania.
Breda, F., Mægler. —
Bredal, P. E., Sorenskriver. Moss.
Breder, P., Toldkasserer. Drammen.
Bredsdorff, P., Kjøbmand. Kragerø.
Bremer, H., Fabrikmester. Throndhjem.
Brinch, Chr., Verftsejer. Kristiania.
Broch, H. P., Kjøbmand. Horten.
— H. H., Læge. Throndhjem.
— O. J., Professor. Kristiania.
Brodtkorb, Chr., Past. emerit. Thr.hjem.
— L. O. Vardø.
— T. S., Løjtnant. Throndhjem.
Brun, A., Boghandler. —
— J., Apotheker. —
— J. N., Bundtmager. —
Brunius, A. W., Kaptejn. Stockholm.
— C. G., Dr. —
Bruun Ingeniør. Bergen.
— Lina, Frue Gausdal.
Bryde, J. M., Skibsreder. Sandefjord.
Bryn, Knud, Ingeniør. Throndhjem.
— Th., Stadsfysikus. —
Brækstad, C. F., Boghandl. —
Buaas, Ingv., Overretssagfører. —
Buch, S. A., Fiskeriinspektør. Stavanger.
Buck, Fr. B., Kjøbmand. Throndhjem.
Budde, Chr., Læge. Kristiania.
Bugge, J., Seilmager. Mandal.

Bugge, K., Advokat. Throndhjem.
— S. Professor, Kristiania.
Bull, A. S., Generalkrigskom. —
— C., fhv. Expeditionssekr. —
— E, Dr. med., Overlæge. —
— G., Stadskonduktør. —
Bye, C. M., Forstander. Throndhjem.
Bäckström, C. C. J., Ingeniør. Kr.sund.
Bøckmann, M. Læge. Throndhjem.
Bødtker, F., Læge. —
— J. D., Sorenskriver. Fetsund
— J. E., Rektor. Kristianssund.
Bøgh, V., Stiftsarkivar. Throndhjem.
— W. B., Boghandler. —
Børseth, R. Kristiania.

Cammermeyer, A., Boghandl. Kr.ania.
Capjon, Thv., Kjøbmand. Fredriksstad.
Cappelen, D., Jernverksejer. Ulefos.
— Diderik, Kjøbmand. Skien.
— H., Ingeniør. Gimsø Kloster.
Carstens, C. W., Overlærer. Throndhjem.
— M. C., Overlærer. —
Caspary, J., Kjøbmand. Kristiania.
Castberg, Kapt., Hjertnes, v. Sandefjord.
Christensen, H., Advokat. Kristiania.
— H. O., Byfoged. Stavanger.
— Joh. F. Kristiania.
— N., Murmester. Throndhjem.
— O. M., Præst. —
— Th., Toldkasserer. Arendal.
Christiansen, Chr., Konsul. Larvik.
— H., Restauratør. Thr.hjem.
Christie, Chr., Arkitekt. —
— J., Byfoged. Kragerø.
— J., Ingeniør. Skien.
— J. A., entl. Prest. Bergen.
— W., Cand. theol., Klokker. —
— W., Overtoldbetjent. Larvik.
Christophersen, Chr., Generalkonsul. Kr.ania.
Collett, J., Amtmand. —
Corneliussen, C. L., Skrædder. Thr.hjem.
Coucheron, P., Skoledirektør. Kristiania.

Daae, A., Sogneprest. Throndhjem.
— L., Dr., Professor. Kristiania.
— L., Statsraad. —
— Wilh., Smed. Throndhjem.
Dahl, C., Stadsingeniør. —
— Chr., Handelsfuldm. Vardø.
— E. C., Kjøbmand. Throndhjem.
— Erik. —
— H., Overretssagfører. —
— Hagbarth, L. —
— L., Medicinal-Direktør. Kristiania.
Dahll, Tellef, Bergmester. Kragerø.
Dahm, E., Læge. Kristianssand.
Danielssen, D. C., Overlæge. Bergen.
Dedekam, Andr., Skibsreder. Mandal.
Dekke, A., Skibsbygmester. Bergen.
Delgobe, Ch., Generaldirektør, Ødegaardens Verk. v. Brevik.
Dessen, H., Boghandler. Tønsberg.
Didrikson, J. F., Linieingeniør. Hamar.
Diesen, J. E., Kommandørkaptain. Throndhjem.
Dietrichson, H., Postmester. Skien.
— J. L. W., Overlærer. Molde.
— L., Professor. Kristiania.
Digre, Jac., Bygmester. Throndhjem.
— Joh. P., Arkitekt. —
Dircks, Vagtmester. —
Domaas, O., Sogneprest. Kristiania.
Dons, C. C. M., Provst. Maasø.
— Chr., Redaktør. Throndhjem.
Drammens offentlige Skole.
Drejer, Christen, Kjøbmand. Tromsø.
— H. N., Mægler. Throndhjem.
Drolsum, A., Univ.bibliothekar. Kr.ania.
Due, C. S., Artillerikaptejn. Thr.hjem.
— P., Arkitekt. Kristiania.
Duus, O. F. resid. Kap. Throndhjem.
Dybvad, Maler. —
Dørum, I. M., Kjøbmand. —
— P. G. O., Adjunkt. Kristiania.

Ebbell, O. F., Arkitekt. Throndhjem.
Ebbesen, J. B., Sogneprest —
Eckhoff, Arkitekt. Kristiania.
Ege, C., Kjøbmand. Bergen.
Egeberg, J. H., fhv. Sorenskr. Kr.ania.
— W., Grosserer. —
Eger & Co. —
Eger, Agent. —
— Chr., Distriktslæge. Vaagen.
Eide, Bogtrykker. Bergen.
— Overretssagfører. —
Ellertsen, Skibsmægler. —
Ellingsen, Th., Kjøbmand. Kristiania.
Engelsen, H. T., Handelsfuldm. Vardø.
Engelstad, J., Jernbanebestyrer. Kr.ania.
Engvig, Olaf K., Fotograf. Throndhjem.
Erichsen, E., Konditor. —
Ericsson, E., Skrædder. —
Eriksen, A. E., Rektor. Tromsø.
— E. M., Verksejer. Kristiania.
— Edv., Grosserer. —
— Joh., Handelsmand. Thr.hjem.
Essendrop, B., fhv. Stiftsprovst. Kr.ania.
— C. P., Biskop. —
Evans, Joh., Nash Mills Hemel Hempsted, London.
Evjen, Kontorbetjent. Throndhjem.

Falch, Chr., Fuldmægtig. Drammen.
Falck, S., Fuldmægtig. Fredriksstad.
Falkenberg, L., Kjøbmand. Kristiania.
Fandrem, O. C., Komagfjord. Finmarken.
Fasting, Ingeniør. Bergen.
Faye, F., Kammerherre. pr. Kristiania.
Fearnley, C., Professor. —
— Th., Agent. —
Fehr, L., Litograf. —
Finne, H., Sagfører. Stavanger.
— J., Cand. juris. Throndhjem.
— J. W., Konsul. —
— P. N. Grosserer. —
Fleischer, B., fhv. Konsul. Kr.ania.
Flood, J., Sogneprest. Molde.
Fredriksen, B. J., Hotelvert. Sandefjord.
Fredrikshalds lærde Skoles Bibliothek.
Fridrichsen, E. H., Sogneprest. Frosten.

Friele, Herm., Dr. philos. Bergen.
— Math. P., Skomager. —
Frisak, H., Distriktslæge. Grimstad.
Fritzner, J., Dr., fhv. Provst. Kristiania.
Furu, O., Overretssagfører. Kristianssund.
Fürst, V., Kjøbmand. Kristiania.
Færden, M., Sogneprest. Røken.

Gabrielii, G., Kjøbmand. Kristiania.
Gad, G. E. C., Boghandler. Kjøbenhavn.
Gade, F. G., Konsul. Bergen.
Gamborg, E., Politimester. Drammen.
Garmann, Chr., Handelsfuldmægtig. Throndhjem.
Geelmuyden, C. T., Kommandør. Horten.
— Civilingeniør. Kristiania.
— Johan, Kjøbmand. Bergen.
Gerner, C., Konsul. Moss.
— F., Grosserer. —
Gerold & Co., Boghandlere. Wien.
Getz, Carl, Cand. pharm. Throndhjem.
— N. J., Kontorfuldmægtig. —
Gjemsø, P., Hotelejer. —
Gjertsen, Fr., Skolebestyrer. Kristiania.
Gjessing, A., Adjunkt. Kristianssand.
— A., Rektor. Arendal.
— M. D., Kasserer. Kristiania.
Godager, H., Justermester. Throndhjem.
Gogstad, Olaf, Agent. Sandefjord.
Goverud, P., Gaardbruger. Hof, Jarlsberg.
Gram, E., Bankdirektør. Throndhjem.
— F. —
— Generalinde. Ringerike.
— H., Sorenskriver. Sarpsborg.
— J., Konsul. Drammen.
Gran, Alb., Kjøbmand. Bergen.
— Christen, Kjøbmand. —
— Jens, Kjøbmand. —
Greve, Jens, Kand. theol. —
Grieg, J., jun., Konsul. —
Grimelund, A., Biskop. Kristiania.
Grosch, H., kgl. Fuldm. —
Grundtvig, O. J., Apotheker. Lillehammer.
Grüner, H. F., Brugsejer. Kristiania.
Grønning, Emil, Kjøbmand. Throndhjem.
Guldahl, Paul, Handelsbetjent. —
Gundersen, M., Kontrollør. Grimstad.
Guttormsen, O. C., Kjøbmand. Sandefjord.

Haanshus, O. A., Apotheker. Kr.ania.
Hagelsten, C., Brugsejer. Bergen.
Hagemann, C. F., Sagfører. Namsos.
Hagen, A., Premierløitnant. Thr.hjem.
— O., Arsenalsforvalter. —
Hals, K., Fabrikejer. Kristiania.
Halvorsen, O. A., Kjøbmand. —
— P. G., Disponent. Bergen.
Hansen, Gartner. Throndhjem.
— C., Genremaler. Kjøbenhavn.
— C. A., Sogneprest. Strinden.
— C. M., Advokat. Kristiania.
— F., Overretssagf. Kristianssand.
— G. Armauer, Overlæge. Bergen.
— Kr., Toldbetjent. Vardø.
— Lars, Kjøbmand. Throndhjem.
Hanson, Th., Kjøbmand. —
Hanssen, J., Kasserer. Arendal.
— Klaus, Læge. Bergen.
Harbitz, G. P., fhv. Sogneprest. V. Aker.
— J., Konsul. Tønsberg.
Hartmann, C., Læge. Throndhjem.
— G. A., Direktør. —
Hauan, T., Bager. —
Hauge, A., Provst. Skien.
— C., Grosserer. Kristiania.
— E., Grosserer. —
Haurowitz, W., Konsul. Throndhjem.
Havig, C. M., Lensmand. Vefsen.
— J. J., Lensmand. Namsos.
Heftye, J. H., Ritmester. Kristiania.
— Th. J., Konsul. —
Hegdahl, H., Bager. Throndhjem.
Hegge, Bertram, Kjøbmand. —
Heiberg, H., Overretssagfører. Drammen.
— H., Proprietær. Amble i Sogn.
— J. A., Distriktslæge. Ørlandet.
Helgesen, V. H., Bygmester. Thr.hjem.
Helland, Adjunkt. G. J. Bergen.

Helseth, P., Verksmester. Throndhjem.
Henrichsen, C., Rektor. Bergen.
— J., Kasserer. Kristiania.
Henriksen, F., Kaptein. Kristianssand.
— G., Overretssagfører. Kr.ania.
— J. H., Kjøbmand. Tromsø.
Henrikssen, O. E., Bankchef. Bergen.
Henze, W., Bygmester. Throndhjem.
Hesselberg, A., Grosserer. Kristiania.
— C., Bøssemager. Thr.hjem.
Heyerdahl, H., Fabrikejer. Kristiania.
Hiorth, L. K., Postexpeditør. Horten.
Hirsch, C., Læge. Throndhjem.
— R., Apotheker. —
— W., Bankchef. —
Hoell, P., Kjøbmand. Skien.
Hoff, Jens, Kjøbmand. Throndhjem.
— N. E., Generalmajor. —
— S., Uhrmager. —
— Wilh. —
Hofflund, P. D. Prest. —
Hofgaard, G. C., Sorenskriver. Stavanger.
Holan, O., Overretssagfører. Throndhjem.
Holbeck-Eriksen, A., Boghdl. —
Holfeldt, M. K.. Overlærer. Stavanger.
Holst, A. T., Fattigforstander. Drammen.
— Chr., Overintendant. Kristiania.
— E., Dr., Univ.-Stipendiat. —
— J. M., Kjøbmand. Throndhjem.
— P. Th., Maler. —
Holter, A. R., fhv. Oberstløitnant. Skien.
— Adolf, Kjøbmand. Kristiania.
— H. Grosserer. —
Holtermann, A., Kjøbmand. Throndhjem.
— P., Pastor emerit. —
Homann, H., Advokat. Kristiania.
Horn, H., Expeditionssekretær. —
— J. O., Toldkasserer. Moss.
Hornemann, H., Forstander. Throndhjem.
— R. N., Justitiarius. —
Horstmann, Chr., Dr. Celle.
Hoy, A., Kjøbmand, Stavanger.
Huitfeldt, H., Konsul. Throndhjem.
— Ivar, Konsul. —

Huitfeldt-Kaas, H. J., Arkivfuldmægtig. Kr.ania.
Hval, A., Fængselsprest. Throndhjem.
Hvistendahl, F., Kjøbmand. Moss.
Hvoslef, J., Stiftamtmand. Kristianssand.
Høiem, S. O., Maler. Throndhjem.
Høitomt, G., Premierløjtn. —
Hørbye, J. C., Forstmester. Kristiania.
Høst, F., Kjøbmand. Sandefjord.

Ihlen, J., Advokat. Kristiania.
Irgens, Harald, Kjøbmand. Bergen.
— Jørgen, Kjøbmand. —
Isaachsen, O., Genremaler. Kristianssand.
Isdahl, Joh., jun., Kjøbmand. Bergen.
Iversen, B., Kjøbmand. Throndhjem.

Jacobsen, J., Farvehandler. Kristiania.
— J. F., Grosserer. Fredriksstad.
— J. N., Grosserer. —
Jahn, Tandlæge. Throndhjem.
Jarmann, J. S., Ingeniør. Kristiania.
Jebsen, P., Konsul. Bergen.
Jelstrup, H., Brugsejer. Levanger.
— H., Sagfører. Throndhjem.
Jensen, Halvor, Kjøbmand. —
— Olaus, Orgelbygger. —
Jenssen, A., Konsul. —
— C., Kjøbmand. —
— Hans, Kjøbmand. —
— Hans P., Ritmester —
— L., Brugsejer. Strinden.
— N., Kontorfuldm. Throndhjem.
Jentoft, O. C., Sagfører. Vadsø.
Jessen, P., Fabrikeier. Bergen.
Johannesen, Kjøbmand. —
Johansen, Erik, Gjørtler. Throndhjem.
Johannsson, J., Grosserer. Kristiania.
Johnsen, A., Prest. Throndhjem.
— B. C. Kjøbmand. —
Jonasen, Gabriel A., Kjøbm. Stavanger.
Juel, N., Gaardbruger. Halsnø Kloster.
— Nils, Marinekaptein. Bergen.
Juell, H. A., Inspektør. Kristiania

Just, Aug., Kjøbmand.	Kristiania.
— J. C., Kjøbmand.	—
Jürgensen, P., Læge.	Bergen.
Jørgensen, Kjøbmand.	Throndhjem.
Jørstad, Th., Skattefoged.	—
Kahrs, C. A., Overlæge.	Bergen.
Kallevig, I., Konsul.	Arendal.
Kaurin, C., Ingeniør.	Throndhjem.
Kavlie, A., Kjøbmand.	—
Kensington Museum.	London.
Keyser, C., Skolebestyrer.	Kristiania.
Kielland, J., fhv. Kapteinløitn.	Stavanger.
Kiær, A., Grosserer.	Kristiania.
Kjelland, A. C., Kjøbmand.	Stavanger.
— G., Stadsingeniør.	Fredrikshald.
Kjellstrøm, Handelsmand.	Hevne.
Kjær, H. S., Telegrafist.	Throndhjem.
Kjøsterud, A., Kjøbmand.	Drammen.
Klem, Kjøbmand.	Throndhjem.
Klincksieck, C., Boghandler.	Paris.
Klinge, Underfoged.	Throndhjem.
Klingenberg, H., Kjøbmand.	—
— H. F., jun.	—
Knobelauch, O., Boghandler.	Kristiania.
Knoff, Albrigt, Kontorchef.	Throndhjem.
— C. S.	—
Knudsen, Anton, Kjøbmand.	-
— H. C., Bogbinder.	—
— K., fhv. Overlærer.	Kristiania.
— M., Smed.	Throndhjem.
Knudtzon, B., Brugsejer.	Bergen.
— C. A., Konsul.	Throndhjem.
— N. H., Konsul.	Kristianssund.
— W. A., Konsul.	—
Knutzen, S. S., fhv. Rektor.	Kragerø.
Koch, T. K., fhv. Sogneprest.	Kr.ania.
Koller, T., Kjøbmand.	Throndhjem.
Kolstad, A. S., Bogtrykker.	—
Kongsbergs Middelskole.	
Konow, H., Cand. jur.	Kristiania.
Konow, Joachim, Ingeniør.	Bergen.
Kraft, Th., Læge.	Kristianssand.
Kramer, J., Kjøbmand.	Bergen.

Krefting, O., Brigadeintentant.	Thr.hjem.
Krieger, fhv. Minister.	Kjøbenhavn.
Kristiania Haandv.- og Industriforening.	
— kgl. Tegneskoles Bibliothek.	
— Kunstindustrimuseum.	
Kristianssands Almueskole.	
— Haandverkerforening.	
Krog, A. Pless, Apotheker.	Sandefjord.
Krogh, Georg.	Kristianssund.
— J. C., kgl. Fuldm.	Kristiania.
Krogness, O., resid. Kapellan.	Thr.hjem.
Krohg, W., Proprietær.	Strinden.
Krohn, Jens, Mægler.	Bergen.
Krøepelien, J., Kjøbmand.	—
Kunig, H., Ingeniør.	Throndhjem.
Køckeritz, Kjøbmand.	Kristiania.
Lampe, J. F., Sogneprest.	Bamble.
Langaard, Chr., Grosserer.	Kristiania.
— M., Grosserer.	—
Langberg, C. H., Myntmester.	Kongsberg.
Lange, Chr., Sogneprest.	Sandehered.
Larsen, A. B., Cand. mag.	Throndhjem.
— Konrad, Kjøbmand.	Bergen.
— L. G., Skibsreder.	Sandefjord.
— N. A., Kjøbmand.	Kristiania.
Lassen, W., fhv. Bureauchef.	—
Lehmann, H., Statssekretær.	—
Lehmkuhl, Chr., Kontorfuldm.	Bergen.
Lichtlé, katholsk Prest.	Odense.
Lind, V. T. Børs, Kjøbmand.	Bergen.
Lindboe, J. A., Overretssagf.	Thr.hjem.
Lindeman, L. M., Organist.	Kristiania.
Lindgaard, L., Materialforv.	Thr.hjem.
Lindholm, J. N. K., Korpslæge.	Bergen.
Lippe, von der, F., Stadskonduktør.	—
Lofthus, O., Redaktør.	—
Logen.	—
Lorange, A., Konservator.	—
Lorck, Karl, Kjøbmand.	Throndhjem.
Lossius, K., Adjunkt.	—
— Oberstløjtn. Lade pr.	—
Lothe, Apotheker.	Bergen.
Ludwigsen & Schjelderup.	Kristiania.

Lund, A., Kontorfuldm. Throndhjem.
— A. D., Forstmester. Stenkjær.
— Corn., Bagermester. Vardø.
— H. P., Sorenskriver. Drøbak.
— Jac., Overlærer. Drammen.
— John, Agent. Bergen.
— K., Ingeniør. Throndhjem.
— L. M. —
— O., Overretssagfører. Tromsø.
— Otto, Læge. Kristiania.
— P. L., Konsul. Arendal.
— T., Kommandørkapt. Kristiania.
Lunde, Conr., Revisor. Throndhjem.
Lundestad, O. C., Gaardejer. Kristiania.
Lundgren, Helm., Konsul. Throndhjem.
Lundh, O. Gr., Arkivfuldm. Kristiania.
— S. H., Ingeniør. —
Lundqvist, Alb., Kasserer. Tønsberg.
Lyche, August, Kjøbmand. Drammen.
— C. A., Læge. Kristiania.
— E., Skolebestyrer. —
— H., Stadshauptmand. Drammen.
Lyng, M., Lithograf. Kristiania.
Lynge, H. H. J., Boghandler. Kjøbenhavn.
Lysholm, O., Kjøbmand. Throndhjem.
Løberg, H., Bankadministrator. Bergen.
Løchen, Olaf, Overretssagf. Thr.hjem.
Løken, K., Brugsejer. N. Stjørdalen.
Løvenskiold, C., fhv. Statsminister. Kristiania.

Madsen, S., Læge. Bergen.
Magelssen, T. L., Politimester. —
Magnus, Chr., Kjøbmand. Kristiania.
— J., Foged. Grimstad.
Malmstrøm, A., Professor. Stockholm.
Mariboe, W. A., fhv. Assessor. Kristiania.
Martens, D., Korpslæge. Bergen.
— Ditlef, Bager. —
— J., Papirhandler. —
Martens, Joh. B., Kjøbmand. —
Mastrup, L., Raadmand. Kristiania.
Matheson, Jac., Kjøbmand. Throndhjem.
Mathiesen, A., Kjøbmand. Kristiania.
Mathiesen, H., Agent. Kristiania.
— H. C., Kjøbmaud. —
Matzow, G., Mægler. Throndhjem.
— H., Kjøbmand. —
Maurer, Konrad, Dr., Professor. München.
Meidell, D., Redaktør. Kristiania.
Meincke, H., Proprietær. Strinden.
Meinich, H., Adjunkt. Throndhjem.
— J., Fabrikejer. Kristiania.
Mejdell, N., Bergmester. —
Meldahl, Etatsraad. Kjøbenhavn.
Meyer, F., Grosserer. Kristiania.
— Gert, Kjøbmand. Bergen.
— Thorvald, Grosserer. Kristiania.
Michelsen, J. A., Konsul. Bergen.
— Joh., Jernhandler. —
— N. J., Kjøbmand. —
Modenstrøm, Kjøbmand. Drammen.
Moe, Andreas, Kjøbmand. Throndhjem.
— Hilmar, Boghandler. —
— Jens, Kjøbmand. —
Moestue, Thv., Kjøbmand. Kristiania.
Mohn, A., Kjøbmand. Bergen.
— Læge. —
Mohr, Conr., Konsul. —
Monrad, M. J., Professor. Kristiania.
Monsen, H., Telegrafinspektør. Thr.hjem.
Morgenstierne, B., Bureauchef. Kr.ania.
Motzfeldt, C., Stiftamtmand. Throndhjem.
— P., Politifuldmægtig. —
Mowinckel, Carl, Sagfører. Bergen.
Müller, W., Læge. Dovre.
Munch, P. A. R., Cand. mag. Th.hjem.
Møller, C. F., Guldsmed. —
— H., Konsul. Porsgrund.
— H. G., Overretssagf. Thr.hjem.
Mønniche, K. A., Overretssagf. Molde.
Mørch, Otto. Kongssagenes Brug, Modum.

Nansen, B. F., Sagfører. Kristiania.
Nerstad, Chr., Kjøbmand. —
Neuhaus, C., Kjøbmand. Bergen.
Nickelsen, N., Skolebestyrer Kristiania.
Nicolaysen, Aug., Ingeniør. —

Ruprich-Robert, V., Arkitekt. Paris.
Ruud, F., Kjøbmand. Kristiania.
Rygh, K., Adjunkt. Throndhjem.
— O., Professor. Kristiania.
Ryjord. Stadshauptmand. Throndhjem.
Rynning, Lorentzo. Kongsvinger.
Ræder, G., Generalmajor. Kristiania.
Rønneberg, R., Konsul. Aalesund.
Rønning, G. F., Lensmand Strinden.
— Henr., Overvejer. Throndhjem.

Salvesen, Th., Premierløjtn. Kristiania.
Sandborg, Grosserer. Aalesund.
Sars, J. E., Dr., Professor. Kristiania.
Saugen, S., Handelsmand. Vardø.
Saxegaard, A. N., Sogneprest. Flatanger.
Saxlund, E., Højesteretsasessor. Kr.ania.
Schaanning, Chr., Overretssagf. Thr.hjem.
Schanche, C. F., Byfoged. Sandefjord.
Schare, Chr., Kontorfuldm. Thr.hjem.
Schirmer, H., Arkitekt. Kristiania.
Schiøtt, C. T., Brigadelæge. —
Schiøtz, J., Forstmester. Throndhjem.
Schjelderup, W., Sagfører. Bergen.
Schjøth, H. K., Adjunkt. Kristiania.
Schnitler, M., Overlærer. Throndhjem.
Schrøder, H., Theaterchef. Kristiania.
— O., Overretssagfører. Arendal.
Schultz, J. C., Skattefoged. Kristiania.
Schulz, Karl, Adjunkt. Throndhjem.
Schwartz, Alb., Garver. —
Schweigaard, C., Advokat. Kristiania.
Schübeler, G. F. L., Sogneprest. Inderøen.
Schøning, S., Telegrafst.bestyrer. Namsos.
Schøyen, A., Direktør. Throndhjem.
— O. B., Distriktslæge. Nærø.
Segelke, A., Sorenskriver. Ringerike.
Sejersted, J., Kaptejn. Throndhjem.
Selmer, A., Læge. —
— J. J., Assessor. —
Selsbak, M., Kjøbmand. —
Semb, L., Kjøbmand. Kristiania.
Sevaldsen, O. R., Bogholder. Thr.hjem.
Sibbern, G., fhv. Minister. Stockholm.
Siem, I. I., Kjøbmand. Throndhjem.
Simonsen, P., Kjøbmand. Kristiania.
Sinding-Larsen, A., kst. Auditør. —
Sjødal, I. M., Methodistprest. Thr.hjem.
Skaar, Cand. theol. Bergen.
Skancke, C., Apotheker. Drammen.
Skavlan, S., Sogneprest. Askøen.
Skjelderup, J., fhv. Postmester. Kristiania.
Slotnik, Kjøbmand. Throndhjem.
Smith, I., Oberst. Kristiania.
Smitt, J. S., Biskop. Tromsø.
Soelberg, Tugthusinspektør. Throndhjem.
Sollie, C., Guldsmed. —
Sommerfeldt, H. A., Toldskriver. Kr.ania.
— H. C., Krigskommissær, Throndhjem.
Sommerfelt, G. A., Kaptein. Kristiania.
Sommerschield, H. J., Kaptein. Verdalen.
Sommerschild, Chr., Overkontrollør. Throndhjem.
— Edv., Kjøbmand. —
Spørck, A., Premierløjtnant. —
Stabell, Fr., Læge. Kristiania.
— G., Cand. philos. Throndhjem.
— W., Læge. Bergen.
Stang, E., Advokat. Kristiania.
Steen, A., Cand. juris. Kristianssand.
— C. J., Lensmand. Lurø.
— Daniel, Fabrikant. Kristiania.
— E., Kjøbmand. —
— Fr., Sorenskriver. Førde.
— J. W., Rektor. Stavanger.
— Th. Throndhjem.
Steenstrup, H., Toldinspektør. Skien.
Stenersen, L., Dr., Universitetsstipendiat. Kristiania.
Stockholms kngelige Bibliothek.
Stoppenbrink, W., Kjøbmand. Thr.hjem.
Storjohann, J. W., Kjøbmand. Bergen.
Storm, G., Dr., Professor. Kristiania.
— H., Skolebestyrer. Lillesand.
Strøm, Enkefru. Kristiania.
— C. A., Lensmand. Throndenes.
— H. J., Murmester. Throndhjem.

Strøm. Ludv. Wilh.,Kjøbm. Throndhjem.
— S. C., Borgermester. —
Stub, P., Foged. Ullensaker.
Styrmoe, Proprietær. Drammen.
Sundt, G., Kjøbmand. Bergen.
— I. L., Bogtrykker. Throndhjem.
Sunne, Skibsfører. Arendal.
Sveaas, A. Drammen.
Svegaard, P. Kagerup i Danmark.
Svendsen, H., Assurancekasserer. Bergen.
Swensen, S. H. H., pers. Kap. Thr.hjem.
Swenson, P. G., Kjøbmand. —
Sæhlie, A., Verkseier. Vang.
Sømme, Jacob, Konsul. Stavanger.
Sørensen, B., Smed. Throndhjem.
— S., Cand. Sandefjord.
Sørensen, C. M., Assessor. Kristiania.

Tandberg, G. E., Gaardbruger, S. Land.
Tangen, H. von. Kjøbmand. Bergen.
Thanem, E., Kjøbmand. Throndhjem.
Tharum, J., Kjøbmand —
Thauloff, A. H., Restauratør. —
Thaulow, Chr., Konsul. —
Thesen, J., Kjøbmand. Bergen.
Thilesen, G., Sagfører. Drammen.
Thomasen, T., Skolebestyrer. Sandefjord.
Thomesen, O., Sorenskriver. Thelemarken.
Thomsen, Jess, Kjøbmand. Kristiania.
Thomle, E. A., Arkivassistent. —
— I. S., Justitiarius. —
Thorgrimsen, T., Bestyrer. Throndhjem.
Thorne, Chr. Aug., Fabrikant. Moss.
— Th. W., Advokat. Drammen.
Thorsen, Axel, Urmager. Throndhjem.
— H., Arkitekt. Kristiania.
Thrap-Meyer, H., Arkitekt. —
Throndhjems Haandverkerforening.
— tekniske Institut.
Throne, J., Bankbogholder. Throndhjem.
Thue, E. D., Toldinspektør. Kristianssund.
Thuesen, J., Sorenskriver. Bergen.
Thune, A. L., Smed. Kristiania.
Tofte, C. L., Frisør. Throndhjem.
Torin, K., Bibliothekar. Skara.
Tostrup, J., Guldsmed. Kristiania.
Trapness, M., Kjøbmand. Throndhjem.
Tromholt, S., Stipendiat. Bergen.
Trøgstad, Dyrlæge. Ørlandet.
Tønsberg, Chr., Generalkonsul. Kr.ania.

Udbye, M. A., Organist. Throndhjem.
Udvorden, Hans O., Handelsm. —
Ullmann, A., Skolebestyrer. Kragerø.
Undseth, H., Forstander. Throndhjem.
Unger, A., Arkitekt. Kristiania.
— C. R., Dr., Professor. —
Upsala Universitetsbibliothek.

Valeur, O., Indrulleringschef. Kr.sand.
Wallem, Fr., Fiskerikonsulent. Bergen.
Wallendahl, E., Fuldmægtig. —
Wang, P. O., Sadelmager. Kristiania.
— S., Apotheker. Throndhjem.
Warmuth, Carl, senior. Kristiania.
— Carl, kgl. Hofmusikhandler. Kristiania.
Vauvert, Louis. Porsgrund.
Wedel-Jarlsberg, H., Baron. Bogstad.
— H., Baron. Bærum.
— P., Greve. Jarlsberg.
Vedeler, Theodor, Kjøbmand. Bergen.
Wefring, M. I., Sogneprest. Throndhjem.
Weidemann, Sofus A., Ingenjør. —
Weisse, J. P., Professor. Kristiania.
Wennberg, S., Lensmand. Balsfjorden.
Werner, C. C., Bogtrykker. Kristiania.
— W., Tømmermester. —
Werring, C. O., Apotheker. Drammen.
Wesenberg, J. Chr., Kjøbmand. Bergen.
Veseth, J. O., Lensmand. Haus pr. Bergen.
Wessel, H., Lensmand. Verdalen.
— P. M., Ingeniørkaptein. Kr.ania.
Wessel-Berg, A., Sorenskriver. Kgs.vinger.
Videnskabernes Selskab i Throndhjem.
Widerberg, N., Kaptein. Kristiania.
Wiel, A. M., Konsul. Fredrikshald.
Wiesener, J., Læge. Bergen.

Wigen, A., Kjøbmand. Throndhjem.
Wille, A., Kaptein. —
Willumsen, H., Kjøbmand. Kristiania.
Wilse, Th., Læge. —
Winckler, H., Rørlægger. Throndhjem.
Winge, E., Professor. Kristiania.
Winther, H. T., Adjunkt. Skien.
Wisbech, C. W., Kapt. i Marinen. Horten.
Wittlock, J. A., Dr. Vexiø.
Wognhild, Uhrmager. Throndhjem.
Vogt, C. J., Oberstløitn. Kristianssand.
— L. J., Toldinspektør. Fredrikshald.
— P. H., Dr. med., Overlæge. Bergen.
Voigt, Johan. Throndhjem.
Worsøe, C. N., Amtmand. Bergen.
Voss, P., Skolebestyrer. Kristiania.
— V., Rektor. Aalesund.
Woxen, A. M., Læge. Kristiania.
Væringsaasen, Helge. Elverum.
Værness, L. A., Bager. Throndhjem.

Young, N. O., Brugseier. Kristiania.
Ytteborg, Fabrikeier. —

Ziegler, R., Kaptein. Molde.

Øien, Seilmager. Throndhjem.
Øverland, G. A., resid. Kap. —
Øyen, Ludv., Kontorfuldmægtig. —

Ifølge foranstaaende Liste ere Medlemmerne saaledes fordelte:

Udlandet.

Stockholm	7	
Upsala	1	
Skara	1	
Ørebro	1	
Vexiø	1	
Kjøbenhavn	8	
Odense	1	
Kagerup (Danmark)	1	
London	2	
Grimsby	1	
Paris	2	
Celle	1	
München	1	
Wien	1	
		29

Kristiania Stift.

Kristiania	233	
Drøbak	1	
Moss	8	
Fredriksstad	7	
Sarpsborg	1	
Fredrikshald	7	
Drammen	24	
Kongsberg	2	
Horten	4	
Tønsberg	3	
Sandefjord	12	
Larvik	4	
Landsbygderne	16	
		322

Hamar Stift.

Hamar	1	
Kongsvinger	2	
Lillehammer	2	
Landsbygderne	6	
		11

Kristianssands Stift.

Kristianssand	12	
Skien	8	
Porsgrund	2	
Kragerø	6	
Risør	1	
Arendal	9	
Grimstad	2	
Lillesand	1	
Mandal	3	
Stavanger	12	
Landsbygderne	6	
		62

Bergens Stift.

Bergen	110	
Aalesund	3	
Lansbygderne	6	
		119

Throndhjems Stift.

Throndhjem	255	
Molde	4	
Kristianssund	10	
Levanger	1	
Stenkjær	1	
Namsos	4	
Landsbygderne	22	
		297

Tromsø Stift.

Tromsø	6	
Bodø	1	
Vardø	5	
Vadsø	1	
Landsbygderne	9	
		22

Tilsammen	862
hvoraf i Landsbygderne	65

A. Lyngs lith. Anst. Christiania.

9.

1/1.

11

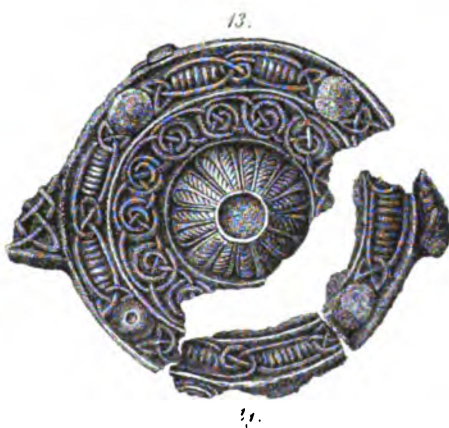
1/2.

10.

1/1.

13.

1/1.

12 a

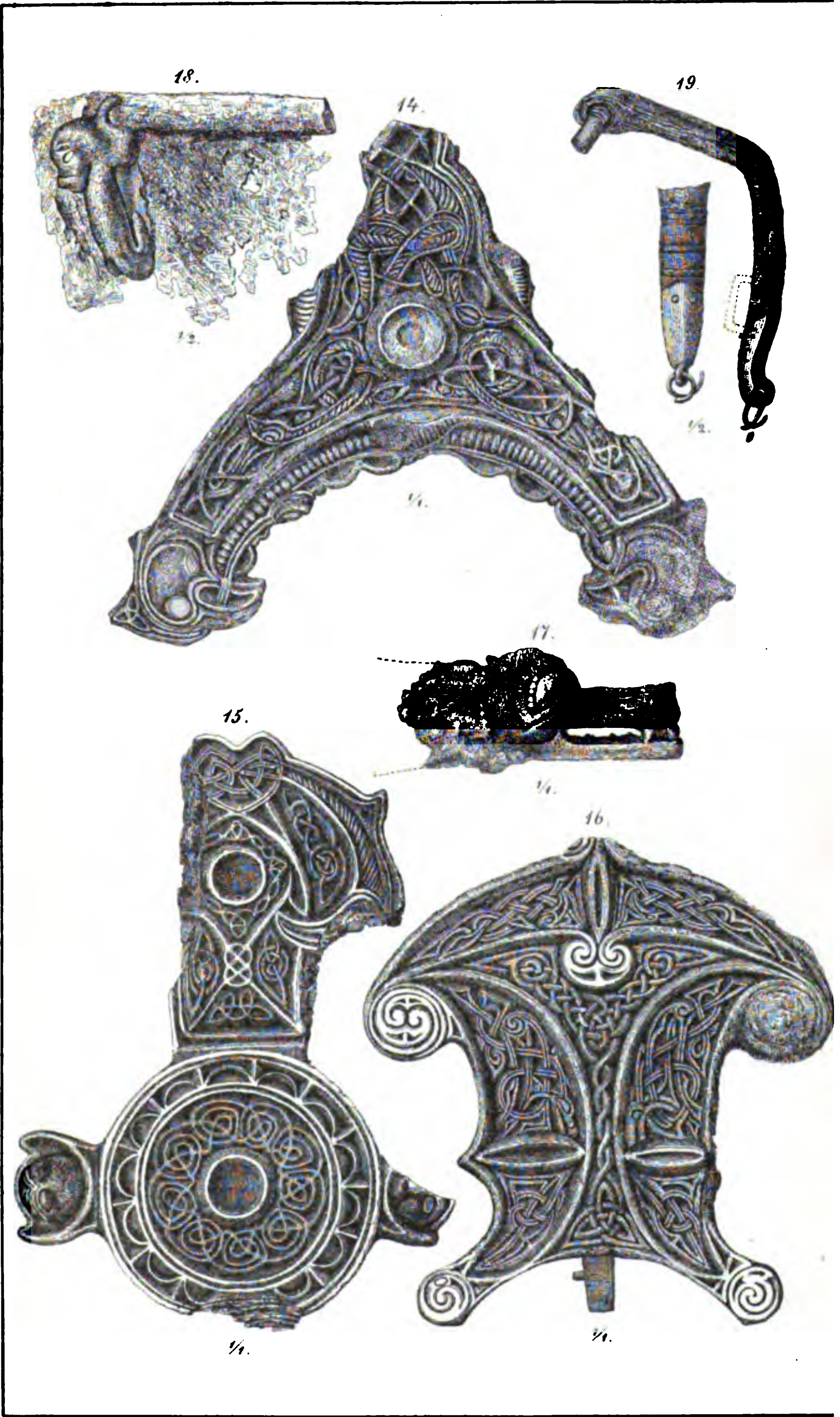
1/1.

12 b

1/1.

N. Lyngs lith. Anst. Christiania.

W. Lyngs lith. Anst. Christiani

20.

½.

21.

½.

22.

1/1.

23.

1/1.

N. Lunas lith. Anst. Christiania